

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ՇԱԲԱԹ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • SAMEDI 1 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7790 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3201

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԹՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾ ՉԷ»

•

Արդահատելի տեսարան մը կը պարզէ Թուրք մամուլը, շաբաթներէ ի վեր :

Ճղակոտր կ'ըլլայ, Սեպտ. 6ի դէպքին պատասխանատուները այլուր փնտռելով :

Նոյն իսկ այն թերթերն ու յօդուածագիրները որ կը թելադրէին «պարսաւել, անիծել այսպիսի շարժումները», կ'երթան կուլան եւ նորէն չքմեղանքի փորձեր կը կատարեն .

— « Ամբողջ պատմութեան ընթացքին Թուրքերը ,— նոյն իսկ ամէնէն տագնապալի շրջաններուն — պահած են իրենց քաղաքակրթական, մարդկային եւ կրօնական ողջմտութիւնը: Պէտք է բացէ ի բաց ապացուցանել ամբողջ աշխարհի թէ այս վերջին դէպքը Թուրքերու գործը չէ». (Պուրհան Ֆելէք, *Ճիւմհուրիյէթ*) :

Ուրիշ մը կը ձայնակցի .

— « Եթէ օտարալեզու հրատարակութիւններ ունենայինք, կը հասկցնէինք թէ թուրք ժողովուրդին եւ Օսմ. կայսրութեան ամբողջ պատմութեան մէջ տեսնուած չէ նման վայրագութիւն մը. (Փեյամի Սեֆա, *Միլլիյէթ*) :

Ինչպէս այս երկուքը, ուրիշներ ալ ի վերջոյ կ'ապաւինին Սուլթան Ֆաթիհի, որ բարեացակամ դիրք բռնեց ոչ - իսլամ փոքրամասնութեանց հանդէպ :

«Արդահատելի» կոչեցինք տեսարանը , վասն զի այս յօդուածագիրներէն ոչ մէկը կը համարձակի ակնարկ մը նետել Օսմ. պատմութեան վրայ :

Եթէ միայն այդ պատմութեան մէկ մասը սերտէին, Վիէննայի դուռներէն մինչեւ Պալքանեան ազգերու ազատագրումը եւ Հայկական Ջարդերը, ապա Փոքր Ասիոյ «յաղթանակը» ընդ հուր եւ ընդ սուր, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար անմիջապէս մզկիթ վազել, իրենց թելադրած անէծքը կարդալու համար յանուն Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի :

Մինչդեռ , իրենց սերունդն էր որ Օսմ. Սահմանադրութեան սկիզբէն իսկ, թունուորեց միտքերը եւ կեր ճարեց ամբոխին, ըսելով թէ Ֆաթիհ Մէհմէտ չարաչար սխալած էր ողջ ձգելով ոչ - Թուրք փոքրամասնութիւնները :

Եւ իշխանութիւն թէ ամբոխ ձեռք ձեռքի տուին, դարմանելու համար այդ «սխալը» :

Սեպտ. 6ի դէպքն ալ շարունակութիւնն է այդ բարբարոս քաղաքականութեան :

Թուրք հրապարակագիրները եթէ բարեհաճէին բուն ճշմարտութիւնը խօսիլ և արդարութեան պարտք մը կատարել, պիտի ըսէին.— Սեպտ. 6ի դէպքը «Թուրքի գործ»ն ալ գերազանցեց :

Ինչպէս որ Իթթիհատի հիմնադիրն ու տեսաբանը, Ահմէտ Րիզա կը հառաչէր պայծառատեսութեան վայրկեանի մը մէջ, ի տես հայասպան Արհաւիրքին .

— Այս տեսակ դէպք ոչ թէ աշխարհի, այլ Օսմանեան պատմութեան մէջ իսկ չէ տեսնուած ...

Նոյն թերթերը ի զուր կ'ողբան թէ օտարալեզու հրատարակութիւններ չունին, Թուրքը ծանօթացնելու համար :

Թող պրպտեն որեւէ գրադարան, եւ պիտի տեսնեն որ Թուրքիոյ նուիրուած գիրքերը դէզ մը կը կազմեն, մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին :

Փիէռ Լոթիները, Քլոտ Ֆարէրները եւ ուրիշներ սերունդ արտադրեցին: Արդիական հեղինակ մը, Ժորժ Տիւհամել անգամ պատիւ սեպեց գրքի վերածել իր Թուրքիոյ տպաւորութիւնները:

Թրքանպաստ, նոյն իսկ Թրքապաշտ հրատարակութիւն կը պակսի անգլիական եւ ամերիկեան հրապարակներուն վրայ, սկսելով Ուալլաս Լեմփ հանրածանօթ հատորներէն :

Եւ սակայն, ի՞նչ օգուտ, երբ իրականութիւնը միայն արիւն եւ աւեր կը ցուցնէ, ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ... :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԱՐՇԱՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

•

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱՆԳԼ. ԴԵՍՊԱՆԸ ԲՈՂՈՔԵՑ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՅԷՆ ԶԷՆՔ ԱՌՆԵԼՈՒ ՈՐՈՇՄԱՆ ԴԷՄ.— ԵԳԻՊՏՈՍ Կ'ՈՒԶԷ ՊԱՀԵԼ ԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ.— Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ Է ՍՈՒՐԻՈՅ

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Եգիպտոսի եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է Արեւմուտքի մէջ : Գահիրէ բրիտանական դեսպանը բերանացի բողոքեց Եգիպտոսի վարչապետին՝ գնդ. Կամալ Նասրի, բացատրելով թէ իր կառավարութիւնը լուրջ մտահոգութեամբ կը դիտէ Չեխոսլովաքիայէն զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու որոշումը: Եւ աւելցուց.— «Այդ որոշումը կրնայ տեղի տալ զինարշաւի մը Միջին Արեւելքի մէջ, հակասելով երեք պետութեանց 1950ի յայտարարութեան»: Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Արեւելքի գործերու վարիչն ալ ստիպողաբար ճամբայ ելած է դէպի Եգիպտոս, նոյնիմաստ բողոք մը յայտնելու եւ լուսաբանութիւններ պահանջելու համար :

Լոնտոնի մէջ մտահոգ են մանաւանդ անոր համար որ, Խ. Միութիւնը երբ կը գործածէ իր դիրքը Եգիպտոսի մէջ, զէնքերու հայթայթումով, ոչ որեւէ համաձայնութիւն, ոչ ալ դաշնագիր խախտած կ'ըլլայ : Եթէ իր առեւտրական արշաւը կը խանգարէ Ժընեւի ոգին, իրողութիւն է որ Անգլիան ալ զէնք եւ ռազմանիւթ կը ծախէ, ուրեմն չի կրնար խիստ միջոցներու դիմել :

× Եգիպտոսի նախարարական խորհուրդը առջի օր բացառիկ նիստ գումարելով, մանրամասնօրէն քննեց զէնքերու հայթայթման խնդիրը: Նոյն օրը Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Եգիպտոսի ազգ. պաշտպանութեան նախարարին կողմէ: Նկատ առթիւ Յեղափոխութեան Խորհուրդի անդամներէն գնդ. Անվար կը գրէ կառավարական օրկանին՝ «Ալ Կումհուրիյէթ»ի մէջ.

— « Արեւմտեան պետութիւնները խելացի գործ մը կատարած պիտի ըլլային, եթէ պահ մը իրենք զիրենք Եգիպտոսի տեղը դնելով հարցնէին թէ տրամաբանակա՞ն էր մերժել Չեխոսլովաքիոյ զուտ առեւտրական առաջարկը, երբ Եգիպտոսի բոլոր խնդրանքները կը մերժուէին Արեւմուտքի կողմէ: Եթէ Արեւմուտք կը վախնայ որ Չեխոսլովաքիոյ հետ կնքուած պայմանագիրը մեզ կը դնէ համայնավար ճակատին վրայ, կրնանք ըսել թէ մենք որեւէ մտահոգութիւն չունինք այդ մասին: Մեր առեւտրական յարաբերութիւնները որեւէ կապ չունին քաղաքականութեան հետ, Արեւելքի հետ ըլլայ թէ Արեւմուտքի »:

Ուրիշ խմբագրականով մը, նոյն թերթը կը զարմանայ որ խնդիրը այնքան աղմուկ յարուցած է Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ: «Այս պարագան անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ Իսրայէլի կարեւորութիւնը արեւմտեան պետութեանց համար. վասն զի անոնք մատ չբարձրացուցին երբ Հնդկաստան մերժեց ամերիկեան առաջարկը՝ զէնք ճարելու համար եւ Խ. Միութենէն խնդրեց պողպատի գործարան մը կառուցանել » :

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Ալ Ահրամ» եւս կը զարմանայ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի բռնած դիրքին վրայ եւ կ'ըսէ թէ պատմութիւնը պիտի արձանագրէ Եգիպտոսի առած մեծ որոշումը :

× Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը՝ Սայիտ Ղազի մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպանին հետ: Յետոյ տեսակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան դեսպանին հետ: Երրորդ տեսակցութիւնն էր այս, երկու օրուան ընթացքին: Երբ հարցուցին թէ Ռուսերը առաջարկա՞ծ են զէնք ճարել Սուրիոյ, վարչապետը պատասխանեց .

— « Խ. Միութիւնը պատրաստակամութիւն կը ցուցնէ օգնելու արաբական երկիրներուն: Մեր խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութեանց զարգացումը »:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Սուրիա պիտի հաւանի զէնք ստանալ Խ. Միութենէն, ճիշդ այն պայմաններով որ կնքուած են Եգիպտոսի հետ :

Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Թեհրանի խորհրդային դեսպանը զէնք ճարելու առաջարկ մը ներկայացուցած է Սէուտի Արաբիոյ թագաւորին, երբ այս վերջինը Իրան կը գտնուէր :

ՊՈԼԻՍԸ ՊԻՏԻ ՎԱՌԷՐ, ԵԹԷ...

•

4000 ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Թուրք ոստիկանութիւնը գրաւած է ամերիկեան մեծ օրաթերթը, «Ն. Ե. Թայմզ», որ կարգ մը փաստացի թղթակցութիւններ հրատարակած էր Սեպտ. 6ի դէպքերուն առթիւ :

Ինչպէս ուրիշներ, այս թղթակիցն ալ ստիպուած էր հեռանալ Պոլսէն եւ իր լուրերը հաղորդել Ժընեւէն: Առաջին թղթակիցը, Հոֆման, կը գրէ.—

« Իսթանպուլի դէպքերը թղթակիցներու ներկայացուցածէն շատ աւելի սարսափելի էին: Ըստ Իսթանպուլի ամերիկեան հիւպատոսին մեծ մասով Յոյներու եւ Հայերու պատկանող 4000 խանութներ ամբողջովին աւերուած են, 700 տուներ ալ վնասուած: Ականատեսներ միաձայնութեամբ կը յայտնեն թէ ոստիկանութիւնը ոչինչ ըրաւ, խռովութիւններուն առաջին ժամուն միջամտելու համար»:

Գալով Անգարայի պաշտօնական ամբաստանութեան, զոր Մենտերէս Տըլըսէ ղրկուած հեռագրով կրկնեց եւ որ թալանը համայնավարներու կը վերագրէ, ամերիկեան թերթին մասնաւոր թղթակիցը կ'ըսէ .—

« Կառավարութիւնը կը յայտնէ, թէ « համայնավարներ » ըրած են ...: Համայնավար բոլոր կազմակերպութիւնները անհետացած են Թուրքիոյ մէջ տարիներէ ի վեր, խստագոյն միջոցներով :

Երկրորդ նամակով մը, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի արտասահմանեան թղթակիցներու պետը, Պ. Սալզպըրկըր կ'ըսէ .

— « Իսթանպուլի եւ Իզմիրի վանդալութիւնը ամերիկացի ժողովուրդին երեւակայածէն շատ աւելի սարսափելի էր...: Անգամ մը եւս փոքրամասնութիւններուն դէմ կատարուեցան Թուրքերու բոլոր չարագործութիւնները: Անգարայի կողմէ 1942 – 43ին: Յոյները, Հայերն ու Հրեաները «վարլըք վերկիսի»ով հարուածող ոգին կրկին արթնցած էր» :

Պ. Սալզպըրկըր, որ ցարդ Անգարայի վարչաձեւին օտար պաշտպաններուն ամէնէն խանդավառն էր, ապա կը յիշէ Թուրքիայէն ղրկուած ամերիկեան պաշտօնական հեռագիր մը, որուն մէջ անգամ մը եւս կը յայտնուի, թէ ոչ միայն ոստիկանութիւնը բան չըրաւ, այլեւ «քաջալերեց» խռովարարները : Իսթանպուլի ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսը, Պ. Արթըր Րիչըրտ իր կարգին պաշտօնական հեռագիր մը հետեւեալ ձեւով կը վերջացնէ . «Միայն տեղատարափ անձրեւները Իսթանպուլը փրկեցին ընդհանուր հրկիզումէ » :

× Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Արաբ Կիներու Միութեան նախագահը, Տիկին Քատուրա, հեռագիր մը ուղղած է Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին, բողոքելով Պոլսոյ խռովութեանց եւ եկեղեցիներու քանդումին դէմ եւ պահանջելով որ խստագոյն պատիժներ տնօրինուին յանցաւորներուն :

× Լիբանանի բոլոր կրօնական համայնքները, մէջն ըլլալով Հայերը, Սեպտեմբեր 25ին աղօթքներ կատարեցին Պոլսոյ եւ Իզմիրի զոհերու յիշատակին : Աղօթքներէն ետք եկեղեցիներու զանգերը կէս ժամ ղօղանջեցին իբրեւ սուգի արտայայտութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

*

«ԵԹԷ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ՄԻՋԱՄՏԷ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ, ՔԱՌՍ ՊԻՏԻ ՍՏԵՂԾԷ

Արտաքին գործերու նախարարը, Պ. Անթուան Փինէ Սեպտեմբեր 29ին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ, պարզելով Ֆրանսայի տեսակէտները օրուան հարցերու մասին : Ահա ամփոփումը .

— « Մենք վճռած ենք յառաջիկայ հոկտեմբերին Ժընեւի մէջ ամրապնդել ինչ որ հաստատուեցաւ անցեալ յուլիսին: Յարաբերութեանց մեղմացումը խաբուսիկ է, եթէ բռնի ուժի քաղաքականութիւնը շարունակուի ուրիշ մեթոտներով, ուրիշ արտայայտութիւններով եւ ուրիշ թատերաբեմերու վրայ: Իրական մեղմացում պիտի չտեսնենք, եթէ զինադադար մը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՍԱՏՈՒՐ ԽՏՐԵԱՆ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Սեպտ. 26ին մեռած է ընկեր Ասատուր Խտրեան, Պոսթընի մէջ :

Ողբացեալ ընկերը, բնիկ Թալասցի, 64 – 65 տարեկան, գործօն դեր կատարած է ամերիկահայ գաղութին մէջ: Եղած է կուսակցական գործիչ, խմբագիր «Հայրենիք»ի եւ «Ասպարէզ»ի, անդամ զանազան մարմիններու: Թարգմանած է Ուիլեըմ Սարոյեանի կարգ մը գործերը : Պատերազմէն առաջ Փարիզ կը գտնուէր եւ մէկ տարի խմբագիր եղած է «Յառաջ»ի մէջ :

Դեռ կը խօսինք իր մասին :

ԱՆՃՈՌՆԻ ՑՈՅՑ ՄԸ

Պէյրութի թերթերէն կ'իմանանք թէ Սեպտեմբեր 18ի կիրակի օրը գռեհիկ ցոյց մը կատարուած է կաթող. տեղապահին՝ Խադ արք.ի դէմ :

Առտուն պատարագէն վերջ հինգ հանրակառքեր կը հասնին կաթողիկոսարանի Պիքֆայայի ամառանոցը : Այցելուները, մօտ 150 հոգի, կը խուժեն վեհարանէն ներս, վայրենի կանչերով: Վեհարանին մէջ, կաթող. տեղապահը ի ներկայութեան ուրիշ եպիսկոպոսի մը պաղարիւնով կը լսէ իրեն դէմ ուղղուած նախատինքները, — դաւաճան, ծախուած, յեղյեղուկ, ուխտին անհաւատարիմ եւն.: Ճառեր ալ կը խօսին, պահանջելով որ տեղապահը Հայաստան երթայ, գլխաւորելով ինը կղերական եւ եօթը աշխարհական պատգամաւորները, ինչպէս հրահանգած են Էջմիածինէն: Այլապէս, կը սպառնան վերադառնալ աւելի մեծ բազմութեամբ եւ մօրուք փետելու առաջադրութեամբ :

Ազդակ, *ուրկէ կը քաղենք այս տեղեկութիւնները, կ'ըսէ թէ ցուցարարներուն մէջ կը գտնուէին ռամկավարներ, հնչակեաններ եւ յառաջդիմականներ :*

× Կը հաստատուի թէ Էջմիածին չեն գացած Երուսաղէմի պատր. տեղապահը՝ Եղիշէ արք. եւ Հիւս. Ամերիկայի նախորդ առաջնորդը, Տիրան արք. Ներսոյեան :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

(Ամփոփուած «Լը Մոնտ»էն)

●

Վաթսուն տարի առաջ Օգոստոս 27ին կը կազմուէր Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը։ Պուատօ, որ այդ թուականին կը նկատուէր «Թաղքենի» մամուլին ամէնէն հազուադէպ հրապարակագիրը, տեղեակ ընկերային հարցերու, որոշեց հաստատել այդ շրջանի ամէնէն ձախ օրաթերթը։ Այս առթիւ «Ժուռնալ Տէ Տէպա»ի մէջ կը գրէր թէ «Կ'արժէ ուշադրութիւն դարձնել Լիմոժի համագումարին մէկ որոշման վրայ, որու համաձայն պիտի ստեղծուի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն մը։

Պուատօ յաճախ առանձին կը մնար եւ միւս քաղքենի թերթերը չէին հետաքրքրուեր։ Այնպէս որ «Թան» թերթին ընթերցողը տեղեակ չէր Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան հաստատման։ «Հաճելի առաջարկներ» խորագրին տակ, այս ծանրաբարոյ թերթը 1895 Սեպտ. 27ին քանի մը հեգնական տողեր միայն կը նուիրէր այդ դէպքին։

Այդ շրջանին ընկերվարական մամուլը որեւէ տեղեկութիւն չէր տար։ Կարգ մը թերթեր շատ լրջօրէն կը յիշեն քանի մը պատուիրակներու առաջարկները։

Եւ երբ 1895 Սեպտեմբեր 27ին համեստօրէն կը ստեղծուէր Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (Սէ Ժէ Թէ), ան կը յաջորդէր արհեստակցական միութեան բազմաթիւ ուրիշ փորձերուն։ Գլխաւորաբար երկու կազմակերպութիւններ կը խմբաւորէր, մէկը գործօն փոքրամասնութեամբ կ'աշխատէր, իսկ միւսը կ'ուզէր պահել իր անկախութիւնը։ Առաջին տարին Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը միմիայն ութ հարիւր Փրանք անդամավճար գանձեց, եւ իր ապագան անստոյգ մնաց մինչեւ Ի. դարու սկիզբը։ Ասկէ ետքն է որ արագ թռիչք ունեցաւ տնտեսական յառաջդիմութեան պատճառաւ։

1873էն ի վեր Ֆրանսա ենթարկուած էր տնտեսական խոր փոփոխութեան, որ շարունակուեցաւ մինչեւ ԺԹ. դարու վերջը։ Հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով երկրագործական ապրանքներու գիներու անկում մը կ'արձանագրուէր, մինչ անդին երկու ճարտարարուեստներ, հիւսուածեղէնը եւ մետաղագործութիւնը, կը նեղուէին իրենց արտադրութեան դանդաղ վերելքէն, եւ իրենց գիներուն զգալի անկումէն։ Այս նոր դժուարութեանց առջեւ, ճարտարարուեստը ուժ տալով մեքենական արտադրութեան, կը կեդրոնացնէ առեւտուրը եւ արհեստագիտութիւնը, իսկ գիւղային դէպի քաղաքները կը խուժէ։ Այսպէս կը ստեղծուի աշխատաւորներու մեծ թիւ մը։ Ընկերվարական, գլխաւորաբար մարքսական բանուորը հետզհետէ աւելի կը «գիտակցի իր դասակարգին»։ Ընկերվարութիւնը կը հիմնաւորուի եւ յաջողութիւններ կ'արձանագրէ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ։ Շնորհիւ անոնց, «յաջող վախճաններ» կ'ունենան գործադուլները, եւ բանուորական շրջանակներուն մէջ կ'ամրապնդուի արհեստակցական միութեանց հեղինակութիւնը։

1884ին արհեստակցական միութիւնները օրինապէս ճանչցուեցան, հակառակ աջերու ընդդիմութեան։ Ծերակուտական Պէրանժէ խորհրդարանի բեմէն կը յայտարարէր թէ «Սենտիքաներու Միութիւնը պիտի ստեղծէ պետութիւն մը պետութեան մէջ, ձեր օրէնքը ճնշումի օրէնք մը պիտի ըլլայ եւ ոչ թէ հաւասարակշռութեան եւ ի վերջոյ քաղաքական հետեւանքներ պիտի ունենայ»։

Արհեստակցական միութեանց նպատակն էր տիրապետել «դրամագլուխին» եւ ազատագրել աշխատաւորը։

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը իր ստեղծման առաջին տարիներուն քանի մը հարիւր հազար անդամ միայն ունէր, մինչդեռ Անգլիոյ մէջ այդ կարգի կազմակերպութիւնները (Թրէյտ Եունիըն) մէկուկէս միլիոն անդամ կը հաշուէին։

1876ին տեղի կ'ունենայ սենտիքաներու առաջին ազգային համագումարը։ Խիստ չափաւոր էին տրուած որոշումները — գործադուլի դէմ եւ ի նպաստ ոչ–քաղաքական արհեստակցական միութեան։ Բայց երեք տարի ետք, Մարսիլիոյ համագումարին մէջ, հաւաքականութեան ձգտումը — այսինքն մարքսական – ընկերվարական — կը յաղթանակէր եւ կը յայտարարէր թէ սենտիքաներու գործունէութեան նպատակն է արտադրութեան միջոցները ընդհանուրին տրամադրութեան տակ դնել, ընտրական յաղթանակով։ «Ընդհանուր գործադուլ»ի սկզբունքին հակառակ կ'արտայայտուէին։ Այս կարգի ընկերվարականները «Կէտիսթ» կը կոչուէին ընկերվարական Ժիւլ Կէտի անունով։ 1886ին կը կազմուի առաջին Ֆրանսական սենտիքայական կեդրոնականը՝ սենտիքաներու եւ արհեստակցական խմբակցութեան Ազգ. Դաշնակցութիւնը։

Այս ձգտումին դէմ էր յեղափոխական ընկերվարական բանուոր կուսակցութեան անիշխանական հատուածը, որուն համար քաղաքական իշխանութիւնը ձեռք ձգելը «փիմխիթըրի» էր։ Քաղաքական արհեստակցական միութեան թշնամի ըլլալով, ի նպաստ կ'արտայայտուէր «ընդհ. գործադուլի»։ Երկու կուսակցութեանց միջեւ պայքար մը սկսաւ եւ ի վերջոյ 1894ին, Նանթի համագումարին, երիտասարդ իրաւաբան Արիսթիտ Պրիանի ճառէն ետք տեղի ունեցաւ պառակտումը եւ յաղթական եղան «ընդհ. գործադուլի կուսակիցները եւ ապաքաղաքական Արհեստակցականը։

Այս Դաշնակցութիւնը ընդհանուր չէր, այլ կը համախմբէր արհեստաւորներու եւ ճարտարարուեստի դաշնակցութիւնները։ Մըզիւէօռ 1882ին Փարիզի մէջ հիմնած էր աշխատանքի առաջին Սակարանը, որ իսկոյն շփման մէջ մտաւ տեղական բոլոր սենտիքաներուն հետ, կազմակերպելու համար անդամներու տեղաւորումը եւ զարկ տալու համար շարժումին։ Աշխատանքի Սակարանը այնքան լայն ընդունելութիւն գտաւ որ կառավարութիւնը փակեց Փարիզինը, վտանգաւոր գտնելով անոր յեղափոխական եռանդը։ 1892ին Աշխատանքի Սակարանները դաշնակցեցան եւ ընտրեցին իբրեւ ընդհ. քարտուղար երիտասարդ եւ եռանդուն լրագրող մը, Ֆեռնան Փէլութիէն։

1891ին է որ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը կ'իրականացնէ բանուոր դասակարգին միութիւնը։ Սենտիքաներու Դաշնակցութենէն ներս «Կէտիսթ»ները որ փոքրամասնութիւն էին, զինաթափ չեղան։ Ի վերջոյ բոլորովին պարտուեցան։ Համագումարը 11ի դէմ 124 ձայնով որոշեց թէ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան անդամները հեռու պիտի մնան ամէն քաղաքական դպրոցէ»։

Դէպքերու, մանաւանդ 1914 – 18ի պատերազմի բերումով յեղաշրջում կրեցին նաեւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան տեսակէտները։ Ժորժ Սորէլի եւ յեղափոխական Արհեստակցականի միջոցով Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը քաղաքական փիլիսոփայութեան գիծ մըն ալ ունեցաւ։ Ա. աշխարհամարտէն ետք, սովետական յեղափոխութեան օրինակը պատճառ եղաւ որ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը այլեւս չըլլայ այն ինչ որ կ'առաջադրէին իր հիմնադիրները, — զօրաւոր կեդրոնական արհեստակցական միութիւն մը, ազատ՝ ժամանակի քաղաքական դէպքերու ազդեցութենէն։

× Տարիներէ ի վեր պառակտում կը տիրէ կազմակերպութեան ծոցին մէջ, եւ կարեւոր թիւ մը բաժնուեցաւ, կազմելով Բանուորական Ուժը, զուտ արհեստակցական հիմքի վրայ։ Այս վերջինը կը հետեւի ընկերվարական կուսակցութեան, իսկ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ղեկավարութիւնը անցած է համայնավարներու ձեռքը։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՅՍԻ ԱԿԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարօրինակ ու բարդ Ոստան, արդարեւ։ Ամբողջովին շինուած ջուրին վրայ, ցամաքէն աւելի քան չորս քիլոմեթր հեռու, կամուրջի մը պէս նետուած Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, Վենետիկ յաջողած է իմաստուն ներդաշնակութեամբ մը ձուլել արուեստի երկու ձեւերը, մասնաւորաբար վենետիկեան արուեստ մը կերտելու համար։ Ս. Մարկոսի հրապարակը լաւագոյն գեղանկարն է այդ երկու ոճերու հանդիպումին. դասական Վերածնունդը՝ Փրոքիւրաթի եւ ժամացոյցի աշտարակի կողմէն, բիւզանդականը՝ տաճարին ճակատի կողմէն, ամէնուն վրայ շքեղօրէն կը տիրապետէր զանգակատունը։ Շլացուցիչ գեղեցկութեամբ մը, որ կ'ընդելուզէ մտացածինը ու իրականը, այս մեծաշուք հրապարակը կը ներկայանայ աչքին իբրեւ մարմարապատ սերճ դահլիճ մը, որ երկնակամարի անհունութենէն զատ ուրիշ տանիք չունի։ Լոյսի ու մթնոլորտի ամենադոյզն փոփոխութեան յանդիման, առանձնայատուկ իր դիւրազգածութիւնը՝ ոչ նուազ յանկուցիչ մէկ երեւոյթն է իր կեանքին։ Հրապոյրէ զուրկ տեսարան մը չէ ըլլալ այնտեղ որոշեալ պահուն, երբ զանգակները բերկրանքի օրհներգով մը կը հատկեն իրենց ծիծղուն բոժոժները, մինչ արեգակը իր ոսկիէ ճառագայթներով կը սպիտակէ Փրոքիւրաթի մարմարիոնը ու կը փայլեցնէ յասպիսի կամ վիմաբիւրեղի պէս տաճարին երփնագան գմբէթները, նոյն ատեն աղաւնիները միաժամանակ համաձայնութեամբ մը գրոհ կուտան մայր եկեղեցիին վրայ...։

Ս. Մարկոսի աջակողմը կը կանգնի բերդի մը պէս, թեթեւ, այլ արքենի Տոժերու պալատը, խորհրդանշան Վենետիկի քաղաքային ու քաղաքական փառքին։ Ոճը արեւելատիպ գոթական է. բայց, հետաքրքրական երեւոյթ, կառուցումը յեղաշրջուած է։ Հոս՝ լիութիւնը կը տիրապետէ վերը, իսկ պարապը՝ վարի դին։ Համաճարեղ է ճարտարապետութիւնը, այնքան որ մարմարիոնի հմայիչ գոյները, սպիտակ ու վարդերանգ, շեղանկիւն կը կազմեն։ Կ'այցելենք ներքին մասը, նախ մագլցելով հսկաներու սանդուխը, այսպէս կոչուած Նեպտոնի եւ Արէսի երկու վիթխարի արձաններուն պատճառաւ, որոնք կը տիրապետեն իր վրայ։ Յետոյ կուգայ Ոսկեայ Սանդուխը, փարթամօրէն զարդարուած, որ մեզ կ'առաջնորդէ գլխաւոր յարկաբաժինը, ուր ծայր կուտայ շարքը Պալատան սքանչելի դահլիճներուն, որոնց նկարները մեզ կը վերապրեցնեն Վենետիկի պատմութիւնը իր ամենափայլուն շրջանին ու իր ամենանուիրական եւ ամենափառահեղ առաքելութեան մէջ. — Եւրոպական ցամաքամասին պաշտպանութիւնը ընդդէմ Թրքական սպառնալիքին։

Բայց մանաւանդ իր ծովով, լակուններով, ջրանցքներով եւ օդային կամուրջներով, Վենետիկ բարեկալուստ կը մաղթէ իր նոր հիւրերուն եւ կ'ապահովէ երկարատեւութիւնը իր հրաշքին։ Ջրին ափն է որ ծնունդ կ'առնեն կճեայ սքանչելի պալատներ, շնորհալի բնակարաններ, փարթամ եկեղեցիներ, ուր կ'արտացոլան լոյսի փոփոխական խաղերով, ինչպէս պարիկներու հէքեաթի մը մէջ։ Յաճախ կը սահինք այդ կանաչ լակուններուն վրայ, փոխն ի փոխ գործածելով նաւակ, վափորէթթօ եւ խորհրդաւոր կոնտոլ։ Ան է որ մեզ պիտի պտտցնէ քաղքը եզերող կղզիներու շարքին մէջ։ Ան է որ մեզ պիտի առաջնորդէ Միւրանօ, ապակեղէններու արուեստի վարպետներուն մօտ, որոնց իւրաքանչիւր շարժումը մեզմէ կը խլէ ծափերու փոթորիկ մը։ Ան է որ մեզ պիտի առաջնորդէ Ս. Ղազարի կղզին, գերագոյն նպատակակէտը մեր ճամբորդութեան։

Մենք կը տեսնենք այդ հռչակաւոր կղզին, անմիջապէս որ մեր վափորէթթօն կը կտրէ առաջին կղզին անկիւնով կազմուած հրուանդանը։ Կղմինտրագոյն ներկուած իր կառուցումներով, մինարէի պէս կանգնած իր մեծաշուք ու փայլուն զանգակատունով, արեգակին զուտ ոսկիին մէջ ընկլուզած իր դալարիքներու փունջով, Ս. Ղազարը կը յայտնուի որպէս անապատ մը ովասիսին մէջ։

Ատենօք բորոտներուն վերապահուած այս կղզին մէջն է (ուրկէ կուգայ Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Անկէ ի վեր հոն է անիկա, Թուրք ոստիկաններու թաթին ենթակայ։ Ոչ մէկ ստոյգ վաւերական տեղեկութիւն իր մասին։ Բերնէ բերան զրոյցներ կը շրջին ամէն օր, բայց ո՞րը իրաւ, ո՞րը սուտ...

Վստահ ենք իր վրայ։ Գիտենք որ եթէ պատառ-պատառ ընեն, դարձեալ ոչի՛նչ կրնան կորզել իր բերնէն։

Մեր «պահեստը» մէջտեղ դրինք անուղղակի միջոցներով զայն ազատելու համար, բայց անօգուտ։ Իր աղային ազդեցութիւնը բաւական հեռուները կը հասնէր, բայց բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան։ «Եթէ Խնուսցի Քիւրտ մը ըլլար, դիւրին էր, բայց Հայ մըն է, եւ հասարակ Հայ մը չէ», ըսած էին իրեն։

Արդարեւ, կը պատմէին թէ ըսեր է որ ինքը Հայ մըն է, եւ թէ վերջին սպանութեանց հեղինակը ինքն է։ Բայց ոստիկանութիւնը չուզեր հաւատալ, ու ատոր համար ալ, ամէն օր, գիշեր ու ցորեկ ահաւոր տանջանքներու կ'ենթարկեն, բերնէն խոստովանութիւն մը քաշելու իր մեղսակիցներու մասին։

Մենք բոլորս — կոյրը, Աւօն, պայտար Մանասը, Խենթ Նշօն (այսպէս կը կոչուէին Խաչոյին ընկերները) ուղղակի ցնորած էինք մեր վիշտին մէջ։ Կոյրը, զոր այժմ Հայրիկ կը կոչէինք, թախանձագին կը խնդրէր որ ամէն գնով հեռանանք այս վայրերէն, բայց մենք վճռապէս կը մերժէինք, Խաչոյին գործին, կամ դատին վերջը տեսնելու համար։

Խորապէս ընկճուած էի։ Կը վախնայի որ այդ վիճակովս կրնայի տեղի տալ բարդութեանց եւ ինքզինքս մատնել։ Այդ մտահոգութեամբ, ժամանակիս մեծ մասը աղային երկու ձիերովը կ'անցընէի դաշտերը, մինչեւ մօտակայ գիւղերը։ Երեւակայութեանս մէջ միշտ գէշ բաներ կը տեսնէի։ Զէ՞ որ Խաչոյին Հայ ըլլալը գիտցած էին։ Ինչո՞ւ Խնուսցի Ջորեպան Խլօն Հայ կ'ըլլար եւ Մստօն չէր ըլլար, կը տրամաբանէի։ Արդարեւ իմ մասիս շատ աւելի կասկածներ կրնային ունենալ, քանի որ աւելի ջերմ ու մօտիկ յարաբերութիւններով կապուած էի Հայ բեկորներուն...

Անցան շաբաթներ, եղաւ ամիս։ Կը պատմէին թէ, բանտին մէջ, ենթակայ ամենօրեայ, մշտատեւ չարչարանքներու մեր յաղթակազմ «կեավուր»էն մեծ բան չէ մնացեր։ Կ'ըսէին թէ իր հաշիւը փակել օրերու միայն կը կարօտի, եւ թէ, կախաղանը անխուսափելի է...

Հասաւ, վերջապէս սեւ օրը։ Մունետիկը, թաղէ թաղ, փողոցէ փողոց ձայնեց չարաբաստիկ լուրը։

— «... Վաղը առաւօտ, արեւածագէն առաջ, Տար Աղաճի հրապարակին վրայ պիտի կախուի Ջորեպան Խլօն, փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ, հա, ա՛ ա՛...

Մենք բոլորս զարհուրած էինք։ Ոչ մեր ընելիքը, ոչ ալ դնելիքը գիտէինք։ Այդ օրերուն, խոհեմութեան համար, շատ իրարու չէինք հանդիպիր։ Հանդիպած ատեն ալ շատ կարճ կ'ըլլար մեր տեսակցութիւնը։

Մունետիկին ձայնած իրիկունը սակայն, ամէն բան աչք առնելով Հայրիկին (կոյրին) գացի։ Հոն էր Աւօն։ Համր եւ մռայլ, սեւ ամպի մը պէս։

Այդ թիկնեղ մարդը, իր վիշտին տակ, բուռ մը բանջարի էր վերածուած։ Հոն էին միւսներն ալ, պայտար Մանասը եւ խենդ Նշօն՝ նոյնքան տխուր, կարծես իւրաքանչիւրին սրտին վրայ ջաղջի ծանր քար մըն էր դրուած։

Հայրիկը իր սովորական տեղը, կռնակը տուած պատին, համրիչը ձեռքը, ջրհորի նմանող աչքերը փեշխած՝ դէպի երկինք կ'օրօրուէր, եւ անդադար կը հառաչէր...

Աւօն ծանր, մազոտ գլուխը սեղմած երկու ափերուն մէջ, անդադար գետինը կը դիտէր։ Յաճախ իր աչքերէն արցունքի խոշոր կաթիլներ կ'իյնային։ Պայտար Մանասը, խենդ Նշօն, (Նշանը) քով քովի սեղմուած լուռ մտածկոտ, շարունակ կը ծխէին։

Այդ իրիկուն Հայրիկին անշուք բնակարանին մէջ, մենք հսկում կը կատարէինք։

— Վաղը ժամը քանի՞ն պիտի կախեն, հարցուց Հայրիկը, կարծես տիրող ծանր լռութիւնը խզելու համար։

— Թուրքին մօտ ժամ, ժամացո՞յց կայ... Արեւածագէն առաջ, պատասխանեց Աւօն, հազիւ լսելի ձայնով մը։

— Պիտի երթա՞ք։

— Անշուշտ, խօ՞սք է...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶ.

(Շար.)

Ղազար անունը), որ Մխիթար աբբայ իր 12 ընկերակիցներուն հետ ապաստան պիտի գտնէր, Թուրքերու Մորէա արշաւանքէն վերջ եւ 1717ի Սեպտ. 8ին հիմը պիտի դնէր ապագայ Միաբանութեան ու պիտի հաստատէր որրանը հայ ժողովուրդի վերածնունդին:

Ցամաք կ'ելլենք ու կամարակապ մենաստանով մը շրջապատուած պարտէզի մը մէջէն կ'երթանք վանքին եկեղեցին, ուր աբբահայրը ինքն իսկ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէր: Օգոստոս 14ն է, տօնական մեծ օր մը Հայոց համար:

Ս. Մարկոսի ոսկի շողարձակման ու Վենետիկի միւս եկեղեցիներու ճոխութեան հետ բաղդատմամբ, Սուրբ Ղազարը համեստ կ'երեւայ: Եւ սակայն, առաջին պահէն հաճելի կը թուի իր պարզութեամբ ու իր մտերիմ բնոյթով, որ ինքնամփոփման ու աղօթքի կը հրաւիրէ մարդս:

Պատարագը կը սկսի անմիջապէս, հայկական ծիսակատարութեան բովանդակ վեհութեամբ: «Զաթկլթագ» դրած աբբահայրը, շրջապատուած մենաստանի հայրերով եւ նորընծաներով, կը թնդացնեն շարականները: Ամենաքաղցր բոյրեր կը ծխան բուրվառին մէջ, դպիրներուն երգերը կ'երթան զարնուիլ մատուռին գոթական կամարներուն:

Հակիրճ ճառով մը աբբահայրը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ուխտաւորութեան կազմակերպիչներուն եւ ի վեր կը հանէ անոր նշանակութիւնը:

— «Մխիթար աբբահայր հայ ազգին ու Հայ. Եկեղեցւոյ մեծագոյն առաքեալներն է եւ երկրորդ լուսաւորիչ հայ ժողովուրդին, պաշտպանը հայկ. մշակոյթին եւ աւանդութիւններուն: Մխիթարի պէս դէմքեր շատ քիչ են Հայոց պատմութեան մէջ: Ան մեծ եղաւ սրբութեամբ, հաւատքով եւ գործերով: Իր հաւատքին եւ սիրոյն ծնունդն է Ս. Ղազարը, որ ժամանակին ամայի ու լքուած կղզեակ մըն էր եւ իր քրտինքով դարձաւ դրախտ մը եւ լուսաւոր փարոս մը: Այս տեսակէտով մեծ իմաստ ունի ձեր այսօրուան ուխտագնացութիւնը»:

Արարողութիւնը կ'աւարտի խաղաղօրհնէնքով ու բոլորս ողկոյզ մը կը ստանանք դուրս ելած ատեն: Պարտէզին մէջ, արեւին մշտափայլ լոյսին տակ, խաղողի հատիկներ փրցուցած ժամանակ, նոյնպէս առիթ կը ստեղծուի մեզ համար մեր պարտականութիւններու կատարման եւ աւելի լայն ծանօթութեանց: Եթէ մեկնումի ատեն 112 հոգի էինք, մեր համբանքը խորհրդանշականօրէն աճած է անկէ ի վեր: Եկած են մեզ գտնել ամէն կողմէ, Լուվէնէն, Ս. Ժերմէն ան Լէյէն, Մարսէյլէն, Պոլիսէն, Թեհրանէն, Պաղտատէն, Պէյրութէն, Գահիրէէն, Գանատայէն...: Աշխարհի՝ գիտական, գրական եւ արուեստագիտական ամէնէն ականաւոր անձնաւորութիւնները մեզի միացած են: Բոլորս նոյն լեզուն խօսեցանք, նոյն երգերը երգեցինք, նստանք նոյն սեղանը, հաղորդուեցանք նոյն խէշալով եւ աղօթեցինք նոյն խորանին առջեւ:

Սրտաշարժ հանդիպումներ եղան. ծնողներ, որոնք տասնեակ տարիներէ ի վեր իրար չէին տեսած, մէկէն իրարու հանդիպեցան Վենետիկի մէջ. ուրիշներ, մանկութենէն ի վեր բաժնուած իրենց քաղաքին մարտիրոսութեամբ, իրարու ծանօթացան Ս. Ղազարի այս հայկական հողին վրայ, ուր տօնական մեծ օրերուն կը ծածանին հայկական եւ իտալական դրօշները: Պատկերացնելու համար այն մթնոլորտը, որ տիրեց միատեղ անցած այդ հարուստ օրերու ընթացքին, պէտք է տեսնել Պ. Իսկէնտէրեանի ծրագրած ժապաւէնը:

ՊՍԱԿՈՒՆԻ

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շատեր կը ճանչնան զինքը Ֆրանսայի մէջ, Մարսէյլէն, բայց ես կը յիշեմ զինքը մեր ծննդավայրէն՝ Ռոտոսթոյէն, ուր նոյնքան ծանօթ էր ան իբրեւ Փարխին Ակոբը: Փարիս անունն էր հանգուցեալին մօրը, շատ սրամիտ եւ կատակախօս կին մը, որուն սլաքներէն կ'ակնածէին թաղեցիները: Իսկ Փարխին «տղան» նուիրեալ մըն էր մեր համայնքին Սուրբ Թադէոս եկեղեցիին: Հոգեւոր երգերու վարպետ մեներգող մը եւ մեր կիրակնօրեայ սարկաւագի պաշտօն կատարողը:

Նորընծայ տիրացուներ էինք եւ գիտէինք որ մեր երգեցողութիւններուն ներդաշնակութեան համար բեմին վրայէն ալ կարող երգիչ մը պէտք էր ընկերանար պատարագի ատեն: Եւ ահա յուզուած եւ վերացած կ'երգէր ան՝ «Վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի», կամ «Ողջոյն տուք միմեանց ի համբոյր սրբութեան»:

Իմ ճանչցած ատենս շատ երիտասարդ էր, 1910 – 15ի ատեն, մինչեւ մեր տեղահանութիւնը: Տիպարներ կան որոնք ընդունակ են տպաւորելու եւ չեն մոռցուիր բնաւ, այնպէս էր նաեւ Յակոբ Մալաքեան: Մենք 10–12 տարեկան տղաք, կը կապկէինք իր վերացեալ երգեցողութիւնը, ինչպէս այն ատենին, մեր քաղաքին առաջնորդ Գէորգ ծայրագոյն վրդ. Ասլանեանի քարոզները, «Հայ ժողովուրդ» կրկնակոչերով:

***

Տարիներ վերջ, 1953ին, երբ Անրի Վերնէօյ (Աշոտ Մալաքեան) Պերլին եկաւ շարժապատկերի փառատօնին հրաւիրուած ըլլալով, հանդիպեցանք այս անգամ ուրեմն իր զաւկին: Մեր առաջին խօսքը եղաւ թէ՝ ինքն ալ տիրացու եղա՞ծ է հօրը պէս: Անիկա գրաւական մըն էր դիմանալու եւ տեւելու մեր ջանքերուն մէջ՝ իբրեւ Հայ: Այո, հայրը, Յակոբ Մալաքեան ըսեր էր իրեն, «գնա մեր հայրենակիցը տես»:

Գերմանական առած մը կ'ըսէ.— «Խնձորը իր ծառէն հեռու չիյնար»:

Մեր խորունկ ցաւակցութիւնները յայտնելով իր տիկնոջ, զաւկին եւ ազգականներուն, կ'ուզէի պտղունց մը խունկ ծխած ըլլալ այս տողերով:

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6Ի ԴԷՊՔԸ ՎԱՐԿԱԲԵԿԵՑ ԹՈՒՐՔԸ

*

Պոլսոյ Հիւրիյէթ թերթը կը գրէ.—

Վերջին ցաւալի դէպքերու ներքին անդրադարձներու մասին շատ բաներ ըսին ու գրեցին: Ըսուեցաւ թէ ազգային հարստութիւնը փճացաւ արժէքաւոր «տըլվիզ»ներով բերուած ապրանքներ ոչնչացան, եւ այս պատճառաւ առեւտրական կեանքին մեծ հարուած մը տրուեցաւ:

Սակայն այս բոլորին արտաքին ազդեցութիւններն ալ նուազ կարեւոր չեն:

Մենք միշտ օտարներուն կ'ըսենք. «Առէք ձեր դրամագլուխները եւ մեքենաները եկէք, մեր երկրին մէջ գործարաններ հիմնեցէք, քարիւղ փնտռեցէք, օթօ եւն. շինեցէք»:

Սեպտեմբեր վեցի դէպքերէն վերջ, ի՞նչպէս պիտի սպասենք որ, այլեւս անոնք վստահ ըլլան իրենց դրամին եւ ապրանքներու ապահովութեան:

Կարգ մը շրջիկներ երբ մեզի, «Մենք ձեզ չալվարով, փաթթոցաւոր եւ մէջքը դաշոյնով զինուած մարդիկ կը կարծէինք» կ'ըսէին, մենք ալ անոնց հետ կը խնդայինք: Եւ կամ երբ օտար թերթեր ֆէսով կամ փաթթոցով թրքական լուսանկարներ կը հրատարակէին՝ կը զայրանայինք:

Մինչդեռ պէտք է ընդունիլ որ, չալվարով, փաթթոցով եւ մէջքը դաշոյնով մեր պապերը փոքրամասնութեանց հանդէպ միշտ վեհանձն եւ արդար վերաբերում ցոյց տուած են: Հինգ դար առաջ երբ Ֆաթիհ Իսթանպուլ մտաւ յաղթական, իր առաջին գործը եղաւ վերջ տալ թալանին եւ ճանչնալ ամէնուն կրօնական ազատութիւնը:

Հարիւրաւոր տարիներ առաջ ցոյց տրուած այս վեհանձնութիւնը երբ նկատի առնենք, վերջին դէպքերու ողբերգութիւնը աստիճան մը աւելի կը շեշտուի:

Օտարները մեզի՝ «Դուք ձեզ արտաքին աշխարհին ծանօթացնելու համար ոչ մէկ ճիգ կը թափէք» կ'ըսեն: Մենք մեզ ժխտական կերպով ծանօթացնող այս արարքներուն ազդեցութիւնը ի՞նչպէս պիտի ջնջենք:

Ազնուական յուզումի ցոյցերը ձախողեցնող ափ մը թալանիչներ, վերջին քաջագործութիւններով, իրաւունքը կերան Քորէայի այն նահատակներուն, որոնք աշխարհի ծանօթացուցած էին Թուրքին հերոսութիւնն ու քաջութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ, կազմեց՝ Յովսէփ Թադէոսեան: Պատկերազարդ: Գին 30 րիալ: Հասցէ.— Չհարբահ Իւսէֆարաթ, Փաւաժ լովլագար, Թիւ 3, Թեհրան (Փէրս):

ՖԱՐՈՒՔԻ քոյրը, իշխանուհի Ֆէյզիէ, որ Պոլիս կը գտնուի, դատի կանչուած է Գահիրէի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ 700 սթերլին դուրս հանած է Եգիպտոսէն, առանց արտօնութեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Բաւական երկար անշարժութենէ մը վերջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի ոտնագնդակի մարզիկները ասպարէզ իջան երկու բարեկամական մրցումներով, երկուքն ալ յաղթանակով պսակուած: Առաջինը՝ անցեալ կիրակի, 18 Սեպտեմբերին, քաղաքիս Սէ–ԷՍ.Վ.ի համապատասխան խումբին դէմ. եւ երկրորդը՝ այս կիրակի Սէ.Ա.ԷՍ.Սէ.Օ.Լ.ի դէմ, իրենց դաշտին վրայ:

Բայց կարեւորը, այս կիրակի օրուան (2 Հոկտեմբեր) ախոյեանական առաջին մրցումն է ընդդէմ Ֆրաթէրնէլ տ'Ուլէնի, մեր դաշտին վրայ, եւ ուր մեր տղաքը յոյսով եմ, իրենց խմբապետին՝ Ա. Զարդարեանի առաջնորդութեամբ առաջին յաղթանակը պիտի արձանագրեն — յաջորդական յաղթանակներու հիմնաքարը:

Հակառակ նիւթական աննպաստ պայմաններուն եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի բարեկամներէն ոմանց, «դասալքութեան», մեր մարզիկները, երէց թէ կրտսեր եւ վարչութիւնը, հաւատաւորներու խմբակ մը կազմած՝ կ'աշխատին անվհատ, շօշափելի յաջողութիւններ արձանագրելով: Այս տարի, 1955 – 56, մեր տղաքը, առաջին դասակարգի խումբերուն մաս կը կազմեն եւ անշուշտ հայկական յամառ տոկունութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անունը անգամ մը եւս պիտի փայլի: Կ. Տ.

***

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ.ը այս կիրակի կը կատարէ իր Գ. ախոյեանական խաղարկութիւնը Քանէի զօրաւոր խումբին դէմ: Ֆութպոլի պատասխանատու վարիչները ամէն ջանք ի գործ դրած են որպէսզի Հ.Մ.Ը.Մ.ը աւելի զօրաւոր կազմով մը ճակատի Քանէի դէմ:

Մեր մարզիկները կրնան եւ պէտք է տանին նոր յաղթանակներ, որպէսզի Հ.Մ.Ը.Մ.ը փայլի Փրօմօսիօնի շարքերուն մէջ:

Կը յուսանք թէ մերոնք մեծ խանդավառութիւն պիտի ստեղծեն, Քանէի հետ մրցելով ուժգին խաղարկութեամբ մը եւ փայլուն յաղթանակով:

Վահան Շամլեան

ՀԱՅԵՐԸ ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մելպուրնէն Ռուբէն Բարսեղեան կը գրէ մեզի, Սեպտ. 22 թուականով.—

Մելպուրնի գաղութը կը բաղկանայ վաթսուն հոգիէ: Այստեղ եկեղեցի շինելու խնդիր չկայ: Իսկ Սիտնիի մէջ կան երեք հարիւր Հայեր որոնք երկու մասի բաժնուած են, ոչ թէ կուսակցական տեսակէտով, այլ փառամոլի մը պատճառով: Հոգեւոր հովիւը, Աստղիկ վարդապետ հանգանակութիւն կը կատարէ, մատուռի մը շինութեան համար: Հանգանակութեան պիտի մասնակցին նաեւ Մելպուրնէն անոնք որ կը հետաքրքրուին ազգային գործերով:

Մելպուրնէն Պ. Խորէն Ակինեան նուիրեց հարիւր ոսկի, Սիտնիի մատուռին շինութեան համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

— Ունի, բնականաբար ունի: Ինչպէս յայտարարած եմ նախապէս, ես նախ Ապտիւլքատիրի հետ շփման մէջ մտայ: Ան ալ ինծի ըսաւ թէ այս մահափորձին համար Անգարայի մէջ ալ բազուկ մը ունի: Ո՞վ է, հարցուցի: Շիւքրիւ պէյն է, պատասխանեց:

Այնուհետեւ գացինք, Շիւքրիւ պէյի հետ տեսակցեցանք:

Շիւքրիւ ընդմիջեց.— Ապտիւլքատիր յայտնի է որ շատ կարեւոր դեր մը խաղցած է այս գործին մէջ: Թոյլ տուէք, փաստաբան մը բռնեմ:

Նախագահ.— Անկախութեան դատարանները փաստաբաններու խաղերուն, աճպարարութիւններուն չեն կրնար ենթարկուիլ: Մեր դատարանը որեւէ սահմանաւորում չունի: Ազգը վճիռի կը սպասէ, ինչ որ պիտի ըսէք, բացէիբաց ըսէք: Փաստաբաններու եւ այլնիչի, այնինչի հետ անցընելիք ժամանակ չունինք: Պատասխան տուր Զիա Խուրշիտ պէյի յայտարարութեան:

Շիւքրիւ.— Զիա Խուրշիտ պէյ Ապտիւլքատիրի ծուղակը ինկեր է, անոր զոհը եղած է:

Նախագահ.— Ի՞նչ կ'ըսէք, Զիա Խուրշիտ պէյ:

Զիա Խուրշիտ.— Ոչ, էֆէնտիմ, Լազ Իսմայիլը ես ներկայացուցի Շիւքրիւ պէյի: Եւ իր տունին մէջ: Մահափորձի խնդրին շուրջ հոն տեսակցեցանք: Զէնքերու դրամները եւ միւս զէնքերը Շիւքրիւ պէյէն առինք...

Նախագահ.— Դուն ըսէ, Եուսուֆ, զէնքերը որմէ՞ առիր:

— Շիւքրիւ պէյէն, էֆէնտիս, Շիւքրիւ պէյէն:

— Դուն ըսէ, Իսմայիլ, որմէ՞ առիր զէնքերը:

— Շիւքրիւ պէյէն: Շիշլիի իր տունէն, Կիւրճիւ Եուսուֆի հետ չորս հրացան առինք:

Նախագահ.— Ի՞նչ կ'ըսէք ասոնց, Շիւքրիւ պէյ:

— Ասոնք, այս մարդիկը Թութակներէ տարբերութիւն չունին: Թութակներու պէս կը խօսին, տէր նախագահ, այսպէս սորվեցուցեր են իրենց:

Սրահին մէջ ծիծաղ մը բարձրացաւ, Շիւքրիւ պէյ կաս կարմիր կտրեցաւ: Նախագահը դարձեալ հարցուց.

— Անգարայի մէջ, Օրտուի երեսփոխան Ֆաիք պէյի հետ տեսակցութիւն մը չունեցա՞ք մահափորձի մասին:

— Ոչ...

— Ֆաիք պէյ ձեզի չըսա՞ւ թէ այս գործէն պէտք է ետ կենաք, աղէտի մէջ կը նետուիք:

— Ոչ, չըսաւ:

— Այդ պարագային դուք ըսէք, Ֆաիք պէյ, ի՞նչ խօսեցաք Շիւքրիւ պէյի հետ:

— Ըսի որ, Շիւքրիւ պէյ, ձեր այդ ըրածը աղէտ մըն է: Բայց ինք ուրացաւ ամէն բան:

— Ոտքի ելիր, Լազ Իսմայիլ, ըսէ տեսնեմ, Շիւքրիւ պէյ իր տունին մէջ ո՞ւր պահեց քեզ:

— Վարի յարկի սենեակը, յետոյ ելանք եւ փողոցը իրար գտանք:

— Աղէկ, բայց նայէ ինչ կ'ըսէ Շիւքրիւ պէյ, ասոնք թութակներու պէս գոց սորված են, կ'ըսէ...

Լազ Իսմայիլ.— Այն ատեն թութակ չէինք, հիմա՞ եղանք, հա՞:

Այսպէս վերջացաւ Շիւքրիւի դատավարութիւնը: Ամբաստանեալը խորտակուած էր:

ԱՐԻՖ ՊԷՅ ԿԸ ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԻ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ

Այժմ դատուելու կարգը եկած էր Կազի Փաշայի քսան տարուան ընկերոջ եւ գործակցին, հանգստեան կոչուած գնդապետ եւ սպայակոյտի նախագահ Արիֆ պէյի, Էսկիշէհիրի երեսփոխան եւ անդամ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան, ինքնահաւան ու սրտնեղ:

Արիֆ պէյ, Կազիին այդ երբեմնի սիրելին, կը գտնուէր նոյնքան ծանր ամբաստանութեան մը տակ, այն է՝ մեղսակցութիւն մահափորձի եւ յարակից դաւադրական գործերու մէջ, Շիւքրիւներու, Զիա Խուրշիտներու, Ապտիւլքատիրներու հետ: Ինք որ զինուորական խրոխտութեամբ ապրած էր եւ կը սիրէր մեծութիւնը, հիմա չէր կրնար հանդուրժել այս տեսարանին, որով ոստիկան-զինուորներու սուիններուն տակ կը բերուէին դատարան եւ ոճրագործներու հետ կը նստէր յանցապարտներու աթոռին վրայ:

(Շար.)

կնքուի կէտի մը վրայ, լաւագոյնս Հարուածելու Համար ուրիշ ճակատ մը։ Որ եւ է մեղմացում չի կրնար ըլլալ, եթէ բանի ուժը ձգտի ներքին խռովութիւններ յարուցանել կամ դրդել տարրական ազգայնականութիւնը։ Անըմբռնելի է որ Ազգաժողովը շեղի իր դերէն եւ կոչումէն միջամտելով անդամակից ազգերու ներքին գործերուն։ Այդպէս շարժելով պիտի ստեղծէ քաոս մը որմէ պիտի տուժէ ամբողջ Արեւմուտքը։ Ի՞նչ կ'արժէ անուանական անկախութիւն մը մեկուսացման եւ տկարութեան մէջ։ Այդ կարգի անկախութիւն մը պարզապէս ճամբայ պիտի բանայ թշուառութեան եւ անկարգութեան։ Մենք կ'ուզենք մեզի կապուած ժողովուրդներուն տալ իրական անկախութիւն մը՝ կամաւոր ընկերակցութեամբ»։

Պ. Փինէ այս կէտին վրայ ծանրացաւ, նկատելով որ ամէն միջոց կը փորձուի, Ալժերիոյ խնդիրը օրակարգ անցընելու Համար։ Յետոյ անդրադառնալով միջազգային խնդիրներու, յայտարարեց.

— «Համակեցութեան ուրիշ պայման մը այն է որ Խ. Միութիւնը Հասկնայ թէ Արեւմուտքի Համար չկայ իրական ապահովութիւն Ատլանտեան դաշինքէն դուրս։ Փարիզի Համաձայնութիւնները կը կազմեն միակ օրինակ մը սպառազինութեանց սահմանափակման եւ փոխադարձ ստուգման։ Անոնք կը նուիրագործեն Ֆրանքեւգերման Հաշտութիւնը, որ վճռական պայման մըն է Եւրոպայի խաղաղեցման Համար։ Կարելի չէ ապահովութիւն յուսալ Եւրոպայի մէջ, առանց վերահաստատելու Գերմանիոյ միութիւնը։ Ֆրանսան պատրաստ է կարելի եղածին չափ հեռուն երթալու, իրական երաշխիքներու ճամբուն վրայ»։

Ռազմական խարիսխներու մասին ալ խօսելով, Պ. Փինէ ըսաւ. — «Ես չեմ գիտեր օտար խարիսխներ, ռազմական Հաստատութիւններ որոնք պարտադրուած ըլլան ոեւէ պետութեան՝ Ատլանտեան դաշինքին մէջ։ Ես գիտեմ միայն պաշտպանութեան միջոցներ որոնք Հաստատուած են Համախորհուրդ, ազատօրէն եւ կամովին, ի սպաս միակ իտէալի մը՝ խաղաղութեան։ Եթէ յարաբերութեանց մեղմացում ըսելով կը Հասկնան լուծում Ատլանտեանի դաշինքին եւ մեկնում Եւրոպայի ամերիկեան ուժերու, կը յայտարարեմ բացէ ի բաց, — Ֆրանսա վճռապէս Հակառակ է այդպիսի քաղաքականութեան մը»։

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր ծանր դէպքեր պատահեցան Կիպրոսի զանազան քաղաքներուն մէջ, ընդհ. գործադուլին Հետեւանքով որ սարքուած էր իբրեւ բողոք Ազգաժողովին որոշման դէմ։ Անգլիական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած էին գիշերանց, փշաթելեր տեղաւորելով, Հետեւեալ ազդարարութեամբ, — «Ցրուեցէք, եթէ ոչ կը կրակենք»։ Լուրի մը Համաձայն աւելի քան Հարիւր Հոգի ձերբակալուած են։ Ամէն տեղ ցուցարարները քարեր կը նետէին ոստիկաններուն վրայ։ Նիկոսիոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ցուցարարները 20 – 100 Հոգինոց խմբակներ կը կազմէին եւ ոստիկանութիւնը կը ցրուէր արտասուաբեր ռումբերով կամ բիրերով։ Ֆամակուսթայի մէջ 800 ցուցարարներ պատնէշներ կազմելով քարեր եւ շիշեր կը նետէին ոստիկաններուն վրայ։ Հարկ եղաւ օգնական ուժեր կանչել։ Լուսարգել Հաստատուեցաւ Ֆամակուսթայի եւ Լիմասոլի մէջ։ Այս վերջին քաղաքին մէջ երեք ղեկավարներ անգլ. զինուորական կայանը մտնելով պայթեցուցին ջուրի խողովակը։

Գործադուլի կոմիտէն բողոքագիր մը ուղղեց Ազգաժողովին։

Կիպրոսի նոր Հրամանատարը, մարէշալ Հարտինկ, Լոնտոնէն ճամբայ պիտի ելլէ Բշ. օր։ Նախորդ կառավարիչը մեկնած է արդէն։

× Թուրքիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով շաքարի գործարանի մը բացման առթիւ, «մեր բարեկամը եւ զինակիցը» կոչեց Յունաստանը եւ ցաւ յայտնեց Սեպտ. վեցի դէպքերուն առթիւ։ Յետոյ ըսաւ թէ ամէն ջանք պիտի թափեն, վերահաստատելու Համար նախկին բարեկամական յարաբերութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ առաջին պարուհին, Տիկին Ուլանովա եւ երաժշտագէտ Արամ Խաչատրեան Մ. Նահանգները պիտի երթան մօտերս, ուրիշ չորս երաժշտագէտներու Հետ, մասնաւոր Հրաւէրով։

ՄԱՐՈՔԻ տագնապը պիտի լուծուի 24 ժամէն կամ չորս օրէն, Համաձայն տեղական թերթերու Հրատարակութեանց։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ վերջնական արդիւնքի մը յանգիլ, նկատելով որ Ազգ. ժողովը պիտի վերաբացուի Գշ. օր։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, Սուլթան Արաֆան այլուր փոխադրելու Համար։

ԾԱՆՐ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ մը տեղի ունեցաւ Նանթի մէջ։ Հազարաւոր մետաղագործական բանուորներ քաղաքին երեք կամուրջներուն վրայ Հաւաքուելով, երթեւեկը խափանեցին աւելի քան երկու ժամ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Երկու կողմէն ալ վիրաւորներ կան։ Տագնապը կը տեւէ 45 օրէ ի վեր։ Աւելի քան 14.000 բանուորներ անգործութեան դատապարտուած են, գործարանները փակուած ըլլալով (գործատիրական գործադուլ)։

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱԴԱՍԵՐ, որոնք ծառայութեան կոչուած էին անցեալ օգոստոսին, պիտի արձակուին անյապաղ։ Ասոնք են. — 1. Այն տրամադրելի պահեստիները որոնք ծնած են 1928 Նոյեմբեր 1էն առաջ, զինուորագրուած՝ 1953 Նոյեմբերին եւ նորէն դրօշի տակ առնուած էին մայր երկրին եւ Թունուզի մէջ, Համաձայն 1955 օգոստոս 24ի Հրամանագրին։ Երկրորդ. — այն տրամադրելի պահեստիները որոնք ծնած են 1928 Մայիս մէկէն առաջ, զինուորագրուած՝ 1954 Մայիսին եւ նորէն դրօշի տակ առնուած էին նոյն Հրամանագրով։ Այս տրամադրութիւնները գործադրելի չեն անոնց Համար որ առողջապահական ծառայութեան յատկացուած են։

ԱՅԳԸՆՀԱՒՈՒԸՐԻ առողջական վիճակին բարւոքումը կը շարունակուի։

ՏՈԼԱՐԸ 388 ֆրանքի բարձրացաւ առջի օր, սեւ շուկային մէջ, ձոյլ ոսկին՝ 450.000ի (նախապէս 447.000 Ֆր.)։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կազմութեան եւ դպրոցի Հաստատման 25ամեակին առթիւ կազմակերպուած է զինեձօն մը ի նպաստ դպրոցին, ժամը 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ, 2 ռիւ տը լա Տէֆանս։ Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի վարչութեան, Հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան եւ իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ նախկին սաներու։

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժին։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Կիրակի 16 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն 24, Սէրքլը Միլիթէռի զոյգ սրահներուն մէջ։

Ընտիր նուագախումբ։

ԵՐ. ԵՐԱՆՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մուրատ – Ռափայէլեան սանուց միութեան նախաձեռնութեամբ Հոգեհանգստեան պաշտօն մը պիտի կատարուի իր վարչութեան եռանդուն անդամ ողբացեալ Երուանդ Երանոսեանի գերեզմանին, այս կիրակի առաւօտ, Պանթէօ – Փարիզէնի գերեզմանատան մէջ։ Հաւաքուիլ ժամը 10ին գերեզմանատան դուռը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Անիէնի «Սահակ–Մեսրոպ» Հայերէնի դասընթացքը պիտի վերաբացուի Հոկտեմբեր 6ին, Հինգշաբթի, ժամը 14ին, 8 ռիւ տիւ Շաթօ, Տէօյ – Լապառի Մէրի Անէքսի սրահը։

Հայապահպանման նախանձախնդիր ծնողքներէն կը խնդրուի նոյն օրը արձանագրել իրենց զաւակները։

***

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. վեցին։ Ուսուցչութեամբ Տիկին Հ. Հաղարեանի։

***

ԻՍԻԻ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. վեցին։

***

Ֆ. Կապ. Խաչի Կրընոպլի Հայերէնի դասընթացքը պիտի վերաբացուի, Հոկտեմբեր 2ին կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի.

Կը Հրաւիրենք ծնողքները անխտիր, որ իրենց զաւակները ղրկեն առաջին օրէն իսկ, դպրոցին սրահը, արձանագրուելու, որպէսզի ետ չմնան դասերէն։

***

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի ազգ. միութիւնը կը Հրաւիրէ բոլոր ծնողները, ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները Հայերէնի դասաւանդութեանց Համար։ Դասերը սկսած են Սեպտեմբեր 29էն։

Շաբաթը երկու անգամ կը տրուի Հայերէն դասերը։

***

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր վեցին, Հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսքիֆի։

Դասերը բոլորովին ձրի են։ Սիրելի ծնողներ փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու Համար, Հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի գրաղի ծնողներուն դիմումներով։

Երթեւեկի Համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ Հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. վարչութիւնը ներկայացուցչական ժողովի կը Հրաւիրէ փարիզեան մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, 17 ռիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Փլաստէ Ֆէթի սրճարանը։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը Հրաւիրէ՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթկ. 1 Հոկտ. շաբաթ, ժամը 9ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթկ. 1 Հոկտ. շաբաթ ժամը 9ին։

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը Հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորի ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՆԻՍԻ «Գէորգ Չաւուշ» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը այս շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մարսէյլէն ընկեր Ղ. Ասլանեանէ 500 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պորտոյէն Տէր եւ Տիկին Թուրնիկեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, Հեռագրով եւ ծաղկեփունջերով շնորհաւորեցին իրենց զաւկին՝ Ժաք Թուրնիկեանի նշանախօսութիւնը Օր. Վանլեանի Հետ։

ՃՇԴՈՒՄ

Գազապլանքայէն Պ. Յարութիւնեանի փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր.ի նուիրատուութիւնը (Ֆ. Կ. Խաչին) իր կնքահօր Սուրէն Աղամեանի եւ Ս. Կեմալմազեանի մահուան առթիւ է։

Imp. ARAXES — 46, Rue Richer, Paris(9)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 2 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7791 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇԱՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3202

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

•

— Երբ անվերջ կը գանգատիք թէ Հայաստանի մէջ ծուռ կը գրեն բառերը եւ մայրենի լեզուն կը խեղդեն անտեղի, անճոռնի օտարաբանութիւններով, ինչո՞ւ կը մոռնաք որ արտասահմանի մէջ ան – համար բազմութիւններ Հայերէն անգամ չեն խօսիր, չեն ուզեր խօսիլ ...

— Մենք պայքարը կը մղենք երկու ճակատի վրայ : Երբ անխնայ կը հարուածենք այնտեղ կատարուած աղճատումները, նոյն ուժգնութեամբ կը քննադատենք արտասահմանի մոլորեալներն ու այլասերածները :

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակենք :

Ո եւ է գիտակից անհատ, իր կոչումին հաւատարիմ որեւէ թերթ չի կրնար տարբեր ճամբու մը հետեւիլ :

Աւերներ կը գործուին երկու ճակատի վրայ : Կարելին պիտի փորձենք, երկուքն ալ սահմանափակելու համար : Տգիտութիւն կամ վատութիւն է միակողմանի դիրք բռնել :

Պէտք է նկատի առնենք, նաեւ, միջավայրի տարբերութիւնները :

Այնտեղ կը շնչեն, կը խօսին ու կը գրեն հայրենի հողի վրայ : Լեռներն ու դաշտերն անգամ Հայերէն կը խօսին : Ինչո՞ւ հանդուրժել որ բռնութիւնը, տգիտութիւնը կամ հիւանդագին քմայք մը չարիքներ գործեն :

Եւ երբ կը գործեն, երբ կը տեսնէք ու կը կարդաք սանձարձակ աղճատումը, ինչո՞ւ մենք պիտի խօսինք, իսկ դուք պիտի նախընտրէք խոհեմ լռութիւն պահել : Կամ փրփուր տեղալ մեզի դէմ :

Ինչո՞ւ կը խեղաթիւրէք հայրենիքի եւ մշակոյթի սէրը, ղայն դարձնել թթուած սեր, ինչպէս կը գրեն Երեւանի մէջ, անյատակ տգիտութեամբ :

Այս միջոցին ձեռքի տակ ունինք նոր վէպ մը, Ա. Արաքսմանեանի «Ազատութեան աքսորական», երկու հատոր :

Ա. հատորին մինչեւ կէսը, գտանք ճիշդ հարիւր օտար բառ, մէկը միւսէն անտեղի եւ անճաշակ :

Մէկ – երկու վիճելի կէտերէ զատ, բոլորին ալ Հայերէնը ունինք, շատ աւելի ճիշդ եւ գեղեցիկ : Եթէ վերէն վար շարել տանք եւ բաղդատենք, դուք ալ պիտի ապշիք :

Եւ այս՝ գրական գործ մըն է, Մ. Նալբանդեանի կեանքէն : Հապա եթէ «հասարակական» հրատարակութիւն մը ձեռք առնէք, եւ կամ օրուան թերթերը, ամենօրեայ թէ պարբերական ...

Երեք ընտիր բառ ունինք «ժուռնալ»ին համար, — լրագիր, օրագիր, թերթ : Պարբերականներուն համար ալ՝ առանձին բառեր :

Այս բոլորը կ'անտեսեն եւ յամառօրէն կը գրեն ժուռնալ :

Կը կարծեն թէ մասնագիտական նրբութիւն մը կատարած կ'ըլլան այս կարգի մարզանքներով. մինչդեռ թանձր տգիտութիւնն է որ ցոյց կուտայ իր ճաղատ գլուխը :

Անցնելով արտասահման, ո՞ր մէկ վրիպումը, անհոգութիւնը կամ դասալքութիւնը անտեսած ենք :

Եւ երբ ուրիշներ վայրերան կանչեր կ'արձակեն կամ տնավարի, սուրկամիտ մարզանքներ կը կատարեն, ե՞րբ թերացած ենք, յանցաւորները կարգի հրաւիրելու համար :

Լեզուի պաշտպանութեան խնդիրը ազգային դատ մըն է, նոյնքան նուիրական որքան քաղաքականը :

Ո՛վ որ ճակատ կը ճեղքէ այս դետնին վրայ, իրաւունք չունի խօսելու ոչ հայրենիքի, ոչ ալ մշակոյթի անունով :

Մէկ ձա՛յն պիտի լսուի այս հարցին մէջ, — արդար եւ առնական : Առանց տարբերի եւ դաւանանքի խտրութեան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

•

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ ՈՐՈՇԵՑ ՕՐԱԿԱՐԳ ԱՆՑԸՆԵԼ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

*

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՌԱՑԱՒ ԺՈՂՈՎԱՍՐԱՀԷՆ

Սեպտ. 30ին ծանր տագնապ մը ծագեցաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ, Ալժերիոյ հարցին քննութեան առթիւ : Ժողովը մէկ քուէի առաւելութեամբ, 27ի դէմ 28 ձայնով որոշեց օրակարգ անցընել խնդիրը : Այս որոշման վրայ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Փինէ անմիջապէս հեռացաւ ժողովասրահէն, ամբողջ պատուիրակութեան հետ : Մեկնելէ առաջ, յայտարարեց թէ Ֆրանսայի Ազգ. ժողովը անմիջապէս պիտի քննէ Ֆրանսայի եւ Ազգաժողովին յարաբերութիւնները : Յետոյ բացատրեց թէ չի գիտեր հետեւանքները, բայց, ամէն պարագայի մէջ, իր կառավարութիւնը «չեղեալ եւ անզօր» պիտի նկատէ որեւէ գործողութիւն Ազգաժողովին կողմէ Ալժերիոյ մէջ : Իրազեկներ դիտել կուտան թէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովը որոշում տուաւ հակառակ իր դիւանին յանձնարարութեան եւ Պ. Փինէի հանդիսաւոր ընդդիմութեան : Երբ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը դուրս կ'ելլէր ժողովասրահէն, թղթակիցներ հարցուցին Պ. Փինէի Ֆրանսա պիտի քաշուի՞ Ազգաժողովէն : Պ. Փինէ պատասխանեց. — « Չեմ գիտեր : Կառավարութիւնը պիտի որոշէ » :

Քուէարկութենէն առաջ Պ. Փինէ խօսք առնելով հարցուց թէ Ազգաժողովը կ'ուզէ քաջալերե՞լ ցեղապաշտութիւնը եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը : Եւ աւելցուց : — « Ձեր տալիք որոշումը շատ աւելի ծանր է Ազգաժողովին քան Ֆրանսայի համար : Կազմակերպութեան ապագան է որ պիտի վճռուի : Ֆրանսա չի կրնար հանդուրժել ոչ նախատինքի, ոչ ալ գըրպարտութեան, իր քաղաքակրթական գործին դէմ, մինչդեռ երկիրներ կան որոնք յայտնապէս և անդթօրէն խտրական միջոցներու կ'ենթարկեն փոքրամասնութիւնները ... Թող այդ երկիրները դիմեն Ազգաժողովին, առաջնորդուելու համար» : Պ. Փինէ յետոյ բացատրեց թէ Ազգաժողովը պառակտումի, բռնութեան եւ անկարգութեան գործիք մը պիտի դառնայ, եթէ որոշէ քննել Ալժերիոյ խնդիրը : Վիճաբանութիւն պահանջողներուն քաղաքականութիւնը պիտի յանգի աններդաշնակութեան եւ պետութեանց նազմալուծման : Եթէ այստեղ որոշուի քննել Ալժերիոյ Ֆրանսական խնդիրը, ոչինչ կրնայ արգիլել որ ամէնքս ալ միջամտենք մեզմէ ոեւէ մէկուն ներքին խնդիրներուն, վասն զի ընդհ. ժողովը ճանչցած պիտի ըլլայ այդ իրաւունքը : Պետութեանց հողային ամբողջութիւնը, հին կամ նոր դաշնագիրները որոնք կը ճշդեն սահմանագլուխները կրնան վիճելի համարուիլ որեւէ ատեն : Մեզմէ շատերուն համար այդ պիտի ըլլար վերջ՝ ապահովութեան, իսկ տկարներուն համար՝ վերջ անկախութեան : Ազգերու եւ ժողովուրդներու պարտականութիւնն է, աւելի քան երբեք, միանալ, մինչդեռ ոմանց ջատագոված քաղաքականութիւնը ճիշդ հակառակ արդիւնքը պիտի տայ » :

Վիճաբանութեանց ընթացքին Ինդոնեզիոյ, Սիամի, , Լիբանանի, Պոլիվիոյ եւ Քոսթա Ռիքայի ներկայացուցիչները պահանջեցին օրակարգ անցընել խնդիրը : Անգլիոյ ներկայացուցիչը հակառակեցաւ : Եթովպիոյ պատուիրակը յայտարարեց թէ ձեռնպահ պիտի մնայ :

Անգլիոյ ներկայացուցիչը բացատրեց թէ Ազգաժողովին ուխտը կ'արգիլէ միջամտել անդամակից պետութեանց ներքին գործերուն : «Ալժերիան Ֆրանսայի ամբողջական մասը կը կազմէ 1834էն ի վեր : Չենք կրնար ժխտել իրողութիւնները եւ կանոնագիրները : Ազգաժողովը պարտաւոր է յարգել զանոնք. հակառակ պարագային կազմակերպութիւնը այլեւս պիտի չնպաստէ խնդիրները լուծելու, այլ պիտի ծառայէ զանոնք շահագործելու եւ նոյն իսկ խնդիրներ ստեղծելու» :

Դաշարէն վերջ խօսք առաւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Կուզնեցով, որ պահանջեց օրակարգ անցընել խնդիրը, համաձայն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին : Ազգայնական Չինաստանի ներկայացուցիչը դէմ խօսեցաւ : Պելժիոյ ներկայացուցիչը, նախկին վարչապետ Սփաք, ուժգնօրէն շեշտեց. — « Եթէ ընդհ. ժողովը յայտնապէս խախտէ Ազգաժողովի ուխտին սկզբունքները, մեզի համար պիտի ծագի հետեւեալ վրդովիչ խնդիրը, — կրնա՞նք շարունակել մեր անդամակցութիւնը» : Ամերիկեան պատուիրակն ալ դէմ խօսեցաւ, բայց ի վերջոյ ժողովը 27ի դէմ 28 ձայնով որոշեց օրակարգ անցընել խնդիրը : Ձեռնպահ մնացին միայն հինգ պետութիւններ :

✕ Քաղաքական շրջանակներու մէջ զանազան կարծիքներ կը յայտնուին այս որոշման հետեւանքներու մասին : Կարծողներ կան թէ Ֆրանսա պիտի չմասնակցի, եթէ ընդհ. ժողովը սկսի քննել Ալժերիոյ խնդիրը : Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ կրնայ բաժնուիլ Ազգաժողովէն, ինչ որ շատ հաւանական չէ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ «շատ հանգիստ գիշեր մը անցուց առանց թթուածինի», կ'ըսէ բժշկական վերջին տեղեկագիրը :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ հականգլիական ցոյցերը կը շարունակուին : Անգլ. զինուորները պաշարեցին Նիկոսիոյ գիւղերէն մին, խուզարկելով բոլոր տուները :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԿՏԱ՞Կ ԹԷ ԹՆՃՈՒԿ

Անենք մը ի վեր Լոնտոնի թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Գալուստ Կիւլպէնկեանի փոքրուկալեան կտակի մասին :

Լուրի մը համաձայն, զոր արտատպեցինք վերջերս, վէճ մը ծագած է ժառանգորդներուն միջեւ :

Այդ առթիւ գրուեցաւ թէ Լիզպոնա գացած են Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան եւ անգլիացի կտակակատարը, լորտ Րէտ-ֆլիֆ :

Դարձեալ նոյն աղբիւրին համաձայն, կտակագիրը ամբողջական չէ, այլ կը բաղկանայ «նոթ»երէ,

Առջի օր Լիզպոնայէն հասած հեռագիր մը (26 Սեպտ.) կ'ըսէր թէ վախ չկայ որ ժառանգական վէճ մը ծագի, բայց երկար պիտի տեւէ կտակին գործադրութիւնը :

Հեռագիրը կ'աւելցնէր թէ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան եւ քոյրը, Տիկին Էսայեան համաձայնած են իրենց հօրը կամքը կատարելու համար, թէեւ օրինական թերութիւններ կը տեսնեն կտակագրին մէջ :

Միւս կողմէ, գլխաւոր կտակակատարը, լորտ Րէտֆլիֆ «չափազանց բարդ» գտնելով կացութիւնը, անհրաժեշտ կը սեպէ կարգ մը լուսաբանութիւններ ստանալ :

Մասնաւորապէս դժուարութիւն կը պատճառէ տուրքի խնդիրը, քանի որ Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը բաժնուած է զանազան երկիրներու մէջ :

Լոնտոնի թերթերը (Սեպտ. 23 եւ 24) նոյնպէս արձանագրելով այս պարագաները, կը գրեն թէ Նուպար Կիւլպէնկեան ներքած է կարգ մը տեղեկութիւններ :

— Խնդիրը սխալ հասկցած են, ըսեր է : Վէճը իմ եւ երեք կտակակատարներուն միջեւ չէ, այլ անոնց երկուքը, Տոքթ. Փերտիկաօ եւ Պ. Էսաեան կը քննեն լորտ Րէտքլիֆի եւ ինծի վերաբերեալ կէտեր : Ոչ ես, ոչ ալ կարծեմ լորտ Րետքլիֆ տակաւին պարզ չենք տեսներ ճամբան ընդունելու համար մեզի յանձնուած խնամակալութիւնը : Հիմնարկութիւնը միջազգային է եւ պէտք է մանրամասնօրէն քննուի : Հաւանաբար շաբաթներ, նոյնիսկ ամիսներ պիտի անցնին, մինչեւ որ յարմար որոշում մը տրուի, թէեւ կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ուզեն որ հաստատութիւնը շուտ գործէ :

Միւս կողմէ, լորտ Րէտֆլիֆ Լիզպոնայէն Լոնտոն վերադառնալով, յայտներ է թէ ամերիկեան «թրըստ»ներու մասնագէտներ կրնան կանչուիլ առաջին տասը տարիներու ընթացքին, առանց խաթարելու հաստատութեան փորթուկալեան հանգամանքը :

Ուրեմն, ինչպէս Գալուստ Կիւլպէնկեանի ամբողջ կեանքը, իր կտակն ալ ունի բազմաթիւ բարդ ծալքեր, որոնք պիտի պարզուին ժամանակի ընթացքին :

Երանի՜ անոնց որ կը հաւատան թէ Հայոց ազգը պիտի կրնայ իր արդար բաժինը ստանալ այս միջազգային լաբիւրինթոսին մէջ :

Միջանկեալ տեղեկութիւն մը եւս, — Պ. Նուպար կը կարծէ թէ իր հօրը աճիւնը կրնայ ի վերջոյ Էջմիածին փոխադրուիլ, թէեւ հող մը գնած են Լիզպոնայի անգլիական գերեզմանատան մէջ :

Դժուար է հաւատալ, եթէ նոյնիսկ Էջմիածնի ձեռքն անցնի տաճարին վերաշինութեան համար տրամադրուած 400.000 տոլարը :

ՎԱՀԷ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

*

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՐԱՖԱՆ ԹԱՆՃԷՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Տեղական թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Մարոքի կացութեան մասին : Մէկ մասին համաձայն Սուլթան Արաֆա, որ մեկնեցաւ երէկ, կարգ մը պայմաններ դրած է, որոնք կրնան դժուարին կացութեան մը մատնել Էտ. Ֆորի դահլիճը :

Քանի մը օրէ ի վեր, գիշեր ցերեկ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենային պարսպապատ պալատին մէջ : Մինչ այս մինչ այն, յանկարծ անհետացաւ Սուլթանին մտերիմ խորհրդականը եւ արարողապետը, Էլ Հաճուի : « Ֆրանսական Ներկայութիւն» միութեան պատուիրակը յայտարարեց թէ Սուլթանը իր պայմանները հաղորդած է Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, պահանջելով որ իր արքայական իրաւասութիւնները փոխանցուին իր վստահութեան արժանացած անձնաւորութեան մը : Այս պայմանը կը խախտէ վարչապետ Ֆորի ծրագիրը, որուն համաձայն արքունի խորհուրդ մը պիտի կազմուի :

Վարչապետը եւ հանրապետութեան նախագահը որոշեցին նախարարական խորհուրդը նիստի հրաւիրել երկուշաբթի, կացութիւնը քննելու համար : Օրն ի բուն զրոյցներ կը շրջին կացութեան մասին, որ անորոշ կը համարուէր մինչեւ երէկ : Մեծ զարմանք պատճառեց արարողապետին փախուստը : Թերթերը կ'ըսեն թէ ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր ուրբաթ օր, երբ Ապահովութեան տեսուչը լուր դըրկեց որ մարզպանութեան պաշտօնատունը հանդիպի : «Ներողութիւն, շատ յոգնած եմ, կ'ըսէր, ներսիրտ : Տուն պիտի երթամ » :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՂԹԱՇԽԱՐՀԸ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ...

●

... Մենք՝ Դաշնակներս, «հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամիներ», ամէնէն աւելի կը փնտռենք, կը գտնենք ու կը կարդանք Հայաստանեան հրատարակութիւններ: Մեր տուներուն մէջ յաճախ կոտրած աթոռ մը իսկ չունինք, բայց ունինք «մթերք» մը Երեւանի մէջ լոյս տեսած հատընտիր գիրքերու: Այստեղ՝ հայ ժողովուրդի ... «ոխերիմ» բարեկամները հաւանաբար ոչ իսկ կը հետաքրքրուին, թէ ինչ գործեր կը հրատարակուին կամ ինչ «գիսկուսիա»ներ կը կատարուին Երեւանի մէջ, Մոսկուայի մէջ կամ այլուր:

Սակայն կէտ մը կայ, որ պաղ ջուր կը լեցնէ քառասուն ատրիճան ջերմութեան վրայ մեր սիրոյն ու հետաքրքրութեան՝ հանդէպ Հայաստանեան կոչուած գրականութեան, ինչպէս նաեւ հանդէպ այն մէկ քանի վաւերական բանաստեղծներուն ու գրագէտներուն, որոնք կը կոչուին Յովհաննէս Շիրազ, Սիլվա Կապուտիկեան, Գուրգէն Մահարի, Վիգէն Խեչումեան եւ այնքան ուրիշներ:

Այս կէտը, այս պաղ ջուրը, աւելորդ է ըսել, այն բարբարոս ուղղագրութիւնն է, որ մեր լեզուն կը բաժնէ ժողովուրդին մէկ մասէն, եւ ժողովուրդին մէկ մասը՝ մեր լեզուէն:

Այո, ուզենք կամ չուզենք, այս «բաժանում»ը կայ, գոյութիւն ունի ոչ միայն Երկրի եւ Արտերկրի միջեւ, այլ եւ Երկրի մէկ մասին եւ միւս մասին միջեւ, գրող դասակարգին եւ կարդացող դասակարգին միջեւ: Եւ այս բաժանումը բնական բաժանում մը չէ, այլ արուեստական բաժանում մըն է:

... Լեզուով արդէն բաժան, հիմա բաժան ենք նաեւ ուղղագրութեամբ:

Մենք կը պայքարէինք լեզուի միօրինակութեան համար, հիմա ստիպուած ենք պայքարիլ նաեւ ուղղագրական միօրինակութեան համար:

Կը պայքարէինք մտածելու միասնականութեան համար, հիմա հարկադրաբար պիտի պայքարինք նաեւ մեր մտածածը նոյն ձեւով, նոյն ուղղագրութեամբ արտայայտելու միասնականութեան համար: Ձենք կարծեր, որ նոր ուղղագրութեան «առաքեալ»ներն ու ջատագովները աւելի լաւ գիտնան եւ աւելի լաւ ուղղագրեն իրենց լեզուն, քան նոյն ինքն զոյգ Երանելիները՝ Սահակ եւ Մեսրոպ, ինչպէս նաեւ իրենց երախտաւոր աշակերտները՝ Խորենացի, Եղիշէ, Եզնիկ եւ Կորիւն:

Լեզուի մէջ յեղափոխութիւնը յետադիմութիւն է, ինչպէս կեանքի մէջ յետադիմութիւն է հակայեղափոխութիւնը:

Լեզուի մէջ հինը միշտ նոր է, իսկ կեանքի մէջ այդպէս չէ, հինը նոր չէ միշտ: Լեզուն այնքան նոր է, որքան կը պահէ իր հնութիւնը եւ որքան հաւատարիմ կը մնայ անցեալի իր աւանդութիւններուն, այսինքն՝ ակին, «հիմունք»ին:

Այսպէս չէ կեանքը, որ ենթակայ է յարատեւ երկունքի, բարեշրջումի, յաճախ նաեւ յեղաշրջումի: Հինը ընդունիլ հիմ եւ երբեք չնորնալ, չվերանորոգուիլ կեանքի մէջ, կը նշանակէ նոյն մանուկը մնալ տեւաբար, անհաղորդ՝ դարաշրջանի յարաճուն պահանջներուն:

Նոյեմբեր 29ի յեղափոխականները ուզեցին ամէն բան ջրհեղեղէն սկսիլ, նոր մարդկութիւն ստեղծել նոր հեռանկարներով ու նշանաբաններով: Եւ փորձը ցոյց տուաւ, թէ ոչ միայն նոր բան չստեղծեցին, այլ եւ արդէն ստեղծուածները ձեւաղերծեցին, աղարտեցին, լղրճեցին, գրեթէ սրբապղծեցին:

Այս «սրբապղծուած»ներուն մէջ մեծագոյնը եղաւ մեր ուղղագրութիւնը, որ ենթակայ է հաստատուն կանոններու: «Ոխերիմ» թշնամի՝ յեղափոխութեան եւ յեղափոխականներուն: Նոյեմբերեան յեղափոխականները ուզեցին աւելի պապական ըլլալ, քան զՊապն: Մինչ ռուս լեզուի ուղղագրութիւնը մնաց անփոփոխ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերածուեցաւ Թանգարանի, այնքան որ Մեսրոպ ինքնիսկ պիտի ուզէր նոր այբուբեն մը ստեղծել, հինը բաւական «յեղափոխական» չնկատելով:

Աւելին, մը Նոյեմբերեան կոչուած այս յեղափոխականները, ըսել կ'ուզենք՝ այս հակայեղափոխականները, մինչեւ իսկ փորձը ըրին Թանգարան նետելու Մեսրոպեան այբուբենը, ընդունելու համար լատինականը, կամ ռուսականը եւ կամ ուղղակի փիւնիկեանը, կարմիր, գերագրական յեղափոխութիւնը սկսելով մայր Երակէն: Ինչպէս, յեղափոխական ըլլալ եւ չքանդել հինը...

Երանելի տփեստներ, որոնք չեն գիտեր, թէ լեզուն «չոր» չէ, որպէսզի օր ընդ մէջ ստիպուած ըլլան փոխել զայն, «օրաթերթ»ը դարձնելով «որաթերթ», Օտեանը՝ Ոտեան, Երուանդը՝ Յերվանդ:

Քսանըչորս ժամուան մէջ «յեղափոխեցին» ուղղագրութիւնը, ինչպէս քսանըչորս ժամուան մէջ «յեղափոխած» էին Երկիրը եւ Ժողովուրդը:

Լեզուի պատմութեամբ հետաքրքրուողները գիտեն անշուշտ, որ Հայերէն բառի մը վրայէն գիր մը պակսեցնելու կամ անոր վրայ գիր մը աւելցնելու համար մեր հայկաբանները յիսուն տարի շարունակ պայքարած են, գրած, խօսած, բացատրած, Սահակն ու Մեսրոպը վկայութեան կանչած եւ ապա միայն եզրակացութեան մը հասած են կամ չեն հասած:

Այսպէս՝ աւելի 70 – 80 տարի առաջ հիմա բառը կը գրէին hիմայ: Պէտք եղաւ, որ ծանր սուրեր քաշուին պատեանէն այս անձայն յին վերցնել ջնջելու համար: Եւ 50 – 60 տարի ետք միայն մարդիկ հաշտուեցան այս յապաւումին հետ, սկսելով գրել hիմա, փոխանակ գրելու hիմայ (թէեւ մինչեւ հիմա ալ hիմայ գրողներ կան դեռ):

Գիտենք նոյնպէս, որ ձախողեցան, ողբալիօրէն ձախողեցան Ռուսինեանի, Ձերազի, Լեւոն Շանթի լեզուական «բարենորոգում»ները, որոնք ոչ միայն նոր բան մը չէին բերեր, այլ եւ հինն ալ կ'առնէին կը տանէին:

Լեւոն Շանթ իր ամբողջ կեանքին եւ բոլոր գործերուն մէջ վրա կը գրէր, առանց անձայն յի:

Յիսուն տարի մղեց այս պայքարը այբուբենի այս գիրը վերցնելու համար վրայի վրայէն, բայց չկրցաւ: Ինք միայն գրեց վրա, իսկ մենք շարունակեցինք գրել վրայ:

Բայց Երեւանի յեղափոխականները մէկ օրուան մէջ Յակոբը դարձուցին Հակոբ, Յովհաննէսը՝ Հովհաննէս եւ Յարութիւնը՝ Հարություն: Հիմա, երբ ծանօթ կամ անծանօթ գրողի մը մականունին առջեւ Հ. գիրը տեսնենք, պիտի չկրնանք ըսել, թէ ինչ է դժբախտ այս մարդուն անունը, — Յակո՞բ է, Յովհաննէ՞ս է, Յարութի՞ւն է թէ Յովնան կամ Յաբեթ:

Յառաջդիմութիւն մը չէր կատարուածը յամենայն դէպս, բայց յետադիմութիւն մըն էր անկասկած: Բարեփոխում մը չէր, այլ չարափոխում մըն էր:

Խորենացին, Եղիշէն, Եզնիկը, Կորիւնը, Նարեկացին, Շնորհալին Հայերէն չէին գիտեր: Հայերէն գիտէին միայն Նոյեմբերեան կոչուած այս ... հակայեղափոխականները:

Բողոք մը չէ, որ կ'ուղղենք իրենց, այս հակայեղափոխականներուն, ոչ. որովհետեւ գիտենք, թէ բողոքելով մենք միայն ... բողոքական կրնանք դառնալ, իսկ իրենք կը մնան զտարիւն... լուսաւորչականներ:

Բայց կը հրաւիրենք զիրենք «դիսկուսիա»յի: Թող գան արտասահման, կամ թող Երեւան հրաւիրեն մեր հայկաբանները, ոչ թէ նոր ուղղագրութիւնը աւելի «նորցնելու», աւելի «յեղափոխականացնելու», այլ վերադառնալու համար հինին:

Դէպի հին վերադարձը աւելի յեղափոխաշունչ է, քան յամառիլը նորին վրայ, որ բնաւ յեղափոխութիւն չէ:

Փոխեցէք ուղղագրութիւնը, վերադարձէք հինին:

Այս վերադարձէն պիտի շահիք դուք, պիտի շահինք մենք, պիտի շահի բովանդակ հայ ժողովուրդը:

Վերադառնալով հինին՝ մենք պատէշ մը եւս խորտակած պիտի ըլլանք մեզ բաժնող ռազմադիծին վրայ:

Փոխեցէք ուղղագրութիւնը:

Փոխեցէք նորը եւ վերադարձէք հինին:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՕՐԱԳԻՐ ՍԱՐԱՏՈԳԱՅՈՒՄ

*

Մեղմ ու հաճելի օդով յետմիջօրէ մըն էր. տարբեր քաղաքներէ օդափոխութեան եկած խումբ մը մարդոց հետ, հիւրանոցի պատշգամը նստած, կը խօսէինք, երբ մեղմէ մէկը, բանիմաց մարդու հովեր առնելով, խօսքը դարձուց գրականութեան շուրջ: Մէջ ինկան բոլորը. գրականութեան դաշտը անպաշտպա՞ն, թէ ոչ՝ ամէն հայ քիչ թէ շատ գրող ու բանաստեղծ ըլլալուն, ամէն մարդ կարծիք մը ունէր յայտնելու: Վէճ ու վճիռ: Հին, մեռած հեղինակներէն անցան նորերուն՝ չմոռնալով նաեւ ամերիկահայ գրողները: Ինչեր չըսին անոնց մասին: Դատեցին, դատապարտեցին: Գովեցին մէկ երկու հատը: Խաչը հանեցին միւսները: Ցիշեցին ոչ միայն ողջ ու մեռած բազմաթիւ հեղինակներ, այլեւ՝ պարբերականներ ու անոնց կարգին «Հայրենիք ամսագիրը»: Մէկը հետը բերած էր անոր վերջին թիւը. իր ընթերցումը հասցուցած Կոստան Զարեանին:

— Այնքան մեծ գրագէտ է որ, — ըսաւ ան խանդավառութեամբ, — իր ողջութեան իսկ գինքը կապկողներ ունի:

— Իրա՞ւ, — զարմացաւ ուրիշ մը:

Միւսը պնդեց իր ըսածին վրայ եւ անուններ ալ տուաւ:

— Ատոնք ո՛վ, Զարեանին հասնողներն ով...

— Զարեանը օրինակելը դժուար բան մը չէ, — ըսաւ երրորդ մը՝ հանդարտ թոնով մը, — բայց Զարեան ըլլալը՝ դժուար է, անկարելի:

— Անկարելի բան չկայ աշխարհի վրայ, ինծի քսանըչորս ժամ ժամանակ տուէք ու վաղը, աս ժամուս, ես ձեզի կարդամ գրութիւն մը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ պիտի գրէր Զարեանը՝ եթէ ինքը հոս՝ այս հիւրանոցին մէջ ըլլար, — ըսաւ մէկը:

Զարմացած իրեն նայեցանք:

Դեռ աւելին, շարունակեց ան.

— Ինծի միայն երկու ժամ տուէք ու խոստացած գրութիւնս կուտամ, միայն թէ բանիմաց մարդոցմէ կազմուած դատական մարմին մը պէտք է կազմել. եթէ ես շահիմ, դուք ձմերուկ մը կը գնէք՝ ու կ'ուտենք միասին. եթէ ես կորսնցնեմ, ձմերուկը ես կը գնեմ:

Համաձայնեցանք 24 ժամուան պայմանաժամին ու ան, մատիտն ու տըցակ մը թուղթ առած, առանձնացաւ:

Յաջորդ օրը, նոյն ժամուն, բոլորս ալ, քննադատի ու դատաւորի ծիրանի հագած, հոն էինք, պատշգամը: Մեզի միացած էին նոյնիսկ թաղուհի եւ փիճաքլի նուիրեալները, որոնք, կարծեմ, Զարեանի անունն իսկ չէին լսած մինչեւ այդ օրը:

«Օրագիր Սարատոգայում» էր խորագիրը, կարդաց Զարեանի մրցակիցը, եւ աչքերը պտտցուց մեր վրայ: Յետոյ՝ վստահ ու հպարտ ձայնով մը աւելցուց.

«Գրեց՝ Կոստանենց Տղան»:

Ժպտեցանք ու աթոռներուն խորը քիչ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

*

— Բայց, զգոյշ, պաշարւին: Իբարմէ հեռու: Շուները լաւ հոտառութիւն ունին:

Ո՞ր ժամուն հայրիկին բնակարանը ձըգեցինք, չեմ գիտեր:

Տուն հասայ, տանիք բարձրացայ: Այդ իրիկուն հաճի աղան տունը պիտի գիշերէր յաջորդ օրը կախաղանին ներկայ ըլլալու համար: Բարեբախտաբար ուշ ննջս մտնելս աննշմար անցաւ:

Անտարակոյս, ապրած օրերուս մէջ դժուար թէ այդպիսի մղձաւանջներով լեցուն գիշեր մը անցուցած ըլլայի: Կոպերս բնաւ իրարու չմօտեցան: Ամառուան այդ անտանելի տօթին թանձր վերմակը գլուխս քաշած անվերջ հեծկլտացի: Թերեւս ոչ հօրս, ոչ մօրս, եւ ոչ ալ միւս հարազատներուս համար այդքան արցունք թափած էի: Մասնաւոր սէր մը ունէի վաղուան նահատակին հանդէպ, — եւ միւսներուն համար:

Զիւանոր Խաչօն եւ իր ընկերները ինծի համար, իմ աչքիս միայն հասարակ մարդիկ չէին, այլ բացառիկ դէմքեր որոնք արհամարհանքով կը նայէին մահուան եւ տանջանքներու վրայ: Մահը եւ բռնաւորները ծաղրող, հեգնող մարդեր: Ի՞նչպէս չհիանայի, չհամակրէի, չսիրէի...

Եւ իրօք, ես սէր, յարգանք եւ երկիւղ ունէի անոնց հանդէպ:

Գիշերը ամբողջ, իմ երեւակայութեանս մէջ պտտեցաւ Խաչօն իր վեհ, ազնուական կերպարանքով: Ահա, կը տեսնէի զինք իր գորշագոյն նժոյգին վրայ նըստած՝ բարձր եւ առնակորով: Մերթ առանձին, մերթ իր կարաւանին գլուխը կ'անցնէր քաղաքի լայն պողոտայէն ժպիտը, — թէեւ յաճախ կեղծ — դէմքին վըրայ: Գոց պատուհաններու փեղկերու միջոցներէն քանի՞ կանանցի աչքեր հըշտանքով ու հիացումով կը դիտէին իր անցքը: Իրենց սրտերուն մէջ ձեւ ու մարմին կ'առնէին ջորեպանին պատկերը, հասակն ու հմայքը:

Քանի, քանի, «ջահել» հանըմներ իրենց խոփած ամուսիններու աչքերուն նայած ատեն, «կարաւանապետ»ին գլխիչ կերպարանքին կարօտը կը քաշէին:

Ո՞րտեղէն եկած էր այս մարդը: Ո՞ր լեռներէն ժառանգած էր այս վայրի գեղեցկութիւնը: Ոչ ոք գիտէր, ոչ ոք փորձած էր նոյն իսկ հարցնել:

Եւ ահա, քանի մը ժամէն պիտի մարէին այս մարդուն արեւը: Այս տխլար մարդն ու Հայը իր «մեղքեր»ը պիտի քաւէր կախաղանին վրայ:

Թմրած վիճակ մը ունէի, երբ աղան ձայնեց, — «Եղ, Մատօ, երթալու ժամանակն է...»:

Հագուեցայ, վար իջայ եւ ճամբայ ինկանք: Սովորական օրերուն, այդ պահուն փողոցները դեռ դատարկ կ'ըլլային, բայց, այդ օրը ամէն կողմ որոշ եռուզեռ կար: Քաղաքին գրեթէ բոլոր այրերը կը փութային կախաղանին վայրը, դիտելու համար:

Աղային հետ համաչափ կը քալեմ ու կը փորձեմ ամէն օրուայ պէս խօսիլ, չաղակրատել: Ճամբու ընթացքին մեզի կը միանան ուրիշներ, դրացիներ ու թաղեցիներ:

Մօրուսաւոր մըն է որ կը խօսի, — «Կ'ըսեն թէ առանց ծածկելու լսած է որ Հայ է, եւ թէ Քէլ Հասանը եւ միւսները ինք սպաննած է...»:

— «Ինչ Հայ, եղբայր, Խնուսցի անուանի Քիւրտ մըն է, իր գիւղէն եւ մօտէն ճանչցողներ կան:

Դեռ ուրիշներ, զանազան պատմութիւններ կը պատմէին:

Կը հասնինք ծանօթ հրապարակը: Արեւելքը թեթեւ մը կարմրեր է: Ստուերները տակաւ կը բարձրանան: Հրապարակին վրայ իրար ճանչնալու չափ լոյս էր:

Անհամար խուժանը տեղ բռնած էր լայն ճամբուն երկայնքը, հրապարակին շուրջ: Կեդրոնը երեք բարձր ձողեր՝ վերի ծայրերը իրար միացած ու անոնց մէջտեղէն պարան մը դէպի վար: Գետինը՝ բարձր աթոռ մը առանց յենարանի:

Կառափնատին շուրջ, հրապարակին վրայ հաւաքուած բազմութիւնը կը հըռհռայ, անճոռնի քրքիջներ արձակելով:

Ես աղային մօտ կանգնած՝ զգոյշ, աչքերուս տակէն կը փնտռեմ մերինները: Բացի հայրիկէն միւսները բոլորն ալ հոն են: Հոն է նաեւ այն Թուրքը որ պատճառ եղած էր այս կախաղանին: Եկեր է լոյս աչքերով տեսնելու իր դոհը որուն մատներուն հետքը դեռ կը յամենայ մնալ իր պարանոցին շուրջ: Եկեր է ուրախանալու, իր յաղթանակը տօնելու...

Պայտար Մանասը, խենդ Նշանը, Ալօն իրենց աչքերը չեն հեռացներ անոր վրայէն:

Օ, դժուար չէ կարդալ իրենց հայեացքին իմաստը...

Կոպերուս տակէն կը դիտեմ այդ գեհենի ծնունդը եւ կատաղութենէս ակռաներս իրարու կը զարնուին:

— Եկան, եկան...

Բազմութիւնը սկսաւ ծովու պէս ալեկոծիլ: Ամէն մարդ շարժում մը կ'ընէր, ոտքերուն մատներուն վրայ կը բարձրանար աւելի շուտ տեսնելու համար «եկուրները»:

Եղան սայլի մը վրայ նստեցուցեր են դատապարտեալը, շուրջը սուինաւոր ժանտարմաներ:

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՁԷ

(Շար.)

մը եւս տեղաւորուեցանք ։

« Սպասել են որ ամառ գայ, — սկսաւ ան, — որ արձակուրդ ունենան ։ Ու եկել են Սարատոգա ։

« Սարատոգան Ամերիկայի պատմութեան էջերից մէկն է ։ Այնտեղ զօրավարներ պատերազմներ են մղել ու Ազատութեան համար իրար բախող սուրերի կայծով պատմութիւն գրել ։ Մի կարմիր եւ արեւոտ պատմութիւն ։ Սարատոգա նաեւ նշանակում է հանքային ջուր, բաղնիք, ծծումբի բուրում, ձիարշաւ, Աղա Խան, Կայլեր, Գօզա, Հէթհօրն, ռօմաթիզմ, հիւանդներ ։

Հանքային ջրերը փոխարինել են սուրբերի պատկերներն եւ ուխտատեղիները ։

Նիւ Եորքից եկել է մի քահանայ, սպիտակ քառակուսի մօրուքով մի չքեղ մարդ, Լօնգ Այլէնդից ժամանել է մի միջակ գրող, եւ, Դիտրոյտից, Ֆորտի գործարանների փոշին ուսերին, մի ինչ որ երաժիշտ ։ Սրանց միացել է Բոստոնից եկած մի Թափառական բանաստեղծ, խոշոր գլխով, երկար մազերով փոքրակազմ ու անհանդարտ մի մարդ ։ Պատշգամում ահա նստել են ու Ֆըրդֆըրդացնելով սուրճ են խմում, ծխում, խօսում, դիտում դիմացը տարածուող համայնապատկերը որ հին Ֆրանսական դպրոցի նկարներն է յիշեցնում ։ Ծառերը, կատարներով վեր են բռնում երկինքը եւ կապոյտի վրայից նաւերով անցնող ամպի սպիտակ ծուէնները խածոտում ։

Երեկոյեան հովը ոսկեխնձորներ է կախում, օդի մէջ եւ ծառերի կատարները շարժում ։

Ճաշից վերջ, նորից նստում են, քահանան, երաժիշտը, գրողը, բանաստեղծը եւ մի հարուստ ղոհարավաճառ եւ վիճում օրուայ լուրերի շուրջ ։ Լայն կոնքերով ու խոշոր դմակներով կանայք, մըտիկ են անում եւ մէջ ընդ մէջ, գլուխները ձեռագործների վրայից վերցնելով, հառաչում ։

Զանձրանում են ։ Նահանգային վարչութիւնը արգիլել է բախտախաղը եւ քաղաքը համարեա թէ մեռել է ։

Նրա դիմագիծը դալկացել է, բազկերակը Թուլացել, զանգաղել ։

Ահա երկու տարի է ինչ տիրում է այս վիճակը եւ քաղաքի ճակատագիրը փոխուելու վրայ է ։ Ապարանքների դռները փակուել են ու, Ջէյմսն ու Ջոնը, շօֆէրի համազգեստը հանած, մտել են բաղնիքատուն՝ ծառայելու ։ Դառել են դելլաք ։

Մի նախկին խաղինչի գնել է մի մեծ տուն ու ճակատին գրել մի եանկի անուն ։

Դունէն անցնելիս, ներսից սխտորի ուժգին հոտ է գալիս և դէր կիներու աղմուկ ։

Խաղինչին այժմ ամարանոց է պահում ։ Ծանուցում է տուել հայ լրագրերում ու ահա էդ ծանուցումից Նիւ Եորքից, Բրուկլինից, անգամ հեռաւոր Դիտրոյտից եկել են քահանան, երաժիշտը, գրողը, բանաստեղծ ու խոշոր կուրծքերով կիները, որ, պորչում նստած հիւսում են եւ ձիւթ ծամում ։

Բայց դրանից ամէնէն հանդիսաւորը, քահանան է ։ Ինք չի խաղում, բայց երբ պատշգամում նստածները նարդիի տախտը բաց են անում, գալիս է ու նրանց մօտ նստում, վիզը առաջ երկարած խաղին հետեւում, ոգեւորւում, Թելադրութիւններ անում, զարերը կանչում ։

— Դէ, դիւ շէշ բեր ա՞...

— Դէ, արի, շէշ չիւհարի տեղն է ։ կամ՝

— Այ մարդ, խփիր, որան վիզը ոլորիր ...

Ինք չի խաղում՝ որովհետեւ իր դիրքին եւ պաշտօնին անվայել է համարում այդ բանը, չի ուզում վարկաբեկուել իր հօտի աչքում ։

Խղճամիտ հովիւ է ։

Ունկնդրում է հովիւի ձայնին ։

Ճաշից յետոյ, երբ պատշգամ են գալիս, միանում է գրոյցներին յաճախ պատմում իր յուշերից ։ Գիտէ նաեւ լաւ լսել, որպէսզի ծանօթանայ իր հօտի հոգերանութեան եւ կարիքներին» ։

— Թոռս համարեա հայերէն չի խօսում, — գանգատւում է կլոր դէմքով, ու չատ յոգնած կոպերով, մի կին, ու տխրամած լռում ։ Լռում՝ եւ կծում շրթները, յաջողում է կլոր ճարպոտ դէմքին վշտոտ արտայայտութիւն տալ ։ շարժւում է յետ առաջ ու Թախծոտ աչքերով նայում կիսատ Թողած ձեռագործի վրայ ։ վերցնում է շիշը եւ օղակները համրում ։ Այդ պահին ներս է մտնում Բրուկլինցի նախկին խաղինչին եւ խօսքը երաժշտին ուղղելով հարցնում ։

— Պ. Սուրէն, սառ կ՚ուզե՞ս հիմա ։

Երաժիշտը վայր է ընկել ու վիրաւորել իր ոտքը ։ Կաղում է ։ Տխուր, մտածկոտ դէմք ունի ։ Բժիշկը պատուիրել է հանգստանալ ու սառ դնել վրան ։

Սառը հալչում է չուտ ։

— Ախ, մի պաղ ջուր լինէր, խմէինք, — ասում է պորչում նստածԲրուկլինցին ։

— Սառ չկայ, — ասում է Պ. Հայկը, ուսերն ու յօնքերը վեր քաշելով, եղածը տուի Պ. Սուրէնին ։

Դժգոհում են ։

— Պ. Սուրէնի ոտքը աւելի յարգելի հիւր է քան մենք, հեգնում է մի նախկին կօշկակար, որի շնչից Թունդ օղիի հոտ է գալիս ։

Նստում են եւ բամբասում, Թաշկինակներով դէմքի քրտինքը սրբում եւ փուճ սրախօսութիւններ փորձում ։

Երեկոյեան դէմ գնում ու ծառերի շուքի տակ կիսաշրջանակ են կազմում, սեւ սուրճ ապսպրում, հին յիշատակներ պատմում եւ անցեալը վեր յիշելով ախ վախ քաշում ։ Կիներից մէկը հագուստի փէշը բարձրացնում է եւ աչքի անկիւնում կայծկլտացող ջուրը սրբում ։

Մի երիտասարդ կին, վերցրել է մի ինչ որ անգլերէն պատկերազարդ քերական եւ հայերէնի դաս է տալիս իր զաւկին ։ մատը պտտցնում է պատկերների տակ ու կարմիր շրթունքները կլորցնելով, ասում ։

— Աս՝ տանձ է, աս՝ տուն է, աս՝ չուն է ։ սա կատու է, ասիկա ալ՝ խօրօզ է ։

Գրագէտը, որ Թւում է Թէ Թեթեւ նիրհի մէջ ունկնդրում էր դասին, կոպերը վեր է նետում, աչքերը չռած, չորս կողմ նայում ու ժպտում ։

Կինը շարունակում է դասը ։

— Աս այծ է, աս մուկ է, աս ...

Քահանան ինքնագոհ շոյում է մօրուքը եւ ժպտում ։ Աչքերի անկիւններում ծալուած հովահարի գծեր են կազմւում, միտք է անում Թէ ուղղէ՞ երիտասարդուհու սխալը, բացատրէ՞ Թէ խօրօզը հայերէն չէ, բայց այդ պարագայում պէտք է ասել նաեւ հայերէնը. — աքաղաղ ։

— Ոչինչ, Թող էդ մէկ բառն էլ սխալ սովորին, ասում է ինքն իրան, եւ ձեռնափայտն առնելով գնում, նա ամէն օր, վեց մղոն, ամբողջ վեց մղոն քայլելու է ։

Հօս կը վերջանայ Կոստանեանց Տղուն չարադրութիւնը՝ որ մեզի հաճելի յետմիջօրէ մը անցընել տուաւ ։

Իրիկունն ալ, պառկելէ առաջ, Պ. Հայկը սառնարանէն հանեց ձմերուկը ու կտրեց ։

Կերանք ախորժակով եւ կուտերը հատ հատ դուրս փչելով ։

Մեր մէջ ամէնէն ուրախը քահանան էր. ան ոչ միայն ձմերուկը չատ կը սիրէր, այլեւ չափազանց խանդավառուած էր ցերեկը լսած հայերէնի դասով ։ Քառսուն կոտ կ՚ըլլար արդարացնելու «խօրօզ» ըսող մայրը .

— Խեղճը ի՞նչ իմանայ, դպրոց չի գացել. հայերէնը սովորել է ծնողներից ... նրանք էլ երեւի չէին իմանում ...

Այո, Տէր Հայր, երեւի չէին իմանում ։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՑ ՄԸ

ԽՄԲ. — Ամփոփուած Երեւանի Գրական Թերթէն. —

Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին ստեղծած է տպագիր եւ ձեռագիր հարուստ գրականութիւն ։

Ինչպէս ձեռագիրներու ամբողջական մատենագրութիւնը չկայ, նոյնպէս չկայ տպագիր մատենագրութիւն ։

Գոյութիւն չունին մատենագրական աշխատութիւններ, սիստեմի վերածուած ։ Մխիթարեանները հրատարակած են Հ. Զարբհանէլեանի «Հայկական մատենագրութիւնը» (Վենետիկ, 1883) եւ Հ. Արսէն Ղազիկեանի «Հայկ. նոր մատենագրութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի» (Վենետիկ 1909) եւ ուրիշ փոքր մատենագրութիւններ ։ Պարբերական մամուլի համար հրատարակուած էԳ. Լեւոնեանի «Հայոց պարբերական մամուլը», Մխիթարեաններու հրատարակած երկու աշխատութիւններն ալ պակասաւոր են, եւ անընդունելի՝ մեթոտաբանական եւ գիտական մատնագիտական տեսակէտէն ։ Հ. Զարբհանէլեանի գիրքէն դուրս մնացած են 1512 – 1565 եւ մինչեւ 1883 բազմաթիւ հրատարակութիւններ ։ Իսկ Հ. Արսէն Ղազիկեանի գիրքը կ՚ընդգրկէ Ա. Ն. տառերը ։ Աւելի չատ տեղեկութիւններ կան հեղինակներու մասին, ինչպէս եւ ընդարձակ ծանօթագրութիւններ եւ Հայերուն եւ Հայաստանի մասին եւրոպացի ժողովուրդներու եւ ռուսերէն հրատարակուած գրքերու եւ հեղինակներու գրացուցակները, քան հայ հեղինակներու աշխատութեանց անուններու ցանկը ։

Գ. Լեւոնեանի «Հայոց պարբերական մամուլ»ը աշխատութիւնը Թերի է այն տեսակէտով, որ պարբերականները նկարագրուած են համառօտ կերպով, Թերթերը եւ ամսագրերը չեն բաժնուած եւ չեն դասաւորուած ըստ բովանդակութեան ։ Դուրս մնացած են կարգ մը պարբերականներ եւ 1934էն ետք եղած հրատարակութիւնները ։

Հայկ. Պետ. Գրադարանը եւ Պետհրատը վերջին տարիները հրատարակած են կարգ մը մատենագրական աշխատութիւններ «Մարքս, Էնգէլսի, Լենինի, Սթալինի» աշխատութեանց հայերէն հրատարակութեանց մատենագրութիւնը, «Հայ գրականութեան բիբլիոկրաֆիան (ԺԹ. դարէն մինչեւ խորհրդային կարգերու հաստատումը), «Սովետական գեղարուեստական գրականութեան բիբլիոկրաֆիան», հայ պարբերական մամուլի բիբլիոկրաֆիան», «Հայկ. գիւղատնտեսական գրականութեան բիբլիոկրաֆիա» եւայլն ։

Ասոնք արժէքաւոր աշխատութիւններ են, սակայն կ՚ընդգրկեն միմիայն տպագիր գրականութեան երեք բնագաւառներու, մարքսական – լենինեան դասական ըստեղծագործութիւնները, գեղարուեստական եւ գիւղատնտեսական գրականութիւնը եւ պարբերականներու մէկ մասը ։ Այս աշխատութիւնները չեն ընդգրկեր ամբողջ տպագիր գրականութիւնը եւ պարբերական մամուլը ։ Չեն հրատարակած Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս հրատարակուած գրականութիւնը եւ պարբերական մամուլը ։

Օրինակ վրացական պետական գրադարանը հրատարակած է վրացական գրականութեան երկհատոր մեծածաւալ մատենագրութիւնը (1623էն 1951) ։

Այս առթիւ Թերթին աշխատակիցը, Ե. Մարգարեան կը գրէ Թէ երբ կան տասնեակ գիտահետազօտական հիմնարկներ, պետական համալսարան եւն. եւ կը հրատարակուին բազմաթիւ գիրքեր եւ պարբերականներ, մատենագրութեան հարցը խիստ այժմէական կը դառնայ եւ կ՚առաջարկէ որ օրկան մը ստեղծուի եւ հրատարակէ լիակատար մատենագրութիւն մը գիրքերու եւ պարբերականներու ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Արիֆ պէյ ամուր քայլերով մտաւ դատարան, խիստ ակնարկ մը պտտցնելով ներկաներուն վրայ, ջանալով ազատ եւ անկաշկանդ մնալ բացարձակապէս ։ Սակայն յայտնապէս նիհարցած էր, չորցած էր գրեթէ, եւ դժուար կը զսպէր ներքին յուզումը ։ Երբ ներս մտաւ, յորդահոս բազմութեան ակնարկները յառեցան իր վրայ ։ Գլուխը ածիլել տուած էր եւ կ՚ուզէր պահել զինուորականի պատկառանքը ։ Անմիջապէս որ հարցաքննութիւնը սկսաւ, Արիֆ պէյ աջ ու ձախ տարուբերիլ սկսաւ, այն տպաւորութիւնը տալու համար Թէ ձերբակալուած չէր եւ տէրն էր իր ազատութեան ։ Նախ քայլ մը ետ քաշուեցաւ եւ երկու աթոռի մէջ մնաց, նախագահին հարցումներուն պատասխանելով չատ բարձր ձայնով մը ։ Յետոյ սկսաւ ետ–առաջ երթալ, պահ մը քանի մը քայլ յառաջացաւ եւ նախագահ Ալի պէյ պէտք զգաց ազդարարելու. — Տեղդ նստէ ։

Արիֆ պէյի ջղայնութիւնը կրկնապատկուեցաւ այն պահուն երբ նախագահը իր երեսին զարկաւ այն հակասութիւնները, որոնց մէջ ինկած էր, եւ մանաւանդ երբ կ՚ուրանար Թէ ճանչցած է Լազ Իսմայիլը եւ իր տունը տարած՝ զայն ։

Գերագրգռուած մթնոլորտի մը մէջ, երբ դատարանը Լազ Իսմայիլը երես առ երես բերաւ Արիֆ պէյի հետ, այս վերջինը սկսաւ դողալ, մինչդ մը դեղ–դեղին կտրեցաւ, եւ վերջապէս ըսաւ իր գլխուն վերեւ կեցող ոստիկան–զօրքի սպային.

— Շնորհ ըրէք, քիչ մը ջուր ։

Արիֆ պէյի ջուր տրուեցաւ, բայց յուզումն ու շփոթութիւնը անհետացած չէին, մանաւանդ այն վայրկեանին, ուր Լազ Իսմայիլ վճռաբար կ՚ըսէր Թէ Արիֆ պէյ հասկնալի պատճառներով իր տունը տարած էր զինքը՝ իր սեփական ինքնաշարժով, գիշերը հոն անցուցած է, եւ այլն ։

Արիֆ պէյ նախագահին հարցումներուն կը պատասխանէր ուշադրաւ վարանումներով եւ խեղաթիւրումներով ։ Պահ մը օձիքը շտկեց, աթոռին կրթնեցաւ, յետոյ գլուխը ծռեց, երբ կը կարդացուէր երեսփոխան Սալիհ պէյի այն յայտարարութիւնը՝ որ կ՚ամբաստանէր Արիֆը ։

Վերջապէս Արիֆ պէյ ոտքը ոտքին վրայ նետեց ։ Ետեւը կեցող ոստիկանը ազդարարեց որ ոտքը վար առնէ եւ բարեկրթութեամբ նստի ։ Գնդապետը հնազանդեցաւ ։ Բայց եւ այնպէս յուզումը կը շարունակուէր, մէկ իր ձեռքի Թաշկինակովը քրտինքը կը սրբէր եւ միւս կողմէ Սալիհ պէյի խօսքերը կը նօթագրէր ։

Արիֆ պէյի վրդովմունքը եւ խռովքը հետզհետէ կ՚աւելնային, չատ դէշ դիրքի մը մատնուած էր եւ ինքզինքը փրկելու համար աւելորդաբանութիւններու մէջ մտաւ, սկսաւ անհեթեթ եւ երկարապատում խօսքեր ըսել ։ Նախագահը դայրացաւ եւ խստիւ ազդարարեց.

— Կարճ եւ որոշ խօսէ, այստեղ ձեր ժողովատեղին չէ. հոն կրնաք ձեր բերնին եկածը դուրս տալ ժամերով ։ Աւելի իմաստակութեան պէտք չկայ ։ Վերջը խիստ կը վարուիմ ։

Այս պայմաններուն տակ տեղի ունեցաւ երէկի ամենազօր գնդապետին դատաւորութիւնը եւ նախագահը սկսաւ հարցաքննել Արիֆը, որ չատ անգամ պատասխանելէ առաջ բաւական կը մտածէր.

— Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան կը պատկանիմ, միւս ընկերներուն հետ անդամակցեցայ այդ կուսակցութեան ։ Հալքէն բաժնուեցանք ու յարեցանք Թէրաքքըփէրվէրին, երբ այդ կուսակցութեան ծրագիրը պատրաստուած էր արդէն ։

— Որո՞նք յղացած էին այդ ծրագիրը ։

— Չեմ գիտեր, չեմ կրնար ճշդել ։

— Ձեր պաշտօնը ի՞նչ էր կուսակցութեան մէջ ։

— Պաշտօն ունէի ժողովին վճարանութիւններուն հետեւելու եւ ուշադրաւ կէտերուն շուրջ մեր պետերուն կարծիքը ուղելու ։

— Ձեր կա՞պը Ջիա Խուրշիտի հետ ։

— Բացատրեմ ։ Անցեալ տարի էր, Անգարա, մեր Քլիւպն էինք, երբ Ալի Ֆուատ փաշա եկաւ, քովը ինծի անծանօթ երիտասարդ մը կար, ներկայացուց եւ ըսաւ. «Լազիստանի նախորդ երեսփոխան Ջիա Խուրշիտ ...» ։ Գլխով բարեւեցինք իրար, ձեռք անգամ չսեղմեցինք ։ Անկէ վերջ, անգամ մըն ալ զինքը տեսայ Քլիւպը, եւ ուրիշ անգամ բնաւ չտեսակցեցայ Ջիա Խուրշիտի հետ ։

— Լազ Իսմայիլը կը ճանչնա՞ս ։

Արիֆ պէյ սկսաւ ջղագրգռուիլ եւ պատասխանեց .

— Ի՞նչ գիտնամ, կարծեմ Շիւքրիւ պէյին էր, օր մը ինծի ըսաւ, երբ դարձեալ Քլիւպը նստած էինք .

— Ձեր հրամանին տակ առենօք ծառայած մէկը կայ, ձեզ տեսնել կ՚ուզէ, Արիֆ պէյ ։ — Թող սպասէ, պատասխանեցի ։ Գիշերը, ուշ ատեն, երբ Քլիւպէն կ՚ելլէի, դրան առջեւ դէմս ցցուեցաւ. — Ես, ըսաւ, Լազ Իսմայիլ, Անկախութեան պատերազմի ժամանակ ձեր հրամանին տակ ծառայեցի ։ Առեւտրական գործով մը Անգարա եկած եմ. դրամս ալ հատաւ, ինծի պաշտօն մը գտնելու համար պիտի խնդրեմ որ բարեխօսէք, միջնորդէք, հրամանատար ....

(Շար.)

Իրիկուան դէմ անհետացած էր, հակառակ ոստիկանութեան հետապնդումներուն: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը իրաւունք չունէր ձերբակալելու, վասն զի արարողապետը Մարոքի կառավարութեան մէկ պաշտօնատարն է:

Երբ լրագրողները հարցումներ կ'ուղղէին վարչապետին, կացութեան մասին, Պ. Էտ. Ֆոր պատասխանեց.— Ես ալ ձեզմէ աւելի բան չեմ գիտեր:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՑԱՒ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մէնտէրէս Եչ. օր անձնական նամակ մը յանձնել տուաւ Յունաստանի վարչապետին՝ մարեշալ Փափաղոսի, կրկնելով իր կառավարութեան «անկեղծ եւ խորունկ ցաւը Սեպտ. 6ի ցաւալի դէպքերուն առթիւ»: Միեւնոյն ատեն կ'ըսէ թէ կ'ուզէ փարատել «այն տաժանելի մթնոլորտը որ ստեղծուեցաւ նոյն դէպքերուն հետեւանքով»: Յետոյ կը յայտարարէ թէ իր երկիրը ամրապէս կապուած է Թուրքեւյունական բարեկամութեան եւ ուժգնօրէն կը դատապարտէ անպատասխանատու տարրերու կողմէ կատարուած արարքները. «տարրեր որոնք կը փորձեն վնասել երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած բարեկամութեան: Կը յուսամ թէ ներկայ նամակս պիտի նպաստէ փարատելու որեւէ կասկած այն յարգանքի մասին զոր կը տածենք մեր զինակից Յունաստանի ազգային արժանապատուութեան մասին եւ թէ մեր կրկնակ զինակցութենէն բխած գործակցութեան ընդհատումը պիտի մնայ վաղանցուկ դէպք մը, առանց հետեւանքի».

Թուրքիոյ վարչապետը ճառ մըն ալ խօսելով, չեշտեց թէ «վճռած ենք ամուր պահել պալքանեան դաշինքը, լիովին ըմբռնելով Թուրքեւյունական բարեկամութեան արժէքը եւ կարեւորութիւնը»:

Յետոյ խօսելով երկրին արտաքին քաղաքականութեան մասին, ըսաւ թէ «պիտի չարունակենք մեր ջանքերը՝ Պաղտատի դաշինքը ընդարձակելու, զայն վերածելու համար ազդու կազմակերպութեան մը, աւելի զօրացնելով Ատլանտեան ճակատին ապահովութիւնը: Ապա ակնարկելով Սեպտ. 6ի դէպքերուն, ըսաւ.— «Մեր կարելին ըրինք գոհացում տալու համար մեր բարեկամ Յունաստանի: Եթէ մեր ջանքերը գոհացում չեն տուած մեր բարեկամին ու զինակցին, կը ցաւինք. վասն զի մենք մեր զինակիցներուն արժանապատուութեան համար նոյնքան յարգանք ունինք որքան մեր վարկին հանդէպ: Ամէն միջոց ձեռք առած ենք բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ որեւէ նոր դէպք խափանելու համար»:

✕ Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ Օժանդակ Մարմինը 106.880 ոսկի յանձնած է, յունական եւ հայկական դպրոցներու կրած աւերները դարմանելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, մէկ միլիոն ոսկի ալ յատկացուած է եկեղեցիներու նորոգման համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ծանրութեան դէմ պայքարող ընկերակցութեան նախագահը, Թղթավաճառ Փուժատ, հարցաքննուելով ամբաստանուեցաւ թէ կազմակերպութիւն մը ստեղծած է, հաւաքաբար մերժելու համար տուրքերու վճարումը: Ամբաստանեալը քանի մը հարիւր հազար կը հաշուէ իր ընկերակցութեան անդամներուն թիւը: Կ'ըսեն թէ 500.000 հարկատուներ Փարիզի վրայ պիտի քալեն, եթէ երեսփ. ընտրութիւններ կատարուին ժամանակէն առաջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ գնելիք զէնքերու հարցին առթիւ լուսաբանութիւններ ստանալու համար, Գահիրէի անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպանները հաւաքաբար ներկայացան վարչապետ Կամալ Նասրի: Երեքն ալ պիտի բացատրեն թէ այս ձեռնարկը ինչու մտահոգութիւն կը պատճառէ: Կ'ըսուի թէ Եգիպտոսի վարչապետը տրամադիր է բանակցելու Մ. Նահանգներուն հետ, անոնց մտահոգութիւնները փարատելու համար:

ՆՈՐԷՆ ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ պատահեցան Նանթի մէջ: Ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ արտասուաբեր ռումբ գործածել: Կառքեր տապալեցան, սալայատակներ քանդուեցան:

ԻՐԱՔ եւս զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի գնէ Խ. Միութենէն, եթէ արեւմտեան պետութիւնները ձգձգեն իրենց խոստացած զինամթերքին յանձնումը կամ արդիական զէնքեր չճարեն: Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրաւ երեսփ. ժողովին զինուորական յանձնախումբին նախագահը, միեւնոյն ատեն զանգատելով թէ արեւմտեան պետութիւնները կը շարունակեն մեծ քանակութեամբ զէնք հայթայթել Իսրայէլի:

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ վերաբացուեցան երէկ, չորսաթ, մօտ եօթը միլիոն աշակերտներով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԺԱՄԸ 9 – 12

⁂

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի 15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կազմութեան եւ դպրոցի հաստատման 25ամեակին առթիւ կազմակերպուած է գինեձօն մը ի նպաստ դպրոցին, ժամը 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ, 2 ռիւ տը լա Տէփան: Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի վարչութեան, հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան եւ իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ նախկին սաներու:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս Աղքատախնամը պիտի տայ իր տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Սէնքի շքեղ սրահներու մէջ:

Պարահանդէսը առիթ մըն է, յիշելու համար մեր բախտաղուրկ եղբայրներն ու քոյրերը որոնց հանդէպ ունինք եղբայրական պարտականութիւններ:

Ամէն քաղաքացի պարտաւոր է օգնել համաձայն իր կարողութեան:

Անշուշտ Հոկտեմբեր 23ին շատեր պիտի ուզեն պատուել Աղքատախնամի պարահանդէսը, տրամադրելով ամէն աջակցութիւն այս ազգօգուտ կազմակերպութեան տարեկան ձեռնարկին:

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով Պ. Աճէմեանի,
56, Rue Lafayette, Paris. Tél. PRO. 03-19
Պ. Յովհաննէսեանի՝
14, Rue Rochambeau, Tél. TRU. 47-48
Նուէրները ղրկել վարչութեան հասցէին.
32, Rue de Trévise, Paris

Վարչութիւն

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի «Սահակ-Մեսրոպ» հայերէնի դասընթացքը պիտի վերաբացուի Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի, ժամը 14ին, 8 ռիւ տիւ Շաբօ, Տէօյ–Լապառի Մէրի Անէքսի սրահը:

⁂

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին: Ուսուցչութեամբ Տիկին Հ. Հազարեանի:

⁂

ԻՍԻԻ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին:

⁂

Ֆ. Կապ. Խաչի Կրընոպլի հայերէնի դասընթացքը պիտի վերաբացուի, Հոկտեմբեր 2ին կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի.

⁂

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի ազգ. միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողները, ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները հայերէնի դասաւանդութեանց համար: Դասերը սկսած են Սեպտեմբեր 29էն, Շաբաթը երկու անգամ:

⁂

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միքիթէի:

Դասերը բոլորովին ձրի են: Սիրելի ծնողներ փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, կիրակի 16 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն 24, Սէրքլը Միլիթէռի զոյգ սրահներուն մէջ:

Ընտիր նուագախումբ:

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պալեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Պալեան եւ զաւակը, Օր. Վերժին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Տավուլճեան, Այրի Տիկին Պալեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Ջամիկեան, Տէր եւ Տիկին Կոտին, Տէր եւ Տիկին Կրընիէ, Տէր եւ Տիկին Շարփանթիէ, Տէր եւ Տիկին Պիհօն խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօրորդւոյն, թոռնիկին եւ ազգականին

ՓՈՔՐԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, տասը տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, այս երեքշաբթի, 4 Հոկտ. ժամը 4ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԴՈՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի գրաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

Ամբողջական գործը չորս հատորով
Իւրաքանչիւր հատոր կը բաղկանայ մեծադիր 400 էջերէ, ընդամէնը 1600 էջ, ընտիր տպագրութեամբ:
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՍԵՒԱՆ, Տպ. Սեւան

Ա. հատորը լոյս կը տեսնէ Նոյ. 1ին: Իւրաքանչիւր հատորին գինը՝ 2.50 տոլար: Լիբանանի մէջ կանխիկ բաժանորդագրութիւն ամբողջին համար 20 լիբ. ոսկի:

Հասցէ.—
Imprimerie Sévan, Rue Ghalghoul
Beyrouth (Liban)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժէրմէն ան Լէյէն ողբացեալ Յարութիւն Խաչերեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Կապոյտ Խաչին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նազգաշեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հայկ Նազգաշեան հազար, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Եալընըզեան հազար, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Եալընըզեան հազար ֆրանք:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ զաւակը կը նուիրեն հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի եւ 500 ֆր. «Յառաջ»ի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

●

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ, մէթրօ Քամէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Խաչիկ Տէրվէնեանէ (Պելժ. Քոնկօ) 5000 ֆր: Պ. Մ. Տ. Գ.է (Փարիզ) 500 ֆրանք:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Ա. Կապենց:

Հ. ԿԱՐՄԻՐ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Հրաչ Սարգիսեանի մահուան տարելիցին առթիւ, Տիկին Վ. Զրբաշեանէ երկու հազար ֆր., ի նպաստ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին: Տէր եւ Տիկին Գրիգորեանէ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանէ 1500 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց բնակարաններուն մէջ քռոշէ–սիոնի մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ, քոմպինէզօն, վէսթօն, փանթալոն, սալօփեթ, Պուլուզօն, բարակ քօթօնատ ապրանքներէ ժիւփ եւ թայյէօ:

Դիմել՝
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի
25, Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat
Tél. VI. 89 - 21

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • MARDI 4 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7792 31e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3203

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

•

Ծանր տագնապի մը մատնուած է Ազգաժողովը (ՄԱԿ) Սեպտ. 30էն ի վեր, երբ 27ի դէմ 28 ձայնով որոշուեցաւ օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը :

Որոշումը խորին վրդովում պատճառեց Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորապէս անոր համար որ « վտանգաւոր նախընթաց մը » կը ստեղծէ, ինչպէս դիտել կու տար Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, « Լը Մոնտ », իր Հոկտ. 2ի խմբագրականով :

Այդ առթիւ կը հարցնէր .

— « Ինչո՞ւ ֆրանսական պատուիրակութիւնը Ազգաժողովի դիւանին պիտի չյանձնէ հանի մը բանաձեւեր, օրինակ՝ Խրիմի Թաթարներուն զանգուածային աքսորին, Կուաթեմալայի Հնդիկներուն կացութեան եւ Սէուտի Արաբիոյ մէջ տիրող գերութեան մասին» :

Վրդովումը խոր է, նաեւ, անոր համար որ, նոյն ժողովը կը մերժէր օրակարգ անցընել Կիպրոսի խնդիրը, թէեւ այս խնդիրն ալ «նոյն իրաւական եւ գործնական հանգամանքն ունի» :

Ցեղական մամուլը ուրիշ հակասութիւններ ալ կը յիշէ, ապացուցանելու համար Ֆրանսայի հանդէպ գործադրուած խտրութիւնը :

Միւս կողմէ, հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ, ընդհ. ժողովը որոշած է օրակարգ անցընել նաեւ Մարոքի խնդիրը, որ Ալժերիոյ հարցին հետ պիտի քննուի Քաղաքական Յանձնաժողովին մէջ :

Որոշուած է քննել նաեւ Հոլան. Ճկլը-կէի ցեղային խնդիրը, որ չափազանց բարդ հանգամանք մը կը ներկայացնէ :

Ֆրանսական կառավարութիւնը արդէն իսկ ետ կանչած է իր պատուիրակութիւնը :

Կիրակի օր ալ, վարչապետը բացատրեց հանրային կարծիքին վրդովումը, տրուած որոշումներուն առթիւ :

Աւելորդ է ըսել թէ այս հարցին մէջ ալ վճռական դեր կատարած են դիւանագիտական նկատումները :

Այսպիսի պարագաներու մէջ, ՄԱԿի ժողովականները յաճախ մատ կը բարձրացնեն համաձայն օրուան պայմաններուն :

Տարակոյս չկայ որ շատերը տարբեր քուէ պիտի տային, ուրիշ մթնոլորտի մը մէջ :

Ժողովականներ կան որոնք ծայրագոյն փափկանկատութեամբ կը շարժին, երբ ուրիշ «ներքին խնդիրներ» յուզուին :

Օրինակ, ձայն-ծպտուն հանեցի՞ն Պուլսոյ եւ Իզմիրի խռովութեանց առթիւ, որոնք յատկապէս ուղղուած էին ոչ-Թուրք փոքրամասնութեանց դէմ եւ մոխիրի վրայ նստեցուցին զանոնք, Սեպտ. 6ի գիշերը :

Գոնէ պաշտօնական ցոյց մը կատարէին, ցաւակցութիւն յայտնելով Հրապարակաւ, իբրեւ հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը յանցապարտ անդամին :

Ազգաժողովը հիմնուեցաւ խաղաղութիւն եւ բարօրութիւն ապահովելու համար, առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան :

Անպատճառ զինուորական արշաւա՞նք մը կատարուելու էր, որպէսզի համոզուէին թէ վտանգուած են Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները :

Մանաւանդ որ, դէպքը տեղի ունեցաւ երեք դաշնակից պետութեանց քաղաքական եւ զինուորական ներկայացուցիչներուն աչքին առջեւ :

Ինչպէս երբեմնի Պապը Ալին, Անգարան ալ հաստատեց թէ իրենց ուզածը կրնան ընել որեւէ կարգուսարքի տակ : Որեւէ պատրուակով : Եւ առանց որեւէ պատիժ կրելու :

Ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն այս հակասութիւնները ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ

•

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին որոշումէն անմիջապէս վերջ, որ 27ի դէմ 28 ձայնով կը տրամադրէր օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը, Փարիզ վերադարձաւ արտաքին նախարարը, Պ. Փինէ, ամբողջ ֆրանսական պատուիրակութեան հետ : Նախարարական խորհուրդը բացառիկ ժողով գումարելով քննեց կացութիւնը եւ կարգ մը ծանրակշիռ որոշումներ տուաւ : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովը իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց Պ. Փինէի, Ազգաժողովին առջեւ տուած զեկուցումին համար : Յետոյ կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը հաստատելէ վերջ թէ ընդհ. ժողովին տուած որոշումը յայտնապէս կը խախտէ Ազգաժողովին ուխտը եւ կը բռնաբարէ անոր ոգին, կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա պատասխանատուութիւն չստանձներ կացութեան մը հանդէպ որ կրնայ ճակատագրական ըլլալ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան համար : Հետեւաբար, իրեն վերապահելով Ֆրանսայի իրաւունքները եւ Ազգաժողովին ապագայի պահպանումը, կը դադրեցնէ որեւէ մասնակցութիւն ընդհ. ժողովի աշխատանքներուն : Միեւնոյն ատեն կը վաւերացնէ ֆրանսական պատուիրակութիւնը ետ կանչելու որոշումը, մէջն ըլլալով մնայուն պատուիրակը :

Այսպէս, Ֆրանսա պիտի շարունակէ մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ միւս մասնաւոր յանձնաժողովներուն, բայց ոչ՝ ընդհ. ժողովի աշխատանքներուն :

Յետոյ, որոշուած է Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարութեան չհաղորդել ուխտին 73րդ յօդուածով նախատեսուած տեղեկութիւններ՝ Ֆրանսայի անդրծովեան երկիրներու մասին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Նախարարական խորհուրդը նոյն նիստին մէջ քննեց, նաեւ, վարչապետին եւ արտաքին գործերու նախարարին Մոսկուա այցելութեան խնդիրը եւ միաձայնութեամբ անպատեհ գտաւ գայն, նկատի առնելով խորհրդային պատուիրակութեան թշնամական դիրքը Ազգաժողովին մէջ : Որոշուեցաւ անսահման ժամանակով յետաձգել կամ չեղեալ համարել այդ ճամբորդութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար Հոկտ. 14ին : Այս որոշումը երէկ իսկ հաղորդուեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանին :

Փարիզի մէջ միշտ այն տեսակէտն ունին թէ Ալժերիան սահմանադրութեամբ նոյնքան անբաժան է Ֆրանսայէն որքան Փարիզը, հետեւաբար ներքին խնդիր մը կը նկատեն ալժերիական հարցը :

ՓԻՆԷԻ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին նախարարը, Պ. Փինէ Փարիզ հասած ատեն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն .

— Ինծի համար անկարելի է լուռ յայտարարութիւն ընել, վարչապետին ներկայանալէ առաջ : Կրնամ ըսել թէ մասնաւորապէս յուզիչ էր Ազգաժողովին այդ նիստը : Կը վերադառնամ խորապէս տխուած այն դարշելի խօսքերէն որ արտասանուեցան Ֆրանսայի կատարած գործին դէմ : Բացորոշ է որ եթէ այսուհետեւ բոլոր երկիրներու հաւաքական միութիւնը կրնայ վճռել համարուիլ ուեւէ ազգի կողմէ, զրկելով ազգայնականութիւնը, Ազգաժողովը, որ հիմնուած էր խաղաղութիւն հաստատելու եւ ազգամիջեան վէճերու կարգադրութիւնը դիւրացնելու համար, ընդհակառակն պիտի դառնայ կազմակերպութիւն մը՝ վէճեր եւ դժուարութիւններ ստեղծելու համար : Մնաց որ, ձայներու բաշխումն ալ արդար չէ :

Եւրոպան միայն եօթը ձայն ունի, արաբական երկիրները՝ 16, իսկ լատինական Ամերիկան՝ 23 : Ֆրանսան հարկ դատեց քաշուիլ Ազգաժողովին գործունէութենէն : Չեմ ըսեր թէ պիտի քաշուինք Ազգաժողովէն : Բայց ետ կանչելով մեր պատուիրակութիւնը եւ մնայուն ներկայացուցիչը, կ'ուզենք ցոյց տալ թէ չենք ընդունիր տրուած որոշումը : Ֆրանսան իրաւունքներ ունի զորս պիտի պահէ Ազգաժողովին մէջ :

× Կիրակի օր վարչապետը ճառ մը խօսելով Ամիէնի մէջ, «անըմբռնելի գտաւ տրուած որոշումը : «Երկիրներ ուր որեւէ ժողովրդապետութիւն չկայ, ուր կեանքի մակարդակը եւ քաղաքակրթութիւնը չափազանց ցած են, որոնք այլուր կը տարածեն օտարատեցութիւնը եւ գայրոյթը, ինչպէս կը համարձակին ամբաստանել Ֆրանսան : Թէեւ Ֆրանսան տկարացած է պատերազմէն ի վեր, բայց դեռ բաւական զօրաւոր է, իր ազգային արժանապատուութիւնը մէկդի չդնելու համար : Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ տրուած որոշումը, որ անընդունելի է թէ իրաւապէս եւ թէ փաստօրէն : Ինչ որ ալ ըլլան հետեւանքները, պէտք է հակադրել » :

× Ազգաժողովին եւ ընդհանրապէս քաղաքական շրջանակներու մէջ ալ մեծ յուզում պատճառեց տրուած որոշումը : Նոյն իսկ Մ. Նահանգները, Անգլիա, Իտալիա կը փախնան որ տրուած որոշումը խախտէ Ազգաժողովին հիմքերը : Լոնտոն բոլորովին համաձայն է ֆրանսական տեսակէտին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՎԱԶԳԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼՃԵԱՆ

(ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ)

*

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը կը հեռագրէ .—

Այսօր, ուրբաթ, 30 Սեպտեմբեր, Էջմիածնի մայր տաճարին մէջ գումարուած եկեղեցական ժողովը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս ընտրեց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ առաջնորդը, ՎԱԶԳԷՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼՃԵԱՆ, 137 պատգամաւորներու 125ին ձայնով :

× Փարիզի առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան եւս հաղորդած է այս լուրը, առանձին հեռագրով մը :

Նորընտիր կաթողիկոսին օծումը կատարուած պիտի ըլլար կիրակի, 2 Հոկտ., ըստ յայտագրի : Իսկ խումբ մը վարդապետներու ձեռնադրութիւնը՝ այսօր, երեքշաբթի :

× Նորընտիր կաթողիկոսը 48 տարեկան է, բնիկ Էտիրնէցի : Նախապէս վարած է ուսուցչական պաշտօններ : Վարդապետ ձեռնադրուեցաւ պատերազմէն առաջ եւ աստիճանաբար յառաջանալով, դարձաւ առաջնորդ Ռումանիոյ : Ազատ մուտք ունէր Էջմիածին, եւ մասնաւորապէս կը քաջալերուէր վերջին տարիներու ընթացքին, երբ առաջնորդ նշանակուեցաւ նաեւ միւս արբանեակ երկրին, Պուլկարիոյ : Գրած է կարգ մը գրքոյկներ ,— Ֆրանց Վերֆէլի « Մուսա Լերան » մասին (1940), 62 էջ, «Խրիմեան Հայրիկ որպէս դաստիարակ » (1943) 158 էջ :

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

*

ՀԻՆԳ ՎԱՇՏ ԶԻՆՈՒՈՐ ՂՐԿՈՒԵՑԱՒ

Մինչ քաղաքական շրջանակները իրարանցումի մատնուած էին Ալժերիոյ հարցին առթիւ, հեռագիրները ծանրակշիռ դէպք մը եւս կը հաղորդէին : Շաբաթէն կիրակի, Մարոքցի հրոսախումբեր, իւրաքանչիւրը հարիւր հոգիէ բաղկացած, յարձակեցան հիւսիսային արեւելեան եւ հարաւային արեւելեան շրջանի ֆրանսական պահականոցներուն վրայ : Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, յարձակողները մեծ մասով կը խուժէին Սպանիական Մարոքի սահմանամերձ շրջանէն : Յարձակումն սկսաւ Սուլթան Արաֆայի մեկնումէն քանի մը ժամ վերջը :

Սուլթանը մեկնած էր իբրեւ վեհապետ, մասնաւոր պաշտօն մը յանձնելով իր փեսին : Կ'ըսուի թէ մարզպանը հաւանած էր որ անոր յանձնուի կայս. կնիքը, որպէսզի ընդհարում չպատահի ֆրանսացի գաղթականներուն եւ ֆրանսական զօրքին միջեւ : Այս զիջումին փոխարէն գաղթականներն ալ յանձն առած էին ցոյցեր չկատարել : Պաշտօնական շրջանակներու մէջ առժամեայ կը նկատեն Սուլթանին կողմէ եղած կարգադրութիւնը :

Մանրամասնութիւններ կը պակսին ապստամբութեան մասին : Թերթերը կը հաստատեն թէ զինուորական ընդարձակ շարժումներ կը կատարուին : Ֆրանսական զինուորներ եւ օդանաւեր կիրակի օր կատաղօրէն կը կռուէին Ֆէսէն 65 մղոն դէպի հարաւ - արեւելք : Երթեւեկը արգիլուած էր շատ մը ճամբաներու վրայ :

Վերջին լուրերու համաձայն ըմբոստացած են Միջին Ատլասի ցեղախումբերը : Կառավարութիւնը որոշեց հինգ վաշտ օդանական գօրք ղրկել անմիջապէս : Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ապստամբները շատ լաւ սպառազինուած են եւ յարձակումներ կը կատարեն ամէն ուղղութեամբ :

× Կառավարութիւնը հրատարակեց Մարոքի մասին մշակած նոր ծրագիրը, որ գերիշխան պետութեան իրաւունքներ կ'ընծայէ այդ երկրին, Ֆրանսայի հետ կապուած մնալու պայմանով :

× Սուլթան Արաֆայի մեկնումէն վերջ, մարզպանը ձեռնարկեց լրացնելու արքունի խորհուրդը, որ առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի կազմէ, բանակցութիւններ կատարելու համար : Պէն Արաֆա Թանճէր հասած ատեն երկու յայտարարութիւններ ուղղեց անթելով : Վերջին յայտարարութեան մէջ կը հաստատէ թէ իր զարմիկին՝ Մուլայ Հաֆիտի պաշտօն յանձնած է գրաւել արքունիքի գործերով : Մարոքի անկախութեան կուսակցները չեն ընդունիր այս կարգադրութիւնը :

× Նոր ահաբեկումներ կատարուեցան Քազապլանքայի մէջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶԷՆՔ ԿԸ ՃԱՐԷ ԱՄԷՆՈՒՆ

*

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց Հոկտեմբեր 2ին : Այդ զեկոյցին համաձայն, Խ. Միութիւնը տեղեկացուցած է Փարիզի, Լոնտոնի, Ուաշինկթընի, Գահիրէի եւ Փրակայի թէ բոլոր ազգերը իրաւունք ունին զէնքեր գնելու իրենց ուզած երկրէն : «Խորհրդային կառավարութիւնը այն տե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԽՄԲ. — «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը Էտ. Սապլիէ, որ քաջահմուտ է արեւելեան գործերու, Կիպրոսի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է կղզիին ազատագրման գլխաւոր վարիչին՝ Մակարիոս արք.ին հետ: Կ'ամփոփենք խօսակցութեան գլխաւոր մասերը, զանց առնելով հարցումները.—

Մեր միակ պայքարին նպատակն է ապահովել ինքնորոշման իրաւունքը: Մեծն Բրիտանիա կ'առարկէ թէ պէտք ունի ռազմական խարիսխներու՝ Կիպրոսի մէջ, ապահովելու համար արտա ժողովուրդներու պաշտպանութիւնը: Սակայն կարելի է յանուն այդ պաշտպանութեան պայքարիլ ամբողջ ժողովուրդի մը ազատութեան դէմ:

Ռազմական խարիսխները կարեւոր են, եթէ պետութիւնը շրջապատուած ըլլայ թշնամի ժողովուրդներով: Այս պարագային Կիպրոսի ժողովուրդը բարեկամական տրամադրութիւններ ունի: Ան կը տեսնէ որ իր հողին վրայ խարիսխներ կը հաստատուին առանց իր հաւանութեան:

Ճիշդ է որ Թրքական փոքրամասնութիւն մը կը գտնուի Կիպրոսի մէջ, սակայն անոնց թիւը ամբողջ ժողովուրդի թիւին 18 առ հարիւրը չանցնիր: Արդար չէ որ փոքրամասնութիւն մը պարտադրէ իր կամքը ժողովուրդի մեծամասնութեան: Լոնտոնի համար խարիսխներ պահելը եւ Թուրք փոքրամասնութեան պաշտպանութիւնը պատրուակներ են մերժելու համար մեր ինքնորոշման պահանջը:

Դժուար է գուշակել այս մասին: Լոնտոնի համագումարը, զոր բրիտանական կառավարութիւնը հրաւիրեց, չէր կրնար լուծել այս հարցը: Կիպրոսի խնդիրը վէճ մը չէ Անգլիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, ոչ ալ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, կամ այս երեք երկիրներուն միջեւ միայն: Այդ խնդիր մըն է, որ կը պատկանի միմիայն Կիպրացիներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ: Հետեւաբար Կիպրացիներուն պէտք է դիմել, ուղղակի անոնց հետ կարգադրելու համար վէճը:

Ողբալի կերպով ձախողեցաւ Լոնտոնի համագումարը: Կը կարծուէր թէ պիտի կրնար կարգադրել ոչ միայն Կիպրոսի հարցը, այլեւ արեւելեան Միջերկրականի պաշտպանութիւնը եւ այդ շրջանի խաղաղութիւնը: Հակառակ արդիւնքը տուաւ: Ոչ միայն որեւէ կարգադրութիւն չեղաւ Կիպրոսի մասին, այլ եւ խորհրդաժողովը պատճառ եղաւ յունաթրքական բարեկամութեան խզման, միեւնոյն ատեն խախտելով Միջերկրականի խաղաղութիւնը:

Անգլիան եւ Թուրքիան միասնաբար պատասխանատու են Թուրքիոյ հետ եղած յարաբերութեանց խանգարման: Թուրքիոյ վերջին դէպքերը կատարելապէս կազմակերպուած էին: Բարբարոսութիւնը, որ կատաղօրէն պայթեցաւ, իր նմանը չունի մեր օրերուն: Հակառակ այս բարբարոսութեան, մենք պիտի շարունակենք պայքարիլ մեր իտէալին համար, առանց տարուելու ոխակալութենէ, վասնզի մեր յունական եւ քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը թոյլ չի տար մեզի միեւնոյն ձեւով փոխադարձել:

Չենք ալ ուզեր Անգլիացիներուն ծուղակին մէջ իյնալ, կարծել տալով թէ վէճը Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ է, իբրեւ իրաւարար ունենալով Անգլիան: Կը կրկնեմ թէ որեւէ պայքար չունինք Թուրքերուն հետ: Անգլիացիները շատ լաւ գիտեն ասիկա, եւ սակայն ահա հրամանատարներ բերել կուտան, Կիպրոսի Թուրքերու ինչքն ու կեանքը պաշտպանելու պատրուակով»:

Արեւելքի յունական կայսրութեան տապալումէն ի վեր, օրթոտոքս Եկեղեցիին պետերը նոր տէրերուն կողմէ կը համարուին իբրեւ աշխարհական պետերը իրենց համայնքին:

Պատասխանելով Թըթմակըին այն հարցումին թէ կղզին յունական դիմադրութեան համար ինչ հրահանգներ կուտայ՝ Մակարիոս արք. կ'ըսէ թէ խաղաղական հրահանգներ կուտանք: Իբրեւ եկեղեցական, չեմ կրնար քաջալերել որ բռնի ուժ գործածեն: Մեր դատը այնքան արդար է որ պէտք չունինք բռնութեան դիմելու: Անգլիական քաղաքականութիւնը կը ձգտի գրգռել միտքերը: Եթէ քանի մը ամիս առաջ Կիպրոս եկած ըլլայիք, պիտի իմանայիք թէ բրիտանացի պաշտօնատարները ինչ կ'ըսէին, — «Կիպրոսի այս Յոյները անկեղծ չեն իրենց բաղձանքներուն մէջ, այլապէս այդքան հանդարտ պիտի չմնային, եւ բռնի ուժ պիտի գործածէին...»: Չէ՞ք կարծեր թէ այս խօսքերը գրգռութիւն էին: Կիպրացիները ստիպուեցան պատասխանել բռնի ուժ գործածելով: Բրիտանական իշխանութիւններն ալ պատասխանատու են բռնի ուժի գործածութեան համար»:

Յունական գաղտնի կազմակերպութիւնը, Էոքա, արհամարհելով բրիտանական իշխանութիւնները, գաղտնօրէն կը գործէ, պատժելով Անգլիացիներուն հետ գործակցող Յոյները, եւ ցոյցեր կազմակերպելով:

Մակարիոս արք. կ'ըսէ թէ ինք որեւէ հրահանգ չի տար այդ ահաբեկիչներուն, եւ որեւէ մասնակցութիւն չէ ունեցած անոնց շարժման մէջ, դէմ ըլլալով բռնի ուժի գործածութեան: «Թէեւ ժողովուրդին մեծ թիւ մը կը համակրի այս շարժման: Այս է պատճառը որ հրապարակաւ չեմ դատապարտեր, եթէ դէմ կենամ, յոյս չունիմ թէ կը յաջողիմ զսպել:

Սակայն ուրիշ խաղաղասիրական միջոցներ ունիմ, եւ նոյնքան ազդու, իրականացնելու համար մեր բաղձանքները: Օրինակ, կրաւորական դիմադրութիւնը ամբողջովին պիտի կազմալուծէ բրիտանական վարչութիւնը եւ պիտի ստիպէ որ նկատի առնուին մեր պահանջները:

Երբ Թըթմակըը կը հարցնէ թէ անհնազանդութիւն թելադրելով արդեօք ձախերուն ձեռքը խաղալիք չըլլա՞ր, Մակարիոս արք. կը պատասխանէ թէ գործ չունի համայնավարներուն հետ: «Մեր երկուքին գաղափարները իրարու հակառակ են: Թէեւ համայնավարներն ալ համաձայն են մեր պահանջին: Միայն այս կէտին մէջ նոյն տեսակէտն ունինք»:

Ի վերջոյ Մակարիոս արք. կը խոստովանի թէ ամերիկեան բոլոր կառավարութիւնները տրամադիր են մեր պաշտպանելու: Մինչդեռ Եւրոպայի մէջ խորհրդային խմբակէն դուրս, միայն Իսլանտան կը պաշտպանէ մեր դատը:

ՌՈՒՍ - ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

(Միւնիխի Ազատագրութեան ալիքէն)

Հայկական ՍՍՀի Գիտութիւնների Ակադեմիան լոյս ընծայեց «Ռուս - հայերէն բառարան»ի առաջին հատորը: Երեւանի «Կոմունիստ» թերթը միայն վերջերս արձագանքեց այս բառարանի մասին: Ասում ենք վերջերս, որովհետեւ բառարանը լոյս է տեսել 1954 թուին:

Ինքն ըստ ինքեան այնպիսի մի գործ, ինչպիսին է բառարանի հրատարակումը, պէտք է որ մեզ ուրախացնէր: Նկատի առնելով այն, որ կուսակցական վերնախաւի կամքով ռուսերէն լեզուն պետական լեզու դարձաւ ամբողջ ՍՍՀՄի համար, ինչպէս եւ նրա դասաւանդումը պարտադիր՝ Միութեան բոլոր հանրապետութիւնների բոլոր դպրոցներում, ապա ռուս - հայերէն լաւ բառարան ունենալու անհրաժեշտութիւնն ակներեւ է:

Սակայն ամբողջ դժբախտութիւնը նրանումն է, որ մեր գիտական հեղինակութիւններն ազատ չեն իրենց ստեղծագործութեան մէջ: Նոյն իսկ ամէն տեսակ քաղաքականութիւնից հեռու կանգնած այնպիսի մի մասնագիտական գործ, ինչպիսին է բառարանը, գրուած է կուսակցութեան հսկողութեան տակ, իսկ «Փիլոլոգիական գիտութիւնների թեկնածու» Մադոյեանները կոչուած են գրաքննելու եւ քննադատելու մեր այնպիսի լեզուագէտներին, ինչպիսին են Աղայեանը եւ Ղափանցեանը: Քննադատ Մադոյեանը, ի հարկէ, արտայայտում է կոմունիստական բառարանութեան համար «արժէքաւոր» մի շարք մտքեր:

Ահա թէ ինչ է ասում յօդուածի հեղինակ Մադոյեանը ռուսերէն լեզուի մասին. «Զօրաւոր ռուսական լեզուն հսկայական բարերար ազդեցութիւն է թողնում, ինչպէս ՍՍՀՄ բոլոր ժողովուրդների լեզուների, այնպէս էլ հայերէնի զարգացման վրայ, եւ հանդիսանում է նրանց հարստացման անսպառ աղբիւր»:

Մեզանից ոչ ոք մտադիր չէ նսեմացնել ռուսերէն լեզուի այս կամ այն արժանիքը, որով գրել են գրականութեան այնպիսի հանճարներ, ինչպիսին են Պուշկինը եւ Տոլստոյը: Սակայն այսպիսի բնական խոստովանութիւնը երբեւիցէ չի նշանակում, որ հայերէն լեզուն, որ հնդկա - եւրոպական ամենահին եւ ամենահարուստ լեզուներից մէկն է, կարիք ունի ռուսերէն լեզուի հաշուին հարստանալու: Հէնց իրենք կոմունիստներն են անում այն ամէնը, ինչ որ իրենցից կախուած ունի, որպէսզի ռուսերէն լեզուն թողնի ամենակործանարար ազդեցութիւն մեր լեզուի վրայ, ինչպէս ամենօրեայ մամուլում, նոյնպէս եւ վերոյիշեալ ակադեմական բառարանում: Այսպէս կոչուած «բարերար ազդեցութիւնը» կայանում է նրանում, որ Հայոց լեզուի մէջ, — հակառակ նրա քերականութեանը եւ բառակազմութեան կանոններին, — պարզապէս մտցուած են ռուսերէն բառեր:

Հայոց լեզուն արդէն դարեր շարունակ գործածել է իր սեփական բառերը: Այսպիսի բառերի թւին են պատկանում, օրինակի համար, պարտիա, ինֆորմացիա, ռեսպուբլիկա, տենդենց, գեներալ, դեմագոգ եւայլն: Բոլոր այս բառերը մտել են նշուած բառարանի մէջ: Եւ նրանք մտել են ոչ թէ այն պատճառով, որ մեր գիտնականները նրանց անհրաժեշտ են գտած, այլ այն պատճառով, որ այդ է պահանջում կուսակցութիւնը, որպէսզի Մադոյեանները կարողանան խօսել «Հայոց լեզուի զարգացման վրայ հզօր ռուսերէն լեզուի թողած բարերար ազդեցութեան» մասին:

Այնուամենայնիւ, մեր գիտնականները, բառարանի մէջ մտցնելով բոլորի համար անպէտ եւ ոչ անհրաժեշտ այս բառերը, փորձել են միաժամանակ ստեղծել մի շարք հայերէն նոր բառեր, կամ վերականգնել նախկինները, ինչպէս, օրինակ, «տրամանկար» (դիագրամմա), «տրամագիր» (դիապրամմա) եւայլն:

Բայց քննադատը ըմբոստանում է այս բառերի դէմ եւ, ի հարկէ, գտնում է, որ «այս խօսքերի ռուսական ձեւերը պինդ մտել են հայերէն լեզուի մէջ եւ միտք չունի այժմ նրանց փոխարէն օգտագործել ուրիշ բառեր»:

Գիտնականները, գտնուելով կուսակցութեան խիստ հսկողութեան տակ, փորձել են մի կողմից սիրաշահել նրան եւ ըստ երեւոյթին այն բանի համար, որպէսզի ապացուցանեն «ռուսերէն լեզուի բարերար ազդեցութիւնը», ստեղծել են արհեստական բառերի մի ամբողջ շարան: Դրանով նրանք խախտել են Հայոց լեզուի բառակազմութեան բոլոր կանոններն ու օրէնքները, եւ, ընդօրինակելով ռուսերէն լեզուից, ստեղծել են ածանցումի նոր ձեւեր:

Այսպէս, օրինակ, ռուսերէն լեզուի յատուկ այնպիսի բառակազմութիւններ, ինչպիսին են «արբուզիկ», «բորոդուշկա», «գվոզդիչեկ» եւայլն, բառարանում թարգմանուած են այսպէս՝ «ձմերուկիկ», «մօրուքիկ», «մեխիկ» եւն.:

Հայերէն լեզուին ոչ համապատասխանող, միանգամայն արհեստական այս բառակազմութիւնները չի հաւանել նոյնիսկ յօդուածի հեղինակ Մադոյեանն եւ նա դէմ է այս բառակազմութիւններին: Ըստ երեւոյթին, 1954 թուից սկսած, կուսակցութիւնն արդէն յաջողել է փոխել իր տեսակէտը:

Ահա թէ ինչ պայմաններում, սիրելի հայրենակիցներ, աշխատում են մեր գիտնականները: Ստեղծում են նոր բառեր, Հայոց լեզուի բառակազմութեան օրէնքներին համաձայն, կուսակցութիւնը, ի դէմս իր քննադատների, փոխում է նր –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Ճամբայ կը բանան: Ճռճռան սայլը դանդաղ կը հասնի հրապարակին կեդրոնը: Վար կ'իջեցնեն պատգարակը եւ կը բարձրացնեն աթոռին վրայ, ուր, խեղդակալը կ'անցնէ պարանոցին:

Հագցուցեր են երկար, սպիտակ շապիկ մը, կուրծքին կախ յանցապարտի մեծ տախտակը: Օ, անճանաչելի է տեսնել Ճիւսորը այդ վիճակով: Թառամած, նիհարցած, աչքերը ամբողջութեամբ փոսը ինկած: Դէմքին վրայ կապոյտ հետքեր եւ արեան բիծեր: Ինչ որ մնացեր է իրմէ, իր հոյակապ, առնական կեցուածքն է, իր փայլուն մաղձոտ աչքերը:

Մահապարտի աթոռին վրայ՝ հանդարտ, վեհաշուք, կ'ըսես Մարմնացեալ Նազովրեցին է իր կառափնատին վրայ:

Պաշտօնեայ մը բարձր ձայնով կը կարդայ դատապարտեալին «գործած անների յանցանքները», եւ եղեռնագործ ատեանին վճիռը, — «Կախաղան»...

Թմբուկներու տխուր մռունչ կ'ընէ դատավճիռը: Ոմանց աչքերուն մէջ ծիծաղ կայ, ուրիշներուն՝ կարեկցութիւն...

Վերջին եղերական վայրկեաններն են. — «Վերջին բաղձանքդ, այ մարդ...», կը ձայնէ պաշտօնեայ մը, խօսքը մահապարտին ուղղելով:

Մահապարտը վեր կը բարձրացնէ իր վիրաւոր դէմքը, ուր, կծու հեգնանք մը կ'ուղղէ ներկայ բազմութեան, վայրկեան մը լուռ, արձանացած մնալէ վերջ՝ կ'արտասանէ իր «Հուսկ բանքը»:

— «... Թուրքեր, եթէ ծեծել, սպաննել, մարդասպանութեան համար Թուրք «արդարադատութիւնը» մարդ կախէր, այժմ, այս բազմութեան մէջ, շատ քիչեր պիտի ապրէին այս հրապարակին: Չէ՞ք հաւատար: Հարցուցէք սա դիմացի պատմական կամուրջին, սա ձեր կանգնած ամէն բերդին, սա մզկիթներու զետին ջուրերուն...»:

— Եւ մտքերն ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ, կրնաք նոյն հարցումը ուղղել բազմաթիւ կամուրջներու, բերդերու, գետերու: Բայց, չէ՞ք ալ աշխատած ժողովուրդ մը մորթոտելիք: Զոհերու մնացորդ այս հողին վրայ: Կրնա՞ք ցուցնել թիզ մը հող ուր անմեղի մը արիւնը թափուած չըլլայ:

Այստեղ հաւաքուած բազմութեան մէջ կա՞յ մէկ հատիկ Թուրք որուն ձեռքերը մինչեւ արմուկները անմեղներու արեան մէջ թաթխուած չըլլան: Եւ սակայն, ձեզմէ եւ ոչ մէկը կախաղանի չուանին արժանացաւ...

Կեցցեն ձեր կողմէ պատրաստուած կախաղանները: Անկցին արիւնով ապականած ձեռքերը: Կեցցէ Հայութիւնը:

Ու... չսպասեց որ աթոռը քաշեն: Արագ շարժում մը ըրաւ, երկու ոտքերովը ուժով մը մէկ կողմ հրեց աթոռը եւ սկսաւ ճօճիլ օդին մէջ...

Երկու ամբոխը դէմքը ծածկելու համար: Այնքան ընկճուած էր որ վար իջնելու համար կոթնեցաւ: «Ի՞նչ եղար, Մասօ...», ըսին — ...: «Յայտնի է որ անանկ խաղերը տեսնել սովոր չէ» ... աւելցուց: Եւ բազմութեան մէջէն դուրս հանեց զինք:

Տուն հասաւ թէ չէ, անկողին ինկաւ: Եւ ան երկու շաբաթ ենթակայ ջերմի, մղձաւանջի, տարօրինակ զառանցանքներու:

Ցեաւ, դարձեալ, շաբաթներով խելացնոր վիճակ մը ունէր: Ծայրայեղ աւելորդապաշտ ախտայիս հաստատ համոզուած էր թէ «շատ վախցած էր...»: Ատոր համար ալ հօճան կանչեց եւ վախս բռնել տուաւ: Տնեցիները, դրացի ծանօթներ, — նոյն իսկ հայ կինը դեղ դարման բերին, բայց մեծ օգուտ չունեցաւ: Իմ դեղ ու դարմանս գաղտնիք էր անոնց համար:

Այդ օրերուն կաղկղուրին դէպք մը տեղի ունեցաւ որ բաւականին զուարճացուց: Զօրեղեանին կախուելէն քանի մը օր վերջ, պատճառ դարձող Թուրքին դիակը գտնուած էր պատմական կամուրջին մօտ, Եփրատի եզերքը: Անկարելի է բացատրել թէ որոնք էին այդ արդար հատուցման հեղինակները: Նոյն օրը, կախաղանին մօտ միւսներուն աչքերուն մէջ հաստատօրէն կարդացի այդ վճիռը: Թէ ինչ ձեւով կատարուած էին, մութ էր ինծի համար:

Քաղաքին բոլոր «երեւելի»ները անհանգիստ մտահոգուած էին այդ դէպքին հետաքննութեամբ:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

(Շար.)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը, Մ. Պարսամեան, հետեւեալ նամակը ստացած է, իր գրախօսականին առթիւ.

Այս օրերս կարդացի ձեր գրախօսականը «Յառաջ»ի մէջ, «Դանիէլ Վարուժան» գիրքին հրատարակման առթիւ:

Հայ մամուլը սփիւռքի, ծանօթ կրնանք ըսել, ինչո՞ւ այս՝ եթէ կ'ուզենք, քիչ մը ուշացած հրատարակութիւնը: Ինչպէս կ'ըսէ առածը, «լաւ է անագան քան թէ երբեք»:

Մէկ բան ակնյայտ բերաւ այս գիրքը, թէ որքան խորապէս սիրուած է Վարուժանը եւ յարգուած հայ մտաւորականներէն: Ինծ համար մեծ մխիթարանք է այս երեւոյթը, քանի որ կրցած եմ այնքան ջերմ մտերմութիւնը վայելել մեր անզուգական բանաստեղծին:

Այս տողերը կը գրեմ երկու պատճառով: — Դուք կը գրէք թէ գիրքը հապճեպով գրուած է: Նոյնպէս կը հարցնէք թէ «Յուսաբեր» հրատարակչական կոչ մը ուղղե՞ց:

Պատասխանեմ առաջին հարցին: Երբ ուզեցի հրատարակել Վարուժանին ինծ ուղղուած նամակները, կը մտածէի միայն կցել անոնց իմ բացատրող նօթերս, վասնզի առանց անոնց, շատ բաներ մութ պիտի մնային ընթերցողին եւ միայն այդ նամակները ստացողը կրնար լուսաբանել: Գ. Լազեանի թախանձանքով ուզեցի գիրքին մէջ դնել շարք մը հայ գրողներու յօդուածները, որոնք կուտային շահեկան տեղեկութիւններ Վարուժանի կեանքէն: Ինչպէս կը տեսնէք մեր նպատակը, Վարուժանի վրայ գրուած բոլոր ուսումնասիրութիւնները հաւաքել չէր, որ ինքնին կը ներկայացնէ մեծ գործ մը եւ կը կարօտի մեծ ծախքերու:

Դուք ինծմէ լաւ գիտէք թէ այսօր հայերէն գիրք հրատարակելը հերոսութիւն է: Ես շատ երախտապարտ եմ «Յուսաբեր»ի որ անոնց ինքնայօժարութեամբ, տուաւ գրքին վայելուչ կերպարանք մը, որ պատիւ կը բերէ հայ տպագրութեան:

Մեր նպատակը չէր հրատարակութեան տալ Վարուժանին շուրջ գրուած բոլոր յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները: Ինչպէս անցեալին՝ դեռ այսօր այլ, շատ ուսումնասիրողներ պիտի ունենայ Վարուժանին բանաստեղծութիւնը: Իմ նպատակս էր, ի լոյս տալ ինչ որ կը յիշէի մեր գրչընկերական եւ ուսանողական կեանքէն, որ իմ մահուանս իմ հետ պիտի թաղուէին: Իմ նօթերս ալ դեռ կատարեալ չեն, եւ կը յուսամ մօտ ատենէն տալ շարք մը յօդուածներ, լրացնելու համար գրքիս պակասները, որոնց անդրադարձայ հրատարակութենէն վերջ:

Գալով երկրորդ կէտին, Գիրքը հրատարակուելէ առաջ, «Յուսաբեր» եւ «Յառաջ» կոչեր հրատարակեցին, որպէսզի անոնք որ որեւէ նիւթ ունէին իրենց մօտ, ղրկէին «Յուսաբեր»ի, խոստանալով զանոնք օգտագործելէ վերջ վերադարձնել: Դժբախտաբար ոչ մէկ ձայն հասաւ:

Որո՞ւ մօտ կրնան գտնուիլ դեռ Վարուժանին անտիպ նամակները: Հոս կուտամ երկու փաստական ապրիլներ. — Նախ պէտք է փնտռել Զօպանեանի թուղթերուն մէջ: Ես գիտեմ փաստօրէն որ Վարուժան Զօպանեանին հետ թղթակցած է 1907 — 1908 — 1909 թուականներուն:

Որո՞ւ ձեռք կը գտնուին Զօպանեանի թուղթերը, Փարիզէն կրնայ գալ պատասխանը:

Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու մօտ անշուշտ կան Վարուժանին նամակները: Ինչո՞ւ կը լռեն: Ես փորձեր ըրի բայց ապարդիւն:

«Յուսաբեր» ունի ծրագիր մը հրատարակելու Վարուժանին բոլոր գործերը, կարեւորման Ախմանթուլին օրինակին:

Հոս ես հրաւէր կ'ուղղեմ Տիկին Արաքսիին, Օր. Վերոնիկին, եւ Պ. Արիկեանի, որ տան հայ հրատարակիչի մը ինչ որ ունին դեռ իրենց մօտ Վարուժանին թողած ձեռագիրներէն:

Գիտեմ որ Դանիէլ Վարուժանը գրած է երկու գիրք, մին հայերէն, միւսը ֆրանսերէն, որոնք դեռ լոյս տեսնելու կը սպասեն: Չէ՞ հասած ժամանակը, այս խնդիրն ալ կարգադրելու:

Իտալիա ԴԵՐԵՆԻԿ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՐՍԱՓԻ ԳԻՇԵՐԸ

ԽՄԲ. — Պոլսէն Պ. Յրուբ խասած ակամատես մը կը պատմէ.

Սարսափի գիշեր մը անցուցինք Պոլսոյ մէջ:

Կրնամ ըսել թէ Աթաթիւրքի կերտած Թուրքիան քանի մը ժամուան մէջ փուլ եկաւ: Տակաւին վրաս սարսափ կ'ազդէ յիշել այդ գիշերը, երբ Անատոլուի բազմահազար Թուրք խուժանը մտաւ Պոլիս:

Իրապէս լաւ պատրաստուած թալան մըն էր, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին հազարի մօտ Թուրք կիներ:

Պոլիս տեղ չմնաց: Հարուածը խժաւ գրեթէ բոլոր խանութներու եւ տուներու վրայ:

Հայն բացուած աչքերու նման, սպառ, առանց մէկդի կամ կիսովին հատուած փեղկերով խանութներ կը տեսնէիր յաջորդ առտու:

Փասպաններով եւ երկաթէ ձողերով զինուած խուժանը կը փշրէր, կը թալանէր ու ճիւաղային աղաղակներով եւ հայհոյութիւններով նորին անէրակ ձգած կ'անցնէր:

Ինքնաշարժներ, սառնարաններ, ռատիօներ, լուացքի մեքենաներ եւ ինչ որ չէին կրնար միասին տանիլ, կացինի հարուածներով կը փշրուէին:

Փողոցի անցորդներ ժամերով տէրը դարձան դարաւոր, գեղեցիկ Պոլսոյ ու հեռացան աւերակ եւ մեռելային լռութիւն ձգելով իրենց ետին:

Իրաւ է թէ Յոյներուն դէմ էր ցոյցը: Սակայն ոչ Հայերուն խնայեցին, ոչ Հրեաներուն, նոյնիսկ բազմաթիւ Թուրքերու ծանր վնասներու ենթարկուեցան:

Ոչ միայն եկեղեցիները այրեցին ու քանդեցին, այլեւ չլսուած հայհոյութիւններով սրբապղծութիւններ կատարեցին:

Հայոց Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին երկու անգամ յարձակումի ենթարկուեցաւ, սակայն շրջակայքը պտտող ծախող Թուրք երիտասարդներ շատ մեծ աշխատանք տարին խուժանին դէմ դնելու համար:

Սամաթիոյ եկեղեցիին դռները չկրցան բանալ եւ պատուհանները կոտրելով բաւականացան:

Մեր շրջանի բոլոր տուները ծանր վնասներու ենթարկուեցան: Մեր տան Թուրք պահապանը Թրքական դրօշ պարզեց տան ճակատին ու արշաւող փոխմակներու, մինչեւ կէս գիշեր ժամը երկու, եւ մեզ «հոս միայն Եւրոպացիներ կը բնակին» ըսելով:

Յաջորդ առտու փողոցները իջնելը եւ այդ աւերակոյտը տեսնելը գիտակից մարդու կարողութենէն դուրս բան մըն էր: Քաղաքը ամբողջ յուղարկաւոր մըն էր կարծես: Մարդիկ քաջութիւնը չունէին բառ մը արտասանելու: Սարսափը աչքերուն, մէկ մէկ դուրս կուգային իրենց տուներէն: Կը զգայիր ծանր հարուածի ազդեցութիւնը բոլորի դէմքերուն վրայ: Ձայներ կը խեղդուէին կոկորդներու մէջ ու համատարած աւերն ու թշուառութիւնը ամենազդի — նոյնիսկ Թուրք հանդիսատեսներու աչքերէն արցունք կը խլէր: Մարմիններէն վախի եւ ատելութեան սարսուռ մը կ'անցնէր: Շատեր կը նախընտրէին դուրս չելլել:

Զօրք օր, գիշեր ցերեկ փողոցները մաքրեցին ու դեռ հետքը չէր անցած ապակիի, կերպասի եւ այլ տարրերու կտորներուն:

Պոլսոյ ժողովուրդը, մանաւանդ Հայերը յուսահատական վիճակ մը ունին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ ճեմարանը այժմ օժտուած է գիշերօթիկներու յատուկ փառաւոր շէնքով մը, որ իր գլխաւոր մասերով կը թուի աւարտած է եւ այս դպրոցական տարեշրջանին համար պիտի գործածուի իր նպատակին: Շէնքը կառուցանել տուած են հայր եւ որդի Մ. եւ Ա. Տիգրանեան, ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն եւ մօր: Սեպտեմբեր 18ին հանդիսաւոր կատարուած է Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան Պ. Մ. Տիգրանեանի, Ազգ. իշխանութեանց, ճեմարանի խնամակալութեան եւ բազմաթիւ հայրենակիցներու: Նոյն օրուան իրիկունը ճեմարանի պարտէզին մէջ տեղի ունեցած է յուրդանքի հաւաքոյթ մը ուր խօսած են ճեմարանի խնամակալութեան անդամներէն Պ. Մէլեան եւ Պ. Ինճէեան, կրթական եւ կառուցման յանձնախումբէն Տոքթ. Լ. Եղիազարեան, Օրդ. Խաչէն Թ. Պալըգեան, Արեւելք»ի կողմէ Մ. Հերարեան, պանծացնելով Տիգրանեաններու այս ազգաշէն նուիրաբերութեան բացառիկ արժէքը, իբրեւ անխորտակելի բերդ մը ազգապահպանումանձակատին վրայ: Ամէնէն վերջ խօսած է Պ. Տիգրանեան որ շնորհակալութիւն յայտնելով, ըսած է թէ տակաւին շատ ընելիքներ ունին ճեմարանին ներքին կազմակերպութեան համար եւ թէ իրենք «բարերար» չեն, այլ «բարեկամ» կրթական ու մշակութային ամէն կարգի ձեռնարկներու: Պ. Տիգրանեան յաջորդ օրը վերադարձած է Ամերիկա:

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑԸ, բանաստեղծ Արսէն Երկաթ, վերջերս Լիբանան այցելած էր, արձակուրդի առթիւ: Սեպտ. 17ի «Նայիրի» շաբաթաթերթին խմբագրութիւնը ճաշ մը սարքած է Ալէյի (Պէյրութ) Փլազա պանդոկին մէջ, ի պատիւ բանաստեղծին, հրաւիրելով «Ազդակ» եւ «Այգ» օրաթերթերու խմբագիրները, վարիչները եւ ուրիշ հիւրեր: Այս առթիւ բաժակաճառեր խօսած են Կ. Սասունի եւ Ա. Ծառուկեան, պանծացնելով «մեղմութեան, պարզութեան եւ բնականութեան» բանաստեղծը, որ կը ստեղծագործէ 45 տարիէ ի վեր: Ամէնէն վերջ գնահատանքի ճառ մը կարդացած է Արսէն Երկաթ, բանաստեղծի կոչումին եւ դերին վրայ:

ԻՐԱՔԻ մէջ մեռած Հայ մը իր ժառանգութիւնը, որ կը բաղկանայ կալուածէ, ապրանքէ եւ արժեթուղթերէ եւն., ձգած է Մ. Հայաստան պանուող իր եղբօր եւ քրոջը: Իրաք անցեալ Յունուարէն ի վեր իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզած ըլլալով Խ. Միութեան հետ, այս ժառանգական խնդրին կարգադրութիւնը մեծ դժուարութեանց մատնուած է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հայերը հետզհետէ կ'աճանան: Ոչ դպրոց ունին, ոչ ալ հոգեւոր հովիւ: Կրօնական բոլոր ծէսերը կը կատարուին օտարներու կողմէ: Երբ սերբ քահանան հայ երախայ մը մկրտէ կը դժուարանայ հայ անուն մը տալ անոր: Հայկական հին եկեղեցի մը կը մնայ Նովի Սատի մէջ, առանց քահանայի: Սկիզբի ունեւոր Հայերը սկսած են այլասերիլ օտար ամուսնութիւններով:

բանից, այն պատրուակի տակ, որ «այս բառերի ռուսական ձեւերն արդէն մտնել են Հայոց լեզուի մէջ»: Իսկ երբ գիտնականները, ընդառաջ գնալով կուսակցական պահանջներին, սկսում են բառեր ստեղծել ռուսական բառակազմութեան օրէնքների համաձայն, ապա նրանց դէմ կռւին ընթրադառնում են կուսակցական քննադատները, այն անդամ այն պատճառով, որ այս խօսքերի ստեղծումը չի համապատասխանում Հայոց լեզուի բառակազմութեան օրէնքներին: Այստ գիտութիւնը եւ կոմունիստական բանաւորութիւնը չեն կարող իսկապէս հաշտուել: Ստացւում է կոմունիստական ձեւի «համակեցութիւն»: Մի «համակեցութիւն», որի դէպքում գիտութիւնը ենթարկւած է կոմունիստական բռնապետութեան փոփոխական հրահանգներին: Այս ձեւի «համակեցութեան» դէմ ամէն հնարաւոր միջոցներով պէտք է պայքարեն մեր գիտնականները:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան Թոշակներու եւ աշխատավարձքի տատանայ գումարը տարեկան 456.000էն բարձրացաւ 528.000 Ֆրանքի: Այս որոշումը գործադրելի է Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Արիֆ պէյ այսպէս կը խօսէր եւ ամբաստանեալներու յատուկ տեղէն քալելով կը յառաջանար անփութօրէն, ձեռքի նշաններով եւ պուռտ շարժուձեւերով նկարագրելով իր բանը: Նախագահը պոռթկաց. — Ձեր տեղը կեցէք եւ այնպէս խօսեցէք:

Գնդապետը ետ քաշուեցաւ եւ շարունակեց. — «Ես, բաւ Իսմայիլը, ընդդիմադիր երեսփոխան եմ, կառավարութեան մօտ ինչ ձեռարկ որ կատարեմ քեզի համար, օգուտ չունենար: Գլխուդ ճարը նայէ»: Այսպէս ըսի եւ ինքնաշարժս նստելով տունս գացի: Աչա Լազ Իսմայիլի հետ ունեցած ամբողջ ծանօթութիւնս: Ուրիշ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունիմ:

— Կը սխալիք, Արիֆ պէյ, խնդիրը ձեր բանծին պէս չէ: Քիլիճը, Շիւքրիւ պէյ ձեզի կարգ մը խօսքեր ըսաւ եւ նշանացի բաներ մը հասկցուց, եւ դուք Իսմայիլը ձեր տունը տարիք, եւ ան գիշերն ալ ձեր տունը անցուց, ձեր ինքնաշարժով տարիք գայն: Ձեր ընկերներուն յայտարարութիւնները կան այս մասին:

— Ձեմ ընդունիր, սուտ է: Ես Լազ Իսմայիլը ոչ ինքնաշարժիս մէջ առի, ոչ ալ տունս տարի:

— Մի ուրանաք, ինչո՞ւ կ'ուրանաք: Հիմա կը կանչեմ զիրենք: Սալիհ պէյի, Իսմայիլի յայտարարութիւնները կան է:

— Շնորհ ըրէք, տէր նախագահ, պիտի պարզեմ ամէն բան: Ես ինքնաշարժով տունս չտարի Լազ Իսմայիլը, բայց ան յաջորդ օր բնակարանս եկաւ եւ գինուորական հաստատագիր մը ուզեց: Զառիթ Իսմայիլ մեկնեցաւ եւ քառորդ մը վերջ Շիւքրիւ պէյ եկաւ: Ձեմ գիտեր որ այս երկուքին միաժամանակ գալը զուգադիպութեան մը արդիւնքն էր: Շիւքրիւ յայտնեց թէ գիշերը շատ խմած էր, քիչ մը օդ առնելու համար եկած էր: Ինչպէս գիտէք, Շիւքրիւ սաստիկ կը խմէ, եւ գինովութեան պահուն բանծը չի գիտեր: Դիմաւորեցի զինքը, յողնաբեկ վիճակ մը ունէր:

Ցետոյ ան ալ մեկնեցաւ եւ պահ մը վերջ Օրտուի երեսփոխան Ֆաիք պէյ եկաւ, եւ պրոսց. — Եկայ որ զրուցեմ ըլլամ ձեր այսօրուան ձեռնարկին: — Ի՞նչ ձեռնարկ, հարցուցի: — Մի ուրանաք, բաւ, գիտենք թէ Շիւքրիւի հետ միանալով փորձանք պիտի բերէք մեր գլխուն, ամէն բան գիտենք»: Պատասխանեցի եւ հաւաստեցի թէ ոչ դաւադրական ձեռնարկէ մը լուր ունիմ, ոչ ալ այդպիսի խնդրի մը շուրջ խօսած եմ Շիւքրիւի հետ: Ֆաիք պէյ յետոյ մանրամասնութիւններ տուաւ եւ իր կասկածին շարժառիթը պարզեց: Գիշերը, Շիւքրիւ եւ Սալիհ օղի խմեր են եւ գինարբուքի պահուն Սալիհ Շիւքրիւին յանդիմանելով ըսեր է թէ մեր գլխուն փորձանք պիտի բանան: Ղեկավար կոկորդի եկեր են: Սալիհ պէյ այս կասկածով անցուցեր է գիշերը, մանաւանդ պէտք շատ վրդովուեր է, երբ տեսեր է որ Շիւքրիւ պէյ մեր դրան առջեւ անծանօթի մը հետ կը տեսակցի: Իսկոյն ահազանգ հնչեցուցեր եւ իր ընկերներուն հետ համախորհուրդ Ֆաիք պէյը ղրկեր է մեր վրայ: Ի վերջոյ Ֆաիք պէյը հանդարտեցուցի եւ ըսի թէ այդպիսի դաւ մը Սալիհ պէյի խելապատակէն ելած գտած մըն է միայն: Ֆաիք պէյ այս խօսքերու վրայ ապահովուեցաւ եւ ըսաւ. —

— Այո, ես ալ այդ համոզումը ունիմ հիմա:

Ուղեցի Ֆաիք պէյը ճաշի վար դնել, բայց ան անապարանքով մեկնեցաւ: Ահա խորհութիւնը:

— Լազ Իսմայիլը բերէք, հրամայեց նախագահը:

Իսմայիլ դատարան բերուեցաւ, եւ դէմ առ դէմ եկաւ Արիֆ պէյի հետ:

— Պատմէ տեսնենք, ինչպէս գացիր Արիֆ պէյի տունը:

— Ես Քիլիճէն կ'ելլէի, պատասխանեց Իսմայիլ, երբ Արիֆ պէյ իր ինքնաշարժը նստեցուց եւ իր տունը տարաւ: Մինչեւ առտու հոն մնացի: Այդ գիշեր Արիֆ պէյի տունը պառկեցայ:

Արիֆ պէյ: Ի՞նչ կ'ըսես այս խօսքերուն:

— Սուտ, բացարձակապէս սուտ խօսում — թիւն է: Ան ատենէն պաշտօնը գիտել որ առանց իմ տեղեկութեանս չարժափառը կաշառած կ'ըլլան, Իսմայիլ քովս նստեցուցած կ'ըլլան: Տունս վարի յարկին ալ չեմ կրնար հսկել: Թերեւս առանց իմ տեղեկութեանս հոն պառկեցուցած են այս մարդը:

(Շար.)

սակէտն ունի թէ իւրաքանչիւր պետութիւն օրինաւոր իրաւունք ունի հող տանելու իր պաշտպանութեան եւ զէնքեր գնելու ուրիշ պետութիւններէ, առեւտուրի սովորական պայմաններով: Նաեւ օտար պետութիւն իրաւունք չունի միջամտելու եւ դնելու այնպիսի պահանջներ որոնք պիտի վնասէին ուրիշ պետութեանց իրաւունքներուն եւ շահերուն: Թերթերը կը գրեն թէ ճնշում գործադրուած է կարգ մը երկիրներու վրայ (Եգիպտոս), որպէսզի իրենց պաշտպանութեան համար պէտք եղած զէնքերը գնեն միայն արեւմտեան երկիրներէն եւ անոնց դրած պայմաններով: Այս առթիւ եղած յայտարարութիւններէ կը հետեւի թէ եգիպտական կառավարութիւնը այդպիսի ճնշում մը կը նկատէ անթոյլատրելի միջամտութիւն, վնասակար՝ Եգիպտոսի ազգային անկախութեան եւ ինքնապաշտպանութեան իրաւունքին համար »:

× Մ. Նահանգներու Արեւելքի գործերու վարիչը, Ճորճ Ալէն, որ Գահիրէ գացած էր սոխպողաբար, կը յայտարարէ թէ իր կառավարութիւնը երբեք միտք չունի տնտեսական պատիժներ սահմանելու կամ դադրեցնելու իր օգնութիւնը, երբ զէնքեր կը գնեն երկաթեայ վարագոյրէն անդին գտնուած երկիրներէ:

Ամէն պարագայի մէջ: մեծ գործունէութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելեան ճակատին վրայ: Եգիպտոսի վարչապետը տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Եգիպտոսի վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասր, կիրակի օր ճառ մը խօսելով զինուորական Ակադեմիային մէջ, ուժգնօրէն քննադատեց արեւմտեան պետութեանց «խարէութիւնը» եւ բացատրեց թէ Եգիպտոս հարկադրուած էր համայնավար պետութեանց դիմել զէնք ճարելու համար ընդդէմ Իսրայէլի: Այս առթիւ էր որ «խարէութիւն» կոչեց ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան տեսակէտը՝ «ռազմական ուժի հաւասարակշռութեան» մասին: Ըսաւ թէ Արեւմուտք միշտ կը զինէր Իսրայէլը եւ կը մերժէր զէնք ճարել Եգիպտոսի: «Մենք զէնք եւ ռազմանիւթ փնտռեցինք ամէն տեղ եւ մեր սկզբնական հայթայթիչէն (Անգլիա): Չէինք կրնար համոզուիլ թէ ինչ որ կը ստանայինք պիտի կրնար ապահովել մեր երկրին պաշտպանութիւնը: Այժմ զէնքեր ապահոված ըլլալով Չեխոսլովաքիայէն, առանց պայմանի, մենք վերջ կը դնենք օտար ազդեցութեան եւ տիրապետութեան:

× Կիսապաշտօնական աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան կողմէ զէնք ճարելու յանձնառութիւնը կը վերաբերի արաբական բոլոր երկիրներուն: Գնդ. Նասըր բացատրեց թէ Չեխոսլովաքիայէն զէնքեր գնելու որոշումը որեւէ կապ չունի անգլօեգիպտական համաձայնութեան հետ, թէ սուէզ խորհրդային գործակալ պիտի չընդունինեգիպտական հողին վրայ «մասնագէտ»ի պիտակով, թէ համաձայնութիւնը զուտ առեւտրական է, թէ Չեխոսլովաքիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնը վերջնական է եւ Եգիպտոս որոշած է յարգել զայն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ ծագած թիւրիմացութիւնները հարթուեցան, աւելի սերտ համաձայնութեան մը յանգելով:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ահաբեկչական գործունէութիւնը կը սաստկանայ: Ցարձակման զոհերը անգլիացի զինուորներ են:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ փախստական նախագահը, Փերոն, Փարակուէյ գնաց, վերջապէս: Կառավարութիւնը ձեռք դրած է իր հարստութեան վրայ որ առասպելական գումարներու կը հասնի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ առթիւ Ֆրանսայի դպրոցները մտան 8.616.000 աշակերտներ: Շատ մը դասարաններ չափազանց խճողուած են մասնաւորապէս Փարիզի մէջ ուր չարժուն դասընթացքներ բացուած են:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցաւ հեծանիւի մրցում մը կիներու համար: Հինգ հանգրուաններու մէջ ուշադրութիւն գրաւեց Մառի–Ժան Տօնապետեան որ ընդհանուր դասաւորման մէջ 3րդ հանդիսացաւ 37 հոգիի վրայ:— Ֆութպոլի առաջին բաժանումի գլուխն է Նիս 13 կէտով: Միշտ ֆութպոլի մէջ Հունգարիան յաղթեց Չեխոսլովաքիոյ 3–1ով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԺԱՄԸ 9 – 12

⁂

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի 15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական Թատրոնի շքեղ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

⁂

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 30ին, Ռիւ Ժէյի սրահը:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ 35ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Շասի մէջ, 16 Հոկտ. Կիրակին, դպրոցին սրահը: Լիոնէն Թորգոմ քահանայ Փօթէքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Պիտի խօսի հայրենակից ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն): Դպրոցական սաներու կողմէ պատշաճ երգեր եւ արտասանութիւններ, նաեւ աւանդական մատաղօրհնէք:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայ սպասուհի մը իր համեստ ամսավճարէն հետեւեալ նուէրները կը յատկացնէ.— Մոնմորանսիի հանգստեան տան մայրիկներուն երկու հազար ֆրանք, Անթիլի տան ծերուկ մայրերուն երկու հազար, Կ. Խաչին հազար, Ֆ. Կապ. Խաչին հազար, Աղքատախնամին երկու հազար, հայ մտաւորականի մը հազար, «Յառաջ»ի գրաշարներուն 500, «Յառաջ»ին 500: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍԵՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Երկու հատոր, հին ուղղագրութեամբ): Որ չատոնց սպառած է Հայաստանի մէջ:

Ամէն շաբթու լոյս կը տեսնեն երկու պրակներ, ընտիր տպագրութեամբ:

Ցետագային լրացած եւ կազմուած օրինակին գինը պիտի ըլլայ 12 լիբ. ոսկի:

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ

Կը հրատարակէ նաեւ

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

ԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Չորս հատոր, համագումար 2402 մեծադիր էջ):

Անգտանելի ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Հայաստանի մէջ:

Դիւրութեան համար բաժանորդագրութիւն հաստատուած է: Կանխիկ բաժնեգին չորս հատորներուն համար 90 լիբ. ոսկի կամ 30 տոլար:

Գրատուն՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ,

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. Աժտէրեան հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ: Գրել հետեւեալ հասցէին.

A. Ajderian, 41, Av. des Gobelins, Paris (13)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Կիրակի 16 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն 24, Սէրքլը Միլիթէրի զոյգ սրահներուն մէջ:

Ընտիր նուագախումբ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս Աղքատախնամը պիտի տայ իր տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Սէնքի շքեղ սրահներու մէջ:

Պարահանդէսը առիթ մըն է, յիշելու համար մեր բախտաւոր եղբայրերն ու քոյրերը որոնց հանդէպ ունինք եղբայրական պարտականութիւններ:

Ամէն քաղաքացի պարտաւոր է օգնել համաձայն իր կարողութեան:

Անշուշտ հոկտեմբեր 23ին շատեր պիտի ուզեն պատուել Աղքատախնամի պարահանդէսը, տրամադրելով ամէն աջակցութիւն այս ազգօգուտ կազմակերպութեան տարեկան ձեռնարկին:

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով Պ. Աճէմեանի,

56, Rue Lafayette, Paris. Tél. PRO. 03-19

Պ. Յովհաննէսեանի՝

14, Rue Rochambeau, Tél. TRU. 47-48

Նուէրները ղրկել վարչութեան հասցէին.

32, Rue de Trévise, Paris

Վարչութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Շահինեան եւ զաւակները, Փափուճեան ընտանիքը եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Յակոբ Շահինեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խարբերդի Մորենիկ գիւղի Ուս. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ սիրելի հայրենակից Երուանդ Տէր Ղուկասեանի դառնակսկիծ ու վաղաժամ մահուան առթիւ իր եղբօր Յովհաննէս Տէր Ղուկասեանի այրիին եւ զաւակներուն ու բոլոր ազգականներուն:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

Ամբողջական գործը չորս հատորով

Իւրաքանչիւր հատոր կը բաղկանայ մեծադիր 400 էջերէ, ընդամէնը 1600 էջ, ընտիր տպագրութեամբ:

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՍԵՒԱՆ, Տպ. Սեւան

Ա. հատորը լոյս կը տեսնէ Նոյ. 1ին: Իւրաքանչիւր հատորին գինը՝ 2.50 տոլար: Լիբանանի մէջ կանխիկ բաժանորդագրութիւն ամբողջին համար 20 լիբ. ոսկի:

Հասցէ.—

Imprimerie Sévan, Rue Ghalghoul

Beyrouth (Liban)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

●

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ՝ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ, մէթրօ Քաւէ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ, դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 8.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Անդամատոմսերը միասին բերել:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին հոկտ. 6ին հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, ռիւ Լիէժի ֆրանսական թաղապետական վարժարանին սրահներուն մէջ, ուսուցչութեամբ Օր. Հազարեանի: Ծնողներէն ջերմապէս կը խնդրուի սոյն դասընթացքներուն առաջնորդել իրենց տղաքը եւ աղջիկները:

Հոգաբարձութիւն

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի ազգ. միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողները, ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները հայերէնի դասաւանդութեանց համար: Դասերը սկսած են Սեպտեմբեր 29էն, Շաբաթը երկու անգամ:

⁂

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր վերջին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսքիֆի:

Դասերը բոլորովին ձրի են: Սիրելի ծնողներ փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները:

⁂

Սէնթ Էթիէնի հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. վերջին հինգշաբթի ժամը 9ին, իսկ գիշերուան դասընթացքի հետեւող աշակերտները թող նախօրօք արձանագրուին հինգշաբթի օր Պ. Կ. Տէրմոյեանի մօտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարպիս Ճնկտրեանէ տասը հազար ֆրանքի գումարը ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, փոխան ծաղկեպսակի ժընեւէն, Պ. Թիւլիւզեանի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց բնակարաններուն մէջ քոնփէքսիոնի մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ, քոմպինէզոն, վէսթօն, փանթալոն, սալօփեթ, Պուլուզոն, քարակ քորոնատ ապրանքներէ ժիփ եւ թապլիէ: Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի

25, Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat

Tél. VI. 89 - 21

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • MERCREDI 5 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7793 — 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3204

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ ՄԸ

•

Հիմա որ բաւական բան իմացանք —եւ դեռ պիտի իմանանք — Պոլսոյ խռովութեանց մասին, անշուշտ խորհրդածութիւններ ալ կ'ունենանք:

Օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւնները հետաքրքրութիւն գոհացնելու սահմանուած չէին, այլ պարզելու աղէտին խորութիւնը :

Վերջնապէս հաստատուեցաւ թէ հրէական դաւը նոյն աւերը գործած է Յոյներուն եւ Հայերուն մէջ :

Կորուստները միայն անհատական չեն, այլեւ հաւաքական :

Իրազեկի մը տեղեկութեանց համաձայն, «Պոլսահայ շէն ու բարգաւաճ համայնքին կմախքը միայն մնացած է, մէկ գիշերուան մէջ»:

Թերեւս կը չափազանցէ :

Բայց, երբ առ նուազն չորս հազար յունական, հայկական եւ հրէական խանութներ կը քանդուին եւ ապրանքներն ալ աւարի կը տրուին, երբ ամբողջ թաղեր սանձարձակ թալանի մը կ'ենթարկուին, կը նշանակէ թէ կատարեալ փլուզումի մը առջեւ կը գտնուինք:

Մնաց որ, տագնապին հետեւանքները դեռ նոր պիտի զգացուին :

Անոնք որ մոխիրի վրայ նստած են, ամիսներով պիտի տառապին, ոտքի կենալու համար :

Միւս կողմէ, այն հանրային հաստատութիւնները որ ժողովուրդին աջակցութեամբ կը դիմանային, պիտի տեսնեն որ աղբիւրները ցամքած են :

Արդէն իսկ ձայներ կը լսուին, դպրոցներու անտեսական տագնապի մասին :

Բազմաթիւ ծնողներ այլ եւս ի վիճակի չեն թոշակ վճարելու: Ուրիշներ՝ հազիւ մէկ մասը պիտի կրնան վճարել :

Պետական օգնութիւնը, որուն մասին շատ կը խօսին թերթերը, պիտի յատկացուի աւերները դարմանելու, պայմանաւ որ բաւէ :

Ամէն պարագայի մէջ, պոլսահայ համայնքը ինք ստիպուած է ուրիշ միջոցներ փնտռել :

Կը կարծենք թէ Պատրիարքարանը արդէն իսկ զգացուցած է այս պահանջը, առ որ անկ է :

Ուրիշ խօսքով, արտասահմանի հայութիւնն ալ պարտաւոր է եղբայրական օգնութեան բաժին մը սահմանել:

Ողբերգութեան պատկերը այնքան պերճախօս է, որ աւելորդ կը դառնան հրապարակային կոչերը:

Անշուշտ ազգական ազգականի եւ բարեկամ բարեկամի օգնութեան պիտի հասնին, անհատական գետնի վրայ :

Իսկ հանրային հաստատութեանց եւ մասնաւորապէս դպրոցներուն համար անհրաժեշտ է հաւաքական ձեռնարկ մը, բացառիկ եւ արտաքոյ :

Պոլսահայ գաղութը ցարդ իր խղճովը կը տապկուէր, եկեղեցի, դպրոց, հիւանդանոց եւ Ազգատախնամ պահելով :

Պատահական էին արտասահմանէն հասած նպաստները, որոնք ընդհանրապէս կը բազմապատկուէին մեծ աղէտներու առթին :

Սեպտ. 6ի դէպքն ալ աղէտ մըն է, որ պարտականութեան կը կանչէ արտասահմանի բախտաւորները, Միութիւն կամ անհատ :

Հաւատա՞նք թէ Բարեգործականը արդէն իսկ առած է առաջին քայլը, իբրեւ տարրական պարտք մը :

Անհրաժեշտ չէ աղմկալի հանգանակութիւններ կատարել, անմիջական օգնութիւն մը հասցնելու համար :

Տրամադրելի գումարներ չեն պակսիր, մասնաւորապէս Հիւս. Ամերիկայի մէջ :

Նիւթական օգնութեան չափ կարեւոր է բարոյական սփոփանքը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ ԱՌԱՆՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

•

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԱՐԴԱՐԱՑՆԵԼ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովը Բշ. օր փակեց վիճաբանութիւնները, առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան: Ֆրանսական պատուիրակութեան յատկացուած աթոռները պարապ էին առտուն, երբ վերսկսան վիճաբանութիւնները, լիագումար նիստով մը: Այդպէս ալ պիտի մնան ամբողջ նստաշրջանի ընթացքին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Դեկտ. 10: Ուրեմն Ֆրանսա բոլորովին բացակայ պիտի ըլլայ թէ ընդհ. ժողովէն եւ թէ եօթը մեծ յանձնաժողովներէն, բայց պիտի շարունակէ մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ զինաթափութեան յանձնախումբին :

Այս վերջինը, որ կը գործէ համաձայն Չորս Մեծերու տուած հրահանգներուն, նիստ գումարեց Բշ. կէս օրէն վերջ: Ֆրանսայի ներկայացուցիչն էր Ժիւլ Մոք, նախկին նախարար (ընկերվարական):

Ազգաժողովին մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց Ֆրանսական պատուիրակութեան հեռացումը, թէեւ կը նախատեսուէր Փ. Փինէի յայտարարութենէն ետք :

Ընդհ. ժողովին երէկուան նիստին մէջ խօսք առին Շուէտի եւ Փաքիստանի ներկայացուցիչները, ցաւ յայտնելով Ֆրանսայի բացակայութեան համար: Փաքիստանի պատուիրակը դիտել տուաւ թէ «Ազգաժողովը շատ պիտի տկարանայ առանց Ֆրանսայի, վասնզի մեծ դեր մը սահմանուած է անոր, աշխարհի խաղաղութեան, ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան համար»: Պատուիրակը, Մոհամմէտ Ալի, այս առթիւ ջերմապէս դրուատեց Ֆրանսայի վարչապետին այն ծրագիրը որ կը տրամադրէ սպառազինութեանց կրճատումէն խնայուած գումարները յատկացնել յետամնաց երկիրներու բարգաւաճման: Յետոյ առաջարկեց Ազգաժողովին անդամ ընդունիլ Քամպոճը, Սէյլանը, Ճափոնը, Յորդանանը, Լիբիան, Նեփալը եւ միացեալ Վիէթնամը (Հնդկաչին):

Իրմէ առաջ խօսելով, Շուէտի արտաքին գործերու նախարարը առաջարկեց որ զինաթափութեան յանձնախումբը Սպիտակ Տետրակ մը հրատարակէ, պարզելով քննուած զանազան ծրագիրները եւ կատարուած փոփոխութիւնները :

Յետոյ խօսեցաւ Լիբանանի պատուիրակը, Պ. Խուրի, եւ բացատրեց թէ «խորին համոզումով էր եւ ոչ թէ Ֆրանսայի հանդէպ թշնամութեամբ», որ արաբեւասիական խմբակցութիւնը պահանջեց օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը, «Այդ երկիրները խնամութիւն ունենալով Հիւս. Ափրիկէի ժողովուրդներուն հետ, կրնան աւելի լաւ հասկնալ Մարոքի, Թունուզի եւ Ալժերիոյ ժողովուրդներուն իրական զգացումները եւ անոնց ապագան ու ճակատագիրը ամենայն ազատութեամբ վճռելու կամքը»: Յետոյ յիշելով արաբ տարագիրներու խնդիրը, ցաւ յայտնեց որ Ազգաժողովը իր տեղեկագրին մէջ արձանագրած է միայն Յորդանանի հովիտին բարգաւաճումը, առանց խօսելու արաբ տարագիրներու հայրենադարձի մասին:

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Եթովպիոյ ներկայացուցիչը, շեշտելով փոքր պետութեանց դերը Ազգաժողովին մէջ: Ճառեր խօսեցան, նաեւ, Իսրայէլի, Սուրիոյ եւ Հնդկաստանի ներկայացուցիչները :

× Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի բռնած դիրքը ցարդ եղած ամէնէն ծանրակշիռ ազդարարութիւնն է Ազգաժողովին անդամներուն, ըսելու համար որ եթէ չյարգեն կազմակերպութեան ուխտը, լրջօրէն պիտի տկարանայ անոր համաշխարհային վարկը :

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Ֆրանսայի բռնած դիրքը չափաւորիչ ազդեցութիւն մը պիտի գործէ այն ազգերուն վրայ որոնք կ'ուզեն միջամտել ուրիշ պետութեանց գործերուն : Այս առթիւ կ'ըսեն .— Ալժերիոյ խնդիրը գաղթային հարց մը չէ, քանի որ Ալժերիան մաս կը կազմէ Ֆրանսայի : Բայց խնդիրը մասնաւորապէս ծանրակշիռ է այն բոլոր ազգերուն համար որոնք գաղթային պատասխանատուութիւններ ունին » :

× Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ աննախընթաց պարագայ մը կը համարեն Ֆրանսայի որոշումը, — ետ կանչել իր պատուիրակութիւնը :

Առաջին անգամ չէ որ պատուիրակութիւն մը կը հեռանայ Ազգաժողովի սրահէն կամ չի մասնակցիր որոշ հարցի մը քննութեան: Բայց մինչեւ հիմա ոչ մէկ պետութիւն հեռացած է ընդհ. ժողովի նստաշրջանէ մը: Ամէնէն երկար եւ նշանաւոր ձեռնպահութիւնը կատարեց Խ. Միութեան պատուիրակութիւնը, պոյքօթ հռչակելով 1950 յունուար 13ին, երբ Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց ազ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

ՎԱԽԸ ԻՆՉԵ՛Ր ԸՆԵԼ ԿՈՒՏԱՅ ...

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Հայ մը եւ Հրեայ մը մէկ - մէկ հեռագիր ուղղելով Անգարա, վարչապետին, յայտներ են թէ հատուցում չեն ուզեր իրենց կրած վնասներուն համար :

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ Հայը, Մկրտիչ Թիւրքմէն, իր հեռագրին մէջ·

— « Սեպտ. 6ի գիշերը իմ ալ խանութս քանդեցին: Այս գարշելի դէպքին ատեն խտրութիւն չդրին իսլամի եւ ոչ - իսլամի միջեւ: Ես այս երկրին զաւակն եմ: Այստեղ ծնայ, այստեղ շահեցայ, ոչ թէ կեանքս, ի հարկին հոգիս ալ հայրենիքիս՝ Թուրքիոյ համար զոհելու պատրաստ եմ: Դուք ողջ եղէք: Ցորչափ դուք մեր գլուխը գտնուիք, լաւագոյնը պիտի չինեմ : Ձեր հրամանին տակ ձեր ձեռքերը կը համբուրեմ »:

— «Այլասերած, փճացած, տանկցած», պիտի ըսեն շատեր :

Ես պարզապէս կ'արգահատիմ, այս նուաստացումը վերագրելով համատարած վախի մը, որ բնական վիճակ է Թուրքիոյ մէջ :

Ունեւորութեան տուրքի պատուհասէն վերջ (1943), Սեպտ. 6ի բարբարոսութիւնն ալ թշուառացուցած է մարդիկը, մտքով թէ սրտով :

Վերջերս յոյն ոսկերիչ մը, Ֆրանկուլիս, որ կորսնցուցած էր իր ամբողջ հարստութիւնը, 800.000 ոսկի, նոյնիմաստ նամակ մը կ'ուղղէր վարչապետին, ըսելով թէ չի ցաւիր եղածին համար եւ «դարձեալ ծայրէն պիտի սկսի»:

Եւ տակաւին դիւանագէտներ կան, ինչպէս, օրինակ, Նիւ Եորքի նախկին կառավարիչը, Տիւի, որ «անհաւատալի» կը գտնէ Սեպտ. 6ի դէպքը:

Երեւի պարոնը տակաւին չէ կարդացած Պոլսոյ ամերիկեան հիւպատոսին տեղեկագիրը եւ ամերիկեան թերթերուն թղթակցութիւնները:

Խե՛ղճ Մկրտիչ Թիւրքմէն: Ամբողջ յոյսը դրած է ներկայ իշխանութեան վրայ :

Հապա եթէ միւսնե՞րը գան, գլխաւորութեամբ «հանրապետական» Իսմէթի···

Երբ հիմակուընէ իր կեանքը, գոյքը եւ հոգին ? մատաղ կ'ընէ, գալիքին համար ալ բաժին մը պահա՞ծ է :

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Խրուշչեւ պատասխանելով կուսակցական պաշտօնաթերթին հարցումներուն, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ .

— Հիւս. Ափրիկէի հարցին քննութեան ատեն, ես միշտ այն տեսակէտն ունեցած եմ, ամէն բանէ առաջ, թէ Խ. Միութիւնը կը մերժէ միջամտել ուրիշ պետութեանց ներքին գործերուն եւ թէ արդար կարգադրութիւն մը կարելի է ապահովել նկատի առնելով Ֆրանսական Միութեան ժողովուրդներուն օրինաւոր իրաւունքները եւ ազգային շահերը: Շատոնց յայտնի է խորհրդային ժողովուրդին դիրքը որ բացատրութեան չի կարօտիր, — բարոյական նեցուկ եւ համակրանք ժողովուրդներու ազգային ազատագրութեան ջանքերուն :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ Խրուշչեւի յայտարարութիւնը կը նկատեն փորձ մը՝ սիրաշահելու Ֆրանսան, որ ՄԱԿի ընդհ. ժողովէն քաշուած ատեն, որոշեց յետաձգել Մոսկուայի ճամբորդութիւնը :

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

Կիրակի օր կատարուած պիտի ըլլայ նորընտիր կաթողիկոսին՝ Վազգէն արք.ի օծումը, Երեքշաբթի օր՝ վեց վարդապետներու եպիսկոպոսացումը: Եկեղեցական ժողովը պիտի փակուի Հոկտեմբեր 5 – 6ին: Իսկ Հոկտեմբեր 8ին, Տօն Ս. Թարգմանչաց, պիտի կատարուի միւռոնի օրհնութիւնը, ըստ յայտագրի :

Երէկ մինչեւ ուշ ատեն հեռագիր հասած չէր Էջմիածինէն :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», իր փետրուարի թիւին մէջ պարզելով Ռումանիոյ առաջնորդին արժանիքները, ջերմապէս կը ներբողէր անոր «բազմակողմանի զարգացումը, բարեմոյն եւ հեզահամբոյր բնաւորութիւնը, անկաշառ հայրենասիրութիւնը, եկեղեցասիրութիւնը, հոգեւորականի կոչման եւ պարտականութեան գիտակցութիւնը եւ նախանձախնդրութիւնը»: (Գրախօսական):

Իրազեկներ ալ կը հաստատեն թէ համեստ եւ աշխատասէր տիպար մըն է :

× Նորընտիր կաթողիկոսը անցեալ տարի գրքոյկ մը եւս հրատարակեց Պուքրէշի մէջ, «Հայրենի արեւին տակ», ուր կը նկարագրէ իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն :

× Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցական ժողովը հնգանուն ցանկ մը պատրաստած էր կաթողիկոսութեան թեկնածուներու, հետեւեալ ձեւով. — Վահան արք. Կոստանեան, Վազգէն եպիսկ. Պալճեան, Գերենիկ եպիսկ. Փոլատեան, Սիոն եպիսկ. Մանուկեան, Տիրայր արք. Յովհաննէսեան: Այս ցանկին վրայ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ Վազգէն եպիսկ. :

× Լիբանանի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Էջմիածին չեն գացած Անթիլիասի կաթող. տեղապահը՝ Խադ արք., Փառէն, Զարեհ (Հալէպ), Խորէն (Պէյրութ), Ղեւոնդ (Կիպրոս) եպիսկոպոսները, Պոլսոյ Գարեգին պատրիարքը եւ Գրիգոր եպիսկ. Կարապետեան (Սեպտեմբեր 6ի դէպքերուն հետեւանքով), Երուսաղէմի պատր. տեղապահը՝ Եղիշէ արք., Հիւս. Ամերիկայի Նախորդ առաջնորդը՝ Տիրան արք. : Ուրեմն 18 եպիսկոպոսներէ ինը :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ այսօր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Լիւքսէմպուրկի մէջ :

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԵԼԻ «ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

●

1955 Սեպտ.-ին լրացաւ Մուսա Լերան հերոսամարտին քառասնամեակը :

1915 Թուականը, մեր պարտութեան, հալածանքի, տարագրութեան ու թշուառութեան այդ օրերուն, հպարտութեան ու հերոսութեան անմոռանալի թուական մըն է: Նաեւ Շապին Գարահիսարի, Վասպուրականի, Տարօնի, Ուրֆայի, Հաճընի եւ Ֆընտըճաքի հերոսամարտները կազդուրիչ երեւոյթներ են :

Դիւցազնական այս դիմադրութիւններուն մէկէ աւելի պատմութիւններն ունինք արդէն: Սակայն բացառիկ արժէք մը կը ներկայացնէ օտարի մը, Ֆրանց Վերֆէլի ընդարձակ վէպը, «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը», որուն մէջ բովանդակ հայ ժողովուրդին երախտագիտութեան արժանի գրագէտը ո՛չ միայն հերոսական այդ դիմադրութեան եւ ազատագրման պատմութիւնը կուտայ դիւցազներգական գրուագներով, այլեւ երեւան կը հանէ հայ ժողովուրդին բացառիկ արժէքները, կը պարզէ մշակոյթի արժէքներուն հանդէպ Հայուն ունեցած սէրն ու գուրգուրանքը, գեղարուեստական բարձրագոյն արուեստով մը:

Վերջերս կրկին կարդացի Ողբ. Երուանդ Տէր Անդրէասեանի այդ գործին թարգմանութիւնը, երկու հատոր: Ուշադրութիւնս գրաւեցին այս անգամ Ֆրանց Վերֆէլի անվերապահ կարծիքները, թէ՛ մեր եւ թէ մանաւանդ մեր դըրացիներուն, Թուրքերուն մասին:

Դժբախտ զուգադիպութեամբ մը, եւ առանց մարգարէանալու, Ֆրանց Վերֆէլ իր վէպին մէջ հոս ու հոն կուտայ Թուրք նկարագրին յատկանշական կողմերը, մանաւանդ բացասական, որո՜ց ընթերցումը անգամ մը եւս կը համոզէ թէ առհաւական բնազդները եւ մարդկային կիրքերը ինչպէս երէկ, այսօր ալ կը գործեն Արեւելքի մէջ, անսանձ եւ անպատասխանատու մոլեգնութեամբ :

Ահաւասիկ քանի մը վկայութիւններ Ֆրանց Վերֆէլի գոյգ հատորներէն: Ընթերցողները կրնան խորհրդածութեան նիւթ ընել, եթէ սիրտ ունին .—

1. «Այդ խայտառակ ցեղին այրերուն մէջ ո՛րքան որ մեծ է սպաննելու, ջարդելու մոլեգին փափաքը, նո՛յնքան մեծ է անոնց չնաբարոյ կողուցքը դէպի իրենց փափկակազմ կիները, շրթունքնին ուռեցուցած եւ աչքերնին վայրենացած»: (Ա. հատոր, էջ 103):

2. «Եւ ճիշդ ու ճիշդ այս ուղեցուցական օրհնեալ աշխատանքին համար (Հայերու գործունէութեան ակնարկութիւն) ան հիմա կը հալածուի ու կը բնաջնջուի ուժին տէր ծոյլերէն եւ դատարկապորտներէն»: (Ա. հատոր, էջ 152):

3. «Այս արիւնէն սակայն ուրիշ զազանութիւն մը կը բուրէր կառղած զապթիէներուն քիթին, սա իրենց վաւաշոտութիւնը դէպի կիները ատելի զարմին: Իրենց զազանութեան զոհ ինկած կիներուն մէջ անոնք կարծես մարդկային էութենէ աւելի ուրիշ բան մը կը բռնաբարեն, կ'ենթադրեն թէ թշնամիին աստուածն է զոր կը բռնաբարեն յանձին այդ կիներուն..»: (Ա. հատոր, էջ 170):

Ֆրանց Վերֆէլ շատ լաւ ուսումնասիրած եւ ճանչցած է Թուրք պետութեան փտախտը: Ամէնէն աննշան ոստիկանէն սկսեալ մինչեւ բարձր պաշտօնատարը, կուսակալ կամ զինուորական: Պետութիւնը իբրեւ կենդանի օրկան եւ վարչաձեւ, իր բոլոր բացասական կողմերով կը նկարագրուի վիպագրին կողմէ 233 – 234 էջերուն մէջ, այնքան ճշդութեամբ ու հարազատութեամբ, ինչպէս Օշական իր ընդարձակ վէպերուն մէջ, անշուշտ աւելի լայն սահմաններու մէջ :

4. « Պէտք է միտք պահել ու չմոռնալ ո՛չ այնքան անտեղիտալի դժբախտութիւնը, այլ աւելի այն սարսափելի նախատինքը, որով Թուրք կառավարութիւնը արատաւորեց հայ ժողովուրդը »: (Ա. հատոր, էջ 263):

5. «Անթաքիէի եւ շրջակայ մեծադոյն գիւղերուն թրքացեղ մարդկային դիրտը իր աղտոտ ջուրերը եօթը գիւղերու հովիտը ուղղած էր»: (Ա. հատոր, էջ 283):

6. « Սակայն զապթիէներուն ի՛նչ ըլլալը ամէն մարդ գիտէր: Հիմա եկաւ հասաւ վայրկեանը, զինուորականութեան այս ցած աւազակախումբին՝ զապթիէներուն գործը լմնցնելու, այս անբան անասուն ապուշներուն, որոնք մամիկներուն դէմ քաջ կ'ըլլան, սակայն մուկ կը կտրին այրերուն առջեւ, երբ երեք անգամ զինաթափ բրած չըլլան զանոնք»: (Ա. հատոր, էջ 373):

7. «Ահա — ըսին Թուրքերը — յայտնի ապացոյցը թէ Հայերը դաւաճան են, թէ մենք պարտաւորուած էինք ինքզինքնիս ազատել անոնցմէ: Պատմութեան մէջ բնաւ պետական ապահովութեան փաստ այսքան ճնակամօրէն չէր գործածուած, երբեք չէր եղած այսքան վայելուչ անպարարութիւն պատճառին եւ արդիւնքին միջեւ: Բայց ասկէց աւելի դէշը աշխարհին ապականած խիղճն է. դատելու, խորհելու համար նեխած խիղճը, այն ատենուան պետութիւններուն մամուլը եւ այս մամուլին միջոցաւ արդուկուած ընթերցողներուն ուղեղն է, որոնք իրենց շահուն, իրենց պէտքերուն համեմատ ձեւացնեն, հասկցան իրողութիւնները»: (Ա. հատոր, էջ 383):

Ի՞նչ ըսուած է Իթթիհատի մասին. —

8. «Դուք օտարներդ բնաւ չէք գիտեր թէ այս կուսակցութիւնը իրականին մէջ ո՛րքան պղտիկ է, ամէն բանէ առաջ մանաւանդ ո՛րքան պղտիկ է բարոյապէս: Ջաեսնողներու, եաքէն տեսնողներու ողորմելի ջոլիրէ մը կը բաղկանայ ...: Այս պարոնները ամենամեծ մասամբ մակեդոնական խառնիճաղանճէ մը կը սերին, որուն մէջ կը լողայ Պալքաններու ամէն ցեղէ արիւնը »: (Բ. հատոր, էջ 175 – 176):

Ցաւորդ յօդուածով մը տեսնենք թէ « Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» վէպին մէջ, հեղինակը ի՞նչպիսի դրական գիծերով կը ներկայացնէ Հայուն նկարագիրը ընդհանրապէս :

ԿԱՅԾԱԿ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

●

Ամերիկեան »Նիւզ Ուիք» հանդէսի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ, քաղաքական լուրջ տեսութեան մը նիւթ կը դառնայ Սովետներու Միջին Արեւելեան քաղաքականութիւնը :

« Նիւզ Ուիք » կը նկատուի ամերիկեան ամէնէն լաւատեղեակ թերթերէն մէկը, որ մօտէն շփում ունի Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան հետ :

Առանց խորանալու մանրամասնութիւններու մէջ, — ահա թէ ինչ կը մտածէ այդ հանդէսը .

Ա.— Մոսկուա առաւելագոյն չափով կ'օգտուի Արեւմտեան պետութիւններու սխալէն :

Բ.— Արաբ ժողովուրդներու ատելութիւնը գաղթապետական իշխանութիւններու եւ համապատասխան պետութեանց դէմ՝ զանոնք կը մղէ մօտենալու Սովետներուն, որոնք սիրաշահելու քաղաքականութեամբ կը գործեն այդ գօտիներուն մէջ. Գահիրէէն մինչեւ Քապուլ :

Գ.— Մոսկուա նաեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ կը դարպասէ արաբական աշխարհի ներկայացուցիչներուն :

Դ.— Վերջ տուած է այն յարձակումներուն, զորս կը գործէր ճայնասփիւռէն :

Ե.— Տնտեսական աջակցութիւն կը խոստանայ արաբական բազմաթիւ երկիրներու, Իրանի եւ Աֆղանիստանի :

Զ.— Մշակութային լայն կապեր կը հաստատէ :

Մէկ խօսքով, զօրակոչի ենթարկած է նիւթական եւ բարոյական իր բոլոր զէնքերը, օգտուելու համար հողեբանօրէն նպաստաւոր այն կացութենէն, որ ստեղծուած է քանի մը տարիէ ի վեր, մասնաւորաբար :

Թերթը հաւաստիք կ'ընծայէ նաեւ, թէ նախագահ Այզընհաուըր որոշած է իր փոխանորդ Րիչըրտ Նիքսընը ղրկել Միջին Արեւելք, իբրեւ հակազդեցութեան փորձ մը՝ սովետական թափանցումի ճիգերուն դէմ :

Մոսկուայի կողմէ, չեչտուած կերպով վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, գործնական քայլեր առնուեցան Միջին Արեւելքի հետ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու առաջադրութեամբ : Նախ Աֆղանիստանի, ապա՝ Իրանի, ու ներկայիս Եգիպտոսի հետ անվերապահ սըրտակցութեան կարգախօսով, Մոսկուա զօրաշարժի ենթարկեց դիւանագիտական իր ներկայացուցիչները, մամուլ ու ձայնասփիւռ : Կրեմլին հրաւիրած է Շահը եւ Եգիպտոսի վարչապետ Ապտել Նասերը, որոնք հիմնական արեւէ պատճառ չունին մերժելու երկարած ձեռքը: Ընդհակառակը, շահ ունին: Վստահ կրնանք ըլլալ, որ Մոսկուա պիտի չտատամսի նոյն հրաւէրը ուղղելու Թուրքիոյ նախագահ Ճելալ Պայարի եւ վարչապետ Մենտերէսի ալ, որովհետեւ « հաշտասիրական » քաղաքականութիւնը ընդհանուր ու հասարակաց բնոյթ ունի, եւ եթէ պատրանքներ սնուցանելու չի մղեր պետական աւագանին, սակայն վստահօրէն միտք կը պղտորէ հանրային կարծիքի մէջ :

Մոսկուա խոստացած է տնտեսական լայն աջակցութիւն ընծայել Աֆղանիստանի, ու ծանր հրասայլեր եւ «ՄԻԿ» սաւառնակներ տալ Եգիպտոսի: Մի մոռնաք, որ սուրիական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մըն ալ հրաւիրուեցաւ, վերջերս, նոյն սիրալիր մթնոլորտին մէջ:

Բոլոր այս երեւոյթները կասկած չեն թողուր, թէ ծրագրուած աշխատանք է որ տեղի կ'ունենայ, ու երեւոյթը մտահոգիչ է արեւմտեան պետութեանց համար, որոնք մինչեւ այսօր չուզեցին ըմբռնել արաբական աշխարհի կենսական շահերն ու իրաւունքները, եւ, ընդհակառակն, փոթորկեցին ամբողջ Հիւս. Ափրիկէն, գոյութիւն ունեցող վերապահութիւնները փոխակերպելով ատելութեան :

Եթէ Ռուսիա հող կը շահի Միջին Արեւելքի մէջ, արաբական աշխարհի համակրական զգացումները չեն որ դեր կը խաղան: Ոչ մէկ երկիր, աշխարհի վրայ, համակրական զգացումներով կը գործէ : Մասնաւորաբար Խ. Միութեան հետ գործակցութիւն մը՝ միշտ երկրորդելի է արեւմտականներու հետ սրտակցութեան մը: Եւ սակայն, իրողութիւնն այն է, — ու նաեւ ազբիւրը բոլոր չարիքներուն, — որ արեւմտեան պետութիւնները իրենք իրենց միջեւ համաձայն չեն, ու ամէն մէկը Միջին Արեւելքի մէջ իր անձնական շահուն հետամուտ է: Այդ շահերը կը բախին յաճախ իրարու, ինչ որ անկարելի կը դարձնէ հաւաքական արեւէ քաղաքականութիւն: Կ'օգտուի, բնականօրէն, Մոսկուա :

Այզընհաուըրի փոխանորդին այցելութիւնը կրնա՞յ հիմնական որեւէ փոփոխութիւն ստեղծել կացութեան մէջ :

Կը տարակուսինք :

Կը յիշենք, որ արտաքին նախարար Տալըս եւս շրջապտոյտ մը կատարեց Միջին Արեւելքի մէջ՝ նոյն նպատակով : Սակայն, ոչինչ փոխուեցաւ կացութեան

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Հաճի աղան անգամ, չափազանց կասկածամիտ դարձած էր, եւ յաճախ տարօրինակ հարցումներ կ'ընէր ինծի . — «Մատօ, օր մըն ալ կարգի ինծի չըսերն» :

Թերեւս այդ վախէն էր, որ բացառիկ փափկանկատութեամբ կը վարուէր Աստղիկին հետ եւ շատ անգամ աչք կը գոցէր անոր ելոյթներուն :

Աւելին. — արտօնեց որ տօն —տաղաւար — օրերուն ան ժամերով տեսնուի Հօրը հետ : Աղան վախէն զատ ուրիշ պատճառներ ունէ՞ր այսպէս վարուելու համար, թերեւս: Բայց, հիմնական պատճառը վախն էր եւ ինծի կը թուէր թէ աղան կը կարծէր որ այդ բոլոր դէպքերը կը ծրագրուէին եւ կը գործադրուէին կոյրին կողմէ: Քէօրէն, քէլէն, թօփալէն վախցիր».... Կ'ըսէր յաճախ :

Ջիւանի Խաչոյի կախուելէն վերջ, մեզի համար դժուար կացութիւն մը ստեղծուած էր: Անոր դատապարտութենէն քանի մը օր եաքը, երբ Թուրքին դիակը գտնուեցաւ Արածանիի ափը խոր մտահոգութեան մատնած էր տեղական իշխանութիւնը :

Ըսել է դեռ փէսի ու գտակի տակ ծածկուած Հայեր կային, որոնց ձեռքը ամէն տեղ կը հասնէր, որոնց յանդգնութիւնը սահման չունէր: Ուրեմն ապահովութիւն չկար ոչ ոքի համար: Արդ, անհրաժեշտ էր ամէն գնով գտնել «Զարագործներու բոյնը» :

Մեզի համար ալ անել կացութիւն մը ստեղծուած էր երկու ճակատի վրայ: Նախ՝ համոզուած չէինք թէ ուշ-կանուխ կրնայինք ձեռք տալ մեր օձիքը, ու յետոյ զրոյցներ կը շրջէին արտագաղթի մասին Ամերիկայի միսիոնարներու միջոցաւ: Գացողը պիտի երթար մնացողները պիտի հաշտուէին իրենց ճակատագրին հետ:

Խարբերդէն տասնեակ մը կիներ եկած էին իրենց ընտանիքներու մնացեալ բեկորները համոզելու եւ տանելու համար: Տեղին վրայ գտնուածները իրարու մէջ կը փափսային, իրար կը համոզէին ու ամէն օր տասնով-քսանով կարաւան կազմած, ոմանք գաղտնի, ուրիշներ բացէն խումբ-խումբ կը մեկնէին: Ամէն գնահատանքէ վեր է, նոյնիսկ երախտագիտութեան արժանի այն օրերուն հայ կիներուն կատարած աշխատանքը: «Անձինք նուիրեալ»ներ, որոնց նման քիչ կը գտնուի ազգերու պատմութեան մէջ: Անոնց նուիրումի ու զոհողութեանը չափը կարելի չէ նկարագրել քանի մը բառով: Պատմութիւնը հարկաւ օր մը իր լման գնահատանքը կ'ընէ անոնց մասին, իբրեւ երախտագիտական տուրք:

Մենք ալ մեր գլխուն ճարը պիտի նայէինք: Մեր բոլորին փափաքն էր Հայաստան երթալ, հոն թափել մեր ուժն ու աշխատանքը: Մէկ խօսքով ծառայել հայրենիքին, փոխանակ ուրիշ երկիրներ թափառելու: Բայց, ափսոս... նորէն սեւ գիծը քաշուած էր Հայաստանի բախտին վրայ: Դարձեալ օտարը նստած էր հոն, իսկ դէպի հոն երկարող ճամբան աժանելի էր: Երկու կարմիր լաթեր, ամէն տեղ կը ծածանէին քով քովի՝ եւ այդ լաթերուն տակ կը հանգչէին մեր ամբողջ ողբերգութիւնը, մեր քանդուած յոյսերուն փլատակները:

Ատոր համար ալ, մենք եւս պէտք էր հետեւէինք նոյն ուղղութեան ամէն բան յանձնելով ճակատագրին:

Իրիկուն մը բոլորս հաւաքուեցանք Հայրիկին բնակարանը, — ամէնէն յարմար, եւ կասկածէ դուրս անկիւն մը: Շատ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուէին: Կազմած էինք փախուստի ծրագիր մը եւ եթէ Հայրիկը համաձայն էր, անյապաղ գործի պիտի ձեռնարկէինք:

Ծրագիրը պարզեց Աւօն իր բառերուն ուժ տալով: Թուական, օր, ժամ բոլորը ճշդուած էին: Աշխատանքի բաժանումն ալ կատարուած էր: Մեր հաւաքական փախուստը, ուրեմն, տեղի պիտի ունենար սեպտեմբերի երկրորդ շաբթուն, չորեքշաբթի կէս գիշերին:

Աւոյին պարտականութիւնն էր առնելն դտնուիլ մեր հաւաքավայրը եւ ուսումնասիրել շրջանները: Պայտար Մանասը յանձն առած էր Հայրիկը հասցնել հաւաքավայր: Իմ պարտականութիւնս էր Աստղիկը եւ Սիսէն ամէն գնով հասցնել կարաւանին:

Ծրագրին մէջ շատ յանդուգն կէտ մը կար, ան ալ գլուխ պիտի հանէր Խենդ Նշանը: Քաղաքի կեդրոնի փայտաշէն շուկաները պիտի հրկիզէր, կարաւանին մեկնելէն առաջ:

Մեզի իբր առաջնորդ ընտրուած էր շըրջանին ծանօթ, քաջ եւ յանդուգն քիւրտ ջորեպան մը — Ջանանը :

Այս ծրագրին միայն մէկ կէտին ընդդիմացաւ Հայրիկը: Ատիկա իր մեկնելու պարագան էր: «Այս վիճակով օտար աշխարհ երթամ ի՞նչ ընեմ...». Եւ փախուստի ընթացքին կը կարծէր թէ բեռ մը եւ վտանգ մը կրնար ըլլալ մեզի համար:

Եղկար ճարտասանութեան պէտք եղաւ, մինչեւ որ վերջապէս համակերպեցաւ: Բայց շատ գոհ չէր երեւար:

Գործի ձեռնարկեցինք, իւրաքանչիւրս մեզի վիճակուած աշխատանքին կապուելով:

Դիտմամբ քանի մը անգամ հնձան գացի: Խօսեցայ Աստղիկին, Սիսէին, պարզեցի մեր կազմած ծրագիրը, յայտնեցի մեկնումի օրն ու ժամը:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

(Շար.)

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Տուպարին կանանչ գոյնը գիւտն էհայու մը

*

Ն. Մանկունի դասախօսութիւն մը տըւած է Նիւ Եորքի Քոլըմպիա համալսարանին մէջ, իբրեւ նիւթ ունենալով «Առաջին Հայերը Ամերիկայի մէջ»: Իր կարծիքով Ճան Մարդին (Յովհաննէս Մարտիրոսեան) առաջին Հայն է որ գացած է Ամերիկա 1618ին, եւ ծանօթ էր «Տի Արմինկըն Մարթի»ն, անունով: Յաջորդ երկու Հայերը հասած են Ճէյմսթաուն (Վիրճինիա) 1653–54ին, որոնք շերամարուծութեան փորձագէտներ եղած են եւ կանչուած են Թուրքիայէն զարգացնելու համար մետաքսի արդիւնաբերութիւնը: Յաջորդ 135 տարիներուն գացած են երկու հազար Հայեր, մեծամասնաբար արհեստաւորներ, վաճառականներ եւ աշխատաւորներ: Հայ ուսանողներ ալ գացած են ատամնաբուժութիւն, բժշկութիւն եւ աստուածաբանութիւն ուսանելու: Յետոյ կը վերադառնային հայրենիք: Բոլորն ալ Ամերիկա կ'երթային իրենց սեփական ծախքով, ոչ թէ պայմանագրութեամբ:

Հայկական հնագոյն կայքեր եղած են Նիւ Եորք, Պոսթըն, Փրովիտէնս եւ Ուսթըր, Ճըրսի Սիթի եւ Ուէսթ Հոբոքըն, Նիւ Ինկլէնտի կարգ մը քաղաքներուն մէջ:

1842ին Հայերը առաջնորդութեամբ Թօփհանէլեանի եւ Մանկասարեանի առաջարկած են քաղաք մը հիմնել Հայերու համար: Սակայն ծրագիրը չէ գործադրըւած:

Քրիստափոր Սահակեան (Սերոբեան) անուն հայ գիտնական մը կը պարզացնէ կանանչ ներկ մը որով կը շինուի ամերիկեան կանանչ տոլարներու գոյնը:

Կարգ մը հայ բժիշկներ կը ծառայեն 1861–65ի քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին իբրեւ բժիշկ:

Ուրիշ հայ առեւտրականներ բացին «լոքում»ի եւ մածունի հաստատութիւններ: Տակաւին 30 տարի առաջ կանգուն էր Մարգար Տատուրեանի մածունի գործը:

1920էն ետք թափ առաւ գաղթը: Ատեն եղած է որ տարին 7–10 հազար Հայեր մտնեն Ամերիկա:

մէջ:

Եթէ քաղաքականութեան վերատեսութիւն մը խնդրոյ առարկայ է, ըսելիք չունինք: Հարկ է, ամէն բանէ առաջ, որ Հիւս. Ափրիկէի մէջ վերջ տրուի արիւնահեղութեանց ու գինեալ թշնամութիւններուն, ու կարելիութիւններ ստեղծուին խաղաղ եզրակացութեան մը:

Երկրորդ, անհրաժեշտ է որ արեւմտեան երկիրներ վստահութիւն ներշնչեն Արաբական աշխարհի, պաղեստինեան հարցի մէջ իրենց կատարեալ արդարամտութեան մասին:

Եւ վերջապէս, կարելի ամէն աջակցութիւն ընծայեն անոնց տնտեսական ինքնաբաւութեան եւ ընկերային մակարդակի բարձրացման համար:

Արդէն շատ ուշացած են:

(ԱՐԵՒԵԼՔ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻՈՅ նորընտիր նախագահ Շիւքրիւ պէյ Քուաթլիի երդման արարողութենէն ետք, Հալէպէն Դաշնակցական մասնաւոր պատուիրակութիւն մը, որուն միացած էին Դամասկոսէն ալ ընկերներ, ներկայացած է իրենց մաղթանքները եւ շնորհաւորութիւնները յայտնելու: Այս առթիւ նախագահը անգամ մը եւս շեշտած է իր ջերմ համակրանքը հանդէպ Հայութեան եւ անոր քաղաքական մեծ կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան:

ԱՏԱՆԱՅԻ Հայր. Միութիւնը (Պէյրութ) մշակած է գործունէութեան նոր ծրագիր մը, հետեւեալ առաջադրութեամբ.— Սերտացնել հայրենակիցներու յարաբերութիւնները — կազմակերպել Տիկնանց եւ Օրիորդաց օժանդակ յանձնախումբեր, — սատարել նիւթապէս եւ բարոյապէս կարօտ հայրենակիցներու, — Նպաստել հայրենակիցներու զաւակներուն նախակրթութեան և բարձր. կրթութեան — պաշտպանել Ատանացիներու հաւաքական շահերն ու իրաւունքները — Նուիրուիլ Ատանացիներու նիւթական, բարոյական ու մշակութային վերելքին եւն.: Ընտրուած է Կեդր. վարչութիւն մը որ անմիջապէս գործի անցնելով որոշած է վերակազմել Սփիւռքի բոլոր Ատանացի Հայր. Միութիւնները եւ խմբագրել ու հրատարակութեան յանձնել Ատանայի Հայոց պատմութիւնը: Այս ծրագիրը իրականացնելու համար կազմուած է խմբագրական մարմին մը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ դասընթացքի ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ Սլաւական եւ Արեւելեան լեզուներու բաժինը՝ Տիթրոյթի Ուէյն համալսարանին մէջ այս դպրոցական տարեշրջանին: Պիտի մշակուին երկու ճիւղեր: Դասաւանդութիւն հայերէն լեզուի: Մասնակցողները պէտք է քիչ մը հայերէն գիտնան: Երկրորդ նիւթն է ուրուագիծ հայ մշակոյթի, ուր պիտի ներկայացուի նաեւ հայ ազգին նպաստը աշխարհի մշակոյթին, լեզուի ու արուեստի մէջ: Այս դասախօսութիւնները պիտի տրուին անգլերէն, հայերէն գիտնալը պարտադիր չէ:

ԵԴԵՄ ՔԱՂԱՔԸ (Քալիֆորնիոյ Թուլարի շրջանին մէջ), հիմնուած է Հայերու կողմէ: «Ֆրէզնօ Պի» թերթը կը գրէ թէ ի յարգանս հիմնադիրներուն յիշատակարան — կոթող մը շինուած է վարժարանին մէջ, հետեւեալ արձանագրութեամբ. —«Յիշատակարանս կը նուիրուի մեր նախահայրերուն, որոնք Եդեմի հայկական համայնքը հիմնեցին, 1901ին»: Յիշատակարանին բացումը կատարած է Կրէյս Հեմլին, որ դպրոցին առաջին շրջանաւարտուհին եղած է:

ԹԵԽՈՒԱՆԱՅԻ (Մեքսիքա) մէջ կան տասը հայ ընտանիքներ: Մեծահարուստներէն է Սիրաք Պալօեան, որ առատաձեռն նուէրներ կ'ընէ բարեսիրական հաստատութեանց: Իր ծխախոտի գործին մէջ կ'աշխատցնէ 110 հոգի: Գիսակ Աւագեան քաղաքին ամէնէն մեծ պանդոկը ունի: Համոզումներով Դաշնակցական, նմանապէս կ'օգնէ բազմաթիւ Հայերու որոնք Ամերիկայէն հոն կ'երթան: Հայկազ Թումպուլեան կօշիկի եւ կերպասի գործ ունի, ինչպէս եւ գորգի գործարան: Առատաձեռն ազգային մըն է: Սարգիս Փալօեան ունի երկու կօշիկի խանութ ինչպէս եւ կերպասեղէնի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Թիխուանայի ներկայացուցիչն է: Ալիքսան Հոգոյեան, նպարավաճառ: Սարգիս Խայաճանեան ունի կօշիկի խանութ: Կարապետ Եղոյեան ունի նպարավաճառի խանութ, Սարգիսեան մեծաքանակ ապրանք կ'առնէ ու կը ծախէ:

ԸՆԿ. Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու համար Թեհրանի մէջ բացուած է հանգանակութիւն մը, որուն առատաձեռնօրէն կը մասնակցին Իրանահայերը:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Արամ Գառօնէի ծննդեան յիսնամեակը եւ գրական գործունէութեան 30ամեակը պիտի տօնուի Թեհրանի մէջ: Այս առթիւ կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Սեպտեմբեր 24ին Պէյրութի մէջ յանկարծամահ եղած է ոստիկանապետ Սիսակ Գօճաօղլանեան: Ծնած էր Տարօն 1903ին: Լիբանանեան գաղտնի ոստիկանութեան ամէնէն ակնառու դէմքն էր: Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ բազմաթիւ յաջողութիւններ շահած է: 27 տարիէ ի վեր կ'աշխատէր: Շրջած է ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, մեծ ոճրագործները ձերբակալելու համար: Բազմիցս շքանշաններ ստացած է Լիբանանի կառավարութենէն: Բնաւորութեամբ խիստ, կը սիրէր ծառայել տկարներուն եւ դժբախտներուն:

× Ալթա Կրասիայի մէջ (Հարաւային Ամերիկա մեռած է Պաղտիկ Սիվրեան: Ծնած էր Խօտէմիչ: Սիրուած էր բոլորէն իր անշահախնդիր բնաւորութեամբ:

ԱԶԳ. ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ մը պիտի բացուի Թեհրանի մէջ կարգ մը հայաշատ թաղերուն գոհացում տալու համար: Նոր դըպրոցը պիտի ունենայ վեց դասարան (նախակրթարանով միասին):

Ա. ԿԻՆ.— Քանի՞ տարեկան ես. ան-չուշս խօսքը մէջերնիս:

Բ. ԿԻՆ.— Ես տարիքս չեմ պահեր. ամուսնացած ատենս՝ ամուսինս 30 տարեկան էր, իսկ ես՝ 16: Հիմա ամուսինիս տարիքը կրկնապատկուած է, ուրեմն իմ տարիքս ալ կ'ըլլայ 32:

ՅԱՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան վարչական խորհուրդէն պատուիրակութիւն մը, յանուն կառավարութեան եւ կուսակցութեան ցաւակցական այցելութիւն մը տուին Գումգափուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին եւ թելադրեցին ցանկը պատրաստել բոլոր վնասուած հայրենակիցներու եւ ընդհուպ հաղորդել իրենց՝ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը կարենալ ընելու համար:

Պատուիրակութիւնը յետոյ այցելեց Պատրիարքին, ցաւակցութիւն յայտնելով եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

★

Լիբանանեան չորս ազդեցիկ թերթեր, «Աս Սայեատ» կը գրէ թէ «Աթաթիւրքի «Ալ Ամալ» նոր յօդուածներով կը դատապարտեն Պոլսոյ եւ Իզմիրի ծանօթ դէպքերը:

«Աս Սայատ» կը գրէ թէ «Աթաթիւրքի ամբողջ գործը փուլ եկաւ մէկ ժամուան մէջ»:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Թրքական կարգ մը շրջանակներու համաձայն, անգլիական միջամտութիւն մը հաւանական է այդ դէպքերուն մէջ: Անգլիացիք Թուրքերը հրահրած են Յոյներու դէմ՝ Կիպրոսի խնդրին առթիւ:

Միւս կողմէ, կը գրէ թերթը, համայնավարները դուրս չեն կրնար մնացած ըլլալ այդ դէպքերէն, որովհետեւ անոնց շահը կը պահանջէ Թուրքիան բաժնել իր դաշնակիցներէն:

Թուրքերը Անգլիացիներու եւ համայնավարներու ծուղակին մէջ ինկան, բայց նկատելի է որ յարձակեցան քրիստոնէական եկեղեցիներու վրայ եւ ոեւէ վնաս չհասցուցին հրէական տաճարներու:

«Ալ Անպա» կը ձաղկէ Թրքական վայրագութիւնները, շեշտելով թէ «քանեորդ դարու Թրքական քաղաքակրթութիւնը ի յայտ կու գայ գերեզմաններու եւ սրբատեղիներու պղծումով եւ կիներու բռնաբարումով»:

«Եօվմ» ամբողջովին կը ձայնակցի Թրքական վայրենութեան դէմ Պէյրութի իսլամ երեւելիներու կոչին, ընդգծելով որ իսլամ կրօնքը միշտ հանդուրժողութիւն քարոզած է: Ինչ որ պատահեցաւ Թուրքիոյ մէջ, կը գրէ թերթը, որեւէ կապ չունի Գուրանի պատուէրներուն հետ:

«Ալ Ամալ» նոյն կարծիքը յայտնելով, կ'ըսէ թէ Քրիստոնեաներն ու Իսլամները մասնակցեցան այն սուգին, որ կատարուեցաւ բողոքելու համար Թուրքերու ոճիրներուն դէմ:

«Զանգերու ղօղանջը արտայայտեց լիբանանեան խղճմտանքին զգացումը: Իսլամներն ու Քրիստոնեաները կ'արտայայտեն այս ազնիւ զգացումը»:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Փարիզի եկեղեցիին նորընտիր վարչութիւնը ուրբաթ երեկոյ խորհրդակցական ժողով մը գումարեց եւ յարմար դատեց գիւանի ընտրութիւնը կատարել առաջնորդին վերադարձէն ետքը:

Բայց նկատի առնելով որ դպրոցական շրջանը կը սկսի, որոշեց դպրոցական գործով զբաղելու համար կազմել ժամեայ յանձնաժողով մը որու անդամներն են՝ Պ. Պ. Յ. Սարաֆեան, Ս. Գաբայճօղեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Վ. Իչգալացեան եւ Յ. Պօղոսեան: Վարչութեան կողմէ Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան պիտի գործակցի այս յանձնաժողովին, որ ուսուցչական ժողովի մը պիտի հրաւիրէ Փարիզի շրջանի դպրոցներու ուսուցիչ–ուսուցչուհիները, ընդհ. խորհրդակցութիւն մը կատարելու համար, մանաւանդ միօրինակ ծրագրի մը պատրաստութեան եւ գործադրութեան մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Արիֆ պէյ կը քրտնէր, [illegible] մը ջուր խմեց եւ նստաւ տեղը:

— Կը նշանակէ որ չէք ընդունիր Իսմայիլի այս յայտարարութիւնը, Արիֆ պէյ:

— Ոչ, սուտ կը խօսի, չեմ ընդունիր բնականաբար:

Այս անգամ կարդացուեցաւ Սալիհ պէյի յայտարարութիւնը զոր Արիֆ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ, մերթ ճակտին քրտինքը սրբելով: Բարապանը եկաւ ազդարարել որ ոտքը ոտքին վրայէն վար առնէ: Նախագահը խստաբար կը դիտէր Արիֆը, որ սիկառին տուփը գրպանէն հանեց եւ ետին բաներ մը սկսաւ գրել:

— Ի՞նչ պիտի ըսէք Սալիհ պէյի այս յայտարարութեան:

— Կարեւոր բան մը չըսեր, կը պնդեմ Իսմայիլ իմ տունս չէ գիշերած, իմ յօժարութեամբս եւ իմ տեղեկութիւնովս.

— Շատ լաւ, պիտի տեսնենք հիմա, պոռաց նախագահը, եւ չեշտակի նայեցաւ Արիֆի, որ կաս կարմիր կտրած էր:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՅՇԷ ԵՒ ՄԷՀՄԷՏ

Արիֆ պէյ տեղեկութիւն չունէր թէ դատարանը իբրեւ վկայ լսելու համար Անգարայէն Իզմիր բերել տուած էր Արիֆ պէյի սպասուհին Այշէն եւ անձնական շարժավարը՝ Մէհմէտ:

— Բերէք Այշէն եւ Մէհմէտը, հրամայեց նախագահը, մինչ Արիֆ պէյ չէր սպասեր այս անակնկալ հարուածին, ու երբ տեսաւ Այշէն եւ Մէհմէտը, շուարեցաւ ու շշմեցաւ:

Վայրկեանը ճակատագրական էր:

— Ձեզ իբրեւ վկայ պիտի լսենք, յայտարարեց նախագահը, եւ նախ լսեց Այշէն, որ ձեռքը Գուրանին վրայ դնելով յուզեալ շեշտով մը երդում ըրաւ.

Այշէ hանըմ.— Հինգ տարիէ ի վեր Արիֆ պէյի սպասուհին եմ: Անցեալ տարի, իրիկուն մը, ինքնաշարժով մէկը տուն եկաւ, Արիֆ պէյ անոր հետ միասին էր. սենեակ ելան, ճաշեցին, յետոյ սուրճ ուզեցին: Սուրճը իրենց սենեակը տարի, եւ այդ մարդը գիշերը պառկեցաւ պէյին սենեակը: Առտուն վէր երեսփոխան մը եկաւ (Շիւքրիւ պէյին կ'ակնարկէ), պատեցան Արիֆ պէյի այգին, քննեցին բոլորտիքը, յետոյ ուրիշ երեսփոխան մըն ալ եկաւ: Գիշերը միասին ճաշեցին, Արիֆի ննջասենեակը պառկեցան:

«Արիֆ պէյ երկար բարակ եւ մտերմաբար տեսակցեցաւ Իսմայիլի հետ:

Նախագահը հարցուց.— Ճի՞շդ են այդ խօսքերդ, Այշէ հանըմ:

— Մազերս ճերմկեցան, կրնա՞մ սուտ տեղը երդում ընել:

— Ի՞նչ կ'ըսէք այս խօսքերուն Արիֆ պէյ:

— Չեմ ընդունիր, բացարձակ սուտ, այս խեղճ կինը ճնշումի տակ կը խօսի այսպէս: Զինքը ահաբեկեր են, յայտնի է:

Ընդհ. դատախազ.— Կը մերժենք այդ վերագրումը, վկան ըստ օրինի հարցաքննուած է:

Արիֆ, իր աննպաստ կացութիւնը դարմանելու համար աւելորդաբանութիւններ փորձեց, չմոռնալով նորէն աջ ու ձախ, ետեւ առջեւ շրջագայիլ: Նախագահը յանդիմանեց զինքը եւ պոռաց.

— Ձեր չափը գիտցէք, հանդարտ կեցէք, այստեղ սրճարան չէ:

Յետոյ լսաւ Այշէի.

— Հանըմ, քու վրադ որեւէ ճնշում բանեցուցի՞ն, որպէսզի խօսիս այսպէս:

Այշէ լալագին պատասխանեց.

— Գուրանին վրայ երդում ըրի, ազգին զաւակներ պարգեւեցի, ի՞նչպէս կրնամ սուտ խօսիլ:

Այշէ յորդահոս կ'արտասուէր, մինչ ունկնդիրները կը ծափահարէին:

Նախագահին հրամանով Լազ Իսմայիլ ներս բերուեցաւ եւ Այշէ անմիջապէս ճանչցաւ զինքը:

— Ահաւասիկ, պոռաց, եկողը այս մարդն էր, եւ այս տարազով եկաւ մեր տունը:

Նախագահը յետոյ լսեց Արիֆի շարժավարը, Մէհմէտ, որ նոյնպէս յուզումով ըսաւ.

— Ես այս մարդը, Իսմայիլը, Քիւպէն առի եւ պէյին յանձնարարութեամբ ինքնաշարժին մէջ իմ քովս նստեցուցի:

(Շար.)

գայնական Զինաստանի աթոռը յանձնա֊ցնել Ժողովրդական Զինաստանի։ Այս քէ֊նը վերջացաւ նոյն տարուան Օգոստոս 1֊ին, երբ Ապահովութեան Խորհուրդը որո֊շեց Ազգաժողովին միջամտութիւնը Քո֊րէայի մէջ, ի բացակայութեան Խ. Մի֊ութեան։

ԶԻՆԱՐՇԱՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ազգաժողովին Իսրայէլեան պատուի֊րակը՝ Երան վիճաբանութեանց ընթացքին խնդրեց երկու ծանօթ պետութիւններէ՝ մէկդի դնել Եգիպտոսի ծանր զէնքեր ծա֊խելու որոշումը։ Պատուիրակը անուններ չյիշեց․ սակայն բացորոշ էր որ կ՚ակնար֊կէ Խ. Միութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ։ Պատուիրակը մասնաւորապէս շեշտեց․— «Յանուն մեր շրջանին վտանգուած ապա֊հովութեան, ստիպուած ենք կոչ մը ուղ֊ղել բոլոր խաղաղասէր պետութեանց, որ պէտք խուսափին զէնքերով վարձատրել արաբ․ ռազմամոլութիւնը եւ չխանգա֊րեն զինուորական հաւասարակշռութիւնը որուն վրայ հիմնուած է մեր շրջանին խախուտ խաղաղութիւնը եօթը տարիէ ի վեր»։

Պատուիրակը յետոյ բացատրեց թէ ուեւէ երկրի վեհապետական իրաւունքն է զէնք ծախել կամ տալ ուրիշի մը, բայց այդ իրաւունքը պէտք է գործադրուի «խոհականութեամբ, մասնաւորապէս զէնքերը պէտք չէ որ գործածուին իբրեւ ընթացիկ դրամ՝ քաղաքական ազդեցու֊թիւն գնելու համար»։ Այս առթիւ յիշեց Մոլոթովի ճառին հետեւեալ խօսքերը․— «Ներկայ պայմաններուն մէջ զինարշաւին դադարը պէտք է համարուի առաջնակարգ նպատակ»։

Իսրայէլի պատուիրակը ապա մեղա֊դրանքներ ուղղեց Եգիպտոսի և արաբա֊կան երկիրներուն դէմ, յիշելով կարգ մը երկիրներու վարչական թերութիւնները։

× Եգիպտոսի վարչապետը յայտարա֊րեց թէ ապահովութեան տեսչութիւնը ձեռք անցուցած է երկու փաստաթուղ֊թեր, Ֆրանսական եւ անգլիական գաղտ֊նի սպասարկութիւններէն։ Այդ փաստա֊թուղթերուն համաձայն, Մեծն Բրիտա֊նիա Իսրայէլի ճարած է 97 օդանաւեր, զանազան տեսակներով։ Գահիրէի կառա֊վարական օրկանը հրատարակած է Ֆր֊րանսական եւ անգլիական գաղտնի կազ֊մակերպութեանց տեղեկագիրները, հաս֊տատելու համար այս մեղադրանքը։ Այս առթիւ ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կը տրուին։

× Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, Ե֊գիպտոսի հետ կնքուած համաձայնու֊թեան մասին, հաստատելու համար թէ զուտ առեւտրական է եւ որեւէ քաղաքա֊կան պայման չի պարունակեր։ Այս ա֊թիւ ցաւ կը յայտնէ որ «անթոյլատրելի ճնշումներ» կատարուած են եգիպտական կառավարութեան վրայ, որպէս զի եւ առնէ Չեխոսլովաքիոյ հետ կնքած պայ֊մանագիրը։

× Եգիպտոսի վարչապետը Փրակա պի֊տի երթայ յառաջիկայ ապրիլին, մասնա֊ւոր հրաւէրով։

ՃԻՀԱՏ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ․բուռն կռիւներ տեղի կ՚ունենան Միջին Ատլասի ապստամբ ցեղախումբերուն հետ։ Կ՚ըսուի թէ 150 Ֆրանսացի եւ մա֊րոքցի զինուորներ սպաննուած են Իմմու֊զերի մէջ, իսկ 15 Եւրոպացիներ ալ ջար֊դուած։ Երթեւեկը արգիլուած է եւ հե֊ռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուած են այդ շրջանին մէջ։ Զինուորական գործողութիւններ կը կատարուին շատ լայն տարածութեան մը վրայ։ Մարոքի «ազատագրութեան բանակը» թռուցիկներ կը բաշխէ, արբազան պատերազմի հրաւի֊րելով հաւատացեալները։ Կոչը կ՚ըսէ․— Հիւս. Ափրիկէի Ազատագրութեան բա֊նակը, որ կազմուած է բոլոր գիմադրա֊կան շարժումներէն, պատմական պայքար մը բացած է օտարին դէմ, հաւաքական գործողութիւններ կատարելով։ Ազատա֊գրութեան բանակին հրամանատարը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ թէ պայքարը պիտի շարունակէ մինչեւ երկ֊րին կատարեալ անկախութիւնը, Սուլ֊թան Պեն Եուսէֆի վերադարձով։ Ազա֊տագրութեան բանակը ձեզ կը հրաւիրէ մասնակցիլ սրբազան պատերազմին, որ Հիւս. Ափրիկէի ժողովուրդը պիտի ա֊ռաջնորդէ դէպի փառք եւ պատիւ»։

Ֆրանսական զօրքը եւ առաւ գրաւուած պահականոցներէն մէկը։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 30ին, Ռիւ ժէյի սրահը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ այս կիրակի եկեղեցւոյս Օծման 51րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն ե֊կեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆ֊ԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համօրէն ննջեց֊եալներու յիշատակին։

Պատարագի ընթացքին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստ֊եան պաշտօն, յետ պատարագի ժամը 1֊ին այցելութիւն պիտի տրուի հոգելոյս սրբազանի շիրիմին։ Կը հրաւիրուի Փա֊րիզի եւ շրջականներու հայութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբ֊թի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20ին։ Ար֊ձանագրուիլ դիմելով Նուպար Յովհան֊նէսեանի, 14 ռիւ Ռօշամպօ, հեռ. Թրիւ. 47․48 եւ Պ. Գրիգոր Ադամեանի, 51 ռիւ Շաթօտէօն, հեռ. Թրի. 57–74, ամէնէն ուշ մինչեւ երեքշաբթի։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Փարիզէն Տիկին Պայրամեան մէկ տա֊րեկան, Պ. Արթին Մարտինեանի, Եգիպ֊տոս։

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Շուտով կը սկսի տպագրութիւնը ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԱՏԱՆԻԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԳ Է ԵՒ ԵՐԱԶ

Քնարերգական Թատերգութեան (Լուսաւոր էջեր՝ Ֆրանսահայ կեանքէ)

Զուտ անհատական գոհարերութեամբ սկսած ձեռնարկ մը։

Անոնք որոնք կը սիրեն Հայ Գրականու֊թիւնը, Հայ Թատրոնը եւ կը փափաքին օգնել՝ անոր (իր ազգին պէս) իր բախտին ձգուած Թատերագրին՝ առիկա առիթ մըն է կեանքի կոչելու համար իրենց հայ ազ֊նուական զգացումն, սէրն ու պարտաճա֊նաչութիւնը։

(Արտասահմանի հայ ազգային թերթե֊րէն կը խնդրեմ որ արտատպեն այսկոչը)։

Հասցէ․—

Artin Mardinian, Chalet Vahakn
Aboukir. Egypte

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կուսակալ – հրամանատարը, մարեշալ Հարտինկ, Նիկոսիա հասնելով, լրագրական ասուլիս մը սարքեց։ Այս առթիւ ըսաւ թէ պիտի տեսակցի Մակա֊րիոս արք.ի հետ, որ գլխաւոր վարիչն է կղզին Յունաստանի կցելու շարժումին։

ՏՈԼԱՐԸ 391 Ֆրանքի բարձրացած էր առջի օր, ազատ շուկային մէջ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետ նշանակուե֊ցաւ փոխ-վարչապետը, Ստոյիկա։ Նա֊խորդը, Կէորկիու Տեժ, պիտի վարէ Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարու֊թիւնը։ Նոր վարչապետը կառավարու֊թեան անդամ էր 1948էն ի վեր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ երեք պետութիւնները ծանուցագիր մը ուղղեցին Խ. Միու֊թեան, կրկնելով թէ չեն ճանչնար արե֊ւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ նոր շէնքի մը շինու֊թեան առթիւ պատ մը փլչելով, փլատակ֊ներուն տակ կը մեռնի հայ երիտասարդ մը, Եդուարդ Նիկոլեան։ Թերթերը կը գրեն թէ շատ մը արկածներ պատահած են մէկ ամսուան մէջ։ Դեռ վերջերս եր֊կու հայ երիտասարդներ մեռան նոյնքան եղերական պայմաններու մէջ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Կիրակի 16 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն 24, Սէրքըլ Մի֊լիթէռի զոյգ սրահներուն մէջ։

Ընտիր նուագախումբ։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք իրենց այցելութեան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Բ. Զաքմաքճեանէ 1000 Ֆրանք, Ս. Կիւլպէկեանէ հազար, Ն. Ն.է 500 Ֆրանք։ Վարչութիւն

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս Աղքատախնամը պիտի տայ իր տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Սէնքի շքեղ սրահներու մէջ։

Պարահանդէսը առիթ մըն է, յիշելու համար մեր բախտաղուրկ եղբայրներն ու քոյրերը որոնց հանդէպ ունինք եղբայրա֊կան պարտականութիւններ։

Ամէն քաղաքացի պարտաւոր է օգնել համաձայն իր կարողութեան։

Անշուշտ Հոկտեմբեր 23ին շատեր պիտի ուզեն պատուել Աղքատախնամի պարա֊հանդէսը, տրամադրելով ամէն աջակցու֊թիւն այս ազգօգուտ կազմակերպու֊թեան տարեկան ձեռնարկին։

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները, դի֊մելով Պ. Աճէմեանի,
56, Rue Lafayette, Paris. Tél. PRO. 03-19
Պ. Յովհաննէսեանի՝
14, Rue Rochambeau, Tél. TRU. 47-48
Նուէրները ղրկել վարչութեան հասցէին.
32, Rue de Trévise, Paris

Վարչութիւն

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի ազգ. միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողները, ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները հայերէնի դասաւան֊դութեանց համար։ Դասերը սկսած են Սեպտեմբեր 29էն, Շաբաթը երկու ան֊գամ։

***

Փարիզի եկեղեցւոյ հինգշաբթի օրուան դասընթացքները կը վերաբացուին Հոկ֊տեմբեր վեցէն սկսեալ։

Կը հրաւիրուին եկեղեցւոյ կեդրոնի, Պանեէօ Բաշանի, Լիլայի, Շավիլի, Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյիի թաղամասերուն ա֊շակերտներու ծնողները, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այդ օր իրենց շրջանի դպրոցներու սրահը։

Ապահովուած են յարմար սրահներ, եւ ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ նոր եւ որակեալ ուժերէ։

***

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի, ուսուց֊չութեամբ Պ. Վահրամ Միսքիֆի։

Դասերը բոլորովին ձրի են։ Սիրելի ծը֊նողներ փութացէք արձանագրել ձեր զա֊ւակները։

***

Սէնթ Էթիէնի հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. վեցին հինգշաբթի ժամը 9ին, իսկ գիշերուան դասընթացքի հետե֊ւող աշակերտները թող նախօրօք արձա֊նագրուին հինգշաբթի օր Պ. Կ. Տէրմոյ֊եանի մօտ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլան կո֊միտէի ներկայացուցիչները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ՝ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդ֊րուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր֊եանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, դպրո֊ցի սրահին մէջ, ժամը 8.30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Անդամա֊տոմսերը միասին բերել։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին հոկտ. 6ին հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, ռիւ Լիէժի Ֆրանսական Թաղապետական վարժարանին սրահնե֊րուն մէջ, ուսուցչութեամբ Օր. Հազար֊եանի։ Ծնողքներէն ջերմապէս կը խնդ֊րուի սոյն դասընթացքներուն առաջ֊նորդել իրենց տղաքը եւ աղջիկները։

Հոգաբարձութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

× Կրթ. խորհուրդի դիւանը շնորհա֊կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը֊ւէրները․—

Պ. Արտաշէս Բամպուքճեանի միջոցով էքս լէ Պէնի մէջ հայրենակիցներու կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսի հասոյ֊թը 20.800 Ֆրանք։

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանէ իր ա֊մուսնոյն՝ Հրաչ Սարգիսեանի մահուան տարելիցին առթիւ 4000 Ֆր.։— (Դիւան)

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

Հայերէնէ – Հայերէն պատկերազարդ բա֊ռարանը, 1406 էջ։ Գին՝ 3500 Ֆրանք։

Մասնաւոր զեղչ, մեծաքանակ գնում֊ներու համար։

Ֆրանսայի կեդրոնատեղի՝
Camer Capamadjian, 44, Rue du Commerce
Colombes (Seine)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտ. 10֊ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

●

Հաճընի Հայր. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 23ին, Սէրքլ…

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց բնակարաններուն մէջ քռնֆէք֊սիոնի մաքուր գործ կարող գործաւորու֊հիներ, քոմպինէզոն, վէսթօն, փանթա֊լոն, սալօփեթ, Պուլուզոն, բարակ քոթ֊նատ ապրանքներէ ժիւփ եւ թայլէօ։ Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ
25, Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat
Tél. VI. 89 - 21

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. Աժտէրեան հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ։ Գրել հետեւեալ հասցէին.
A. Ajderian, 41, Av. des Gobelins, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 6 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7794 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3205

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Քանի կը մօտենան Ժընեւի նոր խորհրդաժողովին գումարման օրերը, այնքան կը թանձրանայ մթնոլորտը:

Օրակարգի գլխաւոր նիւթը գերմանական կնճիռն է:

Արդ, Խ. Միութիւնը արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակութեան ընդունելութենէն անմիջապէս վերջ, Մոսկուա հրաւիրեց արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչները, միշտ գլխաւորութեամբ վարչապետին:

Երկուքն ալ նոյն պատիւներուն արժանացան, թէեւ Տոքթ. Ատէնաուըր բացորոշապէս հասկցուց թէ իր կառավարութիւնն է որ կը ներկայացնէ Գերմանիան, եւ թէ ուրիշ գերման պետութիւն չկայ:

Հոկտ. 4ին, այս պարագան անգամ մը եւս յիշեցուցին արեւմտեան երեք պետութիւնները, հաւաքական ծանուցագրով մը, որ կ'ըսէ, ամբողջովին իւրացնելով Տոքթ. Ատէնաուըրի վերապահումները.—

1. Գերմանիոյ սահմանները վերջնական չեն, մինչեւ հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութիւնը:

2. Արեւմտեան պետութիւնները կը հաստատեն թէ ուրիշ որեւէ գերման կառավարութիւն չեն ճանչնար Պոնի կառավարութենէն դուրս (Արեւմտեան Գերմանիա):

Մինչ այս մինչ այն, ուրիշ երկու ծանրակշիռ դէպքեր ալ պատահեցան:

Ա.— Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Խ. Միութիւնը յանձն առած է զէնք եւ ռազմանիւթ ճարել Միջին Արեւելքի երկիրներուն, ուղղակի կամ արբանեակներու միջոցաւ, սկսելով Եգիպտոսէն:

Բ.— Ֆրանսա հեռացաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովէն, իբրեւ բողոք այն որոշման դէմ որ կը տրամադրէ օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը:

Կառավարութիւնը ոչ միայն ետ կանչեց իր պատուիրակութիւնը եւ մնայուն ներկայացուցիչը, այլ եւ յետաձգեց վարչապետին եւ արտաքին գործերու նախարարին ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա:

Երկու խնդիրներն ալ խոր մտահոգութեան մատնած են միջազգային դիւանագիտութիւնը, որ կը ջանայ ելք մը գտնել:

Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել երկրորդ հարցին լուծման համար, գոհացում տալով Ֆրանսայի:

Շատ աւելի բարդ հանգամանք ունի առաջին խնդիրը,— Միջին Արեւելքի վերազինումը Խ. Միութեան կամ անոր արբանեակներուն միջոցաւ:

Արդէն իսկ խրախուսումի մատնուած է արեւմտեան ճակատը:

Գահիրէի անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպանները Եգիպտոսի վարչապետին ներկայանալով, լուսաբանութիւններ խնդրեցին: Իսկ Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատան Արեւելքի գործերու վարիչը յատկապէս Եգիպտոս գնաց եւ ուրիշ երկիրներ ալ պիտի այցելէ:

Եգիպտոսի վարչապետը, որ արդէն պայմանագիր մը կնքած էր Չեխոսլովաքիոյ հետ, ռումբ մը եւս պայթեցուց, յայտարարելով թէ ձեռք անցուցած են երկու գաղտնի փաստաթուղթեր, մէկը անգլիական, միւսը Ֆրանսական, Իսրայէլի վերազինման մասին:

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, բացորոշապէս կը հաստատուի թէ մրցակցութիւն մը սկսած է, զէնք ճարելու համար Միջին Արեւելքի:

Խ. Միութիւնը նոյն պատրաստակամութիւնը յայտնած է Սուրիոյ, Արաբիոյ, նոյնիսկ Իրաքի: Ամէնքն ալ տրամադիր են ընդունելու:

Այսպէս, անգամ մը եւս դէմ դիմաց կանգնած են Արեւելքն ու Արեւմուտքը, երեւութապէս առեւտրական գործի մը պատրուակով:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

Մարոքէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին լեռնային շրջաններուն մէջ, սպանիական Մարոքի սահմանէն քանի մը մղոն դէպի հարաւ: Մանրամասնութիւններ կը պակսին զինեալ ուժերու մասին: Սեպտ. 4ին կռիւները գլխաւորաբար կը մղուէին Ռիֆի լեռներուն մէջ, Թազայի եւ սպանիական սահմանագլուխին միջեւ, 40 մղոն հեռաւորութեամբ: (Թազա կը գտնուի Ռապաթէն 155 մղոն դէպի արեւելք):

Կ'ըսուի թէ պաշարուած է փոքր քաղաք մը, Պուրետ, որ ունի երկու հարիւր բնակիչ եւ կը գտնուի սպանիական սահմանագլուխէն վեց մղոն դէպի հարաւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, պաշարուած է նաեւ Թիզի Ուզըլի զինուորական պահականոցը, հինգ մղոն հեռու սպանիական սահմանագլուխէն: Ֆրանսական զօրամասը կը ջանայ ազատել մեկուսացեալ պահականոցները: Ցեղախումբերը առջի օր յարձակեցան ուրիշ պահականոցի մը վրայ:

ՍՊԱՆԻԱՅԻ ՍՊԱՆԵ՞Ր ԱԼ ՄԵՂՍԱԿԻՑ

Տակաւին ճշդուած չեն այս ապստամբութեան պատճառները:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ արտաքին գործերու նախարարութիւնը քննութիւն բացած է, ստուգելու համար թէ Մարոքի սպանիական մասին իշխանութիւնները օգնա՞ծ են ըմբոստներուն: Լրագրական ասուլիսի մը միջոցին, նախարարութեան ներկայացուցիչը բացատրեց թէ ծանր հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ հաստատուի որ վեց պահականոցներու վրայ կատարուած յարձակումները սարքուած էին սպանիացի սպաներու կողմէ: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ երեսուն հոգինոց քաջավարժ եւ սպառազէն հրոսախումբերու գոյութիւնը բոլորովին նոր վտանգ մըն է Մարոքի համար: Հինգ արշաւանքներ կատարուեցան անցեալ շաբթուան ընթացքին եւ հինգն ալ այնպէս համակարգուած էին որ նախապէս տեսնուած չէր ըմբոստական շարժումներու առթիւ: Արշաւողներուն ռազմավարութիւնն ալ որոշ վարժութիւն կը մատնէր: Լաւատեղեակ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ այս նոր ըմբոստութիւնը ներշնչուած է «սպանիացի մասնաւոր սպաներու եւ Արաբական Դաշնակցութեան կողմէ»: Նոյն աղբիւրին համաձայն սպանիական զէնքեր եւ գնդակներ գտնուած են կռիւներու ընթացքին:

Իրազեկներ 1500 կը հաշուեն ըմբոստներուն թիւը: Մեծ մասը սպառազինուած է արդիական զէնքերով: Ֆրանս. ուժը՝ 2000:

× Ալժերիոյ մէջ ալ ահաբեկումները կը շարունակուին: Օրանիոյ մէջ ձերբակալուեցան 300 Մարոքցիներ որոնք հոն գացած էին սպանիական շրջանէն:

× Անկախութեան շարժումի առաջնորդներէն Ալլալ էլ Ֆասի, որ Գահիրէ ապաստանած է, յայտարարեց թէ Մարոքի եւ Ալժերիոյ նոր ըմբոստութիւնները կազմակերպուած են Հիւս. Ափրիկէի Ազատագրութեան բանակին կողմէ եւ պիտի շարունակուին, «մինչեւ վերջնական յաղթանակ եւ կատարեալ անկախութիւն»:

Ուրիշ ազգայնական վարիչ մը, Մոհամմէտ Վազանի, որ Լոզան ապաստանած է 1951էն ի վեր, ազդարարութիւն ստացաւ Զուիցերիոյ կառավարութենէն որպէսզի քաղաքական գործերով չզբաղի, այլապէս պիտի արտաքսուի: Աքսորականը անցեալ ամսու իր բնակարանին մէջ ընդունած էր ուրիշ չորս վարիչներ:

× Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ որեւէ է ճնշում գործադրուած չէ Սուլթան Արաֆայի վրայ, Մարոքէն հեռանալու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՃՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Երբ դպրոց կ'երթայինք, տեսչութիւնը ամէն ամսու վերջ երկու ցանկեր կը կախէր պատէն, մէկը՝ ոսկեզօծ, միւսը սեւ շրջանակով:

Առաջինը կը ներկայացնէր յաջողակ աշակերտները, մասնաւորապէս հայերէնի մէջ, միւսը՝ անոնք որ ձախողած կամ պակաս նիշ ստացած էին:

Ի՞նչ կ'ըսէք, մենք ալ այդպիսի ցանկ մը կազմե՞նք, ոսկեզօծ կամ սեւ շրջանակով, պարզելու համար կարգ մը թերթերու ելեւէջները՝ հայերէն շարադրութեան մէջ:

Լիբանանեան թերթի մը սեպտեմբեր 30ի թիւին մէջ հանդիպեցայ հետեւեալ խորագրին, խոշոր տառերով.— «Շահատուրէ՜ *ղուրկ* եղող»:

Անշուշտ ըսել կ'ուզէ՝ զերծ, ազատ: «Եղող»ն ալ բոլորովին աւելորդ է:

Այս խառնածայն բառը, «եղող», Պոլսէն արտասահման փոխադրուեցաւ եւ կը գործածուի տեղի - անտեղի:

Իմ կարծիքով՝ բոլորովին անտեղի, ինչպէս ուրիշ լիբանանեան թերթի մը հետեւեալ տողերուն մէջ.

— Հայ. եկեղեցւոյ խորհրդանշանը *եղող*, մեր սրբութիւն սրբոցը *եղող* էջմիածինը:

Մէկ բուբով հայերէնի կը վերածուի այս խառնակոյտը.— էջմիածին՝ խորհրդանիշը Հայ. եկեղեցւոյ, էջմիածին՝ մեր Սրբութիւն սրբոցը եւն.:

Առաջին թերթը նշանաւոր բայ մըն ալ ճշած էր չորրորդ էջի լուրերուն մէջ,— պատը *փլեցաւ*? (փլաւ):

Պոլսոյ *Ժամանակը* անմրցելի պիտի մնայ իր ճարացած թրքաբանութիւններով: Ոչ մէկ բարեփոխում՝ որեւէ թիւի մէջ:

Ահաւասիկ վերջին նմոյշ մը, այն ալ, խորագիր.— «*Ճամբու Ժ. միջազգային համաժողովը Տոլմապաղչէի պալատին մէջ երէկ բացուեցաւ*» (27 Սեպտ.):

Տարրական դասարանի աշակերտ մը անգամ պիտի գրէր.— «Երէկ բացուեցաւ ճամբու Ժ. միջազգային համաժողովը, Տոլմապաղչէի պալատին մէջ»:

Ուրիշ օրինակներ.—«Կիպրոսի ահաբեկիչները երէկ թուրք մը ծանրապէս վիրաւորեցին»:

— Կիպրոսի մէջ ահաբեկիչները ոստիկան. տնօրէնութեան (տեսչութիւն) եւ ռատիոկայանին վրայ ռումբեր արձակեցին:

Մեր Եշ. օրուան դասընթացքներու աշակերտներն անգամ այսքան անճարակ կամ անճաշակ չեն:

Պոլսոյ եւ Լիբանանի թերթերը կը շարունակեն միշտ *պատգամ* թարգմանել ֆրանսերէն բառ մը, «մեսաժ»: Օրինակ՝ «Ճէլալ Պայարի *պատգամը* նախագահ Այզընհաուըրի»:

Ուրեմն չեն գիտեր թէ նախագահ մը պատգամ չի դրկեր ուրիշ նախագահի մը, այլ գիր կամ հեռագիր:

— Կարճ կապէ, որո՞ւ համար կը գրես, դիտել կուտայ սկեպտիկ բարեկամս:

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԹԷ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ԿՈՐՈՒՍԱԾ Է

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հոկտեմբեր 4ին հաստատեց թէ վաւերական է Գահիրէի մէջ հրատարակուած գաղտնի տեղեկագիրը, որով Մեծն Բրիտանիա կասկածներ կը յայտնէր Իսրայէլի խաղաղասիրական դիտաւորութեանց մասին: Պատերազմական նախարարութեան բանբերը խոստովանեցաւ թէ «այդպիսի փաստաթուղթ մը կայ, «գաղտնի» մակագրութեամբ, որ հրատարակուած է բանակին յատուկ թերթի մը մէջ»:

Ինչպէս կը յիշուի, Եգիպտոսի վարչապետն էր որ երեւան հանեց այս գաղտնիքը, ապացուցանելու համար թէ ստիպուած էր զէնք եւ ռազմանիւթ գնել խորհրդային ճակատէն, հակառակ Արեւմուտքի բողոքներուն: Անգլիոյ գաղտնի տեղեկագիրը այն տեսակէտը կը յայտնէր թէ «Եգիպտոսի կառավարութիւնը հաւանաբար իր կարելին պիտի փորձէ պատերազմէ խուսափելու համար» եւ կ'աւելցնէր.— «Այնքան ալ վստահութիւն չկայ թէ Իսրայէլ պիտի շարունակէ իր համակեցութեան եւ չափաւորութեան քաղաքականութիւնը»:

Անգլիոյ պատերազմ. նախարարը քննութիւն բացած է, ստուգելու համար թէ ինչպէս «փախցուցած են» բանակին յատուկ հրատարակութիւն մը:

× Իսրայէլի վարչապետը, Պեն Կիւրիոն, հետեւեալ ազդարարութիւնն ուղղեց, ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնեաներուն առջեւ.— «Թէեւ մենք աւելի լաւ բանակ մը ունինք քան արաբ. երկիրներէն որեւէ մէկը, բայց մեր սպառազինութիւնը շատ վար կը մնայ արաբական բանակներու սպառազինութեան մակարդակէն: Մեր միակ առաւելութիւնն է մեր պաշտօնէութեան որակը»: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Իսրայէլ ետ կը մնայ Եգիպտոսէն, զինուորական սարքաւորման տեսակէտով եւ թէ Եգիպտոսի զինուորական ելմտացոյցը Իսրայէլի եռապատիկն է:

× Մ. Նահանգներու արտակարգ ներկայացուցիչը, Ճորճ Ալէն, որ Եգիպտոս գացած էր, Պէյրութ հասաւ հոկտեմբեր 4ին: Պիտի մնայ հինգ օր:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Երէկ ալ տեղեկութիւն չկար էջմիածինէն, ժողովի փակման եւ կատարուած արարողութեանց մասին:

Ամենայն Հայոց նորընտիր կաթողիկոսը, Վազգէն արք. Պալճեան, ծնած է 1910ին, Ռումանիա: Մկրտութեան անունն է Կարապետ: Հայրը կօշկակար էր, իսկ մայրը ուսուցչուհի: Ռոստոթօյէն Ռումանիա անցած են 1896ի ջարդերէն վերջ:

Նախնական կրթութիւնն ստացած է Պուքրէշի ազգ. վարժարանին մէջ: Յետոյ բարձրագոյն ուսման հետեւած է գերմանական լիսէին մէջ, աւարտելով փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան ճիւղերը: Պատանութեան շրջանին անդամակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի, դառնալով սկաուտ, ապա նոյն շարժման վարիչներէն մին:

Այնուհետեւ եղած է ուսուցիչ Պուքրէշի ազգ. վարժարանին մէջ: Յուսիկ եպիսկ.ի վախճանումէն ետք, հաւանած է վարդապետ ձեռնադրուիլ: Պատերազմի շրջանին (1943) մեծ դժուարութեամբ կրցած է անցնիլ Աթէնք եւ ձեռնադրուիլ Կարապետ արք. Մազլըմեանէ: Մինչեւ 1944 եղած է առաջն. տեղապահ Ռումանիոյ թեմին: Մէկ տարի վերջ, 1945ին էջմիածին հրաւիրուելով, կը ստանար ծայրագոյն վարդապետի աստիճան: Վերադարձին, երբ էջմիածինէն ղրկուած առաջնորդը, Սուրէն եպիսկ. ետ կանչուեցաւ, Վազգէն վրդ. առաջնորդ ընտրուեցաւ Թեմական խորհուրդին կողմէ եւ ապա եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ: Հինգ անգամ էջմիածին գացած է, մասնաւոր պաշտօնով:

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

●

Անցան արձակուրդի օրերը: Աշունն է արդէն, գործի ու գործունէութեան եղանակը:

Շուտով մեր ազգային, կուսակցական, կրթական ու հանրային այլ գործունէութիւնները կը փոխադրուին ակումբներն ու սրահները:

Զենք գիտեր թէ մեր հանրային գործունէութեան պատասխանատու մարմինները, մեր Ակումբները, Հայրենակցական Միութիւնները եւ մշակութային զանազան ընկերակցութեանց վարչութիւնները ժամանակ յատկացուցի՞ն վաղուան գործունէութեան ուղեգիծ մը մշակելու համար. մշակեցի՞ն թէ ինչ նորութիւն պիտի բերեն այս տարեշրջանին:

Մասնաւորաբար, ամէն մէկ գաղութ, յանձին իր հանրային գործունէութեան զանազան մարմիններուն, մտածե՞ց կամ կը մտածէ՞ գործունէութեան նոր ու լայն ծրագիր մը մշակելու եւ գործադրելու մասին, օգտուելով անցեալի փորձառութիւններէն:

Եթէ հանրային կեանքը պիտի շարունակուի այնպէս ինչպէս անցեալ տարիներուն. եթէ գործերը պիտի ընթանան, այսինքն՝ պիտի կրկնուին, առանց նորութեան մը, շօշափելի արդիւնք մը չենք կրնար ձեռք բերել: Ամէն տարի, երբ գործի կը ձեռնարկենք, նորութիւն մը պիտի ունենանք, նոր ծրագիր մը, յառաջդիմական նոր քայլ մը, գործունէութեան նոր եղանակ մը, աշխուժի եւ հաւատքի նոր թափ մը՝ տեղ մը հասնելու եւ մեր նպատակներէն բեկոր մը գէթ իրագործելու համար:

Ընդարձակ է մեր գաղութին գործունէութեան դաշտը, ուր առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ կրթական կեանքը:

Շուտով կը վերաբացուին, տեղ տեղ վերաբացուած են արդէն մեր դպրոցները եւ ըստ տրուած տեղեկութիւններու, նոր եռանդով ու կարգադրութիւններով:

Ինչ լաւ պիտի ըլլար, որ թէ Կրթական Կեդր. Յանձնախումբը եւ թէ զանազան գաղութներու Կրթական Յանձնախումբերը այս տարին գործի ու բացառիկ գործունէութեան տարի մը դարձնէին: Նախ՝ արագ գործէին. դպրոցները բանային, յարմարագոյն եւ լաւագոյն ուսուցիչներու ընտրութեամբ, ապահովելով անցեալ տարիներէն աւելի մեծ թիւով կայուն ու մնայուն աշակերտներու բազմութիւն մը:

Յառաջիկայ ամիսները պիտի բաղձայինք որ հայերէնի տարածման, ուսուցման եւ պաշտպանութեան ամիսներ ըլլային: Մինչեւ որ ընդհանուր շարժումի չվերածուի հայերէնի պաշտպանութեան գործը, կարելի չէ սորվիլ ու սորվեցնել զայն: Շարժում ստեղծելու եւ հայերէնի հանդէպ սէր ու գուրգուրանք, կենդանի հետաքրքրութիւն ստեղծելու համար, անհրաժեշտ է որ պատասխանատու բոլոր Մարմիններն ու անհատները գործի լծուին, եւ, ամէնէն առաջ, Կրթական Յանձնախումբերը, ուսուցիչները եւ ծնողքները:

Ամէն բանէ առաջ, մեր պարտքն է բոլորին ընդունելի դարձնել այն համոզումը՝ թէ մեր ազգապահպանման պայքարին մէջ, շատ կարեւոր, գրեթէ վճռական դեր մը վերապահուած է մեր լեզուին ու պատմութեան: Ծանծաղ, անհիմն մտածում մըն է այն կարծիքը՝ թէ անցեալին մէջ, Թուրքիոյ մէկէ աւելի վայրերուն մէջ, մեր ժողովուրդէն խոշոր բեկորներ պահած են իրենց ազգային ոգին ու կերպարանքը, առանց մայրենի լեզուին նպաստին: Այդ կարծիքը, այդ այսպէս կոչուած «իմաստութիւնը» յայտնողները չեն անդրադառնար որ այդ վայրերու մէջ պայմանները բոլորովին տարբեր էին. հողը, ազգային հաւաքական կեանքը, ազգային–եկեղեցական գործունէութիւնը եւ, մանաւանդ, թշնամիին հալածանքը եւ յարակից ճնշումները բաւական էին, որ մայրենի լեզուն բռնօրէն կորսնցնող հայ զանգուածները պահէին իրենց ազգային ոգին: Այսօր, ազատ երկիրներու մէջ, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ կ'ապրին մեր նորահաս սերունդները, բարձր ու հարուստ մշակոյթով շրջապատուած: Այս երկիրներուն մէջ, շատ մը բաներէ զրկուած ըլլալով, լեզուն կը մնայ կարեւորագոյն ազդակը ազգային ոգիին պաշտպանութեան ու զարգացման մեր պայքարին մէջ: Եթէ լրջօրէն անդրադառնանք այս իրողութեան, տարակոյս չկայ, որ մեր ծնողքները, ինչպէս մեր հանրային մարմիններուն անդամներէն շատերը պիտի կրկնապատկեն իրենց ճիգն ու աշխատանքը՝ հայեցի կրթութիւնը տարածելու, հայ լեզուն խօսելու, սորվելու եւ սորվեցնելու կենսական գործին մէջ:

Շարժումին լրջութեան ու արդիւնաւորման համար, երկրորդ կարեւոր ազդակ մըն է այն հաւատքը՝ թէ կարելի է մեր լեզուն սիրելի դարձնել մեր նոր սերունդին, եթէ նախ մենք սիրենք, եւ եթէ մանաւանդ ցրուենք տիրող այն մութ ու ջլատիչ յոռետեսութիւնը՝ մեր ապագային վերաբերմամբ:

Առանց վստահութեան վաղուան մասին, զուր կ'անցնին մեր ջանքերը եւ առանց հաւատքի՝ անզօր ու չինծու կը դառնան մեր բոլոր գործունէութիւնները:

Ինչ հարկ անհիմն եւ յոռետես մարգարէութիւններու, վաղուան մասին, երբ կեանքը կը փոխուի շարունակ եւ ժողովուրդներու ճակատագիրը միշտ ալ անակնկալներու առջեւ կը գտնուի: Անմիտ ու անիմաստ «իմաստութիւն» մըն է վաղուան մասին եղած ամէն մութ նախատեսութիւն, որ թափուած ջանքերը տկարացնելէ եւ ջլատելէ զատ որեւէ նպատակի չի կրնար ծառայել: Ո՞ր մէկ ժողովուրդը, մեծ ըլլայ թէ փոքր, կրնայ վստահ ըլլալ վաղուան մասին: Սակայն, կրնայ վստահ ըլլալ այն ժողովուրդը, որ կ'աշխատի, կը կառչի յամառօրէն իր ազգային արժէքներուն, իր սեփական ըստեղծագործութիւններուն, իր ոգիին, լեզուին ու մշակոյթին, հայրենի հողին, անոր հասնելու վճռականութեամբ, եթէ զրկուած է անկէ:

Միայն աշխատանքը, միայն հաւատաւոր պայքարը կրնան փրկել ժողովուրդները եւ անոնց նորահաս սերունդները:

Ամէն սերունդի պարտքն է՝ իր լաւագոյնը ընել իր ունեցածը պահելու եւ յաջորդ սերունդին փոխանցելու համար զայն, աւելիով:

Եթէ երէցներու ապրող սերունդը կարենայ կատարել իր պարտքը, գիտակցութեամբ ու իմաստութեամբ, վստահ կրնանք ըլլալ, թէ կը շահինք մեր ազգային գոյութեան պայքարը:

Սկիզբն ենք հանրային, կրթական ու մշակութային գործունէութեան եղանակին: Կրնանք փայլուն կերպով աւարտել զայն, եթէ մեր սրահները բազմութիւններով, մեր դասարանները աշակերտներով լեցնենք եւ մեր տուներն ու ակումբները դարձնենք աշխատանքի ու եռանդուն գործունէութեան կեդրոններ եւ նոր սերունդին ու անոր ազգային կրթութեան հանդէպ գուրգուրանքի վառարաններ:

(ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

Ս. ՂԱԶԱՐԸ ՆԵՐՍԷՆ

●

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Մեր այցելութեան յաջորդ օրը, կ'ուզենք աւելի մանրակրկիտ պտոյտ մը կատարել Ս. Ղազարի վանքին մէջ:

Դիւրին է այսօր դատաստան մը կազմել կամ յափշտակուիլ կատարուած գործի մը առջեւ: Բայց պէտք է վերյիշել մեկնակէտը, պէտք է վերատեսնել կտրուած հանգրուանները: Երեւակայեցէք քսանամեայ քահանայ մը, խեղճ ու աղաղուն առողջութեամբ, առանց մասնայատուկ զարգացման: Ան աշխարհ եկած է դարաշրջանի մը, երբ իր շրջապատը դարաւոր ստրկութենէ եւ դժբախտութիւններէ վերջ կը տուայտէր խաւարակուռ տգիտութեան մէջ: Եւ յանկարծ կը զգայ կոչումն եւ ուժը իր ժողովուրդը դուրս բերելու անկման ու թշուառութեան այս վիճակէն: Հակառակ ճակատագրի բոլոր հարուածներուն, նախանձին եւ հալածանքներուն, ան կը յաջողի իրագործել վերանորոգման իր վեհաշուք փառասիրութիւնը: Նկատի առէք այս պարագաները եւ այն ատեն միայն կրնանք խօսիլ Մխիթարեանց հըրաշքին վրայ: Այս իմաստով մեկնեցի ինքնատիպ ստորագրութիւն մը, որ աչքիս զարկաւ հիւրամեծարութեան Ոսկեմատեանին մէջ, ուր ամէն ոք իր գրիչէն կը սահեցնէ յիշատակ մը կամ իր այցելութեան մէկ վկայութիւնը: Այդ այցելուն, որ կը նախընտրէ անկեղծ ըլլալ քան հասարակ, գրած էր արդարեւ.— «Դարձի եկած ընդդիմադիր մը»: Այս մտածումը պարզապէս ինծի համար կը նշանակէ հետեւեալը.— Մենք բոլորս տարբեր ենք խառնուածքով, իմացականութեամբ եւ կազմութեամբ, բայց ամէնքս կրնանք միանալ, հանճարին ու արժանիքին յարգանք մատուցանելու համար: Երբ այդ որակը կը ներկայացնէ այն ինչ որ կը տեսնենք, խելացի մարդը խոնարհելու է: Կոյր յամառութիւնը յանցապարտ սխալ մը պիտի ըլլար...»:

Այս առթիւ կը յիշեմ որ Պ. Զօպանեան կը սիրէր յաճախ կրկնել սա նախադասութիւնը.— Հայր Մխիթար յստակ տեսած է. մենք Հայեր ենք ամէն բանէ առաջ»: Ցետոյ կ'աւելցնէր.— Երբեք մոռնալու չենք անյեղլի ընթացքը մեր պատմութեան: Մեզի իբրեւ հասարակ յայտարար ծառայելու է ան...»: Այո, շարունակ աչքի առաջ ունենալ զայն կամ կորսուիլ, այս է ահա երկընտրանքը մեզի համար:

Վանքին եկեղեցին կառուցուած է գոթական ոճով: Ճարտարապետութիւնը շատ պարզ է: Կարմիր մարմարիոնի վրայ յենուած կոնքաւոր կամարներ: Մուտք կը գործենք սիւնազարդ նախադուռէ մը, ուր կ'երեւին երկու մահարձաններ: Աջակողմինը կը պարփակէ Կոստանդին Ջիւզուլայի աճիւնը: Զոյգ ոտանաւորով լատիներէն արձանագրութիւն մը մեզի կ'իմացնէ թէ ան եղած է բարերարութիւնը բուժող մը, երբ տակաւին կղզին չէր պատկաներ Մխիթարեան հայրերուն: Շատ սիրուած մարդ մը, «իր պարկեշտութեան, իմաստութեան եւ քաղցրութեան համար»:

Ձախակողմինը՝ համակ սպիտակ մարմարինէ, հիմնուած է Աղեքսանդր Ռոֆայէլի կողմէ, եղբայրը վարժարանի բարերարին, որ կը կրէ իր անունը, ուր ապրեցանք մեր Վենետիկ բնակութեան շրջանին: Եկեղեցիին արտաքին դրան իւրաքանչիւր կողմը՝ հայերէն եւ լատիներէն արձանագրութիւն մը կը յիշեցնէ Պիոս Է. Պապին այցը վանքին, 1800ին:

Ներքնակողմը կը տեսնուին հինգ խորաններ: Մայր խորանին ստորոտը կը գտնուի շիրիմը Մխիթար աբբահօր, ծածկուած անպաճոյճ դամբանաքարով մը, որ կը կրէ հայերէն ընդարձակ արձանագրութիւն մը: Աջակողմը՝ Սասոֆերաթոյի կոյսին գեղեցիկ մէկ ընդօրինակութիւնը, իրագործուած Ժան Էմիրէ, ուշադրութիւն կը գրաւէ: Երկրորդական խորաններէն մէկը զարդարուած է նկարով մը, որ կը ներկայացնէ Տրդատ թագաւորը, որուն իշխանութեան օրով Հայաստան պաշտօնապէս քրիստոնեայ դարձած է 301ին, Կոստանդինի հրովարտակէն 12 տարի առաջ: Ուրիշ մը նուիրուած է Ս. Կոյսին, երկրորդ մը Ս. Անտոնի, առաջին պաշտպան սուրբը Միաբանութեան: Շատ մը նկարներ կը ներկայացնեն Ս. Ստեփաննոսը, Ս. Մեսրոպը, Ս. Սահակը: Եկեղեցիին դասուն ետին, — որ շատ ետ քաշուած է, զոր կը զատէ խմբարանէն թաւիշէ շքեղ վարագոյր մը, նըւիրուած մայր – թագուհի Մարկրիթ դը Սավուայէն, — կը գտնուի գերեզմանա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Հաւանեցան եւ ուրախացան, կարծես հարսանիքի պիտի երթային: Օրերը յառաջացան: Սեպտեմբերի երկրորդ շաբաթը եկաւ: Մէկ երկու օրէն մեր ողբերգութեան մէկ ուրիշ արարը պիտի սկսէր, արար մը՝ որուն լաւ կամ գէշ ելքին անծանօթ էինք: Կարեւորը այն էր որ ամէն ինչ լաւ ընթանար եւ մենք վերջնապէս ազատէինք Թրքական դժոխքէն:

Ինծի մտահոգութիւն կը պատճառէր աղային պարագան: Եթէ մեր փախուստի օրը խելք ընէր քաղաք, կամ միւս պարտէզը գիշերելու, ինչ որ յաճախադէպ էր, գործը ինքնին յաջողած կ'ըլլար: Կը մնար քիւրտ աղախին Կիւլլին որ անբաժան ընկերն էր Աստղիկին եւ Սիսէին: Անոր մասին ալ կը յուսայի կարգադրութիւն մը ընել:

Երբեմն, բախտը իր բարի խաղերը ունի: Ճիշդ այդ օրերուն Հալէպէն վաճառականներ եկած էին ու մեր աղան ըստիպուած էր քաղաք մնալ, գրադիլ անոնց հետ, ինչ որ յայտնապէս կը դիւրացնէր գործս:

Մեր մեկնումին օրը, առտուն, աղան իր սովորական պատուէրները տալէ վերջ խանութ մեկնեցաւ: Ես ձիերը տարի դաշտ, մարգագետինին վրայ կապեցի ու հնձան վազեցի: Աղային քաղաք գիշերելը որոշ էր, սա քիւրտ աղախինը ի՞նչպէս կրնայի հեռացնել: Գիտէի որ ան մեր յարաբերութեանց մասին կասկածներ ունէր եւ չէի ուզեր բարդութիւններ ստեղծել: Բայց այսօր վերջին օրն էր, ու շատ ալ հոգս չէր թէ Կիւլլին ի՞նչ կրնար մտածել մեր մասին:

Գացի գտայ զինք իր աշխատանքին վայրը: Սովորական փաղաքշանքներէ վերջ արծաթ քաննոց մը ցուցուցի: Կիւլլի, ըսի, — Եթէ այս իրիկուն երթաս քրոջդ մօտ գիշերես, այս քաննոցը քեզի կուտամ: (Կիւլլին քոյր մը ունէր որ կ'աշխատէր մօտակայ ագարակի մը մէջ եւ յաճախ գիշերներ իրարու մօտ կ'անցընէին):

Կիւլլին աչքերուս նայեցաւ զարմացած, կարծես ըսել կ'ուզէր՝ իրա՞ւ կ'ըսես, թէ՞ կատակ կ'ընես:

— Նայէ, Կիւլլի, ըսի, առանց ժամանակ տալու որ մտածէ, նա սա փայլուն, արծաթ քաննոցը, կը շահիս:

— Հապա՞ եթէ աղան գայ, եթէ...

Զձգեցի որ շարունակէ: — Աղան այս գիշեր չի գար, վաղն ալ չի գար, քու ինչո՞ւդ պէտք, դուն քաննոցը առ, մնացածը ինծի ձգէ...

Կարծես խելքի մօտ գտաւ պատճառաբանութիւններս: Այդ բոլորին հետ, անշուշտ, արծաթ քաննոցին շլացուցիչ տեսքն ալ կար: Այդ նեղ օրերուն արծաթ քաննոց մը խեղճ քրդուհիի մը մօտ հըրաշքի պէս բան մըն էր:

Միամիտ Քրդուհին սկսաւ ժպտիլ, ու նայիլ մերթ դէմքիս, մերթ ափիս մէջ պսպղացող արծաթին: «Հա,— ձայնեց յանկարծ, գիս քրոջս կը ղրկես որ «Ջահիլ» հանըմին հետ հըը... լաւ, լաւ... Կիւլլին այդքանը կը հասկնայ.. Կիւլլին շատոնց հասկցած է, բայց իր ինչո՞ւն պէտք այդ բաներուն խառնուիլ... Կիւլլին եթէ այդպիսի բաներ տեսնէ աչք կը գոցէ, բերան կը գոցէ: Կիւլլին ալ եթէ հանըմին պէս աղուոր, «Ջահիլ» հարս ըլլար եւ աղային պէս խոֆած ամուսին ունենար, հանըմին պէս կ'ընէր... Կիւլլին կը մեղքնայ հանըմին...»:

Ու այս շատախօսութենէն ետք՝ ձեռքէս խլեց քաննոցը, ծրարը կապեց եւ դուրս թռաւ տունէն: Գործս մինչեւ հոս լաւ ճամբու մէջ էր, ու եթէ այսպէս շարունակուէր, մենք շատ աժան յաղթանակ մը պիտի ապահովէինք:

Քաղաք վերադարձայ, աջ ու ձախ ի՞նչ որ կարգադրութիւններ կար ըրի: Հանդիպեցայ Աւոյին, Հայրիկին, մնացեալներուն, անոնց վերջին պատուէրները ստանալու: «Ճիշդ կէս գիշերին, Արածանիի աջ ափը, քիչ մը վար, մեծ բարտիներու մօտ», պատուիրեց Աւօն չեշտուած ձայնով մը: «Այո», ըսի եւ կրկին վերադարձայ հնձան:

Շատ հանդարտութեամբ մեր կարգադրութիւններն ըրինք: Արդէն մեզ խանգարող չկար:

Առտնին ճամբայ ինկանք: Երեքս ալ կը դողայինք: Հագած էինք Քիւրտի տարօրինակ տարազներ: Կը նմանէինք մութին մէջ շրջագայող ուրուականներու: Եթէ մեր ճամբուն վրայ մէկը մեզի հանդիպէր, անտարակոյս պիտի սարսափէր, ուրուականներու տեղ դնելով մեզ:

«Բարտիներու ձորակ»էն բարձրանալով հասանք բերդին կռնակը, կտրեցինք «Հայոց Թաղ»ը, անցանք պատմական կամուրջը ու ապահով հասանք մեր ժամադրավայրը:

Հոն էր Աւօն, Քիւրտի տարազով եւ զինուած: Հոն էր մեր առաջնորդող ջորեպանը իր ջորիներով: Շուտով եկաւ Խենդ Նշանը իր պարտականութիւնը կատարած: Դեռ չկային Փայտար Մանսար եւ Հայրիկը:

Մեր դիմացը, քաղաքին ճիշդ կեդրոնէն կրակի ալիքներ սկսան բարձրանալ: Ձայներն ու բարձրաձայն աղաղակները որոշ չափով լսելի էին մեզի: Պէտք էր շտապով հեռանայինք, բայց ինչո՞ւ չեկան Հայրիկը եւ Մանսար: Մտահոգութիւնը եւ վախը պատած էին մեր դէմքերը:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

(Շար.)

տունը, հովանաւորուած որմատունկի խիտ որթաններով, որոնք կը յիշեցնեն բացակայ հայրենիքը։ Հոն է որ կը հանգչի Գուրգէն Ալեմշահը, հնձուած երիտասարդութեան լրումին։ Իր դամբանին առջեւ, ինչպէս ամենուրեք, մենք կ'երգենք Հայր Յովհաննէսեանի բանաստեղծութիւնը, որուն երաժշտութիւնը ինքն իսկ յօրինած էր.— Իմ անուշիկ Հայաստան..

Ճաշարանին մօտի սանդուղէն կ'երթանք այցելել համբաւաւոր մատենադարանը, այսօր հարստացած հարիւր հազար հատորներով։ Ձեղունը ընդարձակ դահլիճին,— ուր շարուած են մշակութային ամենակարեւոր երկերը,— զարդարուած է «մետայօն»ներով, որոնք կը ներկայացնեն Ս. Կատարինէի մարտիրոսութիւնը եւ Հայկական եւ Հռոմէական եկեղեցիներուն ամենակարեւոր վարդապետները։ Դահլիճին կեդրոնը ապակեդարան մը կը պարփակէ դրամագիտական հաւաքածոյ մը, բաղկացած հայկական «մետայօն»ներէ եւ հնամեայ ու միջնադարու ազնական դրամներէ։ Ոչ շատ հեռուն, մայրիէ դաղաղ մը աչքին կը զարնէ եգիպտական մումիա մը, որուն երիտասարդութիւնը եւ ժպիտը յաղթահարած են դարերու իշխանութեան ...։ Եգիպտական զմռսումի արուեստին գաղտնիքը։

Պերճ նրբանցքներուն մէջ, ճշմարիտ դահլիճներ, ցուցադրուած են ամենանշանաւոր նկարիչներու գործերը։ Այվազովսկիի ծովանկարներուն միջեւ,— որոնք այնքան լաւ կը մեկնաբանեն իր շարշարուած հոգին,— մասնաւորապէս շահեկան կը գտնենք «քաոս»ը։ Հետաքրքրական երեւոյթ, այս նկարին,— որուն առասպելական պատմութիւնը մեզի կ'ըսէ Հայր Աթանաս մեծ խանդով եւ զուարթամտութեամբ,— որ կողմը որ կենաք, Աստուած մեզի կը նայի միշտ, ինչպէս Վ. Հիւկոյի «Խիղճ»ին մէջ։ Ձեռագիրներու խուցը կը գտնուի վերնայարկի մէկ սրահին մէջ եւ կը բովանդակէ աւելի քան երկու հազար ձեռագիրներ, բոլորը գեղարուեստական ճաշակով շարուած ապակեդարաններու մէջ։ Շատ հին ձեռագիրներ կան, մագաղաթի վրայ գրուած, շատերը պճնուած են զարդանկարներով, որոնք հիացումը կը գրաւեն արուեստագէտներուն եւ գոյնի սիրահարներուն։ Գերման կրօնաւորուհի մը, մանաւանդ այդ ճիւղին մէջ, ինծի կ'ըսէր թէ շատ խոր տպաւորութիւն կրած է։

Նրբանցքներէն անցնելով կը հասնինք գիտութեանց թանգարանը։ Աքանչելի դահլիճ մըն է, որ կը բովանդակէ բնագիտական եւ քիմիագիտական հաւաքածու գործիքներ։ Թռչուններու, սողուններու եւ մանաւանդ հանքերու ճոխ հաւաքածոյ մը, նուիրուած Մատրիտի դուքս Տոն Կարլոսէ։ Ձեղունը զարդարուած է երեք նկարներով, որոնք կը ներկայացնեն գիտութիւնները, գեղարուեստը, ու Հայաստանը ընդունուած Վենետիկի կողմէ (Մխիթար Հայաստանի կը ներկայացնէ Ս. Ղազարը)։ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԵՐ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆԸ ՇԱՊԻԿ ՉԷ

Այն հին բարի օրերուն կեսուր մը ծոյլ հարս մը ունի եղեր։ Օր մը հարկ կ'ըլլայ իրենց տանը բակին մէջ կով մը մորթել, իսկ սուր դանակը տանը վերի յարկը կը գտնուի եղեր։ Կեսուրը վարէն կը պոռայ.

— Հարս, դանակը դարակին մէջն է, վար բեր որպէսզի կովը մորթենք։

Հարսը կը պատասխանէ.

— Փոխանակ ես դանակը վար բերելու, դուք կովը վեր հանեցէք։

Այս պատմութիւնը միտքս ինկաւ, երբ կարդացի թէ լաթանական հաւաքոյթի մը մէջ երիտասարդ մը առաջարկեր է, բարեփոխել Խ. Ղ. Ծ. Ձ. Ց. Ճ. Զ. Ջ. գիրերը, որպէսզի նոր սերունդը հայերէն սորվի ...

Ուրեմն, որպէսզի նորերը բարեհաճին հայերէն սորվիլ, փոխանակ իրենք լեզուին մօտենալու պէտք է որ մենք լեզուն իրենց մօտեցնենք։

Ի՞նչ աշխեցուցիչ համարձակութիւն առաջարկելու համար այդպիսի բան մը։ Ի՞նչ, կը կարծեն որ այբենարան մը կարելի է փոխել աղտոտ շապիկի մը պէս, մէկ օրէն միւսը եւ կամ յարմարցնել այս կամ այն հատուածին քմահաճոյքին։

Եթէ այդ գիրերը մեր լեզուէն դուրս նետէինք եւ զրկէինք զանոնք պարունակող բառերէն, այն ատեն սաեղծուած բարբառը պիտի նմանէր ակռաները թափած պառաւի մը բերանին։

Բայց արեւուն տակ ոչինչ կայ նոր։ Ժամանակին կային Թրքախօս Հայեր որոնք երբ հայերէն սորվէին դժուարութեամբ կ'արտասանէին այն տառերը որոնք Թուրքերէնի մէջ չկան, եւ շատ անգամ այդ գիրերը կը փոխանակէին հնչումի տեսակէտով, ամէնէն մօտ եղած գիրերով։ Այս կարգի հայրենակից մը, որ զուրկ չէր բանաստեղծական ներշնչումներէ, սապէս կ'արտասանէր ոտանաւորի մը առաջին տողը։

Զագէս արեւ ազատութեան, փաhէf ամպեր երկիnէն։

Եթէ այս է ձեր ուզած հայերէնը, երթաք բարով։

Քիչ մը լրջութիւն, մեր յոյսը նորերուն վրայ է, եթէ անոնք ալ այսպէս ընեն, այն ատեն մեզ հիներուս կը մնայ հայ ազգին տապանաքարը պատրաստել։

Ամէնքն ալ կ'ըսեն թէ հայ ազգը յաւիտենական է։ Մենք ի՞նչով պիտի արդարացնենք այս գաղափարը, եթէ նորերը եւ չափահաս երիտասարդները ճիգ մը չփորձեն զայն ապրեցնելու իր լեզուով եւ իր բոլոր գեղեցկութիւններովը։

Քիչ մը ջանք եւ յարատեւութիւն եւ ամէն ինչ կը կարգադրուի։

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ԱԹԷՆՔԻ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

ԽՄԲ.— Աթէնքի մամուլին խմբագիրներու Միութիւնը բողոքագիր մը ուղղած է Լրագրողներու Միջազգային Դաշնակցութեան, ինչպէս եւ ամբողջ աշխարհի լրագրական կազմակերպութեանց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Աթէնական Օրաթերթերու Խմբագիրներու Միութիւնս, համայն Յունաստանի տպարէզով լրագրողներու անունով, իր հոգւոյն ամբողջ ուժով, կը բողոքէ անլուր այն յարձակումներուն համար, որոնք կանխամտածուած կերպով կազմակերպուած էին եւ ուղղուած՝ Կ. Պոլսոյ եւ Իզմիրի հելլէն քաղաքացիներուն եւ հելլենական հաստատութիւններուն դէմ։

Այս վանտալականութիւնները զարմանք չեն պատճառեր Թուրքիոյ հին եւ նորագոյն պատմութիւնը գիտցողներուն, որովհետեւ, հին օրերէն մինչեւ վերջերս, Թուրքերը հուրով եւ սուրով բնաջնջած են հազարաւոր Հայեր, Հելլէններ եւ զանազան ազգութեանց պատկանող բազմաթիւ այլ օտարականներ։

Սակայն, մեր օրերուն, չէ լսուած որ այսպիսի հալածանքներ կամակերպուին երկրի մը մէջ, որ ընդունուած է քաղաքակիրթ եւ ազատ ժողովուրդներու ընտանիքին մէջ։ Եւ մանաւանդ՝ լսուած չէ որ այդ հալածանքները ուղղուին քաղաքացիներուն կամ ազգակիցներուն դէմ բարեկամ եւ զինակից պետութեան մը, ինչպիսին է Թուրքիոյ զինակից Յունաստանը։

Լրագրական մեր կազմակերպութիւնը մասնաւորապէս կը բողոքէ արար աշխարհի լրագրողներուն,

Նախ՝ անոր համար՝ որ աւերիչ յարձակումներ գործուեցան Կ. Պոլսոյ յունատառ երեք թերթերու դէմ, որոնց պահպանողական եւ օրինապահ ընթացքը միշտ օրինակելի եղած է։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ՝ Թուրքիոյ մէջ ինչպէս կը գործադրուի ամբողջ աշխարհի կողմէ յարգուած մամուլի ազատութեան սկզբունքը։

Մեր Միութիւնը ապա կը բողոքէ անոր համար որ Թուրք թերթերը համաշխարհային լրագրութեան համար անպատուաբեր կերպով հրատարակեցին երեւակայական լուրեր եւ չարափոխուած լուսանկարներ, ինչպէս՝ Քեմալ Աթաթիւրքի Թեսաղոնիկէի տան մէջ լուսանկարը, զայն ցոյց տալով հրկիզուած, մինչդեռ, ոչ ոf որեւէ ատեն դպած է այդ տան։ Ցիշեալ թերթերու ոճրային նպատակն էր կատղեցնել Թուրք խուժանը եւ յաջողեցաւ։ Լրագրութեան այս նողկալի կերպը, դժբախտաբար, արհամարհելի կը դարձնէ համաշխարհային հանրային կարծիքին առջեւ այս բարձր ազդակը։ Կը դատապարտենք եւ կը խարանենք Թուրք մամուլի սայթաքած մասը, իբրեւ լրագրական սկզբունքներու դաւաճան եւ կը հաւատանք թէ՝ համաշխարհային լրագրութիւնը, առանց բացառութեան պիտի դատապարտէ եւ խարանէ զայն։

ՊՈԼՍՈՅ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Լիբանանի նախարարական խորհուրդը որոշեց 50.000 լիր. ոսկի յատկացնել Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անգարայի խռովութեանց զոհերուն։

× Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կրթական նախարարութիւնը հետեւեալ գումարները յատկացուցած է վնասուած հայկ. դպրոցներու.— Սկիւտարի ճեմարանին հինգ հարիւր ոսկի, Ս. Խաչ դպրեվանքին հինգ հարիւր, Ֆէրիգիւղի ազգ. վարժարանին 150, Փափազեան կարուձեւի վարժարանին 2000։

× Պոլսոյ դպրոցները վերաբացուեցան Սեպտեմբեր 26ին։ Նոյն օրն իսկ Բերայի Էսաեան վարժարանն այցելեց կրթական տնօրէնը, Պայ Էրտուլլահ։

Թուրքերէնի եւ Թուրք մշակոյթի համար նշանակուած են չորս Թուրք ուսուցիչներ Կեդր. վարժարանին մէջ, հինգ հոգի՝ Էսաեան վարժարանին, երկու հոգի՝ Ս. Խաչ դպրեվանքին մէջ են.։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հոկտ. 2ին Հայ Մարզականը այցելեց Փավիյեօն սու Պուայի խումբին որ կը կոչուի Սթատ տը լ Էսթ։

Գեղեցիկ օդը եւ մրցումին կարեւորութիւնը հոծ բազմութիւն մը համախմբած էին։ Մօտակայ շրջաններէն ալ բազմաթիւ հայրենակիցներ կ'աւելցնէին սովորաբար ընկերացող Հայերու թիւը։

Ժամը 15.30ին խաղը սկսաւ։ Երկուստեք ուժգին հարուածներ։ Փոխադարձ յարձակումները միշտ վտանգաւոր։ Պաշտպանողական գիծերը երկու կողմէն ալ պատճառ եղան որ բերդերը անթափանցելի մնան մինչեւ դադար 0–0։

Նոյն սաստկութեամբ ու արագութեամբ ընթացաւ խաղին երկրորդ մասը։ Գնդակը համաչափ հարուածներ կը ստանար երկու խումբերէն, ու մինչ ժամանակը կը թալուէր, արդիւնքը կը մնար անորոշ։

Հազիւ երեք վայրկեան էր մնացած, երբ Թոթոյեանին կը հասնէր գնդակը, եւ ան թեթեւ հարուածով մը պարտութեան մատնեց հակառակորդ բերդապահը։ Արդիւնքը՝ 1–0։

Աննկարագրելի էր խանդավառութիւնը։ Այլեւս միջոց չկար հակադդելու։

Մեր տղաքը յաղթական կ'ելլէին դաշտէն դուրս։

Մրցումին ներկայ էր Պ. Կարապետեան։ Մեր տղաքը ուշադրութեամբ կը լսէին իր թելադրանքները։ Ինքն էր որ ժամանակին փայլ տուած էր Ռէնսի փրօֆէսիօնէլ խումբին, անոր մարզիչը ըլլալով։

Նոյն պաշտօնով հրաւիրուած էր Իտալիա։ Մեր լաւագոյն խաղացողները եղան խմբապետ Սրապ, Մինասեան եւ բերդապահը Պէս։

Այս կիրակի մեր դաշտին վրայ կը հանդիպինք Ֆոնթէնէպլոյի որ այս տարի իր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Հինգ տասը վայրկեան վերջ, Արիֆ պէյ ելաւ Քլիւպէն եւ ինքնաշարժ մտնելէ վերջ, Իսմայիլը իր քովը կանչեց։ Ճամբան, փայտէ կամուրջին մօտ, Գավաք–լըտէրէ իջան, (հոն՝ ուր ծրագրած էին մահափորձը), պէյին հետ միասին քէօշկ գացին։ Առտուն, Շիւքրիւ պէյ եկաւ, յետոյ ուրիշ երեսփոխան մը երեւցաւ։ Երբ ան եկաւ, Շիւքրիւ պէյ եւ Լազ Իսմայիլ աներեւոյթ եղան։

Մէհմէտ եւս կրկնեց թէ ճիշդ են իր խօսքերը. Արիֆ դժնդակ վայրկեաններ կ'ապրէր եւ դարձեալ բաներ մը կը նօթագրէր սեկաոի տափին եռին։ Խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ.

— Դարձեալ սուտ, չեմ ընդունիր։

Նախագահ Ալի պէյ.— Ալ բաւական է, ամէն ինչ պարզուեցաւ։ Վկաներու յայտարարութեամբ եւ Իսմայիլի խոստովանութեամբ վճռաբար պարզուած է խնդիրը։

Ցետոյ խօսքը Այշէի եւ Մէհմէտի ուղղելով, ըսաւ.

— Ազատ էք, կրնաք ձեր ուզած տեղը երթալ։

Երկու վկաները մաղթանքներով եւ աղօթքներով մեկնեցան դատասրահէն ունկնդիրներուն ծափահարութեանց մէջ, իսկ Արիֆ պէյ դուրս ելած ատեն գլուխը կախած էր եւ չէր կրնար մէկու մը երեսը նայիլ։

ՓԱՇԱՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

3 Յուլիս 1926

Այսօր պիտի սկսի նշանաւոր փաշաներու եւ ծանօթ երեսփոխաններու դատավարութիւնը։ Անկախութեան դատարանը միւս կողմէ կը խորացնէ քննութիւնները Իթթիհատական գործիչներու մասին եւ ամէն օր ձերբակալման հրամանագիրներ կը հանէ անոնց դէմ։ Հաւանական է որ Իթթիհատականներու դատը անջատուի Իզմիրի դաւադրութեան դատէն եւ Անգարայի մէջ տեղի ունենայ, իբր վերջնական հաշուեյարդարի դատավարութիւնը։

Հանրային կարծիքը յուզման մէջ է, զինուորական թէ քաղաքային շրջանակները կը սպասեն փաշաներու դատավարութեան, ինչպէս նաեւ ընդդիմադիր կամ զանազան տարրեր փոխած երեսփոխաններու հարցաքննութեան։ Փոքր բացառութենէ մը դուրս, երկրին գինուորական մեծամեծները նստած են ամբաստանեալի աթոռին վրայ։ Այսօր դատարան պիտի բերուին եւ դատուին Քեազըմ Գարապէքիր, Րէֆէթ, Ալի Ֆուատ, Ճաֆէր Թայեար, Րիւշտիւ, Ճէմալ փաշաները, բոլորն ալ երեսփոխան, ինչպէս նաեւ երեւելի Իթթիհատական գործիչներ, նախարարներ կամ երեսփոխաններ, ինչպէս Ճավիտ պէյ (Անգարայի մէջ կախաղան հանուած) Իսմայիլ Ճանպօլաթ, Հալիս Թուրկութ, Սապիթ, Մունիր Հիւսրէվ, Հաֆըզ Մէհմէտ, Հիւսէյին Ավնի, Գարա Վասըֆ, Հիլմի, Զօլաք Սէլահէտտին, Պէքիր Սամի, Ֆէրիտուն Ֆիքրի պէյերը, եւայլն։

Ժամը 15ն է։ Ամբողջ դատասրահը լեցուն ունկնդիրներու եւ հետաքրքիրներու խուռն բազմութեամբ մը, ուր կ'երեւին մասնաւորապէս զինուորականներ։

Ամբաստանեալները կարգաւ դատարան կը մտնեն եւ իրենց աթոռները կը գրաւեն։ Նախ մտաւ Րէֆէթ փաշա, գունաթափ բայց ժպտուն, գլխարկը ձեռքը եւ կարծես բարեւել կ'ուզէ ներկաները։ Նստաւ ամբաստանեալներու առաջին նստարանին վրայ, բոլորին հետաքրքրութեան առարկայ հանդիսանալով։

Ցետոյ եկաւ Քեազըմ Գարապէքիր փաշա, քրտնած եւ կարմրած, Ճաֆէր Թայեար փաշա՝ որ թեւերը կը շարժէ եւ զուարթ է, Ալի Ֆուատ փաշա՝ մտածկոտ երեւոյթ մը ունի, Րիւշտիւ փաշա առանց փողկապի օձիք մը դրած է եւ ընկճուած։ Երբ փաշաները սրահ մտան այսպէս, ունկնդիրներու մէջէն ալիք մը անցաւ կարծես, զինուորականները ոտքի ելան, ուրիշներ հետաքրքրութենէ մղուած սկսան խռար հրմշտկել, տեսնելու եւ դիտելու համար ամբաստանեալ փաշաները։

Անոնցմէ վերջ դատարան բերուեցան նոյնքան հետաքրքրաշարժ եւ հանրածանօթ դէմքեր, ինչպէս Իթթիհատի նշանաւոր ելմտական նախարարը եւ տրիբունը Ճավիտ պէյ, Իսմայիլ Ճանպօլաթ, Սապիթ, Հալիս Թուրկութ, Իհսան պէյերը եւն.։

Խոր լռութիւն տիրեց սրահին մէջ եւ նախագահը նախ ճշդեց ինքնութիւնները։ Երբ կարգը եկաւ Գարապէքիր փաշայի, այս վերջինը ըսաւ ուժեղ ձայնով մը.

— Ֆէրիքի աստիճան ունիմ։

«ՁԵՌՔԴ ԳՐՊԱՆԴ ՀԱՆԷ»

Ճավիտ պէյ իրեն եղած հարցումներուն պատասխանած ատեն, ձեռքերը գրպանը դրած, բարձր ձայնով կը խօսէր։ Նախագահը խիստ ոճով մը ազդարարեց Ճավիտ պէյի.

— Այս դատարանը ամբողջ ազգը կը ներկայացնէ, բարեկիրթ եղիր եւ ձեռքդ գրպանէդ հանէ։

Ճավիտ պէյ հնազանդեցաւ։

(Շար.)

կարգին մեր գաղափարգին մէջ անցաւ, պատուոյ գաղափարդ։

Ցիշելով երբեմնի մրցումները այս խումբին դէմ, կը կարծենք թէ մեր խումբը դժուարութեանց պիտի հանդիպի յաղթելու համար։ Զ. Մուրատեան

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս, լրագրական ասուլիսի մը միջոցին ըսաւ թէ վերջերս երկու անգամ խօսակցութիւն ունեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ, Միջին Արեւելքի կացութեան մասին եւ դիտել տուաւ թէ Չեխոսլովաքիոյ կողմէ զէնքի հայթայթումը չի կրնար նպաստել յարաբերութեանց մեղմացման։ Իր կարծիքով, Չեխոսլովաքիա տակաւին չէ լրացուցած Եգիպտոսի հետ կնքուած պայմանագրին մանրամասնութիւնները։ Նախարարը լուատես կ'երեւայ Չորս Մեծերու յառաջիկայ խորհրդաժողովի մասին, որ պիտի ջանայ լուծել գերմանական հարցը։

ԿԸ ՋԱՆԱՆ ԱՆՈՒՇԻ ԿԱՊԵԼ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ կ'ուզեն ելք մը գտնել, որպէսզի Ֆրանսա շարունակէ մասնակցիլ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին։ Ամէնքն ալ ցաւ կը յայտնեն Ֆրանսայի բացակայութեան համար։ Հնդկաստանի ներկայացուցիչը, Մենոն, ընդհ. ժողովին առջեւ բացատրեց թէ «իր երկիրը չէր ուզեր անարգել Ֆրանսան»։ Եւ յոյս յայտնեց թէ Ֆրանսա պիտի վերադառնայ, իր գործակցութեամբ օգնելով Ազգաժողովին աշխատանքներուն։ Ցետոյ ըսաւ թէ Հնդկաստան երբեք միտք չունէր միջամտելու Ֆրանսայի ներքին գործերուն, երբ քուէ տուաւ, Ալժերիոյ խնդիրը օրակարգ անցնելու համար։

ՇԱՀԸ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Իրանի արքունիքին կողմէ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ Շահը եւ Սորայա թագուհին Մոսկուա պիտի երթան յառաջիկայ գարնան, մայիսին կամ յունիսին, մառաջալ վերջիշելով հրաւէրով որ ուղղուած էր անցեալ յունիսին։ Այն ատեն Շահը հաւանութիւն յայտնելով, ըսած էր թէ չի կրնար ճշդել այցելութեան թուականը։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան։

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ հաշտակուոր աւազակապետ Անակալտիի երկու որդիները փորձեցին սպաննել Շահին եղբայրը, իրենց հօրը գնդակահարման վրէժը լուծելու համար, բայց ոստիկանները յաջողեցաւ արգիլել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ատենապետ վերընտրուեցաւ Պ. Շնէթեր, 295 քուէ ստանալով։ Ընկերվարական թեկնածուն, Լը Թրոքէր ստացաւ 156 քուէ, համայնավար թեկնածուն՝ Բաշէն՝ 91։ վերընտրուեցաւ նաեւ ծերակոյտին նախագահը, Մոնէրվիլ, որ այդ պաշտօնը կը վարէ 1947էն ի վեր։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ դահլիճը ծանր կացութեան մը պիտի մատնուի, օրուան հարցերու քննութեան ատեն։ Զօր. տը Կոլի նախկին կուսակիցներէն անոնք որ նախարար են, կ'ուզեն հրաժարիլ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, մարաջալ Փափագոս, որ երկու անգամ դէպի յաղթանակ առաջնորդած է յունական բանակը, մեռաւ երէկ գիշեր, երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք։ Ծնած էր Աթէնք, 1883ին։ Իտալացիներուն յաղթեց 1940ի պատերազմին, յետոյ համայնավարներուն՝ 1949ին։ Իր զինուորները «յաղթանակի մառաջալը» կը կոչէին զինքը։ Մանր տագնապ մը կը նախատեսուի Յունաստանի մէջ, իր մահուան հետեւանքով։»

ՆԱՆԹԻ գործարանները վերաբացուեցան, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով։ Գործատէրերը փակած էին դուռները, Օգոստ. 17էն ի վեր։

ԿԻՊՐՈՍԻ նոր հրամանատարը, մառաջալ Հարտինկ, 90 վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մակարիոս արք.ի հետ։ Մառաջալը այս առթիւ ըսաւ թէ «պատմական» հանդիպում մը ունեցան։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նոր կառավարութիւնը որոշեց ցրել Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ Փերոնի գլխաւոր նեցուկն էր գարձած տարիներէ ի վեր։ Վարիչներ մեծ մասով բանտարկուած են։ Կազմակերպութիւնը ունի վեց միլիոն անդամ։ Շատ մը վարիչները արտաքսուեցան, բուռն ընդհարումէ մը ետք։ Թերթերը զարմանալի մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Փերոնի եւ 16 տարեկան աղջկան մը սիրաբանութեան մասին։ Նոր նախագահը հրամայեց դադրեցնել այս կարգի պատմութիւնները։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Լենին (Նախկին Շքոտա) զինագործարանը, որ ընդհանրապէս ծանր զէնքեր եւ մեքենաներ կ'արտադրէ, ետապատկած է իր արտադրութիւնը, 1948էն ի վեր, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը։

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ, որ Պելկրատ կը գտնուէր ատենէ մը ի վեր, Մոսկուա վերադարձաւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

***

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 30ին, Ռիւ Ժէյի սրահը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գեր. Տ. Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի համար, անոր մահուան 21րդ տարեդարձին առթիւ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Արտակ վրդ. Մանուկեան։

Կը հրաւիրենք բոլոր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն յարգանքի եւ յիշատակի արարողութեանց։— (ԿՆԻՔ)

***

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ այս կիրակի եկեղեցւոյս Օծման 51րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն եկեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներու յիշատակին։

Պատարագի ընթացքին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, յետ պատարագի ժամը 1-ին այցելութիւն պիտի տրուի հոգելոյս սրբազանի շիրիմին։ Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջականներու հայութիւնը։

***

Տիկին Եղիսաբէթ Շահինեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ ՍԵՐՈԲ ՆԸՐՍԷՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

***

Այրի Տիկին Հեղինէ Շահինեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Շահինեան եւ զաւակները, Փապուճեան ընտանիքը եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիր. հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին, Յակոբ Շահինեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Մանկապարտէզի 1955–1956 տարեշրջանը։ Հինգ տարեկանէն սկսեալ աղջիկներ կ'ընդունուին, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։

Պայմաններու համար դիմել՝

73, Av. H. Barbusse, Arnouville-les-Gonesse
Tél. Gonesse 179

Քոյրերը կ'աւանդեն նաեւ Հայերէնի, դաշնակի եւ ձեռագործի դասեր։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս Աղքատախնամը պիտի տայ իր տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժօրժ Սէնքի շքեղ սրահներու մէջ։

Պարահանդէսը առիթ մըն է, յիշելու համար մեր բախտաղուրկ եղբայրներն ու քոյրերը որոնց հանդէպ ունինք եղբայրական պարտականութիւններ։

Ամէն քաղաքացի պարտաւոր է օգնել համաձայն իր կարողութեան։

Անշուշտ Հոկտեմբեր 23ին շատեր պիտի ուզեն պատուել Աղքատախնամի պարահանդէսը, տրամադրելով ամէն աջակցութիւն այս ազգօգուտ կազմակերպութեան տարեկան ձեռնարկին։

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով Պ. Աճէմեանի,

56, Rue Lafayette, Paris. Tél. PRO. 03-19

Պ. Յովհաննէսեանի՝

14, Rue Rochambeau, Tél. TRU. 47-48

Նուէրները ղրկել վարչութեան հասցէին.

32, Rue de Trévise, Paris

Վարչութիւն

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը այս կիրակի ժամը 3ին, Քաֆէ Ավիաթիէի մէջ, 141 Ավընիւ Ռօժէ Սալէնկրօ, Շաւիլ։ Փօն տը Սէվրէն 171 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել Տուզիւ, Շաւիլ, Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Շաւիլ։

Պ. Թաթուլ Րիպզօլլու (Օրթագիւղցի), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Էմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պ. Մարգարեան, Պ. Պ. Արթաքի, Արմենակ, Պարոյր եւ Օր. Ունճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Հանըմիկ Սիմոնեան եւ զաւակները, Պ. Ք. Էմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, եւ ազգականին՝

ՆԱՁԼՈՒ ՐԻԶԱՕՂԼՈՒԻ
(Ծնեալ Էմիրճեան)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 3ին, 48 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի ժամը 14·30ին։ Հաւաքուիլ՝ Վիթրիի նոր գերեզմանատունը։ Օրոպիւս թիւ 183, Փորթ տը Շուազիէն իջնել Փլաթրիէռ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20ին։ Արձանագրուիլ դիմելով Նուպար Յովհաննէսեանի, 14 ռիւ Ռօշամպօ, հեռ. Թրիւ. 47·48 եւ Պ. Գրիգոր Ադամեանի, 51 ռիւ Շաթօտէօն, հեռ. Թրի. 57–74, ամէնէն ուշ մինչեւ երեքշաբթի, գին 700 Ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց բնակարաններուն մէջ քոնֆէքսիոնի մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ, քոմպինէզօն, վէսթօն, փանթալոն, սալօփէթ, Պուլուզօն, բարակ քորոնատ ապրանքներէ ժիւփ եւ թայյէօր։ Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

25, Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat
Tél. VI. 89 - 21

Օր. ՄԱՌԻ ԴԱԶԱԶԵԱՆ

Mr. PIERRE NOLOT

Ամուսնացած

Փարիզ, 1 Հոկտեմբեր, 1955

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու վարչութիւնները, այս ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլան Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ՝ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 8·30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Անդամատոմսերը միասին բերել։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Փարիզի եկեղեցւոյ հինգշաբթի օրուան դասընթացքները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ։

Կը հրաւիրուին եկեղեցւոյ կեդրոնի, Պանեէօ Քաշանի, Լիլայի, Շավիլի, Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյիի թաղամասերուն աշակերտներու ծնողները, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այդ օր իրենց շրջանի դպրոցներու սրահը։

Ապահովուած են յարմար սրահներ, եւ ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ նոր եւ որակեալ ուժերէ։

***

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Մխսթիճի։

Դասերը բոլորովին ձրի են։ Սիրելի ծնողներ փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները։

***

Սէնթ Էթիէնի հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. վեցին հինգշաբթի ժամը 9ին, իսկ գիշերուան դասընթացքի հետեւող աշակերտները թող նախօրօք արձանագրուին հինգշաբթի օր Պ. Կ. Տէրմոյեանի մօտ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ։

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեան երգ, (Եգիպտոսէն)։

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ծոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտքը 300 Ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին զոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ զոյգ սրահները Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ։

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 7 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7795 — 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3206

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Այսպէս, ուրեմն, Էջմիածին ունեցաւ իր աթոռակալը, Սեպտ. 30ին կատարուած ընտրութեամբ :

Վազգէն եպիսկ.ի անունը կը յիշուէր ամիսներէ ի վեր, իբրեւ ամէնէն հաւանական թեկնածուն, եւ ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, 137ի վրայ 125 ձայնով :

Իրաւասու իշխանութիւնը կը նախընտրէր որ այս անգամ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան աթոռին վրայ բազմէր արեւմտահայ կղերական մը, աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար Հայկական Արտասահմանի հետ :

Նորընտիր կաթողիկոսը, բաղդատաբար երիտասարդ, պաշտօնի կը կոչուի այնպիսի ատեն մը երբ Հայ. Եկեղեցին ծանր տագնապ մը կ'անցընէ :

Լրիւ տեղեկութիւններ չունինք իր արժանիքներուն մասին :

Անոնք որ ծանօթ են, կը հաստատեն թէ համեստ է եւ լուրջ : Ընդունակ՝ աշխատելու, զարգանալու եւ հաւատարմօրէն ծառայելու :

Կը մնայ սպասել որ ժամանակի ընթացքին արժեցնէ իր կարողութիւնները :

Թէեւ զուրկէն կ'երթայ, բայց անշուշտ գիտէ որ բոլորովին տարբեր պահանջներ կը ներկայացնեն արդէն Ռումանիա-Պուլկարիան, եւ բուն Հայկական Արտասահմանը :

Միայն այս գիտակցութիւնը կրնայ հարթել իր ճամբան, շատ մը դժուարութեանց մէջ :

Այժմ կը մնայ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը :

Անցեալ Յուլիսին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ ընտրութիւնը պիտի կատարուի Հոկտ. 14ին :

Այս առթիւ համերաշխութեան կոչ մըն ալ հրատարակուեցաւ Կաթող. տեղապահին կողմէ :

Երբ Էջմիածին ուզեց կանխել, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութեան համար թուական նշանակելով Սեպտ. 25–30, բաղդատաբար խաղաղ մթնոլորտը նորէն պղտորեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, բանակռիւը կը շարունակուի մինչեւ այսօր : Մանաւանդ որ, Անթիլիասի կաթող. տեղապահը՝ Խադ արք. եւ միւս եպիսկոպոսները չպատասխանեցին Էջմիածնի գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հրաւէրին : (Բացականերուն թիւը կը հաշուեն ինը եպիսկոպոս, 18ի վրայ, առանց հաշուելու աշխարհական պատգամաւորները) :

Այս պարագան փախցուցած է Դաշնակցութեան հակառակորդներուն քունը :

Ինչպէս հաղորդեցին թերթերը, վերջերս զուեհիկ ցոյցեր ալ կատարուեցան Խադ արք.ի դէմ, որ իրենց կուռքն էր մինչեւ հիմա, իբրեւ միակ արժանաւոր թեկնածուն Կիլիկեան Աթոռին :

Այս խառնաձայն ժխորին մէջ, անորոշ կը մնայ կէտ մը,— ընտրութիւնը պիտի կատարուի՞ Հոկտ. 14ին, թէ յետաձգուած է :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը կը պահանջէ որ այս ընտրութիւնն ալ կատարուի անյապաղ, Կիլիկեան Աթոռին վրայ նստեցնելով յարմար թեկնածու :

Արդէն շատ երկար տեւեց յետաձգումը, տեղի տալով անամէջ պայքարներու :

Ի զուր արին կը պղտորեն «Էջմիածնասէրները», կարծելով թէ Անթիլիասի անկախութեան կուսակիցները կ'ուզեն Կիլիկեան Աթոռը հակադրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան :

Էջմիածինը կը պահէ իր աւանդական դիրքը, իբրեւ հոգեւոր կեդրոն եւ խորհրդանիշ : Ոչ ոք ժխտած է անոր իրաւասութիւնները, կը բաւէ որ չհակասեն Հայկական Արտասահմանի շահերուն եւ տարազիր բազմութեանց իրական պահանջներուն : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԶԳ. ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻ՞Ճ ՄԸ

Տեղական թերթերը յուզումնալից լուրեր կը հրատարակեն երկու օրէ ի վեր, Ազգ. Ժողովի նոր նստաշրջանին բացման առթիւ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ընկերային հանրապետականները (նախկին կոլեաններ) կ'ուզեն ետ կանչել իրենց նախարարները եւ ստիպել որ ազգ. փրկութեան դահլիճ մը կազմուի : Իրենց նախարարները երէկ առտու նախարարական խորհուրդին առջեւ պարզեցին կարգ մը դիտողութիւններ և պահանջներ, համաձայն իրենց ազգային խորհուրդի որոշման : Այս առթիւ ուղղակի դիմում պիտի կատարէին Հանրապետութեան Նախագահին, առաջարկելով հանրային փրկութեան դահլիճ մը կազմել անյապաղ :

Աւելորդ է բացատրել թէ խնդիրը կապ ունի Հիւս.Ափրիկէի կացութեան հետ, որ հետզհետէ կը ծանրանայ, մանաւորապէս Մարոքի եւ Ալժերիոյ մէջ :

« Ֆիկառօ» եւ ուրիշ թերթեր կը պատմեն թէ այդ խմբակցութեան կարծիքով, Հիւս. Ափրիկէի դէպքերը կրնան պատերազմի յանգիլ, յար եւ նման Հնդկաչինի : Իրենց Ազգ. խորհուրդին զեկոյցը կ'ըսէ. — Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց յանձնարարել իր ներկայացուցիչներուն որ դիմումներ կատարեն, հանրային փրկութեան դահլիճ մը կազմելու համար անմիջապէս, «իբրեւ միակ միջոցը դիմադրելու այն դէպքերը որոնք կը սպառնան թէ Ֆրանքօ-ափրիկեան հասարակութեան եւ թէ հանրապետական օրէնքներուն » :

Այս որոշումն ալ կ'ապացուցանէ թէ որքան գրգռուած են միտքերը, օրուան դէպքերուն հետեւանքով :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահը արդէն իսկ տուած է իր պատասխանը.— Ցորչափ կառավարութիւն կայ եւ ցորչափ Ազգ. Ժողովը չէ տապալած զայն, չի կրնար յաջորդ մը նախատեսել :

Կը կարծուի թէ դժգոհ նախարարները հանդիսաւոր ցոյց մը պիտի կատարեն, հաւաքաբար հրաժարելով : Բայց կը թուի թէ դեռ մտածելու պէտք ունին : Իրենց կուսակիցներէն զօր. Քէօնիկ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, առջի օր կ'ըսէր թէ չի կրնար ձգել իր պաշտօնը, ճիշդ այն պահուն երբ կռիւներ տեղի կ'ունենան Հիւս. Ափրիկէի մէջ : Ուրիշ նախարար մը, զօր. Քորնիլիոն Մոլինիէ, յայտարարեց թէ կացութեան ծանրութիւնը թոյլ չի տար չփոթութեան մատնուիլ, թէ կառավարութիւնը համերաշխ պէտք է մնայ, թէ Մարոքի մարզպանը պէտք է ամէն բարոյական եւ նիւթական միջոց ստանայ, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար : Իր կարծիքով, Ազգ. Ժողովին կ'իյնայ ընդհանուր վճարանութիւն մը բանալ, համապատասխան եզրակացութեան յանգելու համար :

Անկախներու խմբակցութեան նախարարներն ալ հրաժարիլ կ'ուզեն :

× Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը առջի օր լսեց Մարոքի եւ Թունուզի նախարարը, Պ. Ժիւլի, բայց աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար, պահանջեց որ վարչապետը եւ արտաքին նախարարն ալ ներկայ գտնուին : Պ. Ժիւլի մասնաւորապէս պարզեց զինուորական կացութեան ծանրութիւնը եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել անյապաղ : Այս առթիւ հարցումներ եղան Մարոքի մարզպանին գործունէութեան մասին եւ նախարարը բացատրեց թէ կառավարութիւնը պատասխանատու է միայն իր տուած հրահանգներուն համար :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

«ԴԷՊԻ ԱՂԲԻՒՐԸ ԼՈՅՍԻՆ»...

Ատենէ մը ի վեր խմորումներ տեղի կ'ունենան Խ. Միութեան գրական - գեղարուեստական շրջանակներուն մէջ, բուն բառով՝ շեղումներ :

Թերեւս կը յիշէք, ամիսներ առաջ հրատարակեցինք հռչակաւոր երաժշտագէտ Արամ Խաչատրեանի նոր տեսութիւնը՝ իր սպարէզին պահանջներու մասին :

Հայ արուեստագէտը յայտնապէս կը բողոքէր կարգ մը տաղտկալի կաշկանդումներու դէմ :

Այս անգամ աւելի համարձակ ձայն մըն է որ կը լսուի, գրական ճակատին վրայ :

Գրագէտ Փադեյեւ, որ Սթալինեան մրցանակի արժանացած է քանիցս, կ'ըմբոստանայ «սոցիալիստական ռէալիզմ» կոչուած արուեստին դէմ, յօդուած մը հրատարակելով Մոսկուայի Գրական Թերթին մէջ (Լիտերատուրնայա Կազետա) :

Անշուշտ գրութիւնը հայերէնի ալ թարգմանուած է եւ շուտով կ'ունենանք ամբողջ բնագիրը :

Առ այժմ կ'օգտուիմ տեղական թերթի մը վկայութենէն :

Փադեյեւն է որ կը բացագանչէ .

— « Այնպիսի օրերու հասած ենք որ իբրեւ « քաղքենի ձեւապաշտութիւն » կը դատապարտեն խորհրդանշանի ամէնաթեթեւ գործածութիւնը : Եւ սակայն, պիտի համարձակի՞ն պնդել թէ Շէյքսփիր իրատես կամ իրապաշտ (ռէալիստ) չէ, որովհետեւ ուրուական մը կը հանէ Համլէթի առջեւ ...» :

Այս ազդարարութենէն վերջ, հռչակաւոր գրագէտը կը շարունակէ .

— « Պէտք է վերաքննել «ռէալիզմ»ի մեր վարդապետութիւնը : Ի վերջոյ, այդ վարդապետութիւնը տեսութիւն մըն է որ ետ կ'երթայ մինչեւ առաջին հնգամեայ ծրագիրը» :

Անշուշտ, սովետական վիպագիրները պիտի շարունակեն իրենց գործերուն մէջ արծարծել մարքս-լենինեան վարդապետութիւնը. բայց այլեւս թող չանդրադառնան քաղքենի դասական գրականութեան մէջ երեւցած «դրական գաղափարները » :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդային նկարիչները եւս լեզու ելած են, աւելի ուժգնօրէն :

Արուեստի մեծ քննադատ մը, Դովչենկօ, կը յայտարարէ բարձրաձայն .

— « Ես համոզուած եմ թէ սոցիալիստական ռէալիզմ»ին ժամը անցած է, անոր սահմանները քանդուած են, նոր հորիզոններ բանալով :

... Ճշմարիտ արուեստը չի կրնար զարգանալ ապսպրանքի վրայ եւ առաջուց որոշուած ձեւերով : Ան պէտք է միշտ արտայայտութեան նոր միջոցներ փնտռէ :

Այս առթիւ, քննադատը գռհունակութիւն կը յայտնէ որ Մոսկուայի վերջին մեծ նկարահանդէսին մէջ չեն երեւար կռիւներ եւ միթինկներ, գործարանային տօնազարդ տնօրէններու, շքանշաններով զարդարուած թանձրամարմին զօրավարներու եւ մառնշալներու պատկերները :

Ու վերջապէս կ'եզրակացնէ .

— Բնութեան մէջ որեւէ բան պէտք չէ խուսափի մեր նկարիչներուն ուշադրութենէն, նոյնիսկ մերկութիւնը, մարդկային մարմնին գեղեցկութիւնը : Այլ եւս պէտք չէ կատարեն այն տեսակ մը լուսանկարչութիւնը որ կը շարունակուի տարիներէ ի վեր :

Ո՛ւր էր որ Երեւանի մէջ ալ հնչէր նոյն ձայնը : Մանաւանդ Երեւանի մէջ :

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

*

ՆՈՐԷՆ ՕԴՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔ ՂՐԿՈՒԵՑԱՒ.— ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է ՈՐ ՆՈՐ ՊԱՀԵՍՏԻՆԵՐ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԻՆ.— ՍՊԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ՓԱԿԷ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զինուորական կացութիւնը ծանրացած է եւ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Մարոքի զանազան մասերուն մէջ, մանաւորաբար սպանիական Մարոքի սահմանագլուխին մօտ : Զինուորական իշխանութիւնները կը վախնան որ ըմբոստ ցեղախումբերը ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկեն յառաջիկայ օրերու ընթացքին : Միեւնոյն ատեն զրոյց կը շրջի թէ ուրիշ պահեստի զօրամասեր ալ զէնքի տակ պիտի առնուին : Քաղաքացիները երկու զօրագունդ կը նախատեսեն, իսկ սպայակոյտը՝ հինգ : Այս առթիւ ալ կը վախցուի որ նախարարական տագնապ մը ծագի :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբները ասպատակութիւններ կը կատարեն լայն ճակատի մը վրայ : Վերջին գործողութեանց ընթացքին, անոնք հրկիզած են Պապ Մարեքլոյի Ֆրանսական պահականոցը եւ հետզհետէ կ'ընդարձակեն իրենց յարձակումները : Առջի օր բուռն կռիւներ մղուեցան : Պաշարման վիճակ յայտարարուած է Թազա քաղաքին մէջ : Շարունակ օդնական զինուոր կը հասնի Ֆրանսայէն : Առջի օր օդանաւերով Մարոք փոխադրուեցաւ հետեւակազօրքի 43րդ գունդը : Ուրիշ զօրամասեր ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, փոխադրուելու համար : Առ այժմ Ֆրանսական հրամանատարութեան ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Աքնուլի վրայ, ուր թընդանօթը կ'որոտայ երկու օրէ ի վեր : Ռէօյթըրի թղթակիցը կը հեռագրէ .— « Ստիպուեցայ սրընթաց հեռանալ Աքնուլի փոքր գիւղէն, որ կը գտնուի Ռիֆի լեռներուն մէջ, մինչ թնդանօթաձգութիւնը կը հնչէր ականջիս : Ֆրանսայի հրամանատարին վերջին խօսքերն էին .— «Կը պաղատիմ, թագս վերադարձէք, կրնանք պաշարուիլ : Նոյն իսկ հիմա ճամբան ապահով չէ : Հեռացէք» : Գիւղը կը շարունակէ դիմանալ, բայց ապստամբները, կատարելապէս զինուած, կը պաշարեն շրջակայ բարձունքները » :

Ուրիշ թղթակիցներ ալ կը հաստատեն կացութեան ծանրութիւնը, մանրամասնօրէն նկարագրելով կռիւները :

Արտաքին գործերու նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ռընէ Մասիլի, առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի սպանիական դեսպանին հետ, որ հաւաստեց թէ իր կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ ապստամբները օգտուին Մարոքի սպանիական շրջանէն, իբրեւ անխոցելի խարիսխ մը իրենց ռազմական գործողութեանց համար : Կ'ըսուի թէ սպանիական զինուորներ ճամբայ ելած են դէպի սահմանագլուխ, դէպի արեւելեան շրջանը ուրկէ ապստամբ հրոսախումբեր գիշերային արշաւներ կը կատարեն Ֆրանսական դիրքերուն դէմ : Ֆրանսայի սպաներ վստահ են թէ Սպանիոյ հսկողութիւնը կրնայ ջլատել Մարոքի «Ազատագրութեան բանակ »ին շարժումները :

× Կացութիւնը ծանր կը համարուի նաեւ Ալժերիոյ մէջ : Բազմաթիւ մահափորձեր եւ վնասարար ձեռնարկներ կատարուեցան վերջին 24 ժամերու ընթացքին : Ըմբոստները ագարակէ մը առեւանգեցին չորս Եւրոպացիներ եւ քանի մը անգամ յարձակեցան գիւղի մը վրայ : Օրանի շրջանին կառավարիչը արտօնեց որ զէնք բաժնուի բնակիչներուն :

× Զինուորական իշխանութիւնը կը մերժէ ճշդել թէ որքան զինուոր կը գտնուի Մարոքի մէջ : Եթէ հարցում ուղղուի, «քանի մը հազար» կ'ըսեն :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐԻՆ ԴՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐԸ

●

Ֆրանց Վերֆէլ հետեւեալ ձեւով կը պարզէ հայկական նկարագրին դրական գիծերը, «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» ընդարձակ վէպին մէջ.—

1. Հայ կնոջ աշխատասիրութեան մասին, (Ա. հատոր, էջ 135) .—«... Երեկոյթին ի պատիւ տունը ձգած էին իրենց ձեռագործը, զոր սովորաբար ձեռքէ չէին ձգեր բնաւ»:

2. «Հայերը, Արաբներուն եւ Արեւելքի միւս ազմկայարոյցներուն հակառակ, լուռ, հանդարտ եւ անձայն, անշշուկ են հրապարակի վրայ»: (Ա. հատոր, էջ 90):

3. «Եւ այդ ամէնքը իրեն կը նային իրենց հայկական աչքերով: Այսպիսի աչքեր ա՛յն էակները միայն կ՚ունենան, որոնք պարտաւոր են դժբախտութեան բաժակը քամել ցմրուր: Յիսուս խաչին վրայ ճիշդ նման աչքեր ունեցած ըլլալու է: Եւ թերեւս այս պատճառաւ Լեփսիուս ա՛յնքան կը սիրէր այս ժողովուրդը»: (Ա. հատոր, էջ 138 – 139):

4. « Հայ ազգը, օսմանեան բնակչութեան ամէնէն քաղաքակիրթ ու գործունեայ խաւը, տասնեակ տարիներէ ի վեր հսկայական ջանք կ՚ընէ պետութիւնը դուրս բերելու հին ու մին բնական տնտեսութենէն, ժամանակակից երկրագործութեան եւ գեռածին ճարտարարուեստացումի նորընձիւղ աշխարհի մը մէջ առաջնորդելու համար»: (Ա. հատոր, էջ 152):

5. «Հայերէնը բոլոր արեւելեան լեզուներուն պէս պատկերալից է եւ հանդիսաւոր շեշտերով բեղուն: «(Ա. հատոր, էջ 228):

6. « Կա՞յ մէկը որ այս պարզ գաղափարը, ինքնապաշտպանութեան եւ ուժի պարզ գաղափարը ըմբռնած չըլլայ ա՛յնքան երկար սպասումէ վերջ: Գաղափար մը որ այս ցեղին այնքան մօտիկ է, հին աւանդութիւններով ալ»: (Ա. հատոր, էջ 232):

7. « Հիւսիս արեւելքի մարդիկը, Վանեցիներն ու Ուրֆացիները, որքան տարբեր էին: Վան եւ Ուրֆա, հայաբնակ մեծ քաղաքներ են, սպառազինուած եւ հնադարեան ոգիով: Հոն գիւղեր կան... Հոն գիւղին էր խորհիլ դիմադրութեան մասին եւ կազմակերպել զայն»: (Ա. հատոր, էջ 233):

8. Հայկական ըլլալէ աւելի, թերեւս Արեւելքի հոգւոյն յատուկ է հետեւեալ սովորութիւնը, դարաւոր աւանդութիւնը, որուն համաձայն հայր եւ որդւոյ միջեւ, միշտ վերապահում մը կայ փոխյարաբերութեան տեսակէտով: Ֆրանց Վերֆէլ շատ լաւ հասկցեր է այս պարագան: Էջ 258 – 259ի վրայ այսպէս կը բացատրէ Բագրատեանի (վէպին գլխաւոր հերոսը) եւ իր զաւկին, Ստեփանի յարաբերութիւնը.— «Իր հօրը հանդէպ Գաբրիէլի յարաբերութիւնն ալ տարբեր չէր եղած: Ինքն ալ հօրը մօտ միշտ պատկառոտ քաշուած դիրք մը ունէր, եւ բնաւ զօրովալիր բառ մը կամ փայփայանք մը»:

9. «... Խորհեր են թէ հայազգի ուխտաւորները որեւէ ընդդիմութիւն չեն ըներ, երբ սպանդանոց տարուին: ... Աւետաբականներու տկար ժողովուրդ մը ի՞նչպէս կրնար չափուիլ զինեալ հերոս ժողովուրդի մը հետ»: (Ա. հատոր, էջ 281):

10. « Այս ժողովուրդին համար խորհրդանշան մը չէ՞ր միթէ, որ փախուստի այն խուճապին մէջ չէ մոռցած հետը առնել իր պզտիկներուն համար ուսումնքի տետրակները »: (Ա. հատոր, էջ 362):

11. «Ո՛չ ամէն կողմէ անտեղիտալի ոչնչանալի մահը, ոչ ալ ամէնէն չուառ չքաւորութիւնը կը կարողանար մարել անոնց մէջ (հինդ հազար հոգինոց այս մարդկութիւնը) աստուածամատոյց պէտքերը, ցանկութիւնը դէպի կրօնք, դէպի կարգ, դէպի բանավարութիւն եւ մտաւոր աճեցում: Տէր Հայկազուն կը պատարագէր կիրակի եւ սրբազան օրերը, ինչպէս միշտ: Դպրոցական պուրակին մէջ դաս կը տրուէր տղոց համար: Պետրոս Ալթունի, եօթանասնամեան, եւ Մայրիկ Անթառամ օրինակելի վիճակի մէջ դրած էին հիւանդարանը եւ կը վիճէին բոլոր միւս վարչական գիւաններուն հետ, որպէսզի հիւանդներուն համար լաւագոյն սնունդեղէնները ձեռք բերեն»: (Ա. հատոր, էջ 417):

12. « Օրուան պարտադրած ծանր պահանջումներուն հակառակ, ամէն բան մոռնալու, վայելելու, նոյնիսկ միտքով ալ ազատ ըլլալու այս ժողովուրդին ցանկութիւնը դժուար էր սանձել, ինչպէս աշխարհի բոլոր մարդարնակ ուրիշ քաղաքներուն մէջ»: (Ա. հատոր էջ 425):

13. Այս ընդարձակ վէպին մէջ Ֆրանց Վերֆէլ չէ մոռցեր մեզի տալ երեք ներկայացուցիչներ հայկական նախապաշարումներու եւ աւելորդապաշտութեան, Նունիկ, Վարդուկ եւ Մանուշակ, երեք կիներ, որոնք « մարդկային կեանքին թելերը իրենց ձեռքին մէջ ունին»: Ասոնք կը գործածէին զանազան միջոցներ հիւանդութիւններու դէմ: Ախտաճանաչութեան միակ միջոցը «չար աչք»ն էր: «Եւ սոր դարմանն ալ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ՝ թուք, ոչխարի մէգ, ձիու այրած մէզ, ծիրտ եւ ուրիշ այս տեսակ «անոյժաբեր» դեղեր: Եւ սակայն մէկէ աւելի անգամներ ալ պատահած էր որ իր ձգած մէկ հիւանդը, Աստուածաշունչէն կամ Գուրանէն հատուած մը կուլ տալէն վերջ, շուտ մը ապաքինէր եւ սանկա կ՚աւելցընէր այդ նուսխաները կլլեցնող վհուկներուն, մանաւանդ Նունիկին համբաւը »: (Բ. հատոր, էջ 13):

14. « Կովկասի եւ Լիբանանի միջեւ լեռնաշղթային Հայորդիները աններողաբար դաժան, ողջախոհ ժողովուրդ մըն են: Եփող արիւնը միշտ խստութեան կը միտի, եւ դաղջն է միայն ներող ու թոյլատու: Այս քրիստոնեաներուն համար ամէնէն վսեմ խորհուրդը ամուսնութեան խորհուրդն է, եւ այս պատճառաւ նորականքով կը նային խելամին խառնակնութեան»: (Բ. հատոր, էջ 135 – 136):

15. «Հայուհին, նոյնիսկ խոնարհ աղքատիկին Հայուհին, փափուկ է եւ նրբանդամ իր մատղաշութեան ատեն: Անձկութիւնը, տառապանքը, զրկումը ալ աւելի դիւրաբեկ ձեւ մը տուած էին Քաղաքաձորի մատղաշ կիներուն»: (Բ. հատոր, էջ 141):

16. « Մահուան տաղնապի այդ ժամանակներուն մէջ իւրաքանչիւր Հայ իւրաքանչիւր Հայու համար քահանայ եւ հայր ըլլալ պարտաւորուած էր»: (Բ. հատոր, էջ 231):

ԿԱՅԾԱԿ

« ՄԱՅՐԻԿՍ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑ »
(ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ)

●

«Յառաջ»ի Օրը – Օրինիերէն մէկուն խորագիրն է, որ փոխ կ՚առնեմ, առանց արտօնութեան մասին մտածելու:

Սփիւռքի հայութեան համար ամէնէն հրատապ խնդիրը, անկասկած, նոր սերունդի փրկութեան խնդիրն է, եւ մեր մամուլի արժանաւոր մասը, շատ իրաւամբ, գրեթէ ամէն օր կ՚արծարծէ զայն առիթ տալով, որ ձեռնհաս անձեր տեսակէտ յայտնեն, միջոցներ առաջարկեն:

Բարեբախտաբար, գտնուեցան շատ արտայայտ հայրենակիցներ, որոնք բազմաթիւ միջոցներ առաջարկեցին, սիրտ մաշեցուցին, շունչ սպառեցին ու բաւական « մելան սպառեցաւ » արդէն այս ուղղութեամբ:

Իբրեւ մէկը այս բոլորին ուշադիր հետեւողներէն, եւ երկու չափահաս զաւակներ մեծցուցած ըլլալու փորձառութեամբ, կ՚ուզէի ըսել, թէ բոլոր առաջարկուած միջոցներուն լաւագոյնը, խորագրին երկու բառերուն արտայայտած միտքն է.—«Մայրիկս սորվեցուց»: Կամ, ըստ պարագային, նաեւ, «ծնողքս սորվեցուցին»: Նախընտրելով միշտ առաջինը:

Եւ յիրաւի, այսպիսի միջավայրի մէջ, զաւակներուն հայ մեծնալուն, հայերէն խօսելուն ու գրել – կարդալուն մէկ ու միակ պայմանն է ծնողքին գիտակցութիւնը, այդ ուղղութեամբ աշխատանքը, կամքն ու յարատեւութիւնը, առանց որուն, մնացեալ բոլոր միջոցները երկրորդական են, եթէ նոյնիսկ, ամէն քայլափոխի հայկական դասընթացք հիմնենք:

Եթէ սկզբունք մը բանաձեւել հարկ է, պէտք է այն իմաստը ունենայ թէ՝ ծնողքն է, որ իր զաւակը Հայ պիտի պահէ, օժանդակութեամբ հայերէնի դասընթացքի, ոչ թէ շրջուած ձեւով՝ հայերէնի դասընթացքը հիմնական ու ծնողքին դերը օժանդակ: Որովհետեւ, միայն ընտանիքին մէջ, ծնողքին աշխատութեամբ յաջող արդիւնքի հասած ըլլալու օրինակներ կան: Բայց միւսը ապահով չէ, եթէ այդ գիտակցութիւնն ու հոգածութիւնը ընտանիքէն չըլլայ. օրինակի համար, դըրացիին կամ բարեկամին խաթրին համար մանուկը դասընթացքի մը ղրկեն, ուսուցչին աշխատանքովը միայն, այն ալ շաբաթը մէկ կամ երկու ժամ, ի՞նչ արդիւնք կարելի է սպասել:

Անշուշտ դպրոցներու մասին չէ մեր խօսքը:

Հետեւաբար, մամուլին կամ պատկան մարմիններու ամբողջ ջանքը պէտք է ըլլայ, ծնողնե՛րը գիտակցութեան բերել, համոզել զանոնք թէ պարտաւոր են իրենց զաւակները կապել ազգին ամբողջութեան, սորվեցնելով անոնց, ամէն գնով, ազգային լեզուն, պատմութիւնն ու աւանդութիւնները, ու անպատճառ նաեւ երգը, ապագայ մեծ պատասխանատուութենէն ազատ մնալու համար:

Մեր երկու գոյնի Խաչուհիներն ալ արդէն մեծ դեր կը կատարեն այս ուղղութեամբ, — հայերէն դասընթացքներու նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ եւ իրենց օդափոխութեան կայաններով, ուր որոշ ժամանակ մը մնացած տղան, մեծ չափով հայերէն խօսիլ եւ երգել սորված կ՚ըլլայ: Անոնք կրնան նաեւ ընտանեկան յարկերէ ներս ու անձնական շփումներով, մեթոտիկ աշխատանքով շատ աւելին ընել:

Ծնողներու գիտակցութիւնը արթնցնելով, ուրեմն, փրկած կ՚ըլլանք նոր սերունդը:

Այս առթիւ նկատողութիւն մը:

Մեր դասընթացքներուն հետեւող աշակերտները, քիչ բացառութեամբ, տեղական դպրոցներ ալ կը յաճախեն միեւնոյն ատեն: Ֆրանսական դպրոցները, ընդհանրապէս, շատ կը ծանրաբեռնեն աշակերտները տնային պարտականութիւններով, որոնց հազիւ կրնան հասնիլ նոյնիսկ աշխատասէր աշակերտները: Այս պարագան նկատի առնելով, հայ ուսուցիչները զգուշանալու են աւելի ծանրաբեռնելէ աշակերտները, տնային չափազանց պարտականութիւններով, ջանալով առոնց մէկ մասը կատարել դասարանին մէջ, իրենց հսկողութեամբ եւ օժանդակութեամբ:

Ու վերջապէս, կարեւորագոյն կէտ մը եւս: — Մեծ զոհողութիւններով, այսպէս կամ այնպէս, ըսենք, որոշ արդիւնք ձեռք բերուեցաւ, տղան կամ աղջիկը սահուն կը կարդան, կը գրեն, կը խօսին ու կ՚երգեն հայերէն: Մեր հայրենիքին աշխարհագրութեան, ազգային պատմութեան մասին բաւական բան գիտեն: Գոհացուցիչ արդիւնք, անշուշտ, մեր պայմաններուն մէջ:

Այդ արդիւնքին հասնելէ վերջ, այլեւս, բնականոնը այն պիտի չըլլա՞ր, որ Ֆրանսերէնի չափ սիրէին, ինքնաբերաբար, հայերէն երգել, խօսիլ ու կարդալ:

Բայց այդպէ՞ս է արդեօք: Քննենք հարեւանցի:

Կարելի է ըսել, որ երբ հայերէն երգել

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Զարեհան Զանանը կը պնդէր թէ առանց վայրկեան կորսնցնելու պէտք է շարժէինք:

Յանկարծ, մութին մէջէն մեզի հասաւ պայթումը մինակ: Հայրիկը չկար... Ո՞ւր էր: «... Գացի ժամադրավայրը, գացի խուցը, փնտռեցի իր անցնելիք ճամբաներուն վրայ չգտայ ...», ըսաւ սրտնեղած:

Վայրկեան մը վերջ արդէն ճչցած էինք մեր դիրքը: Ան հաւանաբար ծրագիր մը ունէր եւ մեզմէ պահած էր: «Դուք շարունակեցէք ճամբան, ես կ՚երթամ կը բերեմ ...», ըսաւ Նշանը: Ու բռնեց քաղաքի ճամբան: Ես հետեւեցայ իրեն առանց ականջ տալու Աւոյի սաստերուն եւ Աստղիկին արգելքին:

Կը վազէինք ...

Անցանք կամուրջը, բարձրացանք այն զառիթափը ուրկէ կ՚երեւար մեր տունը, — ազգային բնակած տունը: Մեր աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ անսպասելի տեսարան մը: Ապարանքէն բոցեր կ՚երեւային արդէն, եւ հրդեհի ալիքները կը բարձրանային ամէն կողմէ: Անտարակոյս հայրիկին գործն էր... Բայց, ո՞ւր էր ինք:

Ամէն վտանգ յանձն առնելով վազեցինք, հասանք խարոյկի վերածուած տունը: Շուրջը մարդ չկար, ներսը ձայն ծպտուն չկար: Դուռ, պատուհան, պատշգամ բոցերու մէջ կը լողային: Անկարելի էր ներս մտնել: Նշանը քանի մը անգամ ձայնեց, — «Հայրիկ, հայրիկ »: Պատասխան չկար: Անկիւն մը ուր տակաւին կրակը չէր հասած՝ Նշանը ծռեցաւ, ես բարձրացայ մէջքին, ապա ուսերուն ու մագլցեցայ ցած տանիքը:

Զարհուրելի էր տեսարանը: Ապարանքին ներքին մասը ամբողջութեամբ կորսուած մուխի ու բոցերու մէջ, տեղ տեղ արդէն ձեղունը կքած էր: Փայտէ լայն աստիճաններուն վարի մասը, ուր կրակը դեռ չէր վերջացուցած իր գործը, երկու մարմիններ քով – քովի խանձուած էին ու անոնց ճարպին հոտը բռնած էր հրապարակը: Կանգնած տեղէս անկարելի էր ճանչնալ թէ որոնք էին, բայց սիրտս իր ճշմարիտ յայտնութիւնը կ՚ընէր ինծի: Հայրիկը եւ Հաճի աղան էին: Եւ, ո՞վ գիտէ ինչ եղերական պարագաներու տակ ածխացած էին քով քովի ...

Այժմ անդրադարձայ թէ հայրիկը ինչո՞ւ ամէն առիթով, խիստ ու խորհրդաւոր կերպով կը կրկնէր — «Մինչեւ անոր մուխը չմարեմ, մինչեւ այս տունը մոխրակոյտի չվերածեմ, այս տեղերէն չեմ հեռանար ...»:

Իր բաղձանքը կատարուած էր թէեւ շատ սուղ գնով ...

Այժմ ի՞նչ պիտի ըսէի Աստղիկին: Խեղճ աղջիկ, այդ մխիթարութենէն ալ զրկուեցաւ:

Ճարահատ, վերադարձի ճամբան բռնեցինք: Հրդեհին բոցերը կը լուսաւորէին մեր ճամբան: Ամբոխին ժխորը բռնած էր ամէն կողմ: Մութին մէջէն իրարու ետեւէ սուրերներ կը սահէին դէպի հրկիզուած թաղամասը:

Հազիւ « Հայոց Թաղ »ի աւերակներուն ծայրամասը հասեր էին, երբ նշմարեցինք որ խլրտանցում մը կար ճիշդ մեր հաւաքավայրին մօտերը: Յանկարծ տարօրինակ, անբացատրելի հրացանաձգութիւն մը սկսաւ: Ցեղոյ ձայներ բարձրացան եւ պայթուցիկներու որոտը սաստկացաւ:

Կը լսէինք աղաղակներ, այլազան կանչեր: Կարծես ականջիս հասաւ Աստղիկին ձայնը, որ կ՚ըսէր . — « Մեռցուցէք, մեռցուցէք զիս... բորենիներուն ճանկը մի ձգէք»:

Սարսուռ մը պատեց ամբողջ մարմինս: Այլայլած էր նաեւ Նշանը: Առանց գիտնալու բնազդաբար կանգ առած էինք: Յանկարծ, Նշանը երկարեցաւ փլած պատի մը տակ ու սկսաւ մէկ ուղղութեամբ կրակել: «Մատնուած ենք, շուտ, հեռացիր, կորսուէ աւերակներուն մէջ», ըսաւ ինծի կոկորդային ձայնով մը:

Պահիկ մը չկրցայ ըմբռնել կացութիւնը: Կանգնած տեղս քարացած էի ... Դիմացէն արձակուած կապար մը բզզալէն անցաւ ականջիս մօտէն եւ սթափեցուց զիս: Նշմարեցի խումբ մը սուրերներ որոնք մեր կողմը կուգային դոռում – գոչումով: Նշանը անոնց կրակին կը պատասխանէր անդադար: «Փախիր», պոռաց գարձեալ, զայրացած: Աջ կողմիս վրայ, ցածլիկ պատէ մը ցատքեցի միւս կողմը, սողալով կարեցի Հայոց Թաղը եւ բաւական հեռու իջայ դետեղերք, ի՞նչ ըլլալու, ես ալ չէի գիտեր ...

Սատրիկ վախը բռնած էր սիրտս: Շուարած էի եւ չէի գիտեր ընելիքս: Խոհեմութիւն չէր գետեզերքի տափարակին վրայ թափառիլ կամ պահուըտիլ: Վազեցի, հազայ մօտակայ Մեծ Բարձր ժայռերուն, մագլցեցայ վեր» ու ապահով խոռոչի մը մէջ կծկուեցայ:

Տեղս ապահով էր, կասկածէ դուրս: Առջեւս փռուած էր հարթ, լայնատարած շրջան մը՝ որ կ՚երկարէր մինչեւ հեռաւոր այգիներն ու պարտէզները: Կրնայի առանց դիտել այդ շրջանները, եթէ լուսնար:

Զէնքի որոտները դադրեցան: Ձայները լռեցին: Հրկիզուած քաղաքին բոցերը լուսաւորած էին շրջակաները:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

(Շար.)

ՕԳՆԵՑԷՔ ՈՐ ԱՒԵԼԻՆ ԿԱՏԱՐԵՆՔ

*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մեր գիւղի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ շինութեան տարին (1932) ամէն տարի մասնաւոր հանդիսութիւն եւ մատաղի բաշխում կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջին շաբաթը, որ այս տարի ալ զուգադիպեցաւ Սեպտ. 25ի կիրակիին: Կը պատարագէր կիլիկեան միաբան երիտասարդ Արտակ վրդ. Մանուկեանը, որ գոհ թողուց ուխտաւոր ժողովուրդը: Բազմաթիւ ուխտաւորներ եկած էին Փարիզէն եւ զանազան արուարձաններէ, յար եւ նման մեր գաւառներու ուխտագնացութեան:

Այս եկեղեցին ունի կանոնաւոր դպրաց դաս մը, որ ամէն կիրակի իր ամբողջ կազմով ներկայ կ'ըլլայ արարողութեանց: Ունի նաեւ մանչերէ եւ աղջիկներէ կազմուած երգեցիկ խումբ մը:

Այս մանուկներուն երգի ուսուցիչն է Պ. Գէորգ Հոպոյեան, որ ամէն կիրակի եւ երբեմն ալ շաբթու մէջ Փարիզէն կուգայ երգեցողութեան վարժութիւնները կրկնել տալու, որպէս զի ճերմակերես ներկայանան հանրութեան առջեւ: Պարոնը, հոգեւին նուիրուած երաժշտական ասպարէզին, կ'աշխատի նորագոյն սերունդը կապել եկեղեցիին, միեւնոյն ատեն ազգային գաղափարին: Անցեալ եւ այս տարի այս ուղղութեամբ կատարած աշխատանքը ջերմապէս գնահատուեցաւ ժողովուրդին կողմէ: Բոլորն ալ ջերմապէս շնորհաւորեցին երաժշտական դասը եւ ղեկավարը, որ յաջողած էր մարզել տղաքը մեծ համբերութեամբ:

Այս յաջողութիւնները աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլան, եթէ ունենանք սրահ մը եկեղեցիին բակը, երկու հարիւր աթոռներով: Այն ատեն շատ աւելի եռանդով պիտի լծուէինք շինարար աշխատանքի, սորվեցնելով ազգային երգեր, պարբերաբար սարքելով շինիչ դասախօսութիւններ ազգային պատմութեան եւ գրականութեան մասին, թատերական ներկայացումներ եւն.: Այս առաջադրութեամբ դիմեցինք կարգ մը ունեւորներու, առանց գործնական արդիւնքի մը յանգելու: Այժմ ուղղակի կը դիմենք բուն ժողովուրդին: Ձեռք տուէք մեզի, որպէս զի կարենանք իրագործել մեր նպատակը: Մեր միակ մտածումն է հայ տղան Հայ պահել կարելի բոլոր միջոցներով: Մեր գաղութը, թէեւ ամփոփ կ'ապրի իր բնակավայրին մէջ, ինչ որ առաւելութիւն մըն է մեզի համար, բայց չունի նիւթական բարեկեցիկ վիճակ մը: Քահանան եւ հոգաբարձութիւնը կարելի միջոցներով հազիւ կրնան հոգալ եկեղեցիին պէտքերը: Տարուան մէջ քանի մը անգամ ճաշեր կը սարքուին մանուկներուն համար, բայց այսքանը բաւական չէ, պէտք է աւելի զոհաբերութիւն կատարել զանոնք մեր ձեռքին մէջ պահելու համար:

Տակաւին այսօր հին սերունդին սիրտը կը բաբախէ հայութեան յարատեւութեան եւ հոգեպէս ու մտաւորապէս բարձրացման համար: Պէտք է օժտենք Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մանուկները համապատասխան սրահով մը ուր կարենան սորվիլ: Բարեբախտաբար եկեղեցիին բակը ընդարձակ է եւ լիովին գոհացում կուտայ մեր ծրագրին:

Ո՞վ պիտի չուզեր օգնել այսպիսի շինարար գործի մը յաջողութեան: Այս ժողովուրդին լումաները հրաշքներ գործած են դարերու ընթացքին եւ կը սպասենք որ այդ հրաշքը Փարիզի մէջ ալ գործուի, ձեռք ձեռքի տալով:

ԱՒԴԻՍ ՔՀՆՑ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ

կը սորվին, այլեւս կը սիրեն առաւելապէս հայերէն երգել, մանաւանդ անոնք որ երգչախումբերու եւս մաս կազմած են: Բայց պարագան նոյնը չէ, խօսելուն եւ կարդալուն համար: Երբ խումբ մը կամ քանի մը նորահասներ մինակ են իրենք իրենց հետ, եհաւասար չափով լաւ հայերէն խօսիլ գիտեն, կը նախընտրեն Ֆրանսերէն խօսիլ, առանց հարկադրուած ըլլալու: Օտար խօսակցի մը ներկայութիւնը, իրենց ուր գտնուիլը, երբեմն ալ խօսակցութեան նիւթը արդարացուցիչ պատճառներ են, հարկաւ: Այդ պարագաններուն համար չէ մեր դիտողութիւնը:

Իսկ աւելի քիչ կը մտածեն կարդալու մասին: Շատ քիչերն են, որ հայերէն գիրք կամ թերթ մը փնտռել եւ կարդալու ներքին մղում մը, փափաք մը կը զգան:

Բոլորովին զանց ըրած չըլլալու համար գրելու մասին եւս խօսիլը, ըսենք որ շատ չնչին տեղ ունի գործնականին մէջ: Նորահասներու Միութիւններ կան, որոնց գրաւոր գործերը՝ ժողովներու ատենագրութիւն, ներքին նամակագրութիւններ, ըստ կանոնագրի, հայերէնով կ'ընթանան, ու անոնց ատենադպիրները կամ քարտուղարները, որոնք աննշան թիւ մը կը կազմեն, ի հարկէ, ստիպուած են հայերէն գրել: Կան ալ, որ եթէ իրենց ֆրանսերէն չգիտցող ծնողքին նամակ գրելու հարկին տակ ըլլան, արիւն քրտինք թափելով, դէչ աղէկ արդիւնքի մը կը հասնին: Այս հազուադէպ պարագաներէն դուրս, որեւէ գրութեան համար, բնադաբար կարծես, ֆրանսերէն կը գրեն:

Ահա պատկերը, լաւագոյն պարագային:

Ձենք արհամարհեր, անշուշտ, այս արդիւնքն ալ, եւ գոհ կ'ըլլայինք եթէ ամէն նորահաս այս աստիճանին գոնէ հասնէր: Այո՛, ջանանք բազմացնել անոնց թիւը, որքան որ կրնանք:

Բայց եթէ լաւագոյնին ալ բաղձանք, ո՞վ կը մեղադրէ մեզ:

Հասարակ մահկանացուի տեսողութիւնով ինչ որ կրցայ տեսնել, մատնանշեցի, ուշադրութեանը յանձնելու համար ձեռնհասներուն, որոնք կրնան աւելին տեսնել ու պատճառներու եւ դարմանի մասին մտածել:

Աւելի որոշ ու ամփոփ կը դնեմ հարցը.

— Ի՞նչպէս ընենք, որ մեր հայերէնի դասընթացքները աւարտող նորահասները, իրենց սորված հայերէն խօսիլը, գրելը, կարդալը եւ երգելը Ֆրանսերէնին հաւասար գործածեն կեանքի մէջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓԻՓԵՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ հոգեւոր հովիւը, Աստղիկ Ծ. վրդ. իր տպաւորութիւնները գրելով «Սիոն»ի մէջ, կը ներկայացնէ հարուստ առեւտրական մը, Յարութիւն (Արթըր) Ակինեան, Սեբաստացի, Ա. աշխարհամարտի որբերէն, եւ ազգական Հ. Ակինեանի: Տաժանելի կեանք մը անցընելով Պէյրութի մէջ կ'երթայ Աւստրալիա, ուր դարձեալ չարքաշ կեանքէ մը ետք կը հասնի առեւտրական բարձր դիրքի: Ունի նաեւ ընտիր ճաշարան մը օրական երկու հազար յաճախորդներով:

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Տօնապետ Զէթճեան պատրաստած է Հալէպի նահանգապետ Օմար Ատասիի մարմարէ կիսանդրին եւ ներկայացուցած նահանգապետին, որ խոստացած է իր կարելին ընել Իտալիա ղրկելու համար զայն: Անցեալ տարի ալ Զէթճեան նախագահ Հաշիմ պէյ Աթասիի արձանը պատրաստած էր, իսկ ներկայիս կը պատրաստէ Շիւքրիւ պէյ Քուաթլիի եւ Իրաքի թագաւոր Ֆէյսալ Բ.ի արձանները:

«ՇԱՆԹ» անուն գրատուն մը հիմնած են Պաղտատի մէջ երեք եռանդուն երիտասարդներ, զարկ տալու համար գիրքերու տարածման:

ԵՐԱԺԻՇՏ Ալան Յովհաննէսի «Սթարս» (Աստղերը) գործին առաջին ներկայացման առթիւ «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ կարճ գործ մըն է, նրբութեամբ յօրինուած, «Մերձաւոր Արեւելքի եւ տարաշխարհիկ երաժշտութեան յատուկ եւ հարազատ «պատկերը»: Ալան Յովհաննէս գրած է նաեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի նոր գործին՝ «Միւս ազգը կամ նոր ազգի մը սկզբնաւորութիւնը» կէս պարախաղ եւ կէս խաղ թատերգութեան երաժշտութիւնը:

ՀԱՅԵՐԸ ՔԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ.— Ափրիկէի բրիտանական այս գաղթավայրին մէջ կան տասը տուն Հայեր: Ամէնքն ալ բարեկեցիկ են: Դպրոց եւ եկեղեցի չունին: Բոլորն ալ հաստատուած են մայրաքաղաք Նէյրոպիի մէջ: Զարգացած Հայ մըն է Եր. Սաաթճեան, որ Թիքա կոչուած վայրին մէջ ունի պանդոկ մը: Ուրիշ զարգացած եւ լեզուագէտ Հայ մըն է Տրդատ Թըրզըեան, տնօրէնը ինքնաշարժի ընկերութեան մը: Մովսէս Հէնտոյեան՝ տէր եւ տնօրէն է առեւտրական մեծ ընկերութեան մը: Տիկին Մարի Պէյթա (ծնեալ Տասնապետեան) կարեւոր պաշտօն ունի Ներգաղթի գրասենեակին մէջ: Շատ գեղեցիկ քաղաք է Նէյրոպի եւ Ափրիկէի զարգացած մայրաքաղաքներէն է: Առեւտրական հրապարակը մեծ մասով Հնդիկներուն ձեռքն է:

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

*

... Մտէք Քրէմլէն Պիսէթրի մեծ ու դարաւոր հաստատութեան ներս ու պիտի տեսնէք կեանքի ողբերգութիւնը ձեր շուրջ:

Դեռ արտաքին մեծ դռնէն ներս չմտած, արդէն կը սկսի շարանը ծերերուն եւ ցաւագարներուն որոնք կը շրջին աջ ու ձախ: Կը ճանչնաք զիրենք իրենց կապոյտ համազգեստներէն:

Իսկ դռնէն ներս ալ աւելին, ահաւասիկ անհատներ որոնք կը շրջին պարտէզներուն մէջ, շատեր սայլակներով, ուրիշներ անթացուպերով ու գաւազանով այս ու այն կողմ երերալով: Համայնապատկեր մը ախտաւորներու որոնք եկեր, համախմբուեր են, իրենց կեանքի մնացեալ օրերը անցընելու, այդ գթութեան մեծ յարկերուն տակ ուր ամէն ինչ տխուր է եւ պաղ...

Հոն է որ կը զգաս կեանքի ունայնութիւնը այլազան ձեւերու տակ: Եւ կը մղուիս հարցնելու թէ ինչի՞ կը վատնէ մարդ այս աշխարհի վրայ, երբ մէկ օրէն միւսը գետին կը փռուիս...

Ո՞վ է աշխարհի մէջ տանտէր եղած: Ամէնքս ալ վարձակալներ ենք առանց պայմանաժամի:

Ի՞նչ կարգուսարք է այս: Մին կը ժպտի, կը խաղայ, իսկ միւսը կը նստի, կ'ողբայ:

Հարուստն անգամ իր հոգն ունի, իր վիճակէն կը դժգոհի, որովհետեւ չեն ձգեր որ իր ունեցածին չափ երկար ապրի կամ աւելցածը միասին տանի...

Անգամ մը եւս տեսնելով մեր բարեկամը, Ս. Ն. նոյն տխուր մտածումները կ'ունենամ:

Մարդիկ կը քաշքշեն իրենց մնացած օրերը, բայց չեն ուզեր մեռնիլ, երբ մահը իր մանգաղը ցոյց տայ...

ՄԷՆ – ՍԷ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լա Ռըվիւ տէ Սէզօն (Նախապէս Տէ Քաթրը Սէզօն) իր երկրորդ թիւին մէջ ալ հրատարակած է բանաստեղծութիւն մը Շահան Շահնուրէն (Արմէն Լիւպէն). Լը Թէմուէն Ավանէ որուն ոճը՝ արդիական եւ ինքնատիպ, հեղինակը կը դասէ արդի լաւագոյն գրողներու կարգին:

Ուրախութեամբ կը տեսնենք նաեւ որ Արմէն Լիւպէն հակառակ իր պայմաններուն ընդունած է մասնակցիլ խմբագրական կազմին Անրի Թոմայի, Ժաք Պրէների, Մարսէլ Շնէտէրի, Տօթէլի, եւ ուրիշ ծանօթ գրիչներու կողքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Յետոյ ընդհ. դատախազ Նէճիպ Ալի պէյ կարդաց իր յաւելուած – ամբաստանագիրը, որով պատիժ կը պահանջէր ամէնուն դէմ, իբրեւ մեղսակից կամ երկրորդական մասնակից ծրագրուած դաւադրութեան եւ պետական հարուածին: Գարա Քեմալի համար մահապատիժ, փաշաներուն ցկեանս բերդարգելութիւն:

Դադար մը ետք սկսաւ ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը:

ՍԱՊԻԹ ՊԷՅԻ ՇԱՆՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահը նախ սկսաւ դատել Էրզինճանի երեսփոխան Սապիթ պէյը, այն որ Անգարայի մէջ խառնւ միջամտած էր եւ Շիւքրիւ պէյի օձիքին կառչած, արգելք ըլլալու համար մահափորձին: Իր այս ընթացքը համակրանքի հոսանք մը արթնցուցած էր եւ Սապիթ պէյ դատարանին մէջ զգայացունց մերկացումներ ըրաւ.

— Ես, ըսաւ Սապիթ պէյ, Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան կազմութեան ատեն վարչական ժողովի անդամ էի: Պարզեմ թէ այդ կուսակցութիւնը ի՞նչ պայմաններու տակ կազմուեցաւ: Ոմանք դառնացած էին, ոմանք ալ զանազան պատճառներով ընդվզած, վերջապէս բաժանումը անխուսափելի դարձաւ: Երկրորդ ընտրական շրջանին, կարգ մը ընկերներ ուզեցին հեռանալ Հալքէն, Րաուֆ պէյ նախ համակարծիք չէր, բայց յետոյ ան ալ համակերպեցաւ: Ճանպօլաթ, ես եւ Շիւքրիւ կուսակցական ծրագիրը կը մշակէինք եւ խորհրդակցութիւններ կ'ունենայինք:

Ճանպօլաթ եւ Շիւքրիւ կը տեսակցէին Գարա Քէմալի հետ, որ կը քաջալերէր մեր ձեռնարկը եւ նոր կուսակցութեան մը կազմութիւնը: Բայց երբ կազմակերպուեցանք, Գարա Քէմալ սկսաւ ցուրտ վերաբերում ցոյց տալ, որեւէ յարաբերութիւն չունեցաւ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան հետ: Իր հետ մասնաւորապէս շփում ունէին Ճանպօլաթ եւ Շիւքրիւ, եւ կուսակցութեան ծրագիրն ալ անոնք պատրաստեցին:

— Ծրագրի պատրաստութեան մէջ Գարա Քեմալ դեր ունեցա՞ւ:

— Գարա Քեմալ ծրագրէ եւայլն չի հասկնար:

— Ճիշդ է, ան միայն «քոմիթէճի»ութենէ կը հասկնայ:

— Այդպէս է, հաստատեց Սապիթ պէյ:

— Գարա Քեմալի հետ ո՞ւր տեսակցած էք արդեօք:

— Մէսսատէթ խանի իր գրասենեակը:

— Ճավիտ պէյի հետ ի՞նչ եղած է իրենց յարաբերութիւնը:

— Այդ մասին ոեւէ տեղեկութիւն չունիմ: Ինչ որ գիտեմ սա է թէ մենք ընդդիմադիր կուսակցութեան մէջ մտանք որոշ համոզումով մը, օրինաւոր եւ չափաւոր ընդդիմութեան մը համար եւ կը յանձնարարէինք մեր ընկերներուն՝ զօրացնել կառավարութեան դիրքը եւ զգուշանալ ծայրայեղութենէ: Կուսակցութիւնը կազմելու համար ամէն ոք իր դրպանէն դրամ տուաւ:

— Այո, բայց հաստատուած է թէ անծանօթ աղբիւրէ մըն ալ գաղտնի վարկ բացուած է:

— Այդ չեմ գիտեր:

— Այդ պարագային, Սապիթ պէյ, պատմեցէք ձեր անցեալ տարուան հանդիպումը Զիա Խուրշիտի հետ, Անգարայի մէջ: Շատ կարեւոր է:

— Երբեմն մեր փակուած կուսակցութեան Քլիւպը կ'երթայինք եւ թղթախաղով կը զբաղէինք: Օր մը հոն տեսայ Զիա Խուրշիտը, որ ըսաւ թէ զինուորական գործ մը ունի, զայն կարգադրելու համար Անգարա եկած է: Կը յիշեմ, անցեալ Դեկտեմբերին էր: Յաջորդ առտու, Զիա Խուրշիտ մեզի, Քլիւպ այցելութեան եկաւ, միասին ճաշեցինք, յետոյ ըսի իրեն. — Եկուր միասին Ազգ. Ժողով երթանք: Մերժեց, Շիւքրիւ պէյի հետ թուղթ պիտի խաղամ, ըսաւ: Ցերեկ ատեն այս թղթախաղէն չկրցայ իմաստ մը հանել, խորհրդաւոր փսփսուքներ տեղի կ'ունենային, եւ մէջս կասկածներ առաջ եկած էին: Իրիկունը, ժողովէ դարձին, նորէն Քլիւպ գացի, խաղի սկսանք, բայց Շիւքրիւ չէր մասնակցեր եւ դարձեալ Զիա Խուրշիտի հետ առանձնացած, փսփսուքի մէջ էր:

«Մեզմէ կը խուսափէին. կասկածներս զօրացան, երբ յաջորդ օր Շիւքրիւ ժողովի չեկաւ: Օր մը դարձեալ Քլիւպը տեսայ զիրենք, Արիֆ պէյ ալ հոն էր, Շիւքրիւ նշան ըրաւ Արիֆի եւ երան գացին: Դուրս ելայ, տեսայ Զիա Խուրշիտը որ իբր դէտ կը սպասէր, իսկ Արիֆ Լազ Իսմայիլի հետ ինքնաշարժով կը մեկնէր Քլիւպէն: Իրիկունը, Շիւքրիւի երեսին պոռացի. «Ձեր այս խորհրդաւոր ընթացքէն կը կասկածիմ, բոլորս ալ ընտանիքի տէր ենք, մեր գլխուն փորձանք մի բանաք»: Շիւքրիւ պատասխանեց պաղարիւնով.— Կարծեմ դուն խելքդ թռցուցեր ես, ատանկ բան չկայ:

Գիշերը անքուն էր, կասկածներս փարատած չէին:

(Շար.)

ԵՐԿՈՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Չորեքշաբթի օր վերջացաւ Ֆրանսայի վարչապետին եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին տեսակցութիւնը Լիւքսէն–պուրկի մէջ, տեւելով քանի մը ժամ : Այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է երկու վարչապետներու մի–ջեւ, մասնաւորաբար Սարի հանրաքուէի մասին, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 23ին : Զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու վարչա–պետները քննեցին միջազգային խնդիրնե–րը, ինչպէս եւ Ժընեւի յառաջիկայ ժողո–վին վերաբերեալ հարցեր եւ հաստատուե–ցաւ թէ համամիտ են հիմնական կէտերու մասին : Երկու կառավարութիւնները պի–տի աշխատին զարկ տալ Ֆրանքօ–գեր–ման գործակցութեան, նպաստելով միաց–եալ Եւրոպայի ծրագրին : Անգամ մը եւս հաստատեցին թէ Եւրոպայի միութիւնը, խաղաղութիւնը եւ բարգաւաճումը կրնան ապահովուիլ միայն եւրոպականացման ուղղութեամբ եւ Ֆրանսայի ու Գերմա–նիոյ անկեղծ համաձայնութեամբ : Այդ քաղաքականութեան մաս համարելով Հոկտեմբեր 23ի հանրաքուէն, երկու վարչապետները որոշեցին օգնել Սարի շրջանին եւրոպականացման ծրագրին ի–րականացման :

Կ'ըսուի թէ Տոքթ. Ատընաուըր առա–ջարկած էր յետաձգել Հոկտ. 23ի հանրա–քուէն, բայց Պ. Էտ. Ֆոր չհամոզուեցաւ : Արտաքին նախարարը, Պ. Փինէ, որ ներ–կայ էր խօսակցութեանց, չուզեց յայտնել թէ ի՛նչ պիտի ընեն, եթէ Սարի 900.000 բնակիչները մերժեն եւրոպական կարգա–սարքը : (Այդ պարագային շրջանը Գեր–մանիոյ մաս պիտի համարուի, տասը տա–րի Ֆրանսական իշխանութեան տակ մնա–լէ ետք) :

× Սարի վարչապետը, Հոֆման, ճառ մը խօսելով ազդարարեց.— Քուէ տուէք եւրոպական կարգուսարքին եւ կրնաք ճամբել զիս : Եթէ «ոչ» ըսէք, յաւիտենա–պէս պիտի տեւէ ներկայ վիճակը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը յանձնարա–րեց հաղորդակցութեանց նախարարին, Պ. Քոսթաս Քարամանլիսի անմիջապէս նոր դահլիճ մը կազմել, որպէս զի կացութիւ–նը աւելի չծանրանայ, մառեշալ Փափա–գոսի մահուան հետեւանքով : Ինչպէս գրած էինք երէկ, Փափագոս մեռաւ առջի օր : Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր ծանր հիւծախտէ մը եւ կիրակի օր Զուի–ցերիա պիտի երթար, դարմանուելու հա–մար : Նոր կառավարութեան առաջին գոր–ծը պիտի ըլլայ նոր ընտրութիւններ կա–տարել :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ Քաղաքական յանձնա–խումբը առջի օր կարճ նիստ մը գումա–րելով, միաձայնութեամբ որոշեց յետա–ձգել Ալժերիոյ հարցին քննութիւնը : Կը յուսացուի որ այս յետաձգման ընթաց–քին կարելի պիտի ըլլայ համոզել Ֆրան–սան, որպէսզի ետ առնէ Ազգաժողովի նիստերուն չմասնակցելու որոշումը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ հարցին քննութեան առեն Մ. Նահանգները վճռական դիրք մը չբռ–նեցին, բսած է արտաքին նախարարը Փա–րիզի ամերիկեան դեսպանին, ցաւ յայտ–նելով : Ամերիկեան մեծ օրաթերթ մը, « Նիւ Եորք Թայմզ» եւս կը քննադատէ Ամերիկայի դիրքը, բացատրելով թէ «Մ. Նահանգները բացորոշապէս ուժ տուին Անգլիոյ, Կիպրոսի հարցին մէջ, բայց իրենց ներկայացուցիչը դոհացաւ բարե–խառն ճառ մը խօսելով, երբ կը քննուէր Ալժերիոյ խնդիրը, որ շատ աւելի կարե–ւոր է » :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Ապա–հովութեան տեսչութեան պաշտօնեաները օդակայանին մէջ գրաւեցին Մեքսիկայի խորհրդեան դեսպանատան կողմէ իր կա–ռավարութեան ուղղուած դիւանագիտա–կան պայուսակ մը :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ երկիրներուն վե–րազինման համար Հնդկաստան ալ յանձն առած է զէնք ճարել, մասնաւորապէս Հրացաններ, «զուտ առեւտրական գետնի վրայ » :

ԻՐԱՆԻ երեսփ. ժողովը վաւերացուց օ–րինագիծ մը զոր կ'արգիլուի ափիոնի արտադրութիւնը ամբողջ երկրին մէջ : Անցեալ Սեպտեմբերին ալ արգիլած էր ափիոն ծխել :

ԱՆԳԼԻՈՅ Եւմտական նախարարը խնա–յողութեան ծրագիր մը կազմած է, սթեր–լինը փրկելու համար : — Կառավարու–թիւնը կ'ամբաստանէ Սէուտի Արաբիոյ կառավարութիւնը թէ 400 միլ. ոսկի (30 միլիառ Ֆրանք) կաշառք առաջարկած է Իմիր Ապուի, որպէսզի դաւ մը սարքէ իր եղբօրը դէմ, ջնջելու համար անգլ. ըն–կերութեան մը տրուած քարիւղի մենա–շնորհը :

ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒ մը Մ. Նահանգներէն Փարիզ հասաւ 9 ժամ 20 վայրկեանէն :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 30ին, Ռիւ Ժէյի սրահը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Պէրպէրեան 500 Ֆրանք կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի, Սրբուհի Գէորգեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի թաղականութիւ–նը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հո–գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գեր. Տ. Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի համար, անոր մահուան 21րդ տարեդար–ձին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Ար–տակ վրդ. Մանուկեան :

Կը հրաւիրենք բոլոր ժողովուրդը ներ–կայ ըլլալ սոյն յարգանքի եւ յիշատակի արարողութեանց :— (ԿՆԻՔ)

***

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ այս կիրակի եկեղեցւոյս Օծման 51րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն ե–կեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆ–ԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համօրէն ննջե–ցեալներու յիշատակին :

Պատարագի ընթացքին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստ–եան պաշտօն, յետ պատարագի ժամը 1–էն այցելութիւն պիտի տրուի հոգելոյս սրբազանի շիրիմին : Կը հրաւիրուի Փա–րիզի եւ շրջականերու հայութիւնը :

***

Տիկին Եղիսաբէթ Շահինեան կը ծա–նուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ ՍԵՐՈԲ ՆԸ–ՐՍՆԵԱՆի մահուան քառասունքին առ–թիւ, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա–տակը յարգողները :

***

Այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղե–ցին մէջ, 15 Ռիւ ժան Կուժօն, Հաճընի 8 հազար զոհուածներու յիշատակին : Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողնե–րը : Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մատաղ Ազգային Տան մէջ :

***

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սանդուխտ Ասատուրեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր կը ծանուցանեն որ այս կիրակի հոգեհան–գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պոմո–նի Հայոց եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ Առաքել Ասատուրեանի կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազ–գականներն ու բարեկամները :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ Եօզկատցիներու, 440 մե–ծադիր էջ, պատկերազարդ : Խմբագրեց՝ Վահէ Հայկ. աշխատակցութեամբ Տիկին Նուրիցա Մ. Փիլիպոսեանի եւ Աւետիս Քէշտէքեանի (Ա. Կապենց) : Տպ. Ֆրէզ–նօ, 1955 : Ստանալու համար դիմել՝

Y. Basmajian' 824, N. Street
Fresno, Calif. U. S. A.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս Աղքատախնամը պիտի տայ իր տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Սէնքի շքեղ սրահներու մէջ :

Պարահանդէսը առիթ մըն է, յիշելու համար մեր բախտաղուրկ եղբայրներն ու քոյրերը որոնց հանդէպ ունինք եղբայրա–կան պարտականութիւններ :

Ամէն քաղաքացի պարտաւոր է օգնել համաձայն իր կարողութեան :

Անշուշտ Հոկտեմբեր 23ին շատեր պիտի ուզեն պատուել Աղքատախնամի պարա–հանդէսը, տրամադրելով ամէն աջակցու–թիւն այս ազգօգուտ կազմակերպու–թեան տարեկան ձեռնարկին :

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները, դի–մելով Պ. Աճէմեանի,
56, Rue Lafayette, Paris. Tél. PRO. 03-19
Պ. Յովհաննէսեանի՝
14, Rue Rochambeau, Tél. TRU. 47-48
Նուէրները ղրկել վարչութեան հասցէին.
32, Rue de Trévise, Paris

Վարչութիւն

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւանդի Շաւիլի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը այս կի–րակի ժամը 3ին, Քաֆէ Ավիաթիէի մէջ, 141 Ավընիւ Ռոժէ Սալէնկրօ, Շաւիլ : Փօն տը Սէվրէն 171 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել Տուպլիս, Շաւիլ, Սէն Լա–զարէն կառախումբ իջնել Շաւիլ :

ՀԱՅ ՋԵՌԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Ինքնատիպ եւ իր ձեռքով քանդակած գործերուն, տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 8 (Շաբաթ), 9 (Կիրակի), եւ 10 (Բշ.) օ–րերը, առաւօտեան ժամը 10էն՝ գիշեր–ուան ժամը 10 :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

32, Ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ

Ցուցադրուած գործեր.— Վահան Մա–միկոնեան, Խաչատուր Աբովեան, Գագաղ Արթին Ամիրա, Քրիստոսի Ծնունդը, Փա–րիզի Օփերան, Յաղթական կամարը, Դա–ւիթ – Գողիաթ, Իշխանուհի Մարկարէթ, Անթիլիասի Մայր Տաճարը, Փարիզի Հա–յոց եկեղեցին, Երեւանի Մարզական Պալատին մուտքը, Զուարթնոց եկեղե–ցին, Ս. Սեբաստիանոսի նահատակումը, եւն. եւն. :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուար–ձաններու հայութիւնը անխտիր :

Ծախուած գործերուն հասոյթին տասը պիտի յատկացուի Նշան Փալանճեան ճե–մարանի փոնտին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբ–թի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20ին : Ար–ձանագրուիլ դիմելով Նուպար Յովհան–նէսեանի, 14 ռիւ Ռօշամպօ, Հեռ. Թրիւ. 47.48 եւ Պ. Գրիգոր Ադամեանի, 51 ռիւ Շաթօտէօն, Հեռ. Թրի. 57–74, ամէնէն ուշ մինչեւ երեքշաբթի, գին 700 Ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց բնակարաններուն մէջ քոնֆէք–սիոնի մաքուր գործ կարող գործաւորու–հիներ, քոմպինէզօն, վէսթօն, փանթա–լոն, սալօփեթ, Պուլուզօն, բարակ քօթօ–նատ ապրանքներէ ժիւփ եւ թայյէօ : Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ
25, Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat
Tél. VI. 89 - 21

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն Մանկապարտէզի 1955–1956 տարեշրջա–նը : Հինգ տարեկանէն սկսեալ աղջիկներ կ'ընդունուին, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Պայմաններու համար դիմել՝

73, Av. H. Barbusse, Arnouville-les-Gonesse
Tél. Gonesse 179

Քոյրերը կ'աւանդեն նաեւ հայերէնի, դաշնակի եւ ձեռագործի դասեր :

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եդիպտացի» կո–միտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խում–բերու վարչութիւնները, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 17, Ռիւ Պլէօ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլան կո–միտէի ներկայացուցիչները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ՝ ժամը 21ի, ծանօթ հաւաքատեղին : Կը խնդ–րուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր–եանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ակումբի սրահին մէջ, ժամը 8.30ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անդամա–տոմսերը միասին բերել :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամ–ները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. 12Հոկտ., ժամը 6.30ին, Թէժան սրճարանին վերնա–յարկը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի եկեղեցւոյ հինգշաբթի օրուան դասընթացքները վերաբացուած են Հոկ–տեմբեր վեցէն սկսեալ :

Կը հրաւիրուին եկեղեցւոյ կեդրոնի, Պանեէօ Քաշանի, Լիլայի, Շավիլի, Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյիի թաղամասերուն ա–շակերտներու ծնողները, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այդ օր իրենց շրջանի դպրոցներու սրահը :

Ապահովուած են յարմար սրահներ, եւ ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ նոր եւ որակեալ ուժերէ :

●

Ֆ.Կ.Խաչի Պոմոնի դպրոցը վերաբացուած է Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի, ուսուց–չութեամբ Պ. Վահրամ Միսքիճի :

Դասերը բոլորովին ձրի են : Սիրելի ծը–նողներ փութացէք արձանագրել ձեր զա–ւակները :

●

Սէնթ Էթիէնի հայերէնի դասընթացքը վերսկսաւ Հոկտ. վեցին :

Գիշերուան դասընթացքի հետե–ւող աշակերտները թող նախօրօք արձա–նագրուին հինգշաբթի օր Պ. Կ. Տէրմոյ–եանի մօտ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչու–թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Գալայճեանէ 15.000 Ֆրանք, ի նպաստ օգափոխութեան կա–յանի շէնքին նորոգութեան :

*

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Հերմինէ Տէր Ղուկասեան եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր Ղուկասեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով կամ որեւէ ձե–ւով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ա–մուսնոյն եւ եղբօր՝ ողբացեալ Երուանդ Տէր Ղուկասեանի կսկծալի մահուան առ–թիւ :

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

Հայերէնէ – հայերէն պատկերազարդ բա–ռարանը, 1406 էջ : Գին՝ 3500 Ֆրանք :

Մասնաւոր զեղչ, մեծաքանակ գնում–ներու համար :

Ֆրանսայի կեդրոնատեղի՝

Camer Capamadjian, 44, Rue du Commerce
Colombes (Seine)

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատր 12 փր

ՇԱԲԱԹ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 8 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7796 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3207

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՌԱՅԵԼ, ՈՉ ԹԷ ԻՇԽԵԼ

•

Սեպտ. 30ի կաթող. ընտրութենէն ի վեր, ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին յաջորդ զարգացումներու մասին (օծում, խումբ մը վարդապետներու ձեռնադրութիւն, Հոգեւոր Խորհուրդի կազմութիւն եւայլն): Եկեղեցին անգամ լուր չունի:

Այսօր ալ, 8 Հոկտեմբեր, տեղի պիտի ունենար միւռոնօրհնութիւնը, համաձայն հրատարակուած յայտագրին:

Միւս կողմէ, տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ անդրադարձում ունեցած է կիլիկեան թեմերու, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքութեանց ներկայացուցիչներուն բացակայութիւնը:

Ինչպէս հաղորդեցին թերթերը, Անթիլիասի Միաբանութիւնը գոհացած է զրկելով Դերենիկ եպիսկ.ը եւ աշխարհական պատգամաւոր մը (Դամասկոսի ներկայացուցիչը):

Անձնական հրաւէրներուն չեն պատասխանած տեղապահը՝ Խադ արք., Լիբանանի, Բերիոյ (Հալէպ) եւ Կիպրոսի առաջնորդները, Փառէն եպիսկ.:

Չէ պատասխանած, նաեւ, Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան: Պոլսոյ պատրիարքը, որ նախապէս կ'ուզէր երթալ ուրիշ եպիսկոպոսի մը հետ, վերջին պահուն ետ կեցաւ, Սեպտ. 6ի դէպքերուն հետեւանքով:

Միւս կողմէ, Լիբանանի եւ Բերիոյ թեմերուն ընդհ. ժողովները չեն ընտրած իրենց աշխարհական պատգամաւորները (Լիբանանի համար՝ եօթը):

Որքան գիտենք, եկեղեցական համագումարին չեն մասնակցած, նաեւ, Հիւս. Ամերիկայի Բ. թեմին եւ Իրանի ազգ. վարչութիւնները:

Կղերական թէ աշխարհական, անշուշտ բոլոր բացականերն ալ ունին օրինական պատճառաբանութիւններ, որոնք հաղորդուած են առ որ անկ է: Նոյնիսկ մամուլի միջոցաւ ալ պարզուած:

Ոչ պատահմունք է այս, ոչ ալ քմայք այլ բացառիկ երեւոյթ մը որ կրնայ անդրադառնալ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռներուն յառաջիկայ գործունէութեան վրայ:

Սպասելով այս խնդիրներուն լուսաբանութեան, կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել բացասական երեւոյթ մը:

Անշուշտ ուրիշներ ալ դիտած են որ, նախորդ եկեղեցական ժողովէն՝ 1945էն ի վեր, տեսակ մը սովորութիւն դարձած է կաթող. պատուիրակներ նշանակել արտասահմանի թեմերուն համար:

Այդ օրինազանցութենէն օգտուելով, շատ մը վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ մասնաւոր հով կուտան իրենք իրենց: Կը դառնան ոչ թէ սպասաւոր Եկեղեցւոյ, այլ իշխանաւոր:

Անոնք որ բարեխիղճ են, կը գոհանան սնապարծութեամբ: Իսկ ուրիշներ այդ չինծու տիտղոսը կը շահագործեն, գործելով իբրեւ արտակարգ դեսպան, անտեսելով ազգ. սահմանադրութիւն, թեմական ժողովներ, եւայլն:

Չափազանց երկար տեւեց այս կղերապետութիւնը, խանգարելով բուն իսկ Հայ. Եկեղեցւոյ կանոններն ու աւանդութիւնները:

Էջմիածնի նորընտիր կաթողիկոսը պիտի կրնա՞յ դադրեցնել այս օրինազանցութիւնը:

Օրէնք եւ սովորութիւն կը թելադրեն որ ամէն թեմ ազատօրէն ընտրէ իր առաջնորդը:

Նուիրակներ (ոչ թէ պատուիրակներ) կարելի է ղրկել շատ բացառիկ պարագաներու մէջ: Այն ալ յատկապէս ճշդուած պաշտօնով մը:

Ու եւ է կղերականի պաշտօնը պիտի ըլլայ ծառայել, ոչ թէ իշխել, ինչպէս կը թելադրէ մեր ժողովրդական Եկեղեցին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԸ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

•

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑՈՒՑ ՉՈՐՍ ԸՄԲՈՍՏ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ

Ազգ. ժողովը առջի գիշեր սկսաւ երկար ատենէ ի վեր սպասուած վիճաբանութիւնը՝ Հիւս. Ափրիկէի եւ ուրիշ հրատապ հարցերու մասին: Կառավարութիւնը ինք առաջարկած էր այս վիճաբանութիւնը որ շարունակուեցաւ երէկ եւ թերեւս վերջանայ այսօր, շաբաթ: Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթը, մթնոլորտը տաքցած է եւ միտքերը կը գրգռուին ժամէ ժամ: Արդէն իսկ նախարարական մասնակի տագնապ մը սկսած էր երէկ առտու, երբ վարչապետը, Պ. Էտ. Ֆոր հրաժարեցուց չորս կոլեան նախարարներ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ — Լիւքսէմպուրկէն Փարիզ վերադարձած ատեն, վարչապետը տեղեկութիւններ ստացած էր կարգ մը նախարարներու դիրքի մասին: Անմիջապէս վարչապետարան հրաւիրելով զանոնք, խնդրեց իրենց հրաժարականը ներկայացնել: Պ. Փալեւսկի, զօր. Քէօնիկ, Պ. Պ. Թրիպուլէ եւ Պայրու անմիջապէս հրաժարեցան եւ պիտի չմասնակցին այս առտուան նախարարական խորհուրդին: Պ. Քորնիլիոն Մոլինիէ համամիտ ըլլալով վարչապետին քաղաքականութեան, կը մնայ նախարար հանրօգուտ շինութեանց, փոխադրութեանց եւ շրջագայութեան:

Զօր. Քէօնիկի տեղ ազգ. պաշտպանութեան նախարար նշանակուեցաւ զօր. Պիյոթ, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց: Իր առաջին գործը եղաւ պաշտօնանկ ընել գլխաւոր սպան, զօր. Լըքոնթ, որ զօր. Քէօնիկի ներշնչողը կը համարուի եւ վարչապետին քաղաքականութեան գլխաւոր հակառակորդներէն մէկը:

Նոյն օրը չորս հրաժարեալ նախարարները հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, ուր կը բացատրէին թէ հարկ է ազգ. փրկութեան դաշինք մը կազմել անյապաղ, նկատի առնելով Հիւս. Ափրիկէի կացութեան ծանրացումը եւ երկրին սպառնացող վտանգները: Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէր թէ վարչապետը որոշած էր շարունակել իր քաղաքականութիւնը, ուստի իրենք ուրիշ ելք չտեսան եթէ ոչ արձանագրել իրենց անհամաձայնութիւնը եւ համապատասխան եզրակացութեան յանգիլ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորս նախարարներուն խմբակցութիւնը միեւնոյն ատեն դիմած էր հանրապետութեան նախագահին, առաջարկելով հանրային փրկութեան դաշինք մը կազմել, գիտնալով հանդերձ որ սահմանադրութեան կը հակասէ այսպիսի ձեռնարկ մը: Էլիզէի պալատէն մեկնած ատեն, ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ Հիւս. Ափրիկէի տագնապը վտանգէ ոչ միայն Ֆրանսայի ապագան իբրեւ մեծ ազգ, այլեւ կը վնասէ Հանրապետութեան, ինչպէս եւ Ֆրանսացիներու բարօրութեան եւ ազատութեան: «Բացատրեցինք Հանրապետութեան նախագահին թէ այսուհետեւ մեր գործունէութեան միակ նպատակը պիտի ըլլայ անմիջական կազմութիւնը հանրային փրկութեան դաշինքի մը, ղեկավարութեամբ ազգային անվիճելի հեղինակութեան մը եւ մասնակցութեամբ բոլոր ազգային հոսանքներուն»:

Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, զօր. տը Կոլ-Նախկին կուսակիցները ուզած են որ վարչապետը հրաժարի, որպէսզի կարելի ըլլայ ազգ. միութեան դաշինք մը կազմել, լայն իրաւասութիւններ ստանալով խորհրդարանէն:

Այս խմբակցութիւնը հակառակ է Մարոքի համար ծրագրուած բարենորոգումներուն եւ կ'ուզէ անխախտ պահել Ֆրանսական Թեւարկութիւնը:

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

*

« ՀԱՅԱՍԻՐԱԿԱՆ » ...

Անշուշտ ամէնքդ ալ իմացած էք «հայասիրական» արտայայտութիւններ, վերջին երեսուն – քառասուն տարիներու ընթացքին: Կամ աւելի առաջ:

Մանաւանդ հիմա որ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պողոտաները զաղտնիք չունին մեզի համար:

Սակաւաթիւ մարդասէրներու դիմաց, բազմութիւն մը կը կազմեն անոնք որ անգամ մը եւս կ'արիւնեն այս ժողովուրդին տառապանքը, տգիտութեամբ, բանգիտութեամբ կամ բթամտութեամբ:

1895 - 96ի «Մեծ Դէպք»ին, երբ արիւն կը հոսէր Պոլսոյ փողոցներուն մէջ եւ 300.000 Հայեր կը յօշոտուէին ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ, այս Լոյս Քաղաքին մէջ կաթողիկէ ականաւոր քահանայ մը իր «հայասիրութիւնը» կ'արտայայտէր, մեր քրիստոնէական մեղքերուն վերագրելով աղէտը:

Հայաջինջ Սարսափներուն ատեն ալ վայելեցինք այս բարեպաշտական համակրանքը, մասնաւորապէս Հիւս. Ամերիկայի մէջ:

Գտնուեցան միսիոնարներ եւ պատուելիներ, որոնք յանցաւոր հանեցին զոհերը, թէ բերանացի եւ թէ գրաւոր քարոզներով:

Անոնք ամենայն երկիւղածութեամբ կը բացատրէին թէ Տէրն Մեր այդ պատիժը սահմանած էր, հոգիներու փրկութեան համար:

Ըսողներ ալ եղան թէ անհրաժեշտ էր որ ջարդուէինք, որպէսզի մահմէտականները քրիստոնեայ դառնային...

Պոլսոյ վերջին դէպքերուն առթիւ, միտքս ինկաւ ողբացեալ Թէոդիկի մէկ պատմութիւնը:

Անշուշտ գիտէք որ Թէոդիկ ալ բանտ ու աքսոր տեսած էր, առաջին Աշխարհամարտին ատեն:

Օր մը, օտար կղերականի մը հանդիպելով Փարիզի մէջ, մանրամասնօրէն կը պատմէ իր տեսածներն ու լսածները:

Կը նկարագրէ թէ ինչպէս կը ջարդէին ամբողջ բազմութիւններ: Կը յօշոտէին, կը հրկիզէին, ողջ ողջ կը թաղէին, ծովը կամ գետը կը նետէին եւն.:

Կրնաք թարմացնել ձեր յիշողութիւնը, կարդալով Եդ. Տարօնեանի յօդուածը, (Բ. էջ):

Գերյարգելի կղերականը, ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ քաջ ախոյեան քրիստոնէութեան, ուշադրութեամբ լսելէ վերջ գործուած բարբարոսութեանց նկարագրութիւնը, կ'աղաղակէ, իբրեւ գերագոյն ապացոյց իր «հայասիրութեան».

— «Այո, սիրելի բարեկամ, դուք ջարդուեցաք, բայց մխիթարուեցէ՛ք, անդենականին մէջ Տիրոջը աջ կողմը պիտի նստիք»:

Կը կարծեմ թէ Տէրը ինք անդունդը պիտի գլորէր իր աթոռով, եթէ լսէր միայն Տրապիզոնի ծծկեր երախաներուն սպանդը կամ Տարօնի կիներուն ողջակիզումը՝ եկեղեցիներու եւ գոմերու մէջ:

Երանի՜ թէ իրենց պահէին Տիրոջը ոչ միայն աջն ու ձախը, այլ եւ ամբողջ գահը, եւ մեր ժողովուրդը ողջ մնար...

ՎԱՀԷ

ԲՈՒՌՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

*

Վարչապետը մերժելով ընդդիմադիրներուն տեսակէտը, ինք ուզած էր որ անմիջապէս ընդհ. վիճաբանութիւն մը կատարուի Ազգ. ժողովին մէջ:

Առջի գիշեր, երբ նիստը բացուեցաւ, աւելի քան երկու հարիւր երեսփոխաններ գրաւած էին իրենց տեղերը: Առաջին անգամ խօսք առաւ Պ. Էտ. Ֆոր, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— Չեմ ուզեր լրիւ զեկուցում մը տալ վիճաբանութիւններն սկսած ատեն, այլ պարզապէս յայտնել ընդհանուր գիծերը, ինծի վերապահելով պատասխանել հարցումներուն եւ եզրակացութեան մը յանգիլ: Կ'ուզեմ Ազգ. ժողովին ուշադրութեան յանձնել թէ ընդարձակ ձեռնարկ մը կը փորձուի մեր երկրին դէմ, ծրագրեալ ձեռնարկ մը Ֆրանսայի ներկայութեան դէմ՝ Հիւս. Ափրիկէի մէջ եւ վաղն ալ թերեւս Ֆրանսական Միութեան ուրիշ մէկ կէտին վրայ: Այդ ձեռնարկը վերջերս յայտնուեցաւ դիւանագիտական դետնի վրայ: Ձեռնարկը ունի ուրիշ ձեւեր, աւելի ծանրակշիռ եւ աւելի ցաւալի: Մէկը զոր կը վարանիմ ռազմական կոչել, կը բաղկանայ սպանութիւններէ, ջարդերէ, քանդումներէ, ապատակներու արշաւներէն: Հաստատուած է որ արտասահմանեան կազմակերպութիւններ կը գործակցին այս արարքներուն: Կը խնդրեմ որ Ազգ. ժողովը անհրաժեշտ արժանաւորութիւն մը ապահովէ այս վիճաբանութեանց: Թող ամէն մէկը մտածէ թէ ինչ որ պիտի ըսէ միայն Ֆրանսացիներուն սահմանուած չէ:

Վարչապետը յետոյ գնահատելով զօրքին քաջութիւնը, յոյս յայտնեց թէ կատարուած զոհողութիւնները կարելի եղածին չափ սահմանափակ պիտի ըլլան: «Խնդիրը միայն զինեալ ուժի դիմել չէ, այլ ամէն բանէ առաջ ելք մը գտնել, քաղաքական միջոցներով:

Առաջին հարցապնդումն ուղղեց ընկերվարական ներկայացուցիչը, ցաւ յայտնելով կառավարութեան ձգձգումներուն համար: Յետոյ բացատրեց թէ ընկերվարականները միշտ հակառակ են բանի ուժի քաղաքականութեան: «Կառավարութեան դիտաւորութիւնները բարի են, բայց մենք իր գործերէն պիտի դատենք»:

Անկախ երեսփոխան մը եւս ցաւ յայտնեց որ թանկագին ժամանակ կորսուեցաւ: «Բարեբախտաբար լուծուեցաւ Ալժերիոյ համայնավար կուսակցութիւնը: Ինչո՞ւ Մարոքի համայնավար կուսակցութիւնն ալ չլուծուեցաւ: Երկուքն ալ կ'ուզեն որ Ֆրանսացիները հեռանան Հիւս. Ափրիկէէն: Կ'ըսուի թէ օգոստ. 20ին զինուորական շրջանի երկու վարիչներ մերժած են հնազանդիլ Մարոքի մարզպանին: Նորավիր զինուորները կրնա՞ն հնազանդիլ, երբ անհնազանդութեան օրինակը զինուորական ամենաբարձր իշխանութենէն կուգայ

Վիճաբանութեանց ընթացքին խօսք առաւ նաեւ արտաքին նախարարը, Փինէ, բացագանչելով.— «Եթէ չէք հաւնիր կառավարութեան վարած քաղաքականութեան, մերժեցէք, բայց ուրիշ ուղեգիծ մը առաջարկեցէք»:

× Ազգ. պաշտպանութեան նոր նախարարը, զօր. Պիյոթ, 40 տարեկան է եւ նախապէս եղած է զինուորական պատուիրակ Ազգաժողովին մէջ: Տեղեկարերն էր Լոնտոնի եւ Փարիզի համաձայնութեանց: Ինքն ալ զօր. տը Կոլի նախկին կազմակերպութեան կը պատկանի, բայց համաձայն է կառավարութեան հետ գործակցելու:

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, հանդարտութիւն կը տիրէ Մարոքի հարաւային շրջանին մէջ, բայց գործողութիւնները կը շարունակուին հիւսիսային ճակատին վրայ: Կը հաստատուի թէ սպանիական Մարոքի զինուորական իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի թմ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

« ԹՈՒՐՔԸ ԱՆՑԱՒ ԱՅՍ ՏԵՂԷՆ »...

Երկրորդ անգամն է որ ծառայականս Վ. Հիւկոյի այս վճիռը կ'ընտրեմ իբրեւ բնաբան յօդուածի մը: Ցանկանքը խմս չէ: Երբ խնդիրը Թուրքի հոգին վերլուծելու մասին է, միշտ կարելի է կրկնել այլեւս պատմական դարձած այս դատաստանը: Այն խորունկ համոզումով որով մուէզզինը մինարէին կատարէն հաւատացեալներուն կը պատգամէ.— «Աստուծմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ»: Բովանդակ մարդկութիւնը գիտէ ասիկա:

Դեռ փաստերու պէ՞տք ունիք:

Եթէ վստահ էք ձեր ջիղերու քար տոկունութեանը, լսեցէք ուրեմն.— Պոլսոյ մէջ, Բերայի Շիտակին վրայ, հայկական ջարդերէն մէկուն ընթացքին, հայ բնակարաններու մէջ ներխուժած Թուրք զինուորներ, ծառէն պոկուած պտուղներու պէս, հայ մանկիկներ պատուհաններէն վար կը թափէին, ու մայթերուն վրայ սպասող ուրիշ զինուորներ զանոնք իրենց սուիններով կը շամփրէին օդին մէջ: (Ֆրանսացի նաւապետի մը տեղեկագրին մէջն է որ կարդացած եմ այս զարհուրելի տողերը):

Տիգրանակերտի առաջնորդը գրաստի մը պէս պայտեցին, եկեղեցիին սալայատակներուն վրայ քալեցուցին ու յետոյ քարիւղի բոցերու մէջ խորովեցին:

Սասունի մէջ յղի կիներու փորերը սրածեցին ու արգանդի մանկիկները շուներու առջեւ նետեցին: Մէկը այս վատաբախտներէն Սպաղանից Մակար իշխանի կինն էր:

Տրապիզոնի գլխաւոր հրապարակին վրայ, տասնեակներով հայ երախաներ եռուն կաթսաներու մէջ մխրճեցին ու յետոյ անոնց խաշած մարմնիկները նիզակներու ծայրերով հանդիսատեսներուն ներկայացնելով «խոզի միս» պոռացին:

Ու, Էնկիթիմուրի յիշատակը տօնելու համար, քանի քանի Հայեր ողջ ողջ թաղեցին, ու քանի քանի կիսամեռներ թողուցին սովալլուկ գայլերու փարատիչ կատաղութեանց:

Դեռ շարունակե՞նք: Այդ ո՞ր գրիչն է որ պիտի յաւակնէր սպառել Թրքական վայրագութեանց ոչ թէ լրիւ նկարագրութիւնը, այլ չոր թուարկումը միայն:

Զարմանալի Թուրքին ինքնավայել արարքները չեն, արովհետեւ Ելլադայէն մինչեւ Ասորեստան, ու Խրիմէն մինչեւ Եգիպտոս, բոլոր ոչ-Թուրք ժողովուրդները գիտեն որ Թուրքը Ջարդարար է, ինչպէս գիտեն որ բորենին գիշակեր է, ու մոլեխինդը՝ թունաւոր:

Զարմանալին Արեւմուտքի ազգերուն ու իշխանաւորներուն անտարբերութիւնն է հանդէպ Թուրքին նախճիրներուն: Որովհետեւ անոնք ալ մեզի չափ կը ճանչնան Թուրքին վայրագութեանց չարքն ու տարածքը:

Այս քրիստոնեայ ազգերուն ու իշխաններուն ուղղափառութեան զգայարանը երբեմն կը ցնցուէր, երբ կ'իմանային թէ Եւրոպայի մէջ ոմանք, խաչակնքելու համար նախ աջ ուսը կը նշեն, յետոյ ձախը: կամ ուրիշներ Հաղորդութեան հացն ու գինին միասնաբար կ'ընդունին փոխանակ զատ զատ առնելու: Եւ, Քրիստոսի սիրոյն համար, հերետիկոսները խարոյկով ու կոտորածներով կը պատուհասէին: Այս երկիւղած հաւատացեալները, այս անըստգիւտ քրիստոնեաները ոճիր-արկածի մը առթած ցաւը գէթ զգացի՞ն, երբ կը կարդային որ Հայաստանի մէջ սրբալոյս մեռոնով օծուած եկեղեցիները ախոռներու կը վերածուէին, ու խաչով ու Աւետարանով կնքուած գերեզմաններ կը սրբապղծուէին: Թող Քրիստոս ինքը պատասխանէ այս երեսպաշտներուն.

— «Վայ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց, որ զուղտս կլանէք եւ զմժղուկս քամէք»:

Անոնք շատ լաւ կը ճանչնային Թուրքը: Կարելի է ըսել թէ այս ոխերիմ քրիստոնեաներուն թոյլատու նայուածքին ներքեւն էր թէ Թուրքերը սերբ յեղափոխականները տախտակներու մէջ կապած սղոցեցին, թէ Պոլսոյ Յունաց Գրիգորիոս պատրիարքը կախելէ վերջ, մարմինը շուներու լծեցին ու մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ քաշկռտեցին, թէ Քիոսի ժողովուրդը այնպէս բնաջնջեցին որ կղզիին կեդրոնական քաղաքին քսան հազարնոց բնակչութենէն ութ հոգի միայն ճողոպրեցան: ՈՒԹ կ'ըսեմ, այսինքն չորս առնել չորս. գրչի սխալ չկայ այստեղ: Ահա ամայացած Քիոսի այս արհաւրալից տեսարանին յաճախանքին ազդեցութեան տակ էր որ Վ. Հիւկօ — այն ատեն դեռ քսանըվեց տարեկան — սոսկումով աղաղակեց.—

Les Turcs ont passé là, tout est ruine et deuil!

Նոյն այս պատկերին քանի՞ հազարերորդ տպագրութիւնն է որ Պոլսոյ մէջ դեռ նոր նոր լայնօրէն տարածուեցաւ աչքին առջեւ այն պետութիւններուն որոնք, ի ձայն հիւլէական ռումբերու, իրենք զիրենք կը հռչակեն ախոյեան համաշխարհային խաղաղութեան, ռահվիրայ տիեզերական եղբայրութեան եւ պաշտպան ճնշուած ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին: Տարածուեցաւ լուռ համակերպութեամբը այն ժողովուրդներուն որոնք իրենք զիրենք Հելլէն քաղաքակրթութեան ամէնէն արժանաւոր զաւակները կը դաւանին...:

Բայց երեւի պատուախնդրութիւնը հոգեկան աղամանդ մըն է, զոր իր անդայտ պայծառութեանը մէջ տեսնելու համար, հարկ է դառնալ դէպի մեր տարաբախտ ժողովուրդը: Արդարեւ, հայ գիւղացին — յաճախ անգրագէտ — երբ կ'իմանար թէ Թուրքը կամ Քիւրտը յայրատ նայուածքով մը դիտած է իր նորահաս աղջիկը, խունկ ու մոմ վառելով տաճարին մէջ կ'աղօթէր որ Աստուած իր քովը առնի հէք պարմանուհին, որպէսզի անարգ ու ամբարիշտ պահանջողին ձեռքը չիյնայ: Ու երբեմն ալ, երբ տեսած է որ Աստուած կ'ուշանայ իր խնդրանքը կատարելու, ինքըն իսկ որդեսպան եղած է, անպատուութենէ խուսափելու համար:

Եւ հիմա այսքան աներածութեանց ու սրբապղծութեանց հանդէպ ի՞նչ պիտի ըլլայ քաղաքակրթութեան տարփողիչներուն դիրքը: — Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, ձեւական ծանուցագրի մը փոխանակումը որուն պիտի հետեւի շամփայնի բաժակներու բախումը: ՄԱԿը համարձակեցա՞ւ իր օրակարգին մէջ արձանագրել աղէտեալներուն բողոքը, վիճաչպաճառելու համար դաւադիրներուն, որոնք բոլորովին ապահով էին իրենց անպատիժ մնալուն: Հիթլէր Թուրքերուն օրինակէն խրախուսուելով էր որ ձեռնարկեց Հրեաներու հալածանքին: Այս առթիւ իրեն չափաւորութեան խորհուրդ տուողներուն միամտութիւնը կը հեգնէր հարցնելով.

— «Ո՞վ Թուրքերէն հաշիւ պահանջեց Հայերու բնաջնջումին համար»:

Թուրքէն ու Հիթլէրէն աւելի մենք Հայերս այն տխուր ապահովութիւնը ունինք թէ այս անգամ ալ զոհերու ձայնը անլսելի պիտի մնայ:

Ներեցէք այս մռայլ խորհրդածութեանց համար: Բայց ըսէ, չէ՞: Երբ Հայ մըն է որ Թուրքի մասին կը խօսի, ուրիշ ի՞նչ կրնայ ըսել:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐԸ՝ ՆԵՐՍԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դահլիճին պատուհաններէն չքեղ համայնապատկեր մը կը պարզուի մեր աչքին: Հեռուն, ձիւնածածկ Ցուլեան Ալպեանները, աւելի մօտը՝ գեղանի Վենետիկը, իր զանգակատուններով, մարմարեայ պալատներով, խորհրդանշական կոթողներով, ու վերջապէս կապտաւուն ծովը, ակօսուած ձկնակերպ կոնտոլներով: Աջակողմը՝ Լիտօն, որ իր կանաչութիւնը կը ցոլացնէ Ադրիականի հայելին մէջ, ու կղզեակները, որոնք իրենց ոտքերը կը լուան Լակունային մէջ եւ կ'ընդլայնին հեռուն մեծ տարածութեան մը վրայ: Այս դրախտավայրին մէջն է,— որուն լռութիւնը կը խռովի միայն բարձր կիպարիսներուն սաղարթներուն մէջ սուրած հովին սօսաւիւնէն եւ ծովուն վրայ փշրուող կոհակներու մրմունջէն, — ուր երիտասարդ Պայրընը եկած էր որոնելու իր սրտի եւ մտքի անդորրութիւնը, նախ քան Յունաստանի պատուոյ դաշտին վրայ իյնալը: Այն սենեակը, ուր սորված էր հայերէնը, եւ ուր յօրինած էր իր ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւնները, յաւերժօրէն նուիրուած է իր յիշատակին:

Մտքի եւ արուեստի թագաւորութիւններէն ներս մեր կատարած այս պտոյտը մեզ մոռցնել չի տար իրականութիւնը երկրին: Վանքին ճաշասրահին մէջ, — որուն սարքաւորումը ինծի տարօրինակօրէն կը յիշեցնէ իմ յաճախած գոլէճը, — Մխիթարեան Հայրերը մեզի համար պատրաստած են զովացուցիչներ եւ քաղցրեղէններ, որոնց այնքան յօժարափոյթ պատիւ կ'ընծայենք, որովհետեւ սպասարկութիւնը կը կատարուի շնորհով եւ անձնուիրութեամբ:

Մխիթարեան հայրերը շատ ազնիւ են. նախ որ պէտք է արդարացնեն հռչակը որ կը վայելեն բոլոր գիրքերուն մէջ, համաձայն իտալերէն ասութեան մը. — «Հայ հայրերը ասպնջական են այցելուներուն հանդէպ»: Յետոյ, բոլոր Իտալացիներուն եւ բոլոր Հայերուն պէս բարեսիրտ են:

Մնաց որ հին ծանօթութիւններ ունինք անոնց մէջ: Ահա Հայր Սահակը, միշտ իր արտայայտիչ սիլուէթով, որ կը շարունակէ յայտնաբերել զարմանալի երիտասարդութիւն մը ու ֆիզիքական տոկունութիւն մը: Վենետիկ անցուցած տասը օրերու ընթացքին մեզի հետ էր միշտ, բաժնելով մեր խնջոյքը, մեր ճաշերը ու մեր զբօսանքները: Ինքնայատուկ կերպը մնացած է հաճելի, խօսակցութիւնը՝ տաք եւ ճշգրիտ: Արտակարգ են իր յիշողութիւնը եւ հոգեբանական իր թափանցողութիւնը: Եթէ բացակայ է Փարիզէն, նորէն տեղեակ է այնտեղի կեանքին մանրամասնութեանց: Երբ խօսք կ'առնէ հասարակութեան առջեւ, կը թեւածէ բարձունքներ, ու ժամանակին եւ միջոցին վրայէն սաւառնելով, կը դատէ մարդիկն ու իրերը:

Ահա Հ. Խաչատուրը, որուն կը թուի թէ աւելի լաւ եկած է Վենետիկի օդը, բայց քիչ մը մնացած է նոյնը, երկչոտ եւ ամօթխած:

Ահա Հ. Ճանաշեանը, որ հիմա վերակացու կարգուած է գիրքի ճարտարարուեստին եւ գիներու այնքան բարդ սպասարկութեան...

Ահա Հ. Քերովբէն, «մեծ գնորդը», որուն կը պարտինք Փարիզի եւ Աղեքսանդրիոյ վարժարանները: Ահաւասիկ եւ Հ. Սամուէլը, Մխիթարեան փաղանգին յառաջապահը: Ան է որ յղացաւ գաղափարը Տոքթ. Ճինճեանի հետ (քիչ կը մնար գրէի Հայր Ճինճեանի հետ), կազմակերպելու այս ուխտագնացութիւնը եւ յաջող ելքի մը հասցնելու զայն: Իրաւ է որ Հաւատքի ու Գիտութեան գործակցութիւնը լաւ արդիւնքներ միայն կրնայ տալ:

Պէտք չէ նոյնպէս մոռնալ Լեւոնեան վարդապետը, որ մեզի կ'ընէ զուարճալի պատմութիւններ, կը վարէ պարապոյթի եւ երգի բաժինները:

Սակայն մեր շուրջը արտորացող բոլոր Հայրերուն մէջ, երկու հոգի կան որոնց արտաքին տեսքը իսկոյն ուշադրութիւն կը գրաւէ. — Հայր Անդրէասը եւ Հայր Ղուկասը: Երկուքն ալ այնպէս կ'անջատուին Մխիթարեան Միաբանութեան մնացեալ մասէն, որ կարծես օտարներ եղած ըլլային: Նախապէս զանոնք այցելուներու տեղ դրած էի, բայց նկատեցի որ կը խօսին մեր լեզուն եւ քաջահմուտ են մեր մշակոյթին: Միայն թէ Հունգարիա ծնած են, ինչ որ կը բացատրէ իրենց խիստ չեչոտուած դիմագիծը, թեթեւակի կնճռոտած աչքերով, լայն ու պայծառ ճակատով, թխորակ գոյնով:

Եւ ահաւասիկ նկարիչ Շիլթեանը:

Հանճարները, կ'ըսեն, հայրենիք չունին: Ու ճիշդ է ասիկա, երբ կը խորհինք թէ երկրի մը անձուկ սահմանները չեն կրնար պարփակել իրենց մտածումը: Այն բարձունքէն, ուր կը ճախրեն այդ արծիւները, կարելի չէ տեսնել երկիրները բաժնող մանր գիծերը: Իրենց աչքին աշխարհը կ'երեւի մեծատարած դաշտավայրի մը պէս, որ միակ բնանկար մը կը կազմէ, զոր կը սնուցանեն իրենց ոգեղէն հացով: Անոնք քաղաքացիներն են աշխարհի: Բայց առանց դադրելու տեղե-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

Ի՞նչ եղան մերինները... ի՞նչ եղաւ Նշանը... Ինչո՞ւ փախայ եւ այս ժայռին կտուրը ապաստանեցայ, ի՞նչ ընելու համար, ի՞նչ ըլլալու է վերջը: Զէ՞նք չունէի: Թող գիս ալ սպաննէին մէկ անգամէն, կ'ազատէի: Աստղիկը, Սիսէն, ափսոս...

Հոգիս փլած էր: Սկսայ տղու պէս հեծկլալ: Այս ի՞նչ է պատահեցաւ վերջին պահուն, երբ ամէն ինչ յաջող կ'երեւար: Եթէ վաղը, միւս օր գիս ձեռք ձգեն ի՞նչպիսի մահ մը կը սպասէ ինծի...

Ժայռին խոռոչին մէջ կծկուած լուսցուցի: Քաղաքը տակաւին բոցերու մէջ կը ծխար: Ծուխը, թանձր, քուլայ-քուլայ կը բարձրանար դէպի երկինք: Հիմա որ լոյս էր յստակ կը տեսնուէին իրարանցումն ու ժխորը քաղաքին մէջ: Մեր բախտորոշ ժամադրավայրն ալ փռուած էր առջեւս: Մութ, մութ կէտեր ինկած էին քով քովի: Բազմութիւն մը եկաւ սայլերով: Հաւաքեցին այդ մութ կէտերը, շարեցին սայլերու վրայ ու դէպի քաղաք մեկնեցան... Բաներ մըն ալ հաւաքեցին գետեղերքը շարեցին իրարու վրայ, կրակ տուին ու հեռացան: Կարծես թէ ճէնճի հոտեր հասան քթիս:

Այս բոլորին ականատես, ծունկերս կքեցան, աչքերս մթնեցան, գլուխս սկըսաւ երերալ: Ժայռին կպայ վար չիյնալու համար:

Ամբողջ օրը, կամուրջին երկու կողմերը, խումբ խումբ ոստիկաններ շափշփեցին այդ շրջանը, լայնքին ու երկայնքին: Անտարակոյս բան մը կը հետապնդէին, կամ մարդ կը փնտռէին: Ախ, Տէր Աստուած, զոնէ մէկն ու մէկը ազատուած ըլլար... Ինչ երջանկութիւն պիտի ըլլար մեզի համար, եթէ իրար գտնելու մեծ բախտին արժանանայինք:

Լման երկու օր տեղէս չշարժեցայ, ժայռի խոռոչին կպած մնացի: Ցուրտէս ու վախէս ոչ մէկ բանի պէտք կը զգայի, կարծես ես ալ քարացած էի: Երրորդ օրը սակայն, սկսայ նեղուիլ: Անօթի, ծարաւ էի: Կարծր, չոր քարերը սկսան քերել մարմինս: Որ կողմի վրայ որ կ'երկարէի, կը ցաւէր, կը մղկտար...

Քաղաքին հրդեհը վերջացած էր: Տեղ տեղ տակաւին մուխի բարակ շերտեր կը բարձրանային: Շրջանները խաղաղած էին ու երթեւեկը բնականոն վիճակ մը ունէր:

Կամուրջին վրայ միայն ոստիկան պահակներ կանգնած էին, ինչ որ արտասովոր երեւոյթ էր:

Իրիկունը երբ մութը իջաւ, զգոյշ վար իջայ ժայռէն ու ոլոր-մոլոր ճամբաներէ հասայ մօտակայ քանդուած հայ գիւղ մը: Այն տեղ դեռ կանգուն մնացած էին քանի մը տուներ գրաւուած Թուրքերու կողմէ, ու քանի մը անդուռ, անպատուհան խըրճիթներ որոնց մէջ կ'ապրէին Թուրքերու մօտ ծառայող հայ մշակներ, — ընդհանրապէս կիներ եւ պատանիներ: Անոնց մէջ մօտիկ ծանօթներ ունէի: Շատ անգամ զանազան ձեւերով օգնած էի իրենց, իրենք ալ միշտ օգտակար եղած էին ինծի: Ես «Քիւրտ»՝ անոնք Հայ, բայց, կարծես թէ բոլորն ալ գիտէին որ «Քիւրտ» պիտակին տակ Հայ մըն էր որ կ'ապրէր: Անոնց ատոր ալ այնքան բարի ու ողորմած էին անոնք, որ որեւէ Թշուառ կրնար ապաւինիլ անոնց օգնութեանը: Անոնք այդ ալեկոծ ծովուն մէջ ծնած սուրբեր էին որոնց պատրաստակամութիւնը կ'երկարէր շատ հեռուները:

Անոնք շատ հեզ, մերթ կատակով՝ մերթ լուրջ «Հայ Մոսօ» կ'անուանէին զիս: Այսօր՝ իրերու հարկադրանքին տակ իրենց կ'երթայի այսպէս տարաժամ, յայտնելու ինքնութիւնս, եւ իրենց աջակցութիւնը խնդրելու...

Գիւղ հասայ, մօտեցայ ցածլիկ խրճիթի մը ծակին որ կը ծառայէր իբրեւ պատուհան ու կանչեցի ցած, կոկորդային ձայնով մը: «Զարման Պաճի... Զարման Պաճի...»:

— Ո՞վ է, պատասխանեց ներսէն ձայն մը կասկածաւոր շեշտով մը:

— Ես եմ, Հաճի աղային Մոսօն, ըսի, շնչահատ, դողդոջուն ձայնով մը...

— Հաճի աղային Մոսո՞ն... Սուրբ Կարապետ...

Դուռը բացաւ, ներս մտայ: Հազիւ քայլ մը յառաջացած էի, գրկեց զիս համբուրեց ու լացաւ: «Տահա Մոսօ կ'ըսեն... տահա Քրդու անուն կը գործածեր... Հայ անունդ, ձագս, հայ անունիդ մատաղ...»:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ
(Շար.)

ԱՍՈՒԼԻՍ
(ԽՄԲԱԳՐԷՆ՝ ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԻՆ)

Մեր 1955 Սեպտ. 10ի խմբագրականով, խօսելէ ետք մեր լեզուին մէջ տուն–տեղ եղած կարգ մը սխալագրութեանց մասին, մանաւանդ ըսելէ ետք, թէ այդ սխալագրութիւնները ուղղելը, ուղղել տալը դժուարին, գրեթէ տաժանելի աշխատանք մը դարձած է հիմա, կը գրէինք, ի միջի այլոց.

«Մեր թերթին մէջ երեսուն տարիէ ի վեր գրեթէ ամէն օր կ'երեւի մեծատառ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ ՖՈՆՏԸ, ով: Եւ երեսուն տարիէ ի վեր նուիրատուներ, թղթակիցներ, գործակալներ յամառօրէն կը գրեն ՖՕՆՏ, Օով»:

Այս միակ փաստը բաւական է հաստատելու, թէ բծախնդիր չենք մեր լեզուին հանդէպ, թէ հետամուտ չենք նոր բան սորվելու եւ թէ մանաւանդ ընդունակ չենք ուղղելու, սրբագրելու մեր թիւրն ու թերին:

Եզրակացութիւնը պարզ է, կ'աւելցնէինք մեր նոյն խմբագրականով.— Ցաւօք եւ ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի մաքրութեան եւ ճշդութեան մեր մղած պայքարին մէջ մենք պարտուած ենք, քանի որ երեսուն տարուան մէջ չկրցանք սորվեցնել, թէ փոնտ, ճոթ, տոֆթոր պէտք է գրել եւ ոչ թէ ֆօնտ, ճօթ, տօֆտօր:

Հայ լեզուի արթուն պահակներէն մէկը՝ գլխագիր Շ.՝ «Յառաջ»ի մէջ կը գրէ, թէ ոչ, մենք պարտուած չենք, այլ մինչեւ իսկ յաղթական ենք մեր մղած պայքարին մէջ:

«Յուսաբեր» ի զուր կը կարծէ,— կը գրէ մեր պաշտօնակիցը,— թէ չարաչար պարտուեցանք յանուն եւ ի պաշտպանութիւն լեզուի մղած մեր պայքարին մէջ:

«Հապա ինչո՞վ բացատրել 1908էն 1920 եւ այդ շրջանէն մինչեւ այսօր կատարուած յառաջդիմութիւնը: Զարգացում եւ մշակում, յանախ առանց պայքարի:

«Կարելի՞ է բաղդատել Կ. Իւթիւճեանի «Մասիս»ին, նոյնիսկ Յ. Շահնազարի Հայրենիքին լեզուն այսօրուան աշխարհաբարին հետ»:

Ոչ, կարելի չէ:

Զենք գիտեր թէ մեր ըսածներէն կարելի՞ է հետեւցնել, որ մենք ետ ենք հիմա մինչեւ իսկ Կարապետ Իւթիւճեանի հայերէնէն:

Ցատկ կերպով ըսած էինք եւ հիմա ալ կը կրկնենք, թէ մենք պարտուած ենք լեզուի ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ, այսինքն հայեւու ճիշդ, ԱՆՍԽԱԼ գրելու մեր պայքարին մէջ, եւ ոչ թէ լեզուի գեղեցկութեան կամ «ստիլիստիկա»յի:

«Յառաջ»ի խմբագրապետը կրնա՞յ վայրկեան մը իսկ մտածել, թէ «Յուսաբեր»ի խմբագիրը կ'ուզէ 75–80 տարի ետ երթալ յանկարծ, ըսելու եւ պնդելու համար, թէ հիմկուան խմբագիրները Իւթիւճեանի չափ ալ գեղեցիկ չեն գրեր հայերէնը:

Այո, մենք պահպանողական ենք լեզուական խնդիրներու մէջ, բայց յետադիմական չենք 1870ի հայերէնը փնտռելու համար 1955ին:

Մեր խօսքը,— կրկնենք անգամ մը եւս,—լեզուի մաքրութեան, ճշդութեան շուրջ կը դառնար, բայց ոչ երբեք գեղեցկութեան: Մեր ընկերը ինքն ալ համաձայն էր մեզի, երբ կը գրէր. «Ո՛չ «Յուսաբեր»ը իր թիւրն ու թերիով, ո՛չ Պուէնոս Այրեսի «Արմենիա»ն իր Մեղքի պարտէզին մէջ դասընթացքով, ո՛չ ալ «Յառաջ»ը իր Ծուռն ու շիտակը շարքով պիտի կարենան տարրական Ա. դասարանէն Բ. փոխադրել շատ մը գրողներ:

Մեր ուզածն ալ այն է, որ տարրական Ա. դասարանէն Բ. դասարան փոխադրուին «շատ մը գրողներ»ը:

Այս բանը ընելու համար ի՞նչ պէտք կայ Կարապետ Իւթիւճեանը դուրս հանել իր գերեզմանէն:

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

բական ըլլալէ, նախ կը պատկանին այն երկրին ու ազգին որ զիրենք ծնած է, եւ որուն վրայ ամէնէն առաջ կ'արտացոլայ իրենց արժանիքն ու փառքը: Ասոր համար է որ, մեկնումէն առաջ ուզեցինք ողջունել մեր մեծանուն հայրենակիցը, նկարիչ Շիլթեանը, որուն անձնաւորութիւնը տոգորուած է նոյնչափ ուժականութեամբ եւ բարոյական հարստութեամբ, որքան իր գործերը:

Ղեկավար իրապաշտ դպրոցին, որ շատ մը հետեւորդներ կը համրէ Իտալիոյ եւ նոյնքան Ֆրանսայի մէջ, Պ. Շիլթեան սաստկօրէն պայքարեցաւ արդիական անկումին դէմ, ու հիներու ազդեցութեան տակ ստեղծեց բոլորովին անձնական ու ինքնատիպ արուեստ մը, որ կը թուի մասնաւորապէս գերազանցել կեանքի յաղթանակի արտայայտութեան մէջ:

Պ. Շիլթեան ինքն իսկ, մօտ օրէն հրատարակելի գործի մը մէջ մեզի պիտի ծանօթացնէ իր տեսութիւնը, արուեստի մասին, յառաջիկայ տարի, նախ քան իր նկարներու ցուցադրութիւնը, Փարիզի մէջ:

Ու կը բաժնուինք մօղական քաղաքէն, ծիածանագոյն, կանաչաւուն լակոնանեբով ակօսուած խորհրդաւոր կոնտոլներէն, որոնք լի են դիմակներով ու երգիչներով եւ յառաջ կը շարժին կատարեալ վստահութեամբ եւ ազնուականութեամբ: Կը բաժնուինք օդային կամուրջներէն, մարմարինէ անբաղդատելի պալատներէն, նեղլիկ ու նկարագեղ գոհներէն, այնքան յարմար թափառայած անրջանքին: Կը բաժնուինք Ս. Մարկոսէն եւ աղաւնիներէն, Տոժերու պալատէն, ճոխութիւններէն եւ մթին բանտերէն: Կը բաժնուինք Ս. Ղազարէն, մեր ուխտը կատարած ըլլալով, տրտում եւ ուրախ միանգամայն, երջանիկ խորքին մէջ, կարճատեւ բնակութենէն բերելով գեղեցկութեան տեսիլներ եւ վերադառնալու ղաղտնի բղձանքը:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՆՈՐ ՍԹԱՓԵՑԱՆ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» օրաթերթին խմբագրապետը, Տողան Նատի, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (29 Սեպտ.).—

Անհրաժեշտ կը նկատենք անգամ մը եւս վերլուծել վերջին դէպքերը, որոնք Թուրք ազգին ցաւ պատճառեցին: Ի՞նչ է բնոյթը Սեպտ. վեցի գիշերուան ցաւալի դէպքերուն, որոնք Իսթանպուլը տակն ու վրայ ըրին:

Մեր հեղէն բարեկամներուն ամխներէ ի վեր կատարած գրգռութեանց ի պատասխան, երիտասարդները ուզեցին միթինկ մը գումարել, որ, ինչո՞ւ ծածկենք շատ ալ տեղին էր, սակայն այլազան տարրեր առիթէն օգտուելով այլասերեցին զայն եւ այսպէս շարժումը բուն նպատակէն շեղեցաւ:

Ցօղուածագիրը յայտնելէ վերջ թէ Թուրք ազգը իր զգացած ցաւը կը յայտնէ օգնութեան ձեռք երկարելով վնասուած հայրենակիցներուն եւ կառավարութիւնը տուրքերը, իսկ դրամատուներն ալ՝ պարտքերը յետաձգեցին, կը մատնանշէ եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն նորոգութիւնը, եւ կ'ըսէ.—

«Անհրաժեշտ կը նկատենք մատնանշել սա պարագան.— Այսօրուան Թուրքիոյ մէջ, Թուրք-յոյն, Թուրք–հրեայ եւ Թուրք–հայ տեւական թշնամութիւն մը եւ ատելութիւն մը կրնա՞յ գոյութիւն ունենալ:

Դէպքերուն վրայ բաւական ժամանակ անցած ըլլալով, աւելի պաղարիւնով խորհինք: Փոքրամասնութեանց հանդէպ ատելութիւն եւ ոխ սնուցանելու երկու պատճառ կրնայ ըլլալ: Կամ կրօնական եւ կամ ազգային զգացումներէ կրնայ յառաջ գալ այդ թշնամութիւնը:

Իսլամական կրօնքը ուրիշ կրօնքներու հանդէպ, ոչ միայն հանդուրժող է, այլեւ յարգող: Այս պատճառաւ ամբողջ Օսմանեան պատմութեան մէջ չէ պատահած որ աղօթատեղի մը յարձակման ենթարկուի: Ֆաթիհ չդպաւ բիւզանդական եկեղեցիներուն եւ մէկ հատը միայն մզկիթի վերածեց: Թուրք յաղթական բանակները Բ. անգամ երբ Իսթանպուլ մտան, խանդավառուած ժողովուրդը ոչ մէկ եկեղեցիի դպաւ:

Աթաթիւրք, կը շարունակէ յօդուածագիրը, ժամանակակից Թուրք ազգ. ըմբռնումներուն հիմերը դրաւ: Ազգ. ուխտի սահմանները ճշդելէ վերջ, այս հողերուն վրայ ապրող բոլոր Թուրք հայրենակիցները հաւասարօր հռչակեց առանց կրօնքի եւ դաւանանքի խտրութեան:

Քսաներորդ այս դարուն, ազգայնականութեան տարբեր ըմբռնում մը քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ հարիւրաւոր տարի ետ տանելէն ուրիշ բանի պիտի չծառայէ:

Երբ հանրածանօթ այս ճշմարտութիւնները յիշենք, կը խորհինք որ քիչ մը խելք ու տրամաբանութիւն ունեցող ո եւ է Թուրք հայրենակից, երբեք հաւանութիւն պիտի չյայտնէ վեց Սեպտ.ի դէպքերուն:

Միայն թէ հաւաքականութեան մը հոգեվիճակը ամէն տեղ եւ ամէն տեղ այնպէս է: Կուզայ պահ մը, երբ խղճմտանքն ու ձգտումները ամբողջովին մոռնալով կը քշուի հոսանքէն: Պաշարման վիճակը անշուշտ երեւան պիտի հանէ դրդիչները, որոնք միամիտ հայրենակիցները պէշ ճամբաներու մղեցին:

Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութեանց հանդէպ անորդ եւ տեւական թշնամութեան մը մթնոլորտը ստեղծելու աշխատիլ, կը նշանակէ դաւաճանել այս հայրենիքին քաղաքակրթութեան, ամբողջականութեան եւ նոյնիսկ անկախութեան: Թուրք հանրային կարծիքը արթնութեան կը հրաւիրենք տասնեակ խորհուրդներու դէմ:

Եթէ այսօրուան Թուրքիան յառաջադէմ աշխարհի մէջ վարկ ու պատիւ կը վայելէ, ամէն բանէ առաջ, զայն կը պարտի միայն սիրելի Աթաթիւրքին դրած քաղաքակրթական սկզբունքներուն անսասան հաւատարմութեանը: Մեր գոյութեան համար միւս բոլոր հարցերը երկրորդական կը մնան: Հիմնական դատ մը չահեցանք, ներկայ դարուս շարժումին քայլ յարմարցուցինք:

Զատրիւն Թուրք հայրենակիցին, մասնաւորաբար Թուրք երիտասարդութեան մեծագոյն պարտականութիւնն է ապրելու իրաւունք չտալ այս մեր զարգացումը չարաշահողներուն: Ամէն տեսնէ աւելի ըղձային եւ արթուն պէտք է մնանք:

ՍՈՎԵՏ. ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3էն ի վեր Իկոր Մոիսիյեւի սովետական ժողովրդական պարախումբը ներկայացումներ կուտայ Շայէոյի պալատին մէջ: Առաջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ յատկապէս հրաւիրուած երեւելիներու առջեւ (նախարարներ, դեսպաններ եւն.):

Մոիսիյեւի պարախումբը կազմուած է Խ. Միութեան տասնըվեց հանրապետութեանց մէջէն ընտրուած պարողներէ եւ աշխարհի ամէնէն մեծ խումբը կը համարուի: Ցայտագիրը ճոխ է եւ այլազան: Կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն երգիծական մնջախաղերը: Ճոխ եւ երփներանգ են հագուստները: «Մեր ոճը բոլորովին ժողովրդական է, կ'ըսէ Մոիսիյեւ, միայն թէ ճոխացած է դասական արուեստի եւ արհեստագիտական միջոցներով»:

Ցայտագրին մէջ կան Թաթարական պարեր, վրացական «Քարումի» (ԺԱ. դար), Թմբուկով, մոլտաւական պարերը, իր աշխոյժ ներդաշնակ հակասութիւններով: Տեղական թերթերը շատ կը գովեն մնջախաղ մը ուր մոնկոլական արձանիկ մը կեանքի կը կոչուի: Ուրիշ թիւ մըն է «Ֆութպոլ»ի պարը երկու պարողներու միջեւ: Գեղեցիկ է պարը ուր մուշտակ հագած ողիներ սրինգի ձայնով փորձութեան կ'առաջնորդեն ամօթխած աղջնակ մը: Նմանապէս գուարթ է ուկրայնական պարը, **գեղեցիկ եւ ճաճանչող բընութեան մը մէջ**:

Ներկայացումները պիտի տեւեն մինչեւ Հոկտեմբեր 10:

× Սովետական պարի եւ երգի ուրիշ խումբ մըն ալ Պէյրութ գացած է:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Մանաւանդ Արիֆի քովի մարդը, Իսմայիլ, ֆեստյիի մը երեւոյթը ունէր: Զըլլա՞ր թէ նախագահին կեանքին դէմ դաւէին: Գացի Ռէուֆ պէյը գտայ եւ կասկածներս անոր յայտնեցի: Ասոնք կամ Կազի փաշային եւ կամ Իսմէթ փաշային դէմ բան մը պիտի ընեն, ըսի, արգելք ըլլանք, առաջքը առնենք: Ռէուֆ պէյ վրդովուեցաւ: «Այդ ինչ անպատուութիւն է, ինչ չիմարութիւն, պոռաց: Գացինք Ֆաիք պէյը գտանք եւ Արիֆի տունը դրկեցինք իրր պատուիրակ: Վերադարձին, Ֆաիք պէյ համզարտած էր եւ մեզի կ'ըսէր. «Ջուր տեղը գլխ վախցուցիք, այդպիսի բան մը չկայ եղեր: Ռէուֆ պէյն ալ նոյն հաւատքը տուած էր, եւ այնուհետեւ Ռէուֆ պէյ սկսաւ գլխ ծաղրել: Բայց ես միշտ կասկածի մէջ էի. իրիկուն Հանդիպեցայ Շիւքրիի, որ կռուեցաւ ինծի հետ եւ քննատեցանք: Բարկացեր էր որ իրեն դէմ բողոքեր էի Ռէուֆ պէյի:

— Քեազըմ Գարա Պէքիր փաշա ի՞նչ չափով տեղեկութիւն ունէր այս գործէն:

— Հաւանաբար Ռէուֆ պէյ ըսած էր փաշային:

— Ճաֆէր Թայեար փաշա տեղեկութիւն ունէ՞ր:

— Չեմ կարծեր: Ոչ մէկուն մեղքը կըրնամ առնել: Միայն ես խօսք բացի նաեւ Ճանպօլաթի եւ Բիւշտիւ փաշայի, չէզոքացնենք վտանգը, ըսի, եւ Ռէուֆ պէյի ալ առաջարկեցի որ լուծենք Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութիւնը, որովհետեւ շատ ազդուած էի այս դէպքէն:

— Ճի՞շդ է որ Արիֆ պէյ սա խօսքը ըսած է.— Ես այս խնդիրը երկու գնդակով կը կարգադրեմ:

— Կը յիշեմ, ժողովին մէջ տեղի ունեցած բանավէճէ մը վերջ Արիֆ ըսած էր. — Ինչո՞ւ կը վիճին, երկու անգամ կրակելով կը կարգադրեմ այս գործը:

Նախագահը Սապիթ պէյի հարցուց թէ երկու տարի առաջ իր ընտրական շրջանակը, Էրզինճան գացած ատեն տեսակցա՞ծ էր Ապտիւլգատիրի եւ կամ Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան մեղսակիցներէն Եուսուֆ Զիայի հետ, եւ կամ ճանչցա՞ծ էր Բալուցի Քիւրտ Սայիտը:

Սապիթ պէյ ոչ պատասխանեց, եւ պատասխանելով ըսաւ. դատախազի այն հարցումին թէ՝ ինչու չէր հաւներ Շիւքրիի ընթացքին, ըսաւ.— «Շիւքրիւ կը գանգատէր մեզմէ եւ ապիկարութիւն կը վերագրէր մեզի, ձեր ձեռքէն բան մը չի գար՝ կ'ըսէր, քաղաքական իմաստով: Օր մը, երբ միասին օղի կը խմէինք, ըսաւ թէ Կազին կաթուածահար եղեր է: Չեմ կարծեր որ ճիշդ ըլլայ, Կազին ողջ առողջ է, պատասխանեցի: Շիւքրիւ գլխ մեղադրեց, ես ալ գիտել տուի թէ Կազին եթէ մեռնի, ո՞վ անոր տեղը պիտի բռնէ: Մինչեւ որ Հանրապետութիւնը արմատանայ Աստուած կեանք տայ Կազիին: Հակառակ պարագային, ամէն ոք գլուխ կը ցցէ եւ առաջքը չենք կրնար առնել չարիքին»:

ԾԵՐՈՒԿ ԲԻՒՇՏԻՒ ՓԱՇԱ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ

Դատուելու կարգը եկած էր ամէնէն ծեր ամբաստանեալին, Էրզրումի երեսփոխան Բիւշտիւ փաշայի, Միլլի Պայքարին գործիչներէն, որ եղած էր սակայն Թէրաքքըփէրվէրական, խելօքիկ անձնաւորութիւն մըն էր, 54 տարեկան, եւ թիկունքը զօրաւոր չէր այնքան:

Ան ալ կը գտնուէր մահափորձի մեղսակցութեան ամբաստանութեան տակ, մինչ ինք արցունքոտ աչքերով կը պնդէր թէ անմեղ մըն է, միայն լսած է դաւադրութեան լուրը եւ գործօն մասնակցութիւն մը չէ ունեցած:

Բիւշտիւ փաշա հարցաքննուեցաւ ու դատուեցաւ այս եղերական պայմաններուն տակ: Նախագահը, ըստ սովորութեան, Բիւշտիւ փաշայի նախ հարցուց թէ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութիւնը ի՞նչ պայմաններու տակ կազմուած էր, եւ ի՞նչպէս բաժնուած էին Հալք կուսակցութենէն: Եւ մինչ միւս փաշաներուն հանդէպ նախագահ Ալի պէյ աւելի բարեկրթութիւն ցոյց կուտար, Բիւշտիւ փաշան կը հարցաքննէր յաճախ կծու եւ խիստ լեզուով մը զայն կշտամբելով շատ անգամ:

— Մեր կուսակցութեան ծրագիր-կանոնագիրը պատրաստելէ ետք, հաւաքաբար խորհրդակցեցանք, ըսաւ փաշան, զայն վերաքննեցինք եւ վերջնական ձեւ մը տուինք: Նախագիծը պատրաստուած էր Շիւքրիի եւ Ճանպօլաթ պէյերու կողմէ: Մաքուր եւ օրինաւոր ընդդիմութեան մը կարիքը զգալի էր:

— Ուրեմն ինչ որ կ'ընէիք, յօգուտ երկրին կ'ընէիք, իբրեւ թէ...

— Բնականաբար յօգուտ երկրին:

(Շար.)

բոստները չօգտուին սահմանամերձ շրջանէն :

Ըդեռնափորձերը կը շարունակուին Ալժերիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ : Խռովութեանց նոր բոյն մը երեւան հանուած է, Ուճտա :

Ալժերիոյ կուսակալը, Սուսթել, որ Փարիզ եկած է տեսակցութիւններ ունե-ցաւ կառավարութեան անդամներուն հետ : Այս առթիւ հրապարակային յայ-տարարութիւն մը ուղղեց, ըսելով թէ «հասած է որոշում տալու ժամանակը : Պատասխանատուները պէտք է որոշում տան արագ, յստակ եւ վերջնական » :

ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ՝ ԶԷՆՔԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐՈՎ

Արեւմուտքի դիւանագիտական շրջա-նակներուն մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միու-թիւնը զէնք առաջարկելով Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու, կ՚ուզէ վարպետօրէն թափանցել Միջին Արեւելքի մէջ : Այս առաջադրութեամբ, կը փորձէ մղում տալ առեւտրական յարաբերու-թեանց, Միջին Արեւելքի եւ Պալքաններու առնուազն ութ երկիրներուն հետ : Մոս-կուա կը յուսայ այդ երկիրները բաժնել Արեւմուտքէն : Առանց ուշադրութիւն դը-րաւելու, Խ. Միութիւնը եւ իր արբան-եակները առեւտրական նոր կապեր հաս-տատած են, զօրացնելով իրենց դիրքը Ե-գիպտոսի, Թուրքիոյ, Յունաստանի, Լի-բանանի, Իսրայէլի, Իրանի, Աֆղանիս-տանի եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ինչպէս կը հաստատեն իրազեկ շրջանակներ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս քաղա-քականութեան ճամբուն վրայ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ Եգիպտոսը : Վիէննայի արեւմտեան դիւանագէտները կը հաւաս-տեն թէ զէնք ղրկելով Եգիպտոս, Խ. Մի-ութիւնը պիտի կրնայ մասնագէտներ տե-ղաւորել եւ քարոզութիւններ կատարել : Այսպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ : Վի-ճակագրութեանց համաձայն, միջին Արե-ւելքէն դէպի խորհրդային երկիրներ կա-տարուած արտածումները 57 առ հարիւր աւելցած են, բաղդատելով 1953ի հետ : Փոխադարձաբար, ներածումներն ալ ա-ւելցած են 26 առ հարիւր : Յաւելում կը նշմարուի նաեւ Թրքական ճակատին վը-րայ : 1953ին Թուրքիա միայն 7·4 առ հա-րիւր արտածում կատարած էր դէպի խորհրդային երկիրներ, իսկ 1954ին՝ 16 առ հարիւր : Այս տարի Թուրքիա պայ-մանագիրներ կնքեց Պուլկարիոյ, Չեխո-սլովաքիոյ եւ արեւելեան Գերմանիոյ հետ : Խորհրդային երկիրները Թուրքիոյ կը ճարեն մեքենաներ, գործիքներ, բան-ուած ապրանքներ, փոխարէն ստանալով հողագործական արտադրութիւններ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ արձակման մասին կըն-քուած համաձայնութեամբ, 24 գերման զօրավարներ արեւմտեան Գերմանիա վե-րադարձան : Ուրիշներ ալ ճամբայ ելած են, ըսպայ թէ գինուոր :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ 42րդ ցուցահանդէսը բացուեցաւ առջի օր, Կռան Փալէի մէջ : Երկու հազար այցելուներ խռնուած էին, բացումէն տասը վայրկեան վերջ : Կը կարծուի թէ այցելուներուն թիւը մէկ մի-լիոնի պիտի հասնի մինչեւ Հոկտ. 16 երբ կը փակուի ցուցահանդէսը : Բազմաթիւ նորաձեւ ինքնաշարժներ ցուցադրուած են ֆրանսական հաստատութեանց կողմէ : Երթեւեկը անտանելի դարձած է Փարիզի փողոցներուն մէջ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախորդ նախագահը, Փերոն, քաղաքական յայտարարութիւն-ներ ըրած է Փարակուէյի մէջ, ըսելով թէ «անկարելի չէ որ իր հայրենիքը վերա-դառնայ» : Նոր կառավարութիւնը պա-հանջեց ապաստանեալը հեռացնել Փարա-կուէյէն :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Փինէ եր-կար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան եւ խորհրդային դեսպաննե-րուն հետ, Ազգաժողովին մէջ ծագած մի-ջադէպին առթիւ (հեռացում ֆրանսական պատուիրակութեան) :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուե-ցաւ վարչապետութեամբ Պ. Քարաման-լիսի, բայց տագնապը լուծուած չէ տա-կաւին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սահմանա-դրական Ատեանը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ըսելով թէ «Սարի շրջանը Գերմանիոյ ամբողջական մասը կը կազ-մէ » :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ անտեսական յանձնա-խումբին ֆրանսական պատուիրակութիւ-նը մերժեց մասնակցիլ ժողովին, երբոր Ալժերիոյ մասին տրուած որոշման դէմ :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ չորս աւազակներ Խնայողական Սնտուկի Սէն Լուի մասնաճիւղին վրայ յարձակելով 1·543·000 Ֆրանք թռցուցին երկու վայր-կեանէն :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի վարչու-թիւնը սարքած է թէյասեղան մը, ի պա-տիւ անդամներու, համակիրներու, ծը-նողքներու, այս կիրակի, ժամը 15ին, Խրիմեան սրահը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղե-ցիին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Հաճընի 8 հազար դիւցազներու յիշատակին : Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողնե-րը : Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մատաղ Ազգային Տան մէջ :

⁂

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ այս կիրակի եկեղեցւոյս Օծման 51րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն ե-կեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆ-ԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համօրէն ննջե-եալներու յիշատակին :

Պատարագի ընթացքին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստ-եան պաշտօն, յետ պատարագի ժամը 1-ին այցելութիւն պիտի տրուի հոգելոյս սրբազանի շիրիմին : Կը հրաւիրուի Փա-րիզի եւ շրջականներու հայութիւնը :

⁂

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի թաղականութիւ-նը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գեր. Տ. Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի համար, անոր մահուան 21րդ տարեդար-ձին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Ար-տակ վրդ. Մանուկեան :

Կը հրաւիրենք բոլոր ժողովուրդը ներ-կայ ըլլալ սոյն յարգանքի եւ յիշատակի արարողութեանց :— (ԿՆԻՔ)

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սանդուխտ Ասատուրեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր կը ծանուցանեն որ այս կիրակի հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պոմո-նի Հայոց եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ Առաքել Ասատուրեանի կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազ-գականներն ու բարեկամները :

⁂

Այրի Տիկին Հեղինէ Շահինեան եւ զա-ւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Շա-հինեան եւ զաւակները, Փապուճեան ըն-տանիքը եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիր. հոգեհանգստեանպաշտօնպի-տի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Յակոբ Շահինեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Սկսնակ օրիորդ մը օգնական հաշուա-կալի կամ գրասենեակի աշխատանքի հա-մար, գործ կը փնտռէ : (Վկայուած Սէ Ա Փէ եւ պրէվէ), քիչ մը անգլերէն գիտէ :

s'adresser Mlle Dudukdjian
83, Rue St. Denis à Colombes

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մաս-նաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը այս կի-րակի ժամը 3ին, Քաֆէ Ավիաթիէի մէջ, 141 Ավընիւ Ռօժէ Սալէնկրօ, Շաւիլ : Փօն տը Սէվրէն 171 թիւ հանրակառքը առնել և իջնել Տուպլիւ, Շաւիլ, Սէն Լա-զարէն կառախումբ իջնել Շաւիլ :

ՀԱՅ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Ինքնատիպ եւ իր ձեռքով քանդակած գործերուն, տեղի կ՚ունենայ Հոկտ. 8 (Շաբաթ), 9 (Կիրակի), եւ 10 (Բշ.) օ-րերը, առաւօտեան ժամը 10էն՝ գիշեր-ուան ժամը 10 :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

32, Ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ

Ցուցադրուած գործեր.— Վահան Մա-միկոնեան, Խաչատուր Աբովեան, Գասպար Արթին Ամիրա, Քրիստոսի Ծնունդը, Փա-րիզի Օփերան, Ցաղթական կամարը, Դա-ւիթ – Գողիաթ, Իշխանուհի Մարկարէթ, Անթիլիասի Մայր Տաճարը, Փարիզի Հա-յոց եկեղեցին, Երեւանի Մարզական Պալատին մուտքը, Զուարթնոց եկեղե-ցին, Ս. Սեբաստիանոսի նահատակումը, եւն. եւն. :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուար-ձաններու հայութիւնը անխտիր :

Ծախուած գործերուն հարիւրին տասը պիտի յատկացուի Նշան Փալանճեան ճե-մարանի փոնտին :

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ՚ըլլան Կո-միտէի ներկայացուցիչները :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, դպրո-ցի սրահին մէջ, ժամը 8·30ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անդամա-տոմսերը միասին բերել :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամ-ները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. 12 Հոկտ., ժամը 6·30ին, Ռէժան սրճարանին վերնա-յարկը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասի-րացի անդամական ընդհ. ժողովը այս կի-րակի ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը :

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեանկողմէ :

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշ-տագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեան երգ, (Եգիպտոսէն) :

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով : Մուտքը 300 Ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ գոյգ սրահները Փլաս Սէն Թ՚Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ :

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 9 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7797 — 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3208

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԷԱԿԱՆԸ ԵՒ ՄԱՆՐՈՒՔԸ

•

«Յուսաբեր»ի ատաղ խմբագիրը, որ համեստօրէն «օգնական խմբագիր» կը ստորագրէ, զաւնութիւն կը յայտնէր մեր մէկ գիտողութեան առթիւ։

Ինչպէս անցեալ Սեպտ. 10ի խմբագրականով, այս անգամ ալ մեր պաշտօնակիցը կը բացատրէ թէ «մենք պարտուած ենք լեզուի մաքրութեան, այսինքն ճիշդ, անսխալ գրելու մեր պայքարին մէջ»։

Մենք շատ լաւ հասկցած էինք իր սկզբնական միտքը, որ աւելի ընդլայնուած էր Սեպտ. 10ի խմբագրականով։

Բայց, ընդհանրացնելով մղուած պայքարին էութիւնը, չափազանցութիւն կը համարէինք իր եզրակացութիւնը, — «Մենք պարտուած ենք լեզուական պայքարին մէջ»։

Մանաւանդ որ, երկրորդ խմբագրականով, մեր պաշտօնակիցը կ'արձանէր կարգ մը վճիռներ, — «Մենք կորսնցուցած ենք մեր յառաջապահի դիրքը»։ Կամ — «Ետ մնացած ենք հայերէն գիտնալու տեսակէտէն»։

Դաս մը խմբագիրներու, նոյնիսկ բանաստեղծներու եւ գրագէտներու, կամ պաշտօնական մարմիններու կոպիտ սխալագրութիւնները, որոնց դէմ անխնայ պայքար կը մղուի տարիներէ ի վեր, իրաւունք կու տա՞ն այս տեսակ վճիռ մը արձակելու։

Շարունակե՛նք պայքարը, տարրական Ա. դասարանէն Բ. դասարան փոխադրելու համար շատ մը գրողներ։

Բայց, ուղղագրական սխալներու յաճախումը, բառերու իմաստին խաթարումը, քերականական վրիպումները, «ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ»ի յամառութիւնը մանրուքներ են, մեր մղած պայքարին մէջ։

Էականը, — արդի աշխարհաբարի զարգացումը բաւական մեծ մխիթարանք մըն է, պարտութեան խօսքեր չարտասանելու համար։

Ինչպէս ունեցած ենք թափլաքեար վարժապետներ, պիտի ունենանք, նաեւ, թափլաքեար խմբագիրներ, որոնք լրագրութիւնը պիտի չփոթեն մանրավաճառութեան հետ։

Պիտի ունենանք ուսուցչականներ, երկտասարդ կամ տարեց, որոնք ոչ անսխալ գրել պիտի սորվին, ոչ ալ պիտի կարմրին։

Եւ պիտի ունենանք ընթերցող հասարակութիւն մը, որ պիտի քաջալերէ ծուլութիւնը, տգիտութիւնը, իմաստակութիւնը կամ այլասերումը։

Այս բոլորը կը խռովեն մեր սիրտը, արդար վրդովում պատճառելով։

Եւ սակայն, իրաւունք չեն տար վճռելու թէ «պարտուած ենք լեզուական պայքարին մէջ»։

Պարտութիւնը անխուսափելի կը դառնայ այն ատեն, երբ որեւէ թուլութիւն տիրէ պայքարի ճակատին վրայ, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ պահակները յոգնած են կամ վհատած։

Պարտութեան խօսք չի կրնար ըլլալ, ցորչափ աչքեր եւ ձեռքեր կան, արթուն հսկելու եւ զանցառուները կարգի հրաւիրելու համար։

Կարելի է պարտութիւն մը կրել՝ մանրուքները պաշտպանած ատեն։

Բայց, ճակատը պիտի մնայ անխոցելի, կը բաւէ որ ափ մը անձնուէրներ պայքարը շարունակեն անվկանդ։

Եւ բաւէ որ ամէնքն ալ ըմբռնեն թէ բոլորովին անտէր չէ արդի աշխարհաբարին միջնաբերդը։

Ո՛վ որ կը փորձէ ճեղք մը բանալ անոր բոլորտիքը, դաւալիք մըն է։ Արժանի՝ արհամարհանքի եւ մուրի։

Ժամանակն է հնչեցնելու մարտակոչը.

— Մշակներ տարագիր աշխարհաբարի, միացէ՛ք։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

•

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄԱՐՈՔ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ազգ. ժողովը երէկ ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները՝ Հիւս. Ափրիկէի կացութեան մասին. բայց դահլիճին դիրքը աւելի ամուր կ'երեւար։ Զափաւոր եւ անկախ հոսանքները դժգոհ ըլլալով հանդերձ, չէին ուզեր նախարարական տագնապ մը յարուցանել, ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսա քաշուած է ՄԱԿի ընդհ. ժողովէն, եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ժընեւի նոր խորհրդաժողովը գումարելու, Սարի շրջանին հանրաքուէն կատարելու նաայլն։

Կառավարութիւնը վճռական ձեռնարկ մը եւս կատարեց անմիջապէս Մարոք ղրկելով ազգ. պաշտպանութեան նոր նախարարը, զօր. Պիյոթ։ Զօրավարին գործը պիտի ըլլայ փութացնել ծրագրուած բարենորոգումները եւ փրկել կառավարութիւնը։ Մեկնելէ առաջ, զօր. Պիյոթ յայտարարեց թէ կը յուսայ վերադառնալ նոր հաւաստիքներով, թէ պիտի գործադրուին Մարոքի անկախութեան մասին տրուած որոշումները։

Ազգ. ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, ընդդիմադիրները դարձեալ սպառնալից դիրք մը բռնած էին, բայց վարչապետը եւ արտաքին գործերու նախարարը՝ Պ. Փինէ յաջողեցան որոշ ազդեցութիւն գործել, հաւաստելով թէ արքունի խորհուրդ մը պիտի կազմուի, հիմա որ Սուլթան Արաֆա հեռացած է, թէ խորհուրդին երրորդ անդամը պիտի նշանակուի անյապաղ, եւայլն։ Դահլիճին կացութիւնը կախում ունի ընկերվարական խմբակցութեան դիրքէն։

Մարոքի մարզպանը, զօր. տը Լաթուռ Սեպտ. 20ին պաշտօն ստացած է գտնելու արքունի խորհուրդին Գ. անդամը, բայց այս կարգադրութիւնը ուշացած ըլլալով, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը պիտի ջանայ փութացնել։ Կառավարութիւնը արտօնուած է վստահութեան քուէ պահանջելու, այսօր, կիր. կամ երկուշաբթի, Զօր. տը Կէլ նախկին կուսակիցներէն չորս նախարարներու հրաժարումը նոր ճեղք մը եւս բացաւ։ Անոնց խմբակցութիւնը որոշեց արտաքսել Մարոքի եւ Թունուզի գործերու նախարարը, Փիէռ Ժիւլի, ինչպէս եւ զօր. Պիյոթի հրաժարումը պահանջել։ Բայց զօրավարը մերժեց, իսկ Պ. Ժիւլի կը պահէ իր պաշտօնը։ Ազգ. ժողովին վիճաբանութեանց ընթացքին, արտաքին նախարարը Փինէ ըմբոստացաւ իր խմբակցութեան դէմ, որ նոյնպէս կը պահանջէր հրաժարիլ։ Նախարարը վճռապէս մերժեց, ազդարարելով չափաւոր խմբակցութեանց ներկայացուցիչներուն.— «Ես երբեմն համաձայն չեմ եղած կառավարութեան այս կամ այն ձեռնարկին, եւ ըսած եմ նախարարական խորհուրդին առջեւ։ Բայց ամբողջովին համերաշխ եմ Պ. Էտ. Ֆորի եւ կառավարութեան մնացեալ անդամներուն հետ։ Էքս լէ Պէնի խօսակցութեանց ընթացքին որոշուած քաղաքականութիւնը միակ հնարաւոր ուղղութիւնն է այժմ, եւ ինչ որ տեսայ Ազգաժողովին մէջ աւելի ամրապնդեց այս համոզումս։ Ես համաձայն եմ դահլիճին քաղաքականութեան։ Ես պատուոյ խօսք տուած եմ վարչապետին եւ հրաժարելիք նախարարներուն վերջինը պիտի ըլլամ երկու պատճառներով, — Մեր դիրքը Ազգաժողովին մէջ եւ Սարի յառաջիկայ հանրաքուէն»։

Ազգ. ժողովին վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին կոլեան մը ցաւ յայտնեց զանազան սադրանքներու եւ ձգձգումներու առթիւ։ Ալժէի երեսփոխանը, զօր. Օմըրան (անկախ) յայտարարեց.

— «Մեր թշնամիներուն կը ձգե՞նք Հիւս. Ափրիկէն, կառավարութեան անգիտակից այլ ոճրապարտ մեղսակցութեամբ։ Ֆրանսայի սէրը ամէն բանէ վեր։ Պատերազմական ատեաններ կազմենք անյապաղ, դատ վարելու եւ վճիռները անմիջապէս գործադրելու համար տեղին վրայ»։

Ուրիշ պահպանողական երեսփոխան մը, Փիէռ Անտրէ, բացատրեց թէ ընդարձակ յարձակողական մը կազմակերպուած է Ֆրանսայի դէմ, Խ. Միութեան եւ Արաբական Դաշնակցութեան կողմէ։ «Միայն միամիտները եւ կոյրերը կրնան անկեղծօրէն հաւատալ միջազգային յարաբերութեանց մեղմացման։ Պ. Խրուշչեւի ժպիտները պարզապէս կը նշանակեն թէ Խ. Միութիւնը կը յուսայ աւելի դիւրաւ հասնիլ իր նպատակին, խռովութիւն յարուցանելով քան պատերազմ սարքելով։ Անհրաժեշտ է ազդու գործողութիւն մը կատարել կարծեցեալ ազգայնականութեան դէմ»։

Ընկերվարական երեսփոխան մը միջամտելով դիտել տուաւ թէ «հաւաքական զսպումը տխմարութիւն է եւ ամօթ։ Պէտք է անկեղծօրէն գործադրել բարենորոգումները»։

Ժողովը գիշերն ալ շարունակուեցաւ, տեղի տալով զանազան միջադէպերու։ Վարչապետը քանիցս խօսք առաւ, հանդիսաւոր կոչ մը ուղղելով, որպէսզի աւելի չծանրացնեն տագնապը։

✕ Կարծողներ կան թէ նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Պ. Ա. Փինէի, եթէ դահլիճը իյնայ։ Այդ պարագային նոր վարչապետը պարզապէս պիտի վերակազմէ դահլիճը, շարունակելով Հիւս. Ափրիկէի մասին մշակուած քաղաքականութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

«ՀԱԼԱԼ» ԱՊՐԱՆՔ ԷՐ...

Մեր երբեմնի «վաթանտաշ»ները Սեպտ. 6ի դէպքերու ընթացքին անգամ մը եւս ցոյց տուին թէ միշտ զուգընթաց կը քալեն 20րդ դարու քաղաքակրթեալ ազգերուն հետ, առանց քայլ մը ետ մնալու։

Անոնք մրցանիշ կոտրած են, մանաւանդ մարզական նոր խաղերու մէջ, — երկաթէ ձող գործածել, «սոփա» շարժել, կոտրել թափել, եւ ուրիշ նրբին, բոլորովին *արդիական* մարզանքներ։

Եթէ վաղը համաշխարհային ախոյեանական մրցումներ կազմակերպուին — քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններ գտնուած երկրի մը մէջ, մեր «ճէնթըլմէն»ները առաջնութիւնը կը շահին հարիւրին հարիւր։

Այս բոլորը գիտէի, բայց վերջերս դիտեցի որ հատ մը եւս աւելցած է այս մասնագիտութեանց վրայ, Սեպտ. 6ի դէպքերէն վերջ։

Այս անգամ ալ «մեծ ոստումներ» կատարելու մարզանքներով կը փայլին մասնաւորաբար լրագրողները։ Վկայ՝ *Ճիւմհուրիյէթ*ի վերջին տեսութիւնը։

Մարդիկը մէկ ոստումով կը ցատկեն, դարերու վրայէն։ Խօսք չէ։ Տասնրհինգերորդ դարէն յանկարծ 20րդը կ'իյնան։ Ֆաթիհէն — Մուսթաֆա Քեմալ։

Ֆաթիհ միայն մէկ հատիկ եկեղեցի մզկիթի վերածած է, կ'ըսեն, իսկ յաջորդները՝ ոչ իսկ հատ մը, շնորհիւ քաղաքակրթութեան ստորեւանական բարձրացման...

Հիմա պիտի ըսէք թէ 1909ը կամ 1914–1920ը 20րդ դարուն չէ՞ն պատկանիր։ Հապա հայկական նահանգներու, հայաբնակ շրջաններու հազարաւոր հայկական եկեղեցիներն ու վանքե՞րը։

Այո՛, քիչ մը ճիշդ է ատիկա, բայց մարդիկը ՄԵԾԱՔԱՆԱԿի խօսք չեն ըներ, «մէկ հատ» եկեղեցի կ'ըսեն։ Այս աննշան մանրամասնութիւնը ես ալ դիտել տուի թուրք լրագրողին, իսկ մարդուն պատասխանը այնքան տրամաբանական էր որ, ստիպուած եմ կրկնել հոս.

— Բայց անոնք հայկական եկեղեցիներ եւ վանքեր էին, այսինքն Թուրքին «հալալ» ապրանքը։ Իմ ըսածս յունական եկեղեցիներու մասին էր...։

ՍՕՍԻ

ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Մարոքի հիւսիսային շրջանին մէջ։ Կացութիւնը չէ բարուոքած սպանիական Մարոքի սահմանին վրայ, ընդհակառակն կը ծանրանայ։ Մարզպանն անգամ լուրջ կասկածներ ունի թէ ապստամբները կ'օգտուին սպանիական իշխանութեանց թուլութենէն։ Ռազմագաշտը Մարոքի ամէնէն անմատչելի մասն է եւ կը դժուարացնէ օդանաւային եւ հրետաձգութեան գործողութիւնները։

Հրատարակուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ թշնամին չափազանց շարժուն է եւ հետզհետէ կը ծանրացնէ իր ճնշումը։ Անհրաժեշտ կը համարուի լայն գործողութիւն մը կատարել այս լեռնային շրջանին մէջ։ Ֆրանսական զօրքը լքած է Պու Զէնեպ կոչուած դիրքը։ Ուրիշ դիրք մը՝ Թիզի Ուզլի, պաշարուած կը մնայ։

Սպանիական կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ ըմբոստները կ'օգտուին սահմանամերձ շրջանէն։ Այս առթիւ կ'ըսէ թէ որեւէ զինեալ հրոսախումբ զինաթափ ըլլալով պիտի արգելափակուի։

✕ «Փառի - Փրէս» կը գրէ թէ նոր զինուորներու առաքումով, ֆրանսական բանակին կէսը Հիւս. Ափրիկէ փոխադրուած կ'ըլլայ։ Սովորական ժամանակներու մէջ Հիւս. Ափրիկէի ֆրանսական զօրքը հարիւր հազարէն պակաս պէտք չէ ըլլայ։ Այժմ հոն համախմբուած բանակը շատ աւելի մեծ է։

ԵՕԹԸ ՆՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ստացած է էջմիածնէն.—

Այսօր, 6 Հոկտեմբեր, Ն. Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եպիսկոպոս ձեռնադրեց եօթը վարդապետներ, որոնց մէկն է Փարիզի առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

ԽՄԲ.— Որքան գիտենք, միւսներն են Պսակ Ծ. Վ. (Լոնտոն), Զգօն Ծ. Վ. (Միլան), Շաւարշ Ծ. Վ. (Դամասկոս), Շնորհք Ծ. Վ. (Քալիֆորնիա) եւ երկու միաբաններ Երուսաղէմի վանքէն։

ՅՈՒՇԱԳԻՐ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարը, Մըքմիլըն, ճառ մը խօսելով պահպանողական կուսակցութեան համագումարին մէջ, յայտարարեց թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները կատարեալ ապահովութեան դաշինք մը պիտի առաջարկեն Ժընեւի մէջ, զինուորական համաձայնութեամբ, սակայն ինք մեծ յոյսեր չունի ժողովի մասին։ «Մեր յաջողութիւնը կախում ունի հետեւեալ պարզ հարցումին պատասխանէն.— Խորհրդային կառավարութիւնը ինչո՞ւ կը հակառակի միացեալ Գերմանիա մը հաստատել ազատ ընտրութիւններով։ Ես վստահ եմ թէ կրնանք յօրինել ծրագիրներ որոնք կատարեալ պաշտպանութիւն ապահովեն միացեալ Գերմանիոյ կողմէ գալիք որեւէ սպառնալիքի դէմ, այդ երկիրը Ատլանտեան դաշինքին յարի թէ նախընտրէ չէզոք մնալ։ Մենք ապահովութեան այդ ծրագիրները պիտի ներկայացնենք մօտերս, աւելի մանրամասնօրէն»։

✕ Մոսկուայի կուսակցական պաշտօ–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

●

Հեղինակներ կան, որոնք անծանօթ կը մնան, հակառակ իրենց մէկէ աւելի գործերուն։ Սարգիս Բախտիկեան այդ կարգէն է։ Անշուշտ անծանօթ բառը քիչ մը ճիշդ չէ։ Անծանօթ՝ մտաւորականներուն եւ գրագէտներուն համար, որոնց հետաքրքրութեան առարկայ դարձած չեն իր հեղինակութիւնները։ Սարգիս Բախտիկեան, բնիկ Արաբկիրցի, իրեն նպատակ եւ գործունէութեան դաշտ ընտրած է իր ծննդավայրին եւ շրջակայ գիւղերուն յիշատակը կենդանի պահել եւ կորուստէ փրկել ի՛նչ որ կարելի է ներկայիս։ Այս տեսակէտով շնորհաւորելի է։ Մէկն է անոնցմէ, որոնք իրենց ծննդավայրին հետ կապուած ամէն նուիրականութիւն, սովորութիւն, վարք ու բարք, երգ ու հէքեաթ թուղթին կը յանձնեն։

1934էն ի վեր ութ հատորներու վաստակ մը ունի ան։ Կարգով լոյս ընծայած է «Արաբկիր եւ շրջակայ գիւղերը», «Արաբկիրցի Աշուղներ», «Սիրուն» (հէքեաթ), «Ոսկեղեատակ» (Ա. Բ. Գ. շարքեր), ինչպէս նաեւ «Շեփկայ խելացին» (հայկական զուարճախօսութիւն) եւ «Արփնոտ Ամպեր»։ Այս վերջինը հաւաքածոյ մըն է 25 հէքեաթներու, մէկը միւսէն հետաքրքրական ու ժողովրդական։ Մեր հէքեաթներու գրականութեան մեծ նպաստ մը կը բերէ այս հատորը։ Թէեւ գրական ճաշակով մշակուած են բոլորն ալ, եւ սակայն իրենց մէջ կը պահեն հէքեաթներու յատուկ մթնոլորտը, արուեստը, աւանդութիւնները եւ ժողովրդական միամիտ հաւատալիքները։

Ամբողջութիւնը նկատի առնելով, դժուար է ըսել թէ այդ հէքեաթներու միջավայրը Արաբկիրն է, եւ կամ ստեղծագործողները Արաբկիրցի աշուղները կամ ժողովրդական հէքեաթասացներ են։ Պըղտիկ տարբերութիւններով հայկական հէքեաթներ են բոլորն ալ, ուր ընթերցողը կը դիմաւորէ անմեղութիւնը, գեղեցկութիւնը, բարութիւնն ու կարօտը։ Մանաւանդ ազգագրական տարրեր կը պարունակեն։ Նորավէպ մըն է նաեւ «Աղջի ծաղիկ» հատուածը։ Ինչպէս ուրիշ հէքեաթներուն մէջ, այս նորավէպն ալ տխուր դէպքով մը կը վերջանայ։ Ընտանեկան դժբախտութիւն։ Եւ ծաղիկ գոհը կը դառնայ գեղջկական բիր ըսածներուն եւ նախապաշարումներուն։ Նոյն նաեւ «Երկու չիրիմ»ը։

«Արփնոտ ամպեր» խորագրով հատորին մէջ բազմաթիւ են մանկական եւ ծննդավայրի յուշերը։

Այս եւ ուրիշ հատորներ կարդալով, եկայ այն համոզման, թէ Խարբերդի նահանգը չէ միայն որ մեր գաւառական գրականութեան հայթայթած է պատկառելի վաստակ մը, իր հին ու նոր գրագէտներուն գործերով։ Արաբկիրն ալ ուրեմն շարքին մէջ տեղ մը կը գրաւէ, շնորհիւ Սարգիս Բախտիկեանի գործերուն, որոնց մէջ ազգագրական տարրերը երկրորդական տեղ չէ որ կը գրաւեն։ Այս առիթով պէտք է յիշել նաեւ վերջերս լոյս տեսած ուրիշ հատոր մը, որուն խորագիրն իսկ՝ «Հաւաքածոյ Հայ ժողովրդական երգերու Զմշկածագէն եւ շրջաններէն», վկայութիւն մըն է, թէ հիմա կը ջանանք փրկել կորուստէ ինչ որ կը մնայ տակաւին յիշողութիւններու մէջ։ Զմշկածագի ժողովրդական երգերը, իրենց բառերով ու եղանակներով մասամբ փրկուած կարելի է նկատել։ Յիշուած հաւաքածոն կազմած է Յովհաննէս Աճէմեան, իսկ եղանակները գրի առած է Աւետիս Գ. Մեսումենց եւ կը պարունակէ Հարսանեկան երգեր, Անտունիներ, Աշխատանքի սրախօսական եւ Զբօսանքի երգեր, Պարերգեր եւայլն (Փարիզ, 1955)։ Եթէ Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Հ. Միութիւնը նախանձախնդիր ըլլալ եւ ի՛նքն նուազ կառչէր, պիտի կրնար փրկել ժողովրդական բանահիւսութեան վերաբերեալ ուրիշ էջեր ալ, որոնք գուրգուրանքով հաւաքուած ու դասաւորուած էին Վահան Գալուստեանի կողմէ։ Մեր ողբացեալ հայրենակիցը, միեւնոյն ատեն ուսուցիչ եւ պաշտօնակից Սանասարեան Վարժարանին մէջ, նոյն հոգածութեամբ գրի առած էր Արաբկիրի ժողովրդական բանահիւսութեան էջերը, ինչպէս Ակնայ Անտունիները, որոնք մասը կազմեցին «Ակն եւ Ակնցիք» պատկառելի հատորին, շուրջ մեծադիր 200 էջերու մէջ։

Սարգիս Բախտիկեանի «Արփնոտ Ամպեր» հատորին վերջին հատուածն է «Ժամկոչ Փիլօն», մանուկ օրերէն պատումութիւններ, որոնց մէջ ա՛յնքան կենդանի կերպով գծուած է մեր ժամկոչներուն դէմքը, նկարագիրը։

Կ'արժէ կարդալ հէքեաթներէ եւ իրական կեանքէ փրցուած էջերէ կազմուած այս գեղեցիկ հատորը։

Սարգիս Բախտիկեանի միւս հատորը «Շեփկայ խելացին», զուարճալի պատմուածքներու գիրք մըն է։ Արաբկիրի գիւղերէն էր Շէփիկ գիւտ հայաբնակ գիւղը։ Ժողովրդական պատմուածքներուն հերոսը կը կոչուի Շէփկայ Խելացի, որուն վերագրուած են բազմաթիւ աւանդավէպեր։ Ժողովրդական միամտութիւնը եւ դիւրահաւանութիւնը հիմ ունին բոլոր գրուածքները, պատմուած սահուն լեզուով եւ ուր կան նաեւ օտար բառեր ու բացատրութիւններ, իրենց յատուկ նշանակութեամբ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«Արփնոտ Ամպեր», Սարգիս Բախտիկեան, Պէյրութ, 1951։ «Շէփկայ խելացին» (հայկական զուարճախօսութիւն) Պէյրութ 1953։

ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

ԵՒ ԻՐ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ.— Անցեալ Օգոստոսին Փարիզէն Ս. Ղազար կատարուած ուխտագնացութեան առթիւ, որուն կը մասնակցէին 117 հոգի, հմտալից ճառ մը խօսած էր Հ. Սահակ վրդ. Տ. Մովսէսեան։ Այդ ճառը, 16 մեքենագիր էջ, մեզի տրամադրուած ըլլալով, կը հրատարակենք հիմնական մասերը. (Տեղի անձկութեան պատճառաւ ուրիշ առիթի մը կը վերապահենք Մխիթար Աբբահօր մանրամասն կենսագրութիւնը, պատանութենէն մինչեւ մահը).—

Ա.

Հայ ժողովուրդը իր կրօնական խառնուածքին հետ միացուցեր էր նաեւ վանականութիւնը, որ մեր ազգային գլխաւոր պարծանքներէն մին եղաւ։

Ցիրուցան, հազիւ քրիստոնէութեան լուսաւոր վարդապետութիւնը ընդունած, Հայոց աշխարհը ծածկուեցաւ վանքերու ցանցով մը, այնպէս որ ժամանակակից արժանահաւատ պատմագիր մը կը ներկայացնէ հայ ազգը իբրեւ վանականներու միութիւն մը։

Հայ վանքերը, կառուցուած հայրենի աշխարհին ամէնէն աւելի հրաշագեղ եւ գեղեցիկ դիրքերու վրայ, անդիմադրելի ուժով մը իրենց կը քաշէին հայ ժողովուրդին սիրտը մանաւանդ որ անոնցմէ շատերը հռչակաւոր ուխտատեղիներ էին, ինչպէս, օրինակի համար, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն հիմնուած Մուշի Ս. Կարապետի վանքը ուր կը վազէին բազմաթիւ ուխտաւորներ, եկած մեր բընաշխարհին զանազան կողմերէն։

Աղքատներ եւ հարուստներ, իշխաններ եւ թագաւորներ կը մրցէին ընծայաբեր ըլլալու այդ սրբավայրերուն, որոնց դուները բաց էին, գիշեր ու ցորեկ, պանդուխտին եւ ուղեւորին, հիւանդին եւ տառապողին, ուր ամէն թշուառ իր ցաւերուն դարման կը գտնէր։ Հայ վանքերը կը կոչուէին նաեւ եղբայրանոցներ, ապացոյց հայ ժողովուրդի մարդասէր եւ գթած սրտին, այնպէս որ, հեթանոսական շրջանին իսկ, կը կոչուէին վանատուր, այսինքն օթեւան օտարներուն։

Այդ մարդասէր եւ գթած սիրտը, Աւետարանի լուսաւոր վարդապետութեամբ աւելի ազնուացաւ եւ նրբացաւ Ս. Ներսէս Պարթեւի օրով, որ թագաւորին եւ ժողովուրդին աջակցութեամբ հիմնեց աղքատանոցներ, հիւանդանոցներ, հիւրանոցներ, որբանոցներ եւ այնպիսի բարեգործական հաստատութիւններ, որոնց նմանը հազիւ այս օրուան Եւրոպայի ամէնէն զարգացած երկիրներուն մէջ կան։

Ոչ մէկ կասկած, թէ հայ ժողովուրդին համբաւեալ հիւրասիրութիւնը, որուն վըրայ օտարները հիացումով կը նային, ծընունդ է մեր ժողովուրդին գթած, մարդասէր եւ ողորմած սրտին, եւ որ մեր ազգային անկապտելի ձիրքերէն մէկն է։

Ուշ դրէք, ուշ դրէք, երբ մեր հայրենի աշխարհը, նետուած խաւարակուռ Ասիոյ մէջ, հիմը կը դնէր ընկերվարական կարգերու, դեռ ոչ մէկ եւրոպական ժողովուրդ ոտք դրեր էր եւրոպական հողի վրայ։ Եւ դուք այս օր անոնց փառքերէն շլացած, անոնց թնդանօթներով, սաւառնակներով եւ մարտանաւերով հպարտացած, ձեզի նախատինք կը համարիք —խօսքս, ի հարկէ, ամէնուն համար չէ — հայ ցեղին պատկանիլը, ձեր մայրենի լեզուն սորվիլը եւ խօսիլը եւ եթէ գիտնաք ալ, չէք խօսիր, վախնալով թէ փոքր, անզօր եւ մոռցուած ազգի մը կը պատկանիք, որ յատուկ տրամադրութիւն ունեցեր է ջարդուելու, կոտորուելու, թափառական շրջելու աշխարհի չորս կողմը։

Երբ եւրոպական ժողովուրդները, — որս բազմաթիւ Հայեր, — այս անգամ խօսքերս ձեր գլուխներու վրայէն կ'ուղղեմ ամբողջ զաղթահայութեան, — Եւրոպան իրենց թեւերուն վրայ դրկած կուռքի մը պէս կը պաշտեն, ոչ միայն գրել ու կարդալ չէր գիտեր, այլ նախատինք կը համարէր զանոնք գիտնալ, մինչ ձեր հայրենի վանքերն եղեր էին ուսման եւ գիտութեան նշանաւոր վարժարաններ, տեսակ մը համալսարաններ որոնցմէ ելեր էին մեծ սուրբեր, գիտնականներ, գրեթէ բոլոր նշանաւոր կաթողիկոսները, լուսամիտ անձնաւորութիւնները, թագաւորներու խորհրդատուները, պատմագիրները, իմաստասէրները, երգիչները, բանաստեղծները եւ ձեռագիրները զարդարող քաջ գծագրիչները։

Այդ բարեկարգ, զարգացած եւ կանոնաւոր վանքերուն մէջ ամէն բանէ առաջ կը փայլէին կրօնք եւ առաքինութիւն։ Այդ նուիրական տեղերուն մէջ, ինչպէս կ'ըսէ ճշգապէս պատմիչ մը, անշէջ կանթեղներու պէս կ'այրէին հոգիներ։

Այն շրջանին ուր ծնաւ եւ մեծցաւ Մխիթար Սեբաստացին, այդ սրբավայրերուն մէջ ուսման եւ գիտութեան բեմերը լռած էին։ Զկային այլ եւս աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան վարդապետներ, որոնք առաջնորդէին ուսումնատենչ պատանիները որպէսզի կարենային ուսանիլ իրենց ստիճանին պատշաճ եւ կարեւոր գիտութիւնները, մանաւանդ այնպիսիներ, որոնք աբեղայ ըլլալու կոչում մը ունէին։

Այդ ուսումնատենչ պատանիներէն մէկն էր նաեւ Մխիթար Սեբաստացին, որ այցելեց ամէնէն նշանաւոր վանքերը, ուր դժբախտաբար հինէն մնացած պատեր գտաւ։ Այն հազարաւոր վանքերէն շատերուն աւերակները միայն կային, շատերը ամայի թողուած, շատ քիչերն ալ միայն քանի մը աբեղաներ ունէին։

Երբ դեռ տղայ էր Մխիթար, կրօնաւորելու բուռն փափաք մը ունեցաւ։ Մանկական պարզութեամբ մը ծնողքին յայտնեց իր այդ փափաքը, որ խիստ յանդիմանութեամբ մը մերժուեցաւ, որովհետեւ այն ատեն ընդհանրապէս վանականի մասին դատարկապորտ մարդու գաղափար ունէին։

Սակայն ծնողքին յանդիմանութիւնը չյաջողեցաւ Մխիթարի մտքէն հանել կրօնաւորական կոչման այդ փափաքը։ Ենաերկար թափառումներու վանքէ վանք, անոչ մէկ տեղ չգտաւ իր հոգեւոր եւ ուսման ծարաւը յագեցնող անձ մը։ Եւ այդ օրէն սկսած՝ ինքնիրեն եղաւ ուսուցիչ, եւ շնորհիւ իր յամառ կամքին՝ տէր դարձաւ մտաւորական մեծ պաշարի մը։

Իր երկար թափառումներու շրջանին, ուսումնատենչ պատանին տեսեր էր թէ վանականութեան հոգին մարեր էր բոլորովին. ժողովուրդին յարգանքն ու համարումը երթալով նուազեր էին։ Նուազեր էին ուխտագնացութիւնները վանքերու եւ նուիրատուութիւնները, քանի որ դադրեր էին անոնք սրբավայրեր ըլլալէ։ Բարեպաշտներու տուած ճոխ կալուածներն ու գանձերը հալեր եւ սպառեր էին ընչաքաղց դրամասէր կրօնաւորներու ձեռքով։

Չկար ներքին կապ մը, որ միացնէր իւրաքանչիւր անդամ իրարու հետ, եւ բա –

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Ու ճրագը վառեց, գլխ նստեցուց բազմոցին վրայ։ Հետզհետէ արթնցան եւ շուրջս շարուեցան։ Զարման պաճին հետ նոյն սենեակին մէջ ապրող կիները։ Կուլային, կուլային ու կ'ողբային մեր կորուստներուն վրայ կը մեղքնային ինծի։ Եւ կը սպասէին ըսելիքներուս։

Համառօտ պատմեցի ինչ որ տեսած էի։ Ըսի թէ երեք օր է որ չեմ կերած, չեմ խմած, չեմ քնացած։

Դուռը ամուր փակեցին, ձէթի ճրագին շուրջ լաթ մը քաշեցին ու սեղան պատրաստեցին։ Թանապուր, հաց, սեխ ու ձմերուկ։

Անցուդարձի մասին՝ ինձմէ աւելին գիտէին, լսած էին։ Ոստիկանները մինչեւ գիւղ եկած հայկական խրճիթներուն ծակերն ու ծուկը խուզարկած էին։ Նոյն իսկ Զարման պաճին, Կուլիօ Նանան եւ ուրիշներ ծեծած էին «Մատոյին տեղը գիտէք» ըսելով։

Աւօն եւ Պայտար Մանասը քաջաբար կռուելով իրենց կեանքը շատ սուղ ծախած էին։ Հինգ ժանտարմաներ եւ եօթ «պաշիպօզուքներ»ու դիակները փռուած են եղեր կամուրջին եզերքը։ Սպաննուած էին նաեւ Ջորեպան Զանանը, իր օգնականը եւ քանի մը ջորիներ։ Ազնիւ քիւրտ ջորեպանը, չէ լքած իր յաճախորդները, չէ դրժած իր տղամարդու խօսքը, կռուած է, քաջաբար, իյնալով մերոնց կողքին...

Լուր չկար ոչ Աստղիկէն, ոչ Սիւսէն։ Զանազան զրոյցներ կը շրջէին։ Ոմանք կը պատմէին թէ թուրք մը երկուքը միասին առեւանգեր է։ Ուրիշներ կ'ըսէին թէ ըղձանուը իրարանցումէն օգտուելով երկուքը միասին Եփրատի ալիքներուն յանձնուեր են։ Ոչ ոք ստոյգ բան մը գիտէր։ Կը պատմէին տակաւին որ, Նշօն եւ Մատօն Հայոց թաղէն վար իջած ատեն, պաշարուած են ոստիկաններով։ Մատօն յաջողած է փախչիլ։ Նշօն կը կռուի մինչեւ վերջին փամփուշտը։ Բազմաթիւ տեղերէ վիրաւոր կ'իյնայ ժանտարմաներու ճանկը եւ գազանները կը յօշոտեն իր մարմինը։

Կոյրը եւ Հաճի աղան, երկուքը միասին այրած են փլատակներու մէջ։ Այս բոլոր չարիքներուն աղբիւրը կը համարէին ուրիշ ջորեպան մը որ, անխոհեմութեամբ, աջ ու ձախ պատմած էր Զանանին տանելիք յաճախորդներուն մասին... Դեռ կար բերնէ բերան մատնութեան մը պատմութիւնը Ահա, ինչ որ կար հրապարակի վըրայ թէ իբրեւ զրոյց՝ եւ թէ իբրեւ իրականութիւն...

Շուրջս բոլորուած կիները լացով կը պատմէին այս բոլորը, ու ամէն մէկը կը ջանար բանով մը օգտակար ըլլալ ինծի։

Յայտնի էր որ, այլեւս չէի կրնար մնալ այս շրջանին մէջ։ Քաղաքը հրկիզուած էր։ Մինչեւ հիմա Քիւրտ էինք, հիմա՝ Հայ ըլլալս ապացուցուած էր, ալ ի՞նչ մնաց...

Ուրեմն մէկ ելք ունէի, ամէն գնով հեռանալ, եւ որքան կարելի էր շուտ... քանի հետքս չէր գտնուած։ Դրամ չունէի։ Ճամբայ չէի գիտեր ու յետոյ կը վախնայի որ այս շրջանէն դուրս չելած կը բռնուէի։

Ճիշդ շաբաթ մը Զարման պաճին եւ իր ընկերուհիներուն մայրական խնամքն ու գուրգուրանքը վայելեցի։ Յետոյ ինծի համար պատրաստեցին ճամբու համար ուտելիք, հագուստ եւ երկու ոսկի ալ ճանապարհածախս։

Շաբաթ մը վերջ զիս յանձնեցին ոստիկանի մը խնամքին։ Ես մարդասպան, հայ փախստական եւ քիւրտ ոստիկան մը ինծի պահապան...

Ժանտարմա Զլֆօն, մանկութենէն մինչեւ չափահասութիւնը, Հայու քով մշակ եղած էր, Հայերու հետ ապրած մեծցած էր։ Կը խօսէր հայերէն, գիտէր նաեւ գրել քիչ մը հայերէն եւ թուրքերէն, ատոր համար ալ ժանտարմի պաշտօնին կոչած էին զինքը։ Զլֆօն սակայն, մնացած էր միշտ պարզ, բարեսէր, նաեւ հայասէր։ Ոչ ջարդած էր, ոչ ալ թալլած էր։ Ընդհակառակն, բազմաթիւ առիթներով օգնած էր Հայերուն, փրկած էր շատ մը բեկորներու կեանքը, որոնք երախտագիտութեամբ կը յիշէին իր անունը։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

(Շար.)

ԱԶՈՒՆԻԷ

Կը փափաքէի այցելել Ազունիէի Հայ-կական Թոքախտաբուժարանը։ Քանի մը անգամ եկած էի Լիբանան, բայց միշտ վարանում մը, սաստիկ յուզման մը վախը զիս հեռու պահած էին անկէ։

Եգիպտոսէն ամարանոց եկող խումբ մը Հայեր՝ որոնց մէջ կը գտնուէին երգչու-հի մը եւ դաշնակահարուհի մը, առաջար-կեցին ինծի որ ընկերանայի իրենց։

— Դուն ալ քանի մը խօսք կ'ընես հի-ւանդներուն, ըսաւ մէկը։

Ես որ գրեթէ երկու տարի ապրած եմ Լէյզէնի մէկ բուժարանին մէջ, եւ շատ մը գտնուած յուշեր ունիմ հիւանդի օրերէս եւ գիշերներէս, տեսակ մը վերապրում զգացի, անցեալէն յարուցեալ քաղցր ջեր-մութիւն մը պարուրեց մարմինս, երբ Ա-զունիէի բարձունքին վրայ, հեռուէն տե-սայ սպիտակ շէնքը։

Հիւանդներու համար ծրագրուած երգի եւ դաշնակի յայտագիր մը պիտի գործա-դրուէր այդ օրը։ Ես ալ ուղերձ մը պի-տի կարդայի։ Սրահին մէջ քովս նստած էր դեռ նոր պատանութենէն անցած երի-տասարդ մը։ Ուշադրութիւնս գրաւեցին անոր բոցավառ սեւ աչքերը։ Հագած էր գամասկեան կերպասէ վերարկու մը։

Գաղտագողի դիտեցի ձեռքերը եւ յիշեցի իմ ձեռքերս՝ որոնց հրատոչոր ալօթքին մէջ անվերջարար, այնքան ծաղիկներ թա-ռամեցան։

Յուզումէ յուզում բանտարկեալ հոգիս իր թեւերը արխնեց, երբ սկսանք այցելել հիւանդներուն։ Զքաւորներու մանաւա-ժինը մանաւանդ զիս տառապեցուց։ Բու-ժարանը, իր գործողութեան տեպար սը-րահով, իր առաջին կարգի խուցերով, եւրոպական կատարեալ սարքաւորումով, արժանի է բացառիկ պատուանշանի։ Եւ ըսել թէ պետական միջոցներով չէ որ կա-ռուցուած է այս շէնքը, այլ ժողովուրդին լումաներով, հայ ժողովուրդին խոնարհ գաւակներուն նուէրներով։ Եղած են ան-շուշտ բարերարներ ալ որոնք վայն բա-ցած են իրենց սիրտն ու քսակը, որպէսզի այսօրուան փառահեղ պատկերով ներկա-յանայ մեզի Ազունիէն։

Պիտի ուզէի երկար, անվերջանալի ժա-մերով մնալ հիւանդներուն մօտ, խօսիլ անոնց հետ, հարցումներ ընել, անոնց շունչին մէջ զգալ թէ ճշմարիտ կեանքը այն չէ, որ այս պատերէն դուրս իր արե-ւային ճաճանչները կը սփռէ համատա-րած, այլ անիկա միայն որ տառապանք է եւ յոյս, որ խոստացուած ուրախութեան մը ճառագայթն է, որ ապրիլ ծիծեռնա-կըն է հայրենի կտուրին տակ։

Ըսել անոնց բոլորին թէ իրենցն է կեան-քը՝ որուն սարսռագին ջերմութեան մէջ տաք օրինակ թովչութիւն մը ունին արիւ-նին վարդերը։ Կեանքը՝ որ անդրժելի եր-գումն է սիրոյ։ Կեանքը՝ որ գերեզմանին եզերքը, փոթորկոտ շարժումի մը ներժար-կուած օրօրոցն է՝ տենդերքի խորհուրդ-ներով։

Բայց ես կանգ առի սակ պատանիի մը անուին մօտ։ Ան իր վիճակին բոլորովին անդիտակից կը թուէր ըլլալ։

— Պէյրութէն եմ, — ըսաւ ինծի, պա-տասխանելով հարցումիս։ Զաւէն է անու-նըս, չորս ամիս առաջ եկայ հոս։ Բժիշկը յոյս տուաւ ինծի, որ դպրոցները չբաց-ուած՝ կը լաւանամ։

Բարձին տակ կաշեկազմ հաստափոր գիրք մը կար, Րաֆֆիի «Կայծեր»ը։

— Շատ կը սիրեմ կարդալ, եւ ձեռքէս չեմ կրնար ձգել այս գիրքը։

— Բայց պէտք չէ որ ինքզինքդ յոգնե-ցնես։

— Ոչ, պարոն, արդէն գիշեր ցերեկ պառկած եմ։ Միայն առաւօտները պա-տշգամին վրայ կը քալեմ, քիչ մը։

Կրնայի գրաւել զայն որ այս պատանին հիւանդ չէր։ Զափաւոր կազմուածքը, ա-ռոյգ երեւոյթը, աչքերուն խելացի ար-տայայտութիւնը կը խաբէի՞ն արդեօք։ Բայց յիշեցի շատ մը պարագաներ Լէյզէ-նէն՝ ուր կային հիւանդներ՝ որոնք ոչ իսկ կը հազային, բայց ախտը իր վատահ եւ գաղտնի աւերն էր գործած անոնց կուրծ-քին տակ։

Ազունիէ՜։

Երբ ինքնաշարժը կը հեռանար սարա-լով դառնխար ուղին, աչքերս յառեցի անգամ մը եւս անոր ճերմակ նաւի նմա-նող կառոյցին։ Ինծմէ բան մը մնացած էր հոն, իմ անցեալի ալօթքին մրմո՞ւնջը թէ ապրուած յաղթական կեանքի մը ցաւա-գին ափսոսանքը։

Իրիկնային թախծոտ այս պահը, երբ լոյր գլխի հետ։ Կ'ըլլէին միեւնոյն յարկի ներքեւ, իբրեւ օտարներ իրարմէ, առանց հասարակաց նպատակ մը ունենալու, ո-րուն դիմէին ամէնքն ալ միասին եւ միա-կամ։ Թանկարժէք ձեռագիրները թող-ուած դարաններու խորշերը, ուր փոշին ու ցեցը դարէ դար կրծեր էին զանոնք։ Առանց գրքերու եւ վարժարաններու կը մեռնի գիտութիւնը։ Հայոց գեղեցիկ լե-զուն մեռեր էր կարէ դարի մէջ. ամէն մարդ իրեն խօսելու եւ գրելու ոճն ունէր։ Միայն եկեղեցական աստիճանի թեկնա-ծուները ուսումներու կը պարապէին եւ այդ գիտելիքներու ցանկը շատ աղքատիկ էր, գրել եւ կարդալ եւ եթէ աւելէ աւելի բան մը գիտնար, կը կոչուէր մեծ փիլի-սոփայ։

Մտաւորական այս խեղճութեան մէջ Մխիթարի առջեւ կենդանի գոյներով պատկերացած էր նաեւ հայ ազգին խղճա-լի կացութիւնը, որ գրեթէ հոգեվարք կը մաքառէր մահուան դէմ յուսահատ ճիգե-րով, անհամար ցաւերու եւ տառապանք-ներու ներքեւ ընկճուած, անտուն, անտէ-րունջ, ցրուած երկրիս չորս կողմը, օտար մը նոյն իսկ իր բնիկ հողին վրայ, մոռ-ցուած քաղաքականացեալ աշխարհէն, ինքնիրեն կանգնելու անկարող, եւ կը սպասէր փրկարար ձեռքի մը։ Ահա մեր ազգին վիճակը ԺԷ. ԺԸ. դարերու անց-քին ժամանակ։ Այդ ազգը կանգնող կեն-դանացնող ձեռքը պիտի ըլլար Մխիթար։ Ան ունէր գիտակցութիւնը ազէտին մե-ծութեան, եւ հասաւ Սեւանայ կղզին, ուր տակաւին մնացեր էր աղօտճառագայթ մը իր անցեալ փառքէն, սակայն հոս ալ այդ վանքին կրօնաւորական կեանքը յուսա-խաբ ըրաւ բարեպաշտ պատանին։

Հ. ՍԱՀԱԿ Վ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ՅՈՅՆ ՏՂԵԿԸ

ՆՈՒԷՐ Շ.ԻՆ

Գոլսոյ վերջին աղէտին մասին իր գրած խմբագրականներուն առթիւ

Թուրքն անցաւ հոսկէ. արդ, չորս դին՝ սուգ ու աւեր.
Գինեւէտ Քիոսն այլեւս խութ մըն է մըթաստուեր,
Ան որ իր նոճերով գեղապանծ՝
Անտառներ, բըլրակներ, պալատներ օրն ի բուն
Ծովին մէջ կը դիտէր. երբեմն ալ, իրիկուն,
Մեղմօրօր շուրջպարն իր աղջըկանց։
Ամայի՜ է։ Բայց ո՛չ. որմերուն տակ տըխուր
Յոյն տըղեկ մ'անուշիկ, խաժ աչքով, նըստած լուռ
Կը խոնկայ գըլխիկոր, առանձին,
Ան ունի զերթ նեցուկ, կամ իբրեւ օթեւան
Սըրափուշ մը ճերմակ, ծաղիկ մը իր նըման,
Լըքուած մէջն աղէտին։
Խե՜ղճ բոբիկ երախայ, մէջ դերբուկ ժայռերուն,
Ի՞նչ կ'ուզես՝ թոյլ տալու որ սըրբեմ վարսերուն
Արտասուքն աչերուդ ծովի պէս,
Որ կապոյտ նայուածքըդ փոթորկէն խաղաղի,
Որ շող մը հոն փայլի բերկրանքի ու խաղի,
Բարձրանայ գըլուխըդ ոսկեգէս։
Ի՞նչ կ'ուզես՝ թոյլ տալու որ նազով ծըփծըփան
Ուսիդ վրայ խոպոպներդ որոնց դեռ չը դըպան
Շեղբերը աւերիչ մըկրատին,
Խոպոպներդ որ կուլան ճակտիդ շուրջն անտերունչ,
Ինչպէս թարմ տերեւներն որ կուլան անմըրմունջ
Սըգաւոր ուռիի թարմ ոստին։
Ո՞վ կըրնայ փարատել վիշտերդ մըշաւշոտ,
Կ'ուզես սա հիրիկը որ աչքիդ պէս կամշոտ
Կ'օղակէ ջըրհորներն Իրանի։
Կամ պըտուղը *Թիւպա* կոչուող մեծ ծառին այն
Որուն շուքը կըտրել — անցնելու համար միայն
Նըժոյգ մը մէկ դարու պէտք ունի։
Ժըպտելու համար ինձ, կ'ուզե՞ս մէկ դեղձանիկ
Որուն երգը քաղցր է սըրինգէն ալ գողտրիկ
Եւ նըրբին ծընծղայէն ալ վըսեմ.
Ի՞նչ կ'ուզես, ծաղի՞կ մը, պըտո՞ւղ մը թէ թըռչուն։
— Բարեկա՛մ, հեկեկաց ծովաչեայ մանկիկն յոյն,
Ես միայն վառօդ ու զէնք կ'ուզեմ։

Թարգմանեց Ե. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ (1828)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԻՒԼ ՌՈՄԷՆ

Վիպագիր Ժիւլ Ռոմէնի ծննդեան 70-ամեակի առթիւ, ֆրանսական թերթերը յօդուածներ կը նուիրեն, փառաբանելով անոր բանաստեղծական եւ վիպական վաստակը։

Այս առթիւ քննադատ Անտուէ Բի-կըռաս («Քոմպա») կը գրէ թէ հասկնալու համար վիպասանը, պէտք է մեկնիլ ա՛յր բանաստեղծութենէն։

Շունչը որ մէկ թռիչքով կ'անցնի իր վիպական գործին մէկ ծայրէն միւսը, գե-ղփիուն է որ իր թեւերով կը բերէ բա-նաստեղծութեան բեղնափոշին եւ բոյրե-րը։ Գրեթէ իր բոլոր վէպերը ցոյց կու-տան թէ բանաստեղծի մը ներշնչման ար-արեւին շողերը ճամբան եղերող ծառե-րուն վրայ կը նուաղէին, եւ անդնդախոր ձորերէն մառախուղը կը բարձրանար, զիս վերստին մօլեգին անդթութեամբ մը կը նետէր դէպի կեանքը, անոր ունայնո-րէն շքեղ, բայց դառնագին իրականու-թեան ապառաժներուն դէմ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

գիւնքն են։ Այս ոգին է որ կը զանազանէ Ժիւլ Ռոմէնը Պալզաքէն եւ Զոլայէն։ Կարդալով անոր «Բարեացակամ մարդի-կը», ուր հաւաքուած են իր ընտիր գոր-ծերը, բնականօրէն կը տարուիս բաղդա-տելու զայն Վիքթոր Հիւկոյի «Նոթր Տամ»ին հետ։ Սակայն Հիւկօ մը աւելի հատու, աւելի զաւառական եւ լեռնային, որուն գործին մէջ չեն պակսիր փարիզեան ծիծաղելի կողմերու մատնանշումը. Միեւ-նոյն առեն մեծ սէր մը մեծ քաղաքին հանդէպ։

Ռոմէն Ռոլան ուզեց համադրել 1908-1933ի շրջանը, այսինքն քառորդ դարու շրջան մը։ Իր ստեղծած տիպարներուն մեծ մասը առած է կեանքէն, եւ իրա-կանը կը հիւսէ երեւակայականին հետ։

Ընդարձակ է Ժիւլ Ռոմէնի գործը, «Փսիշէ», «Մէկու մը մահը», «Լիւսի-էն», «Լը Տիէօ տէքօռ» եւայլն։ Քսանեւ-եօթը հատոր գիրք, որոնք «Բարեացակամ մարդիկ»շարքէն են իսկ տասնըմէկ հատոր ուրիշ վէպեր։ Ունի նաեւ տասնեակ հա-տոր բանաստեղծութիւն եւ նոյնքան ճառ, երկտասանեակ մ'ալ թատերախաղ, ո-րոնց գլխաւորը «Տոքթ. Քնոք»ը։ Ո-րով Ժիւլ Ռոմէն կը դառնայ իր սերուն-դին ամէնէն ամբողջական գրողը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ»Ը (43)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

— Ինչե՞ր գիտէք ձեր ընտրական շր-ջանակին՝ երբրումի ապստամբութեան մասին։

— Որ եւ է տեղեկութիւն չունիմ, ըմ-բոստութենէն երկու ամիս առաջ Իսթան-պուլ էի եւ քննիչ մարմնին մաս չէի կազ-մեր։

— Մի մոռնաք որ անոնց բարոյական պատասխանատուութիւնն ալ ձեզի կը վի-ճակի։

— Իմ յանցանքս ընդդիմադիր ըլլալս է, տարբեր յանցանք չունիմ։

— Լաւ տեսնենք, ինչպիսի՞ յարաբե-րութիւն մը ունէիր Զիա Խուրշիտի հետ։

— Զինքը տեսայ Անգարա, եղբօրը, Ֆախք պէյի տունը, ուր կը գիշերէր։

Մահափորձի մասին ի՞նչ տեղեկութիւն ունիք։

— Որեւէ տեղեկութիւն չունիմ, միայն Սապիթ պէյ ինծի ըսաւ թէ Շիւքրիւ մա-հափորձի խնդրով մը կը զբաղի, արդեւք ըլլանք։ Ընկերներու հետ խորհրդակցե-ցանք ու փնտռեցինք գտանք Շիւքրիւն, որ վճռաբար հերքեց եւ ըսաւ.

«Անիկա Սապիթի երեւակայութիւնն է, ցնորք է»։ Իսկ ես, տէր նախագահ, ես այս գործէն բնաւ տեղեկութիւն չունիմ, ինչ որ գիտենք, Սապիթ պէյի խօսքերն են։ Ան էր որ մեզի ըսաւ թէ Շիւքրիւ մեր գլխուն փորձանք պիտի բերէ, ես ալ անձ-նապէս հարցաքննեցի Շիւքրիւն որ վըս-տահեցուց մեզի թէ այդպիսի բան մը մը չկայ։ Սապիթ պէյ այս խնդրին հե-տեւանքով արդոլած էր վերջին անգամ Շիւքրիւի հետ եւ իմ տունս եկած։ Նա-խապէս միասին կը բնակէին։

— Զիա Խուրշիտի հետ ի՞նչ խօսեցաք։

— Ոչինչ, եղբօրը քով տեսայ զինքը եւ այնուհետեւ ոչ մէկ մասնաւոր տեսակ-ցութիւն ունեցայ իրեն հետ։

— Հապա՞ ձեր յարաբերութիւնը Սա-րուխանի երեսփոխան Ապտին պէյի հետ, պատմեցէք։

— Ապտինը Րամազանին Իսթանպուլ տեսայ, Իզմիրէն նոր եկած էր։ Խօսք բացուեցաւ եւ ըսաւ թէ՝ Սարը Էֆէ Էտիպ Իզմիրի մէջ կը պտտի։ «Ինծի՞ ինչ, ին-չո՞ւս պէտք» պատասխանեցի, չեմ ճանչնար զինքը, ո՞վ է այդ մարդը։

— Աղէկ, բայց, փաշա, ձեր առաջին հարցաքննութեան ընթացքին այդպէս չէք ըսեր, տարբեր յայտարարութիւն տուեր էք։

— Ճշմարտութիւնն է որ կ'ըսեմ։

— Մի մոռնար որ ազգը քեզ բարձրա-ցուցեր է մինչեւ փաշայութեան աստի-ճանին։ Երեսփոխան ալ ըրեր է քեզ։ Այս-պիսի ծանրակշիռ խնդրի մը առթիւ կը ծածկես ճշմարտութիւնը։ Լաւ, առաջին յայտարարութիւնդ կը կարդանք, տես թէ ինչ ըսեր ես հոս. «Ապտին ինծի հար-ցուց որ Թէյրաքքըրտէրվէր կուսակցութիւ-նը լուր ունի՞ մահափորձի խնդիրէն»։ Անիկա ըսածը դուն չէ՞ս, փաշա։

— Էֆէնտիմ, սխալ արձանագրուեր է, ես այդպէս չեմ ըսած։ Ես մահափորձի խնդրէն որեւէ տեղեկութիւն չունիմ։ Զար գիպուածով մը Ապտին դէմս ելաւ, մահափորձի մասին բառ մը չըսինք։ Սա-րը Էֆէն ալ չեմ ճանչնար։

— Ո՞ւր հանդիպեցար Ապտինի։

— Շուէ ընթերցարանը։ Սապիթ պէյ ալ ներկայ էր։ Այդ օր Շիւքրիւն ձերբա-կալած էին։

— Այդ օր հաւաքուեր էք Րէֆէթ փաշա-յի տունը, ճի՞շդ է։

— Այո, հաւաքուեցանք, Շիւքրիւ պէյի ձերբակալման խնդրին շուրջ խորհրդակ-ցելու համար։ Երթանք Ազգ. Ժողովի նա-խագահ Քեազըմ փաշայի հարցնենք, ը-սինք։

— Կը նշանակէ որ Շիւքրիւի ձերբակա-լումը ձեզ կը շահագրգռէր այդքան։

— Բնականաբար, մեր մէկ երեսփոխան ընկերն էր։

— Դուք ինչե՞ր խօսած էիք Շիւքրիւ պէյի։

— Քաղաքական խնդիրներու մասին չէի խօսած։

— Հապա առաջին յայտարարութեանդ մէջ կ'ըսես թէ Շիւքրիւ մահափորձի մա-սին ձեռնարկներ կատարած էր ընկերնե-րուդ մօտ եւ քեզի ալ զգացուցած էր ի՞նչ պիտի ըսես։

(Շար.)

նաթերթը, «Փրաւտա», խմբագրական մը հրատարակելով արեւելեան Գերմանիոյ 6րդ տարեդարձին առթիւ, կ'ազդարարէ թէ յոյս չկայ որ Գերմանիոյ միութիւնը վերահաստատուի Ժընեւի յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ: Խմբագրականը կ'ըսէ.— «Գերմանիոյ վերամիացումը ժամանակի կը կարօտի, հետեւաբար պէտք չէ յոյս դնել Ժընեւի ժողովին վըրայ: Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը յուսան խնդիրը լուծել ի վնաս արեւելեան Գերմանիոյ: Պէտք է պարզ ըլլայ ամէն մէկուն համար թէ գերման ժողովրդավար հանրապետութեան բանուորները պիտի չլքեն իրենց նուաճումները, ան-գամ մը եւս դրամատէրներու եւ հողատէրերու լուծին տակ մտնելու համար: Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ արտաքին գործերու նախարարները պէտք չէ վէճեր փնտռեն, այլ ջանան մօտեցնել իրենց տեսակէտները միջազգային խնդիրներու մասին,— զինաթափութիւն, արգելք հիւլէական եւ ջրածին զէնքերու, երաշխիք Եւրոպայի ապահովութեան համար եւն»:

ԵԳԻՊՏՈՍ «ՄԻԿ» ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ

Կ'ըսուի թէ Փրակա հասած է Եգիպտոսի ազգ. պաշտպանութեան նախարարին օգնականը, զօր. Ֆահմի Բաճալ: Զօրավարը, որ քանի մը օր կանգ առած էր Սուրիոյ մէջ, չեխական իշխանութեանց հետ պիտի ուսումնասիրէ Եգիպտոսի գնելիք զէնքերը: Զօրավարը եւ միւս պատուիրակները Փրակա պիտի մնան մէկ ամիս:

Վարչապետը, Կամալ Նասր յայտարարեց թէ Եգիպտոս «Միկ» օդանաւեր պիտի ստանայ: Եգիպտացի մասնագէտներ Փըրակա պիտի երթան, ուսումնասիրելու համար զէնքերու գործածութիւնը: Յայտնի չէ թէ չեխ սպաներ ալ Եգիպտոս պիտի երթա՞ն: Սուրիա եւս զէնքեր պիտի ստանայ Խ. Միութենէն եւ Չեխոսլովաքիայէն:

× Սէուտի Արաբիոյ վեհապետը, Էմիր Ֆէյսալ, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը առաջարկած է զէնք ծախել իրենց: «Մենք սկզբունքով առարկութիւն չունինք համայնավարերկիրներէ զէնքեր գնելու դէմ:

Էմիրը Գահիրէ գացած է, մասնակցելու համար արաբական ժողովի մը որ պիտի քննէ խորհրդային երկիրներէն զէնքեր գնելու խնդիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ պաշտօնեաներու մասնակի գործադուլը կը շարունակուի քանի մը օրէ ի վեր, խանգարելով նամակներու եւ ծրարներու բաշխումը: Մաքսատուներու վճարումներն ալ դժուարացած են; Դաս մը պաշտօնեաներ ամսական 6000 ֆրանք յաւելում կը պահանջեն:

ԻՍՐԱՅԷԼ ազդարարեց Եգիպտոսի թէ «բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ իր քաղաքացիներուն պաշտպանութեան համար, եթէ չդադրին Իսրայէլի դէմ սարքուած հրոսակային նոր կռիւները»:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ այն պետական պաշտօնեաները որ տակաւին ափիոն (հաշիշ) կը ծխեն մինչեւ վեց ամիս, պաշտօնանկ պիտի ըլլան անդառնալի կերպով: Իրագեկներ հազարներով կը հաշուեն այս կարգի պաշտօնատարները:

1953ի ՁՕՐԱԴԱՍԷՆ անոնք որ զէնքի տակ առնուած էին Հիւս. Ափրիկէ երթալու համար, չորս ժամ դիմադրեցին Ռուանի մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ վաթսուն ոստիկան զինուորներ վիրաւորուած են: Հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ շաբաթ առտու ժամը 3ին:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ արտաքին նախարարը, Լեսթըր Փիրսըն, Մոսկուա հասնելով, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ:

ԷԼ ԱԶԻԶ - ՎԱՆ երկաթուղին Մուշ հասած է, համաձայն Թուրք թերթերու հրատարակած տեղեկութեանց: Առաջին կառախումբը Մուշ հասած է Սեպտ. 29ին, բանուորներով եւ կազմածներով: Մուշի կայարանին բացումը պիտի կատարուի Հոկտ. 25ին, ի ներկայութեան վարչապետին: Այս գիծը Խարբերդը Վանի պիտի կապէ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսսի վարչութիւնը սարքած է թէյասեղան մը, ի պատիւ անդամներու, համակիրներու, ծընողներու, այս կիրակի, ժամը 15ին, Խրիմեան սրահը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 - 12

⁂

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

⁂

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը:

⁂

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ
35ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Շաւի մէջ, 16 Հոկտ. Կիրակին, դպրոցին սրահը: Լիոնէն Թորգոմ քահանայ Փօսթէքեան Հաճընցի Հանդստեան Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Պիտի խօսի հայրենակից ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն): Դպրոցական սաներու կողմէ պատշաճ երգեր եւ արտասանութիւններ, նաեւ աւանդական մատաղօրհնէք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20ին: Արձանագրուիլ դիմելով Նուպար Յովհաննէսեանի, 14 ռիւ Ռօշամպօ, Հեռ. Թրիւ. 47·48 եւ Պ. Գրիգոր Ադամեանի, 51 ռիւ Շաթօտէօն, Հեռ. Թրի. 57-74, ամէնէն ուշ մինչեւ երեքշաբթի, գին 700 ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերները, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆի ղառնաղէտ եւ վաղաժամ մահուան առթիւ իր այրիին, եղբօր, ընտանիքին եւ զաւակներուն:

Այս առթիւ Շրջ. կոմիտէն երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իսկ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի մասնաւոր նուէր մը կը յատկացնէ սիրեցեալ ընկերոջ փոքրիկներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք, ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին, մեր շատ սիրելի եւ թանկագին փեսային՝ Երուանդ Տէր Ղուկասեանի մահուան առթիւ:

Սգակիր՝ Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Տէր Օհանեան:

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ
ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

Հայերէնէ - Հայերէն պատկերազարդ բառարանը, 1406 էջ: Գին՝ 3500 ֆրանք:

Մասնաւոր զեղչ, մեծաքանակ գնումներու համար:

Ֆրանսայի կեդրոնատեղի՝
Camer Capamadjian, 44, Rue du Commerce
Colombes (Seine)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Շաբաթ օր բացուեցաւ դերասան Տ. Նշանեանի կարգ մը գեղարուեստական գործերուն ցուցահանդէսը Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Առաջին օրէն իսկ, հետաքրքիրներու բազմութիւն մը եկած էր տեսնելու արուեստագէտին գործերը, մօտ 30 կտոր:

Ինքնատիպ ոճով մը, Նշանեան յաջողած է ընտիր փայտի վրայ քանդակել նշանաւոր դէմքեր ու դէպքեր,—Վարդան Մամիկոնեան, Խ. Աբովեան, Բեթղեհէմի Մսուրը, Երեւանի մարգարանը, Փարիզի Օփերան, Կալաթա եւն.:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ վաղը, երկուշաբթի: Կ'արժէ քաջալերել արուեստագէտը, որ միակն է այս ճիւղին մէջ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ
40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ:

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սի բայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեան երգ, (Եգիպտոսէն):

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ծոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտքը 300 ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐի զոյգ սրահները Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ:

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՀԱՅ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԻ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Ինքնատիպ եւ իր ձեռքով քանդակած գործերուն, տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 8 (Շաբաթ), 9 (Կիրակի), եւ 10 (Բշ.) օրերը, առաւօտեան ժամը 10էն՝ դիշերուան ժամը 10:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

32, Ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ

Ցուցադրուած գործեր.— Վահան Մամիկոնեան, Խաչատուր Աբովեան, Գազազ Արթին Ամիրա, Քրիստոսի Ծնունդը, Փարիզի Օփերան, Ցաղթական կամարը, Դաւիթ - Գողիաթ, Իշխանուհի Մարկարէթ, Անթիլիասի Մայր Տաճարը, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Երեւանի Մարզական Պալատին մուտքը, Զուարթնոց եկեղեցին, Ս. Սեբաստիանոսի նահատակումը, եւն. եւն.:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու հայութիւնը անխտիր:

Ծախուած գործերուն հարիւրին տասը պիտի յատկացուի Նշան Փալանճեան ճեմարանի փոնտին:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օդափոխութեան կայանին:

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր:

Նուագախումբ TITI FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով:

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

Հայկական գեղարուեստի բաժնին կը մասնակցին Օր. Շ. Պէնկեան, ընկերակցութեամբ Մեսումենցի: Արաքսի Մուրատեան երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով:

Ծոխ պիւֆէ: Մուտքը մատչելի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. 12 Հոկտ., ժամը 6·30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին, Իսսի Խրիմեան դպրոցը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտ. 10ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 11 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7798 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3209

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՏԱՔ ՋՈՒՐԵՐԸ

Վարպետ փորձ մըն է որ կը կատարէ Խ. Միութիւնը, աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար Միջին Արեւելքի երկիրներուն հետ։

Փորձ մը՝ իր թաթը դէպի տաք ջուրե-րու երկարելու, զէնք եւ ռազմանիւթ ծախելով ամէնուն։

Եւ որովհետեւ միւսները ծուռ կը նա-յին, պատասխանն ալ պատրաստ է.

— Ինչո՞ւ խրար անցեր էք. առեւտո՛ւր կ'ընենք։ Ամէն երկիր ազատ է զէնք ծա-խելու իր ուզածին։ Ե՛րբ որ ուզէ...

Յաճախորդներուն պատասխանն ալ նոյնքան գործնական կը թուի։

Երբ կը հարցնեն Սէուտի Արաբիոյ վե-հապետին թէ բոլշեւիկեան երկիրներէն զէնքեր գնելով ճամբայ չի՞ բացուիր արա-բական երկիրներու համայնավարացման համար, Էմիրը կը պատասխանէ.

— Մենք երկաթ պիտի գնենք, ոչ թէ սկզբունքներ։

Կը յիշուի թէ կարմիր ճակատէն զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու առաջին ձեռնարկը կատարեց Եգիպտոս, մեծաքանակ ապրանք մը տալով Չեխոսլովաքիոյ։

Լոնտոն բողոքեց։ Ուաշինկթըն մասնա-ւոր պաշտօնատար մը ղրկեց Գահիրէ, լուսաբանութիւններ ստանալու համար։

Երկուքն ալ այդէն կը գտնուէին կա-տարուած իրողութեան մը առջեւ։ Նոյն-իսկ հաստատուեցաւ թէ եգիպտացի մաս-նագէտներ գացած են Փրակա, զէնքերը քննելու եւ փորձութիւններ կատարելու համար։

Այդ անցուդարձին առթիւ, սրամիտ պատկեր մը կը գծէր փարիզեան թերթի մը աշխատակիցը.

— «Այս ընթացքով, օր մը պիտի տեսնենք որ Խ. Միութիւնը Միջին Արեւելքի վարի յարկը պիտի կազմակերպէ, մինչ Արեւմուտքցիները կը կարծէին թէ վնռական կէտ մը շահած են, իրենց զինակցութիւնը կազմակերպելով Թուրքիոյ եւ Իրաքի վերի յարկէն»։

Այսպէս կամ այնպէս, բացորոշ է արեւելեան ճակատին այս նոր գործունէութեան ընթացքը, — խաղաղ թափանցում՝ առեւտրական ճամբով։ Ամէնէն գործնական միջոցը՝ գետին շահելու եւ բարեկամներ ճարելու համար։

Երբ առաջին բողոքները հրապարակուեցան, Եգիպտոսի վարչապետը անձամբ յայտարարեց թէ ամէն տեղ դիմեցին, բայց ամէնէն մատչելի գիները խորհրդային ճակատէն ստացան, առանց որեւէ քաղաքական պայմանի։

Յետոյ գանգատեցաւ թէ Արեւմուտք միշտ կը ձգձգէր իր առաքումները, մինչ-նոյն ատեն զինելով Իսրայէլը։

Այս առթիւ գաղտնիք մըն ալ երեւան հանեց, — անգլիական բանակին սահմանուած գաղտնի հրատարակութիւն մը, որ կը հաստատէր թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա զէնք ճարած են Իսրայէլի։

Արեւմուտքի գլխաւոր առարկութիւնն այն է թէ Միջին Արեւելքի ազատ վերազինումը կը խախտէ ռազմական հաւասարակշռութիւնը, ինչ որ վտանգաւոր է խաղաղութեան համար։

Կ'ըսուի թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները հաւաքական ձեռնարկ մը եւս պիտի կատարեն, զինարշաւը եթէ ոչ դադրեցնելու, գոնէ սահմանափակելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, վերսկսած է աղդեցութեան պայքարը, որ թուլցած կ'երեւար Ժընեւի ժողովէն ի վեր։

Ամպ մը եւս կ'իջնէ այդ քաղաքին յառաջիկայ խորհրդաժողովին վրայ, որ պիտի բացուի Հոկտ. 27ին։

Դեռ նոր անակնկալներ ալ կրնան պատահիլ յառաջիկայ գարնան, երբ Մոսկուա հասնին Եգիպտոսի վարչապետը, Իրանի Շահը եւ ուրիշ «հրաւիրեալներ»։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ ՊԻՏԻ ՔՆՆԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգ. ժողովը կիրակի առտու ժամը 4.30ին փակելով Մարոքի մասին կատարուած վիճաբանութիւնները, վաւերացուց կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը Մարոքի մասին, 140ի դէմ 477 ձայնով։ Հարցին քննութիւնը սկսած էր Հինգշաբթի իրիկուն, կառավարութեան առաջարկով, եւ տեւեց մօտ 25 ժամ։

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, կառավարութեան համար դիւրին չեղաւ այս արդիւնքին յանգիլ։ Ընդհակառակն, հարկ եղաւ պայքարիլ մինչեւ վերջին վայրկեանը, մանաւանդ ծայրագոյն աջակողմեան հոսանքին դէմ։ Երկար ատեն անորոշ էր դահլիճին ճակատագիրը։ Վիճաբանութեանց ատեն, յարձակումները կը շարունակուէին անընդհատ։ Շաբաթ օր աւելի սաստկացած էր պայքարը եւ ծանր վերադրումներ կ'ուղղուէին կառավարութեան դէմ, զօր. դը Կոլի նախկին գործակիցներուն կողմէ։ Այն ատենն որ, ընկերվարական խմբակցութիւնը պահ մը հեռացաւ ժողովարահէն։ Պ. Էտ. Ֆոր անմիջապէս կը պատասխանէր բոլոր մեղադրանքներուն, եւ վերջին պահուն հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց բոլորին։ Պատասխանելով ընդդիմադիր խմբակցութեան պետին մէկ ակնարկին, վարչապետը յայտարարեց.

— Ես Անթիլ չեմ գացած այս ամառ։ Դոնապանի առասպելներ են ատոնք, անճոռնի եւ կոպիտ։

Դահլիճը ի վերջոյ վստահութիւն շահեցաւ շնորհիւ ընկերվարականներուն որոնք 105 ձայն ունին։ Իրենց բանաձեւն էր որ քուէարկուեցաւ։ Համայնավարներն ալ թեր քուէարկեցին։ Ազգ. ժողովին վճիռը կ'ապացուցանէ թէ խորհրդարանին մէջ կայ ձախակողմեան ստուարաթիւ մեծամասնութիւն մը որ վճռապէս հակառակ է աւելի ձգձգելու Մարոքի հարցին կարգադրութիւնը։ Անոնց կարծիքով, ձգձգումը կրնայ յանգիլ շատ աւելի ծանր գործողութեանց ուր Ֆրանսացի զինուորներ պիտի հարկադրուէին կրակել Ֆրանսացիներու վրայ։

Քուէարկուած բանաձեւը կը հաստատէ կառավարութեան ծրագիրը, — 1. Հեռացնել Սուլթան Պէն Արաֆան. — 2. Եռանդամ արքունի խորհուրդ մը կազմել. — 3. Ներկայացուցչական կառավարութիւն մը կազմել Մարոքի մէջ, բանակցելու համար Ֆրանսայի հետ։

Արքունի խորհուրդին երկու անդամները նշանակուած են արդէն, կը մնայ երրորդը որուն ընտրութիւնը յանձնուած է մարզպանին։

*Շաբաթ օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, վարչապետը երկար ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ իրենց առաջարկած լուծումը «միակ կարելի ելքն է։ Վաղը թերեւս շատ ուշ պիտի ըլլայ։ Մեր նպատակն է մարոքեան կառավարութիւն մը կազմել»։ Յետոյ բացատրեց թէ ինչ կը նշանակէ անկախութիւն փոխադարձ կախումով։ «Բոլոր գաղթային ժողովուրդները անկախութիւն կ'ուզեն։ Պէտք է այդ անկախութիւնն ստանալ աստիճանաբար, եւ, անգամ մը որ իրականանայ, պէտք է սերտ յարաբերութիւններ հաստատել մայր երկրին հետ, հիմնուած՝ փոխադարձ շահերու եւ զգացումներու վրայ»։ Վարչապետը այս առթիւ յիշեց Ազգաժողովին այն որոշումը որ կը տրամադրէ օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը եւ որուն դէմ բողոքեց Ֆրանսա, եւ կանչելով իր պատուիրակութիւնը։ Խօսելով

նորէն ծառայութեան կոչուած պահեստիներու մասին, վարչապետը բացատրեց թէ կառավարութիւնը հարկադրուած էր ըստիպողական միջոցներ ձեռք առնել, անմիջական պահանջներու առջեւ։ «Ծրագիր մը կազմուած էր կառավարութիւնը տապալելու համար առանց այս վիճաբանութեան։ Պէտք է ի դերեւ հանել այդ հաշիւները։ Ազգ. ժողովը պարտաւոր է հաստատել կամ մերժել մեր քաղաքականութիւնը։ Ինծի առաջարկեցին վասութեան քաղաքականութիւնը։ Ես զարշանքով մերժեցի։ Իմ պաշտօնս ձեր տրամադրութեան տակ է»։*

Վիճաբանութեանց ընթացքին խօսք առաւ նաեւ նախկին վարչապետ մը, Փոլ Ռէնօ։ Յիշեցնելով Հնդկաչինի օրինակը, բացատրեց իր «բարեշրջումը աւելի լաւ է քան յեղաշրջումը»։ Ընկերվարական խմբակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Էտ. Տէփռէօ, պարզելով իր կուսակցութեան դիրքը, պաշտպանեց ֆրանքօ-մարոքեան ընկերակցութեան սկզբունքը եւ եզրակացուց. — «Պետական մարդու մը առաջին յատկութիւնը միայն պայծառատեսութիւնը չէ, այլ եւ քաջութիւնը»։

× Այսօր, երեքշաբթի, վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին Ալժերիոյ մասին։

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

*

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑԻՆ ՊԱՏԻԺՆԵՐԸ

Լրացա՛ւ Պոլսոյ եւ Իզմիրի «շէնք եւ անձնախնդիր» ճանկումներուն, հրկիզումներուն եւ սանձարձակ աւարառութեանց առաջին ամիսը։

Պատերազմական վիճակն ալ երկարաձգուեցաւ, ինչ որ կը նշանակէ թէ կ'ուզեն գործել արագօրէն։ Կարգ եւ ազդու, ինչպէս կը պահանջէ դէպքին ծանրութիւնը։

Դէպքին առաջին օրերուն յայտարարուեցաւ թէ արդէն իսկ ձերբակալուած են աւելի քան 3000 հոգի, եւ պիտի դատուին անմիջապէս։

Դատուեցա՞ն։ Գոնէ գլխաւոր պատասխանատուները ճշդուեցա՞ն։

Ո՞ւր են սահմանուած պատիժները, կարգ եւ ազդու։

Մէկ ամիսը շատ լայն ժամանակ է, այսպիսի պարագաներու մէջ։

Պոլսոյ թերթերը քանի մը օր նկարագրութիւններ հրատարակեցին, զինուորական հրամանատարին զեկոյցները տպեցին, կարգ մըն ալ տեսութիւններ։ Եւ այժմ ամէնքն ալ սփոփանքները կը լեցնեն երկրին դուրս պատահած դէպքերով։

Յետոյ, կառավարութիւնը որոշեց հատուցում տալ վնասուած քաղաքացիներուն եւ զանազան հաստատութեանց։

Հանգամանութիւն մըն ալ բացուած է, այս նպատակով։

Թերթերը գրեցին թէ զանազան գումարներ վճարուած են կարգ մը յունական եւ հայկական դպրոցներու։

Բայց մինչեւ հիմա չտեսանք պաշտօնական տեղեկութիւն մը որ հաստատէր թէ պետութիւնը վարկ մը քուէարկած է, հատուցումներուն համար։

Հանգանակութիւններո՞վ պիտի փակուի այս հաշիւը, որ հարիւրաւոր միլիոն ոսկիներու կը հասնի։

Երբ տարի առաջ Պահիրէի մէջ ալ դաւադիր ձեռքեր աւերեցին եւ վառեցին քաղաքը, հրկիզելով աւելի քան 800 արդիական շէնքեր։

Յեղափոխական կառավարութիւն մը գրաւեց իշխանութիւնը, պատիժներ սահմանեց, հատուցումները վճարեց։ Եւ քաղաքը վերագտաւ իր նախկին վիճակը։ Իբրեւ թէ բան մը պատահած չըլլար։

Այսպէ՛ս կը փրկուի պետութեանց վարկը, վերահաստատելով հանրային վստահութիւնը։

Երբ օրուան մէջ տրուած օրինաւոր պատիժ մը շատ աւելի մեծ տպաւորութիւն կը գործէ, չարագործները զսպելու համար, քան երեսուն կախաղան՝ երբ ամիս վերջ։

Այս ձգձգումներն ալ չե՞ն ապացուցաներ թէ պաշտօնական մեղքեր կան որոնք թոյլ չեն տար քիչ մը արդարութիւն բաշխել օր առաջ։

ՎԱՀԷ

ԱՐԱԳ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԵԳԻՊՏՈՍ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Եգիպտոսէն կը հեռագրեն թէ երեք հըռասայլեր եւ բարձրախօս գործիքներով օժտուած կառքեր կը շրջին Գահիրէի փողոցներուն մէջ, յորդորելու համար ժողովուրդը որ առատաձեռնութեամբ մասնակցի հանգանակութեան, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու համար։

Զորս օրուան մէջ 300.000 ոսկի ղըրկուած է վարչապետին։ Բոլոր մզկիթներուն մէջ իմամները յորդոր կը կարդան հաւատացեալներուն, որպէսզի զինուին, իսլամական հողին պաշտպանութեան համար։

Միեւնոյն ատեն կը շարունակուի Արաբական Դաշնակցութեան խորհրդաժողովը Գահիրէի մէջ, մասնակցութեամբ արաբական պետութեանց վարչապետներուն եւ արտաքին նախարարներուն։ Իրազեկներու կարծիքով, օրակարգին մաս կը կազմէ նաեւ Հիւս. Ափրիկէի խնդիրը։ Ներկայացուցիչներ ղրկած են Յորդանան, Արաբիա, Սուրիա, Լիբանան, Լիբիա, Իրաք եւ Եմէն։ Գահիրէի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Եգիպտոս, որ իր ղեկավարի դիրքը կորսնցուցած էր ի շահ Իրաքի, այժմ վերահաստատած է զայն, շնորհիւ Չեխոսլովաքիոյ հետ կնքած պայմանագրին, զէնք ներածելու համար։

× Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ Եգիպտոսի այն մեղադրանքը թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մեծաքանակ զինամթերք ծախած են Իսրայէլի։ Այս առթիւ կ'ըսէ թէ գրեթէ բոլոր թնդանօթները «կոպտօրէն չափազանցուած են»։

× Իրանի Շահը շաբաթ օր ճառ մը խօսելով ծերակոյտին մէջ, յայտարարեց թէ երկիրը պիտի մասնակցի շրջանային պաշտպանութեան դաշինքի մը, ապահովելու համար իր անկախութիւնը։

Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիոյ վարչապետը ամիսներ առաջ թելադրեց որ Իրան միանայ Թուրքեւիրաքեան դաշինքին։ Վերջերս Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահն ալ արծարծեց նոյն խնդիրը, Թեհրան այցելած ատեն։ Շահը իր ճառին մէջ յատկապէս շեշտեց թէ կառավարութեան ծրագրին ամէնէն կարեւոր կէտն է բարւոքել երկրին պաշտպանութեան միջոցները եւ բարձրացնել զինուորական ուժը։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

Երեւանի ռատիօն կը ծանուցանէ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին օծումը տեղի ունեցաւ կիրակի, 2 Հոկտ.։ Պատարագիչն էր նոյն ինքն կաթողիկոսը, Վազգէն Ա.։ Օծումը կատարեց Եգիպտոսի առաջնորդը, Մամբրէ արք.։ Պատարագի արարողութեանց կը մասնակցէր ժողովրդական երգիչ Շարա Տալեան։ Ներկայ էին բազմաթիւ հաւատացեալներ։ Ողջոյնի խօսքեր արտասանեցին համայն Ռուսիոյ պատրիարքին եւ Վրաստանի եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ
ԵՒ ԻՐ ՀՈՅԱԿԱՊ ԳՈՐԾԸ

Բ.

... Այն կղզին, որուն վրայ հանգչեցաւ Մխիթարին աչքն ու սիրտը՝ Ս. Ղազարի հին եւ պատմական կղզին էր, որ ունեցեր էր սեւ ճակատագիր մը մարդկութեան ամէնէն աւելի թշուառներուն, — ուրուկներուն, հիւանդներուն, մուրացիկ աղքատներուն, որոնք այլ եւս փոխադրուած էին Վենետիկ քաղաքին հիւանդանոցին մէջ:

Երբ 1716ին Մխիթար հոն ցամաք ելաւ, ուրիշ բան չգտաւ բայց եթէ խարխուլ եկեղեցի մը կէս աւերակ, հին կարկտած շէնքեր, փոքրիկ պարտէզ մը, երկու ջրհոր եւ քանի մը աննշան սենեակներ: Ուրիշ բնակիչ չկար, բայց եթէ պարտիզպան մը որ հողեր մշակելով կ'ապրէր, եւ ձկնորս մը որ մօտիկ ջուրերուն մէջ ձուկ կ'որսար:

Մխիթար աշխատեցաւ իրեն բարեկամ իշխաններուն միջնորդութեամբ ձեռք անցնել բոլորները այդ ամայի կղզին, եւ յաջողեցաւ: Ծերակոյտը վճռով մը զայն նուիրեց Մխիթարի եւ իրեն հիմնած միաբանութեան իբրեւ մշտնջենաւոր բնակութիւն:

Ընդունելով Ծերակուտական վճիռը, Մխիթար Աբբան, 1717ի սեպտեմբեր 8ին Տիրամօր ծննդեան օրը, իրեններով հանդիսաւոր մուտք գործեց այդ կղզին մէջ, որ այնուհետեւ մտնելով Վենետիկի թեւաւոր առիւծին պաշտպանութեան ներքեւ, պիտի դառնար իրենց երկրորդ հայրենիքը:

Մխիթարեան միաբանութեան հիմնադրին առաջին գործն եղաւ նորոգել կիսաւեր շէնքերը եւ բնակելի դարձնել, որովհետեւ Կ. Պոլսոյ Հայ-կաթոլիկ մասին առաջնորդները եւ գլխաւորները լսած ըլլալով թէ Մեթոնի վանքը կործաներ է եւ Մխիթար իրեններով փախեր է Վենետիկ, ուր տաժանելի ճիգերով հետամուտ է վանք մը ստանալու, առիթը յարմար նկատեցին նորոգելու հին զրպարտութիւնները, նպատակ ունենալով եկեղեցական բարձրագոյն իշխանութեան ձեռքով ջնջել տալ անոր Միաբանութիւնը, որ իրենց համար աչքի փուշ դարձեր էր, ինչպէս եղեր էր Մեթոնի վանքը:

Երկար ժամանակի պէտք եղաւ մինչեւ որ Մխիթար ջախջախիչ փաստերով ջրեց այդ զրպարտութիւնները եւ կռուի ասպարէզէն յաղթական դուրս ելաւ: Այնուհետեւ ձեռնարկեց վանքի շինութեան, հիները վար առնելով եւ անոնց տեղ նորերը կանգնելով, բայց ոչ ամէնը միասին, այլ քիչ քիչ եւ կարգով, որչափ կը ներէր իր դրամական նեղ վիճակը: Ան օրն ի բուն կը հսկէր արուեստաւորներու վրայ, որ չըլլայ թէ շեղին իր նշանակած ծրագրէն եւ գեղեցիկ ճաշակի հակառակ բան մը ընեն:

Իր առաջին հոգն եղաւ կիսափուլ եկեղեցին, զոր նորոգեց եւ զարդարեց Աստուծոյ տունը պայծառացնելու համար: Վենետիկ բնակող հարուստ ազգայինները Ս. Ղազարի կղզին մէջ տեսնելով հայ աշխարհին սփոփիչը, իրենց լուման չխնայեցին անոր զարդարանքը եւ շուքը աւելցնելու համար: Հաւնելով Մխիթարի ծրագրին շինել տուին մարմարէ երեք խորաններ գոթական գեղեցիկ ճարտարապետութեամբ եւ ազնիւ կարմրագոյն մարմար սիւներով:

Արդարեւ, գեղեցիկ էր Մխիթարի կառուցած վանքը, որուն ճարտարապետն եղեր էր ինքը, եւ որուն վրայ գերազանցօրէն փայլեցուցեր էր իրեն բնատուր հանճարն ու ճաշակը:

Հազիւ անոր դաստակերն աւարտած, հոն այցելեցին իշխաններ, դեսպաններ, նուիրակներ, ծիրանաւորներ, որոնք Մխիթարի հանճարին եւ կարողութեան վրայ հիացած ետ կը դառնային, խորհուրդ տալով սքեմաւոր ճարտարապետին իր արձանը կանգնել իբրեւ յաւերժական կոթող մը:

Երբ ամէն բան իր սովորական շրջանին մէջ մտաւ, Մխիթար ձեռք զարկաւ գրական ասպարէզին, չյիշելով բնաւ կրած դառնութիւնները:

Մարդ կ'ապշի կը մնայ, թէ ինչպէս Մխիթար Սեբաստացին, հակառակ իր բազմազբաղ եւ մրրկայոյզ կեանքին, ժամանակ գտաւ գրականութեամբ եւս պարապելու, ոչ թէ քանի մը հատորներ մամուլին յանձնելով, այլ իբրեւ յատկապէս գիտութեան նուիրուած մէկը, լոյս ընծայեց այնպիսի գիրքեր որոնք կրնան մէկ մէկ գլուխ գործոցներ համարուիլ, որոնց միայն մէկը կրնար երկար ժամանակ ուսում ստացած բանասէրի մը անունը յաւերժացնել:

Մխիթարի պատանեկութեան ժամանակ, մեր լեզուն օրէ օր խանգարուելու վրայ էր զանազան խորթ եւ օտարամուտ բառերով եւ ոճերով: Ամէնքն ալ կը զգային կանոնաւոր քերականութեան մը պէտքը, լեզուն իր նախկին յստակութեան վերածելու համար:

Այդ բանը փորձեր էին ընել կարգ մը մարդիկ իրենց կիսկատար գիտութեամբ: Անոնք յօրիներ էին քերականութիւններ, որոնք մեր լեզուին քերականութեան մէջ մտցնելով լատիներէն լեզուի կանոնները, նորանոր աղաւաղումներու պատճառ եղան: Անոնք իրենց կիսկատար գիտութեամբ եւ այլանդակ լեզուով յանդգնեցան սրբագրել մեր նախնեաց ոսկեղենիկ լեզուն, եւ ինչ որ տարբեր կը գտնէին լատին կանոններէն կամ բացատրութեան կերպէն, իբրեւ վրիպակ կը սրբագրէին, կաւէ դարին իջեցնելով մեր փառապանծ ոսկեդարը:

Մխիթար Աբբայ, կեանքի մեծագոյն մասը նուիրելով նախնեաց գիրքերու ընթերցման, հին դասական լեզուն վերականգնելու գաղափար մը ունեցաւ եւ որոշեց գրաբար լեզուի կարգաւորեալ եւ ընդարձակ քերականութիւն մը յօրինել: Աննման եւ հմտալից գործ մը եղաւ այդ, այնպիսի նուրբ դիտողութիւններով, որ նոյն իսկ մեր ժամանակի քերականութեան ուսուցիչներէն շատեր կրնան շատ բան գտնել ուսանելու համար:

Մխիթար ոչ միայն գրաբար լեզուի վերականգնող եղաւ, այլ եւ հիմնադիր աշխարհաբար լեզուի, յատուկ կանոններու ենթարկելով այդ անկանոն եւ խառնակ լեզուն, իր օրինակին վրայ բարձրացնելով անոր վարկը եւ գրական լեզու դարձնելով:

Կարծես թէ Մխիթարի վերապահուած էր ամէն բանի մէջ առաջնութիւն: Ան Թրքախօս Անգարացիները խելքի բերելու համար՝ իր աշխարհաբարի քերականութիւնը Թուրքերէնի թարգմանեց, եւ անոր ետեւն ալ տպագրեց փոքրիկ բառարան մը Հայերէն եւ Թուրքերէն բառերով որպէսզի անոնք Հայերէն սորվին:

Բաւական չէր կենդանացնել հին լեզու մը. հարկ էր նաեւ պահել աղաւաղումներէ, ճոխացնել զայն: Այդ դժուարին գործը չէր կրնար ընել քերականութիւնը, առանց իրեն թիկունք ունենալու բառարանը, որ ըլլայ ընտիր եւ ամէն թերութիւններէ զերծ:

Վաղուց Մխիթար յղացած էր մեծ բառգիրք մը յօրինելու գաղափարը, բայց հալածանքները եւ զանազան զբաղումները արգելք եղեր էին: Թէեւ գլխաւորապէս այդ մեծ հսկայ աշխատութեան ծանրութիւնը վերցնողը Մխիթար Աբբան եղաւ, սակայն գործին մասնակցեցան եւ իր աշակերտները, որոնք կը քննէին, կը ճշդէին բառերուն իմաստները եւ զանազան առումները:

Այն ժամանակները տակաւին մեր ազգին մէջ չկային կանոնաւոր բառարաններ. մոռցուած եւ խանգարուած էր բառերուն ճշգրիտ նշանակութիւնը. ամէն մարդ ուզածին պէս կը խեղաթիւրէր, կ'աղճատէր լեզուն, եւ չգիտնալով բնիկ հայերէն բառերը, անսովոր եւ խորթ բառեր կը հնարէին: Հարկ էր անոնց առջեւ ամբարտակ կանգնել եւ լեզուն ազատել խառնակութեան անդունդին մէջ գլորելէ:

Այդ ամբարտակը եղաւ »Բառգիրք Հայկազեան լեզուի», աննման՝ իր տեսակին մէջ, դարագլուխ կազմող գործ մը:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԱՆԱՌԱԿՆԵՐ»Ը ՏՈՒՆ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻՆ

●

ԽՄԲ.— Ատենէ մը ի վեր քարոզութիւններ կը կատարուին խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, իրենց տարագիր կամ փախստական հայրենակիցները վերադարձնելու համար: Գերմանիայէն հայ ռազմագերի մը եւս հայերէն թռուցիկներ ղրկած է զանազան հասցէներու, սրտառուչ կոչերով: Լը Մոնտի ռուսագէտ աշխատակիցը, Անտրէ Փիէռ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս շարժումին առթիւ.—

Քանի մը ամիսէ ի վեր գործօն քարոզչութիւն մը կը կատարուի Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ռուսական, ռումանական, չեխական, լեհական, ուկրայնական գաղթականներու շրջանակներուն մէջ: Այն տասնեակ հազարաւոր թշուառները որոնք խոյս տուած են իրենց երկրէն — մեծ մասը քաղաքական պատճառներով — եւ որոնք չեն կրցած հանգիստ կեանք մը ապահովել արտասահմանի մէջ, այլեւս «դաւաճան» չեն նկատուիր իրենց համայնավար հայրենակիցներուն կողմէ, այլ «անառակ որդիներ» որոնց առջեւ հայրենիքը՝ վեհանձն եւ ներողամիտ կը բանայ իր թեւերը: Այս առթիւ սրտայոյզ կոչեր կ'ուղղուին անոնց հետեւեալ խօսքերով. — «Մոռնանք անցեալը, վերադարձէք մեզի, մի վախնաք, դէպի հայրենիք վերադարձի ճամբան բաց է ձեր առջեւ»:

Գարնան էր որ այս շարժման նախաձեռնութիւնը ստանձնեց Խ. Միութիւնը եւ «Դէպի հայրենիք վերադարձի կոմիտէ» մը կազմեց, նախագահութիւնը յանձնելով զօր. Ն. Ֆ. Միխայէլովի: Այս նոր կազմակերպութիւնը մամուլի ասուլիս մըն ալ սարքեց ապրիլ 16ին, որ որոշ արձագանգ տուաւ: Ապրիլ 17ին «Իզվեստիա»ն լայն տեղ յատկացուց երեք սիւնակի վրայ տալով Ուկրայնացի գաղթականի մը յայտարարութիւնները: Փրոֆ. Վասիլաքի ուժգնօրէն կը յարձակէր ամերիկեան հակաբոլշեւիկ կոմիտէներուն վրայ, եւ կ'եզրակացնէր սա բառերով.— «Ես այն խոր համոզումը ունեցայ թէ իմ տեղս իմ ժողովուրդիս մէջն է, ահա թէ ինչու ժողովրդավար գերմանական հանրապետութիւնը (արեւելեան Գերմանիա) եկայ, իմ երկիրս վերադառնալու համար»:

Միխայէլովի կոմիտէն չորս էջնոց թերթ մը հրատարակեց եւ ճարտարօրէն տարածեց գաղթականներու մէջ.— «Կը խնդրենք որ յայտնէք մեզի թէ ստացա՞ծ էք թերթը, կը գրէր խմբագիրը, եւ ըսէք մեզի թէ ինչ բան ձեզ արտասահման կը պահէ: Կոմիտէն նմանապէս երախտապարտ պիտի ըլլայ եթէ հասցէները տաք միւս հայրենակիցներուն, որոնց կրնանք ղրկել մեր թերթը: Սպասելով ձեր պատասխանին, հայրենիքի ողջոյնները կը ղրկենք ձեզի:» Տակն ալ հասցէն աւելցուած է: Այս հրատարակութիւնը որ ամսաթերթ մըն է, կ'աշխատի համոզել գաղթականները թէ վախնալու պատճառ չունին, ոչ իսկ Խ. Միութեան նախկին զին-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Զլֆօն զիս պիտի տանէր Հնկուաթ, պիտի յանձնէր իր ազգական ծանօթ ջորեպանի մը որ յանձն առած էր ողջ եւ ապահով հասցնել Հալէպ...: Մութ, անլուսին գիշեր մը Զլֆոյին հետ գացինք Հնկուաթ, ներկայացանք ջորեպանին, որ մեզ ընդունեց սիրով եւ ծիծաղով: «Եթէ Թուրք ըլլայիր եւ կշիռքովդ ոսկի տայիր, չէի տաներ: Հայ ես, ես Հայու հաց շատ կերած եմ, Քիւրտը իր կերած հացը չի մոռնար, ատոր համար ալ քեզ մինչեւ ուզած տեղդ ձրի կը տանիմ»:

Ճիշդ երկու շաբաթ վերջ, տաժանելի ճամբորդութիւն մը կատարելով, Սուրիոյ ազատ հողը՝ Հալէպ հասայ:

Հալէպ... Օ՜: Հալէպ:

Ի՞նչ կը գտար այն անձը, որ այդ օրերուն, Թրքական դժոխքէն փրկուելով, ոտքը այդ ազատ քաղաքը կը դնէր: Ամէն կողմ խինդ ու վայելք: Թատրոն, սինեմա, գիշերային զբօսավայրեր: Եկեղեցի, դպրոց, հայկական հանդէսներ: Առատութիւն եւ ճոխութիւն, նոյնիսկ շռայլութիւն:

Ո՞վ կը մտածեր թէ հոն, Անատոլուի խորերը, հարիւրներով, հազարներով հայ բեկորներ կային ամէն բանի կարօտ, ամէն բանէ զրկուած, միշտ ենթակայ բռնութեան եւ հալածանքի: Վախի մէջ ծնած՝ մղձաւանջով կ'անցընէին իրենց տառապալից օրերը ...

Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու ...

Գործ գտայ, աշխատեցայ: Ամերիկայի ազգականներս սկսան օգնել ինծի: Վիճակս լաւ էր, բայց սիրտս պարապ: Կոտորածի եւ աւերակներու մէջէն փրկուած, սիրտս ալ կատարեալ աւերակ մըն էր ...

Կը մտածէի, — այսուհետեւ ինծի համար արեւ կայ, հրապոյր չկայ: Ի՞նչ արժէք ունէր փորը կուշտ, վրան նոր, դրպանը տաք ըլլալը, երբ անդին, անփոխարինելի բաներ կը պակսէին:

Հայր, մայր, քոյր, եղբայր ... Հապա՞ վերջին կորուստնե՞րը ...: Հայրիկ, Ասօ, խե՞նդ Նշան, Պայտար Մանաս եւ ուրիշներ... Հապա՞ այն բազմաթիւ բարի, տառապանքի մէջն իսկ իրենց վեհութիւնը պահող Զարման պաճիները, Կուլփօ նանաները, կամ Վարդիկ Քուրոյները ...

Պիտի ազատէի՞ն անոնք Թրքական դժոխքէն: Անոնք ալ ազատութիւն պիտի գտնէի՞ն: Տարակուսելի էր: Հապա՞ Աստղիկը եւ Սիսէ՞ն: Ո՞ւր մնացին, ինչ եղան ....

Ոչ, ոչ, անկարելի էր լեցնել սրտիս պարապը:

Տարի անցաւ...

Օգոստոս ամսու վերջերն էինք: Լուր տարածուեցաւ թէ Թուրքիոյ խորերէն, Ամերիկայիներու միջոցաւ որբերու կարաւաններ Սուրիոյ ազատ հողը կուգային: Առաջին կարաւանը արդէն հասած էր Հալէպ, ու տեղաւորուած կայարանին մօտերը: Ելայ, գացի: Պաղտատ կայարանէն քիչ անդին, ընդարձակ դաշտի մը վրայ փռուած էին հազարի մօտ որբեր: Կիսամերկ, փուչեթաթաւ, յոգնած եւ տժգոյն խլեակներ ... Տէր Զօրէն ետ մնացողներն էին, որոնք, ուրիշ Տէր Զօրներ ապրած էին: Թրքական սահմաններուն մէջ ո՞ր կողմը Տէր Զօր չէր ...

Անոնց մէջ ժամերով դեգերեցայ, ծանօթ, բարեկամ փնտռելով, բայց, ի զուր: Ոչ մէկ ծանօթ անուն կամ դէմք անոնց մէջ:

Որբերու կարաւաններուն յաջորդեցին «դրսեցի»ներու կարաւանները: Շաբաթը մէկ երկու անգամ Հալէպի հայութիւնը տուար թիւով Պաղտատի կայարանը կը փութար եկուորները դիմաւորելու: Ծանօթ, ազգական, բարեկամներ գտնելու յոյսով, ուրիշներ բարեսիրական նպատակներով կամ պարզապէս հետաքրքրութենէ մղուած:

Ես ալ յաճախ կ'երթայի, բայց չէի խառնուեր «եկուոր»ներուն: Հոն՝ կայարանէն քիչ անդին ցամքած գետակի մը վրայ ձգուած երկու աչքէ կամուրջ մը կար, կ'երթայի այդ կամուրջին մօտ, կռնակս կուտայի անոր սալաքարերուն ու կը դիտէի կայարան մտնող կառաշարը ու հաւաքուած բազմութիւնը:

Չափազանց սրտառուչ էր այն սրահը, երբ շոգեշարժ մեքենան իր սուր ճիչը արձակելէ վերջ, դանդաղ կայարան կը մտնէր լեցուն վակոններով: Ինչ կանչեր ու ճիչեր, լաց՝ եւ գրկախառնումներ: Ես միշտ կռնակս կամուրջին տուած, կը դիտէի այս բոլորը, ու կ'ողբայի վիճակիս վրայ որ ոչինչ ունէի այս բոլորին մէջ:

— Ի՞նչ կեցեր ես այդպէս հեռուն, անհոգ ու անտարբեր: Եկուր, խօսէ, փնտռէ, թերեւս քեզի համար ալ արեւ մը կը ծագի...

Յաճախ այս դիտողութիւնը կ'ընէին ծանօթներս, բայց ես չէի լսեր: Ես որո՞ւն կրնայի սպասել: Ո՞վ կորսնցուցած էի, որ գտնելու յոյս ունենայի: Իմիններս բոլորը աչքերուս առջեւ ջարդուեցան: Ես մէկիկ-մէկիկ անոնց դիակները կոխկրտեցի, անցայ... Բան չմնաց իմ ետեւս որ յոյս ներշնչէր ինծի, հետաքրքրութիւնս շարժէր:

Ու եթէ կ'երթայի հոն, ցամքած գետի կամուրջին մօտիկը, ատիկա ունէր ուրիշ իմաստ մը: Շրջանը չէր նմաներ այն միջավայրին ուր անցուցած էի իմ օրերս: Բայց, կամուրջ մը կար, շուրջը մացառներ, դիմացը ծառաստան եւ քիչ անդին ալ փլփլած տուներ: Այս պատկերը ինծի համար խոր իմաստ ունէր:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

(Մնացեալը յաջորդով)

ուորները որոնք դասալիք եղած էին «տկարութեան մը պահուն»։ Յօդուածները լեցուն են խոստումներով, ջերմ ընդունելութիւն, ապահով գործ եւայլն ։

Միխայէլովի Թերթը հասաւ Ամերիկա եւ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» իր Օգոստ. 30ի թիւին մէջ կը գրէր թէ բազմաթիւ ռուս գաղթականներ ստացած էին, մէջն ըլլալով անոնք որ հպատակ դարձած եւ Մ. Նահանգները հաստատուած են։ Թերթը կ՚աւելցնէր թէ այս քարոզութիւնը յուզումի մատնած էր Նիւ Եորքի «Ռուս քաղաքական Կոմիտէն» (Հակաբոլշեւիկ կազմակերպութիւն), որ կ՚աշխատէր առաջքը առնել ։

Խ. Միութեան օրինակին հետեւեցան արբանեակ երկիրները։ Այս պետութեանց ներման օրէնքները կը տրամադրեն պարբերութիւն մը, որ ուղղուած է արտասահմանի տարագիրներուն ։ Օրինակ, Չեխոսլովաքիոյ մայիս 9ի օրէնքին համաձայն յունիսին ներգաղթի կոմիտէ մը կազմուեցաւ որ «Հայրենիքի Ձայն»ը անուն շաբաթաթերթ մը հրատարակեց Փրակայի մէջ։ Առաջին թիւը կը պարունակէր կոմիտէի նախագահ՝ տոքթ. Միրոսլաւ Քլինկէի կոչը, ինչպէս եւ Չեխերու եւ Սլովաքներու նամակները, ուր իրենց ուրախութիւնը կը յայտնէին վերադառնալով իրենց տունը եւ ընտանիքը։ Թերթերը կ՚աւելցնէին թէ հետզհետէ կ՚աւելնար վերադարձողներու թիւը։ Նոյնը Ռումանիոյ մէջ։ Ազգ. Ժողովին մէկ հրամանագրին համաձայն (Յունիս), անոնք որ չէին ամբաստանուած լրտեսութեամբ, դաւաճանութեամբ, ոճրագործութեամբ ներում պիտի ստանային եւ պիտի վերստանային իրենց քաղաքացիի իրաւունքները, եթէ երկիր վերադառնան 1956 Օգոստոս 23էն առաջ։ Արտասահմանի հունգարական պատուիրակութիւններն ալ միեւնոյն խոստումները շռայլեցին իրենց հայրենակիցներուն, «որոնք մոլորած էին թշնամի քարոզութեամբ մը»։ Օգոստոս 25ին, Ֆրանսա բնակող խումբ մը Հունգարներ Պուտափեշտ մեկնեցան։ Այս առթիւ Փարիզի հունգարական մամուլի գրասենեակը տեսակցութիւն մը հրատարակեց երկու երիտասարդներու հետ, որոնք կը հաւաստէին թէ «երջանիկ են երկիր վերադառնալով»։

Լեհաստանի մէջ ալ կառավարութիւնը ետ կանչեց այն Լեհերը որ 1939 Սեպտեմբերի եւ նախընթաց դէպքերու պատճառով հեռացած էին իրենց երկրէն։ Այս առթիւ յուլիս 31ին «Երկիր» անունով ձայնասփիւռի նոր կայանի բացումը կատարեցին։ Այս ալիքէն հեռարձակուած սրտագին կոչը կը հրաւիրէ մասնակցիլ ամբողջ ժողովուրդին ստեղծագործ աշխատանքին։ «Տեղ կայ ամէն հայրենասէրի համար Լեհաստանի հասարակաց տան շինութեան համար»։

Լեհ նախկին վարչապետ Պ. Հիւկօ Հանքէ որ Լոնտոն ապաստանած էր, սեպտեմբեր 8ին իր երկիրը վերադարձաւ։ Անցեալ Օգոստոսին ան վարչապետ նշանակուած էր լեհական տարագիր կառավարութեան։

«Ոչ ոք զիս առեւանգեց, ոչ ոք ստիպեց որ Լեհաստան վերադառնամ, իմ կամքովս եկայ», յայտարարեց Հիւկօ Հանքէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ։

ՓՐԿԵՆՔ ՀԱՅԿ. ԳԱՒԱՌԸ

*

ԽՄԲ.— «Փրկենք հայկական գաւառը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ, «Բիւթանիոյ պատմագիրք»ի պատրաստութեան առթիւ (1 Հոկտ.) .—

...Օր պիտի գայ, որ մեր յետնորդները պիտի պարսաւեն, պիտի մեղադրեն մեզ մեր ծուլութեան եւ անհոգութեան համար, եթէ այժմէն հետամուտ չըլլանք փրկելու ինչ որ կարելի է դեռ փրկել, եւ տալու հայկական գաւառը իր ունեցածով ու ստեղծածով ։

Եթէ չենք սխալիր, անցեալը մոռացօնքէ փրկելու այս օգտակար աշխատանքին լծուեցաւ քաջարի քահանայ մը Եգիպտոսէն՝ Տ. Յարութիւն քհնյ. Սարգիսեան, առաջին աշխարհամարտէն ետք, գրի առնելով Բալուի պատմութիւնը, ապաւինած միայն իր յիշողութեան եւ քանի մը վաւերագրերու։ Իրմէ առաջ, շատ առաջ, նոյն փորձը ըրած էին անփոխարինելին Սրուանձտեանց եպիսկ., Վահան Միրախորեան եւ ուրիշներ ։

Այսօր այդ մոռցուած յիշատակարաններուն մէջ կ՚ապրի հայ ժողովուրդը, կ՚ապրի նաեւ լքուած, ձեռքէ հանուած արեւմտեան Հայաստանը ։

Սարգիսեան քահանայէն ետք, ուրիշներ առաւել կամ նուազ ձեռնհասութեամբ եւ առաւել կամ նուազ արժէքով գործեր ըրին, մեր գաւառը փրկելու համար պատմութեան փոշիին մէջ ընդմիշտ մոռցուելու ճակատագրէն ։

Օգտակար աշխատանք մըն էր ասիկա, արժանի՝ մեր բոլորանուէր քաջալերանքին ու գնահատանքին, բարոյական թէ նիւթական գծով ։

Մինչեւ հիմա, շնորհիւ համբերատար ու աքնաջան պրպտումներու, շնորհիւ նաեւ աղբիւրներ գտնելու եւ օգտագործելու արժանիքին, գրուեցան ու հրատարակուեցան պատկառելի, մեծարժէք գործեր Կեսարիոյ, Եւդոկիոյ, Երզնկայի, Ակնայ, Ուրֆայի եւ այլ գաւառներու մասին։ Գրուելու եւ պատրաստուելու վրայ են ուրիշ պատմագրքեր Մալաթիոյ, Խարբերդի, Բիւթանիոյ, Պրուսայի, թերեւս նաեւ Կարինի, Սեբաստիոյ, Տարօնի եւ այլ շրջաններու մասին։

Այս տեսակէտէն, այսինքն Հայոց աշխարհը մոռացումէ փրկելու տեսակէտէն, անգնահատելի են մեր յեղափոխական դէմքերուն թանկագին յուշերը, մասնաւորաբար Ռուբէնի «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները», ուր անգամ մը եւս աշխարհ եկած են ու կ՚ապրին մեր գիւղացիները, անգամ մը եւս հիմնուած կամ յարութիւն առած են մեր գիւղերը, անգամ մը եւս ծնած են ու կը գործեն մեր յեղափոխականներն ու յեղափոխութիւնը։

Հարուստ շտեմարան մըն է Ռուբէնի գիրքը, արժանի՝ կարդացուելու եւ գուրգուրանքով պահուելու։ Ոչ միայն պատմութիւն է, այլ եւ աշխարհագրութիւն ։ Ոչ միայն ազգագրութիւն է, այլ եւ բանասիրութիւն, գրականութեան համար «հում նիւթ»։

Վերջերս մեր թերթին մէջ հրատարակեցինք ազդ մը որուն համաձայն Հալէպի մէջ կազմուած է Կեդր. Յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի Պրուսայի եւ Բիւթանիոյ շրջանի հայութեան «Պատմագիրք»ը պատրաստելու եւ հրատարակելու գործով ։

«Պատմագիրք»ը պիտի ունենայ հետեւեալ բաժինները .— 1. պատմ. ակնարկ մը հինէն մինչեւ մեր օրերը, 2. ազգագրական եւ տեղագրական, 3. կենցաղային եւ լեզուական, 4. մշակութային եւ տնտեսական, 5. հանրային, 6. հերոսամարտեր ։

Այսպէս՝ «Պատմագիրք»ը պիտի ընդգրկէ 64 գիւղաքաղաքներու, գիւղերու եւ աւաններու պատմութիւնը, բարբառները, աւանդութիւնները, բարքերը, սովորութիւնները, այսպէս կոչուած՝ նաեւ անգիր գրականութիւնը ։

Կեդր. Յանձնախումբը կը խնդրէ, որ իրեն ղրկուին այդ 64 գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու վերաբերեալ նիւթեր, նկարներ, վաւերաթուղթեր, յուշեր եւն.։

Որքան գիտենք, Բիւթանիոյ շրջանի ամէնէն կենսունակ, ամէնէն յառաջադէմ եւ ամէնէն լուսաւորեալ կեդրոնը՝ Ատափազար՝ հիմնուած է 1600ական թուականներուն, ուրեմն 350 տարուան անցեալ մը ունի իր ետին։ Ատեն մը, 1915ի Եղեռնէն առաջ, ատափազարցիները կ՚ըսէին արդար հպարտութեամբ. «Մեր Ատան Լոնտոն տ՚ըլլայ»։ Ըսել կ՚ուզէին, որ օրէ օր պիտի բարգաւաճի, առաջ պիտի երթայ, պիտի դառնայ ամէն կերպով նախանձելի, շատ մը կողմերով Լոնտոնը յիշեցնող ոստան մը ։

Արդ, ո՞վ պիտի գրէ այս 350 տարուան պատմութիւնը։ Ասիկա ամէն մարդու գործը չէ. պէտք է փնտռել գտնել նախ վաւերաթուղթեր, յետոյ այդ թուղթերուն լեզուէն հասկցող, զանոնք կենդանացնել կրցող մարդը։ Եթէ աս ու ան քանի մը էջ պիտի գրեն բան մը ըսելու կամ չըսելու համար, մեզի տրուածը «Պատմագիրք» մը պիտի չըլլայ այլեւս, այլ գիրք մը, ուր ոչ գաւառ կայ, ոչ գաւառացի. ոչ բարք կայ, ոչ բարբառ ։

Օգտակար եւ անհրաժեշտ գործ մը պիտի ըլլայ անշուշտ Բիւթանիոյ «Պատմագիրք»ը, եթէ լրացուին կարգ մը պայմաններ։ Մենք եւս կոչ կ՚ուղղենք մեր ատափազարցի, առհասարակ բիւթանացի հայրենակիցներուն՝ իրենց կարելին ընել, ներկայանալի գործ մը դարձնելու համար «Պրուսայի եւ Բիւթանիոյ հայութեան Պատմագիրքը»։

Բայց դեռ ժամանակ կայ խօսելու եւ գործելու համար ։

---

57 ԳԵՐՄԱՆ զօրավարներ իրենց երկիրը վերադարձան, արձակուելով Խ. Միութեան արգելարաններէն։ Ասոնց մէջ է զօր. Սեդլից, որ իր բանակին հետ անձնատուր եղաւ 1943ին, Սթալինկրատի մէջ։ Միւս զօրավարները դաւաճան կը նկատեն զինքը, մեղադրելով թէ հարիւր հազարաւոր զինուորներու մահուան պատճառ եղաւ, դասալքութեան կոչեր ուղղելով ։

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ մը կը տիրէ Մանշի եւ Ատլանտեանի մէջ։ Շատ մը նաւեր չկրցան ճամբայ ելլել, ուրիշներ ալեկոծութեան բռնուած են։

ՊՈԼՍՈՅ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Իրարու ծանօթացած ենք պետական գրադարանին մէջ յաճախակի հանդիպումներով։ Համակրելի դէմք մը։ Անվերջ կ՚ուսումնասիրէ ազգերու պատմութիւնը։ Շատ լաւ գիտէ նաեւ մերինը, Թագաւորական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, հայկական ընդհ. կոտորածը, անկախութիւնը եւն.։

Անցեալ օր պատահմամբ իրարու հանդիպեցանք։ Առաջին խօսքը եղաւ.

— Անշուշտ տեղեակ էք Պոլսոյ մէջ պատահած դէպքերուն ։

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը, հարցուցի ։

— Զարմանալու բան չկայ, պատասխանեց .

— Ինչո՞ւ համար ։

— Որովհետեւ Թուրքերէն ուրիշ ինչ կարելի է սպասել ։

Ազնիւ Փրանսացին սկսաւ թարգմանել անգլերէն քանի մը թերթերու գրութիւնները, ու կարծիքներ յայտնել եղած բարբարոսութեան մասին։ Հազարաւոր խանութներ, սրբավայրեր, դպրոցներ հիմնայատակ կործանած, բռնաբարութիւն, վանտալականութիւն ....

— Եւ այս ամբողջը Պոլսոյ, Իզմիրի ու Անգարայի մէջ միեւնոյն գիշերը, որոշեալ ժամուն։

— Թուրքիոյ խորերը մնացած Հայերէն տեղեկութիւն ունի՞ք, հարցուց ։

— Ոչ, պատասխանեցի։ Ձե՞ք կարծեր որ Թուրքիոյ մէջ վերջապէս բան մը փոխուած է ։

— Գլխարկը, պատասխանեց խնդալով։

Մ. Տ. Պ.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Քանի-քանի անգամներ է, որ Դ. Վարուժանի անտիպ նամակներու խնդիրը կ՚արծարծուի մամուլի մէջ։

Այդ կարգի նամակներէն կային նաեւ ողբացեալ Հ. Արիս Վարդանեանի քով ։

Հայր Արիս, երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ քանի մը տարի բնակեցաւ Վիէն (Իզէր)։

Ինծի անձամբ ցոյց տուած էր, իր բնակարանին մէջ, Վարուժանի կարգ մը նամակները եւ, նոյնիսկ իմ բուռն փափաքիս վրայ խոստացած էր հատ մըն ալ ինծի տալ, պահելու համար իբրեւ մասունք-յիշատակ, սակայն, իր այս խոստումը չկրցաւ յարգել ։

Կարծեմ, Հայր Արիս աւստրիական հպատակ էր։ Պատերազմին սկիզբները քանի մը ամիս ազատ մնալէ ետք, օր մըն ալ յանկարծ ձերբակալեցին ու տարին կեդրոնացման կայան։

Ձմրան եղանակին, չէր կրցած տոկալ արգելարանի կեանքին ու հիւանդացած էր։ Փարիզէն եղած միջամտութեան վրայ ազատ արձակուեցաւ ու շուտով նորէն Փարիզ փոխադրուեցաւ։ Շատ չանցած, հոն ալ մեռաւ դժբախտ վարդապետը ։

Եթէ չեմ սխալիր, Հ. Արիս ունէր մայր ու եղբայր (Կուտինացի էին)։ Անշուշտ իր թուղթերը իրեններուն յանձնուեցան, որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ Վարուժանի նամակները։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Բարեկամական տեսակցութեան մը ընթացքին, Շիւքրիւ պէյ կ՚ըսէր թէ երկրին վարչութիւնը ճնշումներու ենթակայ է եւ որքան ատեն որ Կազին գոյութիւն ունի, այս վիճակը պիտի տեւէ ։ Հիմա դէպքերը կը հաստատեն թէ այս մարդոց նպատակը տարբեր է եղեր ։

— Նո՞ր հասկցաք։ Լաւ։ Այսքան։

ՔԵԱԶԸՄ ԳԱՐԱՊԷՔԻՐ ՓԱՇԱ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ

Դատուելու կարգը եկած էր Միլլի պայքարին ամէնէն կարկառուն մէկ դէմքին՝ Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի, անմոռանալի՝ «Հայաստանի յաղթական» տիտղոսով, ան որ ընդդիմադիրներու պետն էր եւ կ՚առարկէր թէ Միլլի շարժումին մեծագոյն յենարանը ինք է։ Գարա պէքիր փաշա նախագահն էր լուծեալ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան, երեսփոխան ընտրուած էր եւ ծանօթ էր իբր հմայք եւ ազդեցութիւն ունեցող անձնաւորութիւն ։

Բայց ձերբակալման հրամանագիր հանուած էր Արեւելեան ճակատի երբեմնի հրամանատարին դէմ, որ պիտի դատուէր մահափորձի եւ քաղաքական դաւադրութեան խնդրին առթիւ, Անկախութեան ատեանին առջեւ, որուն նախագահը, Ալի պէյ, քանի մը տարի առաջ «ինքնապաշտպանութեան համար» ըսպաննած էր Ազգ. Ժողովին մէջ ուրիշ նշանաւոր երեսփոխան-զօրավար մը՝ Հալիտ փաշան, նոյնպէս մէկը Հայաստանի արշաւանքի կազմակերպիչներէն ։ Հալիտ փաշայի սպանութեան խնդիրն ալ տարբեր դատ մըն է, եւ մաս կը կազմէ ողբերգութիւններու այն շղթային, որ առարկայօրէն պիտի պատկերացուի այս թերթօնին մէջ։

Այսպէս ուրեմն, 4 Յուլիսի նիստին, դատարանը երկար բարակ հարցաքննեց Քեազըմ Գարապէքիր փաշան, որ ծանր քայլերով մտաւ ներս, համակ սեւազգեստ, սեւ գլխարկը ձեռքը։ Նստաւ ամբաստանեալներու աթոռին վրայ, սուիններու հսկողութեան տակ, ձեռքերը իրարու միացուցած, մտածկոտ եւ տխուր ։ Ունկնդիրներուն մէջ դարձեալ զինուորականներու ներկայութիւնը աչքի կը զարնէր ։

Փաշան այնքան մտազբաղ էր որ չէր անդրադարձած իսկ թէ դատական մարմինը իր դահլիճը լրացուցած, եկած եւ բազմած էր իր տեղը։ Նախագահ Ալի պէյ փափկանկատութեամբ սթափեցուց զինքը.— Հաճեցէք ոտքի ելլել...

Փաշան ոտքի ելաւ եւ սկսաւ իր հարցաքննութիւնը ։

— Դուք նախագահն էիք Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան, այնպէս չէ՞։

— Անշուշտ ։

— Կուսակցութեան ջնջումէն վերջ որ եւ է գումարում ունեցա՞ք ։

— Անգամ մը Մուսուլի խնդրին եւ անգամ մըն ալ քրտական ըմբոստութեան առթիւ հաւաքուեցանք, պատճառն այն էր որ կարգ մը թերթեր Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութիւնը հայրենադաւութեամբ ամբաստանած էին։ Ես ու Ալի Ֆուատ փաշա կառավարութեան դիմեցինք եւ ըսինք թէ հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ որ նմանօրինակ պարագաներու մէջ կառավարութեան հետ հասկացողութեան գանք։ Յայտնեցինք թէ բնաւ վէճի կողմնակից չենք, միայն կառավարութենէն խնդրեցինք որ թերթերու մէջ դադրեցնէ մեր կուսակցութիւնը վարկաբեկող հրատարակութիւնները, մասնաւորաբար «ապստամբութեան դրդիչ» վերագրումը։

— Ձեր կուսակցութեան ծրագիրը որո՞նք պատրաստեցին ։

— Ես կուսակցութեան ծրագրին պատրաստութեան չեմ գտնուած։ Ալի Ֆուատ փաշայի նախագահութեան տակ գումարուած նիստի մը, վիճաբանութեան առարկայ եղաւ ։

— Ձե՞ք խորհիր թէ Շիւքրիւ պէյի կողմէ պատրաստուած է այդ ծրագիրը ։

— Այդ կէտը չեմ գիտեր։

— Որո՞նք էին կուսակցութեան մէջ գործօն տարրերը։

— Ամէնուդ ծանօթ անձեր ։

— Յայտնի է որ կուսակցութիւնը Իսթանպուլի մէջ Գարա Քեմալի եւ Ազգ. Ժողովի Բ. խմբակի անդամներուն կողմէ կազմուած է, ի՞նչ կ՚ըսէք այդ մասին։

(Շար.)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ ՀԻԹԼԵՐ ԵՒ ԻՐ ՍԻՐՈՒՀԻՆ

Խ. Միութեան կողմէ արձակուած ռազմագերիներուն մէջ կը գտնուի Հիթլէրի սենեկապանը, Հայնց Լինկէ, որ Պերլին հասնելով, հաստատեց թէ Առաջնորդը եւ իր կինը, Եւա Պրաուն անձնասպան եղան եւ իրենց մարմինները կիզուեցան վարչապետարանի պարտէզին մէջ: «Ես թաքստոցէն դուրս հանեցի մարմինը և ուրիշներու հետ հրանիւթ (էսանս) թափեցի: Հինգ վայրկեան դիտեցի այրիլը»: Սենեկապանը պատմեց թէ Հիթլէր եւ իր սիրուհին, որուն հետ ամուսնացած էր մէկ օր առաջ, անձնասպան եղան 1945 Ապրիլ 30ին, իրենց ստորերկրեայ թաքստոցին մէջ: «Մինակ էին, Հիթլէր ինքզինքը սպաննեց, Եւա Պրաուն թոյն առաւ»:

Առաջին վկայութիւնն է այս Արեւմուտքի համար, ականատեսի աչքով: Սենեկապանը դերի էր տասնըմէկ տարիէ ի վեր:

Ուրիշ դերի մը, Էս — Էս զօրավար Պոր, պատմեց թէ վարչապետարանի թաքստոցն էր, երբ Հիթլէր սպաննեց ինքզինքը: «Իր յարկաբաժինը գացի, վերջին հրամաններն ստանալու համար: Հիթլէր մնաք բարով ըսաւ ինծի, յայտնելով թէ անձնասպան պիտի ըլլայ, քանի որ զինուորական կացութիւնը յուսահատական է: Յարկաբաժինէն մեկնեցայ, ապա վերադարձայ երկու ժամ ետքը, բայց առանց ներս մտնելու լսեցի թէ անձնասպան եղած է: Սակայն չտեսայ իր եւ Եւա Պրաունի մարմինը»:

Իսկ սենեկապանը շարունակեց.— Ես Հիթլէրի մարմինը պարտէզ փոխադրեցի: Իր շարժավարը պիտի փոխադրէր Եւան, բայց չկրցաւ: Շատ ծանր էր իրեն համար: Իվերջոյ Հիթլէրի թիկնապահը յաջողեցաւ թաքստոցէն դուրս հանել մարմինը: Դիակները կիզման ներկայ էին մօտ տասը հոգի: Այդ միջոցին ռուսական ռումբերը կը թափէին ամէն կողմ: Հիթլէրի գլխաւոր օգնականը, Պորման ինքնաշարժ մը նստաւ եւ փորձեց ազատիլ Ռուսերու պաշարումէն: Չեմ կարծեր որ յաջողած ըլլայ»:

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Ալժերիոյ ազգ. շարժում կազմակերպութիւնը բուռն ցոյցեր սարքած էր կիրակի օր, Փարիզի, Սէն Էթիէնի, Լիոնի, Տուէի, Լիլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Փարիզի ցոյցերը ծրագրուած էին երեք տարբեր կէտերու վրայ, — Փլաս Սէն Միշէլ, Պարպէս եւ Պէլվիլ: Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր եւ ձերբակալեց 913 Ալժերիացիներ, անոնց ինքնութիւնը ստուգելու համար: Տուէի մէջ երկու ցուցարարներ սպաննուեցան, հինգ հոգի ալ վիրաւորուեցան: Սէնթ Էթիէնի մէջ ոստիկան մը մեռաւ դանակի հարուած մը ստանալով կոկորդէն: Մարդասպանը ձերբակալուեցաւ: Միւս քաղաքներուն մէջ ալ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈԼՈԹՈՎ մեղայագիր մը հրատարակեց Մոսկուայի «Կոմունիստ» ամսագրին մէջ, սրբագրելով ութ ամիս առաջ խօսած ճառ մը, ուր սխալ բացատրութիւններ կ'երեւային:

ԿՐԿԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ կանչուած պահեստիները նորէն բողոքի ցոյց մը սարքեցին Ռուանի մէջ: Ցխուն ոստիկաններ վիրաւորուեցան: Ուրբաթ օրուան ցուցարարներէն 11 հոգի դատապարտուեցան տասնական օր բանտարկութեան, այն ամբաստանութեամբ թէ ըմբոստացած եւ ոստիկանութիւնը անարգած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ իր գործունէութիւնը պիտի կրնայ վերսկսիլ մինչեւ տարեվերջ, թէեւ բժիշկները ամէն վտանգ անհետացած չեն նկատեր:

ՄԱՐՈՔԻ մարդպանը, զօր. տը Լաթուռ Փարիզ վերադարձաւ, 36 ժամուան քննական պտոյտէ մը վերջ: Զօրավարը անհրաժեշտ չի գտներ նոր պահեստիներ զէնքի տակ առնել: — «Իսթիքլալ» կուսակցութեան մէկ անդամը խնդրեց Ֆրանսայի վարչապետէն ետ կանչել զօրավարը, քանի որ կառավարութեան ծրագիրը վստահութիւն չահեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց 100.000 զինուոր զեղչել բանակէն:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի ընկերվարական ներկայացուցիչները եւ տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Կրընոպլէն սանուհիներու երգի ու պարի խումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Սիսլեանի հայկական տարազներով: Հայկական ու կովկասեան պարեր, ընկերակցութեամբ Պ. Պէրպիրեանի (Վիէննէն): Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, դուդերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւն: Կը մասնակցին նաեւ քաղաքին լաւագոյն ուժերը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է:
Մուտքը ազատ է

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը:

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ 35ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Շաւի մէջ, այս կիրակի, դպրոցին սրահը: Լիոնէն Թորգոմ քահանայ Փօսթէքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Պիտի խօսի հայրենակից ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն): Դպրոցական սաներու կողմէ պատշաճ երգեր եւ արտասանութիւններ, նաեւ աւանդական մատաղօրհնէք:

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Շուտով կը սկսի տպագրութիւնը
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԱՏԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԳ Է ԵՒ ԵՐԱԶ

Քնարերգական թատերգութեան
(Լուսաւոր էջեր՝ Ֆրանսահայ կեանքէ)

Զուտ անհատական ջոհաբերութեամբ սկսած ձեռնարկ մը:

Անոնք որոնք կը սիրեն Հայ Գրականութիւնը, Հայ Թատրոնը եւ կը փափաքին օգնել՝ անոր (իր ազգին պէս) իր բախտին ձգուած թատերագիրին՝ սակայն առիթ մըն է կեանքի կոչելու համար իրենց հայ ազնուական զգացումն, սէրն ու պարտաճանաչութիւնը:

(Արտասահմանի հայ ազգային թերթերէն կը խնդրեմ որ արտատպեն այսկոչը):

Հասցէ.—

Artin Mardinian, Chalet Vahakn
Aboukir. Egypte

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20ին: Արձանագրուիլ դիմելով Նուպար Յովհաննէսեանի, 14 ռիւ Ռօշամպօ, հեռ. Թրիւ. 47.48 եւ Պ. Գրիգոր Ադամեանի, 51 ռիւ Շաթօտէօն, հեռ. Թրի. 57-74, ամէնէն ուշ մինչեւ երեքշաբթի, գին 700 ֆրանք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Կիրակի օր Պալի մէջ (Պազէլ) ֆրանսական ֆութպոլի խումբը յաղթեց Զուիցերիոյ 1–2ով: Խաղին 25րդ վայրկեանին Քոփա նշանակեց առաջին կէտը Ֆրանսայի համար «փենալթի»ով, երկրորդը՝ երկրորդ կիսախաղին նշանակուեցաւ Փիանթոնիի կողմէ: — Սարրպրիւքի մէջ Ֆրանսայի Բ. խումբը պարտուեցաւ Սարէն 5-7ով:— Հեծանիւի Փարի - Թուր վազքին մէջ առաջին հասաւ ժագ Տիւփօն: Կոտրեց նաեւ մրցանիշը, միջին հաշուով 43 քիլմ. 645, կտրելով մէկ ժամուան մէջ:

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ:

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեաներ, (Եգիպտոսէն):

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտքը 300 ֆրանք
Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է
ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ զոյգ սրահները Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն
Տոմսերու համար դիմել դրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ:

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օդափոխութեան կայանին:

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր:

Նուագախումբ TITO FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով:

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

Հայկական գեղարուեստի բաժնին կը մասնակցին Օր. Շ. Պէնկեան, ընկերակցութեամբ Մեսումենցի: Արաքսի Մուրատեան երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը մատչելի:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան Լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՁԵՌՆԱԾՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ

Լէ Մատէլս (պարեր), Մանրքէնները տողանցք

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել

Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառավարենց մասնաճիւղի դասերը վերսկսած են: Այս առթիւ վարչութիւնը կը ծանուցանէ Կուսէնվիլի, Սարսէլի եւ Առնուվիլի հայ երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն թէ դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի ժամը 21էն 23.30, Առնուվիլի եկեղեցւոյ խորհրդարանը (ռիւ Սէն Ժիւսթ), ղեկավարութեամբ ընկեր Կարօ Երանեանի: Ջերմապէս կը յանձնարարենք որ բոլորն ալ հետեւին կանոնաւորապէս:

•

Ֆ.Կ.Խաչի Պոմոնի դպրոցը վերաբացուած է Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսքիֆի:

Դասերը բոլորովին ձրի են: Սիրելի ծնողներ փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները:

•

Սէնթ Էթիէնի հայերէնի դասընթացքը վերսկսաւ Հոկտ. 4էն:

Գիշերուան դասընթացքի հետեւող աշակերտները թող նախօրօք արձանագրուին հինգշաբթի օր Պ. Կ. Տէրմոյեանի մօտ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին: Այս շաբաթ ժամը 21ին, 19 ռիւ տէ գ'Ալուէթ, (Տիկին Պաղիկեանի բնակարանը):

Կը խօսի Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆԱՀԱՅ.— Պարտաւոր էք ստորագրել ձեր նամակը եւ ձեր մեղադրանքը հաստատել վաւերական փաստերով:

ԾԱԽՈՒ Է

Ալֆորվիլի մէջ տուն մը, առաջին յարկը երկու սենեակ, մէկ մեծ խոհանոց, ճաշասենեակ, մուտք, լուացարան, պարտէզ, պտղատու ծառերով, կեդրոնական ջերմութիւն, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, հեռաձայն, մեծ կառատուն մը, 60 քառակուսի մեթր: Կը յարմարի խանութի կամ արհեստանոցի:

Այցելելու համար կէսօրէ ետք ժամը 15էն վերջ, Tél. ENT. 24-89

Գին 3.500

Dupuis, 14, Rue de Nice, Alfortville

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. 12Հոկտ., ժամը 6.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Փոխան հոգեհանգստի Տոքթ. Թէրզեանի մահուան 27րդ տարեդարձին առթիւ, Պ. Ստեփան Թէրզեան երկու հազարական ֆրանք կը նուիրէ հետեւեալ կազմակերպութեանց.— Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, (օդափոխութեան կայանի շէնքին), Ալքաթախնամ, «Յառաջ», Ֆրանսահայ Լսարանի գեղարուեստական ֆոնտին, Իսիի եկեղեցիին, Լիոնի եկեղեցիին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Նոյն առթիւ Պ. Թէրզեան Անթիլիասի Ճեմարանին կը նուիրէ քսան «ժիւփ», Ֆ. Կ. Խաչին քսան «ժիլէ», Դպրոցասէրին քսան «ժիլէ», Ս. Մուրատեան վարժարանին 50 քիլօ բրինձ:

Այս վերջին նուէրները ստանալ Նուիբարուէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պրիւսէլաբնակ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Էմիրզեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Իսպէնճեանէ հինգ հազարական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Յարութիւն Խաչերեանի մահուան առթիւ:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 12 OCTOBRE 1955

ՕՐԱԹԵՐԹ

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7799 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3210

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԶԻՆԱՐՇԱՒԸ

•

Կը թուի թէ այսուհետեւ աւելի յաճախ պիտի խօսինք այս հարցի մասին, որ արդէն իսկ հրատապ հանգամանք ստացած է։

Լուրերն ու տեսութիւնները իրար կը հրմշտկեն միջազգային մամուլին մէջ։ Ամէնէն անտարբերներն ալ իրենց ուշադրութիւնը դարձուցած են դէպի Արեւելք։

«Լը Մոնտ»ի արեւելագէտ աշխատակիցը, Էտ. Սապլիէ, երէկ նոյն իսկ վախ կը յայտնէր թէ այս նոր զինարշաւը կրնայ վերարծարծել պաղ պատերազմը որ մեղմացած էր Ժընեւի խորհրդաժողովէն ի վեր (Յուլիս)։

— «Ամուլ են բոլոր բանակցութիւնները։ Խնդիրը շատ աւելի լայն հանգամանք ունի քան քանի մը զէնքերու յանձնումը Իսրայէլի կամ Արաբներուն։ Նոյն իսկ Միջին Արեւելքի զինարշաւէն ալ անդին կ'անցնի։ Խնդիրը այն է թէ մեծ պետութիւնները ինչպէս կ'ուզե՞ն վերջ տալ պաղ պատերազմին»։

Արդարեւ, տագնապը նոր սկսաւ եւ բոլոր ծալքերը բացուած չեն տակաւին։

Միջազգային մամուլին եւ դիւանագիտութեան խրախոյսին իսկ տագնապին ծանրութիւնը կ'ապացուցանէ։

Երեւութապէս առեւտրական գործ մը, երբ այսքան մտահոգութիւն կը պատճառէ, կը նշանակէ թէ բոլոր գաղտնիքները չեն պարզուած տակաւին։

Ուրիշ կարգ մը պարագաներ ալ տեղի կուտան մտայլ խորհրդածութեանց։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Արեւելքի բաժնին վարիչը, Ճորճ Ալէն, որ Գահիրէ գացած էր անցեալ շաբաթու, ազդարարութիւն մը ստացած է Իսրայէլի վարչապետէն։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Մոշէ Շարեթ յայտներ է որ եթէ զինեալ ընդհարում մը չէ ծագած Միջին Արեւելքի մէջ, մօտալուտ է, քանի որ փոփոխութիւն պիտի կատարուի ուժերու հաւասարակշռութեան մէջ, երբ Եգիպտոս մեծ քանակութեամբ արդիական զէնքեր ստանայ համայնավար երկիրներէ։

Իսրայէլ չէ գոհացած միայն ազդարարութիւն ուղղելով, այլ պահանջած է որ ամերիկեան կառավարութիւնը զէնք ծախէ իրեն, վտանգը դիմագրաւելու համար։

Այս առթիւ, ուրիշ ազդարարութիւն մըն ալ կը սահեցնէ։

Կ'ըսէ թէ անհաւանական չէ որ Իսրայէլ ձախակողմեան կառավարութիւն մը ունենայ, իր կարգին զէնք պահանջելու համար Խ. Միութենէն։

Ուշագրաւ են, նաեւ, Իրանի մասին շրջած զրոյցները։

Քանի օրէ ի վեր իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ այդ երկիրն ալ պիտի միանայ Թուրքեւիրաքեան դաշինքին, որուն անդամ են Անգլիա եւ Փաքիստան։

Մինչեւ հիմա քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ կարեւորութիւն չէին ընծայեր այս կարգի լուրերու։ Բայց Շահին վերջին ճառը կը հաստատէ թէ Թեհրան եւս հարկադրուած է դիրք ճշդել, միանալով Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան դաշինքի մը։

Եւ վերջապէս բացառիկ երեւոյթ է Եգիպտոսի մէջ սկսած շարժումը, — ժողովրդական հանգանակութիւն կատարել, զէնք եւ ռազմանիւթ ճարելու համար։ Այն ալ՝ Խ. Միութենէն կամ անոր արբանեակներուն միջոցաւ։

Բանգէտներ կը կարծեն թէ ամբողջ արաբական աշխարհը կրնայ վարակուիլ նոյն շարժումէն, այլապէս վրդովիչ անակնկալներու առջեւ դնելով արեւմտեան պետութիւնները։

Չէ՞ք ընդունիր թէ այս երերուն կացութիւնը ներքին զինադուլ մը կը պարտադրէ մեզի, գոնէ արեւելեան ճակատին վրայ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ. — ՎԵՐԱԿՈԶՈՒԱԾ ՊԱՀԵՍՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ. — ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ազգ. ժողովը երէկ սկսաւ քննել Ալժերիոյ խնդիրը։ Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը կը զբաղի Մարոքի մասին տրուած որոշումներու գործադրութեամբ, քանի որ վստահութիւն շահեցաւ 140ի դէմ 477 ձայնով։ Նախարարական խորհուրդը առջի օր նկատի առաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին զեկուցումը՝ Մարոքի մէջ կատարուած քննութեան մասին։ Զօրավարին կարծիքով, անհրաժեշտ է առաջին առթիւ կազմել արքունի խորհուրդը։ Գալով զինուորական կացութեան, զօր. Պիյոթ կը հաստատէ թէ Մարոքի ապստամբները պատրաստուած էին օտար հողի վրայ եւ ունին արդիական զէնքեր, հաւանաբար մաքսանենգութեամբ ձեռք բերուած։ Իր կարծիքով, անորոշութիւն մը պիտի տիրէ 8 – 10 օր, Ֆէսի հիւսիսային շրջանի մասին, բայց հաւանական չէ որ կացութիւնը ծանրանայ։ Միջոցներ ձեռք առնուած են, զինուորական ղիրքերը զօրացնելու համար։ Միւս կողմէ կը յուսացուի որ նպաստաւոր ելքի մը յանգին Սպանիոյ կառավարութեան եղած դիտողութիւնները։ Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, տասը հազար զինուորներ կը կռուին Ռիֆի շրջանին մէջ։

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ Թունուի մէջ պատահած ըմբոստութեան մասին, զինուորական իշխանութեանց թուլութեան վերագրելով զայն։ Այս առթիւ ժողովը հաւանութիւն յայտնեց կարգ մը պատժական տնօրինութեանց, մասնաւորապէս շրջանին զինուորական հրամանատարին պաշտօնանկութեան եւ երկու գնդապետներու արգելափակման։ Միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն զինուորներուն համար որոնք նորէն ծառայութեան կոչուած են կամ իրենց շրջանը լրացուցած ըլլալով հանդերձ զրօշի տակ կը մնան։ Կառավարութիւնը այսօր պիտի որոշէ այդ միջոցները որոնք կապ ունին զինուորներու նիւթական կացութեան կամ մասնաւոր շահերուն հետ։

Նոյն նիստին մէջ ներքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Հիւս. Ափրիկէցիներու կազմակերպած բուռն ցոյցերուն մասին, որոնք ընդհարումներու տեղի տուին Փարիզի թէ գաւառի մէջ։

Ալժերիոյ հարցին քննութեան առթիւ, հարցապնդումներ ուղղած են 13 երեսփոխաններ։ Մասնաւորապէս բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին այն որոշման առթիւ զոր քուէարկեց ՄԱԿի ընդհ. ժողովը, օրակարգ անցընելու համար Ալժերիոյ խնդիրը։ Այս իսկ պատճառով Ֆրանսայի բարեկամներն ու հակառակորդները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին վիճաբանութեանց։

Ալժերիացիներու ցոյցերուն առթիւ, քննութիւն մը բացուած է, ստուգելու համար թէ ինչպէս վերակազմուած են կարգ մը լուծեալ կազմակերպութիւններ։ Փարիզի մէջ ձերբակալուած հարիւրաւոր ցուցարարներէն 48ը վար դրուած են եւ կը հարցաքննուին։ Միեւնոյն ատեն խուզարկութիւններ կը կատարուին, որոնց հետեւանքով ուրիշ քան կասկածելիներ եւս ձերբակալուեցան։ Հիւս. շրջանին մէջ ալ վար դրուած են 59 ամբաստանեալներ։ Կիրակի օրուան ցուցարարներուն վրայ գտնուած են 140 դանակ, դանազան տեսակ ածելիներ եւայլն, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։

× «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ շարունակ նոր զինուորներ կը ղրկուին Մարոք։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ԵՒ ԵՐԴՈՒՄԸ

•

ԵՐԵՒԱՆ (ռատիօ). — Կիրակի, 2 Հոկտեմբեր, Էջմիածնի Մայր Տաճարին դարաւոր կամարներուն տակ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, որուն ընթացքին կատարուեցաւ հանդիսաւոր օծումը Ամենայն Հայոց նորընտիր Հայրապետ Վազգէն Ա. Պալճեանի։ Բազմահազար ուխտաւորներ խռնուեր էին Մայր Տաճարին ներսն ու մայրավանքին բակին մէջ։ Պատարագը երգուեցաւ երկսեռ երգչախումբին կողմէ։

Պատարագիչը նոյն ինքն Ամենայն Հայոց Հայրապետն էր։ Արարողութեան կը մասնակցէր նաեւ Հայաստանի ժողովրդային երգիչ Շարա Տալեան, որ երգեց «Վերաբերում»ի մեղեդին եւ աւելի ետք՝ Էջմիածնի ձօնուած՝ «Տէր Կեցո»ն եւ «Ամէն եւ ընդ հոգւոյդ քում»ը։

«Վերաբերում»էն անմիջապէս ետք եւ «Ողջոյն»էն առաջ պատարագը ընդհատուեցաւ եւ ժամը 11ին օծման արարողութիւնը սկսաւ։

Վազգէն Ա. կաթողիկոս ծունկի եկած դասին մէջ եւ շրջապատուած արքեպիսկոպոսներէ, եպիսկոպոսներէ, վարդապետներէ, արեղաներէ եւ սարկաւագներէ, ստացաւ օծման դրոշմը Ս. Միւռոնով իր դէմքին եւ այնուհետեւ իրեն տրուեցաւ հովուապետական գաւազանը։ Օծումը կատարեց Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեան։ Օծումը տեւեց մօտաւորապէս քսան վայրկեան, որմէ վերջ օծեալ հայրապետը խորան բարձրացաւ եւ հոն, ամբողջ եկեղեցական Դասը կարգով մօտեցաւ ու համբուրեց անոր Աջը։

Օծման արարողութենէն ետք շարունակուեցաւ պատարագը, որուն «Հայր Մեր»ի մասէն առաջ, ողջոյնի խօսք ուղղեց համայն Ռուսիոյ Պատրիարքին ներկայացուցիչը՝ ռուսերէն, որ հայերէնի թարգմանուեցաւ։ Ողջոյնի խօսք ուղղեց նաեւ Վրաստանի եկեղեցիին ներկայացուցիչը։

Ողջոյնի այս խօսքերէն վերջ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը հաւատացեալ ժողովուրդին ուղղելով իր պատգամը, ըսաւ ի միջի այլոց.

«Այսօր, այս աղօթքի եւ հրաշքի խորհրդաւոր պահուն, ես կ'ուխտեմ հետեւիլ մեր յաւիտենական Տիրոջ եւ առաջնորդ Աստուածորդւոյն պատուիրանին՝ ծառայելով իր սուրբ Եկեղեցւոյն, աստուածակառոյց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, մեր հարազատ ժողովուրդին եւ վերընձիւղած Մայր երկրին

«Հրաշքով յօրինուած է Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին, հրաշքով վերստին կեանքի է կոչուած մեր հայրենի աշխարհը այսօր։ Ամրացո զիս Տէր, որպէսզի Քու ձեռքիդ գործիքը դառնամ վասն շինութեան Ս. Եկեղեցւոյդ, Քու խօսքիդ աւետաբերը ըլլամ մեր հաւատացեալ եւ յուսացեալ ժողովուրդին մէջ, ու նաեւ քու խաղաղութեան ուխտեալ զինուորը դառնամ, որպէսզի նոր վերաշինուած, ծաղկած հայրենի օճախը այլեւս երբեք, երբեք չքանդուի եւ անոր երդիքին տակ միշտ առատ ու անխառն ըլլան փառքն ու լոյսը»։

Այստեղ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը իր շնորհակալութեան խօսքը բրաւ համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսիի եւ Վրաց եկեղեցիի կաթողիկոս Մելքիսեդեկին՝ իրենց պատգամաւորներուն արտայայտած համակրական զգացումներուն համար։ Եւ շարունակելով եզրակացուց.

«Ծունկի եկած, հայեցքս սեւեռած Բարձրեալին, կը հայցեմ աստուածային խաղաղութիւն եւ կենարար օրհնութիւն մեր հաւատացեալ ժողովուրդին համար, հա՛յ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն համար անխտիր, որ կ'ապրին Մայր Հայրենիքի հողին վրայ եւ կամ ի սփիւռս աշխարհի։ Հոգեւոր երկնաւոր Եկեղեցին քո անշարժ պահեա եւ գերկրպագուս անուանդ Քում սրբոյ պահեա ի խաղաղութեան։ Ողորմութիւն եւ զօրութիւն Աստուծոյ, շնորհ, սէր եւ խաղաղութիւն Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի եւ հաղորդութիւն Ս. Հոգւոյն եղիցի ընդ ձեզ ընդ ամենեքեան, Ամէն»։

Քարոզէն ետք, հանդիսաւոր թափորով, ամպհովանիի տակ, Հայրապետը առաջնորդուեցաւ վեհարան։

Ռատիոն նոյն ատեն յայտարարեց, թէ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռները ցարդ Վազգէն անունով կաթողիկոս ունեցած չեն. հետեւաբար, նորընտիր Կաթողիկոսը կը կոչուի Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոս Ամենայն Հայոց։

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ»

•

ԱՄԵՐԻԿԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ ԱՐԲԱՆԵԱԿ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս, Բշ. օր ճառ մը խօսելով Ամերիկեան Լեգէոնին առջեւ, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները Ժընեւ պիտի երթան երկու շարք ծրագիրներով, — մէկը՝ դիմագրաւելու համար որեւէ խափանում Սովետներուն կողմէ, երկրորդը՝ օգտագործելու համար խորհրդային որեւէ նախաձեռնութիւն՝ ի շահ յարաբերութեանց մեղմացման։ Այս կանգառու հետեւեալ կէտերուն վրայ.—

1. Համաշխարհային կարծիքը ի վերջոյ պիտի ստիպէ Ռուսիան թուլցնել իր միահեծան տիրապետութիւնը արեւելեան Գերմանիոյ վրայ եւ ազատել արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ երկիրները։

2. Սովետները ընդունելով Նախագահ Այզընհաուըրի ծրագիրը օդանաւային ընդունութիւն եւ զինուորական տեղեկութեանց փոխանակման մասին, պիտի դիւրացնեն միջազգային ապահովութեանց նոր ստուգումները։

Այս առթիւ յայտարարեց. — «Մ. Նահանգները կը սիրեն խաղաղութիւնը, բայց ոչ ամէն գնով։ Աշխարհի վրայ չկայ ազգ մը որ այնքան փարած ըլլայ խաղաղութեան որքան մերինը։ Խ. Միութեան վարիչները արագօրէն բարեփոխեցին իրենց վերաբերումը։ Եւ սակայն, չենք կրնար ըսել թէ ինչ որ տեղի կ'ունենայ այժմ իրապէս նպատակի փոփոխո՞ւմ է թէ ռազմախաղ։ Թէեւ մենք ի վիճակի ենք արագ եւ ահարկու միջոցներ ձեռք առնելու համայնավար Չինաստանի դրդութեանց առթիւ, բայց չուզեցինք բռնութեան դիմել»։

Նախարարը քննադատեց կարգ մը երկիրներու չէզոքութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գաղափարական պայքարին հանդէպ, առանց անուններ տալու։ Ցետոյ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն կրճատել իրենց զինուորական ծախքերը, «բայց որոշած են խոհեմութեամբ շարժիլ։ Այս անգամ զինաթափ պիտի չըլլանք, առանց վստահ ըլլալու թէ ուրիշներ ալ նոյն ճամբուն կը հետեւին։ Մենք բաւական դառն դասեր առինք զինաթափութեան մասին։ Նոյն ինքն Խ. Միութիւնը Քորէայի մէջ սորվեցուց մեզի թէ զինաթափութիւնը եթէ միակողմանի ըլլայ խաղաղութիւն չի բերեր։ Խաղաղութիւնը, միակ խաղաղութիւնը զոր կ'արժէ ունենալ, կը պահանջէ անվեհեր ոգի մը ի պաշտպանութիւն ազատութեան եւ արդարութեան։ Առանց այդ ոգիին նախայարձակները պիտի տիրապետեն, մինչեւ որ յուսահատութիւնը յանգի դիմադրութեան եւ պատերազմի»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *ծրագրած բանակին առաջին 30–40 բարձրաստիճան սպաները պիտի նշանակուին այս շաբթու։*

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ
ԵՒ ԻՐ ՀՈՅԱԿԱՊ ԳՈՐԾԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հարկ չկայ ըսել թէ ինչպիսի դժուարութեանց պէտք եղաւ յաղթել, չկար հայերէն բառգիրք մը, զոր Մխիթար իրեն առաջնորդ առնէր: Ձկար ձեռագիրներու ճոխ հաւաքածոյ մը, ուսկից առատապէս քաղէր բառերու պաշարը: Հարկ էր ստուգել իւրաքանչիւր բառի նախկին եւ հարազատ իմաստը, եւ այդ բանը անկարելի էր ընել, բայց միայն համեմատելով թարգմանութիւնները բնագրին հետ, ստուգելու համար իւրաքանչիւր բառի բնիկ նշանակութիւնը: Հարկ էր Աստուածաշունչէն կամ նախնեաց գրքերէն վկայութիւններ բերել: Մխիթար իր աշակերտներուն հետ կատարեց այդ հսկայ աշխատութիւնը, չխնայելով ծախքերու, ճանր աշխատանքի, չխնայելով նոյն իսկ առողջութեան, զոհելով քունի եւ հանգստեան ժամերէն, որպէս զի միւս կարեւոր զբաղումներուն եւ գործերուն խափանում չունենայ: Հայ գրականութեան անկումի շրջանը մեռած էր եւ սկսեր էր Հայ ոսկեդարու վերածնութեան դարը:

Երբ բառարանին վերջին թերթը տպագրուելու վրայ էր, Մխիթար փոխադրուած էր յաւիտենական աշխարհին մէջ: Գիտնական Եւրոպան սկսաւ Մխիթարի Միաբանութիւնը ճանչնալ իբրեւ բարձրագոյն ուսման վարժարան մը, տեսակ մը ճեմարան, որ միանալով «Եղիցի»ի խօսքին հետ Մխիթարի դասակերտը պիտի փրկէր կործանումէ:

Իր մահէն վաթսուն տարի վերջ, 1810-ին, երբ Եւրոպան կը խոնարհէր Մեծն Նափոլէոնի ճակատին տակ, պետութիւններ եւ արքունի գահեր կը տապալէին անոր ահարկու բանակներուն առջեւ, եւ անոր հրամանով մը բնաջինջ կ'ըլլային կրօնական կարգերը եւ անոնց ստացուածները յարքունիս կը գրաւուէին, Մխիթարի խոնարհ կղզեակը, շնորհիւ իր գիտական համբաւին, ոչ միայն զերծ կը մնար այդ համայնաջինջ աւերումներէ, այլ եւ կայսերական վճռով «Հայկական ճեմարան» պատուաւոր տիտղոսը կ'ընդունէր:

Կայսերական անսպասելի վճռէն վերջ, Ս. Ղազարի կղզին նոր փայլ մը ստացաւ: Գիտնական Եւրոպան սկսաւ զայն նկատել հայ ազգին գրականութեան եւ մշակոյթի գլխաւոր կեդրոնը, եւ անոր տպարանն ալ իբրեւ շարժիչ ուժը հայ ուղեղին: Փոքր էր այդ տպարանը, բայց կոկիկ, Եւրոպայի մէջ առաջին օրէն հռչակուած իր մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութեան համար, ցուցահանդէսներու մէջ արժանանալով ոսկի եւ արծաթ վկայականներու:

Այդ կղզին եղաւ նաեւ սրբավայր մը, ուխտատեղի մը, այցելավայր մը: կայսրներէն, թագաւորներէն, իշխաններէն, հռչակաւոր երաժիշտներէն, նկարիչներէն, բանաստեղծներէն մինչեւ յետին արուեստաւորը՝ անոր հիւրեր եղած են, կը ճանչնան զայն, եւ շատ մը տաղանդաւոր գրիչներ անոր նուիրած են քանի մը գեղեցիկ եւ զգայուն էջեր:

Մարդ կը հետաքրքրուի հարցնել ինքն իրեն թէ ի՞նչ գրաւիչ բան ունի ջուրերու մէջ ընկղմած այդ համեստ կղզին, որ իրեն կը քաշէ այնչափ այցելուներու բազմութիւնը,— ամէն տարի շուրջ 30.000 մարդ:

Պատճառը պարզ է. Մխիթար գիտցած էր իր դասակերտին արտաքին գեղեցկութեան հետ միացնել իր ներքին չքնաղ գեղեցկութիւնը:

Օտար այցելուն հոն կը տեսնէր, որ Արեւելքի խորքէն եկած խումբ մը Հայեր, ներանձնական կեանքի կապերով կապած իրենք զիրենք, եւ սակայն քաղաքականութեան գիտութեան մշտաշարժ հոսանքին հետ կը քալեն յառաջ: Ան կը տեսնէր այն փոքրիկ վանքը, որ ազգի մը մտաւոր գործունէութեան մէջ առաջնակարգ դեր խաղացեր է: Խումբ մը արեւելքցի վանականներ, որոնք ունին կոկիկ, մաքուր, բարեկարգ բնավայր մը, եւ իրենց վայելուչ վարմունքով եւ գրական աշխատութիւններով գիտցեր են յարգելի ընել Եւրոպայի աչքին գրեթէ մոռցուած ազգ մը, կամուրջով մը կապելով զայն եւրոպական քաղաքակրթութեան հետ:

Ահաւասիկ այն կէտերը որոնց վրայ հիմնուած են օտարներու յարգանքն ու հիացումը, եւ այս պարծանք մըն է մեր ազգին, որ այսպիսի մեծ ընդունակութիւններ ցոյց կուտայ եւրոպական կրթութիւն եւ գիտութիւնը իւրացնելու մէջ:

Այս յարգանքէն եւ հիացումէն մղուած՝ Ֆրանսացի, գերմանացի, անգլիացի նշանաւոր գիտնականներ, հասկնալով հայ դասական լեզուին կարեւորութիւնը հիւրեր եղան Ս. Ղազարի վանքին, հոն սորվելով մեր լեզուն:

Այդ հանգամանքով Ս. Ղազարի հիւրն եղաւ Լորտ Պայրըն, անգլիացի մեծ բանաստեղծը, մնալով հոն ամիսներ, ուսանելու համար հայերէնը: Իր սենեակը մինչեւ այս օր դեռ տեսակ մը ուխտատեղի է Անգլեւսաքսոններուն:

Բայց ամէնէն անմոռանալի նուէրն եղաւ, երբ Աւստրիոյ Ֆրանկիսկոս Ա. կայսրը, 1915ին այցելեց Հայոց կղզին, հոն ամէն բանի հաւնեցաւ բացի փոքրութենէն, ուստի հրամայեց ընդարձակել եւ Միաբանութիւնը լեցնելով ծովը, կղզին գրեթէ նոյն չափ եւս ընդարձակուեցաւ նախկին տարածութեան վրայ:

Սակայն մեծագոյն նուէրն եղաւ Վենետիկին ջուրերու վարչութիւնը, որ Մխիթար Աբբահօր մահուան երկհարիւրամեակին առթիւ՝ ցոյց տալու համար իր սէրը դէպի հայ մշակոյթի վառարանը, որ պարծանք մըն էր նաեւ Վենետիկի, հրամայեց 14.000 քառակուսի մեթր եւս ընդարձակել, ծախքերուն մեծագոյն մասը իր վրայ առնելով:

Այսպէս բորոտներու ամայի կղզին իր գեղեցիկ բուսականութեամբ դրախտ մը դարձաւ, որուն վրայ հիանալով Վենետիկի հայասէր ժողովուրդը զայն անուանեց «Վենետիկի լճակին գոհար», եւ կամ «Գեղազուարճ կղզի»:

Բայց ինչ որ հայ ժողովուրդին աւելի սիրելի եւ չահագրգիռ կը դարձնէ Վենետիկը, այն է որ Եւրոպայի ուրիշ քաղաքներէն աւելի սերտ կապերով միացած է Հայերու հետ: Հայոց եւ Վենետիկի մէջ առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները սկսած են կանոնաւոր կերպով Ռուբինեան թագաւորութեան ժամանակ: Հայ վաճառականներուն երթեւեկներով այնքան բազմացաւ հայ գաղութը, որ մեծ ծառայութիւններ մատոյց պերճապայծառ հանրապետութեան, անոր տալով նաւատէրներ, մեքենագործներ, արուեստագէտներ, տպագրիչներ, քաղաքական եւ հոգեւոր դեսպաններ եւ նուիրակներ, այնպէս որ Մխիթարի Վենետիկ հասնելէն դարերով առաջ, արդէն Հայը օտար մը չէր Ադրիականի Դժխոյին համար: Հայ գաղութը հոն ունէր եւ այս օր ալ ունի իր յատուկ տունը, իր ազգային եկեղեցին, իր փողոցը եւ կամուրջը:

Երկու հարիւր տարիէ աւելի կ'ընէ որ Մխիթար Սեբաստացին, այդ բազմաշարչար մեծ Հայը, կը հանգչի իր կառուցած վանքին մէջ, եւ այդ օրէն ի վեր իր շիրիմը դարձաւ ոչ միայն Վենետիկի ու անոր շրջակայ ժողովուրդի, այլ եւ Իտալիոյ հեռաւոր քաղաքներուն համար ուխտատեղի մը, ուր կուգային իրենց ցաւին դարման խնդրելու եւ շատերը կը գտնէին իրենց առողջութիւնը:

Իսկ դուք, Փարիզի Հայեր երկիւղալից յուզումով ոտք դրիք այս փոքրիկ բայց ազատ եւ անկախ Հայաստանի հողին վըրայ եւ առաջինները եղաք, որ վերանորոգեցիք ձեր պանծալի նախնեաց ուխտագնացութեան գեղեցիկ աւանդութիւնը:

Ձեր հոգիները թրթռացին, երբ անոր ձեռակերտին երկնակամարին տակ արտասուալից աչքերով տեսաք հայկական թանկագին հին ձեռագիրները, կենդանի վկաներ բարձր քաղաքակրթութեան մը: Ձեր սրտերը լեցուեցան արդար հպարտութեամբ մը, եւ հասկցաք թէ այլ եւս ձեր մտքին մէջ մեռած է նուաստութեան զգացումը, որ չլուսաւորուած մտքերու ծնունդ է:

Որպէսզի սիրեցէք այն ցեղը որ ծնունդ տուաւ ձեզի. սիրեցէք անոր լեզուն, որ արժանի է ձեր սիրոյն եւ փայփայանքին: Մտիկ մի ընէք ձեր ականջներուն մէջ փսփսացող ձայներուն թէ օտարութեան մէջ ապրելով ստիպուած էք կանուխ թէ ուշ ձուլուիլ այն ազգերուն հետ որ ձեզի ապաւէն շնորհած են: Օրինակ առէք Մխիթարեաններէն որոնք ապրելով հայկական գաղութներէ դուրս, մնացած են թունդ Հայեր, սնանելով Հայրենի աշխարհին հին փառքերով:

Միշտ աչքի առջեւ ունեցէք Արարատի քղանցքներուն տակ փռուած նոր Հայրենիքը, ուր կը շարժի եւ կը գործէ հայ միտքը, կը հնչէ հայ լեզուն, հայ մշակոյթը եւ հայ աւանդութիւններ, եւ որ, շնորհիւ իր ցեղային շինարար գործունէութեան, օրէ օր կը յառաջդիմէ, կը զարգանայ, գրաւելով օտար ճամապարհորդներուն ուշադրութիւնը, իբրեւ խորհրդային Ռուսաստանի ամէնէն զարգացեալ երկիրը:

Ձեր աչքերը միշտ սեւեռած մնան Մխիթարի ծածանող դրօշին վրայ, որուն նշանաբանն է կրօնքը, ազգը, գիտութիւնը, կրթութիւնը, որոնց ամուր կառչելովն է՝ որ հայ ժողովուրդը կրցեր է երկար դարերով ապրիլ աւերիչ փոթորիկներէ, սատակիչ սուրէն, լափող կրակէն, յաւերժացնելով իր գոյութիւնը:

Եւ դուք ամուր բռնեցէք այդ դրօշը ձեր ձեռքերուն մէջ՝ մինչեւ այն օրը, մինչեւ որ Մասիսի սարին վրայ փայլի արդարութեան յաղթանակը:

Հ. ՍԱՀԱԿ Վ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՄԱՔՐԵԼ ՓԱՐԻԶԻ ՕԴԸ

Փարիզի կառքերուն աղմուկը դադրեցնելէ ետք, ոստիկանութեան ընդհ. վերատեսուչը, Պ. Տիւպուա այժմ պիտի փորձէ մաքրել Փարիզի օդը:

Ինչպէս կը գրէ «Փառի Փռէս», դալ չարթուըննէ արդէն շարժման մէջ պիտի դնէ մասնագէտներ, որոնք պիտի քննեն Փարիզի օդին ապականութեան պատճառները:

Կառքերէն դուրս ելած կազը, վառարաններու մուխերը եւայլն, պատճառ կ'ըլլան բազմաթիւ քաղաքացիներու մահուան: Մեծ քաղաքներու մէջ մարդոց խտութիւնը կը նպաստէ տարափոխիկ հիւանդութեանց տարածման: Բայց օդի միջոցաւ յառաջ եկած ապականութիւնը եւ թունաւորումը իսկական աղէտ մը դարձած է:

Քաղաքին առողջապահական քննիչներու կարծիքով, 5480 թոն մազութը զոր ամէն տարի կը գործածեն անհատական եւ հանրային հաստատութիւններ մայրաքաղաքին մէջ քսան հազար քիլօ anhidride sulfurique (ծծմբային թթու) կ'արտադրեն: (Այս թոյնով կարելի է, առանց հետք ձգելու «հալեցնել» ամբողջ զօրագունդ մը) ինչպէս եւ հարիւր հազար խորանարդ մեթր anhidride sulfureux:

Փարիզցիները ամէն օր միջին հաշուով տասը լիտր բնածխային թթու կը ծծեն, հարիւր միլիկրամ փոշի եւ հինգ միլիոն մանրէ եթէ Վէնսէնէն Նէօյի երթան կամ Փոռթ տ'Օռլէանէն Ֆուառ օ Փիւսը:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը մա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

★

Ես, իմ պարապոյ ժամերուս մեծ մասը այդ վայրին մէջ կ'անցընէի ապրելով ու վերյիշելով այն բաները որ տակաւին շատ թարմ էին իմ յիշողութեանս մէջ, որոնց համար կ'արտասուէի ու կը մղկտայի ամէն առտն:

Ու երբ կառաշարը, յոգնած ու դանդաղ փչոցներով առջեւէս կ'անցնէր կայարան մտնելու համար, կարծես յիշողութիւնս աւելի կը թարմանար եւ սիրտս աւելի կը կսկծար:

Օր մը ...

Ի՞նչ օր էր, չեմ յիշեր: Անձրեւո՞տ էր, արեւո՞տ ... Լո՞ւր թէ կիրակի՞: Մոռցած եմ ...

Ուրեմն օր մը բնազդս թելադրեց, նախզգացում մը պաշարեց միտքս, «դնա Վանիկ, դնա...» կ'ըսէր ...:

Ելայ գացի, դիրք բռնեցի սովորական տեղս: Երեւս շոգեկառքի դիծերուն՝ կոնակս կամուրջի սալաքարերուն: Կառախումբին ժամանման պահն էր:

Զուշացաւ: Դիմացը մօտակայ ձորակին քովէն սուլեց, փչաց ու դանդաղ թաւալումով մօտեցաւ կայարանին: Մինչեւ իմ առջեւէս անցնիլը բոլորովին դանդաղեցաւ: Կառաշարին բոլոր վակոնները խըճողուած էին: Հարիւրաւոր գլուխներ պատուհաններէն դուրս կախուած, ապշահար հետաքրքիր հայեացքներով կը դիտէին բազմութիւնը եւ շրջակայքը:

Թաշկինակներ օդին մէջ, աղմուկ, գոռում, գոչում:

Աչքերս բնազդօրէն յառած էի վակոններէն դուրս երկարած գլուխներուն ու դէմքերուն, որոնք, շարժանկարի մը պէս կ'անցնէին հատ-հատ, միօրինակ:

Յանկարծ, սարսուռ մը անցաւ մարմնոյս մէջէն:

Պատուհանէ մը դուրս կախուած երկու գլուխներ քով քովի՝ երկու զոյգ աչքեր դէպի ինծ ուղղուած՝ կարծես բան մը կը խօսէին ինծի: Ե՞րբ, ո՞ւր տեսած եմ այդ գլուխները, այդ շանթահարիչ աչքերը, Աստուած իմ ...

Շփոթած, խենդի մը երեւոյթով վազեցի դէպի կանգ առած կառաշարը, աչքերս միշտ ուղղած ինծի ծանօթ երեւցած գլուխներուն եւ աչքերուն: Նոյն ատեն ականջիս հասաւ սուր ձայն մը — «Վանիկ... Վանիկ... Մստօ» ...

Կարծես աչքերուս առջեւէն ինկաւ սեւ, թանձր վարագոյր մը եւ դիմացս զտայ Աստղիկն ու Սիսէն...

Ո՞վ պիտի կրնար նկարագրել այդ պահը ...

— Խենդեցեր է, ըսին եւ զիս կառաշարէն հեռացուցին:

Մենք իրար գտանք կայարանէն դուրս, բազմութեան մէջ: Մեր ողջագուրումը եղաւ յուզիչ, յորդառատ արցունքներով.. Հաւատայի՞ աչքերուս: Կ'ուզէ՞ք որ պատմեմ մնացեալը: Այսքանը կը բաւէ: Մնացեալը մեր ողբերգութեան մէկ ուրիշ էջն է, որ կրնայ հատորի մը նիւթը կազմել:

Արիմնոտ կամուրջէն մինչեւ չոր, ցամքած գետակին կամուրջը՝ երկար ժամանակ անցաւ, ցնցող դրուագներով: Ես, այժմ այս օտարութեան մէջ, գտած էի Աստղիկը եւ Սիսէն: Ինչ երջանկութիւն:

Հին աւերումները, անցած դառնաշունչ օրերու տեղ, նոր ու երջանիկ շրջան մը կը բացուէր իմ առջեւս ...

Եղանք ընտանիք: Եղանք տուն տեղ: Շինեցինք մեր բոյնը: Այսօր երբ ապիտակ շողքը ինկած է մազերուս մէջ եւ բազմաթիւ խորշեր ճակտիս վրայ, հինգ երիտասարդ — պատանիներու թիկունքները կ'ուռեցնեն կուրծքս. —Գարեգին, Աւօ, ձիաւոր Խաչօ, Պայտար Մանաս, Խենդ Նշան... Անուններու շարքը կը շարունակուի, յուսով եմ որ անոնց գործն ալ պիտի շարունակուի:

Քոյրս՝ Սիսէն ալ իր երջանիկ բոյնը ունի: Ու խելացի աչքերով մանչ մը՝ եւ աղջիկ մը այդ բոյնին մէջ, — Վանիկ, Աստղիկ: Անոնք Սուրիոյ ազատ հողին վրայ, իրենց ճակտի քրտինքով յաջողած են այն օրերու թիթեղէ տաղաւարը երկյարկանի բնակարանի մը վերածել:

Կամուրջ մըն ալ մեր եւ իրենց կեանքը ...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

(Վերջ)

ԱԲԱԴԱՆ 856 ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՈՒՆԻ

Ապադանի հայկ. վարժարաններու տեսուչ Պ. Ա. Մուրատխանեանի զեկոյցը կը հաստատէ թէ քաղաքին հայկ. դպրոցները ունին 856 աշակերտներ, 24 դասարաններով, մեծ մասամբ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզներու մէջ:

Միջնակարգ դպրոցը միայն օրիորդներու համար է: Հարիւր ձրիավարժ ուսանողներ կան:

Հոգաբարձութեան անդամ Տօքթ. Զաւէն Ներսէսեան յայտարարած է, թէ Աբադանի հայկական դպրոցներու բարւոք վիճակը պատիւ կը բերէ գաղութին: Կրթական ներկայացուցիչ Աղայէ Սամի եւս գնահատած է հայկ. դպրոցները, որոնք երեք շէնքերու մէջ են եւ հայ համայնքի գուրգուրանքին առարկայ են:

ՀԱՅԵՐԸ ՔԻՐՄԱՆՇԱՀԻ ՄԷՋ

Քիրմանշահի հայկ. համայնքը մօտ 90 ընտանիք կը հաշուէ եւ հաշտ ու համերաշխ կը տանի ազգային գործերը: Դպրոցը սեփական շէնքի տիրացած է: Աշխոյժ գործունէութիւն ունի Հայ Երիտ. Մշակութային Միութիւնը, որուն ղեկավարն է Պ. Ա. Մանսուրեան:

սամբ միայն կրնայ պայքար մղել բնածխային կաղին դէմ: Այս քանակը կրնայ պակսիլ Սէն Գետին եզերքը: Սակայն եթէ ուզէ, 0·03 առ հարիւրի իջեցնել, պէտք է կարէ գործիք մը դնէամէնքաղաքացիի քթին եւ բերնին, որոնք իրենք արդէն օրական չորս հարիւր լիտր կ'արտաշնչեն: Փոխարէն կրնայ ազդու կերպով կազմակերպել պայքար փոշիի դէմ, որ կ'աղտոտէ Փարիզը, կը սեւցնէ յիշատակարանները եւն.:

Գիտական աշխատանոցը հաստատեց որ մէկ քառակուսի մեթր ասփալթի վրայ 150 կրամ մթնոլորտային ցեխ կը թափի, մէկ տարուան մէջ: Մալէֆի կամ Օթէյ տը Վիլի կողմը Դեկտեմբերին կը հասնի 22 կրամի, նուազագոյն 7 կրամ Օգոստոսին: Ամբողջ Փարիզի մէջ — 90 քառ. քիլոմեթր — 13·500 թոն աղտ կ'իջնէ երկինքէն, այսինքն Էյֆէլի աշտարակին ծանրութեան երկու անգամը:

Այս համեմատութեամբ բնակելի սենեակի մը մէջ, որուն մեծութիւնը հինգալ հինգ մեթր է, մէկ տարուան մէջ երեք քիլօ 750 կրամ փոշի կը հաւաքուի:

Յիսուն տարի առաջ ալ մասնագէտներ ահազանգ կը հնչեցնէին: Անոնցմէ մէկը միգապատ օր մը կ'ուսումնասիրէ Փարիզի օդը եւ հետեւեալը կը տեսնէ.— Սէն գետի եզերքը երեք առ հարիւր ածուխ, 12·3 ջրածին, քառպիւռ, 4·3 սիւլֆիւրիք թթու, 1·6 երկաթ, 2·0 օրկանական նիւթ, 1·4 քլորիտրիք թթու, 1·4 ամոնիաք:

Դիտուած է որ Փարիզի փոշին կը պարունակէ սիլիկատ, որ յառաջ կուգայ կուպրերէ, յիշատակարաններու բեկորներէն, ինքնաշարժերու մոխիրներէ եւն.: Հաստատուած են որ քիմիական նիւթերը որոնք մթնոլորտին մէջ են իսկական պաստառ մը կը կազմեն, որոնք եթէ չեն արգիլեր որ տեսնենք երկինքը, կ'արգիլեն անդրմանիշակագոյն ճառագայթը, օգտակար քալսիոմի եւ փոսփորի համար, որոնց պակասը պատճառ կ'ըլլայ որ տղաքը ռաքիթիքութիւն ունենան:

Կառքերու արձակած կազերը ոչ միայն բնածխային «օքսիտ» կ'արտադրեն ուրկէ յաճախ կառապանները անձնասպան կ'ըլլան, այլեւ ուրիշ խիստ թունաւոր նիւթ մը:

Մեծ պողոտաներու վրայ 1 քառակուսի քիլոմեթրի վրայ երկու քիլօ կապար կը տարածուի:

Մասնագէտներու կարծիքով միայն Փարիզի օդը ամբողջ Ֆրանսայի երկնքին մէկ չորրորդ անմաքրութիւնը կը պարունակէ:

Այս է պատճառը որ Պ. Տիւպուա որոշած է պայքար մղել ծուխին եւ փոշիներուն դէմ:

Գիտնականներ գործի պիտի լծէ որոնք պիտի ուսումնասիրեն Փարիզի կլիմայական պայմանները, այցելելով ճարտարարուեստական հաստատութիւնները: Եթէ տեսնուի որ ատոնք շատ կ'ապականեն կլիման, հանրային առողջութեան համար, պիտի առաջարկուի այնպիսի գործիքներ հաստատել որ չվնասէ առողջութեան: Այս առթիւ գիտական նոր միջոցներ կ'առաջարկուին:

Նիւ Եորքի մէջ քանի մը տարի առաջ հաստատեցին հակածուխ գործիքներու ցանց մը: Ընկերութեան մը ելեկտրական կեդրոնին մէջ գործիք մը ամէն րոպէ ցոյց կուտայ կլիմային իսկական պատկերը, որով արհեստագէտները խելոյն պէտք եղած միջոցները ձեռք կ'առնեն քննելով կաթսաները, եւ ամէն ինչ որ ծուխ կ'արտադրէ:

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԸ ԵՒՍ ՊՈԼՍՈՅ ԴԷՊՔԵՐԷՆ

(Կազմակերպուա՞ծ էր...)

Ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթը իր վերջին թիւին մէջ (Հոկտ. 10) Պոլսոյ Սեպտ. վեցի դէպքերուն առթիւ հրատարակած է քստմնելի պատկերներ: Այս առթիւ կը գրէ թէ երկաթեայ դրաքննութիւն մը ծածկեց ամբողջ ճշմարտութիւնը արտաքին աշխարհէն: Սակայն անցեալ շաբթու բաւական լուրեր դուրս սպրդեցան այդ ահաւոր գիշերուան մասին: Յունական եկեղեցիներ, շիրիմներ քանդուեցան եւ աւարի տրուեցան, ինչպէս բազմաթիւ խանութներ Անկախութեան Պողոտային վրայ (Բերայի Շիտակը): Ձէթի ծով մը կ'ողողէր փողոցը մեծ նպարավաճառի մը խանութին առջեւ. կոտրած թափած տուփերէն հոսած ներկերը մղձաւանջային ծիածան մը կը ձեւացնէին: Խռովութեանց յաջորդ առտուն աւերակոյտի վերածուած փողոցները այլեւս սեփականութիւնն էին կատուներուն եւ պահակազօրքին:

✕ Ականատեսի մը նամակէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

... Հիմա որ համեմատաբար հանդարտ գլուխով կարելի էր գրել, կրնամ ուշադրաւ կարգ մը կէտեր մատնանշել: Դուն գիտես, որ Եմինէօնիւէն կամ Պալըգլըէն մինչեւ Շիշլի եւ Թարապիայէն մինչեւ Ազաքէօյ ինչ տարածութիւն է (մօտ 20-21 քիլմ.): Այս հսկայ տարածութեան վրայ, հանրակառքի ճամբուն եւ մայր պողոտաներու կողքին, նաեւ քովնտի փողոցները յարձակումի ենթարկուեցան գրեթէ միաժամանակ, 5-15 վայրկեանի տարբերութեամբ եւ 50–200 հոգինոց խումբերով: Եթէ նուազագոյն յարձակման հազար թիրախ (փողոց, ճամբայ, քովնտի թաղամասեր) նկատի ունենանք, պիտի հաշուենք ուրեմն, որ հարիւր հազար հոգի կը մասնակցէին այս բարբարոս արշաւանքին: Աղջիկներ, համալսարանական ուսանողուհիներ ալ կը փայլէին կատղած այս բազմութեան մէջ: Տէֆոլթէ հագուստներով, երկարակրունկ կօշիկներով եւ բիրերով...: Միաժամանակ 60–70 տեղէ հրդեհ ծագեցաւ, հրձիգներու կը րակով, իսկ ոստիկանութիւն եւ զինուորականութիւն մնացին դիտողի դերին մէջ, մինչեւ որ թալանը, աւերը, կողոպուտը, խոշտանգումները եւ բռնաբարումները վերջ գտան...

Ի՞նչպէս չհաւատանք, որ կազմակերպուած եւ ճշգրիւ հաշուուած էր ամէն մանրամասնութիւն: Չեմ կրնար նկարագրել ահուսարսափը, զոր ապրեցանք եւ որուն տպաւորութեան տակ ենք մինչեւ հիմա: Տուն չկայ, որ արցունք չունենայ, մանաւանդ այն գազանային յարձակումներուն համար, որ գործեցին կիներու եւ աղջիկներու վրայ: «Քաղաքակիրթ» այս ժողովուրդը նոր ապացոյց մը տուաւ իր իսկական հոգիին եւ նկարագրին մասին... Դեռ նոյն վայրկեանները ու ժամերը կ'ապրինք. մեզի այնպէս եկաւ, որ այլեւս ոչ մէկս ողջ պիտի մնանք: Ամէնքը մէյ մէկ գազան դարձած, հանդիպած տուներուն եւ «ափարթըման»ներուն վրայ կը յարձակէին:

Երկաթէ ձողերով, կացիններով, բիրերով եւ հաստ փայտերով սկսան դուռները քանդել եւ ապակիները ջարդուփշուր ընել: Չեմ կրնար նկարագրել դժոխային պատկերը, որ պարզուեցաւ մեր աչքերուն: Պոլիսը երեք ժամուան մէջ աւերակոյտի վերածուեցաւ, ամէն մարդ մոխիրի վրայ նստած է եւ արիւն-արցունք կուլայ: Սասանած եմ մեր փողոցի վիճակը դիտելով...:

... Գետնին տակը անցնի քաղաքին գեղեցկութիւնն ալ, օդն ալ, ջուրն ալ. ճարը մտածեցէք, որ գանք այդ կողմերը կամ Լիբանան: Որքան երջանիկ էք, կեանքի, մտքի եւ սրտի ձեր հանդարտութեամբ: Կը զարմանամ, որ այդտեղէն հարիւրաւորներ հոս կուգան պտոյտի. տեղ չմնա՞ց Լիբանանի մէջ: Նամակս ողբի վերածուեցաւ, բայց կը ներես, քիչ մը թեթեւցայ կարծես:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԻՍԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի տեղական վարչութիւնը Հոկտեմբեր 2ին, Խրիմեան սրահին մէջ տօնեց իր կազմութեան եւ դպրոցի հաստատման 25ամեակը: Ներկայ էր բարեկամներու բազմութիւն մը, ինչպէս եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը ամբողջութեամբ:

Կ. Խաչի գործունէութեան մասին գեղեցիկ բանախօսութիւն մը կատարեց Տիկ. Էլէն Բիւզանդ: Ապա սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Հայկ Մաճառեան: Ստեղծուած տաք մթնոլորտը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Այս առթիւ եղան հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին.—

Տէր եւ Տիկիններ Ա. Գարաեան եւ Օ. Ղուկասեան երկու հազարական ֆրանք, Ս. Փանոսեան, Հ. Մանուկեան, Գ. Անկիւցեան, Ա. Սերոբեան, Համբարձում Դաշնակեան, Թորոս Դանիէլեան, Արշակ Էքշիեան, Արթին Շիրվանեան, Կարապետ Թոփալեան, Հաճի Պապիկեան հազարական: Տիկին Մաքրուհի Կիւրիւնեան «քէւֆթէ», իսկ Տիկին Ս. Գճըրեան աման մը լեցուն խճողակ (տոլմա): Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլորին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՊՐՈՖ. ՄԵՆՏՈՐ ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ, նախկին ուսուցչապետ Մոսկուայի համալսարանի եւ Թիֆլիզի Բազմարուեստեան հիմնարկութեան, նախկին տնօրէն Ֆրանսայի Հայ Գաղթականաց գրասենեակի, Ֆրանսայի համար թղթակից նշանակուած է ամերիկեան յայտնի գիտական ու քաղաքական հաստատութեան՝ «Տհը Էքօնոմիսթս'Նէշընըլ Քոմիթի Փոր Մոնէթըրի Փոլիսի» որ կը զբաղի մասնաւորապէս դրամի եւ վարկի տեսութեան եւ դրամական քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերով: Այս հիմնարկութիւնը կը հրատարակէ ամսաթերթ մը, որուն մէջ մինչեւ այժմ լոյս տեսած են նոյն հարցերու վերաբերեալ 300է աւելի ուսումնասիրութիւններ եւ որ կարեւոր դեր կը խաղայ Մ. Նահանգներու տնտեսական քաղաքականութեան մէջ:

ՓՈՂՈՑԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի փողոցի հեռաձայնի առաջին խցիկը բացուեցաւ Սէն Ժէրմէն տէ Փրէի հրապարակին վրայ, Սեպտ. 6ին: Թղթատարական նախարարը քանի ֆրանքոց մը դնելով գործիքին ճեղքին մէջ, հեռաձայնեց իր գրասենեակը:

Այս կարգադրութեամբ քաղաքացիները հետզհետէ պիտի փրկուին սրճարաններու հեռաձայնէն, որ աւելի սուղ է: Յետոյ, պէտք է նախապէս մետաղի կտոր մը առնել սրճարանէն:

Ուրիշ հեռաձայնի խցիկներ ալ պիտի զետեղուին Սէն Միշէլի հրապարակին վրայ եւ զանազան վայրերու մէջ, ինչպէս Օփերա, Մատըլէն, Շան զ'Էլիզէ, եւն.:

Խցիկը գեղեցկօրէն շինուած է, զօրաւոր լոյսով: Հեռաձայնի ցանկեր պիտի չդրուին այս խցիկներուն մէջ: Անոնք որ չեն գիտեր թիւը, քանի ֆրանք եւս դնելով կրնան հարցնել տեղեկատու գրասենեակին:

Ցարդ Ֆրանսայի փողոցներուն մէջ հեռաձայնի տուփեր չէին զետեղած, որովհետեւ ֆրանքը կայուն չէր նկատուեր:

Հեռաձայններու գործիքները ճեղքեր ունին տասը, քսան եւ յիսուն ֆրանքի համար: Տեղականը կ'արժէ քսան ֆրանք, հեռու վայրերու համար Պ. գիրը պէտք է քաշել եւ հարցնել թէ քանի ֆրանք պէտք է դրուի:

Փողոցի հեռաձայներ գոյութիւն ունին Անգլիոյ մէջ տարիներէ ի վեր: Մ. Նահանգները միայն վերջերս հաստատեցին:

ՀԱԶԱՐ ԳԵՐԻՆԵՐ Գերմանիա վերադարձան կիրակի օր, Խ. Միութենէն: Ցարդ արձակուած են 1709 գերիներ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կաթողիկէ հայրապետը, Կարդինալ Իննիցեր, վախճանեցաւ կիրակի օր, սրտի տագնապի մը հետեւանքով: Ծնած էր 1875ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

— Ես չեմ գիտեր եւ տեղեկութիւն չունիմ, կը կարծեմ թէ կուսակցութեան ծրագիրը օտար լեզուէ թարգմանուած է եւ հիմնական սկզբունքները Ֆրանսերէն գործերէ առնուած են:

— Կանոնագրին պատրաստութեան մէջ, Ճավիտ պէյ ամէնէն գործօն մասնակցութիւնը ունեցած է, այս մասին ի՞նչ գիտէք:

— Այդ մասին ալ տեղեկութիւն չունիմ: Գարա Քեմալը եթէ այսօր տեսնեմ, չեմ ճանչնար: Կուսակցութեան վերաբերեալ գործերու համար ես Րաուֆ պէյի հետ կը տեսակցէի: Իսմայիլ Ճանպոլաթի հետ յարաբերութիւն չունեցայ, Ճավիտ պէյի հետ ալ չորս տարիէ ի վեր տեսակցած չեմ: Այս խօսքերս ամբողջովին ճիշդ են:

— Ձերդ Բարձրութիւնը, մեր յեղաշրջումին մէկ մեծ անձնաւորութիւնն էք: Ինչպէս որ հայրենիքին պաշտպանութեան տաեն միաբան էինք, նոյնը պէտք է ընէինք հայրենիքին վերելքին համար: Անշուշտ կ'ըմբռնէք այս անհրաժեշտութիւնը: Երբ այս էր էական պայմանը, ինչպէ՞ս եղաւ որ դուք ընդդիմադիրներու ճակատը անցաք: Կը հաճի՞ք բացատրել:

— Զինադադարի օրերուն, ցաւալի եւ կսկծալի պարագաներու տակ ձեռք ձեռքի տուինք ու մաքառեցանք ու Կազին մեզի պետ ընտրեցինք:

«Այդ շրջանին, ես միակ ուժն էի որուն կը կրթնէր երկիրը: Բայց ինչպէս կը պատահի ամէն յեղաշրջումի ժամանակ, անոնք որ առաջին առթիւ միասին կ'աշխատին, կը պառակտին եւ կը բաժնուին իրարմէ, նպատակը ապահովուելէ վերջ: Մակարոյծներ յառաջ կուգան եւ կը քանդեն այդ միաբանութիւնը: Տեսայ թէ այն ընկերները, որ մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը մէկ սիրտ եւ մէկ մարմին աշխատած էին, հաշտութենէն վերջ պառակտեցան եւ զատուեցան միաբան ըլլալէ: Այս երեւոյթին առաջին յայտաբար նշանները տեսանք Րաուֆ պէյի եւ Ըսմէթ փաշայի միջեւ: Այն օրերուն, ուր այս երկիրը խաղաղութեան տիրանալէ ետք աւելի քան երբեք միաբանութեան եւ իրերահասկացողութեան պէտք ունէր, թատր հանդիսացաւ ներքին դժուարութիւններու եւ հակամարտութիւններու: Այնպիսի դէմքեր երեւան ելան որ այլեւս անհնար եղաւ հին ընկերները հին ուղղութիւններով առաջնորդել կարելի կամ Ըսմէթ փաշաներու մօտ: Մեզի դէմ չըրուած բան չմնաց, ինչեր չեղան, ինչ զրպարտութիւններու առարկայ չեղանք, խաւարամիտ, անօպայ, մոլեռանդ խալիֆայականներ եւայլն: Պակաս բան չձգեցին: Ոչ ոք կ'ուզէր լռեցնել զրպարտիչները: Ես կը համբերէի: Շատ աշխատեցայ որ հարթեմ այն տարակարծութիւնը որ ստեղծուած էր Րաուֆ պէյի եւ Ըսմէթ փաշայի միջեւ Լօզանի խորհրդաժողովին հետեւանքով: Չկրցայ, չյաջողեցայ սակայն: Անկարելի էր միացեալ ճակատ կազմել, բոլորը հաւաքել միեւնոյն կէտին եւ համոզումին շուրջ: Հակառակ առոր, ուժ եւ հեղինակութիւն չունեցող ընկերները ազգային ու երկրապատկան գործերու մէջ կրնային ձեռք ձեռքի տալով աշխատիլ: Ես այս նպատակին հասնելու համար շատ աշխատեցայ, պայքարեցայ նոյն իսկ, որպէսզի իրարու հետ հաշտեցնեմ Րաուֆ պէյն ու Ըսմէթ փաշան: Այդ միջոցին ինծի դէմ վիրաւորական հրատարակութիւնները սկսան: Մանաւանդ երբ բանակի քննիչ էի, չափազանց անիմաստ եւ անտեղի վերաբերումներու առարկայ եղայ, անկարելի էր հանդուրժել անոնց: Երկար եւ մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ տեղակագիրներ կը պատրաստէի, բայց անոնց վրայ ակնարկ մը իսկ չէին նետեր եւ մէկդի կը շպրտէին: Անընդհատ մեզ կ'ամբաստանէին իբր խաւարամիտ եւ քարա-ղութիւններ կը կատարէին մեզի դէմ:

Նախագահ Ալի պէյ ընդմիջեց.

— Այսօր դատական քննութիւններով հաստատուած է որ աւելի առաջ էնթրիքաններ գործուած են: Այս պարագան որոշապէս հաստատուած է հանրային դատաստանին առջեւ: Ամէն բանէ առաջ, այս իրողութիւնը կ'ուզեմ յիշեցնել ձեզի:

— Կարելի էր առաջքը առնել այդ բոլոր էնթրիքաններուն: Կարեւորը միաբանութիւնն էր, միութիւնը: Եթէ ան չխաթարուէր, չարիքը առաջ պիտի չգար: Երբ բանակի քննիչ էի, առարկեցի թէ զինուորութիւն եւ երեսփոխանութիւն կարելի չէ հաշտեցնել իրարու հետ, եւ դարձեալ յարձակումներու նշաւակ եղայ: Մինչդեռ շուտով յայտնի եղաւ թէ առարկութիւնս որքան տեղին էր: Ի վերջոյ, երբ այս երկիրը փրկող ընկերներէն ոմանք պառակտեցան, եւ երբ այս պառակտումը անդարմանելի դարձաւ, հրաժարեցայ Հալք կուսակցութենէն եւ այցելեցի Ըսմէթ փաշայի: Յետոյ գացի տունս փակուեցայ: Մտքիս անկիւնէն անգամ չէր անցներ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հիմնել: Որոշած էի, քաղաքականութենէ հեռու, իմ աշխարհիս մէջ ամփոփուիլ:

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

●

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ

Գահիրէի խորհրդային դեսպանը, Դանիէլ Սոլոտ, Հոկտեմբեր 10ին երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եգիպտոսի տնտեսական գործերու փոխ–նախարարին հետ։ Տեսակցութենէն վերջ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է օգնելու Եգիպտոսի տնտեսական բարգաւաճման։ Դեսպանը մերժեց ըսել թէ այս առաջարկը ընդունուա՞ծ է թէ ոչ։ Բայց մասնաւորապէս յիշեց թէ առաջարկը եղած է ոչ միայն Եգիպտոսի, այլ եւ բոլոր արաբական երկիրներուն, թէ վարկեր չէ որ պիտի տրամադրուին, այլ հողագործական արտադրութիւններ եւ չինանիւթ. ընդհանրապէս՝ ամէն ինչ որ կրնայ նպաստել վերոյիշեալ երկիրներու տնտեսական բարգաւաճման։

Երբ հարցուցին թէ Խ. Միութիւնը նոր քաղաքականութեա՞ն մը կը հետեւի, դեսպանը պատասխանեց. — Մենք կը գործենք համաձայն այն յայտարարութեան որ եղաւ մեր արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ, անցեալ ապրիլ 16ին, արաբական պետութեանց մասին, այսինքն՝ եթէ կ'ուզեն գործակցիլ մեզի հետ, կ'ընդունինք ամենայն սիրով։ Խնդիրը կը վերաբերի տնտեսական ամբողջական գործակցութեան մը »

Դեսպանը այս առթիւ ալ շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը կը ջանայ բարւոքել իր տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային յարաբերութիւնները բոլոր երկիրներու հետ։

× Արաբական երկիրներու արտաքին գործերու նախարարները կը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները Գահիրէի մէջ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Լիբանան եւ Սուրիա նոր դաշինք մը առաջարկած են, միացեալ ճակատ կազմելու համար Իսրայէլի սահմանակից երկիրներու միջեւ (Լիբանան, Սուրիա, Յորդանան, Եգիպտոս)։ Այս դաշինքը, որ բացարձակապէս գաղտնի կը պահուէր մինչեւ այսօր, կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնը. — Իսրայէլի կողմէ դաշնակիցներուն դէմ ուղղուած որեւէ նախայարձակում պատճառ պիտի ըլլայ որ բոլորն ալ միջամտեն։ Արաբիա եւ Իրաք դուրս պիտի ձգուին այս դաշինքէն, քանի որ սահմանակից չեն Իսրայէլի։

Ժողովը զբաղած է նաեւ Հիւս. Ափրիկէի կացութեամբ։ Կը կարծուի թէ միացեալ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի, քննադատելով Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Պ. Մոլոթով, յայտարարեց թէ Ժընեւ պիտի երթայ Հոկտեմբեր 25ին, այսինքն Չորսերու խորհրդաժողովին բացումէն երկու օր առաջ։ Այս յայտարարութեամբ կ'ուզէ հերքել այն զրոյցները որ կը շրջին իր հրաժարման մասին, իբրեւ հետեւանք իր ինքնաքննադատութեան որ հրատարակուեցաւ «Կոմունիստ» ամսագրին մէջ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ զինուորական պետերը այս միջոցին ժողովի նստած են Փարիզի մէջ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովի սեղանին վրայ կը գտնուին շատ յուետես տեղեկագիրներ զինուորական ուժերու մասին։ Այսպէս Ատլանտեանի գերագոյն հրամանատարը, ծովակալ Րայթ, յայտնած է թէ Խ. Միութիւնը աւելի քան չորս հարիւր սուզանաւ ունի — ամենամեծը աշխարհի մէջ — եւ թէ երեք նոր մարտանաւ կը շինէ երկու շաբաթը անգամ մը։ Իր տեղեկագրին համաձայն, Խ. Միութիւնը երկրորդ ամենամեծ նաւային ուժը ունի, ամէն տեսակներով, (առաջին տեղը կը բռնեն Մ. Նահանգները)։ Ծովակալը վտանգաւոր կը գտնէ որեւէ կրճատում, առանձին ըլլայ թէ հաւաքական։

ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ամերիկացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներ այս տարուան ամենամեծ զօրափորձը պիտի ընեն վաղը, հինգշաբթի, արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։ Հիւլէական զէնքեր ալ պիտի փորձուին այս առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 13ին, Սոյի քաղաքապետութեան սրահին մէջ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի ընկերվարական ներկայացուցիչները եւ տիկին ՕՏԻԹ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — Կրընոպլէն սանուհիներու երգի ու պարի խումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Սիսլեանի հայկական տարազներով։ Հայկական ու կովկասեան պարեր, ընկերակցութեամբ Պ. Պէրպիրեանի (Վիէննէն)։ Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, զուգերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւն։ Կը մասնակցին նաեւ քաղաքին լաւագոյն ուժերը։

Ջերմութիւնը ապահովուած է։

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան։

1914 - 18 եւ 1939–45

Ա. մաս, առաւօտ. — Այս Կիրակի, Փարատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ։

Կը տօնուի Արարայի ճակատամարտի 37րդ տարեդարձը։

Ի ներկայութեան Ֆրանսացի զինուորական եւ քաղաքական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ Ֆրանսական Ռազմիկներու Ընդհ. Ընկերակցութեա՛ն իրենց դրօշակներով եւ Գերիներու Միութեան։

Պատարագէն վերջ Դրօշի պարզում, մասնակցութեամբ Զին. նուագախումբի։ Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիւնուշները։

Պիտի խօսի Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Սպայ Պատուոյ Լեգէոնի եւ Պատուաւոր նախագահ Ռազմիկներու Միութեան։

Բ. մաս, ժամը 13ին. — Ճաշ Ֆրանք եւ Հայկական Շաթօ տէ Ֆլէօրի մեծ սրահին մէջ։

Sous la présidence effective de M. GASTON DEFFERRE, Député, Maire de Marseille Ancien Ministre. Seront présents également Le Colonel BERGASSE, Député, Ancien Ministre, Madame La Marquise De Foresta, l'Amiral Bosvieux et d'autres personnalités.

Ճաշագին 1200 Ֆր։ Ճաշի տոմսերը ապահովել մինչեւ հոկտ. 13։

Գ. մաս, ժամը 16ին. — Պարահանդէս կ'ընուագէ Օրքէսթրը Սէրժ Կարօ։

Մուտքը ազատ է։

Ճաշկերոյթի տոմսակներու համար դիմել քարտուղարութեան՝

6. Rue d'Arcole

Սէն Ժերոմ Շէհրեանի, Պոմոն Վահրամ Պապուխեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի։ Սէնթ Անթուան Վահանեանի, Մարսէյլ քաղաք Յ. Պապախկիտեանի, 28 ռիւ տէ Տօմինիքէն, Պուլվար Օտտօ Արզումանեանի։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ.

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեանիլը, (Եգիպտոսէն)։

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ծոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտքը 300 ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին զոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐի զոյգ սրահները Փլաս Սէն Ժ'Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրասենեակ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ։

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օդափոխութեան կայանին։

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր։

Նուագախումբ TITO FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով։

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

Հայկական գեղարուեստի բաժնին կը մասնակցին Օր. Շ. Պէնկեան, ընկերակցութեամբ Մեսումենցի։ Արաքսի Մուրատեան երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով։

Ծոխ պիւֆէ։ Մուտքը մատչելի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։ Այս շաբաթ ժամը 21ին, 19 ռիւ տէ գ'Ալուէթ, (Տիկին Պագըկեանի բնակարանը)։

Կը խօսի Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Բացման ճաշը տեղի կ'ունենայ այսօր, չորեքշաբթի, լսարանին սովորական հաւաքատեղին, Քաֆէ Քատէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանք, Այրի Տիկին Ա. Մալաքեանէ, իր ողբացեալ ամուսնոյն Յ. ՄԱԼԱՔԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄ

Արուեստագէտ – քանդակագործ՝ Տր. դատ Նշանեանի ցուցահանդէսին։

Բաջալերուած՝ հայ եւ օտար այցելուներու գնահատանքէն եւ բազմաթիւ անձերու խնդրանքին վրայ, որոնք թղթատարական մասնակի գործադուլին հետեւանքով ժամանակին չէին ստացած հրաւէրները։

ԵՐԵՔ ՕՐ ԵՒՍ

Շաբաթ, կիրակի, երկուշաբթի

15, 16 17 Հոկտեմբեր

Պիտի շարունակուի ցուցահանդէսը, Ազգային Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ (նոյն ժամերուն, 10էն 22)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը ողջերթի թէյասեղան մը սարքած է այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի, ընկերուհի եւ ընկեր Գ. Կոփոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, Կ. Խաչի անդամուհիներ եւ բարեկամներ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամները ժողովիկը հրաւիրուինԴշ. 12Հոկտ., ժամը 6.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տիրուհի Մինասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ս. Ժերմէն ան Լէյէն Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թորոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Հայրանեան երկու հազարական ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչին, հազար ֆր. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ողբացեալ Յարութիւն Խաչերեանի մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • JEUDI 13 OCTOBRE 1955

31Ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7800 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3211

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՓՈՒԵԼՈՒ ԱՏԵՆ ՉԷ

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ Միջին Արեւելքի մէջ, արժանի է մեր լուրջ ուշադրութեան :

Որ եւ է խմբում ի վերջոյ կ'անդրադառնայ այս կամ այն գաղութի վրայ : Վա՜յ անոնց որ չեն ըմբռներ ժամանակի ոգին, կամ օրը իրիկուն կ'ընեն ջուր ծեծելով :

Յաճախ բացատրած ենք թէ մեր ներքին ժխորը կրնայ տհաճութիւն պատճառել ամէնէն բարեացակամ ժողովուրդին :

Պարագաներ կան ուր պիտի գիտնանք պահել մեր պաղարիւնը, փոխադարձաբար :

Մինչդեռ, յաճախ այդ պարագաներուն մէջ է որ ոչ թէ խելքը, այլ կիրքը սանձարձակ ասպարէզ կը գտնէ :

Տարիներու ընթացքին, որքան պերճախօս օրինակներ տեսանք, Միջին Արեւելքի ամէնէն հայաշատ գաղութներուն մէջ :

Մարդիկ մամուլի ազատութիւնը չարաչար կը գործածեն, առանց իրենց բոլորտիքը նայելու :

Չափուելու, խօսքի տակ չմնալու մարմաջը թոյլ չի տար յստակ տեսնել բուն իրականութիւնը :

Հասարակ դիրքեր կամ բախտախնդիրներ կը կարծեն թէ որքան աղմկեն, այնքան գետին կը շահին :

Մինչդեռ, հանրային գործունէութեան մթնոլորտն է որ կը թունաւորուի, հետզհետէ անշնչելի դառնալով :

Մօտաւորապէս քառասուն տարի է որ բաժնուած ենք մեր սկզբնական բնակավայրէն :

Ե՞րտ պայինք թէ յառաջ, հանրային դիտակցութեան տեսակէտով :

Պատասխանը կը գտնէք, աչք մը նետելով զանազան ժողովներու եւ մանաւանդ ամենօրեայ մամուլին վրայ :

Քառասուն տարի վերջն ալ, կը տեսնենք բարքեր, արտայայտութեան ձեւեր որոնք Յ. Պարոնեանի նկարագրած տեսարանները կը յիշեցնեն :

Եւ շատ աւելի սեւ, խոտելի գոյներով, քանի որ աղատ ափերու վրայ կ'ապրինք :

Դաս մը ծանծաղամիտներու համար սրբազան պարտականութիւն դարձեր է հակադաշնակցական պայքարը :

Կը խօսին ու կը գրեն տեղի – անտեղի : Պարզապէս մթնոլորտ ստեղծելու համար :

Կան ալ որ չափուելու մարզանքներ կը կատարեն, առանց մտածելու թէ արջուծառայութիւն կը մատուցանեն :

Ի՜նչ խօսք որ թշնամին չարախինդ քրքիջներ կ'արձակէ, իրենց այդ «գործունէութեան» առթիւ : Իսկ բարեկամը կ'արդահատի :

Իրենք ալ գիտեն որ անզօր են իրական, վաւերական ուժի մը դէմ արձակուած մլաքները :

Ոչ միայն գիտեն, այլ եւ փորձով ալ համոզուած են :

Եւ սակայն, կը շարունակեն ջուր ծեծել եւ փրփուր տեղալ :

Իրենց համար գերագոյն իմաստութիւնը՝ ներքին ուժերու կազմալուծումն է :

Կը կարծեն թէ որքան ճեղքեր բանան, այնքան ծառայած կ'ըլլան հայրենիքին եւ տարագիր բազմութեանց :

Դժբախտաբար չափուելու այս համաճարակը ամէնէն աւելի տարածուած է Միջին Արեւելքի մէջ :

Այնինչ* այն ճակատին վրայ ուր ազգային հաստատութեանց լայն ցանց մը նոյն պարտականութիւնը կը թելադրէ ամէնուն, — շինարար եւ յարատեւ աշխատանք՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան :

Ամէն տեղ ալ, բայց մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի մէջ, հանրային շահը կը պահանջէ արթնութիւն եւ լրջութիւն :

Ասպարէզը բաց է բոլոր իրական ուժերուն եւ արժանիքներուն առջեւ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգ. ժողովը կը շարունակէ լսել զանազան հարցադրումներ, Ալժերիոյ մասին : Առաջին վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ Գշ. օր : Առաջին անգամ խօսք առաւ համայնավար երեսփոխան մը, Ֆայէ, քննադատելով Ալժերիոյ համայնավար կուսակցութեան լուծումը, «ձախաւեր քայլ մը որ կը հակասէ Ֆրանսայի շահերուն» :

Իրեն յաջորդեց կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ, որ խստօրէն քննադատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը : «Ֆիկառօ» կը զարմանայ որ նախագահը կրաւորական դիրք մը բռնեց երբ Տիւքլօ «անհնազանդութեան եւ ապստամբութեան կոչեր կ'ուղղէր Ազգ. ժողովի բեմէն » :

Տիւքլօ իր ճառն սկսաւ հետեւեալ հարցումով. — «Ինչո՞ւ յամառօրէն կը մերժեն ճանչնալ Ալժերիոյ ժողովուրդին օրինաւոր իղձերը : Ո՞վ կրնայ հաւատալ թէ Ալժերիոյ նուաճումը տեղի ունեցաւ անշահախնդիր զգացումներով : Այսօր ալ գաղութական գործողութիւնները կը կատարուին այնպէս ինչպէս կ'ընէր երբեմն զօր. Սէնթ – Առնօ, Ալժերիացիներու ջարդարարը» :

Կեդրոնէն ձայն մը լսուեցաւ. — Դառնալի բան է ձեր ըրածը, լռեցէք :

Տիւքլօ շարունակելով քննադատեց Ալժերիոյ կուսակալին՝ Սուսթելի քաղաքականութիւնը : Ներքին գործերու նախարարը, որ պատասխաններ կուտար ի բացակայութեան վարչապետին, յայտարարեց թէ կը ստանձնէ անոր բոլոր պատասխանատուութիւնը : Տիւքլօ շարունակեց.

— Կառավարութիւնը կը հետեւի զրապողական քաղաքականութեան մը որ նոյնքան վայրագ է որքան հիթլերականներու քաղաքականութիւնը » :

Ներքին նախարարը բողոքեց, ըսելով թէ «անթոյլատրելի են այդ խօսքերը » : Նախագահն ալ դիտել տուաւ.—Պ. Տիւքլօ, գրգռիչ քանասրկութիւններ կը կատարէք :

Համայնավար երեսփոխանը բողոքեց գաղթապետական քաղաքականութեան եւ պահեստիներու վերակոչման դէմ, յետոյ պահանջեց անմիջապէս դադրեցնել զինուորական գործողութիւնները Ալժերիոյ մէջ, անմիջապէս բանակցութիւններ կատարելով «անկախութեան հիման վրայ որ Ֆրանսայի բարեկամ մը եւ դաշնակից մը պիտի դարձնէ Ալժերիան» :

Ներքին նախարարը միջամտելով , բողոքեց համայնավար երեսփոխանին կարգ մը յայտարարութեանց դէմ, ըսելով թէ Ալժերիոյ 20.000 հողագործներէն (ֆրանսացի) աւելի քան 18.000ը հազիւ հարիւր հեկտար հող ունին : «Հազարաւոր մանր հողագործներ Ազգ. ժողովին որոշումներուն կը սպասեն : Չմոռնանք թէ ասոնք այն քաջերն են որ զինուորագրուեցան 1943ին, Ֆրանսան ազատագրելու համար : Գալով ծառայութեան կոչուած զինուորներուն, անոնք տեղւոյն վրայ կը հաստատեն թէ որքան անճիշդ են համայնավար կուսակցութեան քարոզչական վերագրումները » :

Այս անգամ ծայրագոյն աջէն երեսփոխան մը, զօր. Օմեռան, խօսք առնելով պահանջեց աւելի կարուկ միջոցներ ձեռք առնել, մահապատիժներ տնօրինել եւն. : « Եթէ խռովութիւններ ծագեցան Ալժերիոյ մէջ, «պատճառը Ֆրանսայի տկարութիւնն է. ան պէտք եղածին պէս չհաստատեց թէ զօրաւոր է» .

Գիշերային նիստին մէջ, խօսեցաւ Ալժերիայի երեսփոխան մը, դանդատելով կատարուած գործողութեանց խստութեան դէմ : Յետոյ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ալժերիոյ նախկին կուսակալը Մորիս Վիօլէթ, որ դիտել տուաւ թէ «սպասելու ժամանակ չունինք, պէտք է խորտակել եսասիրութիւնները : Այս փորձը վերջինն է, պահելու համար մեր դիրքը Ալժերիոյ մէջ : Եթէ միացման քաղաքականութիւնը ձախողի, հետեւանքը պիտի ըլլայ դաշնակցային կազմակերպութիւն կամ անկախութիւն » :

Ուրիշ աջակողմեան երեսփոխան մը եւս դանդատեցաւ թէ տկար են ահաբեկչութեան դէմ կատարուած գործողութիւնները :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին :

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

*

«ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱ»Ն ԱԼ ՄԱՇԵՑԱՒ

Ներողութիւն . բառը ես չեմ :

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան վարդապետարանը, Մոսկուայի «Կոմունիստ»ն է որ այս եզրակացութեան կը յանգի :

Այդ ամսագիրը, քանի մը օր առաջ խստօրէն քննադատած էր արտաքին գործերու նախարարը, մատնանշելով անցեալ փետրուարին խօսուած ճառի մը ծուռումուտ կէտերը :

Մոլոթով հարկադրուեցաւ մեղայագիր մը հրատարակել, խոստովանելով իր յանցանքը :

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ պաշտօնաթերթը նոյն թիւին մէջ գնահատելով Մարքսէն առաջ եղած փիլիսոփայութիւնը, կը դատապարտէ «Դիալեկտիկական մատերիալիզմ»ը անունով գիրքը, դիտել տալով թէ «ոչնչական դիրք մը բռնած է նախամարքսեան փիլիսոփայութեան հանդէպ» :

Յետոյ կը մեղադրէ թէ այդ գիրքը «փիլիսոփայութեան դարաւոր պատմութիւնը ներկայացուցած է իբրեւ շղթայաշար շարք մը սխալներու եւ մոլորութեանց » :

Վերոյիշեալ գիրքը հրատարակուած էր 1953 - 54ին, տասնըմէկ խորհրդային գիտնականներու կողմէ, առաջնորդութեամբ Կէորկի Ալեքսանդրովի , որ այն ատեն մշակոյթի նախարար էր, բայց այս տարի պաշտօնանկ եղաւ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, *Կոմունիստ* այդ հրատարակութիւնը վտանգաւոր կը գտնէ նաեւ անոր համար որ, գիրքը տպուած է մէկ միլիոն հարիւր հազար օրինակ եւ կը գործածուի ոչ միայն խորհրդային համալսարաններու մէջ, այլ եւ տարածուած է արտասահման, իբրեւ միակ դասագիրքը իր տեսակին մէջ :

Բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը «բոլորովին սխալ եւ հակամարքսեան» կը գտնէ Ալեքսանդրովի տեսութիւնը, որ կը պանծացնէ « դիալեկտիկական մատերիալիզմը», վարկաբեկելով նախընթաց փիլիսոփայութեանց կատարած դերը» :

Չեմ գիտեր, կը յիշէ՞ք, մէկ – երկու շաբաթ առաջ ալ Մոսկուայի «Գրական Թերթ»ը կը ձաղկէր «սոցիալիստական ռէալիզմ»ի անունով գործուած այլանդակութիւնները, հռչակաւոր գրագէտի մը և գեղարուեստական քննադատի մը ստորագրութեամբ :

Այս վերջինը կ'ըսէր .

— «Ճշմարիտ արուեստը չի կրնար զարգանալ ապացրանքի վրայ եւ առաջուց որոշուած ձեւերով : Ան պէտք է միշտ արտայայտութեան նոր միջոցներ փնտռէ» :

Հաւատա՞նք թէ այս վերագնահատումները գործնական ելքի մը պիտի յանգին. «իզմ»երու խեղդկապէն փրկելով գրականութիւնը, գիտութիւնը եւ արուեստը :

ՎԱՀԷ

ԻՐԱՆ ԱԼ ԿԸ ՄԻԱՆԱՅ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ

Իրանի կառավարութիւնը Հոկտ. 11ին պաշտօնապէս յայտարարեց թէ կ'ուզէ միանալ Միջին Արեւելքի զինուորական դաշինքին (Թուրքեւիրաքեան ուխտ, որուն կը մասնակցին նաեւ Անգլիա եւ Փաքիստան) :

Այս խնդիրը քննելու համար արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը : Նիստը բացուած ատեն, վարչապետը՝ Հուսէյն Ալի կարդաց Պաղտատ դրկուած մասնաւոր ծանուցագիրը : Յետոյ տեղեկագիր մը ներկայացուց տրուած որոշման մասին :

Կառավարութիւնը երէկ ծերակոյտին պիտի ներկայացնէր միացման պաշտօնական բանաձեւը, որ կը բաղկանայ միակ յօդուածէ մը, սեփական քուէարկութիւն պահանջելով : Վարչապետը բացատրեց թէ Շահը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ նախարարական խորհուրդի վերջին արտակարգ նիստին մէջ. — « Իրանի համար հասած է ժամանակը դիրք բռնելու աշխարհի միւս ազգերուն հետ : Յստակ եւ անկեղծ քաղաքականութեան մը ընտրութիւնը ներկայ կացութեան մէջ կ'ապացուցանէ մեր ժողովուրդին կենսունակութիւնը եւ գարթօնքը » :

Պատասխանելով Շահին յայտարարութեանց , վարչապետը, շեշտեց .— «Կառավարութիւնը այն տեսակէտն ունի թէ պէտք է մերժել չէզոքութեան քաղաքականութիւնը եւ թէ Իրան պարտի նոր ուղի մը բռնել իր իսկ պատիւին եւ բարգաւաճման համար : Կառավարութիւնը ամէն վտանգ կանխելու եւ երկրին հողային ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը պահպանելու համար պէտք է խնդրէ դրացիներու օգնութիւնը ինչպէս եւ պատրաստ ըլլայ պաշտպանելու իր հողը : Մեր միակ նպատակն է պաշտպանել մեր երկիրը. ուստի կ'ուզենք աւելցնել մեր պաշտպանողական կարողութիւնը, համաձայն Ազգ. ժողովի ուխտին » :

Նախարարական խորհուրդը յետոյ վաւերացուց այն ծանուցագիրը որ պաշտօնապէս կը հաղորդէր թէ Իրան յարած է Պաղտատի զինուորական դաշինքին :

Թեհրանի քաղաքական շրջանակներուն կարծիքով, այդ ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ՝ նկատի առնելով Իրանի կառավարութեան բաղձանքը՝ խաղաղութիւնը պահպանելու Միջին Արեւելքի մէջ, ինչպէս եւ հեռու չմնալու համար աշխարհի այդ շրջանին ընդհանուր քաղաքականութենէն , եւ վերջապէս, քանի որ Պաղտատի եւ Անգարայի կառավարութիւնները պաշտպանողական դաշինք մը կնքած են, Իրանի կառավարութիւնը կը յարի այդ ուխտին , գործակցելու համար նոյն խաղաղասիրական ճամբուն մէջ :

× Իրանի այս որոշումը մեծ դոհունա –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ

Երեւանի ռատիօն, որ շատ լաւ կը լսուի Միջին Արեւելքի մէջ, Հոկտ. 6ին հաղորդած է հետեւեալ եօթը վարդապետներուն եւ արժանիքներուն առջեւ : Նախատեսուած ցանկէն . —

Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան (Փարիզ), Հայկազուն վրդ. Աբրահամեան, Պարգեւ Վ. Վրթանէսեան, Հայրիկ վրդ. Ասլանեան (Երուսաղէմ), Շնորհք վրդ. Գալուստեան (Քալիֆորնիա), Վարդան վրդ. Տէր Սահակեան (առաջնորդ Լենինականի), Եղնիկ վրդ. Ագնաւորեան (առաջնորդ Ադրբեջանի թեմին) :

× Կ'իմանանք թէ Պէյրութ հասած է Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան : Եթէ անակնկալ մը չպատահի, վաղը, ուրբաթ, 14 Հոկտ. պիտի կատարուի Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը :

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

●

ԽՄԲ.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթը, Հասկ, իր վերջին թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հաստատութեան եւ դպրեվանքի մասին.—

Քառորդ դար առաջ, Դպրեվանքի հիմնադիրներ՝ Սահակ, Բաբգէն եւ Շահէ երբեւ վարձակալ եկան Անթիլիաս, ոչինչ ունենալով անոր մէջ որպէս սեփական, բայց միայն իրենց կենդանի շունչը ու խանդալից ոգին: Հիմա, այդ հողամասը Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի սեփականութիւնն է շնորհիւ Գալուստ Գալպէնկեան ամոլի ազնուական նուիրաբերութեան: Այս կալուածէն զատ՝ Պիքֆայեա առաջնորդող ճամբուն վրայ՝ ծովահայեաց սիրուն բարձունքի մը մէկ ընդարձակ մասը, 52.500 քառ. կանգուն տարածութեամբ, կը պատկանի Կիլիկեան Աթոռին: Նոյն վայրէն քիչ մը վեր՝ Այն-Նահաս կոչուած շքեղներու անտառին մէջ, Այրանճեան կալուածը՝ 4500 քառ. մեթր տարածութեամբ՝ իր նորակառոյց ընդարձակ շէնքով՝ դեռ քանի մը շաբաթ առաջ Աթոռի սեփականութիւն դարձաւ նուիրատուութեամբը Տիկ. Սրբուհի Այրանճեանի:

Պէյրութի մէջ Կաթողիկոսարանը ունի հասութաբեր կալուածներ՝ Խերեան եւ Յովսէփեան: Առաջինը կառուցուած է Մաթէոս Խերեանի կտակով. իսկ երկրորդը Երանաշնորհ Տ. Գարեգին կաթողիկոսի քահանայութեան յիսնամեայ յոբելենական հանգիսութիւններէն գոյացած 225.000 Լիբ. ոսկիի գումարով գնուեցաւ: Այս ստացուածքները հազիւ կաթողիկոսարանի եւ դպրեվանքի տարեկան պիւտճէին մէկ իններորդ մասը կ'ապահովեն: Աթոռը ինքնաբաւ ըլլալու համար անհրաժեշտ է որ ունենայ նոր հասութաբեր կալուածներ: Ասկէ զատ թէ Անթիլիասի եւ թէ Պիքֆայեայի կալուածները պէտք է ընդարձակուին, անոնց քով գտնուող մօտակայ հողերը գնելով որպէսզի երկու վայրերն ալ բաւարար ըլլան հետզհետէ աճող միաբանութեան, ուսանողութեան եւ ուսուցիչներուն:

Քառորդ դար առաջուան «ընդարձակ ամայութիւնները» այսօր կ'ողեւորուին բազմաթիւ ժառանգաւորներով: 1954-1955 տարեշրջանին Անթիլիասի դպրեվանքը ունեցաւ 72 ուսանող. երողութիւն մը՝ որ աննախընթաց էր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատմութեան մէջ: Քսան հինգ տարի առաջուան փայտաշէն, մերկ եւ խարխուլ կառոյցներուն տեղ ունինք 1939ի ժողովուրդի նուիրատուութեամբ կառուցուած դպրեվանքի եռայարկ շէնքը: Ասոր կից կը բարձրանայ 1952ին Կիւլպէնկեան հիմնադրամով շինուած հոյակապ շէնքը՝ դպրեվանքի, Մատենադարան - Թանգարանի բաժիններով:

Պիքֆայեայի ամառանոցին մէջ 1953ին աւարտեցաւ Պ. Մարքօ Պաքըրճեանի նուիրատուութեամբ կառուցուած շէնքը, որ թէպէտ ներկայիս ուսանողներու եւ միաբանութեան համար իբրեւ ամառանոց կը գործածուի, սակայն 1956էն սկսեալ երբ Անթիլիասէն՝ թէ ամառուան եւ թէ ձմեռուան համար ուսանողութիւնը հոն փոխադրուի մնայուն կերպով պիտի ծառայէ իբրեւ Դպրեվանք: Պաքըրճեան շէնքին հարաւային կողմը՝ Տիկին Սաթենիկ Ուզունեանի նուիրատուութեամբ, շուտով պիտի սկսուի նոր դպրեվանքի մը շինութիւնը որ ընծայարանի համար պիտի գործածուի:

Քսանըհինգ տարուան ընթացքին Ժառանգաւորաց եւ Ընծայարանի բաժիններէն 112 շրջանաւարտներ ելած են. անոնց 43ը եկեղեցականներ են.— հինգ եպիսկոպոս, տասնըեօթը աբեղայ ու վարդապետ եւ քսանըմէկ քահանայ: Միւս շրջանաւարտները ազգային վարժարաններու մէջ կը ծառայեն իբրեւ ուսուցիչ, տնօրէն եւ դպրապետ: Ասոնց վրայ հարկ է աւելցնել նաեւ շարքը մէկ կամ աւելի տարիով թերաւարտ սաներու, որոնք նոյնպէս ուսուցչութեան եւ այլ հանրային ծառայութեանց նուիրուած են: Դպրեվանքի եկեղեցականները կը պաշտօնավարեն ոչ միայն Կիլիկեան թեմերու մէջ, այլ եւ Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Եգիպտոս, Կիպրոս, Պարսկաստան եւ Հայաստան, համաձայն Աւետարանի պատգամին «Երթայք աշխարհ ամենայն, եւ քարոզեցէք աւետարանն»:

Դպրեվանքի շրջանաւարտներէն ոմանք ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու մէջ ստացան աւելի բարձր ուսում: Յառաջիկային եւս հաստատութիւնը իր յարմարագոյն եւ կարողագոյն շրջանաւարտները պիտի ղրկէ բարձր ուսման կեդրոններ աստուածաբանական, Ս. Գրական եւ այլ գիտութեանց մէջ աւելի խորանալու համար:

Կաթողիկոսարանը, որուն «ոգին» է Եկեղեցին, ունի իր հոյակապ տաճարը կառուցուած 1940ին Սարգիս Գնաճեանի նուիրատուութեամբ: Տաճարին հիւսիսային կողմն է Նահատակաց Յուշարձանը շինուած Պ. Վահրամ Իւթիւճեանի ծախքով որուն մէջ ամփոփուած են համաշխարհային առաջին պատերազմի Հայ Նահատակներուն ոսկորները: Տաճարին դիմաց Վեհարանի շէնքն է, կառուցուած հայ ժողովուրդի լումաներով: Վեհարանը ունի ընդարձակ դահլիճ, դիւանատուն եւ կաթողիկոսի յատուկ բնակարան: Իսկ Պիքֆայեայի ամառանոցին մէջ սիրուն մատուռ մը կառուցանել տուաւ Պէյրութի ազգայիններէն՝ Պ. Երուանդ Տէմիրճեան: Պատուական Հայ մը, որ ներկայիս չուզեր իր անունը յայտնել կաթողիկոսական ընտրութենէն ետք սոյն կալուածին մէջ կը փափաքի մեծ տաճար մը կառուցանել Լիբանանի այս բարձունքին վրայ, որ պատիւ բերէ հայ անունին:

Իր հիմնադրութեան օրէն Դպրեվանքը ունեցաւ Մատենադարանը որ ներկայիս կը պարունակէ աւելի քան տասներեք հազար գիրքեր, ինչպէս նաեւ օրաթերթեր եւ կարեւոր պարբերականներ: Ձեռագրատան մէջ կան 165 ձեռագիրներ, որոնց մասին ուսումնասիրութիւն մը կը պատրաստէ միաբանութեան անդամներէն մին: Թանգարանը՝ հակառակ անոր որ նոր հաստատուեցաւ, կը բովանդակէ բաւական թիւով իւղաներկ պատկերներ, հին դրամներ, հնագիտական իրեր եւ այլ հրնութիւններ:

Քառորդ դար առաջուան «մերկ եւ լերկ» Անթիլիասը ունի 85 փոքրիկներ, որոնք իրենց հայեցի դաստիարակութիւնը կը ստանան Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, ընդ վերատեսչութեամբ Դպրեվանուց: Այս հաստատութեան մէջ դաս կ'աւանդեն Դպրեվանքի Ընծայարանի բաժնի եւ քահանայից դասարանի ուսանողներ: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ եւ հինգ դասարաններ, յառաջիկային երբ Դպրեվանքը Պիքֆայեա փոխադրուի, դպրոցը իր Զ. դասարանն ալ պիտի ունենայ: Նկատելով որ հետզհետէ Անթիլիաս գիւղին և շրջակայից հայ բնակչութիւնըկ'աճի եւ այդ պատճառով ալ աշակերտներու թիւը կը բազմանայ, անհրաժեշտ է որ Մեսրոպեան վարժարանը աւելի ընդարձակուի իր շէնքերով եւ զօրացուի ուսուցչական կազմով:

Քսան հինգ տարիներ առաջ քանի մը բարերարներու գոհողութեամբ՝ ամենադժուարին պայմաններու ներքեւ Անթիլիասի հիմնադիրները գործի սկսան: Այսօր Դպրեվանքը ունի կտակներ, հիմնադրամներ եւ բազում բարերարներ: 1951ին Վարդանանց 1500ամեակի տօնախմբութեանց առթիւ եպիսկոպոսական ժողովի որոշումով հիմնուեցաւ Սրբոց Վարդանանց հիմնադրամը իբրեւ անձեռնմխելի գումար, որուն եկամուտը պիտի յատկացուի եկեղեցականներ պատրաստելու սրբազան գործին, հիմնադրամով պիտի գնուին հասութաբեր կալուածներ, որոնց տարեկան եկամուտը պիտի յատկացուի Դպրեվանքին: Այս նպատակին համար Ժընեւէն Պ. Տրդատ Թիւյիւզեան կտակեց քսան երեք հազար տոլար, իսկ Կիպրոսէն Պ. Վահրամ Իւթիւճեան նուիրեց երկու հազար անգլ. ոսկի:

Ֆրէզնոյէն Պ. Յակոբ Աջապահեան իր ամբողջ ունեցածը՝ տասնըհինգ հազար տոլար կտակեց Դպրեվանքին: Ամերիկայէն ուրիշ ազգային մը կտակեց հինգ հազար տոլար Դպրեվանքին: Հանգ. Մատթէոս Արքեպիս. Ինճէեան կտակեց երեք հազար անգլ. ոսկի, որուն տարեկան եկամուտը կը յատկացուի ժառանգաւորի մը ծախքերուն: Լուսահոգի Սիմոն Գայսերլեանի կտակէն տարեկան երեք հարիւր տոլար կը տրուի Դպրեվանքին, Գահիրէէն Յակոբ Պոնճուգեանի 7500 եգ. ոսկիի կտակի եկամուտին 1/5ը Դպրեվանքին կը յատկացուի:

Քանատայէն՝ Տիկին Բերուզ Պապայեան 7526 տոլար նուիրեց Պիքֆայեայի մեր հողամասին վրայ Վեհարան մը կառուցանելու համար: Մանչեսթրէն Պ. Գրիգոր Շահպէնտէրեան վեց հարիւր անգլ. ոսկի նուիրեց յատկացուելու Դպրեվանքի մէջ սրահի մը շինութեան: Հանգ. Տ. Պսակ քհնյ. Խաչիկեան չորս հարիւր եգ. ոսկի նուիրած է Աթոռին հասութաբեր կալուածի մը գնման ի նպաստ:

1930էն ի վեր տարեկան հազար անգլ. ոսկի կը յատկացուի Աթոռին Մելքոնեան հարազատներու կտակէն: Գահիրէէ Եղիայեան կտակէն Դպրեվանքը տարեկան կը ստանայ հինգ հարիւր եգ. ոսկի: Վ. Ս. Եղբայրակցութիւնը տարեկան հազար տոլար կը նուիրէ Դպրեվանքին եկեղեցականներ պատրաստելու համար, եւ նոյնչափ գումար մըն ալ կիրակնօրեայ դպրոցներու: Կիւլպէնկ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը իր 4500 տոլարի տարեկան յատկացումը հինգ հազարի խոստացաւ բարձրացնել: Իսկ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը վերջին հինգ տարիներու տարեկան երկու հազար տոլարի յատկացումը հինգ հազարի բարձրացուց: Ասոնցմէ դուրս, 1953ին Մերձաւոր Արեւելքէն եւ Եւրոպայէն, եւ 1954ին Ամերիկայէն Դպրեվանքի վերատեսուչ Տ. Դերենիկ եպիսկոպոսի դէթ եօթը տարուան համար ապահոված նուէրները տարեկան վաթսուն հազար տոլարի պատկառելի գումարին կը հասնին:

Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ

●

ԽՄԲ.— Այս տարի եւս խումբ մը ուխտաւորներ այցելած են այս պատմական վանքը: Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը, Ալիք, այս առթիւ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ցարդ յայտնի չէ թէ երբ շինուած է Ս. Թադէի փառաւոր վանքը: Ըստ աւանդութեան շինուած է Թադէոս առաքեալի նահատակութեան վայրին մէջ եւ անոր դերեզմանին վրայ առաջին դարուն (Հայոց վանքեր, Կոստանեան 1866):

Հայոց պատմութեան համաձայն, երբ Թադէոս առաքեալը Հայաստան եկաւ մեր Աբգար Թագաւորի (3–34ին) հրաւէրով: Ան բժշկեց Աբգար Թագաւորը, որ քրիստոնէութիւնը ընդունեց իր պալատականներուն հետ միասին: Թադէոս Առաքեալ եւ Աբգար Թագաւոր հիմնեցին առաջին քրիստոնեայ եկեղեցին Միջագետքի մէջ, Եդեսիա, 33ին: Ցետոյ անցաւ Հայաստան, քրիստոնէութիւնը տարածելու:

Աբգար Թագաւորի մահէն ետք, Եդեսիոյ մէջ կը թագաւորէ իր տղան՝ Անանուն. իսկ Հայաստանի մէջ իր քեռորդին՝ Սանատրուկ: Անոնք կ'ուրանան քրիստոնէութիւնը եւ կը հալածեն զայն, չարչարանքներով սպաննելէ ետք Թադէոս առաքեալը, Բարթուղիմէոս առաքեալը եւս Հայաստան կուգայ եւ նոյնպէս կը նահատակուի Աղբակի մէջ, ուր կը շինուի Ս. Բարթուղիմէոս վանքը: Ցարդ գոյութիւն ունի վանքը եւ Թուրքերը կը գործածեն իբրեւ պահեստ:

Այս զոյգ առաքեալներու անունով է որ Հայաստանեայց եկեղեցին կը կոչուի առաքելական:

Մինչեւ Ա. դարու վերջը Թադէոս առաքեալի եւ Սանդուխտ կոյսի գերեզմանները կը դառնան ուխտագնացութեան վայրեր:

Թադէոս առաքեալի գերեզմանին վրայ նախ կը շինուի եկեղեցի, ապա ներկայ Ս. Թադէի վանքը, Շաւարշան հին քաղաքին մօտ (ներկայի Խըրխ Բուլախ գիւղի մօտ):

Վանքը շինուած է սեւ սրբատաշ քարերով: Դուրսը, ճակատին վրայ կայ մեծ քանդակազարդ խաչքար, այդ է պատճառը որ վանքը կը կոչուի Ղարա Քիլիսէ: Կարծողներ կան թէ շինուած է Դ. դարուն, իսկ ուրիշներ կ'ըսեն թէ Զ. դարու գործ է եւ հայ մարդպաններու շրջանին շինուած: Հաւանական է Զ. դարուն, քանի որ յիշատակութիւն չկայ Եղիշէի Վարդանանց Պատմութեան մէջ:

1319ին եկեղեցին կործանած է եւ վերստին շինուած 1329ին:

Արձանագրութիւններ փորագրած են զանազան ուխտաւորներ, ինչպէս մեր մեծ ֆետայիները, որ անկէ անցած են:

Ս. Թադէի վանքը նշանաւոր է ոչ միայն իր ճարտարապետական գեղեցկութեամբ եւ պատմական հնութեամբ, այլեւ պատմ. մեծ գործ կատարած է ֆետայական գործունէութեան մէջ: Միջնորդ կայան մըն էր ուրկէ մեր մեծ յեղափոխականները, շնորհիւ պահապանի մը կապ կը պահէին Ատրպատականի, Երկրի, մասնաւորապէս Վանի եւ Մուշի եւ Սասունի հետ:

Քարի մը վրայ քանդակուած է 1895–96ի հայկական ջարդը: Արձանագրութիւններէն մեծ մասը վնասուած է 1918ին Ատրպատական խուժող Թուրքերէն: Խաչիկ վարդապետ ԺԹ. դարուն շրջագայած է այդ կողմերը եւ էջմիածին փոխադրած վանքին ձեռագիրները:

Ս. Թադէի վանքը առաջնորդական աթոռ եղած է Ատրպատականի մեծ եւ հարուստ թեմին ԺԵ–ԺԹ դարու Ա. քառորդին: Հարուստ էր:

Վանքի առաջնորդարանը այդ թուականներուն ունէր 14 գիւղեր եւ ուրիշ բազմաթիւ կալուածներ:

Վերջերս երբ ուխտագնացութիւն մը կը կատարէին Պարսկահայերը, Ատրպատականի առաջն. տեղապահը Կարապետ Ա. քհնյ. Մանուկեան ցոյց կուտայ սնտուկ մը, ուր մինչեւ հիմա ալ կան «որոշ հին պարսկերէն թուղթեր» թերեւս կալուածագրեր են: Որոշուած է թարգմանել տալ:

1826-28ի ռուսեւպարսկական պատերազմի հետեւանքով, քառասուն հազար Հայեր Երեւան գաղթեցին:

Վանքին վիճակը հետզհետէ անտանելի դարձած է Քիւրտերու եւ Թուրքերու կողոպուտներու պատճառաւ: Կարգ մը ապիկար վարդապետներ ալ ի վերջոյ անփառունակ վախճանի մը կը հասցնեն վանքը: Ի. դարու սկիզբը երբ վանահայրութիւնը կը յանձնուի Գէորգ Ծ. Վ. Նալբանդեանի, որոշ բարեփոխում տեղի կ'ունենայ մինչեւ Ա. աշխարհամարտ: Երբ Թուրք բանակները Ատրպատական կը խուժեն ջարդի կ'ենթարկուի նաեւ վանքի գիւղի բնակչութիւնը, վանքն ալ կը կողոպտուի:

Քանի մը տարի ետք, Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Մելիքթանգեան արք.ի ջանքերով, փոխանորդ Կարապետ Ա. քհնյ. Մանուկեանի օգնութեամբ եւ վանահայր Պետրոս վարդապետի հսկողութեամբ, վանքը վերակենդանութիւն կը ստանայ և հայ շինականներ դարձեալ կուգան շէնցնել զայն: Անոնք հոն երկար չմնացին: Այս քսան տուն հայ գիւղացիներէն տասը Ուրմիա գաղթեցին, մնացեալն ալ 1946ին Հայաստան: Վանքին մէջ մնաց վանահայրը բոլորովին առանձին, եւ երբ 1948ին ան ալ մեռաւ, վանքը մնաց բոլորովին անտէր, որովհետեւ առաջնորդները չկրցան գտնել ոեւէ վանահայր: Այժմ վանքը գիւղացիի մը հսկողութեան տակ կը գտնուի:

Հայկական 70 վանքերուն ամէնէն հոյակապ կառոյցը ունի, սքանչելի զարդաքանդակներով, հին ճարտարապետներու գլուխ գործոցներէն է: Այս վանքը Մենաւոր կոչուած է: Վանքը այսօր ենթակայ է վտանգներու, կուրը կիսաւեր է: Երկրաշարժներու հետեւանքով ճեղքեր կան:

Ներկայիս հանգանակութիւն մը բացուած է նորոգելու համար վանքը: Թեհրանի հանգանակութեան արդիւնքէն արդէն իսկ ութսուն հազար ռիալ փոխադրուած է Թաւրիզ, նորոգութիւնը սկսելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ ջութակահար Զաւէն Մելիքեան որ 1954ին «լիսանս տէ քօնսէր» ստացած էր, այս միջոցին էքօլ Նորմալի մէջ ընդունուած է իբրեւ ջութակի ուսուցիչ: Տաղանդաւոր արուեստագէտը որ աւելի քան մէկ ամիս հետեւեցաւ Սիէննայի դասընթացքներուն, մեծապէս գնահատուած է նաեւ իտալական երաժշտական շրջանակներէն եւ մամուլէն:

Նոյեմբերի ընթացքին նուագահանդէս մը ունի Սալ Կավօ: Մանրամասնութիւնները կուտանք յառաջիկային:

***

Արման Մասիս, Պելժահայ լրագրողը որ ինչպէս քանիցս գրած ենք մրցանակ շահած է իբրեւ Թուլուզ Լոթրեքի Սօզին, այս միջոցին ծանօթ նկարիչին դերին մէջ ամէն իրիկուն կը ներկայանայ Մուլէն-Ռուժի աթրաքսիօններու կարգին: Արման Մասիս մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ պայմանագիր ունի հռչակաւոր քաֆէ քոնսէրին հետ: Այս առթիւ իր զանազան նկարներն ալ հրատարակուեցան տեղական մամուլին մէջ, գնահատական տողերով:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

●

ՆԿԱՐԻՉ ՄԱՐՏԻՐՈՍ Սարեանի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է Թիֆլիզի մէջ, իր ծննդեան 75ամեակի առթիւ: Ցուցադրուած են աւելի քան երեք հարիւր գեղանկարչական եւ գրչական գործեր :

ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ մշակոյթի մասին Մոսկուայի Պետհրատարակչականը հրատարակած է երաժշտագէտ Մուշեղ Աղայեանի «Հայկ. ՍՍՌ» խորագրով գիրքը, նուիրուած հայկական երաժշտական մշակոյթի պատմութեան : Գիրքը կը ծանօթացնէ հայկական բազմադարեան երաժշտական հարուստ մշակոյթը, ներկայացնելով դասականներու կեանքն ու գործը, ինչպէս եւ խորհրդահայ երաժշտութիւնը: Այս գործին մէջ մասնաւոր բաժին մը յատկացուած է հայ երաժշտական գրականութեան պատմութեան :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ պատմութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է Երեւանի մէջ Սեպտեմբերին որ առաւելապէս կ'ընդգրկէ ԺԶ. — ԺԸ. դարերը : Մեծ տեղ է տրուած 1604ին Շահ Աբասի աւերիչ քաղաքականութեան պատկերացման, որու հետեւանքով Հայաստան ամայացած է բռնագաղթի պատճառով: Ուշագրաւ են Ս. Ստեփանեանի «Հարկահաւաքում պարսկական բռնակալների կողմից», Բ. Քոլոզեանի «Հայ աղջիկը Պարսիկների կողմից տարւում է հարկի փոխարէն», Ս. Մուրատեանի «Տանձերուդ Խաղ» եւ այլ նկարներ: Ա. Բէքարեանի գործը 1727ին, Դաւիթ Բէկի ճակատամարտը Սիւնիքի մէջ: Ցուցիչ է Գ. Խանջեանի «Երեւանի պաշտպանութիւնը 1726 Օսմանեան զօրքէն» նկարը :Ցուցադրուած է վարդապետ Մեխլուի՝ 1626ի կոչը, ուղղուած գիւղացիներուն կրօնական եւ աւատապետական կարգերուն դէմ: Ներկայացուած են նաեւ աղդակր. հարուստ նիւթեր, ձեռագիրծ, հագուստեղէն սափորներ, ԺԶ. — ԺԸ. դարերու զէնքերու տեսակները, հրացաններ, ատրճանակներ, սուրեր, վահաններ եւն.: «Հայ-ռուսական քաղաքական յարաբերութիւններ»: Ուշագրաւ նիւթեր կան Իսրայէլ Օրիի եւ ռուսական կայսեր Պետրոս Ա.ի յարաբերութեանց մասին: Ցուցադրուած է Նոր Նախիջեւանի հիմնադրութեան եւ հայերէն արտօնութիւնը Եկատերինա Բ. կայսրուհիին՝ 1779ի հրովարտակի բնագիրը: Առեւտուր եւ մշակոյթ բաժնին մէջ, Հայերու առեւտրական կապերը Ռուսաստանի հետ: Ցուցադրուած են նաեւ փայտէ զարդաքանդակ դռներ, արձանագրութիւններ քարերու վրայ :

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Լեւոն Օրբէլի եւ Կոստանդին Պեքով վարեցին Լենինկրատի մէջ Ջլախտարանական եւ բնախօսական համագումարը: Կը մասնակցէին ութ հարիւր գիտնականներ: Օրբէլի Թանկարժէք ուսումնասիրութիւն մը կարդաց Ջլախտարաններու հիւանդութեանց եւ անոնց բուժման եղանակներու բնախօսական սկզբունքներու մասին:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ եւ գիտնական Մարտին Կասեանի ծննդեան յիսնամեակին առթիւ, Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցած է, տարածելով գիտութեան նորագոյն նուաճումները: Հրատարակած է մօտ յիսուն գիտական աշխատութիւն որ կը շօշափեն մեքենաշինութեան կարգ մը կարեւոր հարցեր: Երեւանի բազմարուեստեան կաճառի գիտական եւ ուսումնասիրական ճիւղին մէջ տեղակալ եղաւ 1949ին: Հոն կը կազմակերպէ մեքենագիտական համալսարանը, ճարտարագէտներ պատրաստելու: Անոր շնորհիւ կը գործածուին քարհատ մեքենաները, որոնք օգտակար կը հանդիսանան գիւղական եւ քաղաքային շինարարութեան :

ԵՐԳԻ ՏՕՆ մը սարքուած էր Սեպտ. 18ին Կիրովականի մէջ: Վաստակաւոր երգահան Ի. Կզարթմեանի ղեկավարութեամբ, տասը հազար հոգի երգած են ժողովուրդի բոլոր խաւերէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՍԿԾԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անոնք որ մօտէն ճանչցած են մեր ժպտադէմ Երուանդ Տէր Ղուկասեանը, դառնօրէն կ'ողբան իր վաղաժամ կորուստը: Մեր դժբախտ ընկերը Ջաւախահաս որբերու շարքէն էր, շատ համեստ ու սակաւախօս : Բայց միշտ խանդավառ, հայրենիքով ու մայրենիքով: Անկեղծ ու անաչառ, սիրուած էր Վալանսի գաղութէն: Իրեն հետ ծանօթացայ 1929ին, երբ առաջին անգամ Վալանս կը հանդիպէի : Այնուհետեւ միշտ սերտ յարաբերութիւններ ունէինք :

Սիրով կը կատարէր իրեն յանձնուած պարտականութիւնները: Երկար ատեն մնաց դանձապահ Համախարբերդցիական Միութեան: Վերջին անգամ տեսայ անցեալ Օգոստոսին, Տէսին: Երկու օրէ ի վեր հիւանդանոցէն տուն փոխադրած էին: Այլեւս յուսահատած էր, բայց երբեք չէին յուսար թէ իր մահուան գոյժը պիտի առնէինք մէկ ամիս վերջը:

Այս երկտողը՝ իբրեւ համեստ ծաղկեփունջ մը իր գերեզմանին վրայ :

Կ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ողբացեալ Երուանդ Տէր Ղուկասեանը շատ սիրուած էր գաղութին մէջ: Գրոց - բրոց մը չէր ,իրեն յանձնուած ոեւէ պաշտօն կը կատարէր իր ուժէն շատ վեր, յանուն հայրենասիրութեան եւ համերաշխութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Սահակ աւագ քահանայ Պապիկեանի: Հակառակ աննպաստ օդին եւ գործի օր ըլլալուն ,ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը:

Դամբանականներ խօսեցան Պ.Պ.Ե.Գասեան (Հ. Յ. Դ.), Ա. Տէր Սարգիսեան (Զ. Ռ. Մ.), Գ. Սիմոնեան (Համախարբերդցիական միութիւն): Ինչպէս գրուեցաւ արդէն, Երուանդ ՏէրՂուկասեան ծնած էր Խարբերդ Մօրենիկ գիւղը, 1909ին: Իր մատաղ հասակին, մօրը եւ եղբօրը հետ միասին կ'ապաստանին իրենց գիւղին մէջ, ծանօթ աղայի մը մօտ, իբրեւ ծառաներ, եւ կ'ազատին 1915ի ջարդէն :

1926ին, իր սիրելիներուն հետ միասին կուգայ Ֆրանսա եւ կը հաստատուի Վալանս: 1938ին կ'ամուսնանայ Օր. Հերմինէ Օհանեանի հետ: Եւ կ'ունենայ երկու զաւակներ, մէկը մանչ, միւսը աղջիկ : 1952ին կը վարակուի լեարդի խլիրդէ, մօտ երեք տարի տանջուելէ վերջ իր աչքերը կը փակէ առ յաւէտ :

Իմացայ որ երէցկին մաման Տէր հայրին հետ խորհրդակցելով փոխան ծաղկեպսակի տասը հազար Ֆրանք նուիրած է ողբացեալ Երուանդի փոքրիկներուն: Ինչ գեղեցիկ օրինակ :

Յ. ՆԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

13 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. շարքերը մտան Աղեքսանդրիոյ մէջ, Սեպտ. 27ին կնքահայրութեամբ ընկ. Օ. Մաճառեանի: Երդման արարողութենէն ետք ընկ. Օ. Մաճառեան իր խօսքը նորագիրներուն ուղղելով վեր առաւ Դաշնակցութեան բարոյական մեծութիւնը, ապա ծանրացաւ այն յատկութիւններուն վրայ, զորս գաղափարապաշտ Դաշնակցական երիտասարդը պարտաւոր է ունենալ լաւագոյնս ծառայելու համար իր ժողովուրդին: Ցուցիչ էր տեսարանը,հանրային կեանքի վաստակ աւնեցող սպիտակ գլուխներու քով տեղ գրաւած էին 13 սեւահեր երիտասարդներ, յայս ներշնչելով թէ՝ յոգնած երէցները պիտի ունենան իրենց արժանաւոր յաջորդները, եւ հայ ժողովուրդի արդար Դատը անտէր պիտի չմնայ :

ՀԱԼԷՊԻ հայկական ծերանոցին խնամակալութիւնը ձեռնարկած է նոր շէնքի մը կառուցման: Զանազան բարեսիրական հաստատութեանց դիմում կատարուած է գործին յաջողութեան համար: Ներկայիս կը պատսպարուին վաթսուն ծերուններ: Նոր շէնքին կառուցման համար սուրիական կառավարութիւնը յատկացուցած է հինգ հազար ոսկի: Անհրաժեշտ է հարիւր հազար ոսկի :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ՉՈՒԶԵՐ ...

*

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ երկրորդ Հայ մը եւս, Լեւոն Սարան, հետեւեալ նամակը ուղղած է Թուրքիոյ վարչապետին. —

6-7 Սեպտ.ի գիշերը պատահած ցաւալի դէպքին հետեւանքով աշխատանոցիս մէջ գտնուող արժէքաւոր իրեղէններն ու գործիքները քարուքանդ եղան : Բաւական վնաս կրած եմ: Շնորհապարտ եւ երախտապարտ եմ մեր կառավարութեան այս վնասները հատուցանելու որոշումին համար :

Այս երկրին զաւակը ըլլալով, ամէն առթիւ հայրենիքիս ծառայել պարտք նկատելով, կը յուսամ թէ մեր կառավարութեան պաշտպանութեամբ եւ արհեստովս պիտի կարենամ դիմագրաւել այս վնասս: Հետեւաբար կը յայտնեմ որ յարգելի օժանդակութեան կոմիտէէն ոչ մէկ վնասուց հատուցում պիտի ուզեմ եւ մեր յարգելի կառավարութեան ու ձեզի մեծ յաջողութիւններ մաղթելով խոր յարգանքներս կը մատուցանեմ »:

Վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնած է :

ԸՆՏԻՐ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հոկտեմբեր 8ին, 9ին եւ 10ին Ազգ. Տան մէջ տեղի ունեցաւ Տրդատ Նշանեանի քանդակներուն ցուցահանդէսը: Մօտ երեսուն քանդակուած գործեր կը ներկայացնէին ազգային դէմքեր, պատմական տեսարաններ, արձանիկներ եւ գծագրութիւններ:

Այցելուները ջերմապէս գնահատեցին կատարուած աշխատանքը: Սեւոյի Մուրատեան վարժարանին ուսումնապետ Հայր Խորէն որ այցելութեան եկած էր քսան աշակերտներով, իր գնահատանքը յայտնեց այցելուներու տոմարին մէջ, յիշելով թէ ցուցադրուած քանդակները «ցոյց կուտան իրական արուեստագէտի մը տաղանդը» :

Սէնի կրթական քնիչը, Պ. Ռաֆէն, նոյնպէս «իր անկեղծ մեծարանքը» յայտնեց գրաւոր, գնահատելով հայ արուեստագէտին տաղանդը: Ուրիշ բազմաթիւ այցելուներ ալ ջերմապէս շնորհաւորեցին:

Նշանեանի գործերուն ինքնայատուկ դրոշմը այն է որ յաջողած է փոքրածաւալ աղիւս կաղնեփայտերու վրայ քանդակել Նրբօրէն գործեր՝ որոնց համար պէտք է մեծ համբերութիւն եւ արուեստագէտի ճաշակ :

Իւրաքանչիւր կտորի վրայ աշխատած է առ նուազն քսան օր :

Ցուցահանդէսը երեք օր եւս երկարաձգուած ըլլալով, անշուշտ հայ ուսեստրներն ալ պիտի փութան պատասխանել իրենց ուղղուած հրաւէրներուն :

Ն. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵ ԹՕՆԸ (46)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Բայց դիմացի կողմը անդադար կ'աղմըկէր «Հանգիստ չէր թողուր մեզ, « ինչո՞ւ լուռ էք, ի՞նչ կեցեր էք, խօսեցէք, ապարէզ իջէք» ըսելով մեզ կ'ամբաստանէր իբրեւ դասալիք եւ կ'ուզէր հանրային կարծիքին այն տպաւորութիւնը տալ թէ կը խուսափինք ազգին ու երկրին ծառայելէ: Այս կացութեան առջեւ կարելի չէր ձեռնածալ նստիլ, լուռ եւ անխօս մնալ: Ահա այս դէպքերուն բերումով ծնաւ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութիւնը :

— Իմ համոզումս այն է որ երկիրը չի կրնար տոկալ այսպիսի կուսակցութիւններու :

— Ոչ... Ես հակառակը կը պնդեմ : Երկիրը ժողովրդապետութեան արժանի է, ազգը գիտակ է :

— Ատոր կասկած չկայ, անշուշտ երկիրը հասուն է եւ գիտակից: Միայն թէ, այս կարգի կուսակցութիւնները վերջ ի վերջոյ իրենց տոմարները կը փակեն դէշ բաներով :

— Ցանցանքը ո՞րն է: Կառավարութիւնը կրնար կուսակցութիւն չհիմնել, իր ձեռքն էր այդ ուժը: Մինչդեռ երբ մեր կուսակցութիւնը հիմնուեցաւ, եկան մեզի ըսին. «Աշխատեցէք, մեր փափաքն ալ այս էր արդէն, երկրին համար անհրաժեշտ է, շնորհաւոր ըլլայ, Աստուած յաջողութիւն պարգեւէ»: Նոյնինքն կառավարութիւնն էր որ ամէնէն առաջ այս քաջալերական խօսքերը կ'ըսէր: Վերջը ի՞նչ եղաւ ...

Նախագահ Ալի պէյ ուզեց այս հարցը փակել հասկնալի պատճառներով եւ հակադեցութիւն մը առաջ բերելու համար, անդրադարձաւ մահափորձի խնդրին:

— Գիտէք անշուշտ, մէջտեղը դաւադրութիւն մը կայ: Զիա Խուրշիտ Շիւքրիւ պէյի հետ համաձայնելով՝ մահափորձ մը սարքած է Հանրապետութեան Վսեմաշուք Նախագահին դէմ: Կառավարութիւնն ալ որոշած էին տապալել: Հաճեցէք այս մասին ձեր գիտցածները ըսել, բուն դատը այս է :

— Ես բնաւ տեղեկութիւն չունիմ Շիւքրիւ պէյի այդ ձեռնարկներէն: Ինծի մէկը բան մը չըսաւ: Կ'ըսուի թէ Սապիթ պէյ ալ տեղեակ է եղեր: Քանի որ տեղեկութիւն ունէր իր պարտականութիւնը պիտի ըլլար անմիջապէս կուսակցութիւնը զօրաշարժի ենթարկել եւ իմաց տալ կառավարութեան: Կը զարմանամ որ Սապիթ պէյ այդպիսի բան մը չէ ըրած: Նոյնպէս զարմանալի է որ Սապիթ պէյ ինծի չէ դիմած եւ լուր չէ տուած ...

— Լուր չտուա՞ւ ձեզի :

— Բնաւ: Ոչ Սապիթ պէյ, ոչ ալ ուրիշ որեւէ մէկը այսպիսի խնդրի մը մասին խօսած է ինծի: Բառ մը իսկ չեն ըսած : Ով որ կ'առարկէ թէ լուր տուած է, թող գայ եւ դիմացս ըսէ :

— Սապիթ պէյի յայտարարութիւնը կայ: Կ'ըսէ թէ Րաուֆ պէյ լուր տուած էր ձեզի :

— Ոչ, Րաուֆ պէյ բան մը չըսաւ :

— Աղէկ, բայց Զիա Խուրշիտի եղբօր, Ֆաիք պէյի հարցաննութեան մէջ մասնաւոր կէտ մը կայ: Կ'ըսէ թէ մահափորձի մասին լուր տրուած է ձեզի :

— Անկարելի է, թող գան եւ իմ երեսիս ըսեն: Ոչ ոք կրնայ այդ համարձակութիւնը ունենալ: Եթէ ըսած ըլլային, ես ալ չէի պահեր: Թերեւս փափաքած են իմաց տալ ինծի, բայց յետոյ վախցած են խորհելով որ կրնամ կուսակցութիւնը ցրուել: Այս պատճառով ծածկած են ինձմէ :

— Այդ պարագային, ձեր այս խօսքերով ձեր ընկերները ամբաստանութեան տակ կը մնան :

— Իրաւ որ չեմ գիտեր: Ես իրականութիւնն է որ կ'ըսեմ : Թերեւս անոնք վախցած եւ կառավարութեան լուր չեն տուած :

— Շատ լաւ, հրամեցէք, այսքան դատավարութիւնը բաւ է:

Նախագահ Ալի պէյ մինչեւ վերջը մասնաւոր փափկանկատութեամբ խօսեցաւ Գարապէքիր փաշայի հետ :

ԱԼԻ ՖՈՒԱՏ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլոր մեծատիտղոս զինուորականները կը տողանցեն այսպէս Անկախութեան Ատեանին առջեւէն: Ժամը երեքին դատարան բերուեցաւ Միլլի Պայքարին ուրիշ հռչակաւոր մէկ դէմքը, Ալի Ֆուատ փաշա (Ճէպէսօյ), միաժամանակ գործավար եւ Ազգ. ժողովի նախագահ, որ յարած էր նոյնպէս ընդդիմադիր կուսակցութեան : Նախագահը սկսաւ անմիջապէս.

— Փաշա, դուք Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն էք :

— Այո, ընտրուած էի :

— Կուսակցութեան ծրագիրը ո՞ւր պատրաստուած էր:

— Անգարա, 16 ընկերներու կողմէ, որոնք գիս ընդհանուր քարտուղար եւ վարչական ժողով մըն ալ ընտրեցին: Սապիթ պէյ, Րիւշտիւ փաշա, Շէ[illegible] Մուհթար պէյ Մուշէն ընտրուած էին : Լաւ չեմ յիշեր: Ցանկը տուած էինք :

— Ուրիշ ընկերներ ըսին թէ կուսակցութեան ծրագիրը պատրաստուած էր Շիւքրիւ, Ճավիտ եւ Գարա Քէմալ պէյերու կողմէ:

— Չեմ գիտեր :Նուաստս բանակի քննիչ էի: Անգարա եկայ, հրաժարեցայ եւ յետոյ իրենց միացայ:

(Շար.)

կութիւն պատճառեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր պատասխան մը Խ. Միութեան կողմէ կատարուած վերջին ձեռնարկներուն (զէնք ծախել Եգիպտոսի եւ միւս արաբական երկիրներուն): Իրանի որոշումը յաջողութիւն մը կը համարուի արեւմտեան դիւանագիտութեան համար: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ արաբական երկիրներու բրիտանական դեսպանները կը ջանան ի դերեւ հանել իրենց խորհրդային դեսպաններուն ձեռնարկները: Միւս կողմէ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը ջանան արաբական երկիրներուն ընդունիլ տալ Ճոնսթընի ծրագիրը, Յորդանան գետին ջուրերուն օգտագործման համար: Կարճ խօսքով, ամէն միջոց կը փորձեն, որպէսզի Խ. Միութիւնը չտեղաւորուի Եգիպտոսի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, զէնք ծախելով եւ տնտեսական օգնութիւն խոստանալով:

Խնդիր է թէ Խ. Միութիւնը ինչ դիրք պիտի բռնէ Իրանի հանդէպ, որուն հետ մասնաւոր դաշինք մը կնքած է 1923ին:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԸ
ՏԿԱՐ Է ՏԱԿԱՒԻՆ

Ատլանտեան ճակատի զինուորական պետերու ժողովը, որ կը շարունակուի Փարիզի մէջ, առջի օր անուղղակի շօշափեց նաեւ Հիւս. Ափրիկէի կացութիւնը: Ի պատասխան հարցումի մը, սպարապետը՝ զօր. Կրունթըր պարզեց ճակատին հաւաքական պաշտպանութեան տկարութիւնները: Խոստովանեցաւ թէ երբ Ֆրանսա զինուոր կը ղրկէ Հիւս. Ափրիկէ, «բնականաբար մեր ուժերը, որոնք արդէն տկար էին, այժմ աւելի կը տկարանան»: Այս առթիւ բացատրեց թէ երբ խռովութիւնները կ'աճին Հիւս. Ափրիկէի մէջ, լրջօրէն կը դժուարանայ ՀԱԿին (Ատլանտ. Կազմ.) գործը: «Կացութեան որ եւ է վատթարացում Մարոքի կամ Ալժերիոյ մէջ վտանգ մը պիտի կազմէ Ատլանտեան ճակատին պաշտպանութեան համար»: Զօրավարը միջանկեալ յիշեց թէ Ֆրանսա զէնքի տակ առած է 64.000 պահեստի զինուորներ եւ ուրիշ միջոցներ ալ կը նախատեսէ, յարգելու համար իր յանձնառութիւնները Ատլանտեան ճակատին վրայ:

Զօրավարը հաստատեց նաեւ թէ թոյլ է Արեւմուտքի պաշտպանողական ընդհանուր ճիգը, թէ քանակի եւ թէ որակի տեսակէտով: Մասնաւորապէս ծանրացաւ օդանաւային ուժերու դասաւորման վրայ: Եզրակացնելով, սպարապետը դիտել տուաւ. — Եթէ ընդհարում մը տեղի ունենայ այսօր, 12 հոկտեմբեր, հաւանական է որ Դաշնակիցները յաղթեն. բայց յաղթութիւնը հետզհետէ պիտի դժուարանայ, նկատի առնելով Խ. Միութեան ռազմական յառաջդիմութիւնը՝ հիւլէական զէնքերու եւն. տեսակէտով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կուսակալը եւ զինուորական հրամանատարը՝ մարէշալ Հարտինկ, երեք անգամ տեսակցութիւն ունեցաւ Մակարիոս արք.ի հետ, ներքին ինքնավարութիւն խոստանալով. բայց ժխտական պատասխան ստացաւ: Յոյն կղերականը եւ իր գործակիցները միշտ կը պահանջեն կղզին միացնել Յունաստանի: Մարէշալը պաշտօնապէս հաղորդելով բանակցութեան ձախողումը, յայտարարեց թէ «իր պարտականութիւնն է պահպանել բարեկարգութիւնը եւ օրէնքը, խափանել խռովութիւնները:

ԱՑԶԸՆՀԱՈՒԸՐ առջի օր 25 վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր արտաքին նախարարին՝ Ֆ. Տըլըսի հետ, ժընեւի յառաջիկայ խորհրդաժողովին առթիւ: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այլեւս յոյս չկայ որ նախագահը կարենայ տիրապէս վարել իր նախընտրած քաղաքականութիւնը: Նոյն իսկ բժշկական գործողութիւն մը կը նախատեսուի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ, Տքթ. Ատընաուըր, անկողին ինկած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարին մէջ, բուռն քննադատութիւններ եղան երկամեայ զինուորական ծառայութեան դէմ: Ժողովը 1.337.000ի դէմ 4.900.000 ձայնով մերժեց բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէր ջնջել պարտաւորիչ զինուորութիւնը: Շատ աւելի ստուար մեծամասնութեամբ մը, 1.180.000ի դէմ 5.300.000 ձայնով մերժուեցաւ ուրիշ բանաձեւ մը որ կը պահանջէր արգիլել հիւլէական զէնքերը: Համագումարին կը մասնակցին 1200 պատգամաւորներ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի ընկերվարական ներկայացուցիչները եւ տիկին ՕՏԻԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Կրընոպլէն սանուհիներու երգի ու պարի խումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Սիսլեանի հայկական տարազներով: Հայկական ու կովկասեան պարեր, ընկերակցութեամբ Պ. Պէրպիրեանի (Վիէննէն): Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, զուգերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւն: Կը մասնակցին նաեւ քաղաքին լաւագոյն ուժերը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է:
Մուտքը ազատ է

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը:

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր:
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պելժիկական Քոնկոյէն Տիկին Աննա ալ Քօսթէր տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իր քրոջ հանգուցեալ ՄԱՐԳՐԻՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ յիշատակին (մեռած Միլանօ, Յուլիս 6, 1955):

***

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Օր. Միշլին Գազանճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սարգիս Մանուկեանի, Սէն Ժիլլէն, ան Սէն Թ'Ալպան (Արտէշ):

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կաւարենց մասնաճիւղի դասերը վերսկսած են: Այս առթիւ վարչութիւնը կը ծանուցանէ Կուսէնվիլի, Սարսէլի եւ Առնուվիլի հայ երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն թէ դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի ժամը 21էն 23.30, Առնուվիլի եկեղեցւոյ խորհրդարանը (ռիւ Սէն Ժիւսթ), ղեկավարութեամբ ընկեր Կարօ Երանեանի: Ջերմապէս կը յանձնարարենք որ բոլորն ալ հետեւին կանոնաւորապէս:

***

Շաւիլի հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են: Ուսուցչուհին՝ Տիկին Գ. Փափազեան: Ծնողները կրնան իրենց տղաքը արձանագրել ամէն հինգշաբթի, տեղին վրայ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1956ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին: Այս շաբաթ ժամը 21ին, 19 ռիւ տէ գ'Ալուէթ, (Տիկին Պագիկեանի բնակարանը):

Կը խօսի Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պալեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պալեան, ազգականները եւ պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով, իրենց որդւոյն եւ ազգականին՝ փոքրիկն Յարութիւն Պալեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40րդ ԵՒ 36րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ:
Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24
Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝
Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեաներ, (Եգիպտոսէն):

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտքը 300 ֆրանք
Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԵՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐի զոյգ սրահները — Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն
Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ:

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օգափոխութեան կայանին:

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր:

Նուագախումբ TITO FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով:

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

Հայկական գեղարուեստի բաժնին կը մասնակցին Օր. Շ. Պէճկեան, ընկերակցութեամբ Մեսումեցի: Արաքսի Մուրատեան երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը մատչելի:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 — GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՁԵՌՆԱՍՏՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ
Les MANDELS (պարեր), Մանրէններու տաղանդը

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել

Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 — Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48

SALLE PLEYEL

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Նիւ Եորքէն վերադարձին կուտայ իր տարեկան միակ նուագահանդէսը

ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝

Mendelssohn, Prélude et Fugue en fa min. — Schumann, Allegro et Carnaval op. 9
Schubert, Gde. Fantaisie «The Wanderer», — Debussy, Granados, Chopin,
Piano STEINWAY — Noel Gallon, Toccata (première audition

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս եռեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը ողջերթի թէյասեղան մը սարքած է այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի, ընկերուհի եւ ընկեր Գ. Կոփոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ: Կը հրաւիրուին ընկերներ, Կ. Խաչի անդամուհիներ եւ բարեկամներ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. 12 Հոկտ., ժամը 6.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • VENDREDI 14 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7801 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3212

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄՆԱ՞Ց

*

Թուրք մտաւորականութիւնը տակաւին չգտաւ մարդավարի ձեւ մը՝ արտայայտելու համար իր վրդովումը, Սեպտ. 6ի բարբարոսութեանց առթիւ:

Չէր գտած երէկ, նախընթաց վայրենութեանց, ամբողջ ժողովուրդի մը բնաջնջումը կատարուած ատեն: Եւ կը թուի թէ պիտի չգտնէ վաղն ալ :

Միշտ հարեւանցի կը նայի: Կը գրէ, բայց չի տեսներ: Կը գոհանայ պատճառ մը կատարելով համատարած Արհաւիրքին բոլորտիքը :

Ոչ փաստացի վերլուծում: Ոչ պրպտում : Ոչ ալ տղամարդու վայել դիրք մը՝ արդարութիւնը երեւան հանելու համար :

Լուսանցքային պարագային՝ կոկորդիլոսի արցունք :

Վերջին ապացոյց՝ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ հրատարակուած տեսութիւն մը՝ Վա – Նու ստորագրութեամբ :

Առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուի այս քրոնիկագիրը՝ հայկական անցուդարձի մը առթիւ :

«Մեծամասնութիւն եւ փոքրամասնութիւն» խորագրով գրութեան մը մէջ, զոր պիտի կարդաք վաղը, Վա – Նու կը հարցնէ ամենայն պարզամտութեամբ, — «Ի՞նչպէս պատահեցաւ...»:

Խօսքը՝ Սեպտ. 6ի խռովութեանց մասին է :

Արար – աշխարհ գիտէ թէ ինչպէս պատահեցաւ: Թրքական կառավարութիւնը ինքն ալ գիտէ: Նոյն իսկ Թուրք մամուլը իր նկարագրութիւններով հաստատեց որ դէպքը ոչ թէ «պատահեցաւ», այլ նախապէս ծրագրուած, կազմակերպուած էր մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ, *եւ կատարուեցաւ համաձայն մշակուած յատակագծին :*

Արտաքին գործերու նախորդ նախարարը ինք, բանաստեղծ-փիլիսոփայ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, այժմ փոխ – վարչապետ, բարձրաձայն յայտարարեց Ազգ. ժողովի բեմէն (12 *Սեպտ.*):

— Ընկերներ, կառավարութիւնը տեղեակ էր դէպքին, սակայն ցոյցին օրն ու ժամը յայտնի չէին:

Վարչապետն ալ հաստատեց թէ լուր ունէին: Իսկ ընդդիմադիրները վկայեցին թէ «գրգռիչները նախապէս ճշդած էին իրենց յարձակման նշանակէտները, քանդիչ գործիքներն ալ պատրաստած »:

Այլեւս հեղնութիւն չէ՞ սուտ խենդ ձեւանալ եւ հարցնել հրապարակաւ. — Ի՞նչպէս պատահեցաւ ...

Թուրք յօդուածագիրը նոյնքան պարզամիտ աղաղակ մը եւս կ'արձակէ, յիշելով զոհերը.

— Միասնաբար ծաղկեցինք, տարեդարձներուն ծաղկեպսակներ դրկեցինք, գերեզմանները այցելեցինք ....

Ո՞ր ջաղացքէն կամ լուսինէն կուգայ այս երանելին:

Չի՞ գիտեր որ Սեպտ. 6ի վայրագութեանց ամէնէն յատկանշական երեւոյթներէն մէկն ալ գերեզմաններու քանդումն էր :

Բոլոր տեղեկութիւնները հաստատեցին թէ յունական գերեզմանատուներ քարուքանդ եղած, դամբարաններ խորտակուած, դիակները աջ-ձախ նետուած էին:

Ճիշդ ինչպէս 1915 – 16*ի Հայաջինջ Սպանդէն վերջ:*

Վա – Նու կրնա՞յ ցոյց տալ, Պոլսէն դուրս, հայկ. գերեզմանատուն մը որ արտի կամ անդաստանի վերածուած չըլլայ :

Թուրքիոյ մէջ միայն մէկ գերեզմանատուն կայ որ կանգուն կը մնայ դարերէ ի վեր.— Գերեզման Արդարութեան :

Թուրք մտաւորականութիւնը կրնայ իր կոկորդիլոսի արցունքները թափել այնտեղ: Ոչ միայն ծաղկեպսակներ տանելով, այլեւ դամբանականներ խօսելով:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲՈՂՈՔԸ ԻՐԱՆԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ԴԷՄ

•

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԿԸ ԳՏՆԷ ԱՆՈՐ ՅԱՐՈՒՄԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, Խ. Միութիւնը անմիջապէս բողոքագիր մը ուղղեց, երբ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Իրան որոշած է միանալ Թուրքեւիրաքեան դաշինքին: Հոկտեմբեր 12ին Պ. Մոլոթով իր պաշտօնատունը հրաւիրելով Մոսկուայի պարսկական դեսպանատան գործակատարը, անոր յանձնեց կառավարութեան բողոքագիրը, որ կ'ըսէ.—

Խորհրդային կառավարութիւնը լրագրական տեղեկութիւններէ իմացաւ թէ Իրանի կառավարութիւնը որոշած է յարիլ Թուրքեւիրաք-փաքիստանեան զինակցութեան, այսպէս կոչուած Պաղտատի ուխտին որուն անդամ է նաեւ Անգլիա : Խորհրդային կառավարութիւնը այս մասին տեղեկութիւն չունի իրանեան կառավարութենէն, բայց չի կրնար ծանրակշիռ կարեւորութիւն չընծայել վերոյիշեալ տեղեկութեանց: Ուստի անհրաժեշտ կը գտնէ հետեւեալ յայտարարութիւնն ընել: Պաղտատի դաշինքին կնքումը կը նշանակէր կազմութիւնը զինուորական խմբակցութեան մը Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ եւ գործիք մըն է կարգ մը յարձակողական շրջանակներու համար որոնք երբեք չեն հետաքրքրուիր խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան ամրապնդումով: Այդպիսի խմբակցութեան մը ստեղծումը միեւնոյն ատեն կը ձգտի պահպանել եւ վերահաստատել նոյն շրջանի երկիրներուն գաղթային կախումը : Իրանի յարումը այդ զինուորական խմբակցութեան չի համապատասխաներ խաղաղութեան եւ ապահովութեան շահերուն ամրապնդման՝ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ եւ կը հակասէ Իրանի ու Խ. Միութեան բարի դրացնութեան յարաբերութեանց եւ կարգ մը յանձնառութեանց զոր Իրան ստանձնած է դաշնագիրներով :

× Նոյն օրը Իրանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ յարած է Պաղտատի դաշինքին: Կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ վարչապետը՝ Հուսէյն Ալա այս որոշումը Պաղտատ հաղորդած է նամակով մը: Յետոյ ըսաւ թէ պիտի սպասեն Պաղտատէն գալիք պատասխանին, ստորագրելու եւ փոխանակելու համար համապատասխան վաւերագիրները: Իրաքեաններ կը կարծեն թէ Իրան դաշինքը պիտի ստորագրէ Ժընեւի նոր խորհրդաժողովին գումարումէն առաջ: Վարչապետը երէկ ծերակոյտին յանձնեց դաշինքին վերաբերեալ օրինագիծը, որպէսզի վաւերացնէ :

Իրանի արտաքին նախարարը, Էնթեզամ, որ Փարիզ կը գտնուի, յայտարարեց թէ չզարմացաւ իմանալով Խ. Միութեան բողոքը: «Սովետները նոյնիմաստ բողոքագիրներ ուղղեցին Թուրքիոյ եւ Իրաքի: Սովորութիւն դարձած է այսպիսի բողոքագիրներ ուղղել»: Յետոյ բացատրեց թէ Պաղտատի դաշինքը միայն պաշտպանողական հանգամանք ունի եւ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է: «Այնքան մանկամիտ բան է մեր կողմէ որեւէ նախայարձակում երեւակայել Ռուսիոյ դէմ»:

Նախարարը, որ Փարիզ եկած է ջղային տկարութիւն մը դարմանելու համար, այս առթիւ ըսաւ թէ շատոնց կը քննուէր Պաղտատի ուխտին յարելու խնդիրը եւ թերեւս տասը օր կանուխ յայտարարուեցաւ :

Եւ աւելցուց.— Մեր յարումը Թուրքեւիրաքեան դաշինքին չի կրնար ոչ – բարեկամական արարք մը նկատուիլ Մոսկուայի կողմէ, քանի որ դաշինքը զուտ պաշտպանողական է: Ոչ 1921ի, ոչ ալ 1927ի դաշնագիրներուն մէջ չկայ կէտ մը որ հակասէ մեր որոշման: Շահին այցելութիւնը, որ ծրագրուած է յառաջիկայ գարնան համար, չեղեալ պիտի չհամարուի: Բարեկրթութեան հակառակ պիտի ըլլար եթէ Ռուսերը ետ առնէին իրենց իսկ ուղղած հրաւէրը : Կառավարութեան կարծիքով, մեր յարումը Պաղտատի ուխտին չի հակասեր իրանեւխորհրդային յարաբերութեանց բարւոքման : Հաւանական է որ Մ. Նահանգներն ալ միանան այս դաշինքին: Այժմէն իսկ Իրանի կառավարութիւնը կը յուսայ թէ պիտի աւելնայ Ամերիկայի զինուորական օժանդակութիւնը: Մեր յարումը չի կրնար վնասել միջազգային յարաբերութեանց բարւոքման: Ամէն պարագայի մէջ, աշխարհի խաղաղութիւնը կախում ունի մեծ պետութիւններէն եւ ոչ թէ փոքրերէն, որոնք ուրիշ ելք չունին եթէ ոչ ամրապնդել իրենց ապահովութիւնը :

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

*

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒԶԷ ԶԷՆՔ ՃԱՐԵԼ ՆԱԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ...

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը Հոկտեմբեր 12ին հաստատեց այն զրոյցները որոնց համաձայն խորհրդային ճակատը առաջարկած է զինամթերք ճարել նաեւ Իսրայէլի: Կառավարութիւնը ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստացած է այս մասին, եւ այժմ աւելի մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին: Իրաքեաններու կարծիքով, Խ. Միութիւնը լայն ծրագիր մը կազմած է, առեւտրական փոխանակութեան հիման վրայ, ամէն տեսակ պատուիրակութիւններ եւ մասնագէտներու խումբեր տեղաւորելու համար Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ Խ. Միութիւնը դեսպանութիւն մը պիտի հաստատէ Լիբիոյ մէջ, Հիւս. Ափրիկէի սրտին վրայ: Այս ձեռնարկով խորհրդային իշխանութիւնը յառաջացեալ ամրոց մը պիտի ունենայ Հիւս. Ափրիկէի մէջ :

× Ուրիշ կնճիռ մը եւս մտահոգութիւն կը պատճառէ Ուաշինկթընի մէջ : Արաբական երկիրներու արտաքին նախարարները, որոնք ժողով գումարած էին Գահիրէի մէջ, երեք օր վիճաբանելէ ետք որոշեցին ոչ դրական, ոչ ալ բացասական պատասխան տալ ամերիկացի Ճոնսթընի ծրագիրը՝ Յորդանան գետի ջուրերուն օգտագործման մասին: Արաբները կը սպասեն որ առաջին անգամ Իսրայէլը խօսի: Պ. Ճոնսթըն Եգիպտոսի վարչապետին հետ տեսակցելէ վերջ Թէլ – Ավիվ գնաց, Իսրայէլի կառավարութեան հետ ալ խորհրդակցելու համար: Ջրաբաշխական այս ծրագիրը, որուն վրայ երկու տարի տքնած են մասնագէտներ, կը տրամադրէ ամբարտակներ հաստատել Յորդանան գետի զանազան ճիւղերուն վրայ (Սուրիա, Լիբանան եւ Յորդանան) եւ Տիբերիա լիճը վերածել յաւելուածական ընդարձակ աւազանի մը: Այս բոլոր ջուրերէն պիտի օգտուին թէ Իսրայէլ եւ թէ արաբական երկիրները եւ կարելի պիտի ըլլայ հող մշակել ներկայ տարածութեան քառապատիկը: Մասնաւորապէս պիտի օգտուի Յորդանան, երկու երրորդ համեմատութեամբ: Արաբները չեն ուզեր որ Իսրայէլ եւս օգտուի :

ԿԻՊՐՈՍԻ մետրոպոլիտը, Մակարիոս արք. լրագրական ասուլիս մը սարքելով, յայտարարեց թէ Անգլիա մերժեց իր ծրագիրը որ կը բաղկանար հետեւեալ երեք կէտերէն. — 1. *Անգլիա պէտք է ճանչնայ Կիպրոսի ինքնորոշման իրաւունքը.*— 2. *Եթէ այս պայմանն ընդունուի, ինք յանձն կ'առնէ օգնել ինքնավարութեան սահմանադրութիւնը յօրինելու համար.* — 3. *պայմանաժամ մը նշանակել ինքնորոշման համար :Կիպրոսի նոր կուսակալը Լոնտոն ղրկած է այս ծրագիրը որ մերժուած է, պնդելով իր առաջարկած սահմանադրութեան վրայ :*

100ՆՈՑ *մետաղեայ դրամներու կեղծերը հրապարակ հանուած են, աղօտ գոյնով եւ կոշտ գծագրութեամբ :*

ՎԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ *մարտանաւեր այցելեցին Անգլիա,* 1800 *նաւաստիներով: Նոյնքան ալ անգլիական մարտանաւեր հասան Լենինկրատ :*

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐԷՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Կիլիկիոյ Կաթող. Տեղապահը, Խադ արք. նորէն յետաձգած է կաթող. ընտրութիւնը որ տեղի պիտի ունենար այսօր, ուրբաթ, 14 *Հոկտեմբեր :*

⁂

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Ռատիօ – Երեւան հետեւեալ տեղեկութիւնը կը հաղորդէ Ս. Միւռոնի օրհնութեան մասին. —

Շաբաթ, 8 Հոկտեմբեր, Սրբոց Թարգմանչաց Տօնին առթիւ, Ս. Էջմիածնի մէջ կատարուեցաւ Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւնը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա. Հայրապետի կողմէ:

Առաւօտեան ժամը 9.40ին, Երեւանի ռատիօկայանին խօսնակը երեք անգամ յայտարարեց.—«Յարգելի ռատիօ ունկնդիրներ, մի քանի րոպէից դուք կը լսէք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութիւնը Էջմիածնի Մայր Տաճարում »:

Տասը վայրկեան ետք, խօսնակը սկսաւ կատարել նկարագրութիւնը սրբազան արարողութեան :

Օրուան պատարագիչն էր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. որ զգեստաւորեալ, «Խորհուրդ Խորին»ով ուղղուեցաւ Ս. Իջման Սեղանը, իսկ եպիսկոպոսական դասը նոյնպէս զգեստաւորեալ, հետեւեցաւ Հայրապետին եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սրբազան մասունքներով եկաւ շարուիլ սեղանին առջեւ :

Սրբազան անօթները կը կրէին Վահան արք. Կոստանեան՝ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին Աջը, Մամբրէ արք. Գալֆայեան՝ Ս. Միւռոնի Անօթը, Վարդան արք. Գասպարեան՝ Ս. Աւետարանը, Սիոն եպիսկ. Մանուկեան՝ Ս. Արիստակէս Հայրապետի Աջը, Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեան՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Աջը, Հայկազուն եպիսկ. Աբրահամեան կենաց Փայտը, Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան՝ Բալասանի Անօթը, Հայրիկ եպիսկ. Ասլանեան՝ հին Միւռոնի Աղաւնին, Շնորհք եպիսկ. Գալուստեան՝ Յակոբոս Առաքեալի Աջը, Վահան եպիսկ. Տէր Սահակեան՝ Ս. Թովմաս Առաքեալի Աջը, Եղնիկ եպիսկ. Աղնաւուրեան՝ Թադէոս Առաքեալի Աջը, Սահակ եպիսկ. Տէր Կարապետեան՝ այն գեղարդը որ Քրիստոսի կողին խրուեցաւ :

Պատարագը երգուեցաւ Եկմալեան եւ Կոմիտասեան եղանակներով: Ժամը 11ին, Հայրապետը կատարեց օրհնութիւնը, ծնրադիր աղօթեց ու համբուրեց կաթսան: Պատարագը վերջ գտաւ ժամը 12ին:

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ցաւով կը լսենք թէ ծանօթ թղթավաճառ Մենտոր Գէորգեան (Թէքա) ինքնաշարժի դժբախտ արկածի մը հանդիպած է իր կնոջը հետ: Պարոնը միայն ցնցումներ կրած է, իսկ տիկինը ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով, երկուքը միասին Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցը փոխադրուած են :

Արագ ապաքինում կը մաղթենք :

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

●

Արդի հայերէնը բաժնուած է երկու ճիւղի կամ հատուածներու. Կովկասի մէջ մշակուած լեզուին եւ Արեւմտահայերու գործածած լեզուն :

Երեւանեան արդի լեզուն ենթարկուած է ա) միջազգային լատին եւ յունական արմատներէն քաղուած եւ ռուսացած ձեւի ազդեցութեան (ինչպէս կոնֆէրանս = քոնֆերէնցիա ,ռեսպուբլիգա եւ՝ բ) զուտ ռուսական բառերու ազդեցութեան. (ի՞նչպէս կոլխոզ, եւայլն) :

Արեւմտահայ աշխարհաբարը կը դառնայ ա) զանազան օտար լեզուներու ազդեցութեան տակ, (ինչպէս՝ արաբերէն, թուրքերէն, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն) եւ՝ բ) կը ձգտի լեզուի մաքրութեան, օտար բառերու հայացումը կատարելով գրաբարի արմատներէն :

Ինչո՞ւ դէմ ենք օտար բառերու ներմուծումին, ինչո՞ւ կը պաշտպանենք հայերէնի մաքրութիւնը : Թող չկարծուի թէ Թալմուտականներու նման բացարձակապէս քարացած ենք հայկարանութեան սկզբունքին մէջ :

Այնտեղ ուր հայերէնը չի կրնար հայացնել համալսարանին գիտական բառերը , համաձայն ենք որ առնուին օտար – միջազգային նոր բառերը՝ նոյնութեամբ :

Եւ սակայն, լեզուի մաքրութեան կը ձգտինք անոր համար որ, իրարմէ չհեռանան մեր լեզուի եւ մեր ժողովուրդի երկու հատուածները, ընդհակառակն, եթէ կարելի է, հետզհետէ մօտենան, իրարմէ փոխ առնեն լեզուական գեղեցիկ եւ արժէքաւոր ձեւերը եւ նորակերտ բառերը :

Եթէ չարունակեն Հայաստանի մէջ օտար, ռուսացած բառերու փոխառութիւնը, շատ չանցած Երեւանեան լեզուն կը դառնայ անհասկնալի ամբողջ հայութեան համար :

« Անցեալում օտար բառեր ներմուծուել են Հայոց լեզուի մէջ եւ հայացել» ,կը գրէ արեւմտահայ կիսագրագէտ մտաւորական մը, եւ կը հետեւցնէ .— «իսկ ես էլ առանց մարգարէանալու կարող եմ ասել որ յաջորդ հարիւր տարուայ ընթացքում՝ մեր լեզուի մէջ կը ներմուծուին նուազագոյն 1500ի չափ նոր օտար բառեր» :

Ճիշդ է, ոսկեդարու շրջանին եւ անկէ առաջ հայերէնը ազդուեր է իրանեան, ասորի եւ յոյն լեզուներէ, բայց այդ շրջաններուն մեր ժողովուրդի գրական լեզուն մէկ էր, եւ մէկ ուղղութեամբ կը զարգանար : Այսօր, հայ լեզուն երկու հատուածի բաժանուած կ՚ապրի ու կը զարգանայ, եւ եթէ մէկը՝ ինչպէս կը մարգարէանայ Ամերիկա հաստատուած հրապարակագիրը, 1500 ռուսացած բառեր ներմուծէ մեր լեզուին մէջ, իսկ միւս հատուածը հայերէնը պահէ մաքուր, կրնա՞ք երեւակայել թէ ինչ վիճակի կ՚ենթարկուի մեր մայրենիքը :

Հարիւր տարիէ ի վեր, մասնաւորաբար արեւմտահայերէնի մէջ, շատ մը օտար բառերու համարժէքները կերտուած եւ ընդհանրացած են : Այսօր այդ բառերը մաս կը կազմեն հայերէնի գանձարանին : Ինչ կ՚ըլլար եթէ մեր այսօրուան հայերէնի մէջ վխտային թէլէֆօն, թոմաթ, ֆոթօկրաֆ , օթոմոպիլ, ավիոն , ավիաթէօր (օդաչու) եւ նման բազմաթիւ բառեր, որոնց այնքան ընտիր հայերէնները ունինք :

Մեծ սխալ մը պիտի ըլլայ եթէ Հայաստանի լեզուական ինստիտուտը թոյլ տայ օտար բառերու ներխուժումը, առանց հակակշռի, հայերէնը զարգանայ միակողմանի ուղղութեամբ : Հետեւանքը պիտի նշանակէր վերջնական խզում մշակոյթի կապերու, մայր երկրի եւ արտաշխարհի հայութեան միջեւ :

Առնենք օրինակ մը մեր օրերուն կատարուած շարժումը մը : Մուսթաֆա Քեմալի գործակիցները — համաթուրանական վարդապետութեան ջատագովներ — խորհուրդ տուին անոր դուրս նետել օսմանեան թուրքերէնէն արաբ եւ իրանական բառերը : Դարերէ ի վեր այս մշակոյթով բարձր ժողովուրդներու ազդեցութեան տակ զարգացած օսմաներէնը յանկարծ մերկացաւ իր զարդերէն, դարձաւ դէպի Թուրք – Թուրանական մայր լեզուն, անկէ առնելով հին բառերը : Եւ ինչո՞ւ, որպէսզի Թուրքերէնը հասկնալի դառնայ Տաճկաստանի եւ Թիւրքմենիստանի միլիոնաւոր ժողովուրդներուն :

Թող պիտի տա՞նք որ մեր լեզուն թողու իր հայրենի արմատները, այլասերի եւ անհասկնալի դառնայ իր հարազատ զաւակներու մեծ մասին կողմէ :

Եզրակացութիւն .—

Լեզուական հարցին մէջ նկատի առնուելիք առաջին սկզբունքը պէտք է ըլլայ մերձեցում լեզուական երկու հատուածներու, որպէսզի մէկ հատուածին լեզուն չդառնայ անհասկնալի միւսին : Ուրեմն, արտասահմանի գրողներուն պարտքն է ընդունիլ եւ գործածել Հայաստանի լեզուական ինստիտուտի յաջող բառերը :

Վերջերս Հայաստանի մէջ սկսուած է գործածել հեռուստատես բառը՝ թելեվիզիոն բառի տեղ. իսկ արտասահմանի մէջ շատեր կը գործածեն հեռապատկեր, ուրիշներ պատկերասփիւռ բառերը. Ծ. Միսաքեան կ՚առաջարկէ հեռատեսիլ բառը : Թերեւս այս վերջինը ամէնէն աւելի ճաշակաւոր համարուի շատերու կողմէ, եւ սակայն յանուն լեզուական միութեան եւ կարգապահութեան պէտք է ընդունէինք այն բառը, որ ընդունած է Հայաստանի մէջ : (Խմբ.— Պիտի խօսինք այս բառի եւ ուրիշ վիճելի կէտերու մասին) :

Երկրորդ պարագայ մը, համալսարանական մասնագէտներ պէտք ունին օտար բառերու. անհրաժեշտ է կարգ մը օտար գիտական բառերու ներածումը : Արդ, ո՞ր լեզուէն պէտք է կատարուի այդ, ռուսերէնէ՞ թէ լատինեւյունարէնէ : Ցարմարագոյնը այն էր որ այս կարգի բառերու հայացումը կատարուէր լատին եւ յունական արմատներէն եւ միջազգային ձեւէն : Եւ ոչ թէ ռուսերէն եւ կամ նոյն բառերու ռուսական ձեւերէն :

Երրորդ՝ ընդունիլ ռուսերէն բառերը նոյնութեամբ այն պարագային, երբ անոնք զուտ ռուսական յղացք են եւ ընդունուած՝ եւրոպական լեզուներէն, ինչպէս՝ կոլխոզ, սովխոզ, ստախանով եւն. :

Ահա հիմնական տեսակէտները , որոնք եթէ նկատի առնուին, կարգ մը թիւրիմացութիւններ կը վերցուին, եւ հարցը չառնէր լեզուական պայքարի հանգամանք Հայաստանի եւ արտասահմանի միջեւ :

Պէտք է նկատի առնենք որ հայ ժողովուրդը կը գտնուի բացառիկ պայմաններու տակ : Անոր լեզուն կը զարգանայ երկրային տարբեր սահմաններու մէջ :

Երկրէն դուրս՝ նոյն լեզուն խօսող հատուածը պէտք է հետեւի մայր լեզուին, մայր երկրի խօսած եւ գրած լեզուին զարգացման, ցորչափ այդ լեզուն կը պահէ իր մաքրութիւնը եւ կը ձգտի լեզուական անկախութեան :

Միւս կողմէ անշուշտ չիտակ չէ որ արտասահմանի մէջ մեր լեզուն կանգ առնէ 1908ին մշակուած լեզուին սահմաններուն վրայ, չքալէ Հայաստանի մշակած լեզուին հետ, մնայ իր սկզբնական շրջանի զարգացումին վրայ :

Այսպէս ըրին Մխիթարեան հայրերը , անոնք կտրուեցան ժողովուրդի հետ կենդանի կապէն, ու արեւմտահայ գրական լեզուէն, անոնց գրած լեզուն կատարեց ինքնուրոյն զարգացում մը ու մինչեւ այսօր՝ կը պահէ կարգ մը ձեւեր եւ դարտուղութիւններ :

Ուրեմն եթէ մէկ կողմէ արտասահմանը պէտք է ճիգ ընէ հետեւելու արեւելահայ լեզուի բարեշրջումին, նոյնքան եւ նոյն հիմնական պահանջքէն մեկնելով, Հայաստանն ալ պէտք է ըլլայ նախանձախնդիր հայերէնի մաքրութեան, չխորթանալու համար, անհասկնալի դառնալով արտասահմանի ժողովուրդին :

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՌՈՒՄԸ

●

ԽՄԲ.— Արէնքի էլէֆթերիա օրաթերթը հետեւեալ խմբագրականը հրատարակած է, Սեպտ. 6ի դէպքերուն առթիւ.—

Աւելի քան տասը օրեր անցած են «Կոստանդնուպոլսոյ Երկրորդ Առում»էն ի վեր : Գործուած վայրագութիւններու եւ իր վրայ ծանրացող ահաւոր պատասխանատուութիւններու շուրջ տեղեկութիւններու սփրդումը արգիլելու համար Թուրք կառավարութեան կողմէ թափուած բոլոր ճիգերուն հակառակ, հիմա, ամբողջովին կրնանք պատկերացնել ոճիրը : Փաստականներու եւ զոհերու վկայութիւնները կան : Կայ նիւթը՝ զոր արագ ակնարկ մը նետելէ վերջ իրենց հետ բերին յունական թերթերու կողմէ ղրկուած թղթակիցները : Կայ նաեւ՝ ձայնը մէկ ֆրանսացի եւ մէկ անգլիացի լրագրողի, որ իրենց արտաճմլիկ նկարագրութիւններով փրկեցին ազատ աշխարհի մամուլին պատիւը :

Սկսինք վերջաւորէն : Կոստանդնուպոլսոյ մէջ քսան հազար Թուրքեր, երկու հազար վաճառատուններ փճացուցին, աւելի քան հարիւր միլիոն անգլիական ոսկի արժողութեամբ բարիքներ թալանեցին եւ յափշտակեցին եւ մէկ գիշերուան մէջ, հարիւր հազար Հելլէններ անգործ եւ տնանկ դարձուցին : Ասիկա է արդիւնքը :

Եւ գլխու պտոյտ պատճառող այս արդիւնքը՝ նոյնիսկ անուանական պետութեան մը մէջ, խուժան մը չէր կրնար ձեռք բերել այդքան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին : Միայն՝ իբրեւ հաւաքաբար կազմակերպուած գործողութեան արդիւնք կրնար իրագործուիլ : Եւ խնկապէս ալ, այլեւս ամէն ապացոյց կայ՝ թէ երկար ատենէ ի վեր Թուրք կառավարութեան եւ իր պետական մեքենայի հովանաւորութեան տակ մանրամասնօրէն յղացուած ծրագիր մըն էր որ գործադրուեցաւ : Ապացոյցները՝ ահաւասիկ :

Առաջին .— Օգոստոսի վերջին օրերէն, Թուրք կառավարութիւնը գիտէր, թէ ամէն ինչ պատրաստ էր : Միայն, պատեհ առիթին կը սպասէր գործադրութեան դնելու համար ծրագիրը, որուն մէջ միայն ժխտական մէկ հրահանգ կար : Պատրիարքարանին չդպիլ : Ատոր համար ալ , Օգոստոս 27էն անոր առջեւ դրուած էր ոստիկանական պահակախումբ մը, որուն ուժը ամէն օր կ՚աւելնար : Նախապէս՝ 60 հոգի էր : Յետոյ եղաւ հարիւր : Աւելի վերջ 150 : Եւ Սեպտեմբեր վեցի գիշերը այնքան շատցաւ, որ անպատիւ Մենտերէսի ոչ մէկ «անբիծ ուսանող» կրնար անոր մօտենալ : Ուրեմն, ինչ որ Թուրք կառավարութիւնը կ՚ուզէր որ չըլլար՝ չեղաւ : Եւ ինչ որ եղաւ՝ կ՚ուզէր որ ըլլար : Եւ ոչ միայն կ՚ուզէր, այլ նաեւ կազմակերպողը ինք էր :

Երկրորդ .— Փճացուելիք վաճառատուններու եւ տուներու ցուցակներ կային : Մանրամասն տեղեկութիւններով՝ որպէսզի սխալ մը չպատահէր :(Այդ ցանկերէն մէկ քանին, յետադային, իր աչքերով տեսաւ անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթի թղթակից Պ. Նոէլ Պարպըր) : Ո՞վ խմբագրեց այս ցուցակները : Խուժա՞նը : Ցանկերու գոյութիւնը կ՚ենթադրէ երկարատեւ նախապատրաստութիւն՝ գործակցութեամբը պետական մեքենային կամ՝ կէս – պետական կազմակերպութեան մը՝ առնուազն նոյնքան արդիւնաւէտ եւ նոյնքան զօրաւոր :

Երրորդ .— Ինչպէս երեսփոխանական ժողովին առջեւ ալ խոստովանեցաւ մշտաժպիտ կանխաթրապետը՝ Մենտերէս , մէկ քանի վայրկեանի մէջ, ամբողջ Պոլիսը ողողուեցաւ «մասնակցութեամբը արդէն նախապատրաստուած մաքերու » : Ո՞վ շարժման մէջ դրաւ եւ քսան հազար անասուններու այս մաքերը ցրուեց ծրագրով նախատեսուած բոլոր կողմերը :Միեւնոյն ժամուն, Պոլսոյ հարիւր զանազան կէտերուն վրայ հարիւր հրդեհներ ո՞վ վառեց : Պատմութիւնը կը վկայէ թէ՝ ամբոխը երբ իբրեւ ամբոխ գործէ, սովորաբար մէկ թիրախ կ՚ունենայ եւ չի կրնար իր ուժերը ղեկավարուած ձեւով բաժնել :

Չորրորդ .— Քանի մը ժամուան մէջ պողպատեայ փեղկերով օժտուած եւ երկաթեայ հաստ նիգերով ապահովուած երկու հազար խանութներ բանալու համար՝ մոլեռանդութիւնը բաւական չէ : Ոչ եղունգներով եւ ոչ ալ կատաղութեան փրփուրներով խանութներ եւ տուներ կը բացուին : Պէտք են թեքնիք մեծ միջոցներ, լծակներ, տապարներ, կացիններ , ոչ սովորական տեսակներէն : Եւ այդ միջոցները չեն ունենար քաղքենի կեդրոնի մը անհատները : Սակայն,, կ՚ունենայ Թուրք բանակի մեքենական ճիւղը եւ հրշէջ սպասարկութիւնը : Ատոր համար է որ, բեռնատար ինքնաշարժերով կը փոխադրուէին եւ կը բաժնուէին զանազան կէտերու վրայ զիրք բռնած գործադիր խումբերուն :

Հինգերորդ .— Ամէն մէկ շրջանի մէջ երկու տեսակ ճիւղեր գործեցին : Նախ կային հետապօտիչ խումբերը, որոնք իրենց ձեռքը ունէին ցանկերը եւ կը քննէին փճացուելիք ու կողոպտուելիք վաճառատուններն ու բնակարանները : Ապա՝ հարուածող խումբերը, որոնք այլեւս առատօրէն պարենաւորուած պատրաստ իրենց տրուած անհրաժեշտ թեքնիք բոլոր միջոցներով՝ գործադրեցին իրենց քանդիչ գործը :

Վեցերորդ .— Մոլարշաւը տեւեց ութ ժամ : Այս ժամանակամիջոցին ի՞նչ ըրաւ ոստիկանութիւնը, բանակը, կառավարութիւնը : Կարելի՞ է երեւակայել, ոչ ներկայի, այլ հեռաւոր անցեալի նոյնիսկ ձեւական պետութիւն մը, որ ու-

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՈՒՐՖԱՅԻ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
(ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

★

Չէթէապետ Հաճի Քէամիլ Զատէ Մուսթաֆա, որ Ս. Սարգիս վանքին եւ քաղաքին միջեւ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ մեծ ագարակ մը ունէր, հետեւեալը պատմած է, զինադադարէն վերջ վանքի որբանոցին տնօրէն Գէորգ Պէրպէրեանի : (Տես « Դիւցազնական Ուրֆան») .—

Ապստամբութիւնը ծագելուն, քաղաքը չէի, երրորդ օրը վերադարձայ : Իմացայ որ ծառաներս ու աղախիններս բանտարկուած էին ագարակին մէջ, օրերէ ի վեր լուր չկար անոնցմէ : Ղոլամներէս երկու հատ առի հետս, եւ ընդարձակ շրջան մը ըրի բերդին ետեւէն, Այնզլխայի շրջանէն մարդ չէր կրնար անցնիլ, Հայերը կը ծակծկէին զայն : Ո՞ւր սորված էին անոնք ատանկ նշանառութիւն :

Իրիկունը, ժամը մէկի ատենները՝ մութէն օգտուելով հոն հասայ : Վէքիլս, ծառաներս ու աղախիններս ողջ առողջ էին : Քիչ մը հանգչելէ վերջ հրամայեցի որ պատրաստուին քաղաք երթալու : Վէքիլս կը դողդղար, պատմեց, թէ այդ օր ցերեկին Հալէպի ճամբուն եզերքին վրայ (մօտաւորապէս մէկուկէս քիլոմեթր) գտնուող պահականոցը գրաւուած էր, յետոյ Հայերը զայն պարպելով վեր քաշուած էին, այս կռիւը տեւած էր կէս ժամ : Լէքլէր գիւղի Թուրք ժողովուրդը իրենց տուները թողած՝ փախած էին , այս գիւղը պարիսպին ստորոտը կը գտնուի : Արեւմուտի ժամանակ տեսած էին երկու Հայեր, որ ագարակին շուրջը կը պտտէին. շատ սարսափած էին որ մօտակայ վանքին մէջ ալ երկու պահակներէ զատ ուրիշ զինուոր չկար :

Դեռ վէքիլիս հետ խօսքս չէի լրացուցած, մէկը Թուրքերէն հրամայեց անձնատուր ըլլալ եւ դուրս գալ : Չէնքերնուս վազեցինք եւ պատուհաններուն տակ դիրք առինք : Ծառաներս վարն էին : Հրամանը կրկնուեցաւ, բայց մարդ չէր երեւնար : Մէկէն ծառերու ստուերներէն երեք հոգի սկսան առաջ գալ. ասոնք մեզ կանչեցին ու ըսին.— «Աղա քէօլէներդ ենք, Սլօն , Մջօն ու Օմարը, Հայերը մեզ կապեցին եւ ղրկեցին, որ ձեզ ըսենք, թէ անձնատուր եղէք» : Զպատասխանեցինք, բայց ղոլամներէս մէկը պատուհանէն ուզեց նայիլ, իսկ միւսին հրաման ըրի առաստաղի լամբը մարել, հազիւ խեղճը լամբին էր հասած, դուրսէն հրացանները որոտացին, ղոլամներս իրենց եղած տեղը ինկան : Անմիջապէս մէկ հարուածով լամբը մարեցի ու մի քանի ձեռք աննպատակ կրակեցի, իջայ առաջին յարկը, ետեւի դռնէն դուրս պրծայ, կ՚ուզէի վանքը ապաստանիլ, երկրորդ, երրորդ համազարկեր իրար յաջորդեցին : Հազիւ քսան քայլ հեռացած էի, երբ ինկայ ծառաներուս դիակներուն վրայ, եւ պահուեցայ անոնց մէջ :

« Յարձակողները չէնքէն ներս մտան, քիչ յետոյ դուրս ելան, չէնքին շրջակայքը բաներ մը կը փնտռէին, ուշադրութեամբ նայեցայ : Անդութները դիակները կը դանկտէին, կարծը ինծի պիտի գար : Սողոսկելով հեռացայ ատկից ու մօտակայ ջրուղիի մը մէջ պահուեցայ. վերջապէս հեռացան գացին. իսկ ես առանց ետեւ նայելու փախայ, բարեբախտ էի, որ ազատած էի : Տասնեւմէկ հոգի հոն ջարդուած էին այդ գիշեր : Իրաւ որ մենք շատ բաներ ըրինք, տեղի կամ անտեղի, բայց պատասխանատուն մենք չենք, վիզը տակը մնայ ընել տուողներուն ... բայց Հայերն ալ պակասը չթողուցին : Ո՞րը պատմեմ, այս աչքերս շատ բան տեսան :

ԽՄԲ.— Ուրիշ վկայութիւն մը՝ վաղուան թիւով :

նենայ ապահովութեան ուժեր, զինեալ ուժեր եւ քաղաքական կամ պալատական կառավարութիւն, եւ որ այսքան ժամերով անգլիանայ իր ամէնէն բազմամարդ քաղաքին մէջ տեղի ունեցող այսքան ահաւոր աղէտ մը։ Բայց կառավարութիւն չկար։ Բանակը կը քնանար (համազգեստով)։ Եւ ոստիկանութիւնը հրճուալից կը դիտէր խօլատօնը, հայրենասիրաբար քաջալերելով զայն եւ մասնակցելով անոր։

Երրորդ.— Նոյն գիշերը, նոյն ժամերուն եւ նոյն մեթոտով տեղի ունեցաւ նաեւ Իզմիրի «առումը»։ Հոն, միատարր հելլէն բնակչութիւն չկար։ Կային միայն ցուցահանդէսի յունական տաղաւարը, յունական հիւպատոսարանը եւ ՆԱԹՕի ճիւղի հելլէն սպաները, իրենց ընտանիքներով։ Անոնք ալ նոյն վերաբերումին արժանացան, առանց որ վարչական, ոստիկանական եւ զինուորական իշխանութիւնները իրենց մատը շարժէն, ծրագրի գործադրումը արգիլելու համար։

Սեպտեմբեր վեցին, քանի մը ժամուան մէջ, Թուրքիոյ Հելլէններու ստացուածքին, պատուին եւ կեանքին ինչպէս նաեւ եկեղեցիներուն եւ հաստատութիւններուն դէմ գործուած ահաւոր ոճիրները, խուժանային գործ չէին։ Կեդրոնի մը կողմէ երկարօրէն եւ մանրամասնօրէն կազմակերպուած գործողութիւն մըն էին, որուն նպատակն էր նիւթապէս բնաջնջել տեղւոյն հելլէնութիւնը։ Այս ծրագիրը — որուն առաջին մասը գործադրուեցաւ պատերազմի ընթացքին, «վարլըք վերկիսի»ի հաստատումով — ինչպէս առաջին փուլի առեններն ալ, չէր կրնար գործադրուիլ առանց Թուրք կառավարութեան մեղսակցութեան։ Ծրագիրը կը պարունակէ երրորդ փուլ մըն ալ — Թուրքիոյ հելլէններու ամբողջական բնաջնջումը՝ թշուառացումով եւ աւելի վայրագ ոճիրներով։

Ահաւոր երկընտրանք մը կը դրուի քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ — եթէ մնացորդներ կան անկէ։ Ան, իր ծոցին մէջ առած է Թուրքիան ալ։ Ուրեմն «ազատ աշխարհ» կոչուածին այս ընկերը, Սեպտեմբեր վեցի դէպքերով ապացուցանեց՝ թէ կամ իբրեւ պետութիւն գոյութիւն չունի եւ իր վարիչները անամօթաբար կը խաբեն մարդկութիւնը, իրենք զիրենք իբրեւ կազմակերպուած ազգի մը ներկայացուցիչները ցոյց տալով եւ ամէն կերպով զայն քամելով եւ կամ՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ ծայրամասին վրայ ստեղծած է պետութիւն մը, որ իր խէջը եւ գործը դարձուցած է պաշտօնական կանխաթրութիւնը — որուն համար, ցարդ մեծ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան Ամերիկացիք...։

ՆԱԶԱՐԷԹԻ մէջ (Պաղեստին) 150 Հայեր կան։ Կը կարծուի թէ տեղացի կարգ մը ընտանիքներ հայկական ծագում ունին։ Ոչ եկեղեցի, ոչ ալ դպրոց ունին։ Կը փափաքին գէթ մատուռ մը եւ մանկապարտէզ մը ունենալ։ Աթլէթ ծովեզերեայ հայկական գիւղ մըն է, որ կը գտնուի Յափայի եւ Հայֆայի երկաթուղիին մօտ։ Մօտ երեսուն տուն հայ կայ։ Եկեղեցի չունին։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

●

«Թուրքիոյ աշխատաւորութեան ծայրայեղ – աղքատացումը Բ. համաշխարհային պատերազմէն յետոյ» խորագրով գիրք մը հրատարակած է Երեւանի Քաղաքական եւ Գիտական գիտելիքներու տարածման ընկերութիւնը հեղինակութեամբ Ե. Գ. Սարգիսովի։ Հեղինակը, թրքական պարբերական մամուլի եւ այլ բազմաթիւ նիւթերու ուսումնասիրութեամբ, ցոյց կուտայ թէ տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի վրայ աշխարհակալներու տիրապետութեան պատճառով Թուրքիան վերածուած է գաղթավայրի։ Վաթսունէ աւելի օտար ընկերութիւններ Թուրքիայէն կը տանին քրոմ, երկաթ, կապար եւ այլ ռազմական նիւթեր։ Անոնց արտօնութիւն տրուած է լայնօրէն կատարել նաւթի լայն հետազօտութիւն Թուրքիոյ ամբողջ հողամասին վրայ։ Անոնց մենաշնորհներ տրուած է։ Օրէնքներ քուէարկուած են նաեւ շաղախի, ծծմբաթթուի, սիւփըրֆոսֆաթի, ելեկտրականութեան լամպերու, թուղթի, դեղագործական նիւթերու, օճառի եւայլն։ Տնտեսութեան ծայրայեղ չքաւորութիւնը ռազմական ծախսերը եւայլն անտանելի կը դարձնեն աշխատաւորին վիճակը։

7 – 14 տարեկան 40 հազար տղաք կ'աշխատին հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան մէջ։ 1952ին բաղդատմամբ 1938ին, գիները միջին հաշուով ութ անգամ բարձրացած են։ «Վաթան»ի համաձայն սննդեղէնի գիները 1953ի յունուարին բարձրացած են 512·5 առ հարիւր, իսկ աշխատաւորին վարձքը մնացած է նախապատերազմեան մակարդակի վրայ։ Գործազրկութիւնը, աղքատութիւնը, սովն ու համաճարակը, հիւանդութիւններու տարածումը կը կազմեն Թուրքին անբաժան ուղեկիցը։

Հողագործներու թիւը կը հասնի 12 միլիոնի։ Անոնք կը թափառին եւ կ'աւելցնեն մուրացկաններու թիւը։ Անոնք կը ծախեն իրենց երախաները։ «Անգարա» թերթը կը գրէ թէ «Բալու գաւառէն Յակուբ Կալկան իր Զէյնար աղջիկը երկու հարիւր ոսկիով եւ մէկ էշով ծախեց Կադր Դիմիր անունով մարդու մը։ Տեսնելով որ իր աղջիկը չի հնազանդիր, Յակուբ Կալկան կը սպաննէ զայն։ «Վաթան» կը գրէ թէ Պալըքէսիրի մէջ Ֆաթմա Դեմիրը իր 16 տարեկան աղջիկը ծախած է 150 ոսկիի։ Կիները այր մարդոց աշխատավարձքին կէսը միայն կը ստանան։ Աղքատութիւնը եւ սովը անբարոյութեան կը մղեն կիները։ Թուրքիոյ 55 նահանգներուն մէջ կայ վեց հարիւր հասարակաց տուն, կը գրէ «Վաթան»։ Իսկ ոստիկանութեան տեղեկութեանց համաձայն Պոլսոյ մէջ ցուցակագրուած են տասը հազար պոռնիկ։ Վատառողջ պայմաններու պատճառով, թոքախտը, ջերմը, սիֆիլիզը, տրախոմա տարածուած են, եւ չորս միլիոն հոգի կը տառապին ատոնցմէ։ 1937 - 1950 Թուրքիոյ մէջ բժիշկներու թիւը 3200էն իջաւ 2181ի, որով ամէն մէկ բժիշկի կ'իյնայ տասը հազար հոգի։

Քսանութհազար գիւղերուն մէջ չկան տարրկն. դպրոցներ։ Դպրոցական տարիք ունեցող երեքուկէս միլիոն տղոցմէն մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար տղայ դուրս մնացած են։ Էրզրումի նահանգին 1·134 գիւղերուն միայն 398 տարրական դպրոց ունին։ Դպրոցներ չկան նաեւ Կարսի նահանգին գիւղերուն մէջ։ Դպրոցական տարիք ունեցող տղոց թիւը Կարսի նահանգին մէջ 72·487 է, բայց միայն 24·898 տղայ եւ 12·227 աղջիկ դպրոց կը յաճախեն։

Միջնակարգ դպրոցներու թիւը կը կազմէ ընդհ. թիւին 23 առ հարիւրը։ Իսկ ամէն մէկ տասը հազարի վրայ միայն ութ հոգի բարձրագոյն կրթութիւն կ'առնեն։

(«Գրական Թերթ») Վ. ԱԽԱԳԵԱՆ

ՏՈՔԹ. Պ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

*

ԽՄԲ.— Հալէպի մեր պաշտօնակիցը, Արեւելք, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Տոքթ. Մանուէլեանի մասին, որ մեռաւ վերջերս, Պոլսոյ մէջ.—

...1927էն ի վեր, ճանչցանք մենք զինք իբրեւ անշեղ ու անկաշառ սահմանադրական մը՝ որ, ընդունելով հանդերձ թէ ազգային սրբազան այդ աւանդը ժամանակավրէպ տրամադրութիւններ ունի, կանխահաս նկատեց ամէն բարեփոխութիւն, յապաւում կամ յաւելում անոր մէջ, եւ իրեն նման քանի մը ցանցառ մարդոց հետ՝ ճակատ յարդարեց բախտախնդիրներու խմբակի մը դէմ։ Ինչ որ պատահեցաւ 1940ական թուականներուն՝ Արսլանեանական – Հակ Արսլանեանական պայքար անունով, ուրիշ բան չէր՝ բայց եթէ շարունակութիւնը հին դաւի մը։— Արսլանեան Արք.ի, «Ժամանակ» եւ «Նոր Լուր» օրաթերթերու շուրջ հաւաքուած մշուշոտ կարգ մը դէմքեր, հինէն ի վեր ազգային աթոռներու հետամուտ, մերթ Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի, ու, անոր մեկնումէն ետք, Նարոյեան Պատրիարքի եւ անոնց շուրջ բոլորուած աւանդապահ ժողովականութեան դէմ ճիհատ յայտարարած էին՝ 1920ական թուականներէն ի վեր։ Այդ մոլուցքը չէր տուեցաւ 1944ին մանաւանդ, երբ Նարոյեան Պատրիարքի մահէն ետք, նոր ցնցումներ չստեղծելու եւ հաւանական բարդութիւններ խնայելու կանխահոգութեամբ, օրուան ժողովականութիւնը եւ Կրօն. Ժողով՝ տեղապահութեան պաշտօնը վստահեցան Արսլանեան Արք.ի։ Անձամբ տեղեակ ենք այն խօսակցութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան Նարոյեան Սրբազանի տակաւին տաք ու անշունչ մարմնին քով, ի ներկայութեան հոգեւորական եւ ազգային ծանօթ դէմքերու, եւ այն պաշտօնական խոստումին՝ զոր Արսլանեան Արք. տուաւ, յարգելու համար կրօն. ժողովի հեղինակութիւնն ու սահմանադրական մեր կանոնադրութիւնները...։ Եւ սակայն, ծանօթ է թէ ինչ տխրաժամեր սրուեցան քանի մը շաբաթ ետք իսկ, ու պատրիարքարանը վերածուեցաւ Արսլանեանականներու կրպակի մը։

Տոքթ. Պաղտասար Մանուէլեան եւ իր շուրջ բոլորուած տարեց թէ երիտասարդ խումբ մը գիտակից ազգայիններ, վեց տարի պայքարեցան Արսլանեանական մենատիրութեան ու այդ անունով ծանօթ խմբակի մը անսանձ ապատականութեան դէմ, մինչեւ որ յաջողեցան վերահաստատել ժողովական կեանքն ու կարգ կանոնը՝ պատրիարքարանի մէջ։ Տոքթ. Մանուէլեան ջիղն էր ՀակԱրսլանեանական շարժումին, — տարբեր խօսքով՝ յառաջապահն էր Սահմանադրապաշտ հայ զանգուածներու, որոնց ձայնի ջախջախիչ մեծամասնութիւնն ալ եկաւ հաստատելու, թէ կղերապետական եւ պատեհապաշտական կիրքերը ի վերջոյ անխառունակ նահանջի եւ հրապարակային նուաստացումի խարանը կը վերապահեն բախտախնդիրներուն։

Յանձին Տոքթ. Պ. Մանուէլեանի, Պոլսահայութիւնը կը կորսնցնէ նաեւ բացառիկ մտաւորական մը։ Հմուտ էր գրաբարի, որուն նրբութիւնները գաղտնիք չունէին իրեն համար։ Մատենագրական մեր վաստակը բաց գիրք էր միշտ՝ իրեն համար։ Ծանօթ էր, խորապէս մեր պատմութեան, հին թէ նոր գրական վաստակին, մշակոյթին։ Հեղինակութիւն մըն էր բժշկական աշխարհին մէջ, — Պոլսական սահմաններով։ Մարդ մըն էր, որուն համար Ժողովականութիւնը, Պատրիարքարանը, ազգային շահերը միշտ դերիվեր մնացին անցաւոր արժէքներէ։

ԸՆԿԵՐ ԱՍԱՏՈՒՐ ԽՏՐԵԱՆ

●

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ընկեր Ասատուր Խտրեանի մահուան առթիւ, զոր գուժած էինք հոկտ. 1ին.—

Ընկեր Խտրեան ծնած է Կեսարիոյ մօտիկ՝ Մունճուսուն գիւղը, 1893 թուին։ Իր կրթութիւնը ստացած էր Կեսարիոյ Ս. Կարապետ Վանքի Միջնակարգ վարժարանին մէջ։ Ամերիկա եկած էր 1916 թուի սկիզբը։

Ընկեր Խտրեան Դաշնակցութեան շարքերը մտած էր իր պատանութեան օրերէն, երբ դեռ իր ծննդավայրն էր։ Հազիւ Ամերիկա ժամանած, միացած է Հ. Յ. Դ. Պոսթընի կոմիտէին։

Աշխոյժ, գործօն, մտայի ու պատրաստուած, ընկեր Խտրեան կարճ ժամանակի մէջ դարձած է շրջանիս աչքառու ընկերներէն մէկը։ Տարիներով եղած է անդամ «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագրութեան. եղած է խմբագիր «Ասպարէզ»ի եւ գործիչ՝ Քալիֆորնիոյ շրջանի։ Տագնապալի շրջանի մը՝ եղած է անդամ եւ քարտուղար Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէի։ Ամերիկայէն դուրս եւս կատարած է կուսակցութեան կողմէ իր վրայ դրուած պատասխանատու գործեր ու պարտականութիւններ։

Ընկեր Խտրեանի մահով, Ամերիկայի մեր շրջանի կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ իր սիրուած, անձնուէր ու գաղափարական ղեկավար ընկերներէն մէկը։

Յարգանք իր սիրելի յիշատակին եւ խոր ցաւակցութիւն հանգուցեալի ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Գարա Քէմալը կը ճանչնա՞ք։ Ճանփոլա՞թը, Ապտիւլգատի՞րը։

— Ճանփոլաթը կը ճանչնամ Սելանիկէն, Ապտիւլգատիրն ալ նոյնպէս, զինուորական կեանքի մէջ միասին էինք։ Գարա Քեմալը՝ բնաւ։

— Այստեղ յայտարարութիւն մը կայ, ուր կ'ըսուի թէ անգամ մը տեսակցած էք Գարա Քեմալի հետ։

— Բացարձակապէս ոչ։

— Շատ լաւ, գանք հիմա մահափորձի խնդրին։ Տեղեկութիւն ունի՞ք ատկէ։

Ալի Ֆուատ փաշա (յուզումով)։ Ոչ, որեւէ տեղեկութիւն չունիմ։ Միայն Սապիթ պէյ Շիւքրիւէն լսելով եկաւ Րաուֆ պէյի եւ ինծի պատմեց։ Եթէ նուազագոյն տեղեկութիւն մը ունենայի այդպիսի դաւաճանութեան մը մասին, իբր այս ազգին պատուաւոր մէկ զաւակը, իսկոյն իմաց կուտայի կառավարութեան։ Սապիթ պէյի խօսքերը լսելով, անգամ մը հարցափորձեցի Շիւքրիւ պէյը, որ ամէնէն չուրացաւ եւ ըսաւ. «Ուզեցի բարկացնել Սապիթը, գինովութեան մէջ ըսուած խօսքեր էին»։

— Ձիա Խուրշիտը ուրկէ՞ կը ճանչնաք։

— Երբ ես առաջին ժողովին նախագահ էի, ան ատենադպիր էր, այդ թուականէն կը ճանչնամ։

— Դուք իրեն պաշտօն յանձնեցի՞ք յանուն Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան։

— Սամսոնի մէջ կուսակցական մասնաճիւղ բանալու համար, թեկնածուներուն մէջ անոր անունը եւս դրած էինք։

— Փաշա, դուք ձեր ստորագրութեամբ յանձնարարական մը գրեր էք Ձիա Խուրշիտի մասին։

Կարդացուեցաւ Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութենէն Ձիա Խուրշիտի ղրկուած յանձնարարագիրը, որ կը հաղորդէր թէ Ձիա Խուրշիտ կուսակցութեան կողմէ Սամսոնի ճիւղին ներկայացուցիչ կարգուած է։ Յանձնարարագիրը կը կրէր Ալի Ֆուատ փաշայի ստորագրութիւնը։ Կարդացուեցաւ նաեւ կուսակցութեան կողմէ Ձիա Խուրշիտի տրուած գնահատականը։ Ասոր վրայ նախագահը.

— Ի՞նչ կ'ըսէք ասոնց, փաշա։

— Երկու տարի առաջ Սամսոնի մեր ճիւղը բանալու համար ձեռնարկներ ըրած էին։ Թեկնածուներուն մէջ Ձիա Խուրշիտի անունն ալ կար։ Կուսակցութեան վարչական ժողովը նախընտրութիւնը կեդրոնացուց իր վրայ, որովհետեւ Ձիա Խուրշիտ յաճախ Սամսոն կը գտնուէր։ Այդ յանձնարարագիրը ղրկեցինք, եւ հետագային վարչական ժողովը գնահատեց զինքը։

— Կը նշանակէ որ Ձիա Խուրշիտ ձեր վստահութեան արժանացեր է եւ դուք գրկաբաց ընդունած էք զինքը։

— Ընդհանուր ժողովին մէջ, եղբօրս՝ Ֆաիք պէյի ի պատիւ առաջարկուած էր։ Ես ալ ստորագրութիւնս դրի իբր ընդհանուր քարտուղար։

— Ի՞նչպէս բացիք Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան Իսթանպուլի ճիւղը։

— Մեր կուսակցութիւնը 4–5 տեղ միայն կրցաւ մասնաճիւղ բանալ։ Ես շարունակ կը յանձնարարէի չափաւոր ուղղութիւն։ Իսթանպուլի մասին ալ նոյն ուղին ցոյց տուինք։ Նախ վարչական ժողովէն Սապիթ պէյը ղրկեցինք, յետոյ Շիւքրիւ պէյ գնաց, կազմեց ընդհ. կեդրոնը, բայց բացումը յապաղեցաւ։ Ես միշտ «մի աճապարէք, բարդութիւններ մի ստեղծէք» կ'ըսէի։ Րաուֆ պէյ, որ կուսակցութեան Բ. նախագահն էր, միջամտեց եւ ամէնէն վերջ կառավարութենէն արտօնութիւն առաւ։

— Գիտէ՞ք թէ իրենց մէջ մարդիկ կային, որոնք Գարա Քէմալի վստահելիներն էին։

— Ոչ, լուր չունիմ։

— Իսթանպուլի ձեր մասնաճիւղին դրամը ո՞վ ղրկեց։

— Մենք ղրկեցինք։ Վարչական մարմնին կազմութենէն վերջ երկար պայմանաժամով փոխառութիւն մը կնքեցինք եւ 7000 ոսկի հայթայթեցինք։ Այս գումարը յատկացուեցաւ թղթեղէնի, ծառայի, վարձքի, Իսթանպուլի ճիւղին, քարտուղարին, չէնքին եւ զանազան ծախքերու։ Մանրամասնութիւնները Սապիթ պէյ աւելի լաւ գիտէ։ Իրողութիւնը այն է որ այդ ծախքերը փոխառութիւնով ապահովուեցան։

(Շար.)

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ազգ. ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, ներքին գործերու նախարարը յայտարարեց թէ հարկ է անմիջապէս գործադրել կարգ մը բարենորոգումներ, իբրեւ առաջին քայլ, գոհացում տալու համար Ալժերիոյ ազգայնականներուն։ Յառաջիկային պիտի քննուի ամբողջական վերակազմութեան խնդիրը։ Ներկայիս Ֆրանսա Ալժերիան կը կառավարէ կուսակալի մը միջոցաւ որ ենթակայ է ներքին գործերու նախարարին։ Առաջարկուած անմիջական փոփոխութիւնները շատ կարեւոր չեն համարուիր։ Ամբողջական ծրագիրը պիտի պարզէ վարչապետը, Պ. Էտ. Ֆոր։

Երէկ գիշեր վերջացած պիտի ըլլային վիճաբանութիւնները որոնք կը շարունակուէին երեք օրէ ի վեր։ Քաղաքական հոսանքները ժողովներ գումարեցին, ճշդելու համար իրենց դիրքը՝ քուէարկութեան պահուն։ Ընկերվարականները, որոնք դահլիճին թեր քուէարկած էին Մարոքի հարցին քննութեան առեն, այս անգամ բանաձեւ մը յօրինած են որ խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը եւ կը մերժէ վստահութիւն յայտնել։ Ներքին նախարարը պատասխանելով դանազան դիտողութեանց, յայտարարեց թէ անկարելի է մտածել ալժերիական ազգի մը մասին։ Ալժերիան ամբողջական մասը կը կազմէ Ֆրանսայի (էնթեկրասիոն), ինչպէս յայտարարուեցաւ 1947ին։ «Այն ատեն ամբողջութեամբ չգործադրուեցաւ սկզբունքը։ Այժմ աստիճանաբար պիտի գործադրեն բարենորոգումներով որոնք յանձնուած են Ազգ. ժողովին վաւերացման։ Կ'առաջարկեմ նոյեմբերի կէսէն առաջ քննել Ֆրանսան եւ Ալժերիան միացնող կապերուն զարգացման խնդիրը, կապեր որոնք աւելի համապատասխան ըլլան օրուան պահանջներուն։ Ամէն պարագայի մէջ, վիճելի չի կրնար ըլլալ Ալժերիոյ նահանգային հանգամանքը, ոչ ալ Ալժերիացիներու ֆրանսական հպատակութիւնը»։

Վիճաբանութեանց ընթացքին դիտողութիւններ եղան ռազմական գործողութեանց խստութեան մասին։ Նախարարը պատասխանեց թէ ազգային պաշտպանութեան նախարարը Ալժերիա պիտի երթայ մօտերս, քննութիւն կատարելու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ երեսփ. ժողովին մէջ, 77ի դէմ 200 ձայնով։ Նոր վարչապետը, Քարամանլիս, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ իբրեւ շինարար։

ՄԱՐՈՔԻ անկախութեան կուսակցութիւնը (Իսթիքլալ) տրամադիր է մէկ-երկու հրեայ նախարարներ առնելու նոր կառավարութեան մէջ։ — Զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին յարաճուն ուժգնութեամբ։

ԹԱՆՁՐ ՄՇՈՒՇ ՄԸ կը տիրէ Մանշի վրայ։ Քանի մը նաւեր ընկղմեցան։ Անգլիոյ մէջ մշուշը կը խանգարէ երթեւեկը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տիրուհի Մինասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

***

Պ. Ե. Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Թ. Արիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ իրենց յաւէտ ողբացեալ մօր Տիկին Վերոնիքա Նազարէթեանի մահուան առաջին տարելիցին՝ եւ ողբացեալ Տիկին Իրմա Ե. Նազարէթեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգող բարեկամները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Կ. Խաչի Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանքի գումարը, զոր նուիրած էր Տիկին Ա. Յ. Մալաքեան, իր ամուսինին մահուան քառասունքին առթիւ, Մարսիլիոյ Մայր Եկեղեցւոյ միջոցով։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի ընկերվարական ներկայացուցիչները եւ տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ։

Ջերմութիւնը ապահովուած է։

Մուտքը ազատ է

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը։

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան։

1914 - 18 եւ 1939–45

Ա. մաս, առաւօտ.— Այս Կիրակի, Փրբատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ։

Կը տօնուի Արարայի ճակատամարտի 37րդ տարելիցը։

Ի ներկայութեան Ֆրանսացի զինուորական եւ քաղաքական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ Ֆրանսական Ռազմիկներու Ընդհ. Ընկերակցութեան իրենց դրօշակներով եւ Գերիներու Միութեան։

Պատարագէն վերջ Դրօշի պարզում, մասնակցութեամբ Զին. նուագախումբի։ Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները։

Պիտի խօսի Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Սպայ Պատուոյ Լէգէոնի եւ Պատուակալ նախագահ Ռազմիկներու Միութեան։

Բ. մաս, ժամը 13ին.— Ճաշ Ֆրանք եւ Հայկական Շաթօ տէ Ֆլէօրի մեծ սրահին մէջ։

Sous la présidence effective de M. GASTON DEFFERRE, Député, Maire de Marseille Ancien Ministre. Seront présents également Le Colonel BERGASSE, Député, Ancien Ministre, Madame La Marquise De Foresta, l'Amiral Bosvieux et d'autres personnalités.

Ճաշագին 1200 Ֆր։ Ճաշի տոմսերը ապահովել մինչեւ հոկտ. 13։

Գ. մաս, ժամը 16ին.— Պարահանդէս կ'ընուագէ Օրքէսթրը Սէրժ Կարօ։

Մուտքը ազատ է։

Ճաշկերոյթի տոմսակներու համար դիմել քարտուղարութեան՝

6. Rue d'Arcole

Սէն Ժերոմ Շէհրեանի, Պոմոն Վահրամ Պապուխեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի։ Սէնթ Անթուան Վահանեանի, Մարսէյլ քաղաք Յ. Պապախկիտեանի, 28 ռիւ տէ Տօմինիքէն, Պուլվար Օտտօ Արզումանեանի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի ընկեր Առլէն Փափազեան։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։ Այս չաբաթ ժամը 21ին, 19 ռիւ տէ գ'Ալուէթ, (Տիկին Պաղիկեանի բնակարանը)։

Կը խօսի Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Արեւելեան խմորեղէն շինող երիտասարդ մը որ արհեստէն հասկնայ։

Դիմել՝ Ս. Մարգարեանի,

32, Rue de Trévise, Paris (9)

ԾԱԽՈՒ Է

Կարեւոր քանակութեամբ խարկած սուրճի կտորուք։ Դիմել՝

Lhéritier, 89, Rue de Paris, Charenton
Tél. ENT. 00-86

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Օր. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պ. ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Նշանուած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մուրատեանի (Վիէն)։

Լիոն, 8 Հոկտ. 1955

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ
40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ։

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայր Գրիգոր Վ. Հէպոյեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն, երաժշտագէտ (դաշնակ), Տիկ. Լիւսի Ամիրայեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Լեւոն Մոմճեանեանց, (Եգիպտոսէն)։

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտքը 300 ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար այս տարի վարձուած է ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ զոյգ սրահները Փլաս Սէն Ֆ'Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ։

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օգափոխութեան կայանին։

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր։

Նուագախումբ TITO FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով։

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

ցութեամբ Մեսումեցի։ Արաքսի Մուրամասնակցին Օր. Շ. Պէճկեան, ընկերակ-Հայկական գեղարուեստի բաժինին կը տեան երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը մատչելի։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան Լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՁԵՌՆԱԾՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ

Les MANDELS (պարեր), Մանրէֆեններու տողանցք

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել

Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48

SALLE PLEYEL

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Նիւ Եորքէն վերադարձին կուտայ իր տարեկան միակ նուագահանդէսը

ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝

Mendelssohn, Prélude et Fugue en fa min. Schumann, Allegro et Carnaval op. 9
Schubert, Gde. Fantaisie «The Wanderer», Debussy, Granados, Chopin,
Piano STEINWAY Noel Gallon, Toccata (première audition

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հաճընի Հայր. Միութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ, 23 ՀՈԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԷՆ 24

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ եւ հայկական պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆ առաջին անգամ ըլլալով իր ամբողջական կազմով (14 հոգի)։

Ճոխ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով

ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ մեծ սրահը Փլաս Սէն Թ'Օքիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել՝ Մ. Գրաճեանի 133, Rue de la l'Abbé - Groult, Paris

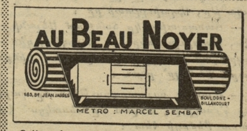
եւ Պ. Վ. Թուրսադխեանի 50, Rue Cascades, Paris, (20)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս եռեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը ոզջերթի թէյասեղան մը սարքած է այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի, ընկերուհի եւ ընկեր Գ. Կոփոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, Կ. Խաչի անդամուհիներ եւ բարեկամներ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • SAMEDI 15 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7802 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3213

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԴԵՍԻՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԸ

*

Ապրի՜լ կ՚ուզէին, եւ կռուեցան, ինչպէս բոլոր անոնք որ դարձեր էին անտէր զոհերը գազանաբարոյ իշխանութեան մը:

Շատ պարզ էր իրենց նշանախօսքը.—

Զա՛րկ, երբ կը զարնեն:

Կռուէ՛ ձեռքդ եղած հրազէնով կամ սրազէնով:

Եթէ ոչ մէկն ունիս, ոչ ալ միւսը, կռուէ եղունգներով եւ ակռաներով:

Երբ կը փորձեն խափանել արեւդ, աշխարհի վրայ չկայ օրէնք մը որ կաշկանդէ թեւերդ:

Զա՛րկ բոլոր ուժովդ, յանուն ապահովութեան եւ ազատութեան:

Եւ թող ուրիշներն ալ հետեւին քեզի:

Որեւէ թշնամի ուժ ի վերջոյ կ՚ընկրկի, երբ իր դիմացը տեսնէ դիմադրական ճակատ մը՝ ամուր եւ վճռական:

Հայրերը հազար հնարք փորձեցին, Գազանը սանձելու համար: Որդիներն ալ նոյն ճամբուն հետեւեցան, ճակատագրական պարագաներու մէջ:

Եւ սակայն, բաժակը յորդած էր:

Եւ ափ մը քաջեր պատմական Եդեսիան դարձուցին միջնաբերդ ինքնապաշտպանութեան, ապշութեան մատնելով արիւնարբու թշնամին:

Ափ մը քաջեր դիմադրական ճակատ յարդարեցին երկու անգամ, 1915ի եւ 1919ի աշնան:

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, կատարեալ գոյամարտ մըն էր որ կը մղուէր: «Կա՛մ ապրինք ազատ և անկախ, եւ կամ թշնամին թող միայն գերեզմաններ եւ աւերակներ գտնէ իր առջեւ»:

Հատորներ գրուած են արդէն, երկու ճակատամարտներու մասին, մայրենի կամ օտար լեզուներով:

Եւ դեռ նոր լոյս տեսաւ բուն Յուշապատումը, «Դիւցազնական Ուրֆան», սրբազան մատեան ոչ միայն Եդեսիոյ մնացորդներուն, այլ եւ ամբողջ Հայութեան համար:

Տարագիր բազմութիւնները թղթատելով այդ ծանրամարմին հատորը — 1500 էջ եւ պատկերազարդ — այնտեղ պիտի գտնեն ներշնչումի եւ սփոփանքի աղբիւրներ, ինչպէս միւս հերոսապատումներուն մէջ:

Պիտի գտնեն «բազում գործս արութեան», մէկը միւսէն յանդուգն եւ պանծալի:

Թնդանօթներով ու հրացաններով սպառազէն Թուրքն անգամ կը խոստովանէր, հակառակ իր սանձակոտոր կատաղութեան.

— «Այդ քաղաքին բոլոր Հայերն ալ, մէջն ըլլալով նաեւ կիները, այդպէս էին, քաջ եւ անվախ. ափսո՜ս որ կեավուր էին... (վիրաւոր ենթասպայ մը):

Ուրիշ վկայութիւն մը, նոյն հատորէն.

— «Հայերը ոչ գիշեր ունէին, ոչ ցերեկ. միշտ արթուն կը հսկէին»:

... Մութին մէջ, կարծես քարն ու պատը սեւ սատանաներ դարձած՝ մեր վրայ կը յարձակէին»:

Եւ դարձեալ Թուրք մը — նոյն վիրաւոր ենթասպան է որ կը պատմէ թէ ինչպէս 14 տարեկան պատանի մը երկու ռումբ նետեց, ահուսարսափի մատնելով խուժանը:

Մինչեւ այսօր ալ խնդէտներ ունինք, որոնք օտար իշխաններու եւ արքաներու քաջագործութիւնները կը պատմեն իրարու, տեսակ մը պարծանքով:

Թէեւ մենք իշխաններ չունինք այսօր, բայց մեր ժամանակակից պատմութեան հերոսները իշխանապետութիւն մը կը կազմեն, շքեղ եւ յաւիտենական:

Անոնց ոգին պիտի լուսաւորէ ձեր ճամբան, օտարութեան մշուշին մէջ:

Անոնց արիւնը միւռոն է ձեզի համար, — դուք որ ողջ մնացիք:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ՚ԱԶԴԱՐԱՐԷ ԻՐԱՆԻ

●

«1921Ի ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԿՈՒՏԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼՈՒ»

Խ. Միութիւնը հետզհետէ վճռական դիրք մը կը բռնէ Իրանի հանդէպ, վտանգաւոր գտնելով անոր յարումը Թուրքեւիրաքեան դաշինքին: Պաշտօնական բողոքէն անմիջապէս վերջ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» խմբագրական մը հրատարակեց, երեք սիւնակի վրայ, մեղադրելով Մ. Նահանգները, Անգլիան եւ Ֆրանսան, շեշտելով թէ երեքն ալ կ՚օգտագործեն Ժընեւի ոգին, իբրեւ քարոզչական խայծ մը, «պարտկելու համար Արեւմուտքի յարձակողական դիտումները, զինուորական նոր խմբակցութիւններ կազմելով»: Պաշտօնաթերթն ալ ոչ-բարեկամական արարք մը համարելով Իրանի որոշումը, կ՚ազդարարէ որ պահէ իր չէզոքութիւնը: Թերթը աւելի յառաջ երթալով, դիտել կուտայ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ ի հարկին յիշեցնել 1927ի դաշնագրին տրամադրութիւնները: Այս դաշնագիրը կը հաստատէ 1921ի դաշինքին էական կէտերը, հետեւաբար կ՚արտօնէ որ Խ. Միութիւնը գրաւէ Իրանը, եթէ այդ երկիրը գործողութեանց խարիսխ դառնայ թշնամի պետութեան մը համար: Խ. Միութեան տեսակէտով, Պաղտատի ուխտին միւս գինակիցները, Իրաք, Թուրքիա եւ Մեծն Բրիտանիա, ինչպէս եւ հաւանական թեկնածուներ, օրինակ՝ Մ. Նահանգները, թշնամի պետութիւններ են, երբ զօրք տեղաւորեն Իրանի հողին վրայ: Խորհրդային թերթերուն հրատարակութիւնները այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ Մոսկուա պատասխանատու պիտի նկատէ արեւմտեան պետութիւնները, եթէ Ժընեւի նոր խորհրդաժողովը ձախողի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵ՞Ր

«Փրաւտա» մասնաւորապէս կը յիշեցնէ. —

«Արեւմտեան պետութեանց դիրքը կ՚ապացուցանէ թէ անոնք կը շարունակեն պաղ պատերազմի քաղաքականութիւնը, ձգտելով ոչ թէ դիւրացնել, այլ ծանրացնել միջազգային յարաբերութեանց լարումը: Ինչպէս կ՚երեւայ արտասահմանէն առաջին լուրերէն, արեւմտեան մամուլը կը ծափահարէ Իրանի յարումը Թուրքեւիրաքեան դաշինքին, բացորոշ է թէ այն շրջանակները որոնք Իրանը դրին քարիւղի մենաշնորհներու եւ գաղթային կարգուսարքի լուծին տակ, այժմ կը ջանան աւելի ծանր հարստահարութիւն մը պարտադրել Իրանի եւ զայն դարձնել ամրացեալ դիրք մը յարձակողական գործողութիւններ կատարելու համար Խ. Միութեան դէմ: Թեհրանէն հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ այն շրջանակները որ կը փորձեն յարձակողական խմբակցութեան մը մէջ խրել Իրանը, կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի համակերպի միջազգային յանձնառութեան այս բռնաբարման: Խորհրդային ժողովուրդը չի կրնար անտեսել Իրանի ծրագրեալ մուտքը ռազմական խմբակցութեան մը մէջ որ ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ»:

Թերթին տեղեկութեանց համաձայն, ամերիկեան խարիսխներ պիտի հաստատուին Իրանի մէջ, իբրեւ հետեւանք՝ անոր միացման՝ Պաղտատի ուխտին: «Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի ռազմական խմբակցութեանց կազմակերպիչները այժմէն կը ծրագրեն գործողութիւններ կատարել Իրանեան Ատրպատականի եւ Քիւրտիստանի մէջ՝ Թուրք զինուորներու միջոցաւ, իսկ Խորասանի մէջ՝ փաքիստանեան զինուորներով»:

Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ալ դիտել կուտան թէ 1921ի դաշնագրին 6րդ յօդուածով Խ. Միութիւնը իրաւունք ունի զօրք ղրկելու Իրան, եթէ երրորդ պետութիւն մը Իրանը դարձնէ ռազմական գործողութեանց խարիսխ մը՝ Խ. Միութեան դէմ»:

Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, այժմէն վտանգուած է Շահին ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա, որ տեղի պիտի ունենար յառաջիկայ գարնան: Կուսակցական պաշտօնաթերթը այս առթիւ ալ դիտել կուտայ թէ իրականութեան յայտնապէս կը հակասէ Իրանի վեհապետին Հոկտեմբեր 8ի յայտարարութիւնը, որով չէզոքութեան հաւաստիքներ կուտար:

Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Իրանի որոշումը կրնայ աւելի ամրապնդել Խ. Միութեան եւ Եգիպտոսի յարաբերութիւնները եւ վարչապետ Կամալ Նասրի յառաջիկայ այցելութիւնը կրնայ քաղաքական եւ տնտեսական աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Արաբական Դաշնակցութեան եւ համայնավար երկիրներուն միջեւ:

ԻՍԿ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԷՋ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆ

*

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ չափազանցուած են Մոլոթովի առարկութիւնները Իրանի դէմ եւ իրաւական հիմք չունին: Թեհրանի բրիտանական դեսպանատան գործակատարը Իրանի վարչապետին յանձնեց գիր մը որով անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որ Իրանը միացաւ Թուրքեւիրաքեան դաշինքին:

Նոյն օրը Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնն ալ գոհունակութիւն յայտնեց պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ուր կ՚ըսէ թէ Իրանի որոշումը «անգամ մը եւս կ՚ապացուցանէ որ «Միջին Արեւելքի ազգերը կ՚ուզեն եւ կրնան շրջանային կարգադրութիւններ կատարել հաւաքական ինքնապաշտպանութեան համար, համաձայն Ազգաժողովի ուխտին: Միջին Արեւելքի ազգերուն հիւսիսային շրջանի համախմբումը բնական շարժում մըն է որ խաղաղութիւն, հաստատուն վիճակ եւ բարգաւաճում պիտի բերէ այդ շրջանին մէջ: Ոչ մէկ պարագայի տակ այս բնական ընկերակցութիւնը կրնայ թշնամական կամ սպառնալից եւ կամ ուրիշ ոեւէ ազգի դէմ ուղղուած համարուիլ: Մ. Նահանգները տեւականօրէն շահագրգռուած են Իրանի հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան պահպանումով: Այդ շահագրգռութիւնը հիմնական գիծ մը կը կազմէ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ որ կը ձգտի օգնել Իրանի եւ ուրիշ ազատ ազգերու, ապահովելու համար անոնց ինքնապաշտպանութեան եւ տնտեսական ու ընկերային յառաջդիմութեան»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԹՆՃՈՒԿԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

*

Վիճաբանութիւնները վերջացան առջի օր եւ քուէարկութիւն պիտի կատարուէր գիշերը, ճշդելու համար Ազգ. Ժողովին դիրքը կառավարութեան հանդէպ: Վարչապետը երկար ճառ մը խօսելով, խնդրեց որ Ազգ. Ժողովը վաւերացնէ Ալժերիոյ աստիճանական բարենորոգման ծրագիրը՝ քաղաքական, ընկերային թէ տնտեսական: Այս առթիւ բացատրեց թէ հնարալից առաջարկներ չունի, ոչ ալ շլացուցիչ լուծում: Իր կարծիքով, անկարելի է կատարել նոյնացումը (ասիմիլասիոն), վասնզի այդ երկրին 8.000.000 բնակիչները կը հպարտանան իրենց սեփական հաստատութիւններով եւ չեն ուզեր ձուլուիլ արեւմտեան քաղաքակրթութեան մը մէջ: Ըսաւ թէ մերժած է նաեւ ոեւէ դաշնակցային կարգուսարք Ալժերիոյ համար, որովհետեւ յարմար չէ գտներ որեւէ ծրագիր որ կրնայ առաջնորդել ալժերիական պետութեան մը եւ հաւանական անջատման: Ուրեմն կ՚առաջարկէ ազատ ընտրութիւններ Ալժերիոյ մէջ եւ բարեփոխում ներկայ կարգուսարքին, աւելի շատ ձայն տալու համար Իսլամներուն՝ տեղական գործերու մէջ: Տակաւին մշակուած չեն այս բարեփոխումներուն ճշգրիտ ծրագիրները, որոնք մասամբ կախում ունին բուն իսկ Ալժերիացիներու բաղձանքներէն: Անմիջական փոփոխութեանց մասին ալ խօսելով, Պ. Էտ. Ֆոր բացատրեց թէ անհրաժեշտ է գործել [illegible] միջին բարենորոգումներով, օրինակ՝ օրէնքներ հաստատել արաբերէնի ուսման, պետութեան և կրօնի անջատման մասին եւն.: Եզրակացնելով, շեշտեց թէ ծանրակշիռ խնդիր մըն է մէկ միլիոն Ֆրանսացիներու եւ ութ միլիոն Ալժերիացիներու համակեցութիւնը: Այս առթիւ յիշեց թէ այժմ 320.000 զինուորներ կը գտնուին Հիւս. Ափրիկէի մէջ, մեծ մասը Ալժերիա:

Վիճաբանութեանց ընթացքին կարգ մը երեսփոխաններ ըսին թէ սնանկացած են կառավարութեան փորձած մեթոտները: Քուէարկութեան պահուն ընկերվարական ներկայացուցիչը յայտարարեց. — Ցոյց մի՛ դնէք մեր քուէներուն վրայ:

× Ալժերիոյ ազգայնականները Ազգաժողովին դիմեցին, որպէսզի միջամտէ, կրակը դադրեցնելու եւ ընդհ. ժողով մը կազմելու համար միջազգային հսկողութեամբ: Այս առթիւ յուշագիր մը բաժնեցին Ազգաժողովին 60 անդամ - երկիրներուն պատուիրակութեանց:

× Ընդհարումները կը շարունակուին Ալժերիոյ զանազան մասերուն մէջ:

× Վերջին պահուն դահլիճը վստահութեան քուէ պահանջեց: Ժամանակը ուշ ըլլալով (ուրբաթ առտու ժամը 5), քուէարկութիւնը յետաձգուեցաւ երեքշաբթի օրուան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ ըմբոստները զէնք եւ պաշար կը ստանան ուղղակի Եգիպտոսէն, մեղսակցութեամբ սպանիական Մարոքի դատական նախարարին, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Ֆրանսական զօրքը յաջողեցաւ դիրք բռնել Ռիֆի լեռնաշղթային բարձունքներուն վրայ, փակելով սպանիական Մարոքի ճամբան: — Փարիզի մէջ ձերբակալուեցան 40 ուսանողներ, երբ թռուցիկներ կը բաժնէին Սէն Միշէլի հրապարակին վրայ, բողոքելով Հիւս. Ափրիկէ նոր զօրք ղրկելու որոշման դէմ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Մոլոթով եւ Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, «բարեկամական» խորհուրդ մը տուին Քանատայի արտաքին նախարարին որ Մոսկուա կը գտնուի, — «Բաժնուեցէք Ատլանտեանի կազմակերպութենէն»: — Կ՚ըսուի թէ Քանատա ցորեն պիտի ծախէ Խ. Միութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարկարեթ իշխանուհին աւելի քան մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ գնդ. Թաունսէնտի հետ: Կը կարծուի թէ արքունիքը հաւանած է որ ամուսնանան:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երկու օտար օդանաւեր թշնամական թռուցիկներ ձգած են Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ:

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ անփոփոխ պիտի մնայ: Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ 500 կրամնոց երկայն հացը (75 սանթիմեթր) պիտի ծախուի 40 ֆրանքի, կէսը՝ 20ի:

ՄՇՈՒՇԸ կը թանձրանայ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Հոլանտայի եւ ուրիշ երկիրներու վրայ, ինչպէս եւ Մանշի մէջ, խանգարելով հաղորդակցութիւնները.

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻԹ ՄԸ ԱՐՑՈՒՆՔ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՆ ՎՐԱՅ

(ԱՔՍՈՐԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

1915 Հոկտեմբեր 14ը, Խարբերդի երբեմնի հայութեան ամէնէն դժբախտ օրը եղաւ: Քառասուն տարի առաջ այդ օրն էր որ կը սկսէր տեղւոյն տարագրութիւնը, փոխ կուսակալ Ջեքերիայի հրամանով: «Հայ աքսորելու այս մասնագէտը», ինչպէս կը կոչէին զայն Թուրքերը, Ռոտոսթոյի հոծ հայութեան գործը լրացնելէ ետք Սեպտեմբերին սկիզբը կուգայ Էտիրնէ: Այդ օրերուն քաղաքը եղերական դէպքերու նախօրեակին կը գտնուէր: Սեպտեմբեր 26ին Պուլկարները պիտի գրաւէին քաղաքին արեւելակողմի Գարա Աղած արուարձանը, ուրկէ կ'անցնէր երկաթուղին: Անոնք Թուրքիոյ հետ միասին կռուելու համար պայման դրած էին Գարա Աղած–Տէմոթիքա գծին տիրացումը: Կէլիպոլուի Թերակղզիին վրայ. խրամային կատաղի կռիւներ կը մղուէին, մէկ կողմէ գերման սպաներէ առաջնորդուած Մէհմէտճիկներուն եւ միւս կողմէ աւստրալիացի եւ հնդիկ զինուորներու միջեւ, որոնք Թերակղզիին եւրոպական կողմը ցամաք ելած էին զօր. Համիլթընի հրամանատարութեամբ, դիւրացնելու համար անգլեւֆրանսական միացեալ տորմիղին անցքը Տարտանէլէն:

Հրետանիի խուլ արձագանգը կը հասնէր մինչեւ քաղաք: Հայերը անձկութեամբ ականջ կուտային ատոր, յուսալով թէ մէկ օրէն միւսը Պոլիսը կ'իյնայ, Թրակիան կ'անջատուի Անատոլեան Թուրքիայէն ու հալածանքներու վտանգը կը փարատի:

Ջեքերիայի առաջին գործը կ'ըլլայ Գարաղաճի յանձնումէն երկու ժամ առաջ, տեղին բնակիչներէն 44 Հայեր առեւանգելով քաղաք բերել եւ խմբովին աքսորել Փոքր Ասիա:

Քաղաքի Հայերը, որ մինչեւ այդ բոլորովին զուրկ էին քաղաքական հալածանքներու փորձառութենէն, աքսորի այս առաջին դէպքին մէջ չուզեցին տեսնել սպառնացող մօտալուտ վտանգը եւ որեւէ պատրաստութիւն չտեսան: Այնպէս որ, Հոկտեմբեր 14ի չորեքշաբթի գիշերը ահաւոր անակնկալ մը եղաւ իրենց համար: Անոնք, նոյն գիշերը, երբ տան դուռը բացին, զիրենք աքսորելու եկած ոստիկան – ոստիկաններու առջեւ գտնուեցան: Մթութեան մէջ կը կազմուի կառքերու առաջին կարաւանը որ տարուան դէմ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Ալփուլլուի կայարանը: Հոն հասած ամէն աքսորականները երկու մասի կը բաժնուին, մէկ մասը Ռոտոսթոյի, միւս մասը Պոլսոյ վրայով կը նետուին Իզմիթ, ուրկից բոլորը մէկ լեցուելով բեռնատար վակոններու մէջ, կը քշուին մինչեւ Գոնիա եւ Պոզանթի, ասկէ անդին յանձնուելու համար ահաւոր անյայտութեան գիրկը:

Խարբերդի հայ բնակչութեան աւելի քան երկու երրորդը կը տարագրուի երեք յաջորդական կարաւաններով: Կը մնան միայն կառավարական եւ օտար հաստատութեանց պաշտօնեաները իրենց ընտանիքներով, զինուորի քանի մը ընտանիքներ եւ յետին ծայր չքաւորներ: Շատեր բռնի կ'իսլամացուին ու հաւանաբար երկար ատեն իսլամացած պիտի մնային, եթէ այդ օրերուն պատահմամբ քաղաքէն անցնող գերման զօրավար Մաքէնզէն, գերման քոյրերուն թելադրութեամբ, չբողոքէր կառավարութեան եւ իրենց կրօնին վերադարձնել չտար մեր ազգակիցները:

Աքսորականներուն տաժանքը կը տեւէ երեք տարի: Շատեր կ'իյնան Տէր Զօրի եւ Շամի արեւակէզ ճամբաներուն վրայ: Ի վերջոյ, Թուրքիա, ջախջախուած, ծունկի կուգայ Համաձայնականներուն առջեւ եւ կը ստորագրէ Մունտրոսի զինադադարը (30 Հոկտ. 1918): Ոճրապարտ Իթթիհատականներուն անկումով Իթիլաֆականները գործի գլուխ կ'անցնին: Հայերուն ընդհանուր ներում կը շնորհուի: Վերապրողները, քիչ քիչ կը վերադառնան իրենց ծննդավայրը, ու կը տիրանան իրենց կալուածներուն: Առաջնորդարանը, եկեղեցիներն ու վարժարանները կը վերաբացուին: Մէկ խօսքով գաղութը, սրբելով իր արցունքը, կը վերսկսի ապրիլ նոր կեանք մը: Չկար այլեւս Թրքական սարսափը: Քաղաքը Համաձայնականներուն գրաւումին տակ է: 1920ին, յոյն բանակն է որ պիտի գրաւէ զայն, իր տիրապետութիւնը տարածելով մինչեւ Չաթալճա:

Բայց 1922ին նորէն սեւ ամպեր կը կուտակուին հորիզոնին վրայ: Քեմալական շարժումը, Ինէօնիի յաղթական ճակատամարտէն ետք սպառնական կը դառնայ: Անգարա կը պահանջէ Թրակիոյ պարպումը: Յունաստան, լքուած իր երէկուան հզօր զինակիցներէն կը ստիպուի տեղի տալ: Կը պարպէ արեւելեան Թրակիան, Չաթալճայէն մինչեւ Էտիրնէ, պահելով միայն Գարա Աղած արուարձանը, Մարիցա գետէն անդին, Օրէսթիա անունին տակ:

Այս մեծ նահանջին հետեւանքով մօտ 200 հազար յոյն գիւղացիներ, խուճապահար կ'անցնին Մարիցան ու կը ցրուին արեւմտեան Թրակիոյ գիւղերը: Անոնց խղճալի թափօրին ետեւէն կուգային Փոքր Ասիոյ, Ռոտոսթոյի, Մալկարայի հայութեան չուառուն բեկորները: Անոնց մեծ մասը կ'անցնի հին Յունաստան, ուրիշ կարեւոր մաս մըն ալ կ'ուղղուի դէպի Պուլկարիա որ իր սահմանները բանալով գրկաբաց կ'ընդունի փախստականները:

Գալով Թրքական Խարբերդի մէջ ապրող Յոյներուն, որոնք ստուարաթիւ էին, ամբողջութեամբ կ'անցնին Մարիցան ու կը հաստատուին մեծ մասով Օրեսթիա ու շրջակայքը: Հայերը, բացի քանի մը տասնեակ ծերերէ ու Թրքասէրներէ նոյնը կ'ընեն: Քիչ ատենէն, փոքրիկն Օրեսթիա բազմամարդ ու վաճառաշահ կեդրոն մը կը դառնայ:

Բայց Խարբերդցիք ուր որ ալ երթային դժբախտ ճակատագիրը ետեւէն կուգար: Տարի մը չանցած, Լօզանի սակարկութեանց ընթացքին Վէնիզէլոս Իսմէթին կը թողու Օրեսթիան, ծննդավայրի վերջին պատառիկը, որուն կառչած էր վտարանդի ժողովուրդը:

Այս գոյժին վրայ նորէն խուճապ եւ փախուստ: Հայերը, առանց իրենց ետին նայելու, կ'երթան ուր որ կրնան: Մեծ մասը կ'անցնի Յունաստան, ուրիշներ Պուլկարիա, ոմանք ալ Փարիզ:

Այս Հայերուն վերջնական ցրուումով կ'անհետանար հնօրեայ գաղութ մը, բարգաւաճ ու համերաշխ, որ հակառակ միայն 6–7 հարիւր տունէ բաղկացած ըլլալուն, միշտ պարծեցած էր իր ազգային կեանքի տիպար կազմակերպութեամբ, իր հարուստ եկեղեցիներով, իր բարեկարգ վարժարաններով, իր բազմանդամ ակումբներով, «Ի սէր Յիսուսի» կոչուած իր հնօրեայ հսկայ Աղքատախնամով, որ մուրացկանութիւնը ջնջած էր հայ համայնքէն, գաղութ մը, որ գործնական գետնի վրայ, կը գնահատուէր իր պարկեշտ եւ ուշագրաւ մտաւորականներու հոյլով, իսկ մտաւոր ասպարէզին մէջ, հպարտ էր իր անցեալի մեծանուն հայրենակիցներով — Տոքթ. Յովհ. Քեաթիպեան, Յակոբ Պապիկեան եւ մանաւանդ հայ գրականութեան պարծանքը՝ անզուգական երգիծաբան Յակոբ Պարոնեան:

Եղերական տարուան ներկայ տխուր քառասնամեակին առթիւ, կ'ողբանք այս պատուական գաղութին վախճանը, ու շիթ մը արցունք մեր աչքէն, յուզումով կ'ոգեկոչենք յիշատակը այն թանկագին կեանքերուն որ ինկան նահատակութեան ճամբուն վրայ:

Պէյրութ — Յ. ԱՂԱՍԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ ՄԿՐՏԻՉ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

●

ԽՄԲ.— Ուրֆայի անմահ հերոսին կեանքն ու գործը մանրամասնօրէն նկարագրուած է հաստափոր հատորի մը մէջ, որ կը կոչուի «Դիւցազնական Ուրֆան եւ իր հայորդիները»:

Այս գրութիւնը կը քաղենք այլապէս շահեկան վկայութենէ մը.—

Աբրահամ Գըլըճչիպաշեան որ 1912–13ին եղած է անոր գործակիցը, Հալէպի մէջ, հետեւեալ դրուագները կը պատմէ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի կեանքէն.—

— «Ես Ուրֆայէն հեռացայ իբրեւ զինուորական փախստական 1910ին եւ հաստատուեցայ Հալէպ:

Մկրտիչ իր զինուորական շրջանին յաճախ մեզի կուգար: Մենք՝ քանի մը ամուրի Ուրֆացիներ միասին կ'ապրէինք: Մկրտիչ երբ կուգար բոլորիս զուրգուրանքին ու պաշտամունքին առարկայ կը դառնար:

Այս մեծ հերոսը Թրքական բանակի ծառայութեան ատեն զմայլած էր այն զէնքերուն վրայ, որոնք նոր բերուած էին Գերմանիայէն, արդիական բանակի մը վերածելու համար զայն:

Այնքան սիրահարած էր անոնց, որ, միշտ իր խօսակցութեան նիւթը անոնց վրայ կը դառնար: Այդ օրերէն որոշած էր Ուրֆացիները զինել այդ հրաշք զէնքերով:

Զինուորութիւնը լրացնելէ վերջ քաղաք (Ուրֆա) վերադարձաւ:

Ըստ իր պատմածին, կուսակցութեան յայտնած է իր կազմած եւ նախապատրաստած ծրագիրը, Հայը զինելու աշխատանքին գործադրութիւնն ալ ինքը յանձն առած: Դժբախտաբար նիւթական միջոցներու պակասը արգելք է դարձած այս կենսական գործին իրականացման: Ծրագիրը ընդունուած է, ոչ միայն կուսակցական մարմիններու կողմէ, այլ եւ կարգ մը հարուստ մեծամեծներ ոգեւորուած են: Երբ կարգը եկած է նիւթին, զոհաբերութեան ոգին քուն է մտած:

«Էլին ճրագ, տիրուն կրակ են», մեր հարուստները: Թուրքը որ պահանջէ լիաբուռն կուտան, իսկ Հայը լաւ խոստումներով կ'օրօրեն:

Մկրտիչի համար անգործութիւնը մահ է, կ'եփի ինքն իր մէջ: Գիւղերը կ'երթայ աշխատանքի, հոն աշխատանք չէ որ կը տանի, այլ Արաբներէ եւ Քիւրտերէ զէնք մը ճարելու համար ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ: Այդ աշխատանքն ալ չի գոհացներ այս յանդուգն Հայորդին: Քաղաք կը վերադառնայ նոր ձեռնարկներու մասին յանդուգն ծրագիրներ կը մշակէ: Մինչ այս մտորումներուն մէջ էր, դէպք մը կուգայ ամէն բան վերիվայր շրջել: Օր մը երբ Քոթոթենց դրան առջեւէն կ'անցնի, կը հանդիպի, երկու Թուրքերու, որոնք Քոթոթենց աղջկան հետ կը խօսին կը խնդան...

Մկրտիչի արիւնը կը բորբոքի: Հայուն արժանապատուութեան վարկաբեկումը կը տեսնէ այդ վատերու ընթացքին մէջ: Յանդիմանութեամբ կը նետուի Թուրքերուն վրայ, սակայն Թուրքերը խոհեմութիւն կը համարեն խոյս տալ: Անոնց փախուստէն զրգռուած անամօթ աղջկան դառնալով կը յանդիմանէ: Անպատկառ աղիկը լրբօրէն կը պատասխանէ, Մկրտիչ չկրնալով հանդուրժել, զայրացած կը մօտենայ եւ կ'ապտակէ բրտօրէն:

Իր ճիչերուն վրայ, անպատիւ աղջկան, անզգայ եղբայրները դուրս կը նետուին, երբ Մկրտիչը կը տեսնեն, կը յարձակին վրան: Նախայարձակը տակաւին ձեռքը չբարձրացուցած՝ մայթի վրայ կ'երկարի, իսկ միւսը քրոջը հետ ձայն ձայնի տուած հաւարը կը փրցնեն, սարսափելի հայհոյանքներով...

Մկրտիչ խոհեմութիւն կը սեպէ հեռանալ թաղէն, որովհետեւ Թուրք ոստիկանութիւնը կրնար լաւագոյն պատրուակով մը բանտարկել զինքը:

Ահա այս դէպքը պատճառ կ'ըլլայ Մկր-

ԹՈՒՐՔ ԵՆԹԱՍՊԱՅԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐՖԱՅԻ ԿՌՈՒԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ)

Պոլսոյ մէջ, 1915ի վերջերը համալսարանի հիւանդանոցին մէջ իբրեւ օգնական բժիշկ ծառայութեան կոչուած էի: Օրին մէկը հիւանդանոցի այն բաժնին մէջ ուր ես կ'աշխատէի, վիրաւոր ենթասպայ մը բերուեցաւ: Այդ օր ուրիշ վիրաւորներու կարգին անոր ալ անհրաժեշտ դարմանումները ըրի: Հիւանդանոցին օրէնքն էր իւրաքանչիւր հիւանդի կենսագրութիւնը եւ վիրաւորուելու պարագաները արձանագրել: Յաջորդ օր այս ենթասպան հետեւեալը պատմեց.—

«Հալէպ էինք, հրաման ստացանք աճապարանքով Ուրֆա մեկնիլ, ըսին, որ կեավուրները ապստամբած են ու պարտականութիւն պիտի ունենայինք՝ զապելու զանոնք:

Երեք օր գիշեր ու ցերեկ ճամբորդելէ վերջ, Ուրֆայի մօտեցանք: Քաղաքին մէկ ժամ մնացած՝ թնդանօթներու եւ ռումբերու ձայնը լսեցինք, այն տպաւորութիւնը ունեցանք, որ լայն ճակատով ռազմադաշտ մը պիտի մտնենք: Քաղաքին կէս ժամ մնացած մեզ հրահանգուեցաւ լքել խճուղին ու յառաջանալ հիւսիսային կողմը տարածուող այգիներուն մէջէն: Մեզ դիմաւորելու եկած սպայ մը յայտնեց, որ ստիպուած են այդ կարգադրութիւնը ընել, որովհետեւ կեավուրները դարանակալ կը սպասեն քաղաքին ճամբաներուն վրայ:

Յաջորդ օրը մեզ բաժնեցին կեավուրներուն թաղերը եզերող դիրքերուն, իսկ թնդանօթներն ալ զետեղեցին շրջակայ բլուրներուն եւ բերդին վրայ:

Հրաման ունէինք ռմբակոծութենէն վերջ ընդհանուր յարձակողականի անցնիլ: Առաջին օրը տակաւին անծանօթ ըլլալով մեր դիմաց կռուողներու ուժին, գործադրեցինք տրուած հրամանը, սակայն, այնպիսի դիմադրութեան մը հանդիպեցանք, որ բաւական զոհեր տալէ վերջ ստիպուեցանք կրկին ապաստանիլ մեր դիրքերը: Անկից վերջ այլեւս սկսանք խոհեմութեամբ շարժիլ, մինչեւ որ թնդանօթները գետնի հաւասար դարձուցին Հայոց տուներն ու դիրքերը, սակայն, մեր այս յոյսերն ալ ի դերեւ ելան, կեավուրները կը կռուէին աւերակներու ետեւէն, այն ատեն մեր հրամանատարը հրահանգեց զոհերու առաջ կանգ չառնել ու ամէն գնով նուաճել ապստամբութիւնը:

Յաջորդ օրերուն խիտ շարքերով յարձակման անցանք, «կեավուր»ները կը դիմադրէին, սակայն, յայտնի էր որ իրենց վերջին օրերը կ'ապրէին: Մեր «թապուր»ը Խէլիլ Րահման կոչուած լճակին կողմէն կը յառաջանար: Երկու կարեւոր թաղամասեր գրաւելէ վերջ, հասած էինք եկեղեցիին մօտ, որ բերդի մը նման կը դիմադրէր տակաւին: Այդ օր մինչեւ իրիկուն պէտք էր գրաւէինք եկեղեցին, այդ էր Ֆախրի փաշային հրամանը: Զինուորներս տասնեակներու բաժնելով տեղաւորած էի եկեղեցիին շրջափակին մօտ գտնուող կիսով աւերակ դարձած տուներուն մէջ ու կը սպասէի, որ ռմբակոծութիւնը կեցածին պէս առաջ շարժինք, այդ պահուն յանկարծ տղայ մը նշմարեցի, որ կեցած էր մեր դիրքին մօտ գտնուող պատին վրայ, ուսէն կախած էր զարդոյականի տոպրակ մը ու կարծես մեր կողմը կ'ուզէր անցնիլ, այս տեսնելս եւ խորհրդածելս երկվայրկեան չտեւեց, երբ այդ տղան իրարու ետեւէ երկու ռումբեր նետեց մեր զինուորներուն վրայ, երրորդ ռումբին ձայնը միայն լսեցի, անկից վերջ պատահածներէն լուր չունեցայ: Երկու օր վերջ երբ աչքերս բացի, ինքզինքս գտայ հիւանդանոցը՝ մահճակալի մէջ եւ փաթթուած վիրակապերով: Ա՜խ, այդ ինչ լակոտ էր, հազիւ 14 կամ 15 տարեկան կար, սակայն հողէառ սատանայ մը ըլլար կարծես: Այս քաղաքի բոլոր Հայերն ալ, մէջն ըլլալով կիները, այդպէս էին. քաջ եւ անվախ մարդիկ, ափսո՜ս իրենց «կեավուր« ըլլալուն: Ուրֆայի հիւանդանոցը գտնուած շրջանիս այնպիսի դրուագներ պատմեցին վիրաւոր ընկերներս, որ պատմելով չի վերջանար:»

Ծննդավայրիս մասին երբ այս պատմութիւնները կը լսէի, կարելի է պատկերացնել թէ այդ պահուն ինչ կը զգայի, սակայն, մեծ ճիգ կը գործադրէի յուզումս յայտնի չընելու համար: Այս պարագան դժուար թէ խուսափէր հիւանդիս աչքերէն:

Քանի մը օր վերջ, երբ ան հասկցաւ Հայ եւ Ուրֆայի ըլլալս, այն ատեն միայն անդրադարձաւ թէ ինչո՛ւ այլայլած վիճակ ստացած էի: Այս պարագան առաջին անգամ ինքն էր որ յայտնեց, բարեկամութիւն ցոյց տուաւ եւ սկսաւ գովասանքով խօսիլ Ուրֆացիներու մասին: Իր խօսքերուն համաձայն, Ֆախրի փաշան հիացած՝ Ուրֆացիներու քաջութեան վրայ, կռուէն վերջ ուզած է օգտակար ըլլալ Հայերուն, սակայն, չէ կրցած իր խօսքը արժեցնել:

ՏՈՔԹ. Զ. ՔԻԼԷՃԵԱՆ

(Դիւցազնական Ուրֆան)

տէշի Ուրֆայէն Հալէպ գալուն։

Գէորգ, Մկրտիչի երէց եղբայրը, խաղաղութեամբ, սպառնալիքով եւ կաշառելով կը կարգադրէ այս անախորժ դէպքը։ Հ.Յ.Դաշնակցութեան տեղական մարմինը կը հրահանգէ անմիջապէս մեկնիլ Հալէպ եւ հոն կազմակերպել զէնքի հայթայթման գործը, ամենայն լիազօրութեամբ։ Մկրտիչ գոհ էր այս դէպքէն։

Այս պայմաններուն տակ Հալէպ հասաւ, ուր հայրենակիցներ, բարեկամներ վստահութիւն ունէր վրան։ Առաջին առթիւ ուզեց հասկնալ թէ թրքական զէնքեր կրնա՞նք գտնել (արդիական զէնքերու մասին էր խօսքը), քանի՞ ոսկիով կարելի էր գտնել, զինագործ ըլլալով անմիջապէս բսի.

— Թրքական նոր զէնքերէն որչափ որ ուզես կարելի է գտնել, միայն թէ սարսափելի սուղ են, հետեւակի կամ հեծելազօրքի հրացանները, պէտք է հաշուել 14էն 18 օսմ.ոսկի, իսկ փամփուշտ աւելի դիւրին է ճարել։ Ես կ'առնեմ հինգ հատը երեք ղրուշ, կը ծախեմ հինգ հատը հինգ ղրուշ, բնական է ես շահու համար կ'առնեմ։ Այդ նպատակին համար կարելի է մեծաքանակ ճարել եւ աւելի նպաստաւոր գնով ունենալ, եթէ Թուրք սպաներու ախորժակը գրգռելով կրնանք աւելի դիւրացնել մեր գործը։

Մկրտիչ զառնութեամբ պատասխանեց.

— Ուրֆայէն հեռացայ քեզի ծանօթ մթնոլորտի մը մէջ, ոչ դրամագլուխ ունիմ, ոչ ալ փոխառութիւն ընողներ։ Ծօ, գիներն ալ այնքան սուղ կ'ուզեն, որ, անհնար է, արդար աշխատանքով այդ դրամը ճարել, բայց պէտք է ճար մը գտնել։

Քանի մը օր կորսուեցաւ։

Օր մը յանկարծ զինուորական հագուստով դիմացս տնկուեցաւ։ Պատմեց թէ ինչպէս երեք զինուորներ աճաբեկած, անոնց զէնքերը պիտի յափշտակէր, պահակախումբ մը վրայ կը հասնի, ինքզինքը կ'ազատէ անհաւատալի ճարպիկութեամբ։ Առաջին փորձը անյաջող էր անցած, սակայն Մկրտիչ յուսահատիլ չէր գիտեր։

... Կարելի չէ լրիւ գրի առնել Մկրտիչի բոլոր գործերը։ Իր գործակիցները, միայն այն ձեռնարկէն լուր ունէին, որուն իրենք մասնակցած էին։ Սխրագործութեանց մանրամասնութիւնը միայն ինքը գիտէր, եւ ոչ մէկ անեն կարելի էր իրեն պատմել տալ։ Յաճախ լուռ էր, բնաւորութեամբ սակաւախօս, փառք ու գովասանք ատելով կ'ատէր, բնաւ չէր ախորժեր երբ խօսուէր իր մասին։

Մկրտիչ ոսկի սիրտ մը ունէր, գերազանցապէս ընկերական էր, կ'օգնէր բոլորին։ Հարստութենէ կը խորշէր, յաճախ Թրքական բանակէն ջորիներ կը բերէր, գարին եւ յարդն ալ միասին։ Անոնց փոխարժէքը կ'երթար բոլոր անոնց որո՛նք սուրբ գործին կը սատարէին եւ կարօտ էին»։

Այս մեծ Հայուն կեանքը հերոսապատում մըն է, որ կ'ոգեւորէ սերունդներ և ցեղ մը ամբողջ։

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԹԱԼԱՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՍԿՍԱՆ ՇՈՅԵԼ...

*

ԽՄԲ.— Թուրք լրագրող մը, Վա–Նու, կը գրէ Ճիւմհուրիյէթի մէջ, «Այս երկրին զաւակները, մեծամասնութիւն եւ փոքրամասնութիւն» խորագրով.—

Ամերիկացի միլիոնատէրն ու ռուս բոլշեւիկն անգամ անհրաժեշտ նկատեցին համակեցութիւնը այս անցողական աշխարհին մէջ։

Մենք, որ դարերէ ի վեր եղբօր պէս կ'ապրինք մեր փոքրամասնութեանց հետ, մեր պատմութիւնները, սովորութիւններն ու աւանդութիւնները խառնուած են։

Տակաւին ունինք նաեւ ցեղակիցներ, որոնք բիւզանդական շրջաններու քրիստոնէութիւնը ընդունելով մտած են եկեղեցւոյ ազդեցութեան տակ։ Կան նաեւ Մովսիսականութիւնը ընդունած Թուրքեր։ Բոլոր այս մարդիկը, հանրապետ. շրջանին կ'ըսեն թէ Թուրք են։

Կան այնպիսի Արթաքի էֆէնտիներ, որոնք ծառայած են մեր երաժշտութեան, տակաւին իր եղանակները կը պահենք իբրեւ թանկագին աւանդներ, կը ձայնասփռենք մեր ռատիոկայաններէն։ Փոքրամասնութեանց մէջ ունինք մեր անմիջական դրացիները, բարեկամները եւ գործակիցները։ Երջանկօրէն կ'ապրուէինք։ Այս վեց Սեպտեմբերի աղէտը եկաւ հեղեղի մը, երկրաշարժի մը պէս եւ ճիւթական ու բարոյական մեծ վնասներ պատճառեց մեզի։

Քանի օրերը կ'անցնին, մեր հոգին կը մթագնի։ Շատ ցաւալի բան մըն էր այդ, ինչպէ՞ս պատահեցաւ։

Թէեւ, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ ցոյցեր կ'ըլլան ցուցափեղկեր կը խորտակուին, ապրանքներ կը տարտղնուին, նոյն իսկ, թարմ է յիշատակը 14ամեայ խափշիկին։ Մարդկութեան համար ամօթ մըն է այս։ Պէտք չէ սպիտակ Ամերիկացին խափշիկ ամերիկացիին այսպէս ընէ, Գերմանը Ռուսին վրայ յարձակի, Ռուսը Գերմանին, Հիւս. Քորէացին՝ Հարաւացիին։

Մանաւանդ մենք... երբ այնքան ատեն միասին ապրեցանք։ Այդպիսի դէպքերու պարագային պէտք է ամէն բան միասնաբար ճագկենք, տարեդարձներուն ծաղկեպսակներ ղրկենք, գերեզմաններ այցելենք, իրարու աղօթատեղի երթանք։

Երբ օտարին առեւտրական առաւելութիւններ կուտանք, այս մարզին մէջ մեր փոքրամասնութեանց դրամագլուխն ու ձեռնհասութիւնը անհամեմատօրէն աւելի օգտակար են։ Երբ դուրսը մոմով օտար դրամագլուխ եւ մասնագէտներ կը փնտռենք, մեր մէջ արդէն իսկ ունինք շատ աւելի նպաստաւորները, քանի որ այս վերջինները տեղեակ են նաեւ ներքին պայմաններուն։ Անոնք, կապուած ըլլալով նաեւ այս երկրին օրէնքներուն ու կանոններուն, կասկած չկայ թէ շատ աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլար նախապատուութիւնը իրենց տալ։

Սակայն, մենք, մեծամասնութեամբ հետամուտ չենք ազգային օգուտն ու շահը մտածելու։ Ասիկա, մեր բարոյական ամենամեծ պահանջներէն մէկն է։ Կ'ուզենք որ մեր մէջ ապրող փոքրամասնութիւնները իրենց արժանի եղած վերաբերումը տեսնեն ու վայելեն՝ մեզի վայել ձեւով։

Երբ ամերիկացի միլիոնատէրն ու ռուս բոլշեւիկն անգամ չեն կրցած աւելի յարմարը գտնել, քան՝ համակեցութիւնը... Երբ մենք, այս հայրենիքին զաւակները, կրնանք միասնաբար ապրիլ, պէտք է միջոցները փնտռել եւ գտնել»։

ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ

●

Հողւոյս թանկագին քարերով կը վերակառուցանեմ զքեզ, աւերա՛կ հայրենիք։

Ահա, սպիտակ որմերդ, Միջագետքի արեւին մէջ, տաշուած, գուտ ադամանդի պէս կը պսպղան։

Տափարակ տանիքներուդ վրայ բողբոջած դալարն ու ծաղիկները՝ բուռ բուռ ակունքներ են կայծկլտուն։

Արգար Թագաւորի լեռը՝ գորգապատ յենարան է, Թագուհի՛ Եդեսիա։

Հնամեայ բերդդ, գոյգ աշտարակնեբով՝ քու գահդ ոսկի։

Հորիզոնէ հորիզոն ծալ – ծալ այգիներդ, ողկոյզներու ոսկի գանակներով նաշխուած՝ արքայական վերարկուն է ուսերուդ։

Սուրբ Սարգսի վանքը՝ մարգարտահիւս խոյրն է ճակտիդ։

Հայր Աբրահամու լճակը՝ զմրուխտ մատանիդ։

Եւ հոյաշէն եկեղեցիներդ, երկինքի թագաւորութեան հանքերէն պեղուած քարերով՝ մոգական մանեակն է սրտիդ վրայ։

Հէ՜յ, ժամանակի ճախարակը ետ կը քակեմ։

Արթնցիր խոր քունէդ, դշխոյ սիրական։

Արթնցի՛ր, մա՛յր Եդեսիա։

Արթնցիր, դէթ պահիկ մը, քու ճաճանչներովդ Թափառական որդիներուդ սրտերը խայտացնելու։

Արթնցիր, արթնցի՛ր ...։

Ո՛վ հրաշք ...։ Ահա մարգարտէ հեղեղ մը կը ժայթքէ որմերուդ մէջ։

Ամբողջ ժողովուրդ մը ահա, իր նկարագեղ բարբառով, հանաքներով, խաղերով՝ կեանքի պարին է կանգներ։

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ մեռած է Ստեփան Պալեան։ Ծնած էր Սպարթա1900ին։ Նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք իր ծննդավայրին մէջ, յաճախած է Գոնիայի Ճէնանեան գոլէճը։ Պուէնոս Այրէսի մէջ լաւ դիրք ստեղծած էր եւ կը մասնակցէր ազգային-կրթական գործերու։ Հիմնադիրներէն էր Պուէնոս Այրէսի արուարձաններէն Պողայի ազգ. դպրոցին։

× Արկածի մը զոհ գացած է Իրաքի մէջ օդաչու Ս. Թօփալեան։ Սեպտ. 16ին երբ ինք եւ իր ամերիկացի ընկերը կը վերադառնային օդանաւ. զննութենէ մը իրենց օդանաւը բախեցաւ գիւղի մը քարաշէն տան կատարին եւ կրակ առաւ։ Երկուքն ալ մեռան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հոկտեմբեր 9ին, մեր դաշտին վրայ Հայ Մարզականը հանդիպեցաւ Ֆոնթէնպլոյի ախոյենական Գ. բախումի առիթով։ Ներկայ էր հաղարէ աւելի բազմութիւն մը։ Խաղը սկսաւ ժամը 15.45ին։ Հակառակորդը, անմիջապէս փորձեց նեղել մեր բերդը։ Իր բոլոր յարձակումները վտանգաւոր էին։ Մեր պաշտպանողական գծին ու մանաւանդ մեր բերդապահին ճարտարութեան շնորհիւ կրցանք անվթար պահել մեր դիրքը։

Դժբախտաբար, մեր յարձակողական գծին հակազդեցութիւնը զգալի չեղաւ։ Ունէինք երկու վիրաւոր, Աքաշեան եւ Մինասեան որոնք մինչեւ վերջ աննշար կամ բացասական դիրք մը ունեցան։

Քսանըեօթներորդ վայրկեանին գնդակը հասաւ մեր բերդին, որուն առջեւ խուռնում կար։ Օգտուելով առիթէն հակառակորդ մարզիկ մը, ձեռքով գնդակը մացուց մեր բերդին մէջ։

Իրաւարարը մոլորեցաւ։ Պահ մը մերժեց կէտը ու ապա խաղը կեցնելով, դիմեց շուրջի գատաւորին որ անդիջող եղաւ ու այսպէս անարդարօրէն մեզի պարտադրեցին այդ կէտը ի շահ հակառակորդին 0 – 1։

Ինչպէս «Ֆրանս – Սուար»ի թղթակիցն ալ կը յիշէր երկուշաբթուան թիւով, այդ դէպքը մեծ խրախուսում յառաջ բերաւ ու Հայերը սկսան բողոքներ արձակել։ Բայց վճիռը մնաց անփոփոխ։

Մեր խումբը սթափեցաւ երկրորդ մասին, թէեւ ինը հոգիով կը խաղային։ Հակառակորդը այլեւս չունէր նոյն եռանդը։ Օգտուելով այդ խոնջէնքէն մեր տղաքը չկրցան արդիւնաւորել իրենց յարձակումները։ Հաւասար արդիւնք մը արդար պիտի ըլլար, բայց պարտուած էինք 0–1։

Լաւագոյն խաղացողները եղան Պ. Պասմաճեան, Սրապ Թոթոյեան։

Այս կիրակի դարձեալ մեր դաշտին վրայ Ֆրանսայի բաժակի մրցում ընդդէմ Վէռի։

Զ. Մուրատեան

**

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Այս գիշեր (շաբաթ) Պէյրութի մարզական պալատին մէջ կռփամարտիկ Հրանտ Ղազարեան պիտի մրցի Ֆաթհի Թիւրքի հետ։ «Ազդակ մարզական» կը գրէ թէ այս բացառիկ հանդիպումին համար արդէն իսկ տեղ չէ մնացած, եթէ Ղազարեան յաղթէ պիտի կրնայ ասպարէզ իջնել, Միջին Արեւելքի ախոյեանի տիտղոսին համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

ՇԻՒՔՐԻԻ, ՃԱՎԻՏ ԵՒ ՃԱՆՊՈԼԱԹ

Նախագահը պահ մը շունչ առաւ եւ տարբեր նիւթի մը շուրջ սկսաւ հարցաքննել Ալի Ֆուատ փաշան։

— Իզմիրի ընտրական խնդրին մէջ Շիւքրիւ եւ Ճանպոլաթ պէյերը ղրկած էիք, ինչո՞ւ ղրկեցիք։

— Էֆէնտիմ, որոշած էինք մասնակցիլ ընդհանուր ընտրութիւններուն։ Ուզեցինք Իզմիրի մէջ ալ կազմակերպուիլ։

— Զո՞վ կ'ուզէիք թեկնածու ցոյց տալ։

— Րահմի պէյը։ (Իզմիրի նախկին կուսակալ եւ Իթթիհատական նշանաւոր գործիչ։ Դատավարութեան ընթացքին փախստական)։ Րահմի պէյ չընդունեց սակայն։

— Փաշա, Րահմի պէյի քաղաքական հին դիմագիծը գիտէք։ Իթթիհատականներու պարագլուխներէն էր։ Ինչպէ՞ս ձեր մէջ կ'առնէք զայն։

—Ես վարչական ժողովին մէջ մէկ քուէ միայն ունէի։

— Լաւ, Րահմի պէյ նամակ մը ունի Սարը Էֆէ Էտիպի, ուր կը յանձնարարէ Ճավիտ եւ Սալահ Ճիմճօզ պէյերը։ (Ծ. — Իթթիհատական ծանօթ գործիչ)։ Կը նշանակէ որ տարբեր «էնթրիք» մը դարձեր է։

— Կը կարծէի թէ Հանրապետական վարչաձեւին մէջ երկու կուսակցութիւններ պիտի կրնան պատուաւորապէս ապրիլ։ Բոլորս երեսփոխան ընտրուած էինք, իբր ընդդիմադիր բայց իբրեւ Հալք կուսակցութեան վստահելի անձերը։ Ի՞նչպէս կրնայինք լուր ունենալ «էնթրիք»ներէն։

— Շատ լաւ, Շիւքրիւի ձերբակալումը ո՞ւր իմացաք։

— Իրիկուան թերթերուն մէջ մահափորձի լուրը կարդացեր էի։ Յետոյ իմացայ Զիա Խուրշիտի եւ յաջորդ օրն ալ Շիւքրիւ պէյի եւ ընկերներուն ձերբակալումը։ Օր մը վերջ ալ ես ձերբակալուեցայ։

Կարեւոր պարագայ մը կայ։ Շիւքրիւ եւ Սապիթ պէյերը այս խնդրին առթիւ իրարու հետ կռուեր, բախում մը ունեցեր են։ Այս մասին լուր տրուեցա՞ւ Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի։

— Ոչ, ես չառի։ Ուրիշ ընկեր մը եթէ ըրած է փաշային, չեմ գիտեր։

— Վերջին հարցում մը, փաշաս։ Եւ կարեւոր հարցում մը։ Զիա Խուրշիտը ձեր կուսակցութեան մէջ կ'առնէք իբրեւ գործունեայ եւ վստահելի տարր։ Ձեր վարչական ժողովի անդամներէն Շիւքրիւ պէյ, Արիֆ պէյ, Ապիտին պէյ եւ ձեզի անդամակից անձեր նախագահին դէմ մահափորձ մը եւ պետական հարուած մը ծրագրած են։ Միւս կողմէ, դուք թէ – րաքքըֆէրքէր կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն էիք եւ տեւական շփում ունէիք այս անձերուն հետ, որոնք իբրեւ դաւադիր կը ներկայանան այսօր արդարութեան։ Ձեր ընդհ. քարտուղարի հանգամանքով, ձեզ պատասխանատու եւ ամբաստանեալ կը նկատեմ։

Ալի Ֆուատ փաշա.— Անցեալ տարի մեր կուսակցութեան վարչական ժողովը ջընջուած եւ մեր պաշտօնը վերջ գտած էր։ Հետեւաբար տարիէ մը ի վեր դադրած եմ ընդհ. քարտուղարի հանգամանք ունենալէ եւ ձեր յիշած դէպքերը պատահած են իմ պաշտօնազրկումէս վերջ։ Ահա թէ ինչու այս մասին որեւէ պատասխանատուութիւն չի վիճակիր ինծի։ Մնաց որ, այդ անձերը երեսփոխան են, Ազգ. ժողովի անդամներն են։ Անոնց չվստահինք, որո՞ւ վստահինք։

— Հրամմեցէք փաշաս, այսօրուան դատավարութիւնը բաւ է։

ՐԷՖԷԹ ՓԱՇԱ ԱՆԽՌՈՎ

Տասը վայրկեանի դադարէ մը ետք, դատաւարահ բերուեցաւ Անկախութեան պատերազմի ոչ նուազ կարեւոր դէմքերէն Րէֆէթ փաշա, հրամանատար Հարաւային ճակատի եւ Իսթանպուլը գրաւող բանակին։ Ինչպէս կը յիշուի ամէնէն առաջ Րէֆէթ փաշա մտած էր Իսթանպուլ եւ խանդավառ ցոյցերու առարկայ եղած։ Այժմ կը դատուէր իբրեւ ընդդիմադիր եւ իբրեւ Կազիին դէմ կազմակերպուած մահափորձին հետ կապ ունեցող։

Րէֆէթ փաշա անխռով կը պատասխանէր նախագահ Ալի պէյի, որ անմիջապէս մտաւ դրաւ վէրքին վրայ եւ հարցուց.

— Ինչպէս գիտէք, Զիա Խուրշիտ եւ Շիւքրիւ պէյ անցեալ տարի մահափորձ մը սարքած, Անգարա գացած էին։ Սապիթ պէյ իմանալով՝ Րաուֆ պէյի լուր տուած էր։ Այն ատեն դուք ալ, Րէֆէթ փաշա, կը գտնուէիք Րաուֆ պէյի քով, միեւնոյն տունը։ Այս մասին ի՞նչ տեղեկութիւններ ունիք, ինչպիսի՞ կապ մը ունիք։ Այս դաւադրական ցանկին անդամները այս անգամ ալ Իզմիր գացած են իրենց նպատակը գործադրելու համար ու ձերբակալուած։

ՐԷՖԷԹ փաշա.— Այս խնդրին շուրջ որեւէ տեղեկութիւն չունիմ։ Յիշողութեանս մէջ որեւէ բան մը չեմ գիտեր։ Միայն, իրիկուն մը խաղ կը խաղայինք Անգարայի մեր Քլիւպը, յանկարծ Րաուֆ պէյ եկաւ ձեռքէս բռնեց, երթանք ըսաւ։

(Շար.)

Մեր հայրենակից Պ. Սամփսոն Էլճէ-պէկեան
(Office Interprofessionnel des Assurancesէն՝ 82, rue Lauriston, Paris)
յանձն առած է ձրի եւ առանց պայմանի խորհրդակցութիւններ տալ Փարիզահայերուն ապահովագրութեան ամէն տեսակ հարցերուն շուրջ: Կը բաւէ պարզապէս հեռաձայնել՝

KLE 27-70 ou AUT 84-37

Այս ձեռնարկին շնորհիւ մեր հայրենակիցները պիտի կրնան լաւնօրէն իրազեկ ըլլալ եւ ապահովագրուիլ նուազագոյն գիներով :

Պ. Էլճէպէկեան ձրիաբար կը ստանձնէ բոլոր հայ բարենպատակ կազմակերպութեանց ապահովագրութիւնը, ինչպէս ըրած է Կապոյտ Խաչի համար :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 12 ժամէ ի վեր անընդհատ անձրեւ կը տեղայ մայրաքաղաքին եւ Վոլոյի շրջանին մէջ : Ցարդ մեռած են 31 հոգի, անպատսպար կը մնան երկու հազար բնակիչներ: Նիւթական կորուստն ալ շատ ծանր է:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ խանութպանները փակեցին իրենց խանութները, բողոքելու համար Նոր-Տեսթուր կուսակցութեան այն որոշումին դէմ որ կ'արտաքսէ ընդհ. քարտուղարը, Սալահ Պէն Եուսէֆ: Այս վերջինը նոր վերադարձած էր Եգիպտոսէն եւ կոչ մը ուղղեց Թունուզցիներուն, որպէս զի ուժ տան Ալժերիոյ եւ Մարոքի անկախութիւն պահանջելու համար: Կուսակցութեան չափաւոր թեւը, որուն վարիչն է Պուրկիպա եւ որ համաձայն է Ֆրանսայի հետ կնքուած պայմանագրին, որոշեց վտարել ըմբոստը, որ կը մերժէ ընդունիլ տրուած որոշումը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան թատերա-գեղարուեստական պարահանդէսը, շաբաթ, 22 Հոկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Բոլի քաղաքապետարանին սրահը, մէթրօ Մէրի տ'Իսի :

Թատերական բաժին:

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դրուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ.

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոսեան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումենցի :

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգացանկով: Օր. Ռօզիթա Սէռանա, հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սաները :

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս :

Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէոէնեան :

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար: Օրքէսթր Ժաք Մատիլեան Կրանտ Ֆորմասիօն :

Մուտք՝ 300 ֆրանք :

ՊԻՒՖԷ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Գապաքճեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գապաքճեան (Վալանս), կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՏԷՍԻՆԻ Հայոց եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սեպուհ Գապաքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

17, Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Սալ տ'Իէնայի մէջ :

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ նոր կատակերգութիւնը՝

ՄՆԿԼՋԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ազգային կեանքէ ծաղրանկար երեք արար, Փարիզահայ ընտրուած դերասաններու կողմով :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

15 Հոկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի ընկեր-վարական ներկայացուցիչները եւ տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

Մուտքը ազատ է

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը:

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան :

1914 - 18 եւ 1939–45

Ա. մաս, առաւօտ.— Այս Կիրակի, Փըրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ:

Կը տօնուի Արարայի ճակատամարտի 37րդ տարեդարձը :

Պատարագէն վերջ Դրօշի պարզում, մասնակցութեամբ Զին. նուագախումբի: Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները :

Պիտի խօսի Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Բ. մաս, ժամը 13ին.— Ճաշ Ֆրանք եւ հայկական Շաթօ տէ Ֆլէօրի մեծ սրահին մէջ :

Գ. մաս, ժամը 16ին.— Պարահանդէս կ'ընուագէ Օրքէսթրը Սէրժ Կարօ :

Մուտքը ազատ է:

ԵՐԿԱՐԱԶԳՈՒՄ

Արուեստագէտ – քանդակագործ՝ Տրդատ Նշանեանի ցուցահանդէսին :

Քաջալերուած՝ հայ եւ օտար այցելուներու գնահատանքէն եւ բազմաթիւ անձերու խնդրանքին վրայ, որոնք թղթատարական մասնակի գործադուլին հետեւանքով ժամանակին չէին ստացած հրաւէրները :

ԵՐԵՔ ՕՐ ԵՒՍ

Շաբաթ, Կիրակի, երկուշաբթի 15, 16 17 Հոկտեմբեր

Պիտի շարունակուի ցուցահանդէսը, Ազգային Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ (կէսօրէ վերջ 16էն 21) :

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց:

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սախպուած ենք անգամ մը եւս յիշեցնել թէ նկատի չեն առնուիր ապառիկ ծանուցումները. մանաւանդ հիմա որ իրարու կը յաջորդեն հանդէսները եւ ներկայացումներու ազդերը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի դասախօսական ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 9ին, 17 ռիւ Պլէօ :

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս եւ րեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը ողջերթի թէյասեղան մը սարքած է այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի, ընկերուհի եւ ընկեր Գ. Կոփոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ : Կը հրաւիրուին ընկերներ, Կ. Խաչի անդամուհիներ եւ բարեկամներ :

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ :

Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24

Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Բանակի Զօր. DUFIEUXի

Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ORCHESTRE BERNIE OLIVER et sa Grande Formation

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով : Մուտքը 300 ֆրանք

ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ զոյգ սրահները Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Պարսամեան եւ Բալուեան, Ռիւ Ռիշէ :

Հոգեհանգիստ, կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ հերոսամարտներուն նահատակներուն

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, յօգուտ օգափոխութեան կայանին :

15 Հոկտ., Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս : Սալ Վօլթէր, 22 ռիւ Վօլթէր :

Նուագախումբ TITO FUGGI et Jacques Moreno

Իր մասնաւոր երգի եւ պարի դերասաններով :

ԵՒ CHARLES AZNAVOUR

ցութեամբ Մեսումենցի: Արաքսի Մուրամասնակցին Օր. Շ. Պէնկեան, ըն կերակ-Հայկական գեղարուեստի բաժնին կը տեսն երգերով, Գրիգոր Վահան եւ ուրիշներ անակնկալներով :

Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը մատչելի:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան Լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՃԵՌՆԱԾՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ

Les MANDELS (պարեր), Մանրէքէններու թողանցք

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել

Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48

SALLE PLEYEL

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Նիւ Եորքէն վերադարձին կուտայ իր տարեկան միակ նուագահանդէսը

ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝

Mendelssohn, Prélude et Fugue en fa min. Schumann, Allegro et Carnaval op. 9
Schubert, Gde. Fantaisie «The Wanderer», Debussy, Granados, Chopin,
Piano STEINWAY Noel Gallon, Toccata (première audition

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 16 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7803 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3214

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Ամէն անգամ որ հայերէնի անկախութեան եւ հարազատութեան խնդիրը յուզենք, երեւան կուգան հակասական տեսութիւններ :

Մանաւանդ երբ անխնայ կը ճաղկենք Երեւանի մէջ մշակուած «պետական» ծաղրանկարը :

Ցօղուածագիրներուն մեծագոյն մասը կը յածի նիւթին շուրջը։ Եւ կամ մակերեսային տեսութիւններ կը յայտնէ :

Տակաւին կան քարացած գլուխներ ալ, որոնք ոչ մտածել, ոչ ալ դատել կ'ուզեն։

Անոնք մէկ բանաձեւ ունին — Քանի որ Երեւանը այդպէս կը գրէ, ուրեմն ճիշդ է, մենք ալ հետեւինք :

Ստիպուած ենք պարբերաբար յիշեցնել այս պարոններուն, թէ Երեւանը ամէն բան չէ, որքան ալ գնահատելի աշխատանքներ կատարած ըլլայ :

Եթէ այնտեղ Ակադեմիա եւ Ինստիտուտ ունին, մենք ալ, թէեւ ցիրուցան, ունինք Թանկագին եւ անփոխարինելի ժառանգութիւն մը։

Ունինք ձեռնհաս, քաջահմուտ եւ հաւատարիմ ժառանգորդներ, որոնք ոչ միայն կը գուրգուրան այդ գանձին վրայ, այլեւ կարելին կը փորձեն, զայն ճոխացնելու, արդիացնելու, զարգացնելու համար բնական կարգով : Եւ համաձայն լեզուագիտութեան օրէնքներուն :

Երեւանի մէջ կը հետեւին ուղղութեան մը, որ կը ձգտի ոչ թէ հարստացնել ընթացիկ լեզուն, այլ աղքատացնել եւ աղճատել, այս երկու բառերուն ամենալայն իմաստով :

Ըսած ենք եւ անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, — մենք երբեք համաձայն չենք տիրացուական հայկաբանութեան :

Ատոր համար ալ՝ ծիծաղելի կը գտնենք հեռուստատեսութիւն բառը, զոր կը գործածեն «թելեվիզիոն»ի փոխարէն։ Եւ կամ ուրիշ հում բառեր :

Բայց, կ'ըմբոստանանք — եւ ուրիշներ ալ պէտք է որ բողոքեն — երբ Հայաստանի թերթերուն մէջ կը տեսնենք հետեւեալ բարբարոսութիւնները .—

Ֆրանսիայի պրեմյեր մինիստր Էտ. Ֆորը մի պրես - կոնֆերանսում խօսելով էկոնոմիկական պրոբլեմների մասին, ասաց . . .

— Միջզոնալ շախմատային տուրնիր :

— Լէյբորիստական պարտիայի պարլամենտական ֆրակցիան .

Փորձեցէք նախ արտասանել, յետոյ ըմբռնել, տակաւին .— Կոմյունիկե, սցենարիա, ռեմիլիտարացում, ռեգիոնալ, կոնստրուկտոր, կոնսերվատոր, դիստանցիա, պրովենցիա, փարմացիստական ևն։

Մենք տարիներէ ի վեր կը պրպտենք Հայաստանի թերթերն ու գիրքերը, նորահնար յաջող բառեր գտնելու եւ տարածելու համար :

Դժբախտաբար մեծ հաւաքանք մը չեն կազմեր այդ բառերը։ (Երբեմն ալ սխալ կը գործածեն, ինչպէս «եւայլ»ը զոր կը շփոթեն ճառին հետ)։

Ուստի արտասահմանի մտաւորականութիւնը չարաչար կը մեղանչէ իր կոչումին դէմ, եթէ շարունակէ թարթափիլ, երկչոտ կամ երկդիմի դիրք մը բռնել այս հիմնական հարցին մէջ, որ կապ ունի երկու աշխարհամասերու ազատ զարգացման հետ :

Երբ այնտեղ կը յաճախեն լեզուն ալ «կոլխոզացնել», «էվակուացնել»ով հայերէնի բառագանձը, որեւէ զիջում կամ կապակցութիւն ոճիր է հայկական մշակոյթին դէմ։ Մանաւանդ որ, ամէնքս ալ գիտենք թէ կատարուած բարբարոսութեանց մէկ պատճառը եթէ տգիտութիւնն է, միւսն ալ բռնութեան հետեւանք է :

Ո՛վ որ միջին ճամբայ կը փնտռէ տգիտութեան եւ բռնութեան հանդէպ, կամ դասալիք մըն է եւ կամ կամաւոր մեղսակից մը :

Դեռ ուրիշ կարեւոր կէտ մը ։ Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՄԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Ալժերիոյ մասին կատարուած վիճաբանութիւններէն ետք, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց շաբաթ առտու եւ քուէարկութիւնը յետաձգուեցաւ Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին։

Ամէնքն ալ անձկութեամբ կը սպասեն այդ օրուան։ Քուէարկութիւնը սերտ կապ ունի ոչ միայն Ալժերիոյ, այլ եւ Մարոքի հարցերուն եւ յառաջիկայ երեսփ. ընտրութեանց պայքարին հետ, որ սկսած է արդէն։ Այս առթիւ ընդդիմադիր շաբաթաթերթ մըն ալ, «Էքսփրէս», օրաթերթի վերածուեցաւ Եշ. օր, ղեկավարութեամբ նախորդ վարչապետ Մենտէս Ֆրանսի եւ ծանօթ գրագէտ Ֆրանսուա Մորիաքի որ բաժնուեցաւ «Ֆիկառօ»էն :

Էտ. Ֆորի դահլիճը կը գործէ ութ ամիսէ ի վեր եւ այժմ կը գտնուի նոր տագնապի մը առջեւ։ Ալժերիոյ մասին կատարուած եռօրեայ վիճաբանութիւնները գգալապէս տկարացուցին իր մեծամասնութիւնը։ Այս անգամ իրեն դէմ կանգնած էին աջակողմեան եւ ձախակողմեան խմբակցութիւնները, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ պատճառաբանութիւններով։ Մենտէս Ֆրանսի անկումէն ի վեր առաջին անգամ է որ Էտ. Ֆոր Նժարին մէջ կը դնէ իր դահլիճին ճակատագիրը ։

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Ազգ. ժողովը պիտի չհամարձակի տապալել դահլիճը, կարգ մը պատճառներով։ Առաջինը այն է որ չեն ուզեր տկարացնել Ֆրանսայի դիրքը, ճիշդ այն պահուն երբ Ժընեւի մէջ պիտի գումարուի Չորսերու նոր խորհրդաժողովը (27 հոկտ.)։ Առաջին խորհրդաժողովէն 12 շաբաթ ետք, Խ. Միութիւնը յայտնապէս խստացուցած է իր դիրքը՝ Արեւմուտքի հանդէպ, ինչ որ կ'ազդէ նաեւ Ֆրանսայի դիրքին վրայ։

Երկրորդ՝ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը միաձայնութեամբ համաձայն էր, երբ կառավարութիւնը ետ կանչեց իր պատուիրակութիւնը՝ ՄԱԿի ընդհ. ժողովէն : Եթէ դահլիճը տապալեն, Ֆրանսայի դիրքը անգամ մը եւս պիտի տկարանայ եւ վիճելի պիտի դառնայ այն տեսակէտը թէ Ալժերիան Ֆրանսայի անբաժան մասը կը կազմէ :

Երրորդ՝ Հոկտ. 23ին տեղի պիտի ունենայ ծանօթ հանրաքուէն, որոշելու համար Սարի ճակատագիրը։ Ուրեմն Ֆրանսա չի կրնար դաս չահիլ, եթէ կառավարական տագնապ մը ծագի :

Չորրորդ, գրեթէ մէկ շաբաթ առաջ դահլիճը մեծամասնութիւն շահեցաւ, անմիջապէս գործադրելու համար Մարոքի մասին ծրագրուած բարենորոգումները : Եթէ նորէն ձգձգուի Ալժերիոյ բարենորոգման ծրագրին գործադրութիւնը, աւելի կը ծանրանայ Հիւս. Ափրիկէի կացութիւնը :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, եթէ դահլիճը իյնայ, վարչապետութեան հաւանական թեկնածուները պիտի ըլլան Պ. Պ. Մենտէս Ֆրանս եւ Անթուան Փինէ ։

Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ պիտի քուէարկուի արմատական խմբակցութեան բանաձեւը, որ կը պահանջէ գործադրել 1947ի ծրագիրը Ալժերիոյ մասին, վերջ տալ խռովութեանց, հողային եւ ընկերային բարենորոգումներ կատարել, բարձրացնել ապրուստի մակարդակը, մերժել որեւէ արտաքին միջամտութիւն եւ աւելի շատ ձայն տալ Իսլամներուն՝ տեղական գործերու մէջ :

× Նախկին վարչապետներէն Պ. Փոլ Ռեյնօ պատասխանելով թղթակցի մը հարցումներուն, յայտարարեց .— Նախարարական տագնապ մը Ալժերիոյ մասին՝ պիտի նշանակէ . — 1. Վաւերացում Ազգ. ժողովին որոշման, որ կը տրամադրէ օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը . — 2. Ֆրանսայի բացակայութիւնը Ժընեւի ժողովէն .— 3. Քաջալերում Ալժերիոյ մէջ ծագած ապստամբութեան .— 4. Տկարացում Ֆրանսայի՝ Սարի մէջ ուր հանրաքուէ պիտի կատարուի հոկտ. 27ին :

× Ազգ. ժողովին շաբաթ առտուան նիստին մէջ, վարչապետը ցաւով դիտել տուաւ թէ «ռազմախաղեր կը փորձուին որոնք չեն համապատասխաներ մեծ վիճաբանութեան մը բարձրութեան։ Բացորոշ է որ կը փորձուի անել մատնել կառավարութիւնը, որպէս զի չկարենայ գործադրել Մարոքի համար ծրագրուած քաղաքականութիւնը որ ժողովին հաւանութեան արժանացաւ։ Իւրաքանչիւր կուսակցութեան կը մնայ ճշդել իր դիրքը համաձայն իր հետապնդած նպատակներուն » :

ՔԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, գինուորական պաշտպանութեան պատուար մը կը կազմուի Ալժերիոյ մէջ։ Յարձակումները կը շարունակուին զանազան կէտերու վրայ։ Առջի օր ապարակներ հրկիզուեցան Ֆիլիփվիլի մէջ։ Ինը ապստամբներ սպաննուեցան, 26 հոգի գերի բռնուեցան :

Խռովութիւնները կը տարածուին Մարոքի հարաւային եւ արեւելեան մասերուն մէջ, բարձրաբերձ լեռներու վրայ, սպանիական Մարոքի սահմանագլուխին մօտ։ Ֆրանսացիները կը գանգատին թէ հիւսիսային շրջանին մէջ սպանիացի պաշտօնեաներ օգնած են ապստամբներուն, պատսպարան ճարելով եւ վիրաւորները խնամելով : Խռովութեանց լուրեր կը հասնին նաեւ Մարաքէշի շրջանէն : Հիւսիսային – Արեւելեան շրջանին մէջ երկու յարձակումներ կատարուած են ամերիկեան խարիսխներու մօտ :

× Ներքին գործերու նախարարը յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է 60.000 զին–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Տակաւին չկրցանք ճշդել թէ ո՛ւր ծնած է Ամենայն Հայոց նոր կաթողիկոսը, Վազգէն Ա. Պալճեան :

Նախ ըսին թէ Էտիրնէցի է, յետոյ գրեցին Ռուսջուքցի։ Իսկ այժմ Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ ծնած է Պուքրէշ, ինչպէս կը կարդանք «Սով. Հայաստան» օրաթերթի վերջին թիւերուն մէջ։

Կը մնայ սպասել Ռումանիայէն գալիք տեղեկութեանց, վերջնապէս ճշդելու համար նոր կաթողիկոսին ծննդավայրը : Միւս կենսագրական տեղեկութեանց մէջ մեծ տարբերութիւն մը չկայ :

× Առջի օր վերադարձան Լիոնի եւ Մարսէյլի պատգամաւորները, Պ. Պ. Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան եւ Վարդան Մարգիսեան։ Փարիզի առաջնորդը, Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան, քանի մը օր պիտի ուշանայ :

× Ամերիկահայ թերթերը իրարմէ օրինակելով գրեցին թէ 200 այցելուներ Հայաստան գացած են Ֆրանսայէն : Այս առթիւ ուրիշ առասպելներ ալ տպուեցան։ Իրողութիւնը այն է որ միայն երկու խումբեր գացին, մէկը՝ 19, միւսը 12–14 հոգինոց :

× Գացող – եկողներէն կը տեղեկանանք թէ զգալի մեղմացում կը տիրէ ամբողջ Խ. Միութեան, հետեւաբար եւ Հայաստանի մէջ, Սթալինի մահէն եւ Բերիայի գնդակահարութենէն ի վեր։ Ժողովուրդին տնտեսական վիճակն ալ հետզհետէ կը բարւոքի։ Ոչ մէկ տեղեկութիւն՝ 1937–ին աքսորուած մտաւորականներու մասին, բացի քանի մը բախտաւորներէ որ աքսորէն վերադարձը ծանուցած են արդէն։ Աքսորի մէջ մեռած է Եղիա Չուբար, որ տարիներ առաջ «Երեւան» օրաթերթը կը հրատարակէր Փարիզի մէջ։ Սեւանի լիճը ութ մեթր իջած է, ելեկտրական կայանին շինութեամբ եւ կզզին դարձած է թերակղզի :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
Ն. Ս. Օ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ՁԻՆԱՐՇԱՒԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ արտաքին նախարարը որոշած է Ժընեւի մէջ դէմ դիմաց խօսիլ Մոլոթովի հետ, Միջին Արեւելքի ապառազինութեանց մասին։ Նախարարը Բշ. օր անմիջական տեղեկութիւններ հաղորդած էր Այզընհաուըրի, որ ամբողջովին համամտութիւն յայտնեց այս ձեռնարկին : Նոյն աղբիւրին համաձայն, արեւմտեան երեք նախարարները պիտի առաջարկեն Մոլոթովի անկեղծօրէն քննել վրդովիչ կացութիւն մը։ Ուրիշ ատեն այս կարգի խնդիրները կ'արծարծուէին Ազգաժողովին մէջ. բայց ամերիկացի դիւանագէտները կը կարծեն թէ 10րդ ընդհ. ժողովին մթնոլորտը յարմար չէ այդպիսի քննութեան մը համար :

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ — «ՄԻՇՏ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՌՈՒԵԼՈՒ»

Խ. Միութեան նախագահը, մառաջալ Վորոշիլով Հոկտ. 14ին ճառ մը խօսեցաւ Սեւաստոփոլի մէջ, Ղրիմի պատերազմին հարիւրամեակին առթիւ։ Ազդարարեց թէ երկրին զինեալ ուժերը «պէտք է միշտ կազմ եւ պատրաստ ըլլան կռուելու, վասնզի աշխարհի մէջ տակաւին ուժեր կան որոնք կը ջանան խափանել Խ. Միութեան յառաջդիմութիւնը՝ իր նախընտրած ճամբով։ Մեր զինեալ ուժերը միշտ պէտք է զօրաւոր ըլլան քան ոեւէ մէկը որ կրնայ դաւել եւ նենգօրէն յարձակիլ մեր երկրին վրայ» :

Մառաջալը այս առթիւ յիշեց Խ. Միութեան «անդուլ ջանքերը համաշխարհային խաղաղութեան եւ զինաթափութեան համար»։ Ժողովին ներկայ էին վարչապետը, Բուլկանին, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը՝ Խրուշչեւ, մառաջալ Ժուկով եւ ուրիշ նախարարներ։ Խրուշչեւ ալ խօսք առնելով ըսաւ թէ լաւ հունձքեր կը քաղուին շատ մը շրջաններու մէջ, «բայց դեռ բաւական միս, կաթ եւ ուրիշ կենդանական արտադրութիւններ չկան» :

Սեւաստոփոլ քաղաքը Կարմիր Դրօշի շքանշանն ստացաւ, այս մեծ տարեդարձին առթիւ :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՄՈՌՑՈՒԱԾՆԵՐԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

•

Գրականութեան հաւատարիմ սպասաւոր մըն է Ղեւոնդ Մելոյեան: Իր գրական վաստակը յիսնամեակ մը կը բոլորէ: Վերջերս իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց այլազան գիրքեր, իր արուեստը մտածումները եւ ինքնատպութիւնը խորհրդանշող բովանդակութեամբ: Կան որ նոր յղացումներու արդիւնք են, ինչպէս երկու թատերախաղերը, Սալահ, Լը Տէրվիշ տը լա Մօսքէ վէրթ (տրամ) եւ Գետնին Տակէն, նախապէս լոյս տեսած «Յառաջ»ի մէջ, իբրեւ թերթօն, 1933ին:

Այս վերջինը Վասպուրականի հերոսամարտին քառասնամեակի առթիւ, որ կու գայ ամբողջացնելու միւս թատերախաղը «Վասպուրականի հերոսամարտը» խորագրով:

Տարիներ առաջ պարբերականներու եւ օրաթերթերու մէջ արդէն լոյս տեսած պատմուածքները հաւաքածոներու մէջ ամփոփելու մտահոգութիւնը, երկրորդ աշխատանքն է, որուն լծուած է Ղ. Մելոյեան, ա՛յնքան բծախնդրութեամբ ու գուրգուրանքով: Այս շարքէն ունինք արդէն հատոր մը, «Երբ կ'ապրէինք», շա՛տ յատկանշական խորագրով:

«Երբ կ'ապրէինք»... Հեղինակին մտքին մէջ որոշ իմաստ մը ունի այս խորագիրը, իբրեւ թէ հիմա չենք ապրիր...: Ուրեմն քառասուն տարի առաջ մեր կեանքը ուրիշ էր, ուրիշ հոգեր ու երազներ ունէինք: Ուրեմն հեղինակը այն ատենուան վիճակը ապրելու գաղափարին հետ կը նոյնացնէր, կը հաշտեցնէր, հակառակ անոր որ իր տուած պատկերները եւ ներկայացուցած դէմքերը բացասական եւ աննպաստ միջավայրի մը կը պատկանէին:

Այս վերնագիրը տուած ըլլալուն համար Ղ. Մելոյեան խղճահար չէ եւ ոչ ալ հակասութեան մէջ ինկած է: Որովհետեւ ծանօթ յեղափոխական գործիչ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրներէն Արամ Մանուկեանի մէկ փափաքը իրագործած է այդ կերպով: Ի՞նչպէս:

«Երբ մենք կ'ապրէինք» հատորը կը բացուի Արամին, 1917 Յուլիսին գրած մէկ նամակէն մէջբերումով մը: — «Ղեւոնդ, կ'ըսէ, քանի այդտեղ ես եւ ազատ ժամանակ ունիս, Աստուած սիրես գրէ յիշատակներդ, Վանի, Բանուի եւ Պոլսոյ: Մի ժողովուրդ մեռաւ, գէթ պատմութիւնը գրենք ապագայ սերունդին համար...»: Եւ Ղ. Մելոյեան այս կերպով Արամին կտակը կը գործադրէ, եւ կը նկատէ թէ «Երբ մենք կ'ապրէինք»ը հետեւոր մէկ արձագանգն է «Մի ժողովուրդ մեռաւ» ողբերգութեան:

Հատորը, ուրեմն, ոչ միայն յեղափոխական շրջանէն դրուագներ կը պարունակէ, այլեւ՝ զանազան դէպքերուն դերակատարները կը ներկայացնէ մեզի: Գիրքին երկրորդ խորագիրն ալ յատկանշական է: — Արտաքին անցքեր, Ներքին ապրումներ:

Մասնաւոր հաճոյքով կը կարդացուի առաջին գլուխը, որուն մէջ հեղինակը իր մանկութեան յուշերը կը պատմէ, ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ: Ընդհանրապէս հայկական տուներուն մօտաւոր անցեալ կեանքին վերյիշումները տխրութեամբ կը համակեն մեզ: Միւս պատմուածքները օրաթերթ «Ազատամարտ»ին մէջ լոյս տեսած են 1909ին, ինչպէս նաեւ «Ազդակ» եւ «Մասիս» շաբաթաթերթերուն մէջ:

Ղ. Մելոյեան իրապաշտ գրող մըն է: Իր գրականութեան յատկանիշը մարդկայնական – ընկերվարական է: Հոն ուր հալածանք, անիրաւութիւն եւ զրկանք կայ, բողոքի ձայն կը բարձրացնէ: Ընկերային արդի կարգերուն դէմ դժգոհի կեցուածք մը ունի, դժգոհ նաեւ Գրականութեան մէջ, եւ բոլոր անոնց դէմ, որոնք խառնուածքով պահպանողական են եւ գրականութեան մէջ ըմբոստ նկարագիր չունին: Այս է պատճառը, որ հարցերու քննութեան եւ լուծման մէջ բոլորովին ինքնատիպ աշխարհայեացք մը ունի:

Մտաւորականի խղճահարութեան եւ սակայն հոգեբանական բացառիկ երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլանք, երբ կը կարդանք «Հայդուկն ու կինը», ուրիշ խորագրով՝ «Դաւաճան կինը» պատմուածքը: Հոս է որ ընկերային լուրջ խնդիր մը կը յուզէ ան:

Այս գրուածքին մասին ժամանակին արտայայտուած եմ: Քառասուն տարի առաջ Ղ. Մելոյեան Ռուբէն Տէր Մինասեանի յեղափոխական կեանքէ յիշած մէկ դրուագը պատմուածքի մը նիւթ ըրած էր «Դաւաճան կինը» խորագրով, որ տպուեցաւ «Ազատամարտ»ի մէջ, 1909ին: Տարիներ վերջ այդ նոյն յուշերէն ներշնչուած՝ Կոստան Զարեան կուտար իր «Տարագրմի հարսը», բանաստեղծական ողբերգութիւնը, բացառիկ գեղեցկութեամբ ու արուեստով մշակուած, եւ որ բազմաթիւ անգամներ վիճաբանութեան եւ գրական դատավարութեան տեղի տուած է: Երկու պարագային ալ սէրը յաղթող կը հանդիսանայ: Եւ սակայն «Հայդուկն ու իր կինը» կամ «Դաւաճան կինը» պատմուածքին վերջաւորութեան հոգեբանական վրէպի մը ականատես կ'ըլլանք: Ալթունը (պատմուածքին մէջ կինը) բացառիկ գեղեցկութեամբ օժտուած, կը սիրէ քիւրտ Սհոն, հակառակ ամուսնացած ըլլալուն յեղափոխական Արտաշին հետ: Յեղափոխական դատարանը մահուան վճիռով պիտի պատժէ Ալթունը, որովհետեւ կասկածներ կան թէ ան մատնութիւններ ալ ըրած է: Ամուսինը կ'ուզէ դաշունահար ընել: Բայց նախքան այդ արիւնոտ տեսարանը, յեղափոխական ատեանին պատասխանատու անձը վերջին անգամ տեսնել կ'ուզէ գեղեցկութեամբը ծանօթ Ալթունը: Ո՜վ մարդկային տկարութիւն... անձնատուր կ'ըլլայ անոր գեղեցկութեան: Կը սիրահարի Ալթունին: Եւ սակայն այդ նոյն անձն է, որ դաշոյնի վերջին հարուածը կուտայ Ալթունին: Հակամարդկային չէ՞ք գտներ պատմուածքին այս վախճանը:

Իրապաշտ էջ մըն է նաեւ «Ուսուցիչը» վերնագրով պատմուածքը: Այս ալ մեր կեանքին ուրիշ մէկ երեւոյթը կը խտացնէ: Քառասունհինգ տարիներ ուսուցչութիւն ըրած է Եղիշէ, եւ լքուած ու անտեսուած է ամէնուն կողմէ:

Ղ. Մելոյեանի լեզուն բարեխառն է: Ոչ արեւելահայ, ոչ ալ արեւմտահայ: Այս պատմուածքները յիսնամեակի մը փոշին, խիճն ու բիծը կը կրեն իրենց վրայ: Թեթեւ սրբագրութիւն մը աւելի արդիական շնորհ ու ճկունութիւն պիտի տար անոնց:

Գրականութեան հանդէպ հեղինակին ունեցած պաշտամունքը, նախանձախնդրութիւնն ու արդար դժգոհութիւնը յարգանքի կը հրաւիրեն մեզ: Մելոյեան այն դէմքերէն է, որոնք հակառակ իրենց վաստակին, մեր գրականութեան մէջ չունին իրենց արժանաւոր տեղն ու դիրքը եւ ստուերի մէջ կ'ապրին, եթէ երբեք մոռցուածներ չեն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐ

•

Անցեալները, խրախճանքի մը մէջ ներկայ էր Հայերէ կազմուած ալուոր բազմութիւն մը: Խումբ մը երիտասարդներ հայկական պար մը պարեցին: Խումբին մէջ կար նիհարակազմ ծերունի մը՝ որ կէս ճամբան մնաց: Երիտասարդներուն դարձդարձիկ շարժումները այնքան արագ ու խանդավառ էին, որ ան չկրցաւ հետեւիլ անոնց եւ քայլ մը անդին դրբէջ խորտակուեցաւ, իրեն տրուած աթոռին վրայ:

Մեղադրելի չէր անշուշտ հայրենի յուշերով լեցուն այդ ծերունին, որ իմ ալ ծանօթներէս մէկն է: Վասպուրականը, Մոկսը, Այգեստանը, երբեք չեն դադրած ապրելէ իրենց բազմատեսիլ գեղեցկութեամբ, այսօր իսկ՝ իրենց ցաւագին կախարդանքով, անոր հայրենակարօտ պլպլուն հոգիին մէջ:

Ես չէի որ պիտի համարձակէի անոր յանդուգն քայլը առնել: Բայց զմայլելի բան մը կար, սրտայոյզ քաղցրութիւն մը, անոր տենչանքին մէջ՝ պարի շղթային մէկ օղակը հանդիսանալու:

Երիտասարդները շարունակեցին պարը, մինչդեռ շուրջը խռնուած բազմութիւնը ծափ կը զարնէր եւ ուրախ ու վարակիչ բացագանչութիւններով կը թընդացնէր ջերմաւէտ մթնոլորտը:

Կարճատեւ վայրկեանները՝ որոնց տեւողութեան ձայներու հրթիռներ կը սլանային, բաւական եղան զիս փոխադրելու հեռաւոր բայց անմոռանալի անցեալին մէջ, բարեկենդանի օրերուն, երբ մենք քանի մը ազգական ընտանիքներ կը հաւաքուէինք Մարգրիտ մօրքուրենց ընդարձակ տունը: Անոնցմէ ծնած տղաքը, երբեմն քով քովի կուգային, թեւը թեւ տունը կ'անցնէր: Պարտէզը եւ տունը, թաղը ամբողջ կը լեցնէինք մեր խաղերով ու ձայներով: Երբ գիշերը անձրեւած կ'ըլլար, առաւօտ կանուխ աղջիկները կը կանչէինք բարակ թթենիներուն տակ (մօրքուրին տղան Տիգրանը չերամաբոյծ էր) եւ կը թոթուէինք ծառին ոստերը: Բիւրաւոր ոսկեշող կաթիլներ ծիծաղի մը փշուրներուն պէս կը թափէին անոր դեռ չհիւսուած ցիրուցան մազերուն վրայ եւ դեռ ինչ խաղեր, որոնց յուշը զիս կը մանկացնէ այսօր, բայց նաեւ արցունք կը խլէ աչքերէս:

Ինչ օրեր էին, գեղեցիկ, արեւային օրեր՝ որոնց ոսկեվառ հրդեհը թշնամին արեան հեղեղով փորձեց մարել:

Եւ հիմա այդ օրերուն ոգեկոչումը կ'ըլլայ, երբ մեր երիտասարդները ձեռք ձեռքի շղթայ կը կազմեն եւ հայկական պարին շարժումներովը մեզ կը կապեն անցեալին հետ: Փրթած ոսկի թելերը կը հիւսուին դարձեալ եւ շէնքը կ'ամբողջանայ եւ ցեղին հարազատ պատկերը կը լուսաւորուի անշէջ իր ճաճանչներով:

Ցիշողութեանս մէջ խորապէս դրոշմուած, կարծես կրակով փորուած տեսիլք մը կը մնայ միշտ գաւառին պարը, երբ բարեկենդանին, գինիով տաքցած կարիճ մարդիկը ձեռք կուտային եւ կը սկսէին պարել: Անոնց կ'ընկերանային կիներն ու աղջիկները երգելով: Մենք փոքրիկներս, կը ծափէինք: Կարծես կախարդուած ըլլար ամէն բան մեր շուրջը, կարծես մամիկիս պատմած հէքեաթներէն յայտնուած կերպարանքներ ըլլային պարին մասնակցողները՝ որոնց համար տարուհոգիս մինչեւ հիմա անայլայլ պահած է իր երազներու աշխարհը:

Իսկ այսօր, երբ անոնցմէ ոչ մէկը դեռ կ'ապրի, երբ սարսափելի փոթորիկին մէջ անհետ կորսուած են բոլորն ալ, ինծի կը թուի տակաւին, որ իմ աչքերուս տեսած երիտասարդները՝ անոնք են, ճշմարտապէս, անոնք, որ կը պարէին տանոք Մարգրիտ մօրքուրենց տունը, մեծ սրահին մէջ, որուն տախտակամածը կը թնդար անոնց ոտքերուն ուժգին հարուածներէն:

Անոնք են, ով իմ սգաւոր հոգիս, անոնք են միշտ. ահա Տիգրանը, Ասլանը, Յարութիւնը, Երան մօրքուրենց Յարութիւնն ալ, Գառնիկը, որուն աշխէտ ձին դուրսը՝ թթենիին կապուած՝ կը խրխնջայ դոփելով:

Անոնք են ճիշդ ու ճիշդ, իրենց այնքան սիրելի, կարօտալի կերպարանքներով: Ահա մենք շրջապատած ենք զիրենք

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇԱՏԱԽԸ

(ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ, ԱՆՈՐ ՎԱՐԻՉ ԳՆԴԱՊԵՏ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

•

Գիշերային թաղուհին տարածեց իր սեւաթոյր վարսերը, ու մայր բնութիւնը պարուրեց իր թեւարկութեան տակ:

Ծուխ գիւղի հետ պատահած անակնկալ միջադէպը թէեւ թխպոտ ամպի նման քօղարկեց հորիզոնը, սակայն Շատախի անխորտակելի կամքն ու հաւատքը բաց կապուտակին վրայ պլպլացող աստղերու նման՝ կը ցոլար հրավառ:

Այդ գիշեր, ոչ ոք կը մտածէր առօրեայ հոգերու եւ նիրհելու մասին: Բոլորն ալ լծուած էին տենդոտ աշխատանքի, ձեւով մը իրենց մասնակցութիւնը բերելու գոյութեան սրբազան պայքարին:

Արտասովոր կենդանութիւն կար Ս. գիւղի եկեղեցւոյ եւ Մարտիկի յարկերուն տակ:

Հեթանոսական կրակը կը ճարճատէր բոցավառ ցոլքերով: Թոնիրի վրայ՝ մեծղի կաթսայի մէջ կ'եփէր գառնուկի միսը, սփռելով հաճելի բուրմունք:

Շերեփը ձեռքին, խոհանոցի աշխատանքներուն կը հսկէր Նունիկը, արտասովոր աշխուժով:

Գիշերուան ժամը ինը անցած էր: Եկեղեցւոյ մէջ, ձէթի ճրագի աղօտ լոյսի տակ, ժողովի նստած մարտական Շատախի սպայակոյտը, դեռ ընթրիքի կը սպասէր:

Հոկլտոյի Մուսէսը սկսած էր անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ:

— Քիչ մը եւս համբերէ սիրելի Մուսէս, մի քանի վայրկեան վերջ մեծ ախորժակով գառնուկի միս պիտի ուտես, — կը սարհամողէր Մալխասը հաճելի չեչտով մը:

— Ես դժգոհելու պատճառ չունիմ, յարեց Մուսէս, ողջ մնայ հօրաքոյրս եւ անոր տաշտը... Բայց մեր «պարոն»ները անօթութենէ կը դժուարանան «պատարագը» աւարտել...

— Ազգի ճակատագրի հետ խաղալը դիւրին բան չէ, Մուսէս:

— Ոչ ալ երկար «պատարագ»ով կը վերջանայ, սրախօսեց անհամբեր հայդուկը:

— Ապա ինչպէ՞ս կարելի է վերջացնել:

— Վայրկեան առաջ ապստամբելով:

Հայդուկի վճռական պատասխանը հաճելի կերպով շոյեց Փոխիկի հրաբորբ զգայարանքները: Ինքնաբաւ ժպիտով մը համաձայնութիւն տուաւ Մուսէսի տեսակէտին, ապա արագ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի Մարտիկի տունը, ընթրիքը փութացնելու համար:

Երբ Շահէնի դրան առջեւ հասաւ, խաւարի մէջ նշմարեց մարդկային ստուեր մը որ դէպի եկեղեցի կ'երթար զգուշաւոր քայլերով:

— Կեցի՛ր, հրամայեց հայդուկը, մեքենաբար ձեռքը տանելով ատրճանակին:

— Ինչո՞ւ, քեզ մատաղ:

— Դո՞ւն ես, «Ծուռ»:

— Այո, քեզ մատաղ:

«Ծուռ» Շամիրամը, կաղ սրունքը գետին քսելով, մօտեցաւ Փոխիկին, ծրար մը անութին տակ սեղմած:

— Ո՞ւր կ'երթաս:

— Ժամտուն կ'երթամ, քեզ մատաղ, իմ ազիզ եղբայրներուն, «մեծ պարոն»ներուն համար կարմրած հաւ կը տանիմ:

— Ո՞վ ըսաւ քեզի որ «պարոն»ները եկած են, կշտամբեց Փոխիկը սրտնեղած:

— Մի բարկանար, իմ ազիզ եղբայր, ես իմ աչքով տեսայ:

— Լաւ: Ծրարդ տուր ինծի ու գնա:

«Ծուռ» Շամիրամի դէմքը թթուեցաւ, ապա բարութեան սահմանուած իր նուիրուածքը չռեց մանկութեան ընկերոջ վրայ ու համոզկեր չեչտով մը ըսաւ.

— Տեսա՞ր, Փոխիկ, որ «ծուռ»ը ես չեմ, այլ դուն: Ո՞վ տեսած է որ Ս. Յարութեան կամ Ս. Կարապետին ուխտի գացողը, անոնց սուրբ պատկերներուն առջեւ պլպլացող կանթեղներուն համար ձէթը ուրիշի ձեռքով ղրկէ:

«Ծուռ» մի ըլլայ Փոխիկ, ուխտաւորը ինք պէտք է տանէ ձէթը, իր ձեռքով պէտք է լեցնէ կանթեղի մէջ, որպէսզի Արարիչը լսէ անոր աղաչանքը: Ես ալ, իմ ձեռքով պէտք է կերակրեմ իմ ազիզ եղբայրները, որպէսզի հայրենիքի ազատութեան համար երբ Կարոյի նման սուրբեր դառնան, Կարոյի նման արքայութիւն երթան, իմ լոյս ու արեւ եղբօր գլուխը, ծուռ չմնայ անոնց առջեւ:

Զգայուն հայդուկը թաշկինակով սրբեց աչքերուն մէջ լճացած բերկրանքի արցունքը, ու ճամբայ տուաւ:

Խորանի վրայ, խաչելութեան պատկերի առջեւ կախուած ձէթի ճրագի աղօտ լոյսին տակ, հազիւ կը նշմարուէր մեծ խորհուրդի նստած «պարոն»ներու, խմբապետներու եւ անուանի հայդուկներու դիմաստուերները:

Երբ Փոխիկը ընթրիքը բերաւ, Տէր Խաչօն կքնած էր անտաշ գաւազանին, ոտքի ելաւ, «ճաշակեցէք» մրմնջեց, մարտիկները խաչակնքեցին մեծ երկիւղածութեամբ եւ սկսան ընթրել:

Եկեղեցւոյ դրան քով, փսիաթի վրայ ծալապատիկ նստած էր գինուոր Զիրօն, ձախ ձեռքը սեղմած հրացանի խողովակին, աջ ափին մէջ բռնած էր հացարաժինը, նայուածքը չռած դպրաց դասի մէջ սեղանի նստող աւագանիի վրայ:

ՏԻԳՐԱՆ ԱԻԱԳԵԱՆ

(1)

(Տար.)

ՆՈՐ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ

●

Աւելի ծանօթ է նոր սերունդին, քան հինին: Վասն զի Վահէ Քաչա կը գրէ ֆրանսերէն :

Նոր սերունդը կը հպարտանայ իր ծագումով, երբ կը տեսնէ որ ֆրանսական մամուլը գովասանքներով կը դիմաւորէ ազգակիցի մը արտադրութիւնը, հոգ չէ թէ հայութեան մասին խօսուած չըլլայ այդ գործին մէջ: Կարեւորը այն է, որ քննադատները կը մատնանշեն Վահէ Քաչայի (Խաչատուրեան) հայկական ծագումը: Ժէրար Պօէր (ակադեմի Կոնքուրէն) անդրադառնալով Վահէ Քաչայի գործին, ի միջի այլոց կ'ըսէ «Ուրախ եմ որ հայ երիտասարդ մը ֆրանսերէն լեզուն ընտրած է արտայայտելու համար իր զգացումները »:

Թելադրուած վերոյիշեալ երեւոյթէն կը մտածեմ թէ ինչ մեծ ծառայութիւն մատուցուած կ'ըլլար թէ' հայ գիրին եւ թէ մեր սերունդի փրկութեան գործին, եթէ մեր հրատարակչականները զարկ տային մեր գրողներուն գործերու թարգմանութեան :

... Գանք «Ակն ընդ Ական»ին ու իր հեղինակին :

Ձեռքս առած «Յառաջ»ի այն թիւը, ուր Ա. Միսաքեան կը գրէր այս գիրքին մասին, գացի Վահէ Քաչայի մօտ, զայն ուրախացնելու համար:

Ա. անգամ կ'երթայի իր տունը: Գիտէի որ կը բնակէր Մոնփառնաս: Կանգ առի թիւ 132ին առջեւ, ությարկանի գեղեցիկ շէնք մը: Տունին տեսքը ապշեցուց զիս : Պատրաստուած էի հայ գրագէտի մը աւանդաբար վիճակուած խարխուլ խրճիթ մը տեսնել: «Նոր»ը չի նմանիր «հին»ին, ըսելով ներս մտայ: Վերելակը հանեց զիս վեցերորդ յարկը: Երկաթեայ սանդուխներէն երկու յարկ եւս բարձրանալով ինքզինքս գտայ պատշգամի մը վրայ : Վահէին դուռը զարնելէ առաջ նայեցայ չուրջս: Շէնքին գեղեցիկ տեսքէն ոչ մէկ նշոյլ այստեղ: Պզտիկ խուցեր, որոնք կ'ենթադրեմ թէ աւելի գեղեցիկ են երբ հեռուէն կը դիտուին ...

«Վահէ Քաչա» կը կարդամ դրան վրայ: Կը զարնեմ :

— Մտէք, կ'ըսէ, եւ դուռը կը բանայ, ձեռքը «Քոմպա»ն: Կը համբուրուինք : Ես ազդուած եմ խուցին տեսքէն, իսկ ինքը, ֆրանսերէն թերթին քրոնիկէն, ուր գրական քննադատը կը գրէ իր մասին .— «Գրական վերամուտի ամէնէն բացառիկ գործը» :

— «Յառաջ»ը կարդացի՞ր :

— Ուրիշ մը կարդաց եւ բացատրեց ինծի :

— Հայերէնդ ո՞ր սնտուկը դրիր :

— Երանի թէ այնքան հարուստ ըլլայի հայերէնով եւ ստիպուէի մաս մը սնտուկը դնել, գիտցած հայերէնովս երկու ժամէն հազիւ կարենայի կարդալ :

Ծուրջս կը նայիմ՝ անկողնին քով դէզ մը գիրք: Աչքիս կը զարնեն մեծ մասով Անրի Թրուայայի եւ Դոստոյեւսկիի գործերը :

Վահէն կը մօտենայ ու ինծ կ'երկարէ իր նոր գիրքը, «Ակն ընդ Ական» (ֆրանսերէն):

— Ձեռագիրը կարդացած էիր, բայց հիմա գեղեցիկ պատմուճանով է: Նոյնը չէ :

— Ի՞նչ են անմիջական ծրագիրներդ :

Փոխանակ պատասխանելու կ'երթայ դէպի գիրքերու դէզը հատ մը վերցնելով ցոյց կուտայ ինծի: Կը կարդամ : «Ցորչափ տեւէ երկիրը» (Անրի Թրուայա):

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես :

— Ընել այն՝ ինչ որ ան ըրաւ Ռուսեբուն համար: Այսինքն գրել վէպ մը, որուն մէջ նկարագրուի Հայը իր աւանդութիւններով, սէրերով եւ գաղափարներով:

— Ո՞ր շրջանը պիտի նկարագրես :

— Իբրեւ շրջան պիտի առնեմ 1890ական թուականները, իսկ իբրեւ վայրը՝ արեւմտեան Հայաստանը: Կարծեմ այս ձեւով աւելի մօտեցած կ'ըլլամ հայութեան: Ներկայի հայութեան եւ օտարներու միջեւ դժուար է հիմնական տարբերութիւն տեսնել : Կարծես մասամբ նոյնացած են, իսկ այն ատենուան մէջ աւելի յստակ էին նկարագիրները: Մանաւանդ Թուրքին ու Հայուն միջեւ:

— Հայրենասիրական գրութիւն մը, մէկ խօսքով :

— Ոչ՝ պարզապէս մարդկային ...

Պատին վրայ կախուած թուղթ մը աչքիս կը զարնէ: Կը մօտենամ ու կը կարդամ... անուններ, Հայու անուններ, — Գուրգէն, Յակոբ, Կարպիս եւայլն: Գլխի շարժումով մը կը հաստատէ թէ ծրագրած գործին հերոսներու անուններն են: Անուններ որոնք վաղը շնորհիւ Վահէ Քաչայի հոգի եւ մարմին առնելով, օտարներու աչքին պիտի ներկայացնեն Հայը :

Ամիսներէ ի վեր Վահէն կը թափառի Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ:

Թէեւ զուրկ՝ հայկական ուսումէ, երիտասարդ հեղինակը այսօր կը ներկայանայ մեզ իբրեւ տիպար Հայ մը, որ գիտէ Հայուն անունը վառ պահել միջազգային գրականութեան մէջ :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶԱՏ ՎՇՏՈՒՆԻ

●

ԽՄԲ.— Երեւանի թերթերը շռայլաբան գովասանքներ կը հրատարակեն այս ամբոխավար եւ անճաշակ բանաստեղծին ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Աւելի քան քառասուն տարի է գրական ասպարէզ մտած է բանաստեղծ Ազատ Վշտունին: Անոր երկերը նշանակալից տեղ կը գրաւեն խորհրդային գրականութեան գանձարանին մէջ:

Ազատ Վշտունի իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Վան, ապա շարունակած է Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ: 1910 – 14ին Փարիզ էր եւ իր ապրուստը կը ճարէր բանուորութեամբ: Միեւնոյն ատեն ազատ ունկնդիր էր Սորպոնի մէջ:

Ա. աշխարհամարտի սկիզբը անցաւ Թիֆլիս եւ նշանակուեցաւ որբանոցի կառավարիչ:

1919ին անցնելով Ղրիմ, Սէմֆէրոպոլի մէջ կը խմբագրէ «Կոմունայի Ձայն» թերթը:

Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգեր հաստատուելէն ետք, Ազատ Վշտունին նուիրուելով գրականութեան, եղաւ բանուորական գրականութեան ստեղծման առաջին կազմակերպիչներէն եւ եռանդուն գործիչներէն մէկը: Անոր խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Մուրճ»ին մէջ առաջին անգամ սկսան երեւալ գրողներ եւ քննադատներ Ն. Զարեան, Վ. Ալազան, Գ. Մահարի, Վ. Նորենց Ս. Տարօնցին, Ն. Դաբաղեան եւ ուրիշներ :

Ազատ Վշտունին գրած է քնարական, գիւղացիական եւ հերոսական բանաստեղծութիւններ, ինչպէս եւ երգիծական քանի մը գործեր:

Փարիզ գտնուած միջոցին կը գրէր.

Ես բնազուրկ մի թռչուն եմ
Ընկած օտար եզերքում
Հայրենի տուն ու տեղ չունեմ ,
Թափառում եմ ու երգում :

Խորհրդային նոր կարգերը կը խանդավառեն երիտասարդ բանաստեղծը: Քսանական թուականներուն մասնաւոր թարմութեամբ կը հնչեն Վշտունիի արեւելքին նուիրուած ստեղծագործութիւնները :

Աւելի քան երեսուն տարի է անցած այդ բանաստեղծութեանց հրատարակման թուականէն, սակայն միշտ ալ թարմ են իր գրածները: Իր «Ուղտ» բանաստեղծութեան մէջ՝ տէրը կը խօսի ուղտին հետ եւ կը պատմէ իր դառնատանջ աշխատանքի մասին եւ զայրոյթով կը նշաւակէ օտարները որ երկիր խուժած են : Բանաստեղծը կ'երազէ այն օրը, երբ վերջապէս ուղտը վեր բարձրացնելով իր վիզը, պիտի քալէ հայրենի հողմածուփ անապատին մէջ, իր ոտքերուն տակ ճզմելով երկիրը սորկացնողները :

Հանրայայտ է Վշտունիի «Ռամ — Ռոյ» բանաստեղծութիւնը , ուր պատկերացուցած է հնդիկ եւ չին ժողովուրդներու բարեկամութիւնը եւ անոնց միացեալ պայքարը անգլիական աշխարհակալութեան դէմ :

Իր ստեղծագործական երկար շրջանին Վշտունին ունեցած է վրիպումներ, բայց անոնք չեն բնորոշ հեղինակի համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Մեր հայրենի ջուրն եմ սիրում,
Մեր ցորենի հացը,
Մեր արեւի հուրն եմ սիրում ,
Մեր երկնքի բացը.
Երբ աշունքի հողմն է սուրում՝
Բարդիների լացը
Բարդիների լացն եմ սիրում ,
Մեր դաշտերի թացը:
Մեր բազմադար ծառն եմ սիրում ,
Մեր հայրենի գիրքը ,
Մեր քանդակուած քարն եմ սիրում ,
Մեր շինարար ձիրքը .
Երբ արեւն է պտղաւորում
Մեր մայր հողի կիրքը,
Մեր մայր հողի կիրքն եմ սիրում ,
Մեր հայրենի միրգը :
Մեր հանդերի տօթն եմ սիրում ,
Մեր հայրենի բոյսը.
Մեր սարերի օդն եմ սիրում,
Մեր երգի ջերմ յոյզը,
Մեր գոյութեան կռիւներում
Ժողովրդի յոյսը,
Ժողովրդի յոյսն եմ սիրում
Եւ յաղթութեան լոյսը :

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

եւ մեր փոքրիկ ձեռքերով ծափ կը զարնենք հրճուալից :

Բայց պարանքը շուտով կը ցնդի եւ ես ինքզինքս կը գտնեմ առանձին, այնքան դերեզմաններէ եւ աւերակներէ անցնելէ վերջ :

Առանձի՞ն: Ոչ երբեք: Դեռ կը շարունակուի հայկական պարը եւ պիտի շարունակուի միշտ, որքան ատեն որ իմ ցեղիս զաւակները գիտեն խմբուիլ յօդնաթեւ, եւ արդար ուրախութիւնը ոսկեվառ հրթիռի մը նման սլանայ անոնց հոգիներէն:

Պարը պիտի դառնան բոլոր անոնք՝ որ հարազատ արիւնին կանչովը կը փոթորկին եւ անոր ջերմութիւնը կը զգան իրենց սրտին մէջ:

Շղթան պիտի չփրթի երբեք : Եթէ օղակ մըն ալ պակսի, քանի մը նորեր պիտի աւելնան անոր մէջ: Ես իսկ, Վասպուրականցի ծերունիին պէս, խելայեղ հրճուանքով մէջտեղ պիտի նետուիմ եւ ձեռքերս պիտի սեղմուին պողպատեայ երկու ձեռքերու մէջ: Պիտի դառնամ անխոնջ, ոտքերս ամրօրէն գետին զարնելով: Իմ մեծաթաւալ աղաղակով պիտի ողջունեմ հայրենիքս եւ անոր հեռաւոր զաւակները՝ որոնց համար մենք խորթ եղբայրներ կը համարուինք այսօր :

Բայց մենք պիտի ըսենք անոնց, որ ծարաւ ենք ուրախութեան, արդար, արեւային հրճուանքի: Ծարաւ ենք փրկարար լոյսին: Մեր շրթները կ'այրին սաստկօրէն եղբայրական սիրոյ կարօտով եւ մեր աչքերը փորած են վաղուց օտար երկինքին թռչունները:

Եւ դեռ ահա, մեր ձեռքերը ի զուր կը պաղատին աղօթքի վարդերուն, որպէսզի մեր յիշողութեան խաւարամած պաստառին վրայ մանկութեան գարունը ծաղկի:

Եւ ահա, մեր ոտքերը հեռագնաց ուղիներու փոշիին մէջ մոլորած՝ ի զուր կը փնտռեն հայրենի ճրագներուն գիշերական արշալոյսը :

Բայց ահա՝ մենք դեռ պարել գիտե՛նք հայկական պարը: Մեր ցեղին հոգիէն ժայթքած հրեղէն բոցն է անիկա: Մեր սօսիներուն, մեր գետերուն օրօրումն ու ծփանքը կը յայտնուին անոր մէջ : Հոն մեր սրտին հեւքը կայ. մեր արիւնին կըշռոյթը, եւ մենք անոր շնորհիւն է որ ուրախութեան լուսահոս աղբիւրներ կըրնանք դեռ հոսեցնել մեր տառապանքին ապառաժներէն, եւ գարնանային հեղեղներ թափել անցեալի խորշակահար պարտէզներուն մէջ :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Ելանք եւ երբ բակէն կ'անցնէինք, « Ուշադիր եղիր» ըսաւ, շուրջը կասկածոտ նայուածք մը նետեց: Րաուֆ պէյ պատմեց թէ քիչ առաջ հոսկէ անցած պահուն, քանի մը հոգի դրան կը մօտենային եւ կարծես մէկը կը փնտռէին: Իրենց մտքին մէջ նպատակ մը ունէին: «Ո՞վ կ'ուզէք, ո՞վ կը փնտռէք» հարցուցեր էր ինք, «բան մը չկայ» ըսեր եւ հեռացեր էին»: Րաուֆ պէյ ճամբան այս դէպքը պատմեց, արդեօք ի՞նչ է, ո՞վ կրնայ ըլլալ, հարցուց ինծի: Ամէն պարագայի մէջ, լաւ բան մը չէր: Ճամբան կը քալէինք այսպէս խօսակցելով, արդեօք մեզմէ՞ կը կասկածին, կը խորհէինք :

— Դրան առջեւ մէկը կրնայ սպասել: Դուք ինչո՞ւ ձեր վրայ կ'առնէք կասկածները :

— Ի՞նչ գիտնամ, թերեւս կային մարդիկ որ ցաւած էին մեզի: Ընդդիմադիր էինք եւ առանց ուզելու, զուցէ ցաւցուցած էինք զիրենք: Ես այդ շշուկները կ'ուզէի կառավարութեան իմաց տալ: Բայց Րաուֆ պէյ առարկեց թէ պէտք էր պատճառ մըն ալ ցոյց տալ, մինչդեռ մէջտեղը կասկած մը կար միայն: Օր մըն ալ Զիա Խուրշիտը տեսանք Քլիպը: Րաուֆ պէյ յանկարծ գաղափար մը յղացաւ. —Զըլլայ թէ այս մարդը, Զիա Խուրշիտը փնտռեն ըսաւ: Այս բոլորը սակայն ենթադրութիւններ եւ կասկածներ էին, հիմնական բան մը չկար :

— Շիւքրիւ պէյի ձերբակալման առթիւ, ձեր ընկերներուն հետ ինչո՞ւ հաւաքուեցաք ձեր բնակարանը :

— Ես տունն էի, չէի գիտեր թէ Շիւքրիւ պէյ ձերբակալուած է: Թօքաթլեանէն ինծի հեռաձայնեցին, ըսին թէ Րիւշտիւ փաշա, Սալիխ, Պէքիր Սամի, Ֆէրիտուն Ֆիքրի պէյերը, բոլորս մէկ ձեզի այցելութեան պիտի գանք: Հրամեցէք, պատասխանեցի: Եկան ըսին թէ Շիւքրիւ պէյ ձերբակալուած է եւ ոստիկանական տեսչութիւն փոխադրուած : — Ազգ. Ժողովի նախագահին դիմենք, ըսին, երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւն ունի, երեսփոխան մը ի՞նչպէս կը ձերբակալուի», հարցուցին: Ես ալ պատասխանեցի որ պէտք չէ որ այդպիսի դիմում մը ընենք, այս անգամ պիտի խրտչին եւ մեզ պիտի ամբաստանեն թէ օրինական անձեռնմխելիութեան ետին պատսպարիլ կ'ուզենք: Ճակատաբաց պէտք է հաշիւ տանք: Հակառակ ասոր, հեռաձայնով փնտռեցի Քեազըմ փաշան, եւ չգտայ : Յետոյ ընկերները մեկնեցան :

— Շիւքրիւ պէյի ձերբակալումը ձեզ ինչո՞ւ կը շահագրգռէր այդքան :

— Երեսփոխան ընկեր մըն էր, այս պատճառաւ: Եթէ ոչ, օրինական անձեռնմխելիութեան կարեւորութիւն չէի ընծայեր :

— Հարցում մը եւս: Րաուֆ պէյի մասին երբ կը խօսէիք, ըսած էր թէ «այս մարդիկը մեր պատիւին հետ կը խաղան, բայց ապացոյց չունինք, ի՞նչ ընենք»: Բացատրեցէք այս պարագան :

— Րաուֆ պէյ կը փափաքէր որ եթէ խնդիրը տարաձայնուի, վնասակար բամբասանքներու տեղի պիտի տայ: Այս պատճառով, խնդիրը գոցել, ծածկել կ'ուզէր:

— Ապտիւլգատիրի հետ ձեր կա՞պը:

— Զորս տարի կայ որ զինքը չեմ տեսած, արդէն Անգարայի կուսակալ եղած ատենն ալ կապ մը չունէի Ապտիւլգատիրի հետ:

Նախագահը վերջացուց Րէֆէթ փաշայի դատավարութիւնը :

ՃԱՎԷՐ ԹԱՅԵԱՐ ՓԱՇԱ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ

Հիմա պիտի դատուէր Միլլի պատերազմի հրամանատարներէն ծանօթ թէրաքքըփէրվէրական Ճավէր Թայեար փաշա: Դատավարութեան առաջին մասը աւարտած էր, բայց դատարանը կը խորացնէր քննութիւնները եւ յետին մանրամասնութիւններ, մեղսակցութիւններ կը փնտռէր, առանձնապէս քննելով նաեւ Իթթիհատականներու եւ Բ. Խմբակի ստորերկրեայ խլրտումը, որ զօրաւոր կապ մը ունէր մահափորձի եւ պետական հարուածի խնդրին հետ:

Ճաֆէր Թայեար փաշա դանդաղօրէն կը պատասխանէր նախագահին հարցումներուն որոնց նպատակն էր շփոթեցնել զինքը եւ հակասութիւններու մէջ ձգել :

— Զիա Խուրշիտը կը ճանչնա՞ք :

(Տար.)

ուրը եւս զրկել, բարեկարգութիւնը ա-պահովելու համար :

×Մառայութեան վերակոչուած հազար պահեստներ բողոքի ցոյց մը կատարե-ցին Թուլոնի մէջ, «Ինթէրնասիոնալ»ը եր-գելով, բայց յետոյ կառք նստան, սպա-ներու կոչին վրայ : Մարսէյլ հասած ա-տեն ալ ցոյց մը սարքեցին եւ յետոյ շո-գենաւ նստան :

× Առջի օր բողոքի նոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Սէն Միշէլի մէջ, մասնակցու-թեամբ քանի մը հարիւր երիտասարդնե-րու եւ աղջիկներու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ֆրանսական դես-պանները յառաջիկայ չարթու ժողով պի-տի գումարեն Փարիզի մէջ, քննելու հա-մար կացութիւնը, նախագահութեամբ արտաքին նախարար Պ. Ա. Փինէի :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գլխաւոր կուսակցութիւններէն երեքը, մէջը ըլլա-լով ամէնէն բազմանդամը որ կը մասնակ-ցի կառավարութեան, միացեալ ճակատ կազմեցին, պնդելու համար Սարի հան-րաքուէին վրայ, որպէսզի այդ շրջանին բնակիչները քուէ չտան եւրոպականաց-ման ծրագրին, այլ պահանջեն Գերմա-նիոյ վերադարձնել նոյն երկրամասը : Կա-ռավարական կուսակցութիւնը անմիջա-պէս բողոքեց, դիտել տալով թէ ֆրանք-եւգերման համաձայնութեան մերժումը պիտի տկարացնէ Գերմանիոյ դիրքը Զոր-սերու յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ (Ժընեւ, 27 Հոկտ.) :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային նախարարը յայտա-րարեց թէ Խ. Միութեան նաւատորմիղը իր 350 սուզանաւերով եւ 4500 օդանաւե-րով ամենամեծ վտանգը կը կազմէ բրի-տանական տորմիղին համար : Երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր Խ. Միութիւնը շինած է քանի մեծ, առաջնակարգ յածա-նաւեր, աւելի քան հարիւր թորփիլահա-լածներ եւ 160 սուզանաւեր, մեծ թէ փոքր :

ՄԱՐՈՔԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ Իսրայէլ փոխա-դրելու համար տասը միլիոն տոլար հա-ւաքած է Նիւ Եորքի հրէական միացեալ կոմիտէն, ճիշդ 45 օրուան մէջ : Վաթսուն հոգինոց պատուիրակութիւն մը Պաղես-տին պիտի երթայ, այս ներգաղթը կազ-մակերպելու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը զնդ. Կամալ Նասր տեսակցութեան մը առթիւ յայտա-րարեց ամերիկեան թղթակիցներու. — «Ես կը պայքարիմ ոչ միայն Իսրայէլի, այլեւ հրէական միջազգային համայնա-վարութեան դէմ : Արաբներուն առելու-թիւնը Հրեաներուն հանդէպ այնքան մեծ է որ, աւելորդ է խօսիլ հաշտութեան մասին» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդային դեսպանը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ : Կ'ըսուի թէ յուշագիր մը յանձնած է, տնտեսական օգնութիւն խոստանալով :

ՓԵՏՈՒՐ ԾԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ախոյեան հռ-չակուեցաւ, Մինիխի մէջ, Ռաֆայէլ Չմչկեան (Թիֆլիսցի), մէկ անգամէն վերցնելով 110 քիլօ 500 կրամ : Նախկին ախոյեանն ալ ինք էր (այն ատեն վերցուց 109 քիլօ) : Սովետահայ ախոյեանը հա-մագումար 350 քիլօ վերցուցած էր, քանի մը ձեւերով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկ-նանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի կողմէ :

20 Նոյեմբեր, կիրակի օր :
ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր :
ԿՐԱՆՏ'ՕԹԷԼԻ սրահներուն մէջ :
Մանրամասնութիւնք յաջորդով :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն :
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը :
Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գի-շեր :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք 500 ֆր. Պ. Հաճի Նոտարեանէ, 500 ֆրանք Պ. Գորկանեանէ, հազար ֆրանք Ս. Խրալ-եանէ (Մարսէյլ) :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան թատերա – գե-ղարուեստական պարահանդէսը, շա-բաթ, 22 Հոկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին սը-րահը, մէթրօ Մէրի տ'Իսի :

Թատերական բաժին :

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դըր-ուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս-նակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստա-գէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ.

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոս-եան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումենցի :

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգացան-կով : Օր. Ռօզիթա Սէռանա, հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սա-ները :

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս :
Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէտէեան :

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար : Օրքէսթր Ժաք Մա-տիլեան Կրանտ Ֆորմասիօն :

Մուտք՝ 300 ֆրանք :

ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1956ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգատախնամ – Որբա-խնամ միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանք, Այրի Տիկին Ա. Մալաքեանէ, իր ողբացեալ ա-մուսնոյն Յակոբ Մալաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Խաչիկ Գալուստեանէն հինգ հազար ֆր. օդափոխութեան կայանի շէնքին նորոգ-ման համար, երկրորդ անգամ ըլլալով ստացած է հինգ հարիւր ֆրանք, Տիկին Նազիկ Յակոբեանէ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Թադ-ւոր Թորոսեան եւ զաւակները Օննիկ եւ Գրիգոր Թորոսեան, Յարութիւն Խաչեր-եանի կսկծալի մահուան առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ֆոն-տին, հազար ֆրանք Նշան Փալանճեան ճեմարանին, հազար ֆրանք «Պնակ մը կերակուր»ին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Արեւելեան խմորեղէն շինող մը որ ար-հեստէն հասկնայ :

Դիմել՝ Ս. Մարգարեանի,
32, Rue de Trévise, Paris (9)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Չորեքշաբթի, Ֆրանս. Համալսար-անի Ամփիթատրոնը, (40, Ալէ Լէօն Կամ-պէթա)

Պիտի դասաւանդուին՝ շատ հաճելի եւ դիւրուսոյց եղանակով մը, —

Հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութ-իւն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՁՐԻ

Համազգայինը պիտի հետաքրքրուի յա-ջողակ աշակերտներով ու միջոցներ պիտի ստեղծէ, որպէսզի անոնք կարենան շարունակել իրենց ուսումը հայ եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ :

Մարսիլահայ ծնողներ, արձանագրեցէք ձեր զաւակները, մանչ և աղջիկ, Համազ-գայինի Դպրոցին, ինչ տարիք կամ զբա-ղում ալ ունենան : Ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք զանոնք հայրենասէր և զարգա-ցած հայորդիներ դարձնելու, ի շահ ձեզի, ի շահ անոնց եւ ի շահ հայութեան :

Արձանագրութիւնները՝ Համազգայինի անդամներուն մօտ եւ ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, դասաւանդութեանց վայրը :

ԿՈՉ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի բազմավաստակ եւ բարեջան հոգեւոր հովիւ Տէր Վռամշապուհ արք. Քիպարեանի եւ Հայրապետական պատ-ուիրակ հոգելոյս Գեր. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի դամբարանները մինչեւ այ-սօր առանց տապանաքարի մնացած են :

Ուրախ ենք յայտնելու որ արդէն ձեռ-նարկուած է ժողովրդային հանգանակու-թեան մը, անոնց վրայ արժանավայել շի-րիմ մը կանգնելու նպատակով :

Կը հրաւիրենք մեր համայնքը որ ան-խտիր իր օժանդակութեան բաժինը բե-րէ, իբրեւ երախտագիտութեան արտա-յայտութիւն այս հանրանուէր հոգեւո-րականներու յիշատակին :

Կը խնդրուի որ նուէրները ղրկուին ե-կեղեցւոյ դիւանատան հասցէին, չէքով կամ չէք փոսթով Փարիզ 6761 – 25 նշանակելով կտրոնին վրայ ի նպաստ դամբարանին : Նուիրատուներու անուն-ները պիտի հրատարակուին մամուլին մէջ :— Հոգաբարձութիւն

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կի-րակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց :

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻ-ՍԱՔԵԱՆ :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի դասախօ-սական ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 9ին, 17 ռիւ Պլէօ :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս ե-րեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հա-ւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայու-թիւն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին նոր շրջանի բացման դասա-խօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Ազգ. տան մէջ :

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ :

Նիւթը՝ Կինը եւ Սէրը Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ :

Արտասանութիւն՝ դերասան Գրիգոր Վահանէ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱԶԴ.— Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միու-թիւնը ջերմօրէն կը յանձնարարէ բար-եպաշտութեամբ ընդունիլ Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան անդամուհիները, որոնք կը ձեռնարկեն նոր արշաւի մը ան-դամագրութեանց ցանկը ընդլայնելու եւ յետնեալ անդամատուրքերը գանձելու հա-մար : Դիւրացնելով սոյն նուիրականճիգերը գործնապէս քաջալերելով, պիտի սատա-րենք օր առաջ լրացնելու եկեղեցւոյ շի-նութեան գործը որ սկսած էձեւումարմին առնել պատերու բարձրացումով :

Կը խնդրուի նոյն ընդունելութիւնն ըն-ծայել մարզահամարի յանձնախումբին որ կոչուած է լրացնելու տարիներէ ի վեր առկախ մնացած գործ մը :

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ 40ՐԴ ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կազմակերպուած Հայր. Միութեան կողմէ :
Կիրակի, 16 Հոկտ. ժամը 15էն 24
Բարձր նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝
Բանակի Զօր. DUFIEUXի
Կը խօսին Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ և Յ. ՀԻՍԱՑԵԱՆ
ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ վայել սրահները — Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 — GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան Լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՁԵՌՆԱԾՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ
Les MANDELS (պարեր), Մանրֆէնններու տաղանդը

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել
Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 — Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հաճընի Հայր. Միութեան կողմէ
ԿԻՐԱԿԻ, 23 ՀՈԿՏ. ԺԱՄԸ 16էն 24
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ եւ հայկական պար, ծանօթ արուեստա-գէտներու կողմէ :
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆ առաջին անգամ ըլլալով իր ամբողջական կազմով (14 հոգի) :
ճոխ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով
ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ մեծ սրահը — Փլաս Սէն Թ'Օքիւսթէն
Տոմսերու համար դիմել՝ Մ. Գրաճեանի 133, Rue de la l'Abbé - Groult. Paris
եւ Պ. Վ. Թուրսագիսեանի 50, Rue Cascades, Paris, (20)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 18 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7804 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3215

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ Արաբական Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ բացառիկ նիստի հրաւիրուած էր Գահիրէի մէջ, շարք մը ծանրակշիռ որոշումներ տուած է։

Քուէարկուած են 19 բանաձեւեր, երեքը՝ Հիւս. Ափրիկէի մասին։

Անհաւասիկ այդ երեք որոշումները, համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց.—

Թունուզ.— Խորհուրդը կ'որոշէ շարունակել իր աջակցութիւնը անկախութեան շարժումին, մինչեւ որ լիովին իրագործուին ազգային պահանջները։

Ալժերիա.— Խորհուրդը ուժ պիտի տայ Ալժերիացիներու անկախութեան շարժումին։

Մարոք.— Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի վարմունքները՝ դոհացում տալու Մարոքի ժողովուրդին պահանջներուն՝ վտանգ մը կը կազմեն խաղաղութեան համար, աշխարհի այդ շրջանին մէջ։

Ուրեմն, արաբական աշխարհը միացեալ ճակատ կազմած է այս երեք հարցերուն եւ միւս խնդիրներու մասին։

Ուրիշ խօսքով, խմորումները պիտի շարունակուին Միջին Արեւելքի մէջ, նոր մտահոգութիւններ պատճառելով արեւմտեան պետութեանց։

Տարակոյս չկայ թէ Գահիրէի ժողովին տրամադրութեանց վրայ մեծապէս ազդած է Խ. Միութեան վերջին յանձ[...]ութիւնը,— զէնք ճարել բոլորին, առեւտրական փոխանակութեան հիման վրայ։

Այդ յանձնառութենէն առաջին անգամ օգտուեցաւ Եգիպտոս, որ մեծ հանդամանքութիւն մը բացած է արդէն, զրահաւորներ ցոյցերով։

Անշուշտ պետութիւնը կարօտ չէ ժողովրդային համդամանքութեան մը, գնուելիք զինամթերքին դրամը վճարելու համար։

Ձեռնարկին նպատակն է ժողովուրդն ալ շահագրգռել եւ խանդավառութիւն ստեղծել, ամրապնդելով երկրին ապահովութիւնը։

Եգիպտոսի օրինակին հետեւելով, ուրիշ արաբական երկիրներ ալ կ'ուզեն օգտուիլ նոյն աղբիւրէն, ինչպէս հաստատուեցաւ զանազան ձեւերով։

Այս անցուդարձը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ արաբական երկիրները կ'ուզեն անկախ քաղաքականութիւն մը վարել, պահելով իրենց չէզոքութիւնը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ։

Անոնք միշտ այն կասկածն ունին թէ Արեւմուտքը պարբերաբար կը վերազինէ Իսրայէլը։ Հետեւաբար, կ'ուզեն օգտուիլ ամէն պատեհութենէ, իրենց ազգային պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար։

Դժուար է նախատեսել թէ ի՛նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ այս նոր զինարշաւը։ Մանաւանդ եթէ իրապէս խախտէ Միջին Արեւելքի ռազմական հաւասարակշռութիւնը, ինչպէս կը վախնան արեւմտեան պետութիւնները։

Կացութիւնը փափուկ է նաեւ անոր համար որ, տակաւին հաշտութիւն կնքուած չէ արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի միջեւ։

Արաբական երկիրներ կան որոնք մինչեւ այսօր ալ չեն ճանչնար Իսրայէլի գոյութիւնը, ինչպէս յաճախ կը յայտարարեն միջազգային ժողովներու մէջ իսկ։

Այս կացութեան առջեւ, արեւմտեան պետութիւնները չափազանց զգոյշ դիրք մը բռնած են, երեք տարիէ ի վեր։ Ամէն միջոց կը փորձեն, գոնէ զինադադարի պայմանները յարգել տալու համար, որպէսզի նոր ընդհարումներ չծագին։

Ո՞րքան կրնայ տեւել այս երերուն վիճակը, մանաւանդ եթէ զինարշաւը սաստկանայ, վարակելով երկու կողմերն ալ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԱՐՔՈՒՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ նշանակուած են Մարոքի արքունի խորհուրդին չորս անդամները։ Այս մարմինը պիտի վարէ երկու բացակայ Սուլթաններուն սահմանուած գործերը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ բնականոն վիճակ հաստատել։ Անմիջապէս վարչապետ մը պիտի նշանակուի, որպէսզի ներկայացուցչական կառավարութիւն մը կազմէ, բանակցելու համար Ֆրանսայի հետ։

Արքունի խորհուրդին անդամներն են,

— Եպարքոս էլ Մոքրի, Մոհամմէտ Պեքայի, որ կը ներկայացնէ աքսորական սուլթանը, Սի Թահար Ուսսու, 38 տարեկան ցեղապետ մը որ կուսակից է տեղափոխուած Սուլթան Արաֆայի աւանդութեանց եւ Մոհամմէտ Թայիպի, Սալէ քաղաքին 69 տարեկան կառավարիչը, որ յայտնի է իր ազգայնական հակումներով։ Խորհուրդը վերջնական ձեւ առնելով պաշտօնի պիտի ձեռնարկէր երէկ, երկուշաբթի, Ռապաթի կայս. պալատին մէջ։ Նախապէս որոշուած էր խնամակալութեան խորհուրդը կազմել 3 անդամներէ, մէկը՝ պէրպէր ցեղապետ մը, երկրորդը՝ Կլաուի (Մարաքէշի փաշան), իսկ երրորդը՝ ազգայնական մը։ Վերջին պահուն աւելի յարմար դատուեցաւ չորրորդ անդամ մը եւս նշանակել, գոհացում տալու համար բոլոր հոսանքներուն։ Խորհուրդին երկու անդամները նշանակուած էին քանի մը շաբաթ առաջ, բայց կը յետաձգուէր երրորդին ընտրութիւնը։

Այժմ որ ամէն բան վերջացած է, կը կարծուի թէ կացութիւնը պիտի բարուքի եւ դահլիճը վստահութիւն պիտի շահի այսօր, երեքշաբթի, Ազգ. ժողովին մէջ։ Սահմանադրութեան 51րդ յօդուածին համաձայն, եթէ երկու վարչապետներ պարտուին 314 ձայնի մեծամասնութեամբ, 18 ամսուան ընթացքին, դահլիճը եւ Հանրապետութեան նախագահը կրնան, Ազգ. ժողովին հետ խորհրդակցելով, լուծել ժողովը եւ նոր ընտրութիւններ որոշել։ Իրագեկներ այս յօդուածը գործադրելի կը համարին ներկայ տագնապին մէջ, վասնզի Մենտէս Ֆրանսի դահլիճը ինկաւ անցեալ Փետրուար 5ին, 280ի դէմ 317 ձայնով։

Ամէն պարագայի մէջ, երեսփ. նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին յառաջիկայ ամառ։ Ներկայ Ազգ. ժողովը թեւակոխած է 52րդ ամիսը։

× Արքունի խորհուրդին անդամներէն էլ Մոքրի որ աւելի քան հարիւր տարեկան է եւ աշխարհի ամենածեր վարչապետը կը համարուի, անձամբ հաղորդեց խնամակալութեան կազմութիւնը։ Ծերունին գլխաւոր խորհրդականն էր Պեն Եուսէֆի եւ Արաֆայի։ Այս վերջինը երկու տարի մնաց գահուն վրայ, Պեն Եուսէֆի գահընկէցութենէն վերջ, բայց ի վերջոյ Թանժէր փոխադրուեցաւ, գոհացում տալու համար ազգայնականներուն։ Ֆրանսական կառավարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ արքունի խորհուրդը պիտի գործէ հաւաքական պատասխանատուութեամբ եւ որոշումները պիտի տրուին միաձայն։

× Զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Մարոքի եւ Ալժերիոյ մէջ։ Սպանիական կառավարութիւնը ազդարարեց թէ Ազգաժողովին առջեւ պիտի ամբաստանէ Ֆրանսան, եթէ շարունակեն մեղադրել թէ Սպանիա խռովութիւններ կը յարուցանէ Մարոքի մէջ։ Այս իմաստով ծանուցագիր մը յանձնուած է Մատրիտի Ֆրանսական դեսպանին։ Սպանիա միեւնոյն ատեն կ'առաջարկէ որ Ֆրան-

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ԴԷՊԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

Վերագնահատումները կը շարունակուին Խ. Միութեան տեսաբաններուն կողմէ, գրականութեան, գեղարուեստի եւ գիտութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Վերջերս առիթ ունեցայ պարզելու քանի մը յատկանշական երեւոյթներ։

Ահաւասիկ հատ մը եւս՝։

Տեղական թերթերէ կ'իմանամ թէ խորհրդային պարբերաթերթ մը, «Փիլիսոփայական հարցեր», կարգ մը «հակայեղափոխական» տեսութիւններ պարզած է իր վերջին թիւին մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսէ նոր տեսաբանը կամ վերաքննիչը.

— «Մարքսէն եւ Էնկելսէն առաջ եղած գեղագիտութիւնը (էսթեթիկա) մեռեալ գաղափարներու գերեզմաննոց մը չէ»։

Այս վճիռը արձակելէ ետք, խորհրդային հանդէսը կը թելադրէ որ արուեստի քննադատները չափազանցութեան չտանին մարքսեան ուղղափառութիւնը, զանց առնելով կամ արհամարհելով Լեսինկի, Տիտրոյի, Բելինսկիի, Հեգելի պէս գեղագէտներու գործը, զոր իդէալիստական կամ բնազանցական կը նկատեն»։

Աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտը, խորհրդային հանդէսը կ'եզրակացնէ.

— «Դէպի աղբիւրը վերադառնալով, մեր գրագէտները եւ արուեստագէտները, ինչպէս եւ քննադատները աւելի լաւ պիտի ըմբռնեն թէ մարքսեան գեղագիտութիւնը «այժմէական» (ակտուալ?) գործեր չի պահանջեր։ Անհրաժեշտ է որ մեր գեղարուեստական գործերը ապրին դարերու ընթացքին, յղացումին յաւիտենականութեան համար։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է վերաքննել մեր գեղագիտութեան ուսումը եւ վերակազմել բոլորովին նոր հիմերու վրայ»։

Դժբախտաբար շատ համառօտ է Փարիզի մէջ հրատարակուած ամփոփումը։

Ապահովաբար ամբողջական բնագիրը շատ աւելի պերճախօս խոստովանութիւններ կը պարունակէ, հաստատելով թէ «Եղիցի լոյս»ը ոչ Լենինով կը սկսի, ոչ ալ «դիալեկտիկա»յով։

Ո՞ւր էր որ Երեւանի մէջ ալ քննութեան կամ վերագնահատման փորձ մը կատարէին, իրենց տեղը նստեցնելու համար անոնք որ Լենին-Սթալին կը հոլովեն տարին տասն երկու ամիս եւ օրուան բոլոր ժամերուն, սրտառուչ կապկութեամբ։

— «Դուն կ'երթայիր նէ ես կուգայի», կ'ըսէր լուսահոգի մայրս։

ՎԱՀԷ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արտաքին գործերու նախարարը, Պ. Ա. Փինէ, տեղական թերթի մը հարցումներուն պատասխանելով յայտարարեց.

— Սարի համար հանրաքուէ մը պիտի կատարուի հոկտ. 23ին, այսինքն կառավարութեան պահանջած վստահութենէն չորս օր վերջ։ Եթէ տագնապ մը ծագի, առանց դահլիճի պիտի մնանք յառաջիկայ կիրակի եւ հետեւանքը դիւրին է նախատեսել,— մերժում եւրոպականացման ծրագրի, ինչ որ պիտի սրէ ազգայնական զգացումները Գերմանիոյ մէջ, քանդում՝ եւրոպական կարգուսարքի, թերեւս կազմալուծում Ատլանտեան զինակցութեան եւ պառակտում դաշնակիցներու միջեւ, Ժընեւի մէջ։ Տագնապի մը պարագային, Ֆրանսան պիտի ստիպուի դեսպանով մը մասնակցիլ հոկտեմբեր 24ի նախնական խորհրդակցութեանց, անգործութեան դատապարտուելով։

× Հանրապետութեան նախագահը ճառ մը խօսելով Տէօնքէրքի մէջ, բացատրեց թէ անհրաժեշտ է անյապաղ կատարել պետութեան բարենորոգումը, որպէսզի Ֆրանսան կարենայ հաստատուն կառավարութիւն մը ունենալ։ «Ներկայ պայմաններուն մէջ, յաջորդական վարչապետները ամէն օր կը հետապնդուին, նեղացուցիչ կացութեան կը մատնուին եւ յաճախ ուժասպառ կ'ըլլան բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։ Ամենադէշը այն է որ անդադար վիճելի կը դառնայ իրենց տրուած վստահութիւնը»։ Ցետոյ ըսաւ թէ ինչքան ալ տաժանելի ըլլայ, քաղաքացիները պարտաւոր են զոհողութիւններ ստանձնել, յիշելով շատ աւելի դառն զոհողութիւններ ըրած կրեցին երէկ։

Նախագահը հիւս. շրջանի միւս գլխաւոր քաղաքներն ալ այցելեց, յորդորներ ուղղելով ամէնուն։

սան սպայ մը ղրկէ սպանիական Մարոք, ստուգելու համար թէ Ռիֆի ապստամբները զէնք չեն ստանար սպանիական շրջանէն։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, յանձնարարելով այլ եւս չհամբուրել արքայական դերդաստանին անդամները, նախարարները եւ բարձր պաշտօնատարները։ Այսուհետեւ համբոյրը վերապահուած է միայն վեհապետին, իսկ բարեւի միակ ձեւը պիտի ըլլայ ձեռք սեղմել։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԷՋՄԻԱԾԻՆԷՆ

Շաբաթ օր Փարիզ հասան Էջմիածնի կաթող. ընտրութեան կղերական պատգամաւորներէն Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան (Փարիզ), Հայկազուն եպիսկ. Աբրահամեան, Հայրիկ եպիսկ. Ասլանեան եւ Պարգեւ Վ. Վրթանէսեան (Երուսաղէմ), Շնորհք եպիսկ. Գալուստեան, Վարդան արք. Գասպարեան (Քալիֆորնիա), Իսահակ վրդ. Ղազարեան (Նիւ Եորք) եւ Կորիւն վրդ. Մանուէլեան (Ամման)։

Հայկազուն եպիսկ. կիրակի օր պատարագեց Փարիզի եկեղեցին, հաղորդելով հայրապետական ողջոյնները։ Այս առթիւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Գէորգ Զ. կաթողիկոսին համար։ Եկեղեցին լեցուած էր արտակարգ բազմութեամբ։

Շնորհք եպիսկ. եւ Իսահակ վրդ. Պէյրութ պիտի մեկնէին երէկ, իսկ միւսները իրենց տեղերը պիտի վերադառնան հինգշաբթի օր։

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Էջմիածինէն կը հաղորդեն թէ Հոկտեմբեր 7ին գումարուած է Ազգային եկեղեցական ժողովը նախագահութեամբ Վազգէն Ա. կաթողիկոսի։ Հոգեւոր գերագոյն խորհուրդի անդամ ընտրուած են.

— Սիոն եպիսկ. Մանուկեան, (Հարաւ. Ամերիկա), Սահակ եպիսկ. Տէր Յովհաննէսեան, Եղիկ եպիսկ. Աղնաւորեան, Վարդան եպիսկ. Տէր Սահակեան, փրոֆէսէօրներ Արարատ Ղարիպեան, Առաքել Առաքելեան, Արտաշէս Տիրացեան եւ Աբրամ Աղաճանեան։

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Իրանի փոխ-վարչապետը լրագրական ասուլիս մը սարքելով, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հոկտ. 16ին ծանուցագիր մը յանձնած է խորհրդային դեսպանին։ Այս ծանուցագրով Իրան կը մերժէ Խ. Միութեան այն ամբաստանութիւնը թէ Պաղտատի դաշինքը «գործիք մըն է կարգ մը յարձակողական շրջանակներու համար։ Անճիշդ է Խ. Միութեան տուած մեկնութիւնը եւ անթոյլատրելի»։ Ծանուցագիրը այս առթիւ ալ կը յիշեցնէ թէ Պաղտատի ուխտին յարումը երբեք չի կրնար ազդել Իրանի եւ Ռուսիոյ բարեկա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Յառաջ, Անթիլիասի պաշտօնաթերթէն արտատպած էր հաշուական մանրամասնութիւններով եւ պատկառելի թիւերով յօդուած մը:

Տեսակ մը համարատուութիւն, 25 տարուան շրջանի մը որ կը ներկայացնէ կաթողիկոսարանին տնտեսական բարգաւաճումը Լիբանանի հիւրընկալ ափերուն վրայ, արդար հպարտութեամբ լեցնելով ամէն Հայու սիրտը:

Կիլիկիոյ պատմական կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքը, Սիս, որ կործանեցաւ 1915ին Թուրքին աւերիչ ձեռքով, այժմ ծաղկած է նախապէս ամայի հողամասի մը վրայ, հայուն քրտինքով եւ շինարար ձեռներէցութեամբ: Այնքան խել բաւական է բարձր ճակատով ասպարէզ կարդալու անոնց, որ ոչ միայն որոշած էին «լեռնէն ծախել» տալ Հայուն, այլ եւ պարբերաբար զարնել անոր գլխուն եւ կոտրել անոր շինարար բազուկը: Ապացոյց՝ վերջինը՝ Սեպտեմբեր վեցի բարբարոսութիւնը, սիրելի դաշնակիցներու աչքին առջեւ:

Այս խորհրդածութիւններէն մղուած մտածեցի ամփոփել քառորդ դարու այն պատկառելի գումարը որ հայ ժողովուրդը հաւաքած է վերաշինելու համար վանդալներու կործանած կաթողիկոսարանին նոր Աթոռը: Այս շէնքերուն ամբողջութենէն, որ այսօրուան Անթիլիասն է, ոչ խել խրճիթ մը գոյութիւն ունէր այդ թափուր հողերուն վրայ: Ինչպէս կը յիշէ «Հասկ», «Սահակ, Բաբգէն եւ Շահէ վարձակալ եկան հոն» հիմը դնելու Դպրեվանքին, իրենց կենդանի շունչով, Հայուն անմահ կորովով եւ շինարար բազուկով: Այժմ արդէն սեփականատէր է ազգը: Լիբանանի գեղեցիկ բարձունքներուն վրայ տարածուած 52·500 ք. կանգ. հողը կաթողիկոսարանինն է իր բոլոր շէնքերով:

Աւելորդ է կրկնել բոլոր նուիրատու–բարերարներուն անունները, որոնք կ'երեւին արդէն նոյն համարատուութեան մէջ: Կ'ուզեմ թուել 25 տարուան շրջանին մէջ կառուցուած շէնքերը, սկսելով մայր տաճարէն, անոր կուշտին՝ յիշատակարանը «1915ի զոհերու ոսկորներին» վեհարանը, եռայարկ դպրեվանքը Պիքֆայայի ամառանոցը, մատուռը, Այրանձեան կալուածը (4500 քառ. մ.): Խերեան եւ Յովսէփեան հաստաթարեր շէնքերը Պէյրութի մէջ: Յետոյ 13·500 գիրքերով մատենադարանը քովը՝ թանգարանը, տպարանը եւայլն: Անդին Մեսրոպեան վարժարանը (85 աշակերտ):

Այս բոլորը մեծ մասով տասնեակ մը անհատ բարերարներու կողմէ շինուած: Անոնց համար ծախսուած գումարները դուրս են մեր արձանագրելիք թիւերէն: Կ'արժէ յիշել սակայն ժողովուրդին նուէրն ալ,— Ողբացեալ Գարեգին կաթողիկոսին յոբելեանին առթիւ հանգանակուած՝ 225·000 լիբ. ոսկի (22ուկէս միլիոն ֆրանք) որ յատկացուած է հաստաթարեր կալուածներու գնման:

Գլխաւոր շէնքերու շինութիւնները, նուիրուած գումարները և կտակները ընդհանրապէս վերջին 15տարիներու բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը ընթացքին եղած ըլլալով, վստահ ենք թէ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը շուտով կը դառնայ եթէ ոչ իր պատմական անցեալով եւ հեղինակութեամբ, գոնէ իր նիւթական վիճակով Սփիւռքի հայութեան համար լուսաւոր կէտ մը, Երուսաղէմի վանքին հետ:

Այժմ տանք թիւերը,— Նուէրներ՝ Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Անգլիայէն 60·526 տոլար եւ 31·000 անգլ. ոսկի, այսինքն մեր դրամով 55 միլիոն ֆրանք:

Ապահովուած է իբրեւ տարեկան հաստատ եկամուտ, կալուածներու բերած հասոյթէն զատ, 72 հազար տոլար, կամ 28 միլիոն ֆրանսական ֆրանք (60 հազար տոլար Դերենիկ եպիսկոպոսի կողմէ նուազագոյն գոնէ եօթը տարուան համար ապահովուած կը համարուի Ամերիկայէն, Կիւլպալի Կիւլպէնկեան կտակէն հինգ հազար տոլար, Մելքոնեան կտակէն հինգ հազար տոլար, Բարեգործականէն երկու հազար տոլար (72 հազար տոլար): Այս եկամուտին վրայ եթէ աւելցնենք Ս. Վարդանանց հիմնադրամին հասոյթը եւ կալուածներէն եղած գանձումները, վանքը կ'ունենայ տարեկան ութսուն հազար տոլար, կամ 32 միլիոն ֆրանքի ապահով եկամուտ մը:

Անշուշտ պատահական նուէրներ, նոր բարերարներ եւ զանազան անակնկալները կրնան ճոխացնել կաթողիկոսարանին եկամուտը:

Այս պատկառելի գումարներուն օգտագործումը բոլորս ալ կը մղէն զանազան մտածումներու: Անհատ բարերարներ անշուշտ կրնան որոշել իրենց նպատակնե–րը, համապատասխան քանակին եւ օրուան անհրաժեշտութեան: Կաթողիկոսարանին մատակարար մարմնին պատասխանատուութիւնը այս պարագային սահմանափակ է: Գլխաւորը տարեկան եկամուտին գործածութիւնն է (ամսական աւելի քան երկուքուկէս միլիոն ֆրանք կամ 25·000 լիբ. ոսկի): Վանքը եթէ ունի իր միաբանական ծախքերը, ունի նաեւ ուրիշ հասոյթներ ալ: Գլխաւոր «ուտողը» դպրոցներն են անշուշտ, դպրեվանք եւ Մեսրոպեան:

Հարեւանցի ակնարկ մըն ալ անոնց վրայ:

Դպրեվանքը մինչեւ այսօր տուեր է 112 շրջանաւարտ, որոնց 43ը եկեղեցական (5 եպիսկոպոս, 17 վարդապետ եւ աբեղայ եւ 21 քահանայ) եւ 69 ուսուցիչ:

Այս վերջին շրջանին (1954 – 1955) ունեցած են 72 ուսանող. «աննախընթաց թիւ մը» — կ'ըսէ «Հասկ», Կիլիկիոյ կաթող. պատմութեան մէջ: Այս շրջանաւարտներէն եւրոպական եւ ամերիկեան համալսարան ղրկուած են քանի մը երիտասարդ վարդապետներ:

Անշուշտ փափաքելի է ունենալ զարգացած եկեղեցականներ, որպէս զի միշտ չաւաղենք «չունինք, ի՞նչ ընենք չունինք»: Բայց նոյնքան կարեւոր է գտնել չանալ գերարտադրութեան վտանգէն: Ուսուցիչն է հիմը մեր գլխաւոր մտահոգութեան եւ լաւ է որ պահուին համեմատութիւնները: Զունինք մեր երբեմնի չէնթեմերը ուր առաջնորդները իբրեւ դպրոց կ'ուսանէին ժողովուրդ կառավարել, յարաբերութիւններ պահել, Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներով, մասամբ ապակեդրոնացած թեմեր ստեղծել:

Այժմ փոխուած է ամէն բան: Գիտենք թէ մօտ մէկ միլիոն ցիրուցան բազմութիւն մը ունինք: Զայն պահելն ալ նոյնքան դժուար աշխատանք մըն է:

Կը յուսանք թէ նոր նուաճումներ պիտի չուշանան, մանաւանդ երբ ընտրուի Կիլիկիոյ նոր կաթողիկոսը:

Տ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԶԻՆԱՐՇԱՒԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ.— «Լը Մոնտ»ի արեւելագէտ աշխատակիցը, Էտ. Սապլիէ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Միջին Արեւելքի զինարշաւի մասին, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդած ենք օրը օրին.—

Արեւմտեան պետութիւնները լուրջ մտահոգութեան մատնուեցան երբ իմացան թէ Եգիպտոս զէնք ապսպրած է Չեխոսլովաքիոյ, բայց մանաւանդ երբ վարչապետը՝ զնդ. Կամալ Նասըր յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութենէն «Միկ.» օդանաւեր եւս պիտի ստանայ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Արեւելքի բաժնին վարիչ՝ Ալէնի հապճեպ ճամբորդութիւնը դէպի Գահիրէ, ամբաստանեցին Եգիպտացի վարիչներու այն համոզումը թէ «չէզոք»ի դիրք բռնելով կրնան երկու կողմին ալ սիրելին դառնալ:

Գահիրէի օրինակը վարակիչ դարձաւ միւս արաբական երկիրներուն համար, որոնք տրամադիր են նմանելու Եգիպտոսի: Նոյն իսկ Իրաքը որ Պաղտատի դաշինքով բաւական ռազմամթերք պիտի ստանայ Արեւմուտքէն, կարծես կը զղջայ քիչ մը աճապարած ըլլալուն համար: Իրաքի վարչապետը յայտնեց թէ իր երկիրն ալ պէտք է ընդունի երկու կողմին առաջարկները:

Հասկնալի է որ Իսրայէլ մտահոգութեան մատնուէր այս ձեռնարկներէն որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ բազմապատկել իր հակառակորդներուն ռազմական ուժը: Այս է պատճառը որ Իսրայէլի վարիչները ամէն տեղ դիմեցին, ապահովութեան երաշխիքներ ստանալու համար:

Յարդ այդ շրջանի խախուտ հաւասարակշռութիւնը կը հիմնուէր 1950ի Անգլեւֆրանսական եւամերիկեան յայտարարութեանց վրայ: Երեք երկիրներն ալ յանձն առած էին պահել հողային ներկայ վիճակը, ինչպէս եւ Միջին Արեւելքի երկիրներու ուժերու հաւասարակշռութիւնը, առանց ճշդելու թէ ինչ միջոցներով պիտի կրնային պարտադրել իրենց տեսակէտները: Մայց եւ այնպէս Արաբներուն եւ Հրեաներուն տրուած բաւականաչափ ռազմամթերքը երկար տարիներ կրցաւ պահել բաղձալի հաւասարակշռութիւնը:

Այս խախուտ շէնքը ի վերջոյ փլելու վտանգին պիտի դատապարտուէր: Արաբական երկիրներու զինուորական ամբողջութիւնը պահելու համար, Մ. Նահանգները կարծես թէ պատրաստ էին զոհելու Իսրայէլը: Այս վերջինը մտածեց թէ լաւագոյն չէ՞ր աւելի կանուխ շարժիլ եւ կանխարգել գործունէութեամբ մը հեռու կենալ արաբական երկիրներու գերազինումէն:

Գլխաւորաբար Թուրքեւիրաքեան դաշինքն էր որ խախտեց Արեւմուտքի և Միջին Արեւելքի միջեւ հաստատուած հաւասարակշռութիւնը: Իրաք սկսաւ առատ զինամթերք ստանալ: Դեռ վերջերս ամերիկ. իշխանութիւնները կը հաստատէին թէ 1954 Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր տասնեւութ նաւերու բեռներ պարպուած էին Պաղտատի մէջ: Ուրեմն Թուրքեւիրաքեան դաշինքին առաջին հետեւանքը եղաւ անսահմանօրէն աւելցնել զինուորական ուժը երկրի մը, որ կատաղի հակառակորդ է Իսրայէլի, թէեւ հողային տեսակէտով անկէ հեռու է եւ չէ ստորագրած զինադադարի պայմանագիրները:

Ասկէ զատ դաշինքը շատ աւելի վտանգաւոր հետեւանքներ ունի: Պաղտատի հաշեմական գերդաստանին վարիչները երբեք չեն ծածկեր իրենց գիտումները առաջին առթիւ միացնելու դրացի Սուրիան: Այս դիտումները, որոնք խրախուսուած են նոր նեցուկներէն, անշուշտ պիտի սաստկացնէր մտահոգութիւնը ոչ միայն Եգիպտոսի եւ Արաբիոյ, որոնք աւանդաբար թշնամի են հաշեմական աշխարհակալութեան, այլեւ բոլորը անոնց որ կ'ուզեն պահել հողային գոյավիճակը, ինչպէս Ֆրանսան:

Հակառակ առր, մերձեցում մը կը նըշմարուի բոլոր այն երկիրներուն միջեւ, որոնք մտատանջ են Պաղտատի դաշինքին հետեւանքով: Ֆրանսայի բռնած դիրքը ի նպաստ Սուրիոյ անկախութեան եւ ձեռք առած միջոցները պահելու համար հողային գոյավիճակը, կ'աւելցնեն անոր ազդեցութիւնը արաբական երկիրներուն մէջ, ինչ որ կը խռովէ կարգ մը օտար

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇԱՏԱԽԸ

●

Անբաժան Մուրօն, մեծ ախորժակով կերաւ լաւաշ հացով պլլուած գառնուկի միսը, գոհունակութեամբ ոլորեց հաստ պեխերը, առանց նայուածքը Զիրոյէն հեռացնելու:

— Արջ, ինչո՞ւ հաց չես ուտեր:

— Ախորժակ չունիմ...

— Ինչո՞ւ:

— Կը մտածեմ...

— Անտաշ, դեռ կռիւը չսկսած նահատակուելու մասի՞ն կը մտածես:

— Հեթանոս, կռիւը ինձ համար հարսանիք է: Կը մտածեմ, որ մեր «պարոն»ները բախտաւոր ծնած են, ուսում առած՝ լուսաւորուած են, լոյսի տակ սեղանի նստած են: Ես ու դուն անուս մնացինք, չօպան դարձանք, յետոյ ազգի զինուոր, եւ մինչեւ այսօր ալ՝ մնացինք խաւարի մէջ:

— Իրաւ որ տգէտ ես Զիրօ: Եթէ բոլոր մարդիկ ուսումնական «պարոն» դառնային, ապա ո՞վ զինուոր պիտի ըլլար:

Հացդ կեր, իմ ալեզ եղբայր, երբ դուն ալ, «պարոն»ներն ալ նահատակուիք, միասին արքայութիւն պիտի երթաք: Այնտեղ, ուսումնական «պարոն«ի եւ անուս զինուորի միջեւ տարբերութիւն չկայ:

— Հիմա դուն սխալեցար, Մուրօ: Արքայութեան մէջ ալ, ուսումնական եւ անուս մարդիկ իրարմէ կը զանազանուին: Հրեշտակներու մէջ, Գաբրիէլը ամէնէն ուսումնական ըլլալուն համար է որ Աստուծոյ խորհրդական եղած է:

— Անտաշ, Գաբրիէլ հրեշտակը Աստծոյ խորհրդական չէ, այլ՝ թիկնապահ–պահապանը, ինչպէս ես ու դուն կը պահպանենք «մեծ պարոն»ները:

— Քանի որ այդպէս է, քիչ մը սիրտս հանդստացաւ, հառաչեց պարզամիտ զինուորը:

— Ըսածիս մասին կասկած չկայ Զիրօջան: Հանդիստ սրտով հացդ կեր: Տես, «պարոն»ները արդէն ընթրիքը աւարտեցին, այժմ իրենց որոշումը պիտի յայտնեն:

— Քանի որ ես ու դուն Գաբրիէլ հրեշտակի նման պահապաններ ենք. այլեւս հանդիստ սրտով հացս կ'ուտեմ, պատասխանեց պարզամիտ հայդուկը, գոհունակութեան ժպիտը դէմքին դրոշմուած:

Սուսերակալ դէմքով Գ. Տիգրանը, որ սահմանուած էր Աշոտ – Ողորմած մը դառնալու, սակայն հայրենիքի պաշտամունքը, որ հարկադրած էր իրեն հագնելու զինուորականի համազգեստ, պատկառազդու վեհութեամբ՝ ոտքի ելաւ:

Նախ իր հեզահամբոյր նայուածքը սեւեռեց զինք շրջապատող եւ ունկնդրելու պատրաստակամ մարտիկներու վրայ, հանդարտ, այլ գրաւիչ շեշտով մը ըսաւ.

— Զինակիցներ, անցեալ Յուլիսին անակնկալ կերպով պայթեցաւ համաշխարհային չարաշուք պատերազմը:

Այսօր, աշխարհը բաժնուած է երկու հակամարտ հզօր բանակներու, կը մղէ կենաց եւ մահու անհաւասար պայքար:

Միլիոնաւոր երիտասարդներ նետուած են մարտի դաշտը: Թնդանօթները կը գոռան դժոխային որոտով, ուժանակները կը պայթին խլացուցիչ աղմուկով, գնդացիրներ եւ հրացաններ կը ճարճատին համաչափ եղանակով. արշաւող բանակներու, ծանր սայլերու եւ ձիերու սմբակներու տակ կը տրորուին ծիլ ու ծաղիկ: Շէն գիւղեր եւ քաղաքներ կը վերածուին մոխրակոյտի:

Անթիւ վիրաւորներու եւ մահամերձներու վերջին հառաչանքները կը մնան անկարեկիր.. Մեռած է մարդկային ազնուագոյն խղճմտանքը: Բարւոյ գիտակցութիւնը չքացած է հրապարակէն: Զարիքն է որ կը տիրապետէ սանձարձակ կերպով:

Պատմութիւն կերտելու եւ տիրապետելու համար մղուած ներկայ աշխարհամարտին, փրուսական զինապաշտութեան մէջ նետուած է նաեւ կարմիր մահիկը, Օսմանեան կայսրութիւնը:

Պալքաններէն մինչեւ Վիէննայի դռները, Ալժերիայէն մինչեւ Նեղոսի ափերը, խալիֆաներու մայրաքաղաքէն մինչեւ Արարատի ստորոտը Կարմիր Մահիկը, ժամանակի ընթացքին քայլ առ քայլ, դիմեց նուաճման եւ ամօթահար պարտութեան:

Ամօթապարտ Կարմիր Մահիկը, վստահ փրուսական բանակի վերջնական յաղթանակին, անոր միացաւ, ոչ թէ իր լքած գիրքերը վերագրաւելու ցնորական յոյսով, այլ՝ հաշուեյարդարի նստելու իր սահմաններուն մէջ գտնուող ապատատենչ ազգերու եւ մանաւանդ հայութեան հետ, միանգամայն ընդմիշտ՝ վերջակէտ դնելու հայկական ցաւոտ հարցին:

Անսպասելի ներկայ աշխարհամարտը ցանկալի չէր մեզ համար: Հայ ժողովուրդը դեռ հոգեբանօրէն անպատրաստ էր դիմագրաւելու ներկայ աղէտը: Հայ քաղաքական միտքը դերազոյն ճիգ թափեց Թուրքիան հեռու պահելու անմիտ պատերազմէն, սակայն, թափուած ճիգերը ապարդիւն անցան...

Արիւնով մնած ու մկրտուած Թուրքը անսաց իր բնազդական վայրագ հակումներուն...

ՏԻԳՐԱՆ ԱՒԱԳԵԱՆ

(2) (Շար.)

ԹԻՒՐՆ ՈՒ ԹԵՐԻՆ

Ոմանք կը գրեն. «Փարիզի հայ ժողովուրդը», կամ «Աղեքսանդրիոյ հայ ժողովուրդը»: Հայ ժողովուրդը այնքան «յոյժ ընդ փոքու սահմանուած» չէ, որ Փարիզի կամ Աղեքսանդրիոյ ափ մը Հայերը «հայ ժողովուրդը» կոչուին:

Պարզ է, որ սխալ է բացատրութեան այս ձեւը. պէտք է ըսել «Փարիզի հայ գաղութը», «Աղեքսանդրիոյ հայ գաղութը» կամ պարզապէս հայ հասարակութիւնը:

Ուրիշներ կը գրեն. «Չինաստանի մէջ վեց հարիւր միլիոն ժողովուրդ կայ» կամ կ'ապրի: Վերջին հաշուով՝ ժողովուրդը ազգն է. ուստի՝ չի կրնար ըլլալ որ Չինաստանի մէջ վեց հարիւր միլիոն ազգեր ապրին:

Կան, որ կը գրեն գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ. «Այսինչ երկիրը քանի միլիոն բնակչութիւն ունի»:

Մեր յիշատակած երկու ձեւերն ալ սխալ են: Ճիշդ պիտի ըլլար ըսել կամ գրել. «Չինաստան վեց հարիւր միլիոն բնակիչ ունի». «Այսինչ երկիրը քանի միլիոն բնակիչ ունի»: Բնակիչ, բայց ոչ՝ բնակչութիւն: Կ'ըսուի «խիտ բնակչութիւն ունի», բայց չըսուիր «տասը կամ քանի միլիոն բնակչութիւն ունի»: Բնակչութիւնը ամբողջութիւնն է երկրի մը բնակիչներուն:

★

Թերթերու մէջ յաճախ կը կարդանք նուիրատուութիւններ կամ «Տխրունի»-ներ, ուր կը հանդիպինք սա տեսակ բացատրութիւններու. «իրենց աներհօր մահուան առթիւ», կամ «իրենց աներհօր մահը» եւայլն:

«Աներ»ը մէկու մը կնոջ հայրն է. «աներհայր» պիտի նշանակէ ուրեմն կնոջ հօր»ը հայրը: Կը բաւէ ըսել աներ, «աներոջ» եւայլն, «աներհայր», «աներհօր» սխալ են ըստ ձեւի եւ ըստ էութեան:

Զարչարուած բառ մը կայ, զոր յաճախ կը գործածեն տեղի անտեղի, ի դէպս կամ յանդէպս, ինչպէս որ պիտի ըսէր Գրիգոր Զոհրապ: Այդ բառն է «դրութիւն», ֆրանսերէն կամ անգլերէն «սիստեմ»ը:

Սակայն մեր մէջ «դրութիւն»ը կը գործածուի կացութիւն, վիճակ իմաստով: Օրինակ. «Մարոքի մէջ դրութիւնը սկսաւ վատթարանալ», կամ «հիւանդին դրութիւնը ծանր է»:

Այս սխալագրութիւնը Երեւանէն նուէր ղրկուած է մեզի. «անոնց» թեղանիքները լայն են, կ'ըսէր հանգուցեալ հայկաբանը՝ Հ. Արսէն Ղազիկեան:

Արդարեւ: Երեւան տպագրուած գիրքերու կամ թերթերու մէջ յաճախ կը հանդիպիմ այս բառին՝ «դրութիւն»: Ահա քանի մը օրինակներ. «Հասարակ դրաշարի դրութիւնից բարձրացաւ ...». «Ծանր է աշխատաւորութեան դրութիւնը». «Հայաստան կորցրեց իր կիսանկախ դրութիւնը»: Շատ պարզ է, որ այս օրինակներուն մէջ «դրութիւնը» գործածուած չէ «սիստեմ» նշանակութեամբ, այլ գործածուած է «վիճակ» կամ «կացութիւն» իմաստով:

Սակայն վստահ եմ, որ ասկէ ետք մեր գրող – բրոցները պիտի շարունակեն «դրութիւն» բառը գործածել, փոխանակ «կացութիւն» կամ «վիճակ» գրելու պարզապէս: Պատճառն այն է, որ սխալը ուղղելը աւելի դժուար է, քան ճիշդ գրել սորվիլը:

Արեւմտահայ աշխարհաբարի մէջ, որքան գիտեմ, ուայ կամ այ հոլովակերտ մասնիկ չկայ, այլ կայ ուան կամ ան. օրինակ՝ աղջիկ – աղջկան, օրուան, տարի – տարուան: Մեր վարժապետները առաջին դասարանին մէջ կը սկսէին սորվեցնել այս կանոնը:

Մեր գրողները, գէթ 1908էն առաջ, չէին գործածեր անկանոն հոլովի այս ձեւը,— տարի – տարուայ, օր – օրուայ, — որ նորոյթ դարձաւ 1908էն ետք: Երբ սկսանք արեւելահայ գրականութիւն կարդալ, ուրիշ շատ բաներու կարգին օրուայ, տարուայ, աղջկայ ձեւերն ալ մուտք գործեցին արեւմտահայ լեզուին մէջ: Հիմա այլեւս գրեթէ կանոն դարձած է «ուայ» կամ «այ» հոլովակերտ մասնիկը կպցնել օր, տարի, աղջիկ, ցերեկ, գիշեր եւ այլ նման բառերու ծայրը:

Ուղիղը մոռցանք եւ սխալը սորվեցանք: Կ'ըսես, կը բացատրես, որ օրուայ, տարուայ, ցերեկուայ, գիշերուայ ձեւերը քերականօրէն ճիշդ չեն արեւմտահայ լեզուի մէջ: Օգուտ չունի. «սխալիլը մարդկային է» կ'ըսեն, բայց կը շարունակեն գործածել անհարազատ ձեւերը, — օրուայ, տարուայ, ցերեկուայ, գիշերուայ, ամառուայ, ձմեռուայ, մինչ պէտք է գրէին օրուան, տարուան, ցերեկուան, գիշերուան, ամրան, ձմրան:

(Յուսաբեր) Մ. Մ.

ՇԻՆԵՆՔ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Վերջերս կոչ մը ուղղած էի, Առնուվիլի եկեղեցւոյ սրահին շինութեան համար:

Այդ սրահը պիտի դառնայ վառարան մը, ուր մեր տղաքը պիտի սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ երգերը, դառնալով տիպար հայորդիներ:

Այդ կոչին կը պատասխանեն տասը հազար ֆրանքով Տէր եւ Տիկին Լեւոն եւ Ալան Մուրատեան ընտանիքը, ի յիշատակ իրենց եղբօր՝ Միհրան Մուրատեանի, որ շինած է Ատիս Ապէպայի ազգ. վարժարանը: Տիկին Ալան դուստրն է հանրածանօթ լեզուագէտ եւ Տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեանի՝ որ երկար տարիներու աշխատութեամբ պատրաստած է հայ պահլաւական բառարան մը, ապացուցանելով երկու լեզուներուն խնամութիւնը:

Այսպէս ազնիւ նուիրատուները ճամբայ կը բանան, խրախուսելով հայրենասէր մեր ազգակիցները որպէսզի օժանդակեն այս ազգաշէն գործին:

Ո՞ր հայն է, որ անտարբեր պիտի մնայ այս շատ գեղեցիկ ծրագրին հանդէպ: Շատեր աւելորդ շատ ծախքեր կ'ընեն, ցուցամոլութենէ դրդուած: Ի՞նչ կ'արժէն հազարաւոր ֆր.ներով ծաղկեպսակները ի յիշատակ մեռած մեր սիրելիներէն մէկուն: Չենք ըսեր թէ բոլորովին առանց ծաղկեպսակի թաղենք մեր սիրելիները, բայց իմաստութիւնը կը պահանջէ չափի գիտակցութիւն ամէն բանի մէջ:

Եթէ իրապէս կը սիրենք մեր նորաբողբոջ սերունդը, ապացուցանենք գործնապէս աջակցելով անոր փրկութեան գործին: Ուրեմն շինենք մեր տունը, հոգ չէ թէ ըլլայ շատ համեստ:

Ամէնքս ալ գիտենք, թէ ի՛նչ հրաշքներ գործեց աբբա Փիէռ մը, Փարիզի շրջանին մէջ շինել տալով տիպար բնակարաններ, որոնց մէջ հանգիստ գտան հազարաւոր անպատսպար ընտանիքներ: Մեր տղաքը բնակարաններ չեն ուզեր ձեզմէ, այլ սրահ մը, իրենց մտաւոր զարգացման համար, սրահ մը, ուր կարենան իրենց ազգային հոգին զարգացնել ի շահ հայութեան:

ԱԴԴԷ ՔՀՆՑ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կ'արժէ ամէն աջակցութիւն ընծայել՝ օր առաջ գլուխ հանելու համար այս ձեռնարկը որ մեծ զոհողութիւն մը չի պահանջեր:

պետութեանց հանդիպումը:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ խուլ արշաւ մը սկսած է Ֆրանսայի դէմ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը պաշտպանէ Իսրայէլը ի վնաս արաբական երկիրներուն:

Իսկ Իսրայէլ անուղղակի կ'օժանդակէ այս արշաւին իր մամուլին մէջ ծանուցանելով Ֆրանսայի օժանդակութիւնը: Իսրայէլի վարիչները այսպէս վարուելու երկու շարժառիթ ունին, նախ՝ վստահեցնել ներքին կարծիքը թէ երկիրը արտաքին բարեկամութիւններ ունի, երկրորդ՝ աւելցնելով դուրսէն եկած օժանդակութիւնը, տպաւորութիւն գործել հակառակորդին վրայ: Իրականին մէջ, Ֆրանսան միշտ ալ 1950ի երեքներու յայտարարութեան կը հետեւի:

Ճիշդ է որ փետրուարի սկիզբը յիսուն հրասայլ Շէրմոնի տեսակէն Իսրայէլի յանձնուեցաւ, սակայն ատոնք ղրկուած էին Մեծն Բրիտանիայէն, Շէրպուրկի ճամբով:

Հետզհետէ, սակայն, Մերձաւոր Արեւելքի վարիչները համոզուեցան թէ Ֆրանսայի դէմ մղուած պայքարը անհիմն էր: Վերջերս Եգիպտոսի վարչապետ՝ Կամալ Նասր, արդարացնելու համար իր զէնքի գնումները Չեխոսլովաքիայէն՝ կը յայտարարէր թէ ձեռք անցուցած էն ֆրանսական գաղտնի փաստաթուղթ մը, Իսրայէլի յանձնուած զէնքերու մասին:

Երբ եգիպտական մամուլը հրատարակեց փաստաթուղթին պատճէնը, Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը խոստովանեցաւ թէ այդ գաղտնի տեղեկագիրը հրատարակուած է բանակին յատուկ թերթի մը մէջ: Այս տեղեկագիրը շաբաթական լուրերու համադրութիւն մըն է եւ կը խմբագրուի արաբական գործերու մասնագէտ խմբակի մը կողմէ, որ իր բոլոր տեղեկութիւնները կը քաղէ թերթերէն:

Ամուլ են բոլոր այս բանավէճերը: Հարցը Իսրայէլի կամ Արաբներուն քանի մը զէնք տալու խնդիր չէ, ոչ ալ Միջին Արեւելքի վերազինման: Կարեւորը այն է թէ մեծերը իրապէս կ'ուզե՞ն վերջ դնել պաղ պատերազմին:

Լոնտոնի մէջ իրազեկ շրջանակներու կարծիքով, Թուրքեւիրաքեան դաշինքն էր որ մղեց Մոսկուան զէնք տալու Արաբներուն: (ԽՄԲ.— Իսկ հիմա որ Իրան ալ միացած է Պաղտատի ուխտին, մթնոլորտը աւելի կը թանձրանայ):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԱԲ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ իրենց ընդհ. ժողովը գումարեցին Հիւս. Ամերիկայի մէջ, մասնակցութեամբ երկու հարիւր պատգամաւորներու որոնք կը ներկայացնեն երեք հազար ուսանողներ: Ասոնց մէջ կը գտնուէին երկու Հայեր, մէկը Պաղտատէն՝ Լեւոն Մուրատեան, միւսը Տէր Զօրէն: Կը մասնակցէին նաեւ սուրիացի չորս ուսանողներ որոնց մայրերը Հայուհիներ են: Բժշկութեան ուսանող Հալէպցի Հասան Ղազիի մեծ հայրը քահանայ եղած է Պարտիզակի մէջ: Համագումարին ընթացքին Հայերու ի նպաստ արտայայտութիւններ եղած են եւ բոլորն ալ շեշտած են թէ հայ ուսանողները ընդունակ եւ վստահելի տարր են: Համագումարին մասնակցած է Լեւոն Քէշիշեան արաբական թերթերու աշխատակիցը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է վաստակաւոր ուսուցչուհի տիկին Անժէլ Պաղտատլեան: Ինչպէս գրեցինք քանի մը ամիս առաջ տօնուեցաւ իր ուսուցչական գործունէութեան յիսնամեակը: Հանգուցեալը կինն էր ուսուցիչ Արմենակ Պաղտատլեանի: Երկար ատեն ուսուցչական պաշտօն վարեց Գարակէօզեան որբանոցին մէջ, եւ յորջորջուած էր «մայրիկ» անունով:

ՎԱԶԳԷՆ Ա. կաթողիկոսի անուան առաջին յիշատակութիւնը կատարուեցաւ Պոլիս, Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Հոկտեմբեր 6ին: Այս առթիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ, նախագահութեամբ Գարեգին պատր.ի: Միեւնոյն ատեն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ Գէորգ Զ. մեծ հայրապետին: Ապա տեղի ունեցած է հայրապետական մաղթանք Վազգէն Ա. կաթողիկոսին համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Անգարա եկած էր, իր երէց եղբօր՝ Ֆաիք պէյի մօտ տեսայ: Որեւէ յարաբերութիւն ունեցած չեմ:

— Իսկ էսկիշէհիրի երեսփոխան Արիֆ պէ՞յը:

— Զինուորութեան բերումով, հինէն կը ճանչնամ Արիֆ պէյը: Երկու անգամ Աքսարայի մէջ իր տունը գացած եմ: Շիւքրիւ պէյի հետ ալ սանկ ու նանկ ծանօթութիւն մը ունիմ: Անգամ մը իր տունը գացինք, «փոքէր» խաղացինք:

— Ի՞նչ է ձեր համոզումը Շիւքրիւի հոգեկան վիճակին մասին:

— Շատ կը խմէ, գինովութեան ատեն ալ լեզուն չի կենար, շատախօս է: Նետուող մարդ է:

— Հանրապետութեան նախագահին մասին ինչեր կ'ըսէր:

— Պետական գործերը միշտ կը քննադատէր, բանի չէր հաւներ, ես կը գգուշանայի իրեն բան մը հարցնելու: Չեմ սիրեր վիճաբանիլ խմածներու հետ: Ան ալ շատ չէր բացուեր ինծի: Մահափորձի մասին ալ բան մը չեմ գիտեր:

Նախագահը ուշի ուշով կը նայէր Ծափէր Թայեար փաշայի:

— Ուրեմն ինչո՞ւ Թէրաքքըփէրվէրնեբուն յարեցաք:

— Անգարա եկայ, այդ կուսակցութեան ծրագիրը տեսայ, համոզումներուս համաձայն գտայ, եւ այդ կուսակցութեան յարեցայ:

— Ոչ, փաշա, այդպէս չէ, դուք ծածուկ եւ ներքին պատճառներ ունիք, մասնաւոր եւ անձնական պատճառներ, որոնց համար ընդդիմադիրներու շարքին մէջ մտաք:

— Ես իբրեւ զինուորական հրամանատար ապրած եմ, քաղաքային մեքենայութիւններէ տեղեկութիւն չունիմ:

— Մի՛ ստիպէք մեզ որ մանրամասնութեանց մէջ մտնենք: Մեր դատաւորի դերքը կ'արգիլէ այդ բանը: Գիտենք նաեւ թէ ինչ պայմաններու տակ երեսփոխան եւ ժողովական եղած էք: Ի՞նչ համոզում ունիք այսօրուան վարչաձեւի ու երկրին քաղաքական կարգուսարքի մասին:

— Կառավարութեան յաջողութեան համար կ'աղօթեմ:

— Այն ատեն ընդդիմադրութիւնդ ո՞ւր մնաց, փաշա:

— Անդորրութեան օրէնքէն ետք ընդդիմադրութիւնը ստիպուած է լռել:

— Վա՜յ... Ըսել է որ Անդորրութեան Ամրապնդման օրէնքը եթէ ըլլար, «պոմպա»ն պիտի նետէիք, այնպէս չէ՞:

— Ամենեւին: Ես «պոմպա» գործածած մարդ չեմ, նախագահ պէյ:

— Դուն չես նետեր, գիտեմ, բայց կուսակցութիւնդ դրաւ այդ «պոմպա»ն:

— Կ'երդնում որ ...

— Լաւ, ամբաստանեալին երդում չի վիճակիր: Ձեր ընկերները մահափորձ մը սարքած են, ըսէք ինչ որ գիտէք այդ մասին:

— Ըսի թէ բան մը չեմ գիտեր:

Այսպէս վերջացաւ փաշաներուն դատավարութիւնը:

ՀԱԼԻՍ ԹՈՒՐԿՈՒՏԻ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զինուորական մեծամեծներու դատավարութենէն ետք, Անկախութեան Ատեանի ժամերով քրտնցուց երբ դաւադիր կամ մեղսակից ձերբակալուած երեսփոխանները, որոնց մէջ առաջին գծի վրայ կու գար Սվազի երեսփոխան Հալիս Թուրկուտ: Ծանր կասկածներ կը կեդրոնանային իր վրայ, Թէրաքքըփէրվէրական յայտնի գործիչ մըն էր եւ մասնաւոր կապեր ունէր Զիա Խուրշիտի Արիֆի եւ ուրիշ դաւադիրներու հետ:

Բայց Շիւքրիւ պէյի նման, Հալիս Թուրկուտ եւս կ'ուրանար ամէն բան, խստիւ կը ծառանար իր դէմ եղած ամբաստանութիւններուն առջեւ, եւ կը մերժէր ամէն յարաբերութիւն Զիա Խուրշիտի հետ:

Հալիս Թուրկուտի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ծանրակշիռ պարագաներու տակ, մանաւանդ այն վայրկեաններուն, ուր նախագահը պոռաց երեսին.— Դուն խոստացեր ես նոյնիսկ զէնք ճարել դաւաճաններուն:

Հալիս Թուրկուտ նախագահին առաջին հարցումին իսկ ուրացումի ճամբուն հետեւեցաւ, պատիւէ եւ ազգային արժանապատուութենէ ճառելով.

— Գիտէք թէ Շիւքրիւ պէյ եւ Արիֆ պէյ մահափորձ մը ծրագրած էին Կազի փաշային դէմ, ըսէք ինչ որ գիտէք:

— Մահափո՞րձ ըսիք... ոչ, ոչ, բան մը լսած չեմ երբեք:

— Ինչեր կ'ըսէք... Ֆաիք պէյ վճռաբար յայտարարեց թէ ձեզի լուր տուած է:

Ազգին եւ պատմութեան դատաստանին առջեւ կը գտնուիմ: Նկարագիրս եւ բարոյականս չեն թոյլատրեր որ ծածկեմ որ եւ է իրողութիւն:

— Եւ սակայն բոլորովին հակառակը կ'ընես, կ'ուրանաս իրողութիւնը: Հապա՞ եթէ հաստատենք թէ ոչ միայն լսած ես, այլ եւ մահափորձի կազմակերպիչներուն մէջ կը գտնուիս:

— Այդ ատեն պատրաստ եմ պատիժի:

— Չէ՞ք ընդունիր որ մահափորձի մասին համաձայնած էիք Շիւքրիւ պէյի հետ:

(Շար.)

մական եւ բարի դրացնութեան յարաբերութեանց վրայ ։

× Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Խ. Միութիւնը զինուորական կցորդներ նշանակած է Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար, զարկ տալու համար իր գործունէութեան՝ Միջին Արեւելքի մէջ։ Նշանակուած կցորդներն են գնդ. Զադորին եւ գնդ. Բլախինի ։

× Իսրայէլի թերթերը կը ծանուցանեն թէ Չեխոսլովաքիայէն զալիք առաջին զէնքերը Եգիպտոս հասած են արդէն ։ Այս առթիւ ալ թէ ձախ հոսանքները դիտել կու տան թէ Եգիպտոսի վարչապետին վերջին յայտարարութիւնը կ'ապացուցանէ որ «մերժած է որեւէ խրատախոհութիւն եւ պատերազմ կը պատրաստէ Իսրայէլի դէմ»։

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մտահոգութեամբ կը հետեւի Միջին Արեւելքի անցուդարձին ։ Կը թուի թէ Արեւելեան գործերու վարիչին՝ Ալէնի տեղեկագիրը աւելի շատ յոռետեսութիւն կը պատճառէ քան լաւատեսութիւն ։ Միւս կողմէ, Գահիրէի անթելը եւ զանազան յայտարարութիւններ բացորոշապէս կը ցուցնեն թէ Եգիպտոսի ներկայ կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ձգտի ռազմական պատրաստութեան։ Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, այս պարագան կրնայ ստիպել Իսրայէլը որ զանազան ձեռնարկներ կատարէ ։

× Գահիրէի ֆրանսական դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Եգիպտոսի վարչապետին կողմէ, որ խնդրեց միջամտել, որպէսզի կառավարութիւնը չարունակէ հրասայլ եւ օդանաւ ղրկել Եգիպտոս, վերաքննելով նախորդ որոշումը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ազգ. Ժողովին անդամներէն տասը հոգի հրաժարեցան դեմոկրատ կուսակցութենէն, ըմբոստանալով անոր առաջնորդին՝ վարչապետ Ատնան Մենտերէսի դէմ։ Հոկտ. 15ին ուրիշ ինը դեմոկրատ երեսփոխաններ ալ վտարուեցան կուսակցութենէն ։ Թէ հրաժարումները եւ վտարումները տեղի ունեցան կուսակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, որ պիտի ճշդէր նոր ուղեգիծը։ Մենտերէս նորէն նախագահ ընտրուեցաւ ։ Հեռացած 19 երեսփոխանները կը մնան անդամ ազգ. ժողովին, իբրեւ անկախ հոսանք։ Թերթերը կը գրեն թէ վարչապետը սահմանադրական փոփոխութիւն մը պիտի առաջարկէ, որպէսզի կարելի ըլլայ խորհրդարանէն վտարել 19 ըմբոստ երեսփոխանները ։

ՆԱԽՈՐԴ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պ. Մենտէս Ֆրանս, թշնամական ցոյցերու ենթարկուեցաւ շաբաթ օր, երբ ճառ մը կը խօսէր Քանի մէջ, Հիւս. Ափրիկէի գործերու մասին։ Հարկ եղաւ քսան վայրկեան ընդհատել ճառը, հեղինակին կանչերու եւ լուտանքներու մէջ։ Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, Մենտէս Ֆրանս երկու ժամ շարունակեց ճառը, մասնաւորապէս շեշտելով թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը վերահաստատել Հիւս. Ափրիկէի մէջ զինուորական ուժով, բռնութեամբ եւ զսպողական միջոցներով, այլ անհրաժեշտ է գործել ժողովուրդին հաւանութեամբ, լուրջ բանակցութիւններ կատարելով »։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նոր կառավարութիւնը որոշեց ի բացակայութեան դատել փախստական նախագահը, Փերոն, որ Փարագուէյ կը գտնուի այժմ, հսկողութեան տակ։ Կիրակի օր հազարաւոր քաղաքացիներ այցելեցին այն պալատը ուր ցուցադրուած են Փերոնի առասպելական հարստութիւնները։ Ցուցահանդէսը բաց պիտի մնայ ամէն օր եւ երկար ատեն, որպէսզի ժողովուրդը իր աչքերով տեսնէ դիզուած հարստութիւնները։ Միայն գոհարեղէններու հաւաքածոն, որ մասնաւորապէս կը պարունակէ ադամանդէ մանեակներ եւ ապարանջաններ, երեք միլիոն տոլար կ'արժէ։ Փերոն որոշած է Իտալիա հաստատուիլ, վիլլա մը գնելով Իլ Մաճճորէ լճին ափը։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ խորհրդային պատուիրակութեան շէնքին մէջ անձնասպան եղաւ ռուս մը, Ալեքսի Մինայեւ, 42 տարեկան, գնդակ մը պարպելով բերնին մէջ։ Ոստիկանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ դիակը գտնուեցաւ պատուիրակութեան մէկ անդամին կողմէ, իսկ լուրը հաղորդուած է եօթը ժամ վերջ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն ։
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը։
Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան թատերա – գեղարուեստական պարահանդէսը, շաբաթ, 22 Հոկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին սրահը, մէթրօ Մէրի տ'Իսի ։

Թատերական բաժին։

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դրուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ ։

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոսեան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումեցի ։

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգայանկով։ Օր. Ռօզիթա Սէռանա, հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սաները ։

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս ։

Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէտէեան ։

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար։ Օրքէսթր Ժաք Մատիլեան Կրանտ Ֆորմասիօն ։

Մուտք՝ 300 փրանք ։

ՎԻՒՖԷ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նոր շրջանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ Թէյասեղանով մը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ փափաքողները ։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Այս նոր գիրքը

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Նուիրուած է 1915ի քառասնամեակին ։ Ընդարձակ Պոէմա մը, ուր ինքնատիպ ձեւով մը տրուած է մեր ազգային աՀաւոր տռամը ։

Ամէն հայ պէտք է կարդայ այս գիրքը։ Կարելի է գտնել բոլոր հայ գրավաճառներու մօտ։ Գին՝ 500 փրանք ։ Ընտիր տպագրութիւն, 150 էջ։ Հեղինակին հասցէն՝

G. Poladian, 53, Chemin de St. Julien
Marseille (B.du R.) France

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի լէ Մուլինոյի եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.—

Յանձնախումբիս եռանդուն փոխ նախագահ Պ. Յ. Գոճապըյըղեանի զաւկին, Գրիգոր Գոճապըյըղեանի ամուսնութեան առթիւ, ընդ Օր. Ժանին Ճիպիլեանի, Պ. Յ. Գոճապըյըղեանէ տասը հազար ֆր։ Պ. Թորգոմ Տէր Մեսրոպեանէ 10.000 ։ Պ. Ֆէրարուէէն հինգ հազար, Տիկ. Ապոնէեանէ հինգ հազար, Պ. Ս. Ամիրխանեանէ հինգ հազար, Պ. Ժափէէ երկու հազար, Տիկին Գոճապըյըղեանէ երկու հազար, Տիկին Սարաֆեանէ հազար, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեանէ երկու հազար, Տիկին Ճիպէլեանէ երկու հազար, գումար 44.000 փրանք ։

Պ. Արշաւիր Այթունեանի հարսանեկան հանդէսին առթիւ ստացած ենք հետեւեալ գումարները, Արշաւիր Այթունեան երկու հազար, Յ. Այթունեան հազար, Ալեքսանդր Երամեան հազար, Պ. Գառնիկ Մէրոէեան (կնքահայր) հազար, ընդհ. գումար հինգ հազար փրանք ։

Յանձնախումբ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Չորեքշաբթի, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնը, (40, Ալէ Լէօն կամ պէթա)

Պիտի դասաւանդուին՝ շատ հաճելի եւ գիւրուսոյց եղանակով մը, —

Հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՁՐԻ

Համազգայինը պիտի հետաքրքրուի յաջողակ աշակերտներով ու միջոցներ պիտի ստեղծէ, որպէսզի անոնք կարենան շարունակել իրենց ուսումը հայ եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Մարսիլահայ ծնողներ, արձանագրեցէք ձեր զաւակները, մանչ և աղջիկ, Համազգայինի Դպրոցին, ինչ տարիք կամ զբաղում ալ ունենան։ Ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք զանոնք հայրենասէր և զարգացած հայորդիներ դարձնելու, ի շահ ձեզի, ի շահ անոնց եւ ի շահ հայութեան ։

Արձանագրութիւնները՝ Համազգայինի անդամներուն մօտ եւ ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, դասաւանդութեանց վայրը ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի դասախօսական ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 9ին, 17 ռիւ Պլէօ ։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Տիկին Մարի Կէնճեանի բնակարանը։ 172 ռիւ Պուալօ, Լիոն ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին նոր շրջանի բացման դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Ազգ. տան մէջ։

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ։

Նիւթը՝ Կինը եւ Սէրը Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ ։

Արտասանութիւն՝ դերասան Գրիգոր Վահանէ ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Ա. Ջ. Դ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ռ. Մարկոսեան հիմնարկութիւնը կը ծանուցանէ թէ 1955 1956 դպրոցական տարեշրջանի ուսումնաթոշակներու յատկացումները վերջնապէս լրացած են. հետեւաբար նոր դիմումները կրնան նկատի առնուիլ միայն 1956 – 1957 տարեշրջանի համար ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Զ. Երանոսեանէ հինգ հազար փրանք, Պ. Վ. Երանոսեանէ հազար, Պ. Լ. Տօնիկեանէ երկու հազար, Օր. Ճիվէլէկեանէ 500, Քէֆէլեան որդիք 500 փրանք ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 19 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7805 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3216

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄ

Ուրբաթ օր, երբ կը բացատրէինք թէ «Ջախուելու ատեն չէ», երբեք մեր միտքէն չէր անցներ թէ երկու վրդովիչ դէպքեր պիտի յաջորդէին իրարու, նոյն շաբթուան մէջ ։

Առաջինը՝ Կիլիկիոյ կաթող. ընտրութեան յետաձգումն է, երրորդ անգամ՝ երեք տարուան մէջ ։

Այս անակնկալ յետաձգումը խոր վրդովում պատճառած է մանաւորապէս անոր համար որ, կաթող. տեղապահը, Խադ արք. այս տարի Յուլիս 27 թուակիր հրապարակային կոչով մը կը ծանուցանէր թէ եպիսկոպոսական ժողովը իր նախագահութեամբ նիստ գումարելով, «միաձայնութեամբ որոշած է ընտրութիւնը կատարել յառաջիկայ Հոկտ. 14ին»։

Այս առթիւ կոչը մանաւորապէս կը շեշտէր.

— «Ընտրութեան համար որոշուած թուականը վերջնական է եւ անյետաձգելի»։

Գարեգին կաթողիկոսի վախճանումէն վերջ (1952 Յունիս 21), որոշուած էր ընտրութիւնը կատարել համաձայն ազգ. սահմանադրութեան. բայց կաթող. տեղապահը յետաձգեց 1952 Դեկտ. 17ին։

Ընտրութիւնը երկրորդ անգամ յետաձգուեցաւ 1954 Դեկտ. 12ին, ճիշդ այն պահուն երբ Լիբանան հաւաքուած էին պատգամաւորները։

Եւ ահաւասիկ վերջին յետաձգումը, Հոկտ. 10 թուակիր զեկոյցով ։

Միջին Արեւելքի մեր պաշտօնակիցները պարզելով այս քմահաճ ձգձգումներուն շարժառիթները, կը մատնանշեն կարգ մը երեւոյթներ եւ իրողութիւններ որոնք խորապէս վրդովիչ են ։

Հանրային կարծիքը այն եզրակացութեան յանգած է թէ Խադ արք. դարձած է կամաւոր գործիք մը՝ մութ ուժերու ։ Մանաւանդ որ, միեւնոյն ատեն կը համարուի առաջին եւ վերջին թեկնածուն՝ կաթողիկոսութեան համար ։

Ինքն ալ այն համոզումն ունի թէ միակ արժանաւոր թեկնածուն է ...

Ուշագրաւ է որ, ընտրութեան թուականէն քանի մը օր առաջ, հեռագիր մը կը հասնէր Հալէպէն, ազդարարելով թէ «նկատի առնելով Բերիոյ թեմին Գաւառ. ժողովին ապօրէն հանգամանքը», կը մերժէն «ճանչնալ կիլիկեան Աթոռին պարտադրուած ոեւէ կաթողիկոս»։

Աւելորդ է բացատրել թէ այս հեռագրին հեղինակները ճիշդ անոնք են որ անճոռնի եւ պղտորիչ ցոյց մը սարքեր են Հոկտ. 8ին, Հալէպի ազգ. իշխանութեանց դէմ ։

Երկրորդ վրդովիչ դէպքն է այս ցոյցը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք վաղը։

Այսպէս, ուրեմն, ափ մը խեղկատակներ եւ դիմակաւորներ կանգ չեն առներ որ եւ է ստորնութեան առջեւ, կազմալուծելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգային կեանքը, կատարեալ թնճուկի մը վերածելով Կաթող. ընտրութիւնն ալ ։

Անոնք պարբերաբար դղրդիչ դասեր կը սարքեն, ճիշդ այն պահուն երբ դուռ-դրացի լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին մեր ներքին խլրտումներուն, Միջին Արեւելքի մէջ ։

Ի վերջոյ ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ այս գոյնզգոյն «հաւատացեալները», թոյն սրսկելով աջ ու ձախ եւ ճակատ ճեղքելով հանրային գործունէութեան բոլոր ասպարէզներուն մէջ ։

Եւ մանաւանդ, կ'անդրադառնա՞ն թէ ո՛ւր կ'ապրին, երբ խուժանավարական ձեռնարկներ կը կատարեն սանձարձակ կատաղութեամբ, օգնութեան կանչելով այլադաւան տարրեր, եւ ճամբայ բանալով պետական միջամտութեան համար ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

*

ԴԱՀԼԻՃԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ինչպէս գրած ենք արդէն, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած էր շաբաթ առտու, եւ Ազգ. ժողովը որոշեց քուէարկութիւնը կատարել երեքշաբթի (երէկ)։ Ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասէին այս քուէարկութեան, որ տեղի պիտի ունենար Ալժերիոյ հարցին քննութեան առթիւ։ Ժողովը, որ բացուած էր ժամը 15ին, գիշերն ալ շարունակուեցաւ ։ Շատ բան կախում ունէր ընկերվարականներու դիրքէն։ Այս կուսակցութիւնը թէր քուէարկեց Մարոքի հարցին մէջ, բայց ժխտական դիրք բռնած էր Ալժերիոյ խնդրին քննութեան ատեն ։

Հակառակ կարգ մը ժխտական երեւոյթներու, ընդհ. կարծիքն այն էր թէ դահլիճը զգալի մեծամասնութիւն մը պիտի շահի, վասն զի ամէնէն թունդ հակառակորդներն ալ վտանգաւոր կը գտնեն կառավարական տագնապ մը, ներկայ պարագաներուն մէջ։ Թէ մամուլը եւ թէ ականաւոր դէմքեր դիտել կուտան՝ Ֆրանսա շատ բան կը կորսնցնէ, եթէ դահլիճը տապալի։ Երէկ հաղորդած էինք արտաքին գործերու նախարարին ազդարարութիւնը այս մասին։ Ուրիշներ ալ բացէ ի բաց կ'արտայայտուին։ Այն երեսփոխանները որոնք վարանոտ են, ապահովաբար պիտի անդրադառնան վերջին պահուն, ուրիշ ազդարարութիւններ եւս լսելով բուն իսկ Ազգ. ժողովին մէջ ։

× Ներքին կանոնագրի բարեփոխումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով երեսփոխանները անձամբ պիտի ձգեն իրենց քուէները, թէր կամ դէմ ։ Դահլիճը վերջին պահուն զօրացուց իր դիրքը, լրացնելով Մարոքի արքունի խորհուրդին կազմութիւնը։ Վարչապետը վճռած էր պայքարիլ, համոզուած ըլլալով որ ժողովուրդն ալ համաձայն չէ նախարարական տագնապի մը, երբ այնքան ծանրակշիռ խնդիրներ պիտի քննուին, Փարիզէն մինչեւ Նիւ Եորք եւ Ժընեւ։ Շատեր հաւանական կը գտնէին որ ընկերվարական կուսակցութիւնը ձեռնպահ մնայ աննշան համեմատութեամբ, տասը առ հարիւր։ Վարչապետը կը յուսար բաւական քուէ շահիլ չափաւոր հոսանքներուն մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, իր յայտարարութեամբ անգամ մը եւս յիշեցուց թէ իւրաքանչիւր հոսանք պարտաւոր է գիտակցօրէն ստանձնել ամէն պատասխանատուութիւն ։

ԱՐՔՈՒՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարոքի պաշտօնական շրջանակները զեկոյց մը հրատարակեցին, ծանուցանելով թէ աքսորական Սուլթանը, Պէն Եուսէֆ, որ Մատակասքար կը գտնուի, Ֆրանսա պիտի վերադառնայ շուտով, համաձայն էքս լէ Պէնի մէջ կնքուած պայմանագրին ։

Մարոքի արքունի խորհուրդին հաստատման պաշտօնական արարողութիւնը տեղի ունեցաւ ԲՇ. օր, Ռապաթի կայ. պալատին մէջ։ Այս առթիւ կարդացուեցաւ չորս խնամակալներուն յայտարարութիւնը, որ խմբագրուած էր արաբերէն եւ ֆրանսերէն։ Արքունի խորհուրդին առաջին գործը պիտի ըլլայ վարչապետ մը նշանակել, ժամանակաւոր կառավարութիւնը կազմելու համար։ Ամէնէն հաւանական թեկնածուն կը համարուի Սի Ֆաթմի Պէն Սլիման, որ Փարիզ կը գտնուի եւ երէկ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարոքի գործերու նախարարին հետ ։

Չորս խնամակալներուն յայտարարութիւնը կ'ըսէ .— Արքունի խորհուրդին առաջին գործը պիտի ըլլայ կազմել ներկայացուցչական կառավարութիւն մը որ պիտի վարէ հանրային գործերը եւ, Ֆրանսական կառավարութեան հետ միասին, նոր ձեւ մը պիտի փնտռէ երկու պետութիւնները միացնող տեւական կապերու մասին։ «Ուստի, պահուն խնամակալներու խորհուրդը կը հրաւիրէ բոլոր Մարոքցիները, խոհեմ եւ խաղաղասէր մնալ եւ ամէն վստահութիւն ընծայել իրեն, որպէսզի կարենայ իրագործել բոլորին իղձերը, Աստուծոյ օգնութեամբ ։ Կը հրաւիրէ բոլոր Մարոքցիները պահել իրենց հանդարտութիւնը, դիւրացնելու համար աստուածային օգնութիւնը եւ մեր յոյսերուն իրականացումը։ Մարոք պիտի մտնէ նոր եւ ժողովրդավար շրջանի մը մէջ, իրաւունքներու եւ պարտականութեանց հաւասարութիւն ապահովելով բոլորին, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին։ Արքունի խորհուրդը կը հաստատէ թէ Մարոքի Ֆրանսացի բնակչութիւնը, որ այնքան օգտակար եղած է երկրին իր աշխատանքով եւ գործունէութեամբ, պէտք է պաշտպանուի, իր օրինաւոր իրաւունքներուն եւ շահերուն երաշխաւորութեամբ։ Օտար բնակչութիւնն ալ պէտք է ապահովութիւն ստանայ, շարունակելով աշխատիլ վստահութեան մթնոլորտի մը մէջ»։

× Ազգայնական ուսանողներ տասը խանութներ հրկիզեցին Մարաքէշի մէջ, իբրեւ բողոք արքունի խնամակալութեան կազմութեան դէմ։ Չորս հոգի սպաննուեցան, 15 հոգի վիրաւորուեցան ։

ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն անթելը կը ծանուցանէ թէ շուտով առեւտրական բանակցութիւններ պիտի սկսին Խ. Միութեան եւ Սուրիոյ միջեւ։ Կ'ըսուի թէ Սուրիա առեւտրական համաձայնութիւններ պիտի կնքէ նաեւ համայնավար Չինաստանի եւ արեւելեան Գերմանիոյ հետ։ Միւս կողմէ, Դամասկոսի իրազեկ շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ Սուրիա կը խորհի զինուորական համաձայնութիւն մը կնքել Եգիպտոսի հետ։ Կը յուսան այս համաձայնութեամբ ճամբան հարթել, նմանօրինակ դաշնագիրներ կնքելու համար արաբական միւս պետութեանց հետ ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, պետական նախարար Ասադ Հարուն, որ Սուրիոյ ներկայացուցիչն էր Արաբական Դաշնակցութեան վերջին ժողովին մէջ, անհրաժեշտ բանակցութիւնները պիտի կատարէ Եգիպտոսի հետ ։ Սուրիոյ այս ձեռնարկին ուժ կուտայ Լիբանան։ Դամասկոսի նպատակն է զօրացնել արաբական ճակատը Իսրայէլի դէմ, միեւնոյն ատեն բարւոք յարաբերութիւններ պահելով Իրաքի, Արաբիոյ եւ Եմէնի հետ ։

Սուրիոյ վարչապետը, Սայիտ Ղազի, հաստատեց թէ Արաբիա պիտի երթայ, հաւանաբար այս շաբթու վերջ, նոր փոխառութիւն մը ստանալու համար, քանի որ անտեսական դժուարութիւնները հետզհետէ կը ծանրանան ։

× Գահիրէի թերթերը կը հաստատեն թէ Խ. Միութիւնը յանձն առած է դրամ ճարել Եգիպտոսի, Ասուանի նոր ամբարտակին շինութեան համար։ Եմմական նախարարն ալ կը հաստատէ այս պարագան, աւելցնելով թէ Եգիպտոս միջազգային դրամատան աջակցութիւնը խնդրած է նոր ամբարտակին շինութեան համար եւ թէ մօտերս պատուիրակ մը պիտի գայ Գահիրէ, կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար ։

× Միջին Արեւելքի Ֆրանսական դեսպանները, որոնք Փարիզ հրաւիրուած էին, Բշ. օրէն ի վեր կը շարունակեն իրենց ժողովը, ի ներկայութեան արտաքին գործերու նախարարին ։

× Իսրայէլի արտաքին գործերու նախարարութիւնը վճռապէս կը հերքէ այն տեղեկութիւնները թէ Չեխոսլովաքիա եւ ուրիշ խորհրդային երկիր մը առաջարկած են զէնք ծախել իրենց։ Այս առթիւ կ'ըսէ թէ ոեւէ ուղղակի առաջարկ չէ եղած եւ թէ Իսրայէլ երբեք տրամադրութիւն չունի զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու խորհրդային խմբակցութենէն ։

Անցեալ չորեքշաբթի օր, Ուաշինկթընի իսրայէլեան դեսպանատան ներկայացուցիչը կը խոստովանէր թէ Չեխոսլովաքիա եւ ուրիշ խորհրդային երկիր մը հասկցուցեր էին որ կրնան զէնք ծախել Իսրայէլի։

Վիէննայի հրէական հիւպատոսը լրագրական ասուլիս մը սարքելով, բացատրեց թէ պատերազմի վտանգը մօտեցած է Միջին Արեւելքի մէջ, քանի որ Եգիպտոս ծանրաքանակ զինամթերք պիտի ստանայ Չեխոսլովաքիայէն։ Հիւպատոսը մանրամասնօրէն պարզեց Միջին Արեւելքի մէջ սկսած նոր զինարշաւին վտանգները եւ պատասխանելով զանազան հարցումներու, տեղեկութիւններ հաղորդեց Եգիպտոսի կողմէ արեւմտեան երկիրներէ գնուած զէնքերու մասին։ Ապա եզրակացուց.— «Պաշտպանութեան բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին ։ Իսրայէլ խաղաղութիւն կ'ուզէ. բայց եթէ արաբական երկիրները մտադրած են գործադրել իրենց պատերազմի սպառնալիքը, թող չկարծեն թէ անպատրաստ պիտի գտնեն Իսրայէլը»։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ՏԵՂԱՊԱՀԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահը, Խադ արք. իր հրաժարականը ներկայացուցած է Հոկտ. 14ին։ Նոյն հեռագրին համաձայն, կիրակի օր պիտի կատարուէր նոր տեղապահին ընտրութիւնը ։

× Ինչպէս հաղորդած էինք ուրբաթ օր, տեղապահը երրորդ անգամ ըլլալով յետաձգած էր ընտրութիւնը, որ վերջնապէս պիտի կատարուէր Հոկտ. 14ին։ Յաջորդով կը հրատարակենք իր զեկոյցը ։

ՋԱԽԱՒԵՐ ՑՈՅՑ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Պէյրութի թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտ. 8ի կիրակի օրը 50 – 60 խառնակիչներ Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցին խուժելով, պահանջեր են լուծել Ազգ. Գաւառ. ժողովը։ Այս առթիւ կոչ մըն ալ ուղղած էին ։ Պատարագի արարողութենէն վերջ, ցուցարարները (հնչակեան, հայ եւ արաբ համայնավարներ) երբ կը փորձեն անարգել առաջնորդը, Զարեհ եպիսկ., երիտասարդութիւնը պոռթկալով, փախուստի կը մատնէ խառնակիչները ։

Արաբական թերթերն ալ հաղորդելով այս միջադէպը, 500 կը հաշուեն ցուցարարներուն թիւը եւ կ'ըսեն թէ եօթը հոգի վիրաւորուած, 10 հոգի ձերբակալուած են։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հոկտեմբեր 14ի առտուն հրդեհ ծագած է Ս. Յարութեան տաճարին մէջ։ Կարելի եղած է մարել հրդեհը, սակայն գորգ մը եւ քանի մը եկեղեցական զգեստներ այրած, քանի մը կարասիներ ալ վնասուած են։ Հրդեհին պատասխանատուն է քահանայ մը որ լաւ չէր տեղաւորած մոմ մը ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ կաթող. ընտրութեան հիւս. Ամերիկայի պատուիրակութիւնը խոստացած է տպագրական կատարեալ կազմած մը նուիրել վանքին ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ սպառազինութեանց հանգանակութեան առթիւ, մէկ օրուան մէջ վարչապետին յանձնուած է 300000 ոսկի։ Ամենամեծ գումարը նուիրած է Միսր դրամատունը, հարիւր հազար ոսկի ։ Պաշտօնեաներն ալ առանձին տուած են 25.000 ոսկի։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՂՈՒՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

●

ԽՄԲ.— «Հայ – Բույժ», Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւով, որ լոյս կը տեսնէ մօտ օրէն, կը հրատարակէ երկար յօդուած մը՝ մեղուներուն, մեղրին եւ... մեղրաքան հայ բարբառին հարստութեան մասին :

Հատուած մը աւասիկ.—

Ռուսիոյ մէջ փեթակները ծուծը փորուած կոճղեր են : Սպանիոյ մէջ կը շինուին կարմիր կաւով : Ալճերիոյ մէջ՝ անկակաղնիէ : Ֆրանսայի մէջ՝ փրովանսեան փեթակը կը նմանի պզտիկ խրճիթի մը, Պէրրիի փեթակը՝ աշտարակի, պասքեան փեթակը՝ մեծ շիշի :

Մենք, Հայերս, ունինք հիւսած փեթակի ձեւ մը, որ կը կոչուի մեղուաքթոց : Իսկ փեթակին համարժէք ունինք մեղուարոյն, մեղուատուն, ղուառական՝ ճանճնոց (*) բառերը, նոյնպէս մեղուանոց, որ կը նշանակէ նաեւ պարտէզին այն անկիւնը ուր փեթակներ կը դրուին : Պէտք է աւելցնել թէ մեղուն շատ բծախնդիր չէ՝ իր տունը հաստատելու համար ծառերու փչակներուն (խոռոչ), ժայռերու ծերպերուն, նոյնիսկ ... «սատկած առիւծներու երախին մէջ», ինչպէս կը վկայէ Սամսոնի պատմիչը (Դատ. ԺԴ. 8) : Փեթակ փոխառութիւն է պահլաւերէն լեզուէն ու կը նշանակէ կողով : Ֆրանսերէնի մէջ եւս փանիէ կը նշանակէ փեթակ : Հին հայերէնով՝ ունինք «փեթակ յօրինոյ» :

Երբ ձագ հանեն մեղուները (Մայիս), նոր ընտանիք ու նոր բոյն կազմելու համար՝ դուրս կը թռչին փեթակէն եւ, հետեւելով իրենց թագուհիին, երկար պըտոյտներ կը կատարեն օդին մէջ խմբովին, ի վերջոյ կը հանգչին ծառի մը ճիւղին վրայ, իրարու կառչած, կծիկ կամ ողկոյզ կազմած : Փեթակէն փախուստը կը կոչուի «Պարս տալ» : Ու «մեղուապար» երբ պտոյտներ կը կատարեն օդին մէջ : Իսկ ողկոյզը զոր կը կազմեն ծառի մը ճիւղէն կախուած, կը կոչուի գնդակ մեղուաց կամ կոճակ մեղուաց կամ պարզօրէն պարս :

Պարսը նոր փեթակի մէջ առնելու գործողութիւնը յոյժ փափուկ է եւ դժուար : Կը պատահի, որ գիւղացին չյաջողի եւ պարսը խոյս տայ, կորսուի,— ահա թէ ինչո՛ւ գիւղացին յուզումով կը հետեւի մեղուապարին՝ աղօթելով, կանչելով, երգելով ու զանազան հնարքներու դիմելով, որպէսզի իջնեն, հանգչին ու փեթակ մտնեն : Կարգ մը գիւղերու մէջ՝ սովորութիւն է մրճահարել կաթսաները, հետեւելով մեղուապարին,— գիւղացիները, դուռ – դրացի, սաներ ու պղինձէ անօթներ բռնած, փայտերով կը զարնեն կոչնակի պէս, միշտ պտըտելով պար դարձող մեղուներուն ետեւէն, մինչեւ որ իջնեն վար եւ հանգչին տեղ մը : Գիւղեր կան, ուր մուխ կ'արձակեն : Այս առթիւ կ'արտասանեն զանազան բանաձեւեր բաղկատարած.—

1.— Հանգչեցէ՛ք, հանգչեցէ՛ք, սիրունիկներ, մոմը Սուրբ Կոյսինն է, մեղրը իմս :

2.— Յանուն Հօր, որ ստեղծեց, որդւոյն սրբոյ, որ փրկեց, եւ Հոգւոյն սըրբոյ, որ սրբագործեց, կանգ առէք այս ծառին վրայ :

3.— Ո՛վ մեղուամայր, պաղատագին կը խնդրեմ յանուն Աստուծոյ՝ որ կը թագաւորէ երկինքի մէջ, յանուն Որդւոյն՝ որ փրկեց մեզ ամէնքս, կ'աղաչեմ չի թռիլ հեռուն, ոչ ալ աւելի բարձր, այլ հանգչիլ այս ծառին վրայ, որպէսզի քեզ եւ ընտանիքդ փոխադրեմ նոր փեթակի մը մէջ, մօտիկդ պիտի դնեմ ինչ որ անհրաժեշտ է, դիւրացնելու համար աշխատանքդ ի փառս Աստուծոյ եւ ի պայծառութիւն սուրբ եկեղեցւոյ, ու պաշտպանելու համար քեզ արեւահարութենէն ու վնասակար ծաղիկներէն :

4.— Մտիկ ըրէք, մեղունե՛ր, մտիկ ըրէք.— Յիսուս գնաց Յորդանան, լուալու համար ձեռքերը : Կաթիլներ ինկան թաց ձեռքէն եւ կաթիլները մեղու դարձան : Բայց երբ անոնք ուզեցին թռչիլ ու խոյս տալ, Յիսուս ըսաւ.— մնացէք, մնացէք սիրունիկ արարածներ :

Մեղուն այնքան սիրելի է ժողովուրդներուն, որ բազմաթիւ աւանդութիւններ են հիւսած մէկը միւսէն գեղեցիկ, ինչպէս եւ անուններ՝ մէկը միւսէն ծիծաղելի : Թէ մեղու տեսնել երազին մէջ՝ կը նշանակէ շահ ու վաստակ, թէ ղօղօջ մը փեթակին տակ՝ ապահովութիւն է որ մեղուները պիտի չփախչին : Մեղուները, որ պարս կուտան Տօն Սրբոյ Հաղորդութեան օրը, մեղրահաց կը շինեն ճաճանչանօթի ձեւով : Երբ մկրտութիւն կամ հարսնիք ըլլայ, փեթակին վրայ կը դրուի կարմիր շղարշ մը, իսկ երբ մեռել պատահի տան մէջ՝ փեթակին վրայ կը դրուի սեւ շղարշ մը : Որպէսզի առատ մեղր տան մեղուները, ականամոմով շինուած խաչ մը կը դրուի փեթակին վրայ :

Վերջացնելու համար՝ երկու փոքրիկ աւանդութիւն.—

1.— Աստուած կը պտըտէր դաշտերուն մէջ : Տեսաւ ճպուռը եւ հարցուց.— Ի՞նչ կ'ընես : — Կ'երգե՛մ, պատասխանեց ճպուռը պարծանքով : — Երգդ ալ բա՛ն ըլլար երբեւիցէ : Յետոյ տեսաւ սարդը եւ հարցուց.— Ի՞նչ կ'ընես :— Կը մանե՛մ, պատասխանեց սարդը ինքնագոհ : — Մանածդ ալ բա՛ն ըլլար երբեւիցէ : Յետոյ տեսաւ մրջիւնը եւ հարցուց. — Ի՞նչ կ'ընես : — Կ'աշխատիմ որ ապրիմ, ըսաւ մրջիւնը : — Ապրի՛ս, ըսաւ Աստուած : Յետոյ տեսաւ մեղուն եւ հարցուց. — Դուն ի՞նչ կ'ընես :— Ե՞ս, հացերուն լաւագո՛յնը կը պատրաստեմ :— Մի՛ հպարտանար, մեղրահաց պատրաստելուդ համար գոռոզ եւ օտարատեաց դարձած՝ կը խայթես՝ ալ, բայց քանի խայթես պիտի մեռնիս :

2.— Ճպուռը կ'երգէ՛ր, կ'երգէ՛ր, երբ լսեց թէ մայրը մեռաւ : Աստուած ըսաւ. — Գնա թաղման : — Ի՛նչ, թաղմա՞ն երթամ, օդը այնքան տաք է՝ որ հաճոյք է երգել : — Լաւ, երգէ՛ մինչեւ որ չորնաս : Նոյն պայմաններուն մէջ նոյն հարցումին՝ սարդը պատասխանեց Աստուծոյ.— Ի՛նչ, թաղմա՞ն երթամ, օդը այնքան լաւ է որ հաճոյք է մանել :— Լաւ, մանէ՛ բայց մանածդ արժէք չունենայ երբեք : Նոյն պայմաններուն մէջ նոյն հարցումին՝ այսպէս պատասխանեց մեղուն. — Պէտք է որ մեղր շինեմ, բայց առ այժմ կ'ընդհատեմ գործս ու կ'երթամ թաղել մայրս : — Լաւ, շա՛տ լաւ, ինչ որ պիտի գործես այսուհետեւ, մեղր ու մոմ, օգտակար ըլլայ մարդկութեան, որպէսզի գովքդ հիւսեն յաւիտեան :

ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(*) Հայաստանի մէջ մեղուն կը կոչուի ճանճ ... ճանճ, ինչպէս այլ ժողովուրդներու մօտ,— ասկէ՝ ճանճնոց եւ ճանճաքթոց բառերը : Գրական լեզուով՝ կ'ըսենք մեղրաճանճ : Ըստ աւանդութեան, մեղք կը համարուէր արտասանել աստուածային այս միջատին անունը ու կը նախընտրուէր կոչել մեղրագործ ճանճ : Գրաբար լեզուով՝ մեղու սեռական հոլովն է մեղր բառին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

ՅՈՒԴԱ

●

Թատերական վերամուտի գլխաւոր ներկայացումներէն է ակադեմական Մարսել Փանեոլի Յուդան որուն մասին «Յառաջ» արդէն գրած էր ներկայացումէն առաջ : Թէաթր տը Փարիի նոր տնօրէնուհին (Էլվիր Փոփեսքօ), թատրոնին ճաշակաւոր նորոգութիւնը, ծանուցումներու շռայլաբանութիւնը, հեղինակին անունը եւ «առաջին»ին ներկաները — յատկառելի դէմքեր (Ճինա Լոլոպրիճիտա, Մարթին Քարոլ, Աղա Խան եւն.) կը բաւեն անշուշտ լեցնելու համար ամէն իրիկուն նոյնիսկ մեծ թատրոն մը : Այս գլխաւոր կէտերէն վերջն է որ միայն նըկատի կ'առնուի թատերախաղին արժէքը, եթէ երբեք նկատի առնուի : Մնաց որ դերակատարներու տաղանդը երբեմն կը բաւէ մարսել տալու համար ամէնէն անմարսելի բաները :

Գլխաւոր հարցը այն է թէ ի՞նչ բանէ դրդուած է «Մարիուս»ի հեղինակը նման նիւթ մը առնելով : Իբրեւ ակադեմական երեւի ուզած է Քէ տը Քոնթիի իր ընկերներուն ցոյց տալ թէ իր տաղանդը չի սահմանափակուիր միայն մարսիլեան պատմութիւններով, այլեւ կը հասնի աստուածաբանական եւ փիլիսոփայական նըրբութեանց : Արդար կ'ըլլար իր տեսակէտը, եթէ այս թատերախաղին առթիւ ինք հեռանար իր սովորական ոճէն եւ լեզուէն, մօտենալով լուրջ հարցի մը որ մօտ երկու հազար տարուան աւանդութիւն մըն է եւ ծանրակշիռ խնդիր մը, ո՛չ թէ պատմութիւնը իրեն մօտեցնէր վերածելով մարսիլեան կալեծատի մը :

Բայց եթէ ֆրանսացի գրագէտը հարկ տեսած է գրել այս թատերախաղը, կը մնայ երկրորդ հարցում մը,— ի՞նչ ուզած է ըսել, ի՞նչ նորութիւն փորձած է բերել Յուդայի մասին :

Շատեր տեղական մամուլին մէջ, անդրադարձան այս հարցին : «Լը Մոնտ»ի մէջ ձեռնհաս Դոմինիկեան մը երկարօրէն կը վերլուծէ Փանեոլի սխալները :

Երբ ներկայացումէն առաջ կը խօսուէր եւ կը գրուէր այս թատերախաղի մասին անտարակոյս բոլորը, կը յուսային գտնել նոր եւ յանդուգն տեսակէտ մը, անձնական բէզ մը, ինքնայատուկ ըմբռնում մը Յուդայի նկարագրին մէջ եւն. : Ո՛չ մէկը գտան : Չորս արարի ընթացքին — երկար արարներ — ոչ մէկ նորութիւն, շատ պարտաճանաչ աշակերտի մը դասը որ այդ չորս արարներու ընթացքին կ'օգտագործէ մանուածաբար Աւետարանին խօսքերը : Մնաց որ, դժբախտաբար ամբողջ թատերախաղին միակ իմաստալից խօսքերը Աւետարանին խօսքերն են : Հինգերորդ արարին — լաւագոյնը, բայց այնքան ուշ կը հասնի որ հանդիսականը արդէն անտրամադիր է — վերջապէս տեսակէտի նմանող բան մը երեւան կուգայ եւ կը հասկնաս թէ ինչ կ'ուզէ ըսել հեղինակը :

Փանեոլ կ'ուզէ բացատրել թէ Յուդան մատնիչ մը չէ, այլ ընտրուած է 12 Առաքեալներու մէջէն, կատարելու համար աստուածային վճիռ մը եւ այդ կ'ընէ հակառակ իր կամքին ու խղճին, պարզապէս իբրեւ պարտականութիւն եւ վերէն եկած հրաման : Ուրեմն, եթէ մեղք մը գործած է Յուդան, դաւաճանութեան եւ դրամասիրութեան մեղքը չէ, այլ պարզ գոռոզութեան, քանի որ ինքնահաւանութիւնը ունեցած է հաւատալու թէ ինք կարեւոր մէկն է, կարեւորագոյնը որուն ձեռքով պիտի տնօրինուի Յիսուսի ճակատագիրը :

Ըստ Մարսել Փանեոլի, պատմական ընթրիքին ժամանակ Յիսուս կ'ըսէ Յուդային.— «Ինչ որ պարտաւոր ես ընել, շուտ ըրէ» : Եւ այս կը բաւէ որ Յուդան ինքզինքը պարտաւոր զգայ կատարելու այդ հրամանը : Մինչդեռ Ս. Գիրքին համաձայն Յիսուս կ'ըսէ.— «Ինչ որ կ'ընես շուտ ըրէ» : Այս կէտը շեշտուած է ֆրանսացի ականաւոր դոմինիկեան միաբանին կողմէ իբրեւ շատ կարեւոր : Եւ եթէ Պ. Փանեոլ այդ նախադասութիւնը չփոխէ, իր ամբողջ տեսակէտը արդէն ջուրը կ'իյնայ :

(Մնաց որ այս ալ իբրեւ տեսակէտ նոր չէ) :

Դաւաճանութեան կէտէն զատ, Ակադեմականը հաշիւի գետնին վրայ եւս շատ պարտաճանաչ կը ներկայացնէ Յուդան : Իր տեսութեամբ, եթէ երեսուն

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇԱՏԱԽԸ

●

Հայութիւնը հարկադրաբար կատարեց իր քաղաքացիական պարտականութիւնը : Օսմանեան բանակին տուաւ տասնեակ հազար զինուորներ եւ բանուորներ, հայ գիւղացիութիւնը տուաւ իր լծկանը, գըրաստը, հացն ու պանիրը :

Սակայն, Հայութեան տուած ֆիզիքական եւ նիւթական առատ տուրքը չգնահատուեցաւ...

Այսօր, Թրքական բանակի մէջ ծառայող հայ երիտասարդութիւնը զինաթափ գրաստի նման լծած են բեռնակրութեան եւ ամրութեանց շինութեան ծանր աշխատանքներուն, վայրագ Քիւրտերու և Չէրքէզներու սպառնալիքներուն տակ :

Թրքական բանակի մէջ ծառայող հայ երիտասարդութիւնը կը հալի արեւհար ձիւնի նման... :

Սարիղամըշի ռազմաճակատին վրայ՝ ռուսական բանակէն եւ հայ կամաւորական գունդերէն կրած ամօթահար պարտութենէն վերջ Էնվէր – Թալաթ բորենիները կը մտածէին իրենց հոգւոյն բովանդակ թոյնը թափել Թրքահայութեան վըրայ... :

Զինակիցներ, մեր ոտքերուն առջեւ փորուած է մահուան անդունդը... կամ պէտք է գերեզմանուինք վատի նման, պատմութեան ամօթն ու նախատինքը մեր ճակատներուն դրոշմած, կամ հերոսական խոյանքով պէտք է ցատկենք անդունդի վրայէն, փրկելու պատիւը հայ կոյսին, կեանքը մեր սիրասուն զաւակներուն, օրհնաբոյր մայրերուն եւ ալեհեր հայրերուն :

— Փորուած գերեզմանը պիտի լեցնենք ոճրագործներու գլուխներով, չորս կողմէն լսուեցաւ խրոխտ բացագանչութիւններ եւ հեգնախառն քրքիջներ :

— Զինակիցներ, ճակատագրական այս անկիւնադարձի նախօրեակին, անհրաժեշտ գտայինք դիմել ձեր հաւաքական կարծիքին : Վանքի հաւաքական ներդաշնակութեամբ միայն պիտի կրնանք դիմագրաւել այն ահաւոր աղէտը, որ կը սպառնայ մեզի :

Կը զգամ ձեր սրտերու բաբախումի ձայնը : Կը կարդամ ձեր աչքերուն մէջ ցոլացող կրակը : Կը տեսնեմ ձեր կռուփի բազուկները : Սակայն պէտք չէ մոռնանք որ մեր գոյութեան պայքարի միջոցները սահմանափակ են... Սերունդներու նզովքին արժանի Դաւօն Թշնամիին յանձնեց հարիւրաւոր մարտիկներու արեան գնով հաւաքուած մեր ռազմամթերքը

Շրջապատուած ենք տասնեակ հազար քրտական զինուած ուժերով, Թրքական ոստիկաններով եւ բանակներով : Ուրեմն հարկադրուած պիտի ըլլանք ճակատիլ մէկը տասնի դէմ, նոյնիսկ մերկ կուրծքով ու եղունգներով մաքառիլ Թրքական բանակի եւ քրտական խուժանի դէմ :

Անյուսալի չէ սակայն մեր գոյութեան պայքարի յաղթանակը :

Մեծազանգուած Ռուսաստանը իր հայեացքը սեւեռած է Տարտանէլին եւ Միջերկրականի տաք ջուրերուն : Այժմ, յաղթական կերպով կը յառաջանայ դէպի Թրքահայաստան :

Ռուսական բանակին միացած են նաեւ հայ կամաւորական գունդեր, որոնք կը փութան մեզ օգնութեան :

Երբ կարենանք գոնէ մէկ ամիս դիմադրել, վերջնապէս թօթափած կ'ըլլանք դարաւոր ստրկութեան լուծը :

Ուրախ եմ յայտնելու, թէ ծրագրուած է Վանի մէջ եւս ապստամբութեան դրօշ պարզել, երբ պատեհ առիթը ներկայանայ :

— Մենք հնչեցնենք «հարսանիքի» փողը, Վանն ալ թող շուրջպարի մէջ մտնէ, չորս կողմէն լսուեցան զուարթ այլ վըճռական ձայներ :

— Զինակիցներ, զինուորական խորհուրդը նպատակայարմար գտաւ նախայարձակ ըլլալ, որովհետեւ երեք օր առաջ անակնկալօրէն ձերբակալուեցաւ Զօլոեանը, որուն գրպանին մէջ կը գտնուէր մեր զինուորական եւ զէնքերու ամբողջական ցանկը :

Բոլոր հնարաւոր միջոցները ի գործ դրինք փրկելու մեր թանկագին ընկերը, սակայն ի զուր ...

Խոր յուզմունքէն եւ զայրոյթէն, երիտասարդ զեկուցանողի դէմքի մկանները կծկուեցան, շրթունքները սկսան դողալ, արցունքը լճացաւ աչքերուն մէջ ու ձայնը խեղդուեցաւ :

Անզուսպ զայրոյթի եւ վրէժի շշուկ մը անցաւ ունկնդիրներու շարքերուն մէջ, ձգելով աններդաշնակ նուագի մը տպաւորութիւն :

Մտածկոտ Ջիրօն դարձաւ անբաժան ընկերոջ.

— Մուրօ : — Ի՞նչ է, քեզ մատաղ :

— Մուրօ, պարոն Յովսէփը վարժապե՞տ էր :

— Այո :

— Իմ կարճ խելքով, վարժապետները չեն կարող յեղափոխական ըլլալ :

— Անտաշ, եթէ սրինգը չըլլայ, հովիւները չեն կարող ոչխարներու հօտը արածել :

— Այսինքն ...

— Ըսել կ'ուզեմ. մեր բոլոր առաջնորդները, յեղափոխութեան սուրբ կնիքը պատրաստողները վարժապետներ, ուսուցիչներ եղած են : Քրիստափորն ալ ուսուցիչ էր, Նիկոլ Դումանն ալ :

ՏԻԳՐԱՆ ԱԽԱԳԵԱՆ

(Շար. 3)

արծաթով կը մատնէ Յիսուսը, պատճառը արծաթասիրութիւնը չէ, քանի որ Փանեոլի թատերախաղին համաձայն երկու հարիւր ոսկի կ'առաջարկեն եւ կը մերժէ, որովհետեւ Ս. Գիրքին մէջ 30 արծաթ գրուած է: Դեռ աւելի նշանաւոր գիւտ մը, — Յուդան որ խումբին գանձապահն էր, Յիսուսի դերեզմանին առջեւ կու գայ իր 11 ընկերներուն հաշուեցոյց ներկայացնելու :

Քանի մը խօսք ալ ոճի եւ լեզուի մասին :

Ոճի յանդգնութիւնները միշտ գնահատելի են, երբեմն հաճելի, նոյնիսկ երբ հարցը կապ ունի դասական կամ եղերական խնդիրներու հետ: Բայց երբեք ներելի չէ գռեհկութիւնը, նոյնիսկ ակադեմականի մը ստորագրութեան տակ : Ինչո՞ւ մարսիլիացի մը իբրեւ դերակատար Հռոմայեցի Մարկիոսի, որ աւելի քան երեք ժամ ամառն սրամտութեամբ լեցուն խօսքեր կ'ընէ ավէ լ'ասան, յետոյ Քամպրոնի խօսքին յաճախակի կրկնութիւնը, «ախթունկ»ներ, «պիքոզ»ներ եւ չափազանց տափակ բառախաղեր որոնք պարզապէս վրդովում կը պատճառեն ամէնէն բարեացակամ հանդիսատեսին :

Ինչպէս ըսինք, Մարսել Փանեոլ չատ բախտաւոր գրագէտ մըն է որ իր նշանաւոր «Թրիլոժի»ն աւելի փայլեցուց շնորհիւ Ռեմիւին: Նոյնիսկ մահէն վերջ, այսօր ոչ ոք կը յիշէ Մարիուսը, Սեզարը եւ Ֆանին առանց Ռեմիւի: Այսօր եթէ թատերախաղէն բան մը չմնայ, ոչ ոքի միտքէն պիտի ելլէ սակայն Ռեմոն Փել լըկրէնի անմոռանալի դէմքը Յուդայի դերին մէջ: Մեծ դերասան մը որ կրցած է հարազատ երեւալ, անհարազատ տիպար մը ներկայացնելով հանդերձ: Յիշենք նաեւ Ժան Սերվէն որուն միայն ձայնը կը բաւէ, ինչպէս եւ Ժան Շըվրիէն որ Պիղատոսի դերին մէջ կը յայտնէ թէ դպրոց տեսած է եւ Քոմէտի – Ֆրանսէզէն է: Բեմադրութիւնը եւ բեմական յարդարանքը ամէն գնահատանքի արժանի են : Բայց ամէն ինչ կը մնայ հարցական, — Ո՞վ էր Յուդան :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հոկտեմբեր 3ին, տեղի ունեցաւ Համազգայինի ընկերութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը:

Վարչութեան նախագահ Պ. Կ. Փօլատեանի կողմէ տեղեկութիւններ տրուեցան միութեան վերջին տարեշրջանի գործունէութեան մասին: Յետոյ ժողովը անցնելով օրակարգի հարցին, միաձայնութեամբ պատուոյ նախագահ ընտրեց Պ. Արամ Թէրզիպաշեանը: Ապա ընտրեց նոր վարչութիւնը :

Նորընտիր վարչութիւնը իր կարգին ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Կարապետ Փօլատեան նախագահ, Պ. Յովհաննէս Հացագործեան փոխ նախագահ, Պ. Յովհաննէս Խպիրեան գանձապահ, Պ. Ազգին Մարտիրոսեան քարտուղար, իսկ Պ. Յակոբ Պապիկեան, Տոքթ. Արմենակ Շահպազեան, Պ. Միհրան Անդրէասեան եւ Պ. Շաւարշ Թաշճեան՝ խորհրդական:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՋՈՒՐԸ ԱԼ ԿԸ ՊՂՏՈՐԷ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

●

Երկու տարիէ ի վեր ամերիկացի մասնագէտներ կը փորձեն արաբական երկիրներուն ընդունիլ տալ ծրագիր մը որուն շնորհիւ Յորդանան գետին ջուրէն պիտի օգտուին սահմանակից երկիրները, մէջն ըլլալով Իսրայէլը :

Միւս կողմէ, հրէական պետութիւնը կ'աշխատի փոխել գետին ընթացքը, տեղի տալով բուռն բողոքներու :

Տեղական թերթ մը կը գրէ այս առթիւ.—

Յորդանան կ'անցնի այնպիսի հողերէ որոնք բաւարար չափով օգտագործուած չեն :

Ամերիկացի ճարտարագէտները մտածեցին ուրիշ անկողին մը չինել այս ըմպոտ ջուրերուն, օգտուելով մակերեւոյթներու տարբերութենէն : Ծրագիրը կը նախամարէ ամբարտակներ կառուցանել, ինչպէս եւ աւազաններ, ոռոգում տալու համար դրացի բոլոր երկիրներուն :

Երբ Արաբներու բողոքները եւ սպառնալիքները սաստկացան, Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը որոշեց միջամտել: 1952 Սեպտեմբեր 27ին, երբ յայտնեցին թէ Իսրայէլ կը շարունակէ ջրանցքի շինութիւնը, հակառակ ՄԱԿի զինադադարի յանձնախումբի արգելքին, Ուաշինկթըն պահանջեց որ անմիջապէս դադրեցնեն շինութիւնները: Յաջորդ օրը Իսրայէլի արտաքին նախարարը հրապարակաւ կը բողոքէր այդ որոշման դէմ, ցոյց տալով զինադադարի պայմանները, որ կը նախատեսէր բնականոն կացութիւն ստեղծել ոչ զինուորական շրջանին մէջ : Այս առթիւ աւելցուց թէ Իսրայէլ յանձն առած է արաբ հողագործներուն տրամադրել իրենց անհրաժեշտ ջուրը: Եթէ Սուրիա կը շարունակէ ընդդիմանալ կը նշանակէ թէ կ'ուզէ տնտեսական պատերազմ յայտարարել Իսրայէլի դէմ: Մինչ այս մինչ այն ջրանցքին եւ ջրելեկտրակայանին շինութիւնները կանգ պիտի առնեն :

Այս որոշումը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ 1953 Օգոստոս 2ին:

Ի պատասխան արեւմտեան պետութեանց դիմումին, Վիշինսքին մերժեց ՄԱԿի օրակարգը անցընել այս հարցը : Յաջորդ օրը Իսրայէլի կառավարութիւնը, երեք ժամ խորհրդակցելէ ետք, ըսաւ թէ պատ է շարունակելու Յորդանանի ուղղութիւնը փոխելու աշխատանքները, նկատելով որ այդ վեթօն կը նշանակէր թէ մերժուած է Սուրիոյ գանգատը Իսրայէլի դէմ: Մանաւանդ որ Իսրայէլ երաշխաւորութիւն տուած էր հողատէրերուն թէ իրենց իրաւունքները պիտի պաշտպանուէին: Անկէ զատ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, արեւմտեան պետութիւնները ընդունած էին թէ ջրաբաշխական աշխատանքներու շարունակութիւնը Սուրիոյ ընդունելութենէն կախում չունէին :

Սուրիական եւ արաբական ընդդիմութեան առջեւ, մթնոլորտը աւելի թունաւորուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Այցելուները անգամ մը եւս հոն ղրկեց իր մասնագէտ ներկայացուցիչը, Ճօնսթըն, որ խորհրդակցելէ ետք Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի պատուիրակներուն հետ, յայտնեց թէ իր ջանքերը ապարդիւն մնացին, իսկ 1954 Յուլիս 7ին կը յայտնէր թէ Յորդանանի ջուրերու բաշխման հարցը լաւ ճամբու մէջ է :

Անկէ ի վեր հարցը աւելի մթին եւ եղերական հանգամանք առած է, խնդրոյ առարկայ երկիրներէն դուրս, գգալի է երկու հսկաներու անտեսանելի ներկայութիւնը :

Այս պահուս թէեւ յայտնի չէ Յորդանանի ջուրերուն առնելիք ընթացքը, սակայն Նեկեպի ոռոգումի աշխատանքները յառաջ կը տարուին: Եարքոն գետի ջուրերը անցնելով հսկայ խողովակներէն դէպի 106 քիլոմեթր հարաւ կը տարուին, Նեկեպի ջրամբարները լեցնելու: Յարդատալը հազար հեկտար չորցած հողերը կ'ոռոգուին եւ կը մշակուին :

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՑԵՌՆԱՐԿ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, ժողովրդային հանգանակութիւն մը բացուած է Եգիպտոսի մէջ, զէնքեր գնելու համար Չեխոսլովաքիայէն: Հոկտ. 15ի առտուն բացուեցաւ «Սպառազինութեանց շաբաթը» : Պորտախաղի երկու հռչակաւոր վարպետները, Քարիոքա եւ Սամիա Կամալ . սկսան շրջիլ փողոցէ փողոց, զինուորական կառքերով, սաղաւարտներով եւ համազգեստներով: Պարի, շարժանկարի, երգի բոլոր վարպետները նոյն համազգեստը հագած եւ բաժնուած են թաղերու վրայ: Համանա եւ Մերիամ Ֆախրետտին, որոնք դեր ունին «Գամելիազարդ Տիկին»ի արաբերէն թարգմանութեան մէջ կը շրջին Գահիրէի ազնուական թաղերուն մէջ, իսկ պարուհի Քարիոքա, որ վերջերս բանտարկուած էր իբրեւ համայնավար, դրամ կը հաւաքէ ժողովրդական թաղերէն: Հանգանակութեան թափ տալու համար պարտականութիւններ սահմանուած են նաեւ այն սպաներուն որոնք յարձակումներ կատարած էին Իսրայէլի դէմ :

Առաջին օրուան իրիկունը Գահիրէի երկինքին վրայ երեւցան Փրակայէն գնուած «Միկ» օդանաւերու մեքենաները եւ թռուցիկներ բաշխուեցան : Թերթերը կը հրատարակեն հանգանակութեան ցանկերը, հազարաւոր ոսկիներով: Պաղեստինցի աշակերտ մը իր ժամացոյցը տրամադրած ըլլալով, զօր. Կամալ Նասր ուրիշ մը նուիրեց տղուն: Սենտիքաներու անդամները յանձն կ'առնեն նուիրել իրենց մէկ օրուան, շաբաթականը կամ ամսականը :

ԼԵՀԱԿԱՆ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ 200.000 Լեհեր կը գտնուին Խ. Միութեան պարտաւորիչ աշխատանքի կայաններուն մէջ: Լեհ նախկին ռազմիկներու ընկերակցութիւնը, որ հարիւր հազար անդամ կը հաշուէ, իր 150 մասնաճիւղերուն միջոցաւ պիտի դիմէ Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարին, որպէսզի միջամտէ, այս կալանաւորները ազատելու համար :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ Ի

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի «Յառաջ», որպէս հաւատարիմ աշակերտ մը «Յառաջ»ի դպրոցին՝ ուր 30 տարի շարունակ «ուսանեցայ» իբրեւ չափահաս աշակերտ մը, գործարանէն տուն դարձիս : Այժմ կուգամ իմ երախտագիտութիւնս յայտնել իր երեսնամեակին առթիւ եւ իր բարգաւաճման համար տրամադրել հազար փրանք, իմ համեստ քսակէս :

Պիտի խնդրէի թոյլ տալ ինծի այս առթիւ յիշել իմ փոքրիկ մէկ «արկածս» որ այնքան մեծ անդրադարձում մը ունեցաւ կեանքիս վրայ :

Երբ Թուրքին սուրը անցաւ 1915ին մեր գիւղէն, մանուկ էի, եւ առտու մը արթնցայ որբ, զուրկ իմ հօրենական տունէս ու անոր բարիքէն :

Քիւրտ մը տէր եղաւ իր բարերար Հայուն գաւկին, մնացի աղային մօտ որոշ ատեն մը: Յետոյ անցայ որբանոց : Օր մը երեք ընկերներով որբանոցի մայրիկէն հրաման առինք երթալ տեսնելու մեր գիւղը, Թիլ, որ շատ հեռու չէր: Պէտք էր անցնէինք Արածանին : Գիշերը հասանք գետին ափը եւ գիշերեցինք Արմձայ գիւղը, Քիւրտերու մօտ: Բարի տանուտէրը որ կը ճանչնար մեր գիւղը իր հինգ մատներուն պէս, մեր տան հարուստութեան մասին կը խօսէր սրտի կըսկիծով: Առտուն գտանք «Մուրատի (Արածանի) հունը եւ անցանք գետը, ոտք դնելով մեր հայրենի արօտավայրերու վրայ. ուրկէ հեռու չէր գիւղն ալ : Տարագրութենէն մազապուրծ ազատած հատ ու կտոր քանի մը Հայեր կային տակաւին: Երեք տարի անցած էր չարաշուք թուականէն: Կարօտը մեր հայրենի տան կը վառէր մեր հոգին: Մեր խաղի պարտէզները կը քաշէին մեզ սովորական մանուկներուն պէս: Մոռցանք ամէն բան եւ երեք որբերս սկսանք խաղալ մեր պարտէզին ծառերուն տակ: Նախկին «աղաս» եկաւ գտաւ զիս: Իր ամբողջ գերդաստանով չէր դպած Հայուն ապրանքին, նոյնիսկ մերժած էր ընկերանալ աւարառու Չօլիրներու: Հարցուց թէ ո՞ւր էի, ի՞նչ կ'ընէի: Երբ լսեց որ Խարբերդի որբանոցը մտած էի, եւ կարդալ-գրել կը սորվէի, — Գնա, ըսաւ, գնա զաւակս, հօրդ պէս մարդ եղիր: Հոս չոպան կը մնաս մեր քով: Կարդալ գրելը ուրիշ բան է :

Երեք օր վերջ, հայրենի տան կարօտը մեր սրտին մէջ, դարձանք որբանոց :

Այս եղաւ իմ առաջին դպրոցս: Տարիներ, շատ տարիներ վերջ միայն մտայ իմ երկրորդ դպրոցս, Յառաջի սեմէն ներս, ուր երեսուն տարի մնացի համեստ աշակերտ մը, նոյն դասարանին մէջ:

Ս. ԽՐԱԼԵԱՆ

300 ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐ սպաննուած են Քարականտայի անապատին մէջ, 1954ին, ապստամբութեան մը միջոցին որ տեւած է վեց շաբաթ, ինչպէս կը պատմէ Խ. Միութենէն իր հայրենիքը վերադարձած գերման գերի մը: — Ցարդ արձակուած են 4192 գերման գերիներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Ոչ, չեմ ընդունիր ...

— Ջիա Խուրշիտ Իսթանպուլ գացած ատենին, տարճանակ եւն. չուղե՞ց ձեզմէ :

— Ոչ: Ատ ուրկէ՞ ելաւ: Ես Ջիա Խուրշիտի հետ այդպիսի կապ մը չեմ ունեցած որ :

— Շատ լաւ, այդ պարագային Ջիա Խուրշիտի յայտարարութիւնը պիտի կարդանք հիմա, ուշի ուշով մտիկ ըրէք : Նայեցէք ինչեր կ'ըսէ ձեր մասին: (Քարտուղարը կարդաց Ջիա Խուրշիտի յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէր . — «Հալիս Թուրկուտ պէյ երբ Իսթանպուլ էր, խոստացաւ օժանդակել Ապտիւլգատիրի եւ ռուսիկանական ատրճանակ մը տրամադրել, բայց յետոյ երբ ուզեցի զէնքը, չտուաւ»):

Ամբաստանեալը, Հալիս Թուրկուտ, այս անգամ զարհուրանքով պոռաց .

— Ծայրէ ծայր սուտ է, ստախօսութիւն է ...

Նախագահը ընդմիջեց լուռ հեգնանքով մը .

— Սպասեցէք, մի վրդովուիք քանի որ սուտ է, հիմա զէնքը պիտի կանչենք, թող ձեր երեսին ըսէ :

— Լաւ, շատ լաւ, թող գայ տեսնենք:

— Մահափորձի ատեն, դուք ալ գործնապէս պիտի մասնակցիք, զէնք պիտի արձակէք եղեր, ռումբերով պիտի յարձակիք եղեր գործավարներու Խորհուրդին վրայ, դաւադիրներուն հետ պիտի գործակցիք եղեր:

— Ամենեւին ... Բացարձակապէս ոչ, կատարելապէս զրպարտութիւն :

— Ասիկա ես չեմ ըսեր: Հալիս Թուրկուտ պէյ, ձեր ընկերներն են որ կ'ըսեն :

— Հիմնովին զրպարտութիւն եւ ստախօսութիւն :

— Ստախօսութիւն, հէ՞, շատ բարի, դուք չէի՞ք որ ճակատ բռնեցիք Հալք կուսակցութեան դէմ եւ ծածուկ խորհրդակցութիւններու մասնակցեցաք :

— Ես օրինաւոր ընդդիմութիւն փորձեցի, եւ ոչ տարբեր բան: Հալքի մէջ կուսակցական ուղղութիւն չկար, պահպանողականներ, ազատականներ եւ զանազան հոսանքներէ մարդիկ կային հոն: Ես միատարր կուսակցութեան մը կողմնակից էի, մինչ Հալքը այլատարր էր, խառնիխուռն կազմակերպութիւն մըն էր: Մնաց որ, երբ երեսփոխան ընտրուեցայ, Հալք կուսակցութիւն չկար արդէն, Իրաւանց Պաշտպանութեան Միութիւն մը կար :

— Անգարայի մէջ ինչե՞ր կ'ընէիք :

— Կը բնակէի Թէրաքքըփէրվէրներու կեդրոնատեղին, զանազան ընկերներու հետ, Ջիա Խուրշիտ ալ քանի մը գիշեր հիւրաբար հոն մնաց: Ես երկու տարի առաջ ճանչցայ Ջիա Խուրշիտը երբ Ֆաիք պէյի եղբայրը, լաւ կը յիշեմ, Թօքաթլեանի մէջ էր:

Յետոյ զէնքը տեսայ Անգարա. ուր ըսաւ թէ զին. խնդիրը կարգադրելու եկած էր, տեսակցած էր ազգ. պաշտպանութեան գործավար Րէճէպ պէյի (Փեքէր) հետ եւ գործը կարգադրած էր:

«Ջիա Խուրշիտի հետ, կը կրկնեմ, որեւէ քաղաքական խօսակցութիւն չեմ ունեցած, տեսած չեմ ոճրափորձի ֆետայիներէն Լազ Իսմայիլը, Ապտիւլգատիրը բնաւ չեմ ճանչնար :

— Հաֆըզ Մէհմէ՞տն ալ չէք ճանչնար, հարցուց նախագահը չեշտակի նայելով Հալիս Թուրկուտի :

— Այո, Հաֆըզ Մէհմէտը կը ճանչնամ :

— Քանի որ կը ճանչնաք, գիտցէք թէ Հաֆըզ Մէհմէտ ձեզի համար կ'ըսէ թէ կուսակցութեան ամէնէն զօրաւոր մէկ դէմքն էիք եւ դաւադրութեան պահուն ընդունած էիք նոյնիսկ զէնք արձակել:

Հալիս Թուրկուտ պայթեցաւ. — Փաստ կ'ուզեմ, տէր նախագահ, փաստերով եւ օրինական տուեալներով խօսեցէք, տղու խաղալիք չէ ասիկա ...

— Հիմա պիտի տեսնէք փաստը: Բերէք Ջիա Խուրշիտը:

ՋԻԱ ԽՈՒՐՇԻՏԻ ՄԱՀԱՑՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահին հրամանով դատասրահ բերուեցաւ Ջիա Խուրշիտ, որ լուռ սովորութեան, չափազանց հանդարտ եւ խընդումերես էր: Կարծես կը հեգնէր ամէն բան: Յառաջացաւ եւ դատաւորները ձեռնակապերով կաշկանդուած՝ կեցաւ դատաւորին առջեւ, մինչ Հալիս Թուրկուտ ատելավառ նայուածք մը կ'ուղղէր իրեն:

— Ջիա Խուրշիտ պէյ, կրկնեցէք մեզի ինչ որ գիտէք Հալիս Թուրկուտի մեղսակցութեան մասին:

(Շար.)

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մ. Նահանգներու հանրապետութեան փոխ – նախագահը, Նիքսըն, Բշ. օր ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ խաղաղութեան յոյսերը աւելի զօրաւոր են այսօր քան ուրիշ որեւէ ատեն՝ Բ. աշխարհամարտէն ի վեր։ Բայց եւ այնպէս, Մ. Նահանգներ ըը ապագայ բանակցութեանց ընթացքին պիտի չգոհանան Մոսկուայի բարեացակամութեան հաւաստիքներով, այլ պիտի հիմնուին անոր վարած իրական քաղաքականութեան վրայ։ «Ժընեւի ոգին չի նշանակեր խաղաղութիւն ամէն գնով, ոչ ալ կը համակերպի անարդարութեան։ Այդ ոգին չի նշանակեր նաեւ միամտօրէն իրերու բարի դիտումներ ընդունիլ բարեացակամութեան խօսքերը։ Ժընեւի ոգին հիմնուած է այն հաւատքին վրայ թէ աշխարհը կը մտնէ նոր շրջանի մը մէջ ուր պէտք է հրաժարիլ պատերազմը ազգային քաղաքականութեան գործիք համարելէ։ Մ. Նահանգները պիտի աշխատին Երկաթեայ Վարագոյրին երկու կողմերը գտնուած ազգերու հետ, տնտեսական յառաջդիմութեան, անկախութեան, ազատութեան եւ հաւասարութեան համար։ Այսօր աշխարհի վտանգաւոր շրջանները կը ներկայացնեն անբնական բաժանումներ ժողովուրդներու, գերի պետութիւններ արեւելեան Եւրոպայի մէջ, համատարած խլրտումներ ազատ կառավարութեանց դէմ եւ վախ՝ անակնկալ յարձակումներու։ Դժբախտութիւն է որ ճիշդ այն պահուն երբ Ժընեւի մէջ ժողով պիտի գումարեն արտաքին նախարարները, կը տեսնենք փորձ մը՝ զարկ տալու զինարշաւին որ կրնայ աւելցնել զինեալ ընդհարման հաւանականութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Աթոնան Մենտերէս վերընտրուեցաւ նախագահ դեմոկրատ կուսակցութեան, 1254 պատգամաւորներու քուէներով։ Համագումարին կը մասնակցէին մօտ 1500 պատգամաւորներ։ Կառավարութեան կուսակիցները ջախջախիչ յաղթանակ մը կը նկատեն այս արդիւնքը, հակառակ 19 երեսփոխաններու ընդդիմութեան։ Կեդր. կոմիտէին 15 անդամներէն մին վարչապետն է, միւս 14ը՝ իր կուսակիցներն են, որով Մենտերէս բացարձակապէս տէրը կը մնայ ղեկավարութեան։ Ընդդիմադիրներէն երեքը նախկին նախարարներ են եւ բուռն պայքար մը կը մղեն, ջնջել տալու համար մամուլի օրէնքին այն յօդուածը, որ ոճիր կը նկատէ անարգել կառավարութիւնը կամ կառավարական պաշտօնեայ մը։

ՍԱՐԻ հանրաքուէին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 23ին, հինգ չէզոք ազգերէ նշանակուած 1005 դիտողներ հսկողութիւն պիտի կատարեն։ Այդ ազգերէն դէտ մը նշանակուած է 929 ընտրական շրջանակներէն իւրաքանչիւրին համար։ Քուէարկողներուն թիւն է 670.000։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ եւ իր սիրահարը՝ գնդ. Թաունզէնտ կը շարունակեն հանդիպումներ սարքել։ Առջի օր միասին ճաշեցին։ Ամուսնութեան խնդիրը վճռելի կը համարուի շատերու կողմէ։ Կղերական մը խստօրէն կը քննադատէ իշխանուհին, անոր ընթացքը գտնելով հակառակ՝ «եկեղեցւոյ եւ կրօնի, բոլորովին անպատշաճ եւ ցաւալի»։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հողագործական նախարար նշանակուեցաւ այն մասնագէտը որ վերջերս Մ. Նահանգները գացած էր, հողագործական պատուիրակութեան մը հետ (Վլատիմիր Մացկեւիչ)։

ԱՐՏԱՔԻՆ գործերու նախարարը ծանուցագիր մը յանձնեց Փարիզի սպանիական դեսպանին, գանգատելով թէ սպանիական Մարոքի սահմանին վրայ դիւրութիւններ կը տրուին ըմբոստներուն։ Սպանիա միշտ կը հերքէ եղած մեղադրանքները։

ՆԵՐՔԻՆ գործերու նախարարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց Հոկտ. 16ին, յիշեցնելով թէ հետեւեալ փոփոխութիւնը կատարուած է 1945 Նոյ. 2ի կանոնին մէջ.— Ուեւէ անձ որ օտարական մը կ՚ընդունի իր բնակարանին մէջ, ինչ հանգամանքով ալ ըլլայ, նոյնիսկ ձրիաբար, պարտաւոր է յայտարարութիւն մը տալ ոստիկանութեան։

ՔՍԱՆԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ամերիկեան պատուիրակութիւն մը գնաց Թուրքիա։ Ուրիշ մըն ալ՝ Ռումանիա։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

***

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

***

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 23ին, Ռիւ Ժէյլի սրահը։ Ժամը 16ին։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆ – ԿԻՒԼԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան պարախումբին, կենդանի պատկեր, երգ, ազգային տարազներով պատկերաւոր պարեր եւ արտասանութիւններ։

Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

***

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան Թատերա – գեղարուեստական պարահանդէսը, շաբաթ, 22հոկտեմբեր, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, Իսսի քաղաքապետարանին սրահը, մէթրօ Մէրի տ՚Իսի։

Թատերական բաժին։

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դրուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ.

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոսեան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումենցի։

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգացանկով։ Օր. Ռօզիթա Սէռանա, հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սաները։

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս։

Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէտէճեան։

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար։ Օրքէսթր Ժաք Մատիլեան Կրանտ Ֆորմասիոն։

Մուտք՝ 300 ֆրանք։

ՊԻՒՖԷ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարչուհի Սոնա Թօփալեան կը ցուցադրէ իր վերջին նկարները, 72 Պուլվար Ռասփայ, Սիմէզ տը Փարի սրահը։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին նոր շրջանի բացման դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Ազգ. տան մէջ։

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ։

Նիւթը՝ Կինը եւ Սէրը Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ։

Արտասանութիւն՝ դերասան Գրիգոր Վօհանէ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նոր շրջանի վերաբացումը տեղի կ՚ունենայ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ Թէյասեղանով մը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ փափաքողները։

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 9.30ին, Թորոսեանի բնակարանը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Տիկին Մարի Կէնճեանի բնակարանը։ 172 ռիւ Պուալօ, Լիոն։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, ընկեր Պասմաճեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ տարեկան հանդէս։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերները սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ։ Օրակարգ.— Զեկուցում.— Ընդհ. հաշուետուութիւն.— Ընտրութիւն վարչութեան։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։— Վարչութիւն

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Շաւիլի մատրան մէջ կը պատարագէ Ն. Ս. Օ. Տ. Գէորգ հայր Ալբուլեան...

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • VENDREDI 21 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7807 31e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3218

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՃԱՐ ԳԱՂՈՒԹԸ

●

Զանազան աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Պոլսոյ ու – խլամ փոքրամասնութիւնները օրէ օր երկուն կ'ըլլան Սեպտ. 6ի խռովութեանց մղձաւանջին տակ :

Ուրիշ խօսքով, ահուղողը չէ փարատած տակաւին, եւ շատեր գաղթելու մասին կը մտածեն :

Անցորդ մը կը պատմէ.—

Թերթերը շատ քիչ բան գրած են բուն իրականութեան մասին եւ մենք ալ բերան բանալու իրաւունք չունինք: Այժմ ուժ կուտան վերաշինութեան, իբրեւ թէ բան մը պատահած չըլլար: Կառավարութիւնը կը բոնադատէ շուտով շինել այն հաստատութիւնները որոնք վնասուած են: Անոնք որ անվնաս մնացած են, պարտաւոր են լայնօրէն մասնակցիլ բացուած հանգանակութեան»:

Միջանկեալ ըսենք թէ Թերթերը այլեւս բան չեն գրեր կատարուած բարբարոսութեանց մասին, բացի պաշարման վիճակի հրամանատարութեան ցեկոյցներէն :

Կառավարութիւն թէ մամուլ, մինչեւ այսօր ալ չհամարձակեցան պարզել սարքուած դաւին շարժառիթները :

Ի՞նչպէս համարձակէին, երբ իրականութիւն է որ աւերման եւ հրկիզման կը մասնակցէին ոչ միայն սանձակոտոր խուժանը, այլ եւ պաշտօնեաներ, ոստիկաններ եւ նոր սերունդը, ճեմարանական երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ...

Մնաց որ, արտաքին աշխարհն ալ, իր կամաւոր լռութեամբ կամ երկդիմի դիրքով նպաստեց, որպէսզի «անցուկը մոռցուի» դառնայ :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ պետական դէմքեր պարտք սեպեցին սպունգ մը քաշել եղածին վրայ :

Այսպէս, Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարը, Տըլըս, պատասխանելով ծերակուտականի մը նամակին, կը գովէ «յոյն եւ Թուրք պետական վարիչներու ազնուական առաքինութիւնը»:

Նախարարը կը գրէ.

— «Մասնաւորապէս յուզուեցայ եկեղեցիներու եւ կրօնական հաստատութեանց անխնայ քանդումներէն: Դէպքէն անմիջապէս վերջ տեղեկացուցի թրքական կառավարութեան թէ կը ցաւիմ բարոյական եւ փիզիքական աւերումներուն համար : Թրքական կառավարութիւնը շատ խստիւ դատապարտեց այս դէպքերը եւ խոստացաւ պատժել յանցաւորները»:

Դէպքերին քառասունքը լրացած է արդէն, եւ տակաւին ոչ մէկ պատժական տնօրինութիւն: Ոչ իսկ որեւէ տեղեկութիւն՝ ամբաստանեալներու դատավարութեան մասին :

Առաջին օրերուն մինչեւ երկու – երեք հազար կը հաշուէին կալանաւորներուն թիւը, եւ կ'ըսէին թէ տեղ չէ մնացած բանտերուն մէջ:

Ո՞վ կրնայ ըսել թէ այդ բազմութիւնը կիսուած չէ արդէն եւ թէ ամէնէն ծանր ամբաստանեալները Անատոլու չեն փոխադրուած, յուշիկ – յուշիկ ...

Ամէն պարագայի մէջ, անստուգութեան մշուշը կը ծնչէ անճար փոքրամասնութեանց վրայ, կապարի ծանրութեամբ :

Անշուշտ այս պարագային ալ ամէնէն դժբախտը հայ համայնքն է, որ ոչ պետութիւն ունի, ոչ ալ ուեւէ ճար :

Տեսաք արդէն: Որ եւ է մեղք չունենալով հանդերձ, նոյնքան եւ թերեւս աւելի ծանր կորուստներ կրեց որքան միւս փոքրամասնութիւնները :

Եւ ճիշդ այն միջոցին որ հասուցումներու խօսքեր կ'արտասանեն, Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը կը գրաւէ Ս. Փրկիչ Ազգ. հիւանդանոցին պարտէզը եւ շրջակայ հողերը, «արդիական թաղամաս մը վերածելու համար »...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԱՐՇԱՒԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

●

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ. — ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ, ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարէթ, որ միեւնոյն ատեն արտաքին գործերու նախարարն է, Հոկտ. 19ին ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, ազդարարեց թէ պատասխանատուն Ռուսիան պիտի ըլլայ, եթէ պատերազմ ծագի արաբական երկիրներուն եւ Իսրայէլի միջեւ: Վարչապետը մանրամասնօրէն պարզեց «Իսրայէլի սպառնացող ծանր վտանգները», երբ կը վերաջայնէր իր զեկուցումը արտաքին քաղաքականութեան մասին : Այս առթիւ մեղադրեց Խ. Միութիւնը իբրեւ պատասխանատու Եգիպտոսի եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան, զէնք ծախելու համար այդ երկրին: «Աւելի վերջն էր որ իբրեւ առեւտրական գործառնութիւն մը ներկայացուցին այդ համաձայնութիւնը »: Ցետոյ յիշելով թէ Խ. Միութիւնը յանձն առած է Եգիպտոսի զէնք ծախել առանց պայմանի, ըսաւ թէ Մոսկուա այդպէս ճամբայ կը բանայ զինարշաւի մը որուն պատասխանատուութիւնը պարտաւոր է ստանձնել :

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, նախընթաց օր երբ վիճաբանութիւնները սկսան, վարչապետը զէնք պահանջած էր Արեւմուտքէն, ինչպէս եւ պաշտպանողական դաշինք մը, հակազդելու համար Եգիպտոսի վերազինման՝ Չեխոսլովաքիոյ միջոցաւ: Այս անգամ ալ դիտել տըւաւ թէ Խ. Միութիւնը խախտեց արեւմտեան պետութեանց կողմէ հաստատուած ռազմական հաւասարակշռութիւնը: Մ. Նահանգները հաւաստիք տուած են Իսրայէլի թէ պիտի չմասնակցին Խ. Միութեան զինարշաւին՝ զէնք ծախելու համար Եգիպտոսի: Բայց եւ այնպէս Մոշէ Շարէթ ազդարարեց թէ «այս քաղաքականութիւնը կրնայ փոխուիլ մէկ օրէն միւսը»: Եւ մեղադրեց թէ արեւմտեան պետութիւնները «ուժ կուտան արաբական երերուն վարչութեանց, զէնք ծախելով անոնց »:

× Իսրայէլի սպարապետը, զօր. Մոշէ Տայան, Փարիզ եկած ըլլալով, Փարիզի դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ այցելութիւնը անհատական հանգամանք ունի:

× Դամասկոսէն նոր հեռագիր մը կը հաստատէ թէ զինակցութիւն մը պիտի կնքուի Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ և թէ ուրիշ դաշինքներ ալ պիտի կնքուին սահմանամերձ արաբական երկիրներու հետ, «միացեալ ճակատ կազմելու համար Իսրայէլեան սպառնալիքին դէմ »:

× Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատան արեւելեան բաժնին վարիչը, Ճորճ Ալէն, որ վերջերս Միջին Արեւելք այցելած էր, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը երբ կը խօսակցէր Եգիպտոսի վարչապետին հետ, այս վերջինը ըսած թէ եղածը «պարզ առեւտրական գործառնութիւն մըն է: Եգիպտոս բամպակ ունի եւ կ'ուզէ ծախել Չեխոսլովաքիոյ որ պէտք ունի: Չեխոսլովաքիան ալ զէնք ունի, եւ Եգիպտոս կ'ուզէ գնել: Ինք երբեք Եգիպտոս պիտի չընէ համայնավարները »:

Պ. Ալէն ուրիշ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելով, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները երբեք պիտի չքաջալերեն թշնամութիւնները Միջին Արեւելքի մէջ, ոչ ալ ապառազինութեանց մրցակցութիւն մը պիտի կատարեն Խ. Միութեան հետ, նոյն շրջանին մէջ:

× Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Անթուան Փինէ, դոհունակութիւն յայտնեց Տըլըսի այն յայտարարութեան որ կ'ըսէր թէ Զորսերու խորհրդաժողովը կրնայ քննել նաեւ Միջին Արեւելքի խնդիրը: Նախարարը կը յուսայ թէ այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, հիմա որ Ազգ. ժողովը բարեյաջող ելքի մը յանգեցաւ Մարոքի եւ Ալժերիոյ հարցերուն մէջ: Արեւմտեան երեք պետութեանց միջեւ հաստատուած ներդաշնա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԸ

ԵՏ ԱՌԻՆ ԻՐԵՆՑ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Երէկ գրած էինք թէ Լիբանանի առաջնորդը՝ Խորէն եպիսկ. հրաժարած է, Քաղաք. ժողովին հետ: Գաւառ. ժողովին ուղղուած նամակով մը կը պարզէ հրաժարման պատճառները: Խնդիրը կապ ունի Կիլիկիոյ կաթող. ընտրութեան եւ տեղապահ Խադ արք.ի բռնած դիրքին հետ: (Նամակը պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով):

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Գաւառ. ժողովը նիստ գումարած է Հոկտեմբեր 14ին (ուրբաթ): Հրաժարագրին ընթերցումէն ետք, Խորէն եպիսկ. բացատրած է թէ նոյն օրը Զարեհ եւ Ղեւոնդ եպիսկոպոսներու ընկերակցութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցած է Խադ արք.ի հետ, կաթող. ընտրութեան յետաձգման հետեւանքով յառաջ գալիք դժուարութեանց մասին: «Եզրակացութիւնը այն եղաւ որ տեղապահը իր գրաւոր հրաժարականը ներկայացուց Միաբանական ժողովի ատենապետ Զարեհ եպիսկ.ի, որպէս զի նոր տեղապահ մը ընտրուի: Այս հրաժարումով շատ մը դժուարութիւններ հարթուած կ'ըլլան եւ մեր նամակն ալ առարկայ կ'ըլլայ իր պատասխանը »:

Գաւառ. ժողովը այս բացատրութիւններէն վերջ գնահատելով Առաջնորդին եւ Քաղաք. ժողովին ազգօգուտ գործունէութիւնը, միաձայնութեամբ քուէարկած է հետեւեալ բանաձեւը. —

Ա.— Ժողովը լիովին կ'արդարացնէ եւ կը գնահատէ Առաջնորդ Սրբազանին եւ Ազգ. վարչութեան բռնած ընթացքը կաթողիկոսական ընտրութեան յետաձգումով ստեղծուած կացութեան հանդէպ :

Բ.— Լիակատար վստահութիւն կը յայտնէ Առաջնորդ Սրբազանին եւ Ազգ. վարչութեան եւ կը մերժէ իրենց հրաժարականը, նկատելով որ իրենց հրաժարման միակ պատճառը վերցուած է արդէն:

Գ.— Կը յանձնարարէ որ շարունակեն իրենց աշխատանքը եւ ճիգերը Կիլիկիոյ Կաթող. ընտրութիւնը օրինաւորութեան ճամբով իրականացնելու համար »:

Առաջնորդը կրկին խօսք առնելով ըսած է.— «Խորապէս զգածուած եմ Պատկ. Գաւառ. ժողովիդ անձիս եւ Քաղաք. ժողովին հանդէպ ցոյց տուած լիակատար եւ ամբողջական վստահութեան համար : Այսուհետեւ ալ պիտի շարունակենք մեր գործը ամբողջական նուիրումով յօգուտ հայ ժողովուրդին եւ ի փառս Հայ. Եկեղեցւոյ »:

ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Ազդակ» անգամ մը եւս հերքելով Հալէպի Գաւառ. ժողովին լուծման զրոյցները, կը յայտարարէ թէ «Գաւառ. ժողովը կը մնայ միակ օրինաւոր իշխանութիւնը Բերիոյ թեմին »:

Այս առթիւ կ'ըսէ.—

Այնքան փոքրացած են մեր հակառակորդները, որ աղէտի մը հանգամանքը ներկայացնելիք դէպք մը իբրեւ աւետիս կը ծանուցանեն :

Տխուր իրականութիւնը հետեւեալն է.

— Հալէպի ծանօթ մութ տարրերը, դեկավարութեամբ համայնավարներու, այս վերջիններու կատարած «ցոյց»էն անմիջապէս վերջ, չինծու հանրագրութիւններու կցուած զրպարտիչ բողոքագիրներով, դիմած են կառավարութեան՝ պահանջելով Գաւառ. ժողովի եւ անկէ ընտրուած կաթողիկոսական պատգամաւորութեան լուծումը:

Կը վստահեցնենք մեր հասարակութիւնը, թէ սուրիական իշխանութիւնները, լաւապէս ծանօթ Հալէպի Գաւառականի օրինաւորութեան եւ անոր դէմ բողոքողներու իրական դիմագծութեան եւ հետապնդած նպատակներուն՝ երբեք ընթացք պիտի չտան անոնց դիմումներուն :

ՈՒՐԻՇ ՍՈՒՏ ՄԸ ԵՒՍ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (14 հոկտ.)—

Պէյրութի հնչակեան օրկան Արարատ իր երեքշաբթի օրուան թիւին մէջ (12 Հոկտ.) հրատարակած է իբրեւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղանի մէկ շրջաբերականը, տալով նաեւ «քլիշէ»ները :

Ի վիճակի ենք վճռականօրէն յայտարարելու թէ եղածը հնչակեան բարոյականի յատուկ շանթաժ մըն է: Դաշնակցութեան վերագրուած այդ շրջաբերականը բացարձակապէս անհիմն է եւ չինծու, ինչպէս արդէն դիւրաւ կը հասկնայ բանիմաց ընթերցողը առաջին ակնարկով:

ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Վերջին պահուն հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ յետաձգուած է Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահին ընտրութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար անցեալ կիրակի օր (16 Հոկտ.): Պատճառը յայտնի չէ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐԱՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Խ. Միութեան դիրքը Իրանի հանդէպ հետզհետէ կը փոխուի, քանի որ Թեհրան միացաւ Պաղտատի ուխտին՝ խորհրդային դեսպանը կը ծանուցանէ թէ յետաձգուած է եօթը երաժիշտներու այցելութիւնը: Անոնք Բագուէն պիտի գային, կարգ մը ներկայացումներ տալու համար: Առեւտրական յարաբերութիւններն ալ աղդուած են: Համաձայնութիւն գոյացած էր 40.000 թոն Իրանին բրինձ վաճառելու համար Խ. Միութեան եւ պայմանադիրը պիտի ստորագրուէր անցեալ շաբթու: Վերջին պահուն խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պետը լուր տուաւ թէ հիւանդ է եւ ուրիշ առթիւ կը տեսակցին: Հաւանական է որ յետաձգուի նաեւ իրանեան երեսփոխաններու այցելութիւնը Մոսկուա: Իրանի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ Պաղտատի ուխտին յարելով անտեսական յարաբերութիւնները պիտի բարւոքին եւ Ամերիկայի զինուորական օգնութիւնը պիտի աւելնայ: Այդ յարումը լաւ տպաւորութիւն գործած է իրանեան բանակին վրայ: Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ բանակը համապատասխան չըլլալով երկրին աշխարհագրական պահանջներուն, պիտի աշխատին աւելցնել թիւը եւ ուրիշ կարգադրութիւններ ընել:

× Իրանի ծերակոյտը հոկտ. 19ին 4ի դէմ 38 ձայնով վաւերացուց այն օրինագիծը որ կ'արտօնէ յարիլ Պաղտատի ուխտին: Դատական նախարարը պաշտպանելով օրինագիծը, չեչտեց Պաղտատի դաշինքին զուտ պաշտպանողական հանգամանքը եւ ըսաւ թէ անհասկնալի կը գտնէ Խ. Միութեան բողոքը: Ցետոյ դիտել տուաւ թէ Իրան անկախ եւ ազատ ազգ մըն է, հետեւաբար կրնայ ամէն միջոց ձեռք առնել իր անկախութիւնը պաշտպանելու համար: Օրինագիծը Մեճլիսին (երեսփ. ժողով) պիտի յղուի, բայց արդէն իսկ ստոյգ է թէ հոն ալ պիտի վաւերացուի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: Հակառակ իրենց բողոքին, Ռուսերը հոկտ. 18ին ազատ արձակեցին 75 իրանցի հպատակներ որոնք արգելափակուած էին պատերազմէն ի վեր: Անով երեք հարիւրի կը հասնի ցարդ արձակուած իրանցիներուն թիւը :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՈՒ ՆՈՐԷՆ

(ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ)

●

Կ'անապարենք դէթ քանի մը տողով անդրադառնալ դէպքի մը, որ ԱՆՕՐԻՆԱԿ է մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ։

Աւելի ուշ — հանգամանօրէն պիտի խօսինք այս հարցի մասին։

1952 Յունիս 21ին վախճանեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ ԳարեգինԱ։

Ազգ. Սահմանադրութիւնը կը հրահանգէր Կաթողիկոսի մահուան քառասունքէն ետք, առանց ձգձգումի, ձեռնարկել իր յաջորդի ընտրութեան։

Այս ընտրութիւնը նշանակուեցաւ, բայց չկատարուեցաւ։

Անթիլիասի կաթողիկոսական Տեղապահը՝ Խադ. արք. Աջապահեան՝ նշանակուած ընտրութիւնը 1952 Դեկտ. 17ին յետաձգեց, այն սին պատճառաբանութեամբ, թէ ընտրութեան հարցին մէջ եւ ընտրելիին շուրջ ընդհանուր համերաշխութիւն չկայ…

Եւ որովհետեւ կարելի չէր այսքան կարեւոր հարց մը անորոշ ժամանակով յետաձգել, ուստի ընտրութեան համար նոր թուական նշանակուեցաւ։

1954ի Դեկտեմբերին պատգամաւորական ժողովի անդամները կաթողիկոսութեան բոլոր անկիւններէն, հեռաւոր Կիպրոսէն սկսած, խմբուեցան Պէյրութ։

Սակայն ճիշդ ընտրութեան նախօրէին, 1904 Դեկտ. 12ին, կաթող. Տեղապահ Խադ. արք. Աջապահեան, դարձեալ ու նորէն, ապաւինելով Սահմանադրութեան գերագոյն «օրէնք»ին՝ իր քմահաճոյքին՝ ընտրութիւնը յետաձգեց, միշտ նոյն սին պատճառաբանութեամբ, թէ ընտրութեան հարցին մէջ եւ ընտրելիին շուրջ ազգային ընդհանուր համերաշխութիւն չկայ…

Ձիլերու գերագոյն լարումով լուռ մնացին Ազգ. Իշխանութիւնները, երեսփոխանները, լուռ մնաց ժողովուրդը՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը ցնցումներու չմատնելու համար։

Սակայն լաւ անորոշ ժամանակով կարելի չէր. անհրաժեշտ էր, ի վերջոյ, ընտրութեան թուական մը նշանակել։

Եւ ահա 1955 Յուլիս 27 թուակիր նոր «կոչ»ով մը, ուղղուած «մեր ազգայնոց», Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահը կուգար յայտնելու, որ իր նախագահութեանը տակ եպիսկոպոսական ժողով գումարուած եւ, «յետ երկար խորհրդակցութեան … միաձայնութեամբ ընտրութեան օր որոշուած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր 14ը»։

Իր նոյն «կոչ»ին մէջ տեղապահը վճռաբար ու անվերապահօրէն կը յայտարարէր.

«Ընտրութեան համար որոշուած այս թուականը վերջնական է եւ անյետաձգելի»։

Սակայն նաեւ այս անգամ ամէն նուիրականութիւն, ամէն որոշում, ամէն օրէնք ու խոստում ոտքի տակ առնելով, Խադ. արք., միշտ ականջալուր թէ իր քմահաճոյքին եւ թէ իր նենգ խորհրդատուներու պառակտիչ թելադրանքներուն, կը յետաձգէ ընտրութիւնը…

Կը յետաձգէ, սակայն, ոչ թէ որոշումովը եպիսկոպոսական ժողովին, որուն միաձայն կամքովը ընտրութեան թուական նշանակուած է — վերջնական եւ անյետաձգելի — Հոկտեմբեր 14ը, այլ կը յետաձգէ հակառակ այդ եպիսկոպոսական ժողովի կամքին, կը յետաձգէ «անձնապէս»…

Մամուլին յանձնուած իր 1955 Հոկտ. 10 «Պաշտօնական Յայտարարութեամբ» Խադ. արք. կը գրէ.

«Հակառակ մեր փափաքներուն եւ կաթողիկոսական ընտրութեան թուականի մերձաւորութեան, տակաւին չենք տեսներ, դժբախտաբար, այն համերաշխութիւնը, որուն վրայ յոյս դնելով՝ Հոկտ. 14ը ընտրութեան թուական որոշեցինք»։

Իր «բաղձանք»ի մասին խօսելով՝ տեղապահը կը գրէ.

«Մեր միակ բաղձանքն է, որ ընտրութիւնը կատարուի հատուածական հաշիւներէ եւ հետապնդումներէ աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ եւ միայն մեր եկեղեցւոյ եւ մեր ժողովուրդի շահերու նկատառումով»։

Հանրային գործչի մը անշահախնդրութիւնն ու անոր բարձր բարոյականը բնորոշող բոլոր բառերը Հայկազնեան բառգիրքէն առնուած եւ կուտակուած են այդ «Յայտարարութեան» մէջ…

Արժանաւո՛ր գահակալ, ժողովրդային բոլոր խաւերուն ընդունե՛լի ձեւով ընտրութիւն, համերաշխութի՛ւն, հասարակաց հա՛յր, բա՛րձր մակարդակ, ընդհանո՛ւր շահեր, ընդհանուրի՛ փափաք, եկեղեցականի խի՛ղճ եւ պարտականութի՛ւն, բաղձալի՛ կացութիւն…

Այս եւ այս կարգի բոլոր բառերուն եւ ածականներուն տակ թաքնուած է Մէկ «արժանաւոր» միայն — ինքը Խադ. արք. Աջապահեանը…

Այս բոլոր բառերն ու ածականները Խադ. արքեպ. կը շռայլէ՝ միայն եւ բացառաբար ԻՐ անձը նկատի առնելով…

Տեւաբար կը ձգձգէ ու կը յետաձգէ ընտրութիւնը՝ բացառաբար ԻՐ ընտրութիւնը կարենալ գլուխ հանելու համար…

Տարիներէ եւ ամիսներէ ի վեր Խադ. արք. Աջապահեան ամէն աշխատանք կը տանի՝ Անթիլիասի կաթող. Աթոռին վրայ մնալու համար…

Եւ կը յօժարի ամէն պայմանի — ոչ միայն բերանացի, այլ եւ գրաւորապէս — միայն թէ զինք կարենայ գահակալած տեսնել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ…

Հէքիաթ չէ ինչ որ կը գրենք, այլ մերկ իրողութիւն…

Փառամոլութիւնը այսքան կոյր ու անսանձ կիրք մը դարձած է այս 75ամեայ ծերունի եկեղեցականին մէջ…

Իսկ իր թիկունքը… ծանօթ խառնազանգը։

Ընտրութենէն օրեր առաջ հանրային մթնոլորտը պղտորելով՝ այս խառնազանգին պարագլուխները Հալէպէն կը հեռագրէին Անթիլիաս. —

— Նկատի ունենալով Բերիոյ թեմի Գաւառական ժողովին ապօրէն հանգամանքը, չենք կրնար ընդունիլ անկէ բխած որեւէ որոշում կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ։ Հետեւաբար, այս պայմաններու տակ կը մերժենք ճանչնալ Կիլիկեան Աթոռին պարտադրուած որեւէ կաթողիկոս»։

Համակրանքով այս հեռագրին տեղ տալով՝ ռամկավար թերթերը՝ «Զարթօնք» եւ «Արեւ»՝ զայն կը կոչէին… «Պերճախօս հեռագիր»։

Անկէ աւելի դէշ օրեր, այո, ունեցած ենք, սակայն անկէ աւելի լրբացած օրեր, ոչ, մենք ունեցած չենք։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀՈԳԵՐԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

Տեղական թերթ մը դիտել կուտայ թէ՝ երեւոյթներէն դատելով, կը թուի թէ տակաւին երկար ատեն Ֆրանսա լուրջ դժուարութիւն պիտի ունենայ Ալժերիոյ մէջ։

Նոյն թերթին կարծիքով, Ֆրանսա չի կրնար նոյն ներքին ինքնավարութիւնը շնորհել Ալժերիոյ, — ինչպէս ըրաւ Թունուզի համար եւ կ'ընէ Մարոքի մէջ, — առանց խախտելու իր սահմանադրութեան հիմնական կէտերէն մէկը, որովհետեւ Ալժերիան Ֆրանսայի մէկ անբաժան մասն է, նահանգ։

Համեմատաբար դիւրին էր Թունուզի եւ Մարոքի տրուած ինքնորոշումը, վասն զի Ֆրանսա անոնց վրայ միայն թեւարկութիւն ունէր եւ սակաւաթիւ Ֆրանսացիներ կան հոն, բաղդատելով Ալժերիոյ հետ։ Այս վերջին երկրին մէջ հողային տարածութեան վրայ, տասնէն մէկը Ֆրանսացի է կամ ուրիշ որեւէ եւրոպական երկրէ գաղթական մը եւ կամ գաղթականի շառաւիղն է։ Պատերազմէն ի վեր ազատագրուած երկիրներէն եւ ոչ մէկը այդքան եւրոպացի ժողովուրդ ունի։

Ցարդ Ֆրանսա ամուր կեցած է իր այն տեսակէտին մէջ թէ Ալժերիա մաս կը կազմէ Ֆրանսայի եւ Ֆրանսա չի կրնար բանակցութեան մտնել Ալժերիոյ հետ, ինչպէս կ'ընէ Մարոքի եւ Թունուզի անկախութեան շարժման վարիչներուն հետ։ Բազմաթիւ քաղաքագէտներ որոնք ուսումնասիրած են հարցը, համոզուած են թէ Ֆրանսա ի վերջոյ պիտի սեփականի այդ երկրին ինքնավարութիւն տալ Ֆրանսական Միութեան մէջ, եւ կամ եթէ պայքարը շարունակուի, նոյնիսկ ամբողջովին անկախութիւն։

Ալժերիացիներուն ֆրանսական քաղաքացիութիւն տրուեցաւ 1947ին։ Ակներեւ է ամէն տեղ վիհը որ կը բաժնէ թշուառ Ալժերիացին բնիկ Ֆրանսացիէն եւ Ֆրանսացի գաղթականէն Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս եւ Ֆրանսայի մէջ։

Ֆրանսայի եւ մասնաւորաբար Փարիզի մէջ, ուր կը թափինԱլժերիացիները գործ գտնելու 1947էն ի վեր, երբ աշխատանքի ամէն առաւելութիւն եւ ազատութիւն տրուեցաւ, հիւծախտաւոր եւ ցնցոտեայ Ալժերիացին ընկերային հարց մը դարձաւ, որու համար ելք չեն գտներ։

Ֆրանսայի ընկերային օժանդակութեան օրէնքները չեն հասնիր մինչեւ Ալժերիոյ բնիկներուն։ Ամէնէն ակներեւ տարբերութիւնը Ֆրանսացիին Ֆրանսայի մէջ եւ Ֆրանսացի գաղթականին՝ Ալժերիոյ մէջ մէկ կողմէ, եւ բնիկ Ալժերիացիին Ալժերիոյ մէջ՝ միւս կողմէ, նիւթականն է։ Համաձայն ֆրանսական խորհրդարանին կողմէ կատարուած քննութեան՝ Ալժերիոյ մէջ բնիկ մը, այր, կին կամ տղայ, միջին հաշուով 1.60 տոլար ունի չաբաթական, մէկ ութերորդը Ֆրանսացի գաղթականի մը կամ բնիկ Ֆրանսացիի մը։

Ֆրանսացի պաշտօնատարներ Փարիզի մէջ իբրեւ միակ ելք այս հարցին, կը մտածեն թէ պէտք է բնիկները եւ գաղթականները իրարու հետ ամուսնանան, ինչպէս կ'ընեն Պրազիլիոյ մէջ։ Իսկ այդպիսի տրամադրութիւններ չկան հոն։ Ալժերիացի բնիկը եւ Ֆրանսացի գաղթականը իրարմէ չափազանց անջատ մնացած են, թէեւ մէկ դարէ աւելի է որ միասին կը բնակին։ Ակներեւ է Ալժերիոյ մէջ ամէն տեղ, մէկ կողմէ գերադասութեան խորունկ զգացումը եւ միւս կողմէ ստորադասութեան եւ դառնութեան զգացումը։

Հարիւրաւոր միլիոն տոլարներ ծախսուած են ճամբաներու, օդակայաններու, չէնքերու, ամբարտակներու, ագարակներու վրայ, Ալժերիոյ մէջ։ Բոլորն ալ Ֆրանսացի ճարտարագէտներու գործերն են, ինչպէս եւ ֆրանսական դրամագլուխի։ Երբ Ֆրանսա Ալժերիա մտաւ անցեալ դարու սկիզբը, երկիրը անխիղճանական վիճակ մը ունէր, ուր վաչկատուններ կը թափառէին։

Բազմաթիւ Արաբներ հիմա հեծանիւ կը նստին, հովանոց կ'առնեն, թէեւ կան տակաւին Ալժերիացիներ որոնք շատ ալ փոխած չեն իրենց նախնական կեանքը։ Մասամբ նոր է անոնց ազգայնական զգացման վերազարթումը, զոր կը հրահրեն Գահիրէի Իսլամները եւ արաբական ձայնասփիւռները։

Ֆրանսայի բարձր պաշտօնատարներու կարծիքով ասիկա նոր ազդակ մըն է։ Կէս դար առաջ Ֆրանսան կրնար հարցը լուծել ամբակոծելով Ալեքսանդրիան, սակայն ներկայիս կ'աշխատի բարելաւել Ալժերիացիներու ընկերային եւ տնտեսական վիճակը։

Առաջին առթիւ կը մտածեն գործ ճարել բնիկ Ալժերիացիներուն, պետական կեանքի մէջ։ Թէեւ բնիկները ժողովուրդին ինը տասներորդը կը կազմեն, բայց քիչեր կրցած են դիրք գրաւել պետական կամ մասնաւոր ճարտարարուեստական գործերու մէջ։

Ուրիշ ծրագիր մըն է կառավարութիւնը աւելի մօտեցնել ժողովուրդին, հաստատելով նոր կեդրոններ եւ աւելի պաշտօնեայ գործածելով։ Նախքան Օրէս լեռներու կռիւները Ֆրանսան միայն երեք տեղական կառավարիչներ եւ 12 ոստիկան ունէր 70.000 բնիկի հետ շփման մտնելու համար։ Հետեւանքը այն կ'ըլլար որ Ալժերիացին իբրեւ Ֆրանսացի պատահաբար մէկ կառավարիչ կը տեսնէր որ կը սուրար իր կառքով։

Ատեն մը, այս գարնան, այս եօթանասուն հազար բնիկները ըմբոստներ կը նկատուէին։ Օրէսի ցեղախումբերուն «ձուլելը» Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս անկարելի կը համարին։

Քանի մը ֆրանսացի պաշտօնական դէմքեր կը մտածեն թէ վերջնական ելքն է ներքին ինքնավարութիւն շնորհել Ալժերիոյ, Թունուզի եւ Մարոքի, կազմելով տեսակ մը ֆրանսական ազգերու հանրապետութիւն։ Այն վարչապետը որ այդպիսի առաջարկ մը պիտի դնէր Ալժերիոյ մասին, ամէնայն հաւանականութեամբ պիտի տապալէր։ Որովհետեւ ֆրանսացի տղան իր դպրոցական տարիքէն սորված է թէ Ալժերիան իր երկրին անբաժան մէկ մասը կը կազմէ։

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇԱՏԱԽԸ

●

Ջեկուցաբերը, աւելի հանդիսաւոր շեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ, շարունակեց.

— Զինակիցներ, կենաց եւ մահու վճռական ժամը հասած է։ Կէս ժամէն վերջ պիտի մեկնինք կատարելու ձեզի վիճակուած պարտականութիւնները, իսկ սիրելի Կարապետը պիտի սուրայ դէպի Վան, Մեծ կոմիտէին տեղեկացնելու մեր առած քայլերու մասին։

Պատմական այս անկիւնադարձի նախօրեակին, անհրաժեշտ է համադրել, մեր հաւաքական ճիգերը, անհրաժեշտ է որեւէ ժամանակէ աւելի ըլլալ կարգապահ, տառացի գործադրելով զինուորական Մարմնի հրահանգները, որ այս վայրկեանէն սկսեալ կը հանդիսանայ ապատամբ Շատախի օրինական հայ իշխանութիւնը։

Կարգապահութեան, զոհաբերութեան եւ հերոսութեան դասական օրինակներ տըղայներու համար չունինք պատուոյ շըքանշաններ։ Անոնց գնահատման եւ սքանչացման խօսքը վերապահուած է ապագայ պատմագիրներուն եւ վերապրող երախտագէտ սերունդներուն։

Սակայն, անկարգապահները եւ դաւաճանները պիտի պատժուին խստագոյն կերպով։

Ջեկուցաբերի վերջին բառերը խեղդուեցան բացագանչութիւններու ժխորին մէջ։ «Մահ դասալիքներուն եւ դաւաճաններուն»։

Շատերը զայրոյթով ոտքի ցատկեցին, իսկ հեռուէն ունկնդրող զինուորները անակնկալ վտանգ մը դիմագրաւելու նախազգացումով, իրենց ձեռքերը սեղմեցին հրացաններու վրայ։

Հերակլեան Ջիրօն, տասնահարուածը փայտէ պատեանէն դուրս քաշած, հրաբորբ նայուածքը չռած էր անբաժան Մուրոյի վրայ, իսկ վերջինը կը խնդար լիաթոք։

— Հեթանոս… ըսէ…

— Ի՞նչ ըսեմ, Ջիրօ ջան…

— Ո՞վ է դաւաճան…

— Ի՞նչ դաւաճան…

— Զլեցի՞ր, կռապաշտ։ Պարոնը։

— Հանդարտէ, սիրելիս։ Ազգի զինուորներու մէջ դաւաճաններ եւ դասալիքներ չկան։

— Բայց, պարոնը…

— Պարոնի ըսածը հռետորական ճառ էր։

— Ուրեմն, յեղափոխութեան Ս. Աւետարանի մէջ գրած չէ՞ն։

— Յեղափոխութիւնը գործ է, ոչ թէ խօսք։

— Քանի որ այդպէս է…

Հզօր ուժի մը առջեւ պարտուողի երեւոյթով, հրաբորբ հայդուկը դարձեալ ատրճանակը տեղաւորեց պատեանին մէջ, առանց հարցական նայուածքը անբաժան ընկերոջ աչքերէն հեռացնելու։

— Քեզ չըսի՞, Մուրօ ջան, որ ես անուս մնացի… «ճառ» եւ «հռետոր» բառերու նշանակութիւնը անգամ չեմ կրնար հասկընալ, — դառնօրէն հառաչեց հայդուկը։

— Դիրքի մէջ նստիլ եւ լաւ նշան առնել գիտե՞ս։

— Հայ հօ…

— Այսօրուան մեր պարտականութիւնը եւ կոչումը այդ է միայն։ Իսկ յաղթանակէն վերջ վարժապետները որչափ որ կ'ուզեն թող մեր նուիրումի մասին հռետորական շունչով ճառեր խօսին։

— Հեթանոս, երեւի, դուն ալ իմ դըլխուն ճառ խօսելու սխորժակ ունիս, մանկական քրքիջով պատասխանեց Ջիրօն ու գգուանքով հրաւիրեց անբաժան ընկերը։

ՏԻԳՐԱՆ ԱԽԱԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով) (5)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ «ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ» ՎԷՊԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

●

Երիտասարդ գրող Միսաք Միրզէի այս վէպը, որ իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, մեզ փոխադրեց այն երկիրը ուր՝ դարեր շարունակ մեր ժողովուրդը ապրեր ու չիներ է: Երգեր ու ստեղծագործեր է: Քրտինքն է խառներ անոր ամէն մէկ թիզ հողին: Վերջապէս տեսեր է Ապրիլ 11–24ը, ազգի մը կողմէ, որ կը կոչուի Թուրք:

Այս վէպը, հարազատ եւ ինքնատիպ, ունի գեղեցիկ հիւսուածք մը: Հեղինակը ինչ որ կրցեր է տալ, իրական մէկ պատկերն է այն օրերու մեր ժողովուրդի կեանքին: 1915: Եղեռնը կը քանդէ, կը ճզմէ, կը սպաննէ: Անմեղ զոհն է չինաւոր ժողովուրդ մը՝ Հայը: Ինչո՞ւ, պարզ անոր համար, որ ուզեր է ապրիլ իբրեւ մարդ: Շինել ու չէնցնել: Երգել ու ստեղծագործել: Ու քալել միշտ յառաջ, դէպի լուսաւոր բարձունքներ, քաղաքակրթութեան ջահը բռնած:

Ինչ որ Թուրքը չուզեց խնայել, խնայեց մահը ափ մը որբ մանուկներու, որոնք հակառակ տիրող սարսափին, չմոռցան իրենց սիրելի նահատակները: Մեծցան: Ու մեծցաւ վրէժն ալ իրենց հետ:

Միսաք Միրզէ, այդ օրերուն դեռ տղեկ, տեսած ու ապրած ըլլալով Եղեռնի կեանքը, ճշգրտօրէն պատկերացուցած է վերապրողներու ստորերկրեայ աշխատանքը:

Այն որբերն ու որբուհիները, ցրուած հոս ու հոն, անուրանալի գործ մը կատարած են խորհրդաւոր պարագաներու մէջ: Ահա այս պարագան է որ Մ. Միրզէ յաջողած է լոյս աշխարհ բերել ու դարձնել հանրային սեփականութիւն:

Վէպին գլխաւոր դերակատարները — Աւօ, Հայրիկ, Խենթ Նշան, Պայտար Մինաս, Զարման Պաճի, Աստղիկ, Սիսէ, Ջիւոր Խաչօ եւ Վանիկ, թաքնուած տարբեր տարբեր անուններու տակ, կը կազմեն նիւթին առանցքը: Ասոնք ուրիշ մտածում չունին եթէ ոչ վրէժը, հասնելու համար իրենց կոչումին: Կը գործեն դրեթէ մէկ մարդու պէս: Կը տարածեն սարսափ բոլոր այն գիւղերուն մէջ, որոնք իրենցն էին, բայց այդ միջոցին իրենցը չէին: Հրդեհ, սպանութիւն, ըսպառնալիք, իբրեւ արդար հատուցում: Իշխանութիւնը մտահոգ: Հետապնդում եւ կախաղան, որմէ երբեք չէր վախնար վրէժխնդիր որբը:

Այսպէս դեռ ի՞նչ զոհարներ կը գտնուէին Ապրիլեան որբերու սրտերուն մէջ, որոնք եթէ հաւաքուէին, պիտի կազմէին մեր Ցեղին ռազմունակ ոգիին մէկ ուրիշ էջը:

Այս վէպը, ոգիով ազգային, ունի հարազատ դրոշմ: Ոճը պարզ, նախադասութիւնները կարճ եւ լեցուն, բառերը սահուն: Միրզէ ունի նաեւ պատմելու շնորհ:

Այս կարգի պատկերներ, ներկայացուած պարզ եւ սուր գրիչով մը, անկասկած պիտի հարստացնեն մեր մշակոյթը:

Շնորհաւորելով «Կամուրջէ Կամուրջ» վէպին հեղինակը, կը մաղթեմ որ կէս ճամբան չմնայ:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

*

ԷՋՄԻԱԾՆԻ մայր տաճարի վերանորոգման աշխատանքները վերջացած են, ինչպէս գրած ենք արդէն: Մեծուշադրութիւն դարձուցած են տաճարի հիմն. մասերու ամրացման: Այս աշխատանքներու ղեկավարող գիտահետազօտական արշաւախումբը Հայաստանի ճարտարապետութեան զարգացման մասին պատմական հետաքրքրական նիւթեր հաւաքած է: Այս առթիւ կարեւոր քանակութեամբ ապրանքցործածուած է: Տաճարի թանգարանին համար, ուր հաւաքած են հին ձեռագիրեր, նկարիչները վերականգնած են մօտ 2660 քառակուսի խաւաներկ դրուագ: Վերաշինուած չորս մեծ մոյթերու եւ 4 կամարներու համար գործածուած է հարիւր թոն պողպատ եւ երկաթ: Տաճարի վերանորոգման համար ծախսուած է մօտ երեքուկէս միլիոն ռուբլի: Այս վերանորոգումները կատարուած են ղեկավարութեամբ եւ հսկողութեամբ հայ եկեղեցիի գործերու խորհուրդի եւ ճարտարապետութեան գործերու վարչութեան:

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ կրթութեան լայն ծաւալման շնորհիւ հանրակրթական դպրոցները քանի մը անգամ աւելի շրջանաւարտ կուտան քան անհրաժեշտ է բարձրագոյն դպրոցի համար: Այդ պատճառով դպրոցը աւարտող տղոց մեծ մասը կ'երթայ աշխատանքի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան մէջ: Մինչդեռ միջնակարգ դպրոցները իրենց ծրագրով չէին տար այնպիսի գործնական աշխատանք որ համապատասխանէ գիւղատնտեսութեան պահանջներուն: Որպէսզի տղաքը կարենան աշխատիլ արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան մէջ որոշուած է աւելցնել ոչ միայն բնագիտութեան եւ մաթեմաթիկի առարկաները, այլեւ ձեռքի աշխատանք, տալով փայտի եւ մետաղի մշակման որոշ հմտութիւն, գործնական աշխատանքներու վարժութիւն եւայլն:

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ քաանըինը կազմակերպութիւններ կան Հայաստանի մէջ 5.500 անդամներով: Վերջերս Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ որսորդներու եւ ձկնորսներու կամաւոր ընկերութեան Գ. համագումարը:

ՄԻՍԻ արտադրութիւնը աւելցնելու համար խորհրդակցութիւն կատարած են կոլտնտեսականներ, սովխոզներ եւ անասնապահներ: Թէեւ այս տարի բաղդատմամբ 1954ի աւելի մեծ քանակութեամբ միս տրամադրուած է, սակայն դարձեալ բաւարար չէ: «Սով. Հայաստան» գիտել կուտայ թէ, ուրիշ պատճառներու հետ, կոլտնտեսութիւնները եւ սովխոզները պետութեան կը յանձնեն միջին դերութենէն պակաս մեծ քանակութեամբ անասուններ: Ուշադրութիւն չեն դարձներ անասուններու գիրացումը եւ բտումը կազմակերպել: Ամէնէն առաջ խողաբուծութեան պէտք է ուշադրութիւն դարձնել:

ԱՆԴՐԿԱՐՊԱՏԵԱՆ երգի–պարի խումբը Սեպտ. 23–24.–25ին Երեւան գացած է: Իրենց ազգային երգերու կարգին երգած են նաեւ «Հոյ Նազանըմ»ը:

ԵՐԿՈՒ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ՝ Գէորգ Բրուտեանի եւ Արարատ Ղարիբեանի գործերուն մէկ ցուցահանդէսը տրուած է Երեւանի մէջ: Ուշադրաւ են Գ. Բրուտեանի հայկ. տարազներու ուրուագիծները: Նկարիչը յաջողած է տալ Հայաստանի զանազան շրջաններու տարազները, պահելով այդ շրջաններուն մասնաւոր գիծերը: Իսկ Ղարիպեանի գործերը կը ներկայացնեն նոր Լենինկանը եւ հին Գիւմրին, ինչպէս եւ Երեւան քաղաքը:

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ երկերու հրատարակութեանց զանազան օրինակները կը պահուին «Ալ. Միասնիկեան» պետական հանրային գրադարանին մէջ: Ամէնէն հինն է «Վէրք Հայաստանի, Ողբ հայրենասէրի» պատմական վէպը, հրատարակուած Թիֆլիսի Ներսիսեան տպարանը 1858ին: Գրադարանին մէջ կան նաեւ Խ. Աբովեանի «Պարապ վախտի խաղալիք» ժողովածուն եւ «Ֆէոդորա», կամ «Որդիական սէր» ողբերգութիւնը, որոնք լոյս տեսած են մասնաւոր գրքոյկներով, 1862 եւ1864ին, Թիֆլիս: Պետական գրադարանին մէջ են «Վէրք Հայաստանի» վէպի 1897, 1908, եւ 1912ի տպագրութեանց օրինակները, ինչպէս եւ «Թուրքի աղջիկը» եւ «Հազարափէշէն» գրքոյկները: Վերջին երեք տասնամեակներուն Խ. Աբովեանի երկերը հրատարակուած են քսան անգամ: Աբովեանի ստեղծագործութեան տպագրութեան ընդհ. թիւը կը հասնի վաթսուն հազար օրինակի: 1947ին «Մ. Աբեղեան» գրականութեան կաճառը ձեռնարկած է Աբովեանի երկերու ակադեմական հրատարակութեան: Արդէն հրատարակուած են հինգ հատորները: Խ. Աբովեանի ծննդեան 150ամեակի տօնակատարութեան օրերուն, լոյս կը տեսնեն նաեւ 6րդ եւ 7րդ հատորները, ինչպէս եւ «Վէրք Հայաստանի» վէպը, հայերէն եւ ռուսերէն:

Խ. Աբովեանի գործերը թարգմանուած են Խ. Միութեան ժողովուրդներու լեզուներով: «Միասնիկեան» գրադարանին մէջ կը գտնուին «Վէրք Հայաստանի» ռուսերէն թարգմանութեան երկու հին օրինակները, հրատարակուած 1893 եւ 1914ին: Մոսկուայի պետական հրատարակչականը մահուան 100ամեակին առթիւ 1948ին հրատարակեց Աբովեանի «Հատընտիր»ը: Այդ նոյն թուականին հրատարակուեցաւ «Ընտիր երկեր»ը ուկրայներէն, իսկ լիթուաներէն «Վէրք Հայաստանի»: Խ. Աբովեանի գործերը լոյս տեսած են նաեւ ազրպէյճաներէն, վրացերէն եւ ուզբէկերէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի «Յառաջ», մեր սիրելի Երուանդ Տէր Ղուկասեանի մահէն վերջ, անհաւասիկ նոր կորուստ մը կը խոցոտէ մեր սիրտը: Նոյնպէս Խարբերդի Մորենիկ գիւղէն, Խոսրով Կարապետեան Հոկտեմբեր 8ին զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը, սակարանին առջեւ, գործէն վերադարձին: Անողոք ճակատագիր մըն ալ այս: Ջարդէն մազապուրծ ազատած մեր որբերը այժմ ալ գործարաններու լեզին կը քամեն դառնութեամբ եւ տքնաջան: Աւեն մը Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ աշխատելէ վերջ, մեր սիրելիԽոսրովը կուգայ հաստատուիլ Մարսէյլ եւ ընկերական շրջանակի մէջ կը դառնայ բոլորին սիրելի, իբրեւԴաշնակցութեան անձնուէր մէկ անդամը, միշտ պատրաստ ամէն պարտականութեան:

Տարիներու թափառումէն կ'ազատի, կը կազմէ իր ընտանեկան բոյնը չորս զաւակներով: Իր արկածալի մահը չունիթ հարուած մը եղաւ բոլորիս համար: Հոկտ. 11ին իր մարմինը յանձնեցինք սեւ հողին: Մեծ բազմութիւն մը կը հետեւէր յուղարկաւորութեան թափօրին: Վալանսի հովեւոր հովիւը, Սահակ քհնյ. Պապիկեան որ յատկապէս եկած էր մասնակցելու մեր տարաբախտ ընկերոջ յուղարկաւորութեան, Վալանսի ընկերներուն կողմէ, խօսեցաւ յուղիչ դամբանական մը, իսկ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ ընկեր Գ. Փիլիկեան: Թաղումը կատարեց Ներսէս քհնյ., Պապիկեան Տէր հօր հետ: Ողբացեալ Խոսրով իր հաճելի խօսակցութեամբ միշտ փնտռուած էր մեր ընտանեկան շրջանակներուն մէջ: Վերջին անգամ վայելեցինք զինքը արկածէն երկու օր առաջ: Իսկ այսօր իր անակնկալ մահուան առջեւ, սրտաբէկ, մեր արցունքներով թրջուած ծաղկեպսակ մը միայն կրնանք դնել իր թարմ հողակոյտին վրայ:

Կարապետ Ոսկանեան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԱՆԿԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին տարեշրջանի առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 15ին, ի ներկայութեան կոկիկ բազմութեան մը: Դասախօսն էր Մ. Պարամեան, որ կենդանի փաստերով ներկայացուց ուծացման վտանգը եւ անոր հակազդող գործնական միջոցները,— դպրոցը, եկեղեցին, մամուլը, ընտանիքը: Մասնաւորապէս շեշտեց մօր դերը, իբրեւ կարեւոր ազդակ զաւակներու բարոյական եւ մտաւոր զարգացման: Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցան կարծիքի փոխանակութիւններ: Տէր եւ Տիկին Բ. Թօփալեան իրենց հետ բերած էին ձայնագիրներ Հայաստանի երգերէն, որոնց ունկնդրութիւնը հոգեկան վայելք մը եղաւ ներկաներուն համար, վայրկեան մը անոնք ապրեցան հայրենիքի արեւաջերմ մթնոլորտին մէջ: Ներկաները բաժնուեցան ժամը մէկին, մեծ գոհունակութեամբ:

Ֆ. Կ. Խաչի անդամուհիները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն օրուան դասախօսին որ սիրայօժար իր աջակցութիւնը բերաւ իրենց այս ձեռնարկին:

Ներկայ մը

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Այսինքն այն ազդեցիկ, զօրաւոր, խօսք եւ հմայք ունեցող պաշտօնատարը եւ քաղաքական գործիչը, որ սահմանադրութենէն սկսեալ խանդավառութեամբ նետուած էր քաղաքական կեանքի մէջ, առաջին աշխարհամարտի արհաւիրքի օրերուն, ամենասերտ գործակցութիւն ունեցած Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ փաշաներու հետ, Զինադադարին արտասահման փախած, յետոյ երկիր վերադառնալով՝ դիրք բռնած էր Միլլի իշխանութեան դէմ:

Նոյն Ճավիտ պէյն էր որ հիմա դատարան կը բերուէր սուինաւոր ոստիկան–զինուորներու հսկողութեան տակ, ընկճուած եւ գունաթափ, ներքնապէս խորհելով թէ ինչպիսի վախճան մը վերապահուած էր իրեն Անկախութեան ահարկու Ատեանին կողմէ:

Ճավիտ պէյի անունը լսելով, խուռն բազմութիւն մը խուժած էր դատարան: Հետաքրքիրներու ակնարկներուն տակ, Ճավիտ պէյ նստաւ ամբաստանեալներու մէկ աթոռին վրայ, մտնելով վանդակորմէն ներս եւ սպասելով դատաւորներուն: Գլխարկը հանելով քովի աթոռը դրաւ, պահ մը վերջ եկան դատաւորները, Ճավիտ պէյ մինչեւ կէս մէջքը խոնարհելով ողջունեց զիրենք: Զայնին մէջ հին, ուժեղ շեշտը չկար, քիչ մը կը դողար, բայց կը ջանար յայտնի չընել: Ճավիտի այս ճգնաժամը ուշի ուշով կը քննուէր ունկնդիրներուն կողմէ:

Ցուցումնալից դատավարութենէ մը ետք, երբ նախագահը ծանոյց թէ զինքը Անգարա պիտի ղրկէին եւ Իթթիհատական պարագլուխներուն հետ հոն պիտի դատուէր եւ հոն պիտի տրուէր իր վճիռը, Ճավիտ պէյ դէպի դեղին կտրեցաւ, եւ ակնարկը աջ ու ձախ ուղղելով՝ կամաց ձայնով մը ըսաւ.

— Հայ հայ, էֆէնտիմ, ձեր կամքը գիտէ:

Դատարանէն դուրս ելած պահուն ալ Ճավիտ պէյ չատ տժգոյն էր:

Նախագահը քրքրեց անցեալ շրջաններու դէպքերը եւ սապէս սկսաւ.

— Պատմութիւնը առեղծուած մըն է, պէտք է լուսաբանուի այլեւս, ամէն ինչ մերկապարանոց պարզուի: Դուք, Ճավիտ պէյ, մեզի բացատրեցէք թէ ինչ պարագաներու տակ ինկաւ Թալէաթ փաշայի դահլիճը: Ներքին ծալքերը պարզեցէք:

Ճավիտ.— Այդ հրաժարումը ներքին ծալք չունի: Թալէաթ փաշա նախարարական խորհուրդը գումարեց եւ ըսաւ.— Այս քայքայման առջեւ չենք կրնար այլեւս իշխանութեան գլուխ մնալ, երթամ փատիշահին հրաժարականս տամ:

— Եւ անկէ վերջ բոլորդ կծիկը դրիք, փախաք ձեր քայքայուած երկրէն, այնպէս չէ՞, Ճավիտ պէյ:

— Վեց ամիս պահուըտեցայ, յետոյ փախուստ տուի:

— Չէի՞ք գիտեր թէ Էնվէր, Թալէաթ, Ճէմալ փաշաները փախած են:

— Ոչ, բնաւ չէինք գիտեր:

— Ձեզմէ ոմանք աղէտէ աղէտ քշկռտեցին երկիրը եւ կծիկը դրին: Ուրիշներ ալ չկրցան փախչիլ եւ Անգլիացիներուն անձնատուր եղան: Աւելի վերջ, ամբողջ ազգը հոգւով մարմնով զոհողութիւններու տակ մտաւ եւ հնարաւորութիւն տըւաւ ձեզի որ Անատոլու մտնէք..

— Այո, այդ ժողովուրդին շնորհիւ երկիր վերադարձանք:

— Եկաք, այո, բայց հանգիստ չնստաք: Նորէն հին փորձանքները բերել կ'ուզէիք երկրին գլխուն: Դուք չէի՞ք որ գաղտնի ժողովներ գումարեցիք Իթթիհատական պարագլուխներու հետ:

— Մեր տան մէջ 12–15 ընկերներ հաւաքուած, եւ քննած էինք այն կէտը թէ ինչպէս կրնանք ծառայութիւն մատուցանել երկիրը փրկողներուն: Այս նիւթէն զատ տարբեր խնդրի վրայ չենք տեսակցած, եւ մեր այս խորհրդակցութիւններուն արդիւնքը Գարա Քեմալ պէյ Կազի փաշային հաղորդեց, Իզմիր երթալով եւ ընդունուելով անոր կողմէ:

— Այս ժողովները ո՞վ վարեց:

— Ցանուտէրի հանդամանքովս:

— Ո՞ր թուականներուն:

— Թուականները որոշապէս չեմ կրնար ճշդել: Սա գիտեմ որ կուսակցական խնդիրներու մասին չխորհրդակցեցանք, այլ երկրին ընդհանուր կացութիւնը նկատի առինք:

(2) (Շար.)

կութիւնը կրնայ ամրապնդել խաղաղու-թեան յոյսերը եւ այն ատեն Եդլաոռ ալ կը համոզուի թէ իր իսկ շահերուն հակառակ է ապաստան տալ Ֆրանսայի թշնամիներուն ։

ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր կը կատարուի այն հանրաքուէն որ պիտի վճռէ Սարի շրջանին ճակատագիրը ։ Երէկ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կասկածելի կը համարուի ելքը ։ Քուէարկուներուն 2/3ը համաձայն չեն եւրոպականացման ծրագրին եւ կը պահանջեն Գերմանիոյ վերադարձնել այդ երկրամասը ։ Տեղական թերթերը մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն ժողովուրդի տրամադրութեանց մասին, յուռետես եզրակացութեամբ ։ Սարի թերթերը մեծ մասով հակառակ են եւրոպականացման ։ Ուրիշ յատկանշական երեւոյթներ ալ տեղի կ'ունենան ։ Եօթը քաղաքապետներէ եւ-րեքը հրաժարած են ։ Ուրիշ գործօն դէմքեր ալ, որոնք համամիտ կ'երեւային ներկայ կարգուսարքին, ճակատ փոխած են, յարելով գերմանական հոսանքին ։

Սարի ճարտարագործական հարուստ շրջանին եւրոպականացման ծրագիրը անցեալ տարի ընդունուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ, այն յոյսով թէ պիտի մեղմանայ ֆրանքեւ-գերման հակամարտութիւնը ։ Անգլիական թերթի մը թղթակիցը հարցումներ ուղղելով, ճշորոշ պատասխաններ ստացած է ։ 35 տարեկան գիւղացի կին մը որ միայն կով մը ունի, ըսեր է, — Հանրաքուէին ելքը պիտի ըլլայ «ոչ» (այսինքն մերժել եւրոպականացումը) ։ Ցրուիչ մը, — 60 առ հարիւր ոչ ։ Գրագիր մը, — Մեծամասնութիւնը պիտի մերժէ ։ Խանութպան մը — Տարակոյս չկայ թէ արդիւնքը պիտի ըլլայ «ոչ» ։ Ուրիշ գիւղացի կին մը. — Երկու երրորդով մերժում ։ Ուսուցիչ մը.— 65 առ հարիւր «ոչ» ։

Վարչապետութեան դրասենեակին տեղեկութեանց համաձայն, Սարի ժողովուրդին 40 առ հարիւրը Ֆրանսայի հետ է ; 40 առ հարիւր Գերմանիոյ, իսկ 20 առ հարիւրը անորոշ ։ Եթէ արդիւնքը բացասական ըլլալ, Ֆրանսա պիտի մերժէ նոր բանակցութիւններ կատարել Գերմանիոյ հետ ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. ժողովէն վստահութեան քուէ ըստանալէ անմիջապէս վերջ, կառավարութիւնը գործի ձեռնարկեց, կատարելու համար ծրագրուած բարենորոգումները ։ Ազգ. պաշտպանութեան եւ Ներքին գործերու նախարարները Հիւս. Ափրիկէ մեկնեցան ։ Առաջին առթիւ պիտի հանդիպին Ալժերիա ։ Ներքին նախարարը ծրագիր մը պատրաստած է, անյապաղ գործադրելու համար կարգ մը բարեփոխումներ ։

× Մարոքի արքունի խորհուրդը յանձնարարեց Պեն Սլիմանի կազմել ժամանակաւոր դահլիճը, որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ բանակցիլ Ֆրանսայի հետ ։

Կռիւները կը շարունակուին Մարոքի հիւս. շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Ալժերիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ։

×Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ, պայմանաժամէն վեց ամիս առաջ փակելու համար Ազգ. ժողովը ։ Ծրագիրը կը նախատեսէ նոր ընտրութիւններ կատարել յառաջիկայ դեկտեմբերին ։ Հաւանական է որ օրինագիծը Ազգ. ժողովին յանձնուի Գչ. օր ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ նոր անդամներն ընտրելու համար երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ անցեալ օր, առանց արդիւնքի մը յանգելու ։ Անցեալ ուրբաթ օր վեց անգամ քուէարկութիւն կատարուած էր, ընտրելու համար Փիլիպպեան կղզիները կամ Եուկոսլաւիան, բայց ոչ մէկը չահեցաւ երկու երրորդի մեծամասնութիւնը ։Այս անգամ, եօթներորդ քուէարկութեան, Փիլիպպեանները շահեցան 31, Եուկոսլաւիա 27 ձայն ։ Ութերորդին՝ առաջինը 30, երկրորդը 28 ։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ յետաձգել ընտրութիւնը ։ (Թեկնածուն Թուրքիոյ տեղը պիտի անցնի) ։

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Հոկտ. 13ին ամբողջովին այրած է Բալը խանը (Սիրքէճի), պայթումի մը հետեւանքով ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ նոր արտադրութիւն մը երեւան հանեցին ամերիկացի գիտնականներ, «անթիփրոթոն» կամ փրոթոնին ժխտականը, որ ամէնէն չնդալից գիւտը կը համարուի հիւլէական ռումբին յայտնութենէն ի վեր ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհին եւ էլիպապէթ թագուհին առջի օր ճաշեցին Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ, առանց ընդ. Թաունսէնտի ։ Անկլիքան եկեղեցին կը մերժէ օրհնել ամուսնալուծուած փեսայի մը պսակը ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԺԱՄԸ 9 – 12

⁂

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը ։ ժամը 16ին ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի ։

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆ-ԿԻՒԼԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան պարախումբին, կենդանի պատկեր, երգ, ազգային տարազներով պատկերաւոր պարեր եւ արտասանութիւններ ։

Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է ։

⁂

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Իմաքիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար) ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

⁂

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գէշեր ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ եւ (Պուլվար Օտտօ)
ՑԱՆԿ ԼԳ.

Նախորդ գումար	1.170.000
Տիկին Եսթեր Սարգսեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Արամ Մուրատեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Մարգարեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Յար. Դաւիթեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Նշան Փափազեան	1.000
Տէր եւՏիկ. Աստուր Յովակիմեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Տարաքճեան	500
Տէր եւ Տիկ. Մխիթար Կիրակոսեան	500
Տէր եւ Տիկ. Պաղտասար Ազատեան	500
Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գէորգեան	500
Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Կարապետեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ոսկեան Սարոյեան	500
Այրի Տիկին Փանոսեան	100
Գումար՝	1.179.1000
ԼԱրդ ցանկէն մոռցուած է Պ. Կարապետ Մանուկեան որ վճարած է	1.000
Ընդհ. գումար	1.180.100

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարչուհի Սոնա Թօփալեան կը ցուցադրէ իր վերջին նկարները, 72 Պուլվար Ռասփայ, Սիմէզ տը Փարի սրահը ։

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Գիւտ Խաչի Տօնին առթիւ յառաջիկայ կիրակի 23 Հոկտեմբեր 1955ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ ։

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան պիտի մատուցանէ իր անդրանիկ եպիսկոպոսական պատարագը ։

Պիտի կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

(Դիւան)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամասիոյ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, Նոյ. 27ին, Սալօն Նորմանտի, կիրակի, կէս օրէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի, 23 Հոկտ. ժամը 16-24 — GEORGE V.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ փարիզեան Լաւագոյն արուեստագէտներու

VALTON (ՁԵՌՆԱԾՈՒ), TRIO ACROPOLSի ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ
Les MANDELS (պարեր), Մանրէֆէններու տողանցք

DEUX ORCHESTRES

Տոմսերու եւ սեղանի համար դիմել
Ա. Անէմեանին PRO. 03-19 — Ն. Յովհաննէսեանին TRU. 47-48
Մուտք 600 Փրանք ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց ։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, եկեղեցական արարողութեանց աւարտումէն ետք, կաթողիկոսական ընտրութեան Մարսէյլի պատգամաւոր Պ. Վ. Սարգսեան մանրամասն տեղեկատուութիւնը պիտի կատարէ ներկայ բարեպաշտ ժողովուրդին նորընտիր Հայրապետի ընտրութեան, օծումին եւ Միւռոնօրհնէքի հանդիսութեանց ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին նոր շրջանի բացման դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Ազգ. տան մէջ ։

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ։

Նիւթը՝ Կինը եւ Սէրը Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ ։

Արտասանութիւն՝ դերասան Գրիգոր Վշտունի ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, ընկեր Պասմաճեանի բնակարանը ։ Օրակարգ՝ տարեկան հանդէս ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերները սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւն, Փլաս տ'Իթալի ։ Նամակներ կեդր. վարչութենէն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ ։ Օրակարգ.— Զեկուցում.— Ընդհ. հաշուետուութիւն.— Ընտրութիւն վարչութեան ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի ։— Վարչութիւն

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հաճընի Հայր. Միութեան կողմէ
ԿԻՐԱԿԻ, 23 ՀՈԿՏ. ԺԱՄԸ 16էն 24

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ եւ հայկական պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆ կազմով (14 հոգի) ։ — առաջին անգամ ըլլալով իր ամբողջական ճոխ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով

ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐԻ մեծ սրահը — Փլաս Սէն Ֆ'Օքիւսթէն

Տոմսերու համար դիմել՝ Մ. Գրաճեանի 138, Rue de la l'Abbé - Groult. Paris
եւ Պ. Վ. Թուրսարգիսեանի 50, Rue Cascades, Paris, (20) MEN. 23-19

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան թատերա – գեղարուեստական պարահանդէսը, շաբաթ, 22Հոկտեմբեր, ժամը20.30էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին սրահը, մէթրօ Մէրի տ'Իսի ։

Թատերական բաժին ։

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դրուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ.

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոսեան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումենցի ։

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգացանկով ։ Օր. Ռօզիթա Սէռանա, հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սաները ։

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս ։

Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէտէեան ։

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար ։ Օրքէսթր ժաք Մատիլեան Կրանտ Ֆորմասիօն ։

Մուտք՝ 300 Փրանք ։

ՊԻՒՖԷ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Շաւիլի մատրան մէջ կը պատարագէ Ն. Սայի Բհնյ. Ալբունեան ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1956ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուս.ի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Դարբինեանի մահուան առթիւ, հանգուցեալին փեսին՝ Խաչիկ Քէօշկէրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ, պաշտօնաթերթ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Գ. տարի թիւ 26 (Յուլիս 1955) ։ Պաւէնոս Այրէս (Արժանթին) ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • SAMEDI 22 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7808 31e ANNEE | խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3219

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ

•

« Ժողովրդային հանգանակութիւնը » նոյն թափով կը շարունակուի Եգիպտոսի մէջ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին տեղեկութիւնները:

Հազարաւոր ոսկիներ կը հոսին սպառազինութեանց սնտուկը, օր առաջ գնելու համար անհրաժեշտ զէնքերը :

Թերթերը այս առթիւ կ'արձանագրեն այլազան տեսարաններ :

Քանի մը օր առաջ, երբ չորս ամերիկացի ծերակուտականներ դուրս կ'ելլէին Գահիրէի մէկ ակումբէն, իրենց դիմացը կը գտնեն պաճած մը որ հանգանակութիւն կը կատարէր մասնաւոր խումբի մը հետ:

Ամերիկացիները չեն կրնար մերժել Թղուկին կոչը, եւ իրենց բաժինը կը ձգեն անոր զանձանակին մէջ, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով :

Հեռագիրը հազիւ Մ. Նահանգները հասած, ամերիկեան մեծ օրաթերթ մը կը սաստէ, մասնաւոր խմբագրականով մը.

— Եթէ պատուարժան ծերակուտականները մտածել եւ դատել չեն գիտեր, թող երկրէն դուրս չելլեն ...

Կը հասկնաք իմաստը: Հանգանակութեան մասնակցելով, չորս Ամերիկացիները դիրք բռնած կ'ըլլան այնպիսի պահու մը երբ զինարշաւը մտահոգութիւն կը պատճառէ եւ կրնայ գրգռել Իսրայէլը ...

Հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Իսրայէլ եւս ժողովրդային հանգանակութիւն մը բացած է եւ հարիւր հազարաւոր ոսկիներ կը գիզուին, քանի չորս ժամէ ի վեր:

Կառավարութիւնը մասնաւոր կոչ մը ուղղած է ոչ միայն Իսրայէլի ժողովուրդին, այլեւ ամբողջ աշխարհի Հրեաներուն, որպէս զի մասնակցին այս արտակարգ հանգանակութեան, յանուն ինքնապաշտպանութեան :

Անշուշտ նոյնքան պատկառելի գումար մը կրնայ գոյանալ Եգիպտոսի մէջ, ուր պարտականութիւններ սահմանած են բոլոր մեծ ու փոքր արուեստագէտները, դերասանները, երգիչներն ու պարուհիները, խանդավառելով ժողովուրդը :

Այսպէս, անգամ մը եւս դէմ դիմաց կանգնած են երկու սահմանակից երկիրները, Եգիպտոս եւ Իսրայէլ, զարկ տալու համար սպառազինութեանց :

Եգիպտոս իրեն հետ ունի ամբողջ իսլամ աշխարհը, որ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին :
Հոկտ. 20ին զինակցութիւն մը կնքուեցաւ Գահիրէի եւ Դամասկոսի միջեւ. դաշինք մը որուն ուրիշ արաբական երկիրներ ալ կրնան մասնակցիլ :

Միեւնոյն ատեն, Եգիպտոս որոշած է ուժ տալ պարտաւորիչ զինուորութեան :

Աւելորդ է ըսել թէ ոչ միայն արեւմտեան ճակատը, այլ եւ ամբողջ խաղաղասէր աշխարհը մտահոգութեամբ կը հետեւի այս նոր զինարշաւին :

Շարժումը ուրիշ վտանգներ ալ կը ներկայացնէ, քանի որ Խ. Միութիւնը արտակարգ հաճոյակատարութիւն ցոյց կու տայ, զէնք ճարելու համար, ուղղակի կամ իր արբանեակներուն միջոցաւ :

Ուրիշ խօսքով՝ խաղաղ թափանցում դէպի Արեւելք :

Դեռ վարագոյրը ամբողջովին բացուած չէ, ազդեցութեան պայքարի եւ այս նոր մրցակցութեան վրայ որ կրնայ շատ հեռուները հասնիլ :

... Դժբախտաբար, երբ ամբողջ երկիրներ կրակին հետ կը խաղան Միջին Արեւելքի մէջ, նիհատ մը սկսած է հայկական ճակատին վրայ, առաջնորդութեամբ խումբ մը դիմակաւոր դաւադիրներու, ալեկոծելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի տարագիր բազմութիւնները:

Նորէն զառիթափի մը վրայ կանգնած ենք: Ո՞ր զանգը հնչեցնել ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ՃՇԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՍԱՐԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

•

ԵԹԷ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԲԱՐԴԱՆԱՅ

Վաղը, կիրակի, տեղի կ'ունենայ Սարի հանրաքուէն, աւելի քան հազար չէզոք դիտողներու հսկողութեան տակ, ճշդելու համար Սարի շրջանին ճակատագիրը : Այդ երկրամասին բնակիչները «այո» կամ «ոչ» պիտի պատասխանեն, ընդունելով կամ մերժելով եւրոպականացման ծրագիրը որուն մասին անցեալ տարի համաձայնութիւն մը կնքած էին Ֆրանսա եւ արեւմտեան Գերմանիան:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ անձկութեամբ կը սպասեն քուէարկութեան արդիւնքին, որ կրնայ ազդել ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց վրայ :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Անթուան Փինէ, առջի օր զեկուցում տալով Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ յանուն կառավարութեան.

— Ոմանց կողմէ Սարի մէջ մղուած պայքարին ձեւափոխումը կը ձգտի խեղաթիւրել կիրակի օրուան քուէարկութեան բուն իմաստը: Սարի բնակիչները պարտաւոր են արտայայտուիլ ամենայն ազատութեամբ եւ յստակութեամբ : Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ խեղաթիւրեն իր դիտումները եւ կարգ մը էական կէտեր:

1. Ինչպէս յայտարարուած է Լիւքսէնպուրկի զեկոյցով, 1954 Հոկտ. 23ի համաձայնութիւնը էական տարր մը կը կազմէ ֆրանքօ-գերման գործակցութեան եւ եւրոպական վերաշինութեան քաղաքականութեան: Սարի եւրոպական կարգուսարքը պէտք է ամրապնդէ ազատ ազգերու յարակցութիւնը եւ միութիւնը : Ատով իսկ, ան պիտի նպաստէ տեւական խաղաղութեան մը հաստատման: Այդ համաձայնութիւնը կը տրամադրէ ընտրութիւն մը կատարել գործակցութեան եւ պառակտումի միջեւ :

2. Շնորհիւ եւրոպականացման կարգուսարքին: Սարի շրջանը պիտի մնայ փոխանակ պառակտուելու եւ այսպէս վճռական դեր մը պիտի կատարէ արեւմտեան համերաշխութեան զօրացման մէջ : Անհրաժեշտ է որ այս դերը կատարէ ազատօրէն: Եւ ազատօրէն պէտք է տայ իր քուէն, հակառակ բոլոր ճնշումներուն : Ֆրանսական կառավարութիւնը անհրաժեշտ գտնելով եւրոպականացման կարգուսարքը, երբեք որեւէ ճնշում պիտի չբանեցնէ Սարցիներու ազատ վճիռին վրայ :

3. Հոկտ. 23ին, Սարի բնակիչները պիտի ընտրեն եւրոպականացման կարգուսարքը եւ կամ ներկայ գոյավիճակին պահպանումը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այն ենթադրութիւնները թէ տարբեր լուծում մը կրնայ նախատեսուիլ, եթէ մերժուի եւրոպականացման կարգուսարքը: Հինգ տարուան ճիգերէ վերջ կնքուած եւ երկու պետութեանց խորհրդարաններուն կողմէ վաւերացուած համաձայնութեան մը մերժումը անկարելի կը դարձնէ նոր բանակցութիւն որեւէ կառավարութեան եւ որեւէ խորհրդարանի համար :

4. Հոկտ. 23ի համաձայնութիւնը կը նախատեսէ ընդլայնում տնտեսական յարաբերութեանց Սարի եւ դաշնակցային Հանրապետութեան միջեւ (արեւմտեան Գերմանիա): Այդ մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին 1956 Փետրուարին:

5. Հոկտ. 23ի համաձայնութիւնը եւրոպայի վերատեսուչին կը յանձնէ պատրաստել Սարի մասնակցութիւնը հասարակաց պաշտպանութեան մէջ, արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան շրջանակին մէջ: Հետեւաբար սուտ է թէ Սարցիները կրնան ուեւէ ատեն զինուորագրուիլ Ֆրանսական բանակին մէջ եւ անհեթեթ է ըսել թէ կրնան Հիւս. Ափրիկէ ղրկուիլ :

5. Հոկտ. 23ի համաձայնութիւնը զարգացման ամենալայն հեռանկարներ պիտի բանայ Սարի համար :

Վարչապետն ալ հաւանութիւն յայտնեց Պ. Փինէի այս յայտարարութեան :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, որ տակաւին հիւանդ է, անգամ մը եւս յորդոր կարդաց Սարցիներուն որ քուէ տան եւրոպականացման ծրագրին: Այս առթիւ գոհունակութիւն յայտնեց Պ. Փինէի յայտարարութեան համար եւ աւելցուց.— «Անկեղծօրէն կը յուսամ թէ Սարի ժողովուրդը իմաստուն վճիռ մը պիտի արձակէ, նկատի առնելով պարագաները եւ բոլոր տեսակէտները :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆ ԱԼ ...

Ուրեմն, իմացաք որ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը բռնագրաւած է Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին հանդիպակաց պարտէզը եւ շրջակայ հողերը, ապարթմաններ շինելու համար :

Ուշադրութեամբ կարդացի՞ք Պոլսոյ կուսակալ – քաղաքապետին յայտարարութիւնը, ի պատասխան իրեն ուղղուած հարցումի մը.

— Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ որ այդ պարտէզը Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին սեփականութիւնը չէ: Քաղաքապետութիւնը որոշուած է ամբողջ այդ շրջանը յատկացնել արդիական շինութեանց : Ես մեր հիւանդանոցը, իմ հիւանդանոցս կը նկատեմ Ս. Փրկիչը: Այդ հողին փոխարէն ես պատրաստ եմ ուրիշ հողամաս մը յատկացնելու հիւանդանոցին :

Շատեր կը վկայեն թէ կուսակալը, փրոֆ. Կէօքայ, Գարեգին պատրիարքին մտերիմ բարեկամն է եւ յաճախ բարեացակամութեան հաւաստիքներ տուած է :

Արդ, պարզ տրամաբանութեան չի՞ հակասեր իր պատասխանը:

Եթէ այդ պարտէզը, որ ունի 2500քառ. մեթր տարածութիւն, Ազգ. Հիւանդանոցին սեփականութիւնը չէ, կուսակալ – քաղաքապետը ինչո՞ւ կը խոստանայ ուրիշ հող մը յատկացնել:

Ուրեմն, կ'ընդունի որ եղածը բռնագրաւում է. հետեւաբար կառավարութիւնը պարտաւոր է հատուցում տալ :

Պոլսոյ Ժամանակը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.—

Քաղաքապետութիւնը կ'առարկէ թէ այդ հողամասը ժամանակին գերեզմանատուն եղած է եւ այժմ լքեալ գոյք ըլլալով, կը պատկանի քաղաքապետութեան:

Մինչդեռ, Ազգ. Հիւանդանոցի արձանագրութեանց մէջ նոյն հողամասը համարուած է արտ եւ դաշտ (պոսթան, թարլա):

Յետոյ, 1949ին կատարուած արձանագրութեամբ, կալուածական վարչութիւնը (Քատասթր) գերեզմանատան խօսք չըներ :

Եւ վերջապէս, 1878 – 79ին երկաթուղիներու ընկերութիւնը Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան դիմելով հող գնած է այդ պարտէզէն, իսկ 1936ին անհրաժեշտ յայտարարութիւնը տրուած է կալուածական վարչութեան, ճշդելու համար հողին սեփականատիրութիւնը :

— Անշուշտ այս փաստերը բաւական են, որպէս զի Գարեգին պատրիարքին բարեկամը սրբագրէ կատարուած անիրաւութիւնը :

= Դու միայն կաս յԵրուսաղէմ ...

Վերջին լուրերու համաձայն, շինութեանց յանձնառուն յառաջ կը տանի պարտէզին պատերուն փլուզման գործը եւ մօտերս պիտի սկսին նաեւ պեղումները:

Այսպէս, անգամ մը եւս պիտի թաղուին բարեացակամութեան հաւաստիքները, Հիւանդանոցի պարտէզին պատերուն տակ ...

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, վարչապետը ծրագիր մը յղացած է, նոր ընտրութիւններ կատարելու համար, Ազգ. Ժողովի պաշտօնավարութեան շրջանին պայմանաժամէն առաջ: Նախարարական խորհուրդը երէկ մանրամասնօրէն քննեց այս խնդիրը :

Սովորական կարգով, նոր ընտրութիւնները պէտք է կատարուին 1956 Յունիսին: Առաջարկներ եղած են աւելի կանուխ կատարելու, այս տարուան նոյեմբերի վերջը կամ դեկտեմբերի սկիզբը: Շատ մը երեսփոխաններ հակառակ են ժամանակէն առաջ լուծելու Ազգ. Ժողովը: Վարչապետը լրագրական ասուլիսի մը միջոցին յայտարարեց թէ Թուականի փոփոխութեան խնդիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդին կողմէ: Եւ մերժեց ուրիշ տեղեկութիւն տալ կամ իր անձնական կարծիքը յայտնել :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՐՇԵԼԻ ԿԵՂԾԻՔԸ

Վերջին պահուն հասած «Յուսաբեր»ը (17 Հոկտ.) արդար ուժգնութեամբ ձաղկելով Պէյրութի «Արարատ» լրագրին զարշելի կեղծիքը՝ իբրեւ թէ «ականաւոր Դաշնակցականի մը» կողմէ ղրկուած շինծու շրջաբերականի մը մասին, կ'եզրակացնէ .

— «Վճռաբար կը յայտարարենք որ առաջին տողէն մինչեւ վերջին տողը ՍՈՒՏ է, ՇԻՆԾՈՒ ԵՒ ԿԵՂԾ — ոչ միայն իր բովանդակութեամբ, ոճով ու լեզուով — Եասեաններու կուսակից օրգանին այս աղտոտ լաթը:

Բաւական է ըսել որ 65ամեայ Դաշնակցութեան բովանդակ դիւանին մէջ կարելի չէ գտնել ոչ իսկ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ թուղթ, որուն տակ ձախէն ստորագրուած ըլլայ «Գետափ» (չակերտներու մէջ), իսկ աջէն՝ ԳՈՐԾԱՎԱՐ :

Եասեաններու հոգեկից եւ գործակից չդառնալու համար, «Արարատ» պարտաւոր է տալ ԱՆՈՒՆԸ այն Դաշնակցականին, որ «գաղտնի փաստաթուղթերը» իրեն դրկած է «կցեալ նամակով մը»:

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ» :

ՏԻՐՈՒՆԻ.— ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Պատահաբար կ'իմանանք իր մահը, Մարսէյլէն ղրկուած երկու ցաւակցութիւններով :

Մեր դժբախտ բարեկամը Տէսին փոխադրուած էր աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր իր կնոջը հետ: Քանի մը ամիս առաջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բաւական ծանր վիճակի մէջ: Երկար ատենէ ի վեր լուր չունէինք եւ խորապէս կը զարմանանք որ ցարդ ոչ մահազդ, ոչ ալ որեւէ նամակ ստացած ենք Տէսինէն :

Կը սպասենք մանրամասնութեանց, աւելի երկար խօսելու համար: Մեր խորին ցաւակցութիւնները՝ Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ Հոկտ. 20ին ստորագրեցին զինակցութեան դաշինքը, որ կը տրամադրէ միացեալ զինուորական հրամանատարութեանց: Եթէ յարձակում կատարուի երկու երկիրներէն մէկուն դէմ, պիտի համարուի յարձակում երկուքին դէմ :

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅԷՆ

●

Իննսունական թուականներուն, ծածուկ միջոցներով Վան կը բերէին, մեր յեղափոխական առաջին թերթերէն օրինակներ, Ժընեւէն՝ «Դրօշակ»ը, եւ Մարսիլիայէն՝ Փորթուգալեանի «Արմենիա»ն:

Հազիւ քանի մը բախտաւորներ կրնային ձեռք անցընել: Երբեմն մաշած եւ վստահելի ընկերներ քով քովի, հետաքրքրութեամբ կը կարդային եւ թերթը ձեռքէ ձեռք, թաղէ թաղ, շրջան կ՚ընէր երիտասարդութեան մէջ:

Ուշադրութիւնս գրաւած էր «Դրօշակ»ի նուրբ, ընտիր եւ խշխշուն թուղթը եւ մաքուր տպագրութիւնը: Ճիշդ յիշեցնող ներկայիս անգլիական Ս. Գէորգի պատկերով սթերլինի այդ «հրաշագործ» թուղթը:

Ընդհակառակն, խեղճուկ էր «Արմենիա»յի թէ թուղթը եւ թէ տիպն ու տառը՝ մելանը անգոյն: Ներկայիս, երբեմն Հայաստանէն հոս հասած կարգ մը թերթերու թուղթին ու մելանին պէս՝ թեթեւ եւ աժգոյն:

Տարիներ վերջ երբ Տրապիզոն հօրեղբօրս կը հանդիպէի եւ իր թղթակցութիւններուն մաքուր, անսխալ եւ լաւ շարադրուած նամակներուն համար իմ զարմանքս կը յայտնէի՝ թէ ո՞ւրկէ ուսած էր այնքան լաւ գրել.

— Փորթուգալեանէն, կը պատասխանէր: Ինքը եղած էր Մարսիլիա եւ իբրեւ գրաշար եւ օգնական աշխատած էր Փորթուգալեանի հետ՝ «Արմենիա»յի հրատարակութեան գործին:

«Կ՚ապրէինք չէնքի մը Եըրդ յարկը, խեղճուկ եւ զրկանքով, յաճախ մեր սնունդէն խնայելով, կը յաջողցնէինք թերթին լոյս տեսնելուն, երբեմն հազիւ հաց եւ խաշած չոր լուբիա ունէինք որպէս սնունդ. թերթի համար մեր գործածած նիւթերն ալ, լուբիայի պէս աժանագին ստիպուած էինք գործածել»:

Փորթուգալեան, Վանի ժամանակակից պատմութեան, մշակոյթի եւ յեղափոխութեան առաջին սերմնացանը ութսունական թուականներուն, իր Վանէն աքսորուելէն վերջ, հաստատուեցաւ Մարսիլիա եւ հոն զրկանքով իր «Արմենիա»ն հրատարակեց 1885 – 1921, մինչեւ իր մահը: Ան իր հեռաւոր մենաստանէն երգեց իր սրտառուչ երգը....

Թէպէտ վտար բաղէ բաղած կամ թափառ.
Բախտն ու մարդիկ զիս կը հալածեն անգթաբար,
Վտարանդի, թէպէտ դառն են այս օրեր,
Օր մ՚ալ կուգայ նպատակիդ ես հասնել..:

Այս տխուր երգը, տխուր եղանակով, երկար տարիներ վանեցոց սիրած երգը եղաւ:

Ցայտնի գրագէտ – հրապարակագիր, Լեւոն Փաշալեան, ինքնայատուկ գեղեցիկ ոճով կը նկարագրէ Լոնտոն հրատարակած իր «Մասիս» ամսաթերթի ծանր պայմաններու մէջ հրատարակելու պատմութիւնը:

« Պաղարիւն եւ խստապահանջ Միթըր Ճոնսի տպարանին մէջ կը տպէի թերթս, որ միշտ դժգոհ էր եւ խոժոռ՝ վարձքը կանոնաւոր չկրնալ վճարելուս համար:

« Ես թերթիս թէ խմբագիրը, թէ գրաշարը, թէ բեռնակիրը, թէ ցրուիչը եւ թէ առաքողն էի:

« Անձրեւոտ օր մը, երբ լոյս տեսնելիք թերթիս շարուած գիրերու արկղիկները դրուած էր հին եւ խարխուլ ձեռնակառքի մը վրայ, ինքս ալ լծուած, լպրծուն զառիվերէն կը քաշէի, յաճախ վախով ետեւս նայելով, երերացող կառքիս խարխուլ անիւները դիտելով՝ թէ ուր է որ կառքը կը տապալի եւ գիրերը կը թափին: Վախ մըն ալ՝ Մստըր Ճոնսին հանդիպելս՝ նորէն իր յետնեալ պահանջները պիտի յիշեցնէր:

«Ըստ այն օրուան տարազին, ես ալ հագած էի երկար սեւ «ռըտէնկոթ» մը եւ գլուխս «սիլինտըր» գլխարկ դրած:

«Պահ մը կեցայ, գլխարկս հանեցի, քրտինքս սրբեցի եւ վերջապէս քաշքշելով կառքը, անվնաս, մինչեւ զառիվեր՝ տպարան հասցուցի: Մստըր Ճոնս, որ հեռուէն ինծ դիտած էր, դիմացս ելաւ, այս անգամ սիրալիր եւ խնդումերես, Մստըր Փաշալեան, ըսաւ, քանի որ դուն այսքան աշխատասէր ես եւ քրտինք թափելով քու թերթդ կը հրատարակես, ասկէ վերջ քեզմէ դրամ չեմ պահանջեր, կը վճարես երբ հնարաւորութիւն կ՚ունենաս»:

Հայ թերթեր, հայ մամուլ, անհատական թէ կուսակցական, մեծադոյն մասը՝ քիչ բացառութեամբ՝ ծնած են երկունքով, բայց ապրած, մեծցած, տեւական զարգացած են, մեծ աշխատութեամբ ու յարատեւ ջանքերով: Շատերն ունին իրենց գոյութեան շրջանին դրուագներ, պատմութիւններ:

Սխալած չեմ ըլլար՝ եթէ ըսեմ՝ միակ բացառութիւն հայ լրագրութեան պատմութեան մէջ՝ Բ. Քէչեանը եղաւ: «Բիւզանդիոն»ի տէր եւ տնօրէն, կեսարացի «գործի մարդ»ու դիտակցութեամբ, 1896–1915, քսան տարուան շրջանի մէջ՝ մօտէն խրագեկներ կ՚ըսէին թէ, դիզած էր 15 հազար ոսկիի հարստութիւն մը: Ըսենք թէ իր հետ կ՚աշխատէին նաեւ իր զաւակները, Աշոտ, Պարոյր եւ Արամը:

Տնտեսական պայմաններէն աւելի, հայ մամուլի ազատ զարգացման արգելքները, քաղաքական պատճառներն էին, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ. տիրող ծանր ռէժիմը, խիստ գրաքննութեան քմահաճ արգելքները:

Թերթի արտօնատէրեր ստիպուած էին, պահեստի համար կամ՝ ինչպէս կ՚ըսեն, « սեւ օրուան համար», այլ անուններով թերթերու արտօնագրեր ունենալ, եւ եթէ օր մը թերթը դադրեցնէին, յաջորդ օր թերթը լոյս կը տեսնէր նոր անունով, մինչեւ որ պատիժի պայմանաժամը լրանար:

1909 – 1915, «Ազատամարտ» տասնեւմէկ անգամ խափանուեցաւ՝ այն ալ սահմանադրական կառավարութեան օրերուն: Յաջորդ օրը թերթը լոյս կը տեսնէր՝ «Առաջամարտ», «Արդարամարտ», «Բագին», «Բիւթանիա», «Ազդակ», «Մեղու», «Շանթ» անուններով, մինչեւ որ նորէն դառնար «Ազատամարտ», իսկ պատերազմէն վերջ՝ «Ճակատամարտ»:

Երկունքով ծնած, չարքաշ, զրկանքով մեծցած է նաեւ մեր «Արմենիա»ն, սակայն այսօր «Այր կատարեալ» եղած է:

Քսանըհինգ տարի առաջ, երբ գաղութը դեռ նոր էր, երբ դեռ եկեղեցի, դպրոցներ չունէինք, քանի մը նորեկ գաղթական երիտասարդներ, նիւթապէս տկար, կամքով զօրաւոր եւ ինքնավստահ, կ՚ուզեն հիմնել հայերէն թերթ մը: Մաղքեաններու, Թահթաճեաններու եւ ընկերներու ջանքերով եւ աշխատութեամբ, լոյս կը տեսնէ շաբաթաթերթ «Արմենիա»ն, որ այսօր արտասահմանի օրաթերթերու առաջին շարքին կը մնայ: Իր խմբագրականները յաճախ կ՚արտատպուին մեր օրաթերթերուն մէջ:

Յաճախ գրուած է եւ խօսուած, թէ Հայերս, թերթ, ընթերցում չենք սիրեր, թէ մշակութային տեսակէտով ուրիշներէ յետամնաց ենք: Սակայն փաստեր եւ թիւեր հակառակը կը ցուցնեն:

Կա՞ն օրինակներ, որ 3–4 միլիոնոց ժողովուրդ մը, եւրոպացի թէ ասիացի, ուր տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս աննպաստ պայմաններու մէջ՝ 150–160տարուան ընթացքին, սկսեալ 1794էն, մեր լրագրական առաջին թուականէն մինչեւ մեր օրերը, ունենայ մօտ 1050 անուններով հրատարակուած թերթ.թէեւ անոնցմէ շատեր նորէն տնտեսական, քաղաքական պատճառներով կարճ կեանք ունեցած ըլլան:

Վիէննայի Մխիթարեան հայրերէն Հ. Ռափայէլ Կարապետեան կազմած է«Լիակատար Ցուցակ Հայ Լրագիրներու» գործ մը՝ արդիւնք խղճամիտ եւ տքնաջան աշխատութեան:

Հ. Կարապետեան կուտայ Մխիթարեան Միաբանութեան թերթերու հաւաքածոներու մանրամասն ցանկը այբուբենական կարգով, զատ զատ անուններով եւ լոյս տեսած թուականէն մինչեւ դադրիլը (1794 – 1922):

Անկէ ետք, գաղթաշխարհի մէջ լոյս տեսած թերթերը հաշուելով՝ մօտաւորապէս 150, ընդհ. գումար կ՚ունենանք 1050 թերթ:

Բոլոր այս թերթերու լման հաւաքածոները աննշան բացառութեամբ կան ներկայիս Վիէննայի մատենադարանին մէջ:

Այցելուներ հիացումով կը դիտեն կազմուած, մեծ մեծ մատեաններու վերածուած, դասաւորուած եւ մարգարիտի պէս շարուած լեռնակուտակ հատորներ:

Տարիներու ընթացքին,նախապէս վախճանած վարդապետներ հաւաքածոն սկըսած, գործը յաջորդներուն թողած եւ կաթիլ կաթիլ հաւաքուած, գոյացած է այս հսկայ լուսամբարը:

Ուզեցէք մեր անդրանիկ թերթ, «Ազդարար»էն օրինակ մը, կամ Խրիմեանի Վարդապետ «Արծուի Վասպուրական» եւ կամ «Երկրագունդ» Մանչեսթրի, 1863ին լոյս տեսած: Վայրկենապէս, առանց փնտռտուքի կուտան ձեզ պահանջուած թերթերու այն թիւերը պարունակող մատեանը:

Պուէնոս Այրէս

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

ԽՄԲ.— Շատ ուշ ստացած ըլլալով այս գրութիւնը, հրատարակութեան կուտանք միայն այն մասերը որ կարգ մը նորութիւններ կը պարունակեն.—

Շաբաթներէ ի վեր մասնաւորաբար «Ցառաջ»ի մէջ լոյս կը տեսնեն շարք մը յօդուածներ Ս. Ղազարի ուխտագնացութեան մասին: Անոնց մէջ կը տեսնեմ շնորհաւորութեան խօսքեր կազմակերպիչներու ուղղուած:

Կ՚ուզէի քանի մը տողով բացատրել թէ ինչպէս եւ ինչու մտածեցի կազմակերպել այս ուխտագնացութիւնը:

Անցեալ տարի Զուիցերիա կը գտնուէինք: Փափաքեցայ անցնիլ Իտալիա, երթալ տեսնել մեր սիրելի Հ. Սահակ վարդապետը, որուն հետ շատ մը յիշատակներով կապուած եմ: Այս առիթով էր որ գացի Վենետիկ եւ առաջին անգամ ըլլալով այցելեցի Ս. Ղազարի Մենաստանը:

Երբ հասանք Վենետիկ, ժամանակը ուշ էր եւ պանդոկ մը գտնելու դժուարութեան առջեւ գտնուեցանք: Տեսնելով որ գիշերը կը մօտենայ, խորհեցայ հեռաձայնել Մ. Ռափայէլեան վարժարան եւ խնդրել վարդապետներէն որ սենեակ մը ճարեն Վենետիկի մէջ: Հեռաձայնին պատասխանեց Հ. Սահակ եւ ըսաւ թէ կը փափաքի մեզ հիւրընկալել դպրոցին մէջ: Ահա այսպէս է որ ճանչցայ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը: Նախկին պալատ մը, որու մասին աւելորդ է խօսիլ հոս, քանի որ շատեր խօսեցան ու գրեցին:

Այդ գիշերը երբ սեղանատուն մտանք ճաշելու համար, սեղաններուն շուրջ բոլորուած 30ի չափ երկսեռ հայրենակիցներ տեսայ: Մթնոլորտը տաք էր: Մխիթարեան քանի մը հայրերու հետ այս խումբ մը Հայերը ուրախ զուարթ կը խօսակցէին, անշուշտ հայերէն:

Հետաքրքրութեամբ հարցուցի Հ. Սահակի թէ ներկաները բոլորն ալ վարժարանին եւ կամ միաբանութեան բարեկամնե՞ր էին: Հ. Սահակ պատասխանեց.

— «Երբ մէկը կը ներկայանայ մէկը եւ հայերէն կը խօսի, ըսել է Հայ է: Ուրեմն այս անձերն ալ որ հայերէն կը խօսին, Հայեր են: Հայաստանի վանքերուն դուռները բաց եղած են ազգակից ճամբորդներուն համար: Մերինն ալ բաց է մեր հայրենակիցներուն համար»:

Հետեւեալ օրը, Հ. Սահակ մեզ առաջնորդեց Ս. Ղազար: Երբ շոգենաւէն ելայ եւ Ս. Ղազարի հողին վրայ դրի ոտքս, կարծեցի թէ Հայաստանի մէկ փոքր կղ-

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇԱՏԱԽԸ

●

Տիրող խոր լռութեան մէջ, Տէր Խաչօն խորանը բարձրացաւ:

Դողդոջուն աջով, Նազովրեցիի պատկերով քանդակուած խաչը բարձրացուց յուզուած, բայց, երիտասարդ արիւնով պատգամեց.

— Զինուորներ, հինգերորդ դարը կը կրկնուի այսօր: 1500 տարի առաջ, Կարմիր Վարդանը եւ Ղեւոնդ Երէցը, Աւարայրի դաշտին մէջ, Տղմուտ գետի եզերքը, անկրօն Յազկերտի դէմ մղեցին սրբազան պատերազմ, որպէսզի յաւերժական մնայ քրիստոնէական մեր սուրբ հաւատքը, անմար մնան մեր օճախները, կանգուն մնայ հայ ժողովուրդը:

Կարմիր Վարդանը իր հերոսական խիզախումով մեր Եկեղեցւոյ խնկելի սուրբերէն դարձաւ, իսկ հայ ժողովուրդը ապրեցաւ ու պիտի ապրի յաւիտեան:

Այսօրուան պայքարը կրօնականէն աւելի՝ գոյութեան պայքար է, մահ կամ ազատութիւն:

Տասնեւհինգ դար առաջ, մեր նախնիքը արհամարհեցին մահը: Նոյն հաւատքով պէտք է արհամարհենք նաեւ այսօր:

Ուրեմն, թող ձեզ հետ ըլլան Ղեւոնդ Երէցի, Աշտարակեցիի եւ Հայոց Հայրիկի սուրբ օրհնութիւնները:

Թող ձեզ հետ ըլլայ Կարմիր Վարդանի, Դաւիթ Բէկի, Ս. Աղբիւրի եւ անմահ Քրիստափորի կամքն ու հաւատքը:

Թող ձեզ հետ ըլլան ձեր արեան գնով վերապրող սերունդներու օրհնութիւններն ու հիացմունքի պաշտամունքը:

Ապա, ալեհեր քահանան ծնրադրեց, ապստամբ Շատախի ապայակոյտն ու մարտիկները կրօնական երկիւղածութեամբ մօտեցան հաղորդուելու:

Ամէնէն վերջ, կաղալով մօտեցաւ ծուռ Շամիրամը, որ իր ազիզ եղբայրներուն կերակուր բերելէն յետոյ, դեռ հեռացած չէր:

— Տէր հայր, ես հեթանոս եմ... Թոյլ տուր մէջքիդ կապուած աղոնակը համբուրեմ:

Արարողութիւնը աւարտած էր:

Մարտիկները տենդոտ կերպով սկսան իրենց իրերը դասաւորել, փամփշտակալներու գօտիները ամրացնել:

Ապա ծայր տուաւ հրաժեշտի եւ ողջագուրումի սիրազեղ խօսքեր:

Սուրհանդակ Զախօն, կռնակը տուած եկեղեցւոյ պատին, յուզմունքէն եւ հըրճուանքէն կ՚արտասուէր մանուկի մը նըման:

Համազիւղացի Ռէս Գէորգը, որ տարիներէ ի վեր դժտուած էր անուանի սուրհանդակին հետ, իշխանական շուքով անոր մօտեցաւ:

— Եկուր, սիրելի Կարապետ, եկուր հաշտուինք: Այսօրուընէ սկսեալ, ես ալ քեզ նման ազգի զինուոր եմ:

— Այսօր կը հաշտուիմ, Ռէս, որովհետեւ, Կոմիտէն կը հրամայէ... Բայց իմ երդումը, երդում է, երբ քու կովը իմ արտը մանէ, դարձեալ պոչը պիտի կտրեմ:

— Իսկ եթէ, իմ կովի փոխարէն քուկդ ըլլա՞յ...

Երկու հակառակորդները վերյիշեցին տարիներ առաջ պատահած զաւեշտական դէպքը, ու իրարու դիրկ նետուեցան:

Համբուրուելէ վերջ, Ռէս Գէորգը շեշտակի նայեցաւ Կարապետին թրջուած աչքերուն:

— Ինչո՞ւ երեխայի նման կ՚արտասուես սիրելի Կարապետ: Եթէ Շատախը փըրկուի, Հայաստանը դառնայ ազատ, բոլորս ալ պիտի ըլլանք հաւասար քաղաքացիներ:

— Ատոր համար չէ որ կուլամ, Ռէս: Քսան տարի սուրբ գաղափարին ծառայեցի, ամէնէն վտանգաւոր գործերու մէջ մտայ, բայց անէծքի նման յաւելուածական Զախօ անարգական անունը ինծմէ մնաց անբաժան:

Այսօր, ինծ կը զգամ երջանիկ, մօրս յիշատակը օրհնուած, որովհետեւ Պարոն Կոմիտէն աւազանիս անունով Կարապետ կոչեց զիս:

Անուանի Ռէսը խնդաց լիաթոք ու նահապետի մը վեհութեամբ դարձեալ գըրկեց «խելառ» Կարապետը ու համբուրեց եղբայրական գեղումով:

— Հը, տնաշէն, ինչո՞ւ ծեծուած երեխայի նման աչքերուս մէջ կը նայիս...

— Բաղիկ ջան, քեզ երախտապարտ եմ ...Դուն արդէօք եղար որ Զօչ Կոմիտէն ինծ դատէ... Մուրթլա բէկին իմ նուիրած հրացանը՝ Հայ – քրդական համերաշխութեան գրաւականն էր, որ սխալ ըմբռնուեցաւ...

— Սիրտդ «խարապ» մի անի, իմ ազիզ Գիւլամիր, մեր նուիրաբերած արիւնը պիտի ըլլայ մեր դատաւորը, իսկ գալիք սերունդները՝ արդար դատախազ:

— Բաղիկ ջան, Գիւլամիրը աչիր է, Գիւլամիրը գիտէ ինքզինքը դատել... Վաղը Սակ գիւղի պահակախումբի դէմ

վին կը գտնուիմ: Երբ այցելեցի դպրոցը, վանքը, Թանգարանը, գրադարանը, տպարանը եւ Հայկական եկեղեցին, այդ օրը ինծի համար կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրերէն մէկը եղաւ: Այդ վայրկեանին բարի նախանձ մը ունեցայ իմ բոլոր հայրենակիցներուս համար: Ոչ միայն Փարիզի, Ֆրանսայի միւս քաղաքներու Հայերու համար, այլ եւ աշխարհի բոլոր ազգակիցներուս: Խորհեցայ թէ ինչու անոնք ալ չգան եւ չվայելեն Ս. Ղազարը եւ տեսնեն Մեծն Մխիթարի եւ անոր յաջորդներուն գլուխ գործոցները: Այդ օրը խորհեցայ թէ, ամէն Հայ գոնէ մէկ անգամ, պէտք է տեսնէ Ս. Ղազարը:

Այդ օրն էր որ որոշեցի եւ ուխտեցի առաջին քայլն առնել կազմակերպելու համար խմբական ճամբորդութիւն մը, որպէսզի ամէնուն համար դիւրին ըլլայ տեսնել Մխիթարեան հայրերուն կղզին: Կ՚ուզէի յաջողութեամբ գլուխ հանել այս առաջին փորձը՝ որպէսզի ամէն տարի, շատ մը քաղաքներու մէջ՝ ազգակիցներու ուրիշ խումբեր ալ կարենային այցելել Ս. Ղազարի վանքը:

Փնտռեցի անուն մը՝ այս խմբական ճամբորդութեան համար: Ամէնէն յարմարն էր ուխտագնացութիւն բառը, Ազգային ուխտագնացութիւն: Անհրաժեշտ չէ նկարագրել ինչ որ կը տեսնենք այսօր Ս. Ղազարի մէջ, ոչ ալ Թուել անունները այն բազմաթիւ մատենագրականներուն, դըրագէտներուն, բանաստեղծներուն, հայագէտներուն ու գիտնականներուն, որոնք Մխիթարեաններու գործունէութեան փառաւոր անցեալը կը ներկայացընեն եւ որոնց մասին հատորներ գրուած են:

Ահա թէ ինչպէս գաղափարը յղացայ կազմակերպելու այս ուխտագնացութիւնը:

Ուխտագնացութեան այդ նուիրական օրը կ՚արժէր տեսնել մեր սիրելի Հայերը: Յուզիչ էր տեսարանը: Ներկաները կարգով գերեզմանի քարին շուրջը կը դառնային: Շատերը պաշտամունքով կը համբուրէին այն քարը, որուն տակ կը ննջէր Մեծն Մխիթար: Ոմանք իրենց Թաշկինակը կը քսէին քարին, ուրիշներ Թաշկինակը հոն կը Թողէին — հին սովորութիւն մը — եւ իրենց ձեռքովը կը սրբէին աչքերուն արցունքը: Տեսանք ազգակիցներ, որոնք իրենց Թաշկինակին մէջ ափ մը Ս. Ղազարի հողէն առած, կ՚ուզէին տանիլ միասին, հող մը որ ոչ միայն մեզի համար հայկական էր, այլ եւ իսկական Հայաստանի հող կը պարունակէր, որովհետեւ ժամանակին Խրիմեան Հայրիկ, Հայաստանէն՝ երկրին հողէն բերած էր ի յիշատակ Հ. Ալիշանի: Այդ հողը խառնուած Ս. Ղազարի հողին, հայացուցած է զայն բոլորովին:

Երբ վերադարձայ Փարիզ, առաջին գործս եղաւ գտնել մեր բարեկամը, Պ. Գրիգոր Ադամեան: Անոր յայտնեցի գաղափարս: Ինքն ալ համամիտ գտնուեցաւ եւ ուրախութեամբ գործի ձեռնարկեցինք: Անշուշտ շատ դժուարութեան առջեւ գտնուեցանք: Եկաւ օր մը ուր գրեթէ յուսահատեր էինք, երբ Հ. Սամուէլի քաջալերութեամբ եւ անոր Թանկագին օժանդակութեամբ հարթեցինք բոլոր դժուարութիւնները եւ յաջողութեամբ պսակուեցաւ մեր գործը: Երեք կազմակերպիչներ ուխտաւորները դէպի Ս. Ղազար առաջնորդեցինք: Մնացեալը գիտէք արդէն, քանի քանիներ գրեցին այս մասին:

Մեր հայրերը հպարտ էին հայ ըլլալնուն համար: Մենք ալ մեծով պզտիկով գոհ եւ երջանիկ էինք որ Հայեր ենք: Մեր տասը օրուան այդ ուխտագնացութիւնը ամրապնդեց մեր մէջ ազգային նախանձախնդրութիւնը եւ վերադարձանք Փարիզ, մեզի հետ բերելով անմոռանալի յիշատակներ:

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք Եշ. օր, Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիս. հրաժարած էր Քաղաք. ժողովին հետ: (Յաջորդ օրը 15 հոկտ. Գաւառ. ժողով գումարելով իր առին հրաժարականը):

Ստորեւ, անհրաժեշտ կը նկատենք հրատարակել հրաժարականին պատճէնը, որ կապ ունի Կիլիկիոյ կաթող. ընտրութեան յետաձգման եւ խաղ արք.ի բռնած դիրքին հետ.—

Յարգելի Տեարք,

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան յետաձգումը յայտարարող կաթ. տեղապահ Բարձր. Տ. Խադ Արք.ի Լիբանանի Հայոց առաջնորդին ուղարկած պաշտօնագրին եւ Մամուլին տրուած հաղորդագրութեան ստեղծած կացութիւնը քննելու համար, Ազգ. վարչութեան քաղաքական ժողովս Առաջնորդ Սրբազանի նախագահութեամբ բացառիկ նիստ գումարեց 11 Հոկտ. 1955, Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ազգ. Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ:

Յետ երկար խորհրդակցութեան, նկատի ունենալով ներկայացուած խնդրին կենսական կարեւորութիւնը եւ կացութեան բացառիկ փափկութիւնը, Քաղաքական ժողովս, որոշեց իր լրիւ կազմով անյապաղ հանդիպում մը ունենալ տեղապահ սրբազանին հետ:

Ժողովի վերջաւորութեան, ժողովականներու խսկ ներկայութեան առաջնորդ սրբազանը հեռաձայնով ստիպողական ունկնդրութիւն մը խնդրեց տեղապահ Սրբազանէն նոյն օրուան երեկոյեան ժամը վեցի համար: Նորին Սրբազնութիւնը դիւանապետին միջոցաւ պատասխանեց, թէ զբաղած է ու չի կրնար ընդունիլ ժողովի անդամները յիշեալ ժամուն: Ասոր վրայ, Առաջնորդ Սրբազանը յաջորդ օրուան համար խնդրեց ունկնդրութիւն մը, նկատի ունենալով խնդրին ծանրակշիռ հանգամանքը. պարձեալ դիւանապետին միջոցաւ տեղապահ սրբազանը յայտնեց, թէ ինք յետագային լուր պիտի տայ, թէ երբ պիտի ընդունէր ժողովի կազմը:

Կաթ. ընտրութեան յետաձգման հետեւանքով ստեղծուած այս սուր տագնապին հանդէպ Տեղ. Սրբազանին անլուրջ վերաբերմունքը եւ վարչութեան հետհանդիպում մը ունենալէ խուսափումը իսկապէս անիմանալի եւ անբացատրելի կը Թուին մեզի:

Բայց համբերութեամբ սպասեցինք մինչեւ 12 Հոկտեմբերի 1955 կ. վ. ժամը 6: Որեւէ ժամադրութիւն չտրուեցաւ մեզի. սակայն ամենաստոյգ կերպով տեղեկացանք եւ հաստատեցինք, թէ Տեղ. Սրբազանը նախորդ երեկոյ երբ կը մերժէր ժամադրութիւն տալ մեզի ոչ թէ զբաղում ունէր այլ՝ հանդստանալու պատրուակով վանքը կը ձգէր եւ խաղաղիկով կ՚երթար Պհամտուն իր ազգականներուն քով . . . :

Արտակարգօրէն փափուկ ներկայ կացութեան մէջ, երբ Կաթ. ընտրութեան այս երրորդ յետաձգումով խնդրոյ առարկայ կը դառնայ գաղութիս ներքին կեանքին փոթորկումը իր աղէտալի հետեւանքներով, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ պատմական Աթոռին ներկայ եւ ապագայ գոյութեան վտանգումով եւ երբ Քաղ. ժողովս խղճի պարտք կը նկատէ հանդիպում մը ունենալ Տեղապահին հետ, որպէս գլխաւոր եւ միակ պատասխանատու եւ դերակատար անձնաւորութեան, զարմանալի անպատասխանատուութեամբ մը Տեղ. Սրբազանը կը մերժէ մեզ ընդունիլ:

Տեղապահ Սրբազանին հետ մեր ունենալիք տեսակցութեան միակ նպատակն էր աւելի մօտէն տեղեկանալ այն պատճառներուն եւ կաթ. ընտրութեան յառաջ բերելիք «աղէտին եւ ողբերգութեան» մասին, որոնց նախատեսումով Սրբազանը յետաձգած էր ընտրութիւնը: Եւ նոյն ատեն խորհրդակցիլ՝ առաջքն առնելու համար այս անգամ կաթ. ընտրութեան յետաձգման առթիւ պատահելիք հաւանական եւ աւելի անախորժ դէպքերու, որոնք կրնային վրդովել Թեմական մեր ազգային կեանքը:

Թեմակալ Առաջնորդին եւ Ազգ. վարչութեան հանդէպ կաթ. տեղապահին ցոյց տուած այս վիրաւորական եւ անիրաւ վերաբերումին համար խորապէս վըրդովուած եւ ժողովուրդին ու պատմութեան առջեւ պատասխանատու չմնալու մտահոգութեամբ, պատկառելի Գաւառ. ժողովին կը ներկայացնենք մեր հաւաքական հրաժարականը խնդրելով որ Պատկ. Գաւառական կացութեան համապատասխան կարողի միջոցառումներու դիմէ բարձր պահելու համար Ազգ. իշխանութեան արժանապատուութիւնն ու հեղինակութիւնը, ինչպէս նաեւ փութացնելու կաթ. ընտրութիւնը մեր օրէնքներու սահմանին մէջ:

Հրաժարեալ Առաջնորդ ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿ.

Հրաժարեալ Քաղ. ժողով. — Ռուբէն Մավիսագալեան՝ ատենապետ, Ներսէս Ներսէսեան՝ Բ. ատենապետ, Տոքթ. Արամ Պաղտասարեան՝ ատենադպիր, Յակոբ Թերճանեան՝ խորհրդական, Օննիկ Ջերքէզեան՝ խորհրդական, Պօղոս Նաճարեան՝ խորհրդական:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՂՋԵՐԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ 15 Հոկտ. իրիկուն տեղի ունեցաւ Կապ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի միասնաբար կազմակերպած երեկոյթ-գինեձօնը, ընկեր Գէորգ եւ Տիկին Պայծառ Կոփոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Հաւաքուած էին ընկերներ, ընկերուհիներ, իրենց զաւակներով եւ բարեկամներով, ուրախ մթնոլորտի մը մէջ ողջերթ մաղթելու ճամբորդներուն, որոնք հաւասարապէս սիրուած էին մեր բոլորիս կողմէ:

Տիկին Պայծառ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ատենապետուհին, ընկեր Գէորգը երկար ատեն գործօն եւ յաճախ վարչութեան անդամ «Հայաստան» ենթակոմիտէին, հաւատարմօրէն ծառայած էին երկու կազմակերպութեանց եւ արժանացած յարգանքի: Դաշնակցութիւնը գիտէ գնահատել իր հաւատարիմ եւ զոհաբերող ընկերները:

Օրուան սեղանապետն էր ընկ. Սիմոն Աւտօեան, որ հանդէսը բացուած յայտարարելով, սկսաւ առիթներ ստեղծել ներկաները խանդավառելու համար: Առաջին խօսքը տրուեցաւ «Հայաստան»ի վարչութեան ներկայացուցիչ ընկ. Մ. Զօրպաճեանի, որ մանրամասնօրէն ներկայացուց Կոփոյեան ամոլին արժանիքները եւ բարի ճանապարհ մաղթեց: Օր. Ծլիս Յարութիւնեան արտասանեց Կ. Զարեանի ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնը: Ընկեր Պաղտասար դրուագ մը պատմեց իր եւ ընկեր Կոփոյեանի մանկութեան շրջանէն: Սեղանապետին առաջարկով սեղանակիցները երգեցին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Օր. Դեղձանիկ Էհրամճեան երգեց կովկասահայ նոր երգերէն: Ընկերներ Պետրոսեան, Ճանիկեան, Կ. Խօլեան, Ս. Յարութիւնեան, Ազգին, Պ. Ա. Խըրիմեան եւ ուրիշներ նոյնպէս գովեցին Կոփոյեան ամոլին օրինակելի ընթացքը եւ ողջերթ մաղթեցին: Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ երգուեցան ազգային եւ յեղափոխական երգեր: Խմբերգներուն հովուական սրինգով կը մասնակցէր ընկ. Ս. Յարութիւնեան:

Կէս գիշեր եղած էր արդէն, երբ սեղանակիցներու փափաքով Կոփոյեան ամոլը երգեց ողբացեալ ընկեր Մաղաքիա Ասլանեանի (Բարգէն քահանայ) սիրած երգը, Անդրանիկին նուիրուած:

Ապա խօսք տրուեցաւ մեկնող ընկերոջ, Գէորգ Կոփոյեանի, որ կարգաց գրաւոր ճառ մը, ուր շնորհակալութիւն յայտնելով, կ՚ըսէր.— «Բիւրաւորներ ոչ միայն իրենց նիւթականը, այլեւ իրենց կեանքը զոհած են ի նպաստ մեր բազմաչարչար ժողովուրդին փրկութեան: Եթէ բան մը ըրած ենք, կինս Կ. Խաչին, ես՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայու մեր տարրական պարտականութիւնն է որ կատարած ենք եւ այն ալ թերի, զանազան պատճառներով, որոնք ձեզի ծանօթ են, մասնաւորապէս իմ երկարատեւ հիւանդութիւնս: Կրնաք վստահ ըլլալ թէ ուր ալ գտնուինք պիտի շարունակենք մեր գործը. միշտ ի նպաստ մեր ազգային շահերու»:

Ապա ընկերը յայտարարեց թէ հետեւեալ համեստ նուէրները կ՚ընէ.— Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին երկու հազար ֆրանք, Սէն Ժերոմի դպրոցին երկու հազար, Մարսէյլի Համազգայինին երկու հազար, «Յառաջ»ի բարգաւաճման երկու հազար, Քղիի Հայր. Միութեան երկու հազար: Ընդհ. գումար տասը հազար ֆր:

Օրինակելի զոհողութիւն մը բանուոր եւ երկար ատեն հիւանդութենէ տառապած ընկերոջ մը կողմէ:

Ամէնէն վերջ, յոտնկայս երգուեցան «Մշակ բանուոր»ը եւ ներկաները ցրուեցան բարձր տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

պիտի երթամ . . . Եկուր քեզ համբուրեմ . .

— Մալխաս, ինծմէ վշտացա՞ծ ես . . . :

— Անշուշտ, սիրելի Կարօ, անակնկալ կերպով ձգեցիր մեր գիւղի նորաբաց դպրոցը ու հեռացար:

— Պարտականութեան ու կարգապահութեան գիտակցութիւնը Թոյլ չտուաւ որ քեզ հրաժեշտ տայի, սիրելի Մալխաս: Եկուր քեզ համբուրեմ: Վաղը երբ Հայաստանը դառնայ անկախ, դարձեալ ձեր գիւղը պիտի գամ ուսուցչութիւն ընելու:

— Ես ալ, բացուելիք դպրոցին տնտեսը պիտի դառնամ. փղձկեցաւ գեղջուկ հայդուկը. եւ ուսուցիչ Կարոյի գիրկը նետուեցաւ:

Պատանի Արշակը, վարդ ժպիտը դէմքին, մօտեցաւ Տինոսին.

— Հօրեղբայր, այսօր, 1915 Մարտ 29 է, չմոռնաս Աւետարանիդ մէջ գրելու:

Սուլիչի ձայնը վերջ տուաւ սիրտերու յորդահոս զեղումներուն:

Գիշերուան խաւարի մէջէն, դէպի Թշնամիի պահականոցները եւ սահմանուած դիրքերը սուրացին Ապրիլեան դիւցազնամարտը կերտող Մարտական Շատախի ապատամբ կորիւնները:

ՏԻԳՐԱՆ ԱՒԱԳԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Ընտրութեանց մասնակցելու համար, ինչ խորհրդակցութիւն ունեցաք:

— Որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել:

— Մի կմկմաք, Ճավիտ պէյ, խուսափողական խօսքերը անօգուտ են: Ես պիտի ըսեմ որ այդ ընտրութիւնները պատրուակ ընելով, դուք ուզեցիք Իթթիհատական ձեր կարգ մը ընկերները Ազգ. ժողով մտցնել: Ահաւասիկ ձեր ընկերներէն Րահմի պէյ այս պարագան հաստատող նամակ մը ունի: Պիտի կարդանք:

Կարդացուեցաւ Րահմիի այդ նամակը որ կ՚ըսէր.— Աշխատեցէք, Շիւքրիւ պէյի երեսփոխանութիւնը ապահովուած է Իզմիրէն, դուք ալ ջանացէք տարբեր շըրջաններ ապահովել ձեզի:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք այս նամակին, Ճավիտ պէյ:

— Ինծի հետ կապ չունի:

— Այն օրերուն ուր դուք այդ որոշումը կուտայիք, ձեր ընկերը, Րահմի պէյ, Սարը Էֆէ Էտիպի յանձնարարութիւններ կ՚ընէր մահափորձի մասին:

— Ատկէ ալ տեղեկութիւն չունիմ:

— Անշուշտ չունիք, բայց ես գործին գաղտնիքը եւ էութիւնը կը յիշեցնեմ ձեզի: Մէկ կողմէ երեսփոխան ըլլալ կ՚ուզէք, հայրենիքին պաշտպանութեան մարմինին մէջ կը մտնէք, եւ միւս կողմէ որ եւ է տեղեկութիւն չէք ունենար:

— Այդպէս է:

ՀԱԼԱՃԵԱՆ, ՈՍԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՍԱՍՈՒՆ ԷՖ. ՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Նախագահ Ալի պէյ պայրոյթով նայեցաւ եւ հարցուց Ճավիտ պէյի.

— Ձեր գրութիւններուն մէջ կարգ մը Հայերու հետ Թղթակցութիւններ ալ կան, որո՞նք են այս Հայերը:

Ճավիտ պէյ.— Այդ Հայերն են նախկին ելմտական նախարար Հալաճեան եւ Թղթատարական նախարար Ոսկան էֆէնտի Մարտիկեան: Հալաճեան էֆէնտիի հետ կը Թղթակցէի հանրային պարտքի վարչութեան վերաբերեալ գործերու համար, իսկ Ոսկան էֆէնտիի հետ ալ հեռագրական եւ Թղթատարական գործերու մասին:

— Ձեր նամակներուն մէջ Սասուն էֆէնտիի մը մասին ալ կը խօսուի, այդ ո՞վ է:

— Այդպիսի մէկուն հետ Թղթակցութիւն չունիմ:

— Մի ուրանար, Ճավիտ պէյ, ահաւասիկ նամակը:

(Շար.)

Անոնք որ համաձայն են թուականը փոխելու, կ'ըսեն թէ անհրաժեշտ է նոր ընտրութիւններ կատարել անյապաղ, քաղաքական մթնոլորտը պայծառացնելու համար : Պ. Ֆորի մեծամասնութիւնը կազմալուծուած է այժմ : Ներկայ պարագաներուն մէջ դահլիճին անկումը պարզապէս ժամանակի խնդիր կը համարուի : Եթէ էտ. Ֆոր իյնայ, դժուար պիտի ըլլայ գտնել ուրիշ թեկնածու մը որ յանձն առնէ դահլիճ կազմել ընտրութիւններէն առաջ :

× Վարչապետը լրացուց դահլիճին կազմը, պաշտօնի կոչելով երեք նոր նախարարներ :

× Մարոքի համար նշանակուած վարչապետը, Պէն Սլիման, երկու օր եւս յետաձգեց իր պատասխանը :

× Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին թէ Մարոքի եւ թէ Ալժերիոյ զանազան մասերուն մէջ : Ալժերիոյ ըմբոստները յարձակում գործեցին Հարաւային Թունուզի փոսֆատի հանքերուն վրայ, սպաննելով երեք Ֆրանսացիներ :

ՊԱՏԱՆԻ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Կիպրոսի դպրոցական աշակերտներն անգամ պղծուած են յեղափոխական շարժումներէն : Այս առթիւ իբրեւ փաստ կը յիշեն հետեւեալ դէպքը .—

Լառնաքայի դպրոցական վերամուտին առթիւ, ուր ներկայ էր յունական հիւպատոսը, երբ տնօրէնը ճառ մը կը խօսէր, հանդիսականները պատերուն վրայ կարդացին հետեւեալ վերտառութիւնները .— «Մահ մառեշալ Հարտինկի» (Կիպրոսի նոր կուսակալը), «Անգլիական զէնքերը չեն վախցներ մեզ», «Աշակերտներ, դէպի պանէշ», «Մէկ ժամուան ազատութիւնը աւելի լաւ է քան քառասուն տարուան գերութիւնը» :

Քանի մը տղաք, 15էն 17 տարեկան, խոստովանեցան թէ յեղ. կոմիտէին թռուցիկները ցրուած են : Իւրաքանչիւրը մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Ամէնքն ալ ազգային հերոսներ կը նկատեն իրենք զիրենք : Նիկոսիոյ դատաւորն ալ յայտարարեց թէ միշտ նկատի կ'առնեն տղոց տարիքը, բայց ստիպուած են գործադրել օրէնքը . վասն զի մտիկ չեն ըներ մեր ազդարարութիւնները : «Էօքա»ն (յեղ. կոմիտէն) կանոնաւորապէս կ'օգտագործէ այս տղաքը :

× Առջի օր Ֆամակուսթա քաղաքին մէջ ցոյց մը սարքեցին երկու հազար յոյն աշակերտներ, երբ անգլիացի զինուորներ կը խուզարկէին տուները, զէնք փնտռելու համար : Աշակերտները դպրոցներէն դուրս խուժելով թշնամական նշանախօսքեր արտասանեցին : Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը սպառնաց, եւ աշակերտները դասարան վերադարձան, միշտ նոյն խօսքերը արտասանելով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1933էն Ի ՎԵՐ առաջին անգամ ըլլալով, արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանը նիստ գումարեց Պերլինի արեւմտեան շրջանին մէջ :

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐՈՒ մասնակի գործադուլ մը տեղի ունեցաւ երէկ, ուրբաթ, 24 ժամուան համար : Փարիզի մէջ կան 12 հազար շարժավարներ (շոֆէօռ), որոնց կէսը անհատ ձեռնարկուներ են եւ ունին իրենց սեփական կառքերը : Միւսները կը բանին ի հաշիւ ընկերութեանց, աշխատավարձք ստանալով : Գործադուլը սարքած էր Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը :

ԳՐԱԳԷՏ ԺԱՆ ՔՈՔԹՕ հինգշաբթի օր պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիային մէջ, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ : Ներկայ էին երկու թագուհիներ եւ բազմաթիւ ծանօթ անձնաւորութիւններ : Իր ճառէն վերջ, ընդունելութեան ճառը արտասանեց յանուն Ակադեմիային Անտրէ Մորուա :

6000 ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐ որոշեցին գործադուլ յայտարարել Գշ. օրէն սկսեալ, անսահման ժամանակով : Բանտերուն դուռները ամբողջապէս պիտի փակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ : Ոչ մէկ փոխադրութիւն բանտերէն դէպի դատարանները : Այցելութիւններն ալ արգիլուած են :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ .— Չորեքշաբթի օր Ֆրանսական ֆութպոլի ազգային խումբը մեկնեցաւ Մոսկուա, ուր կիրակի օր պիտի խաղայ Դինամոյի դէմ : Առաջին անգամ է որ Ֆրանսան եւ Խ. Միութիւնը իրարու կը հանդիպին ֆութպոլի դաշտի մը վրայ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 23ին, Ռիւ Ժէյի սրահը : Ժամը 16ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆ - ԿԻՒԼԵԱՆ :

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան պարախումբին, կենդանի պատկեր, երգ, ազգային տարազներով պատկերաւոր պարեր եւ արտասանութիւններ :

Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ

Միութեան տարեկան թատերա - գեղարուեստական պարահանդէսը, շաբաթ, 22հոկտեմբեր, ժամը20·30էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին սրահը, մէթրօ Մէրի տ'Իսի :

Թատերական բաժին :

Մուրատի դէպի Կովկաս անցքէն դրուագ մը, ղեկավարութեամբ՝

Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներ, ԺԱՔ ՏԱԼ .

Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Մ. Պօղոսեան, Ա. Քիւփէլեան, ղեկավարութեամբ Ա. Մեսումենցի :

Օր. Մ. Մուրատեան իր նոր երգացանկով : Օր. Ռօզիթա Սէռանա, Հայկական եւ սպանիական եղանակներ (երգ և պար)

Հայկական եւ կովկասեան մենապար

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Սեդա Յակոբեան եւ միութեան երկու սաները :

Թաւ ջութակ Մ. Պօլըքէնս :

Ջեռնադաշնակ Պ. Ա. Տէտէեան :

ԹԱՐԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւրոպական պար : Օրքէսթր Ժաք Մատիլեան Կրանտ Ֆորմասիօն :

Մուտք՝ 300 ֆրանք :

ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ : Օրակարգ .— Զեկուցում .— Ընդհ. հաշուետուութիւն .— Ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :— Վարչութիւն

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Մարթէկոյի հայկ. դպրոցի խնամակալութիւնը եւ իր մօտիկ բարեկամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր ժրաջան պաշտօնակցին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ վաղահաս մահուան առիթով, եւ մխիթարութիւն կը մաղթեն իր ընտանեկան պարագաներուն :

× Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի բոլոր անդամները իրենց անկեղծ եւ խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց սիրեցեալ բարեկամին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ զառնադէտ մահուան առթիւ եւ մխիթարութիւն կը հայցեն իր ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Թաթուլ Բիւզօղլու (Օրթագիւղցի), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Էմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մարգարեան, Պ. Պ. Արթաքի, Արմենակ, Պարոյր եւ Օր. Ունճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Հանըմիկ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարթող Էմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք նամակով, ծաղկեպսակով կամ ներկայութեամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին սիրեցեալ

ՏԻԿԻՆ ՆԱՁԼՈՒ ԲԻՒԶՕՂԼՈՒԻ

(Ծնեալ Էմիրճեան)

զառնախկիծ մահուան առթիւ :

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ արճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց :

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, եկեղեցական արարողութեանց աւարտումէն ետք, կաթողիկոսական ընտրութեան Մարսէյլի պատգամաւոր Պ. Վ. Սարգսեան մանրամասն տեղեկատուութիւնը պիտի կատարէ ներկայ բարեպաշտ ժողովուրդին նորընտիր Հայրապետի ընտրութեան, օծումին եւ Միւռօնօրհնէքի հանդիսութեանց :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Գիւտ Խաչի Տօնին առթիւ յառաջիկայ կիրակի 23 Հոկտեմբեր 1955ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ :

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան պիտի մատուցանէ իր անդրանիկ եպիսկոպոսական պատարագը :

Պիտի կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

(Դիւան)

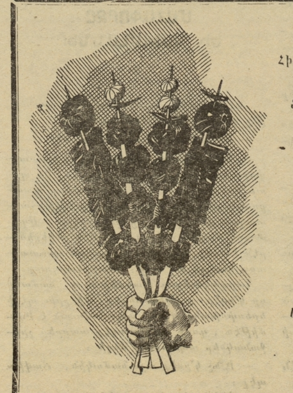
— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւն, Փլաս տ'Իթալի : Նամակներ կեդր. վարչութենէն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի հանգստեան տան համար սպասուհի մը կ'ուզուի : Դիմել Տոքթ. Վ. Զիլինկիրեանի, 51 Պուլվ. Վօլթէր, Փարիզ, մէթրօ Օպէրքամփ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9ᵉ

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 23 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7809 31ᵉ ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3220

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

•

Աշխատակից մը զանազան տեսակէտ – ներ յայտնելով լեզուական հարցի մա – սին, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ը – նէր .

— « Միւս կողմէ, անշուշտ շիտակ չէ որ արտասահմանի մէջ մեր լեզուն կանգ առնէ 1908ին մշակուած լեզուին սահման- ներուն վրայ, չճալէ Հայաստանի մշա – կած լեզուին հետ, մնայ իր սկզբնական շրջանի զարգացման վրայ»: (14 Հոկտ.):

Թիւրիմացութիւն մըն ալ այս :

Հարեւանցի ակնարկ մը անգամ պիտի բաւէր, հաստատելու համար թէ լեռ ու ձոր կայ մեր արդի աշխարհաբարին եւ 1908ին մշակուած լեզուին միջեւ :

Նոյն իսկ օտարութեան մէջ այնպիսի թռիչքներ կատարուած են որ կրնան օրի- նակ ծառայել Երեւանի :

Անշուշտ յետամնացներ կան: Եւ կան վաստակաւոր գրագէտներ, խմբագիրներ կամ յօդուածագիրներ որոնք հարսանե – կան օժիտի մը պէս պահած են իրենց բրածոյ աշխարհաբարը :

Կրնաք գտնել հրատարակուած թերթե- րէն, գիրքերէն եւ յօդուածներէն :

Ունինք հաստափոր գիրքերու հեղի – նակներ որոնք ժամանակէն շատ ետ մնա- ցած են :

Շատերու մէջէն կրնայինք յիշել Արշակ Ալպօյաճեանը որ իր շօշափած նիւթերուն հետ, 1908էն ալ անդին պացած է, լեզուի եւ չարահիւսութեան տեսակէտով :

Պիտի ուզէինք որ մեր աշխատակիցը օ- րինակներ տար, ճշդելու համար «1908ի մշակուած լեզուին սահմանները » :

Երկրորդ, ի՞նչպէս քալենք Հայաստա – նի մշակած լեզուին հետ, որ կատարեալ բաբելոն մըն է, եթէ չհաշուենք բանաս – տեղծական արտադրութիւնները :

Այնտեղ լեզու չէ որ կը մշակեն, այլ ամէն ոլորտութիւն եւ իմաստակութիւն կը փորձեն, քիչ – շատ հասունցած աշ – խարհաբար մը օրուան կարգուսարքին, անոր պահանջներուն, կանոններուն եւ նշանախօսքին յարմարցնելու համար :

Ո՞ր մէկ օրինակը յիշել: Բառակազմու- թի՞ւնը, քերականութի՞ւնը: Շարահիւ – սութեան մէջ անգամ յաճախ կը հանդի – պինք թուրք – թաթարական կամ ռուսա – կան ձեւերու :

Համրածանօթ գրագէտներու, վիպա – գիրներու գործերուն մէջ անգամ խա – թարուած են երբեմնի արեւելահայ աշ – խարհաբարի ոգին ու ներդաշնակութիւ – նը, սկսելով բայերու խոնարհումէն :

Եւ արտասահմանի մէջ թութակներ կան որոնք հագիւ իրենց մօրը կաթը ծծած, կը փորձեն կամ կը թելադրեն գործածել բոլշեւիկեան բարբառին վարձու ծծակը (պիպեռոն) :

Երկու աշխարհաբարներուն մերձեցման եւ զարգացման համար, տարրական պայ- ման է ազատութիւնը :

Մենք վստահ ենք թէ Հայաստանի գրա- գէտներն ու հեղինակները խորապէս կը տառապին, ստիպուած ըլլալով հետեւիլ ձուլածոյ կաղապարի մը, թէ՛ բառերու ընտրութեան եւ թէ շարադրութեան մէջ:

Հայերէնի ո՞ր կանոնին կը համապա – տասխանէ գրել, իրար խառնելով ածա – կանն ու գոյականը ,— ռեւոլուցիոն տեն- դենց, ռէակցիոն շարժում *եւ ուրիշ հա – րիւրաւոր բարբարոսութիւններ :*

Հայերէ՞ն է, — «Բագի Թիֆլիսից տառցուած գնդ. Բ.ի Նամակից»: Այն ալ գրական վէպերու մէջ ...

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք,— պար – զապէս արջի ծառայութիւն կը մատու – ցանեն անոնք որ կ'անտեսեն կամ կը ջա – տագովեն մայրենիքի հարազատութեան եւ անկախութեան, ազատ զարգացման դէմ գործուած բարբարոսութիւնները :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԵԿՏ. 4ԻՆ ԿԱՄ 11ԻՆ

•

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ ՊԻՏԻ ՔՆՆԷ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, քննելու համար ծանրակշիռ խնդիր մը — Ազգ. Ժողովը լուծել պայմանաժամէն ա- ռաջ: Վարչապետը բանաձեւ մը պատ – րաստած էր որ ժողովին հաւանութեան արժանացաւ :

Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ նոր ընտրութիւններ կատարել դեկտեմբերի առաջին կիսամսեակին, 4ին կամ 11ին : Օրինագիծը պիտի խմբագրուի մասնաւոր մարմնի մը կողմէ եւ Ազգ. Ժողովին պի- տի յղուի, ստիպողաբար քննուելու հա – մար: Վարչապետը, Էտ. Ֆոր, պաշտպա- նելով կառավարութեան տեսակէտը, մանրամասնօրէն կանգ առաւ հետեւեալ կէտերուն վրայ .

— Հասած ենք այնպիսի օրուան մը ուր անհրաժեշտ է շատ ծանրակշիռ որոշում- ներ տալ. որոշումներ որոնք ազդեն կեանքը պիտի վարեն երկար ժամանակա- շրջանի մը համար ՝: Նախ ունինք Հիւս. Ափրիկէի խնդիրը: Կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Մարոքի մէջ: Հարկ է ճշդել տեւական կապը՝ Ֆրանսայի եւ շէ- րիֆեան կայսրութեան միջեւ: Շատ կա – րեւոր խնդիր մըն է այս: Ալժերիոյ մէջ լայն խորհրդակցութիւններ պիտի կա – տարուին, ճշդելու համար ազատ ընտ – րութեանց պայմանները, սահմանելով Ալժերիոյ կազմական կանոնագիրը: Կան ուրիշ խնդիրներ ալ որոնք անմիջական լուծում կը պահանջեն . — Սահմանում Ֆրանսական Միութեան, բարենորոգում պետական հաստատութեանց, Ֆրանսայի ներկայութիւնը Ազգաժողովին մէջ, նոր յարաբերութիւններ Արեւելքի եւ Արեւ – մուտքի միջեւ եւն.: Ներկայ Ազգ. Ժողո- վը չի կրնար լուծել այսքան ծանրակշիռ խնդիրներ իր պաշտօնավարութեան շըր – ջանի մնացեալ վեց ամիսներու ընթաց – քին: Մինչդեռ , նոր Ժողովը, որ պաշտօ- նի պիտի ձեռնարկէ 1956 Յունուարին , կրնայ առաջին վեցամսեային քննել այս բոլոր խնդիրներուն լուծումը :

Վարչապետը զանազան հարցումներու պատասխանելով, ըսաւ թէ մօտերս որո- շում պիտի տրուի Հնդկաչինի գինուոր – ներու վերադարձի մասին:

Ուրիշ հարցումի մը առթիւ գիտել տը- ւաւ թէ 15 օր պայմանաժամ պիտի տրուի Ազգ. Ժողովին, ընտրական օրէնքի բարե- փոխումը քննելու համար, եթէ համա – ձայնութիւն գոյանայ :

× Տեղական թերթերը կը կարծեն թէ բուռն պայքար մը պիտի մղուի Ազգ. Ժո- ղովին մէջ, երբ քննուի ժամանակէն ա- ռաջ ընտրութիւններ կատարելու խըն – դիրը: Ներկայ Ազգ. Ժողովը, որ ընտր - ուած էր 1951ին, կը բաղկանայ 637 ե – րեսփոխաններէ : Այժմ 11 քաղաքական հոսանքներ կան Ազգ. Ժողովին մէջ: Հա- մայնավար կուսակցութիւնը հինգ միլիոն քուէ շահած էր ընտրութեանց առեն :

ՍԱՐԻ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Այսօր, կիրակի, տեղի կ'ունենայ Սարի համար սարքուած հանրաքուէն, որ պի- տի վճռէ այդ շրջանին ճակատագիրը : Եւրոպական յանձնաժողով մը պիտի հըս- կէ ընտրական գործողութեանց վրայ : Այս առթիւ կոչ մը ուղղեց որպէսզի բա- րեկարգութիւնը չխանգարուի: Սարի սահմանները փակուած են, ընտրութեանց առթիւ, որպէսզի դուրսէն մարդիկ չայց- ցեն : Տենդագին վիճակ մը կը տիրէ ամ- բողջ երկրամասին մէջ: Միջազգային դէտերու թիւը կը հաշուեն 1005, ընտր- ուած՝ հինգ չէզոք ազգերէ: Ամէնքն ա:

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

« ԵՍ ԻՄ ՍԻՐԱԾԻՆ ԱՌԱՑ »...

Գիւղացի աղջկան մը չափ անգամ ա – զատութիւն չունի, իշխանուհին Մարկա- րէտ (Մարգրիտ):

Ճիշդ անոր համար որ իշխանուհի է:

Ամէնէն համեստ գեղջկուհին պիտի կր- նար երգել , աղբիւրէն դարձին, կուժը ուսին.

— Մէր ու աղբէր թողուցի, իմ չինարի եարը .

Ես իմ սիրածին առայ, տարտիման եա- րը...

Տարակոյս չկայ թէ իսկապէս կը սիրէ գնդապետը, որուն կարօտովը կը տառա- պէր երկու տարիէ ի վեր:

Այժմ արտօնած են տեսակցիլ, միասին ճաշել եւ պտոյտի երթալ: «Զրոյց անել» երկու, երեք, նոյն իսկ վեց ժամ :

Բայց, հազար աչքեր կը հսկեն իր վը – րայ: Եւ անհրաժեշտ է լրացնել շարք մը ձեւակերպութիւններ, որպէսզի կարենան ամուսնանալ :

Անգլիացիները որքան ազատամիտ, նոյնքան աւանդապաշտ են այս կարգի հարցերու մէջ :

Իշխանուհին , թէեւ չափահաս (25 տա- րեկան) ստիպուած է ընտրութիւն մը կա- տարել իր սիրոյն եւ պարտականութեան միջեւ:

Արքունիքին արտօնութեամբ, Մարկա- րէտ ութ անգամ տեսակցութիւն ունեցաւ գնդ. Թաունսէնտի հետ, որ 40 տարեկան է եւ ամուսնալուծեալ:

Թերթերը ժամ ժամին հաղորդեցին տեսակցութեանց լուրերը, երբեմն անց – նելով պատշաճութեան սահմանները, ինչպէս դիտել կուտայ Լոնտոնի ծանրա – բարոյ մամուլը :

Հանդիպումները տեղի ունեցան զանա – զան վայրերու մէջ: Երբեմն ի ներկայու – թեան հիւրընկալներու, որոնք վեհանձ – նօրէն կ'արտօնէին որ հինգ վեց ժամ ա – ռանձին ալ մնան կամ պտոյտներ կատա- րեն :

Տեսակցութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ Անկլիքան Եկեղեցւոյ կաթողիկոսին՝ Քէնթրպրիի արքեպիսկոպոսին պաշտօ – նատան մէջ :

Ամուսնութեան որոշում տալու համար, անհրաժեշտ է որ հաւանութիւն յայտնեն.

— Քէնթրպրիի արքեպիսկոպոսը (Եկե- ղեցին կը մերժէ որ իշխանազուն մը պը- սակուի ամուսնալուծեալ եւ հասարակ մահկանացուի մը հետ):

Մայր թագուհին եւ ներկայ թագուհին (Մարկարէտի քոյրը):

Կառավարութիւնը եւ ուրիշ իրաւասու իշխանութիւններ եւ խորհրդարանը :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն , խնդիրը շատ ջուր կը վերցնէ տակաւին:

Գնդապետը ինքն ալ կը խոստովանի որ իշխանուհին տաժանելի կացութեան մը մատնուած է :

Արքունիքը, եկեղեցին եւ պետութիւնը պարզապէս ժամանակ տալ կ'ուզեն, որ – պէս զի իշխանուհին կարենայ վճռել չարն ու բարին:

Առջի օր իր քոյրը երկար խրատական մը կարդացած է, յիշելով իր հօրը՝ Ճորճ Զ.ի անձնական զոհողութիւնները՝ յա – նուն պետական շահերու :

Իր չար բախտէն, ճիշդ այս միջոցին իր հօրեղբօր՝ Ուինտզորի դուքսին եւ կնո- ջը յուշերը կ'արծարծուին, աւելի պըղ- տորելով մթնոլորտը ....

Երէ մենք ալ իշխանուհի մը ունենա – յինք, այս կարգի սիրահարութեամբ, ա- պահովաբար տասը տարուան նիւթ նար- ուած պիտի ըլլար հայկ. մամուլին ...

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

«ԱՒԵԼԻ ԳԷՇ ՕՐԵՐ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆՔ »

Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարէթ, նոր կոչ մը ուղղեց անջի օր, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— « Նուիրական պարտականութիւն մըն է պատրաստուիլ աւելի գէշ կացութեան մը համար որ մօտալուտ է: Խ. Միութիւ- նը չի կրնար խուսափիլ իր պատասխա – նատուութենէն իբրեւ թէ առեւտրական, բայց իրապէս քաղաքական եւ զինուորա- կան իր ձեռնարկին մէջ, զէնք ճարելով արաբական երկիրներուն »:

Վարչապետը ապա շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովուրդին որ ինքնաբերաբար դրամ կը հաւաքէ զինեալ ուժերու զօ – րացման համար: Հանգանակութեան գու- մարը 600.000 իսրայէլեան ոսկիի հասած էր անջի օր (118 միլիոն ֆրանք):

Զինադադարի յանձնախումբին նա – խագահը, զօր. Պըրնս այս առթիւ յայ – տարարեց .— Մեծ պետութիւնները պէտք է ի գործ դնեն իրենց ամբողջ ազդեցու – թիւնը, պատերազմի մը առաջքը առնե – լու համար»: Յետոյ բացատրեց թէ այս

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Սարցիուք հասուն մասնաւոր կառախում- բերով: Քուէարկուներու թիւն է 664.000: Սարի յետուն բողոքական երէցներէն 40ը կոչ մը ուղղեցին ժողովուրդին, թելա – դրելով մերժել եւրոպականացման ծրա – գիրը: Կատաղի պայքար մը բացուած է ծրագրին կուսակիցներուն եւ հակառա – կորդներուն միջեւ :

Այս առթիւ բսենք թէ 1935 Յունուար 13ի քուէարկութեան առեն Սարի ժողովուր – դը 90 առ հարիւր որոշեց Գերմանիոյ միանալ: Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, 1945 յուլիսին Ֆրանսական զօրքը գրաւեց այդ երկրամասը, եւ վարչական շրջան մը կը կազմէ Ֆրանսական տիրա – պետութեան տակ :

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՒԱՌ. ԺՈՂՈՎԸ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Օգոյին թղթակիցով հասած «Ալդ»էն (չէզոք) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկու – թիւնները. —

Սուրիոյ կառավարութիւնը հիմնուելով ներքին գործերու նախարարութեան տե – ղեկագրին վրայ, որոշած է քայլ մը առ- նել :

Ի՞նչ է այդ քայլը: Ոչ լուծումն է Հա – լէպի Գաւառ. ժողովին, ոչ ալ հակառա- կը. այլ հետեւեալը.—

Կառավարութիւնը պաշտօնապէս թեմի առաջնորդին ուշադրութեան յանձնած է Հալէպի Գաւառ. ժողովի պարագան:

Այսքան եւ ուրիշ ոչինչ: Ուրեմն, Գա – ւառ. ժողովը չէ լուծուած :

Եւ, տրամաբանօրէն , դժուար թէ լուծուի կառավարութեան կողմէ : Որով – հետեւ նման քայլ մը նախընթաց չունի: Կառավարութեան միջամտութիւնը հայ ազգային գործերուն կրնայ վտանգաւոր նախընթաց մը դառնալ: Որոշում մը տա- լու իրաւունքը Առաջնորդ Սրբազանինն է: Արդ, ի՞նչ ըրած է Տ. Զարեհ Սրբազան :

— Առաջնորդ սրբազանը յայտնած է կառավարութեան, թէ այժմու պայման – ներուն մէջ չի կրնար լուծել Հալէպի Գա- ւառականը :

Այս հաստատումներով ներկայացու – ցած կ'ըլլանք ամբողջ իրականութիւնը «Հալէպի Գաւառ. ժողովի հարց»ին :

× Դերենիկ եպիսկ. վերադարձած ըլլա- լով Էջմիածինէն, տեղեկութիւններ հա – ղորդած է կաթող. ընտրութեան եւ Մայր Աթոռի պէտքերու մասին :

× Տեղապահական ընտրութեան առ – թիւ, որ յետաձգուած է, Միացեալ ժողովի ատենապետ Զարեհ եպիսկ. յայ- տարարած է թէ նոր տեղապահը պիտի ընտրուի միաձայնութեամբ: «Ոչ ոք պի – տի ընդունի տեղապահի պաշտօնը վա – րել, առանց միաձայնութեամբ ընտրուե – լու » :

× Հրաժարեալ տեղապահը, Խադ արք. հիւանդացած է :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

ՔԻՉ ՄԸ ԼՈՒՐՋՈՒԹԻՒՆ

«... Վարուժանը մեծ բանաստեղծ է, բայց Սիամանթօն է հայ բանաստեղծը»:

Խմբագրական Ցուսաբերի
19 Յունիս 1954

«Յուսաբեր» 1954, Յունիս 19ի թիւին մէջ վաղուան Գրականութիւնը խորագրով խմբագրական մը ունէր, ուր սեւով ճերմակի վրայ կը գրէր.—

— «Չենք գիտեր: Չե՞ք կրնար բացատրել: Գիտենք միայն այն, որ երբ հայ գրողի մը գործը կարդանք, պէտք է կարենանք ըսել. «Ահա՛ ասիկա հայ գրող է, ահա՛ ասիկա՛ հայ գրականութիւն է»: Կը կարդանք օրինակի համար, Զօհրապը ու կ'ըսենք. «Մեծ գրող եւ, մեծատաղանդ գրող է, բայց հայ գրող չէ» (հայ՝ ոչ թէ իր ազգութեամբ, այլ իր գրականութեան էութեամբը): Այսպէս չենք մտածեր սակայն, երբ Պարոնեանը կը կարդանք: Պարոնեանը ՀԱՅ գրող է, իր գրականութիւնը հայ գրականութիւնն է: Այսպէս է նաեւ Րաֆֆին, բայց այսպէս չէ Շիրվանզադէն: Վարուժանը մեծ բանաստեղծ է, բայց Սիամանթօն է հայ բանաստեղծը»:

Այս եւ ուրիշ արտայայտութիւններուն համար «Յառաջ»ի 1954 Դեկտ. 5 եւ 7ի թիւերուն մէջ երկու յօդուած ստորագրած էի Հիճերը եւ ճորերը խորագրով: Նոյն ատեն մատնանշած էի Գրիգոր Զօհրապի նորավէպերուն այր եւ կին տիպարները, որոնք գերազանցապէս հայ հոգին կը խորհրդանշէին, հետեւաբար, եզրակացուցեր էի, թէ Գ. Զօհրապի գրականութիւնը հայ գրականութեան կը պատկանի:

Մեր այս զոյգ յօդուածներուն անուղղակի պատասխաններ էին «Յուսաբեր»ի 12 եւ 19 Մարտ 1955 թուակիր զոյգ խմբագրականները:

Բարեբախտաբար «Յուսաբեր» Մարտ 12ի խմբագրականին մէջ, «Գրականութեան մասին» խորագրով, կ'անդրադառնար ամիսներ առաջ տուած իր վճիռին, եւ կը գրէր:

«Արժէքի տեսակէտէն մօտենալով հարցին, դարձեալ կրնանք ըսել, թէ հայ գրականութիւն են Զօհրապի վէպերը, Վարուժանի «Հեթանոս երգեր»ը, Զարդարեանի «Յայգալոյս»ը, Ինտրայի «Ներաշխարհ»ը եւ Հրանդի «Պանդուխտի կեանքէն»ը կամ Արփիարեանի Թուլիկ (?) պատմուածքները»:

Այս տողերով ո՛չ միայն կ'անդրադառնար հապճեպով տուած գրական իր վճիռին (որուն մենք տարազ բացատրութիւնը տուած էինք Յ. Օշականին կողմէ գործածուած Գ. Հատոր «Համապատկեր»ի մէջ, Կրտսեր Ռոմանթիքներ, էջ 133: Տարազ յիշած էր նաեւ «Յուսաբեր»ի խմբագիրը, եւ սակայն հեղնութեան առարկայ ըրած՝ 1 Հոկտ. 1955ին իր մէկ յարձակողական գրութեանը մէջ), այլեւ 1955ին գրած եւ «Գրական հարցեր» խորագրով խմբագրականը կը վերաջացնէր հետեւեալ յստակ եզրակացութեամբ.

— «Կրնայ ըլլալ, որ վիճելի տեսակէտներ պաշտպանեցինք: Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ սխալ բաներ ըսինք: Գրականութիւնը մաթեմաթիք չէ, եւ բացարձակ ճշմարտութիւններ չկան արուեստին մէջ»:

Եւ սակայն գրական հարցերու շուրջ տեղի ունեցած խորհրդածութիւնները առով չէին փակուիր: Մենք գրեթէ մոռցած էինք «Յուսաբեր»ի խմբագրականներուն առթած տպաւորութիւնը, երբ՝ այս անգամ Օգն. խմբագիր ստորագրութեամբ, «Յուսաբեր»ի 1 Հոկտ. 1955ի թիւին մէջ, «Անհունօրէն փոքրէն՝ անհունօրէն մեծին» խորագրով քանի մը տողեր կարդացինք: «Յուսաբեր»ի պէս լուրջ եւ պատասխանատու օրաթերթի մը մէջ պիտի չուզէինք ամբողջովին հեղնական եւ ցուրտ այդ տողերը կարդալ, անոր համար որ Դ. Վարուժանին նուիրուած զոյգ յօդուածներէն մէկուն մէջ «Յառաջ», կը գրէինք. «Ի՞նչ պիտի մտածէր Վարուժանի «Հացին Երգ»ին մասին «Յուսաբեր»ի խմբագիրը: Քանի որ, համաձայն անոր տարազին, Վարուժան հայ գրագէտ չէ եւ... «Հացին երգը» հայ գրականութեան մաս չի կազմեր»:

Այս տողերը գրած էինք յիշելով «Յուսաբեր»էն մեր արտատպած վերի տողերը. «Վարուժանը մեծ բանաստեղծ է, բայց Սիամանթօն է հայ բանաստեղծը»: Ուրեմն... ՎԱՐՈՒԺԱՆԸ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂ ՉԷ: Ասկէ զատ ուրիշ որեւէ հետեւութիւն կարելի՞ էր ընել:

Բարեբախտաբար ոչ մեր «յիշողութիւնը տկար է» եւ ոչ ալ «բանականութիւնը»:

Վերոյիշեալ յօդուածներէն մէկուն մէջ կը հարցնէինք.— «Դ. Վարուժանին «Ցեղին Սիրտը» միթէ՞ ներկայ չէ միշտ ու չի ներկայացներ հայ հոգին, հայ ցեղին սիրտը: Եւ ինչո՞ւ համար հայ բանաստեղծ մը ըլլալու փառքը զլանանք իրեն»:

Վերի մէջբերումները կը բաւեն, կարծեմ, համոզելու ընկեր Օշական Խմբագիրը, թէ մենք ճիշդ հասկցած ենք իր անպատասխանատու եզրակացութիւնները:

Բարեբախտաբար մենք հեղնելու, անարգելու վարժուած չենք, եւ թերեւս ասիկա տկարութիւն մըն է վիճաբանութիւններու պահուն:

Ո՞ւր է հետեւողականութիւնը: Հետեւեալ տողերը գրող մը, — «Կրնայ ըլլալ, որ վիճելի տեսակէտներ պաշտպանենք: Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ սխալ բաներ ըսենք: Գրականութիւնը մաթեմաթիք չէ, եւ բացարձակ ճշմարտութիւններ չկան արուեստի մէջ» ի՞նչ համարձակութեամբ «Յիշողութիւնը զօրացնելու, ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու եւ տրամաբանութիւնը արթուն պահելու» թելադրութիւնը կ'ընէ ընդդիմախօսին:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵՆԱՒՈՐ ՆՈՃԻՆ

Իմ առօրեայ պտոյտներուս ընթացքին, երբ առաւօտ մը չհեղեյայ սովորական ճամբէս՝ մինչեւ գիւղին ծայրը երթալու համար, ուշադրութիւնս գրաւեց մենաւոր նոճի մը՝ որ վարը, հովիտին կողին վրայ կը բարձրանար: Անոր կատարը կը տիրապետէր իր շուրջը գտնուած եղեւիններուն, հսկայական կերոնի մը մռայլ բոցին պէս, անշարժ, կը սլանար դէպի երկինք՝ իր մութ խորհուրդը ընդելուզելով երկրին վրեւ չրջուած կապոյտին մէջ:

Թուեցաւ ինծի նախապէս թէ, բնութեան մէկ քմահաճոյքին խաղն էր այդ նոճիին ծնունդը եւ թէ մարդկային կամքի որեւէ միջամտութիւն չկար հոն: Շարունակեցի քալել, յանձնուած հոգեխռով խոկումներու՝ որոնք ամէն անգամ գլուխ կ'առաջնորդէին, բնութեան վեհատեսիլ պատկերներուն մէջէն, մինչեւ անսահման խաղաղութիւնը ներաշխարհիս:

Նոճին գրաւեց միտքս, ոչ թէ որովհետեւ մահատարբուս նիւթ մըն էր, հազարաւոր ճիւղերու արեւոտ ճայնին մէջ, այլ մանաւանդ թաւ ու հեծեծագին լար մը՝ որ անտառին սրտին վրայ կը թրթռար յիշատակի մը արիւնահոս վէրքին պէս, փշրուած երազի մը բիւրեղին նման:

Այնուհետեւ խուսափեցայ անցնելէ միեւնոյն ուղիէն, որ զիս դէմ յանդիման կը հանէր մահատեսիլ ծառին հետ:

Գացի ամէն առաւօտ մինչեւ գիւղին ծայրը, մինչեւ ծառազարդ հրուանդանը, ուրկէ ծովը կ'երեւի լուսաճաճանչ հեռաւորութեան մէջ, միապաղաղ անծայրածիր հայելիի մը հանդոյն:

Բայց երեկոյ մը, անդիմադրելի կարօտով մը քայլերս տարին զիս հոն՝ ուր վերջալոյսի հրդեհին մէջ սեւ կերոնը կը բոցավառէր: Իջայ հովիտին կողն ի վար: Ծղուտները մոլեգին սաստկութեամբ կ'երգէին եղեւիններուն մէջ: Կեանքը կը ճչար խորունկ ու գաղտնի ցաւով մը՝ որուն ժայթքումէն ճեղքուած էին հոս գորշ և կապտաւունապարածները: Հեղեղները գլորած էին իրենց անդիմադրելի ընթացքին մէջ՝ բարձունքէն փրցուած քարի գանգուածեղ բեկորներ՝ որոնք իջած եւ կանգ առած էին հովիտին բերանը՝ չթողելու համար կարծես որ խորտակուէր մենաւոր նոճին:

Ծառը ուրախութեան բոցահուր հրթիռ մըն էր ահա:

Սիրոյ եւ ցնծատօնի օրուան մը յիշատակը կը յաւերժանար անոր մթասքող սլացքին մէջ:

Բայց ես կ'ուզէի մինչեւ իր մօտը հասնիլ, արմատներուն հանգոյցը զգալ հողին մէջ: Իջայ քարերուն վրայէն, մորմենիի մացառներէն վիրաւորելով ձեռքերս:

Ու երբ այլեւս հոն էի, եւ հրաջերմ ճակատս հանդչեցուցած բունին դէմ, խուլ հեծեծանք մը բերին հովերն ինծի:

Ծառը մենաւոր չէր եղած երբեք: Բնութեան մէկ քմահաճոյքին ծնունդը չէր անիկա: Եղեւիններու անտառին մէջ թաղուած մեռելի մը անբաժան ընկերն էր: Տապանաքար մը կար հոն: Անձրեւը քաղցրօրէն մաշած, թեթեւցուցած էր զայն: Անյիշատակ տապանաքար մը՝ որուն վրայ միայն պղինձէ խաչ մը իր թեւերը կը պարզէր անծանօթ անցորդէն հոգեկան ողորմութիւն հայցելով:

Ինծի կը թուէր թէ, ոտքերուս տակ, հողին խորութեանը մէջ, կը գալարուէին ծառին արմատները: Կենսայորդ մոլեգնութեամբ կը սեղմէին մեռելին կուրծքը, կը պայթեցնէին սիրտը եւ բիբերէն ներս կը սողոսկէին մինչեւ ուղեղը հանելու եւ անյագաբար ծծելու համար իմացութեան աստուածային լոյսը, որպէսզի կեանքը յաղթանակէր միշտ, կեանքը տիրապետէր ամէն բանի վրայ, մահուան եւ մոռացութեան, յիշատակի եւ սուգի: Կեանքը պոռթկար եւ ժայթքէր աւիշին հետ, բարձրանար մինչեւ ամենաբարձր սարը, մինչեւ վերջին տերեւը եւ փոխակերպուէր շողի, կապոյտի, բնութեան մէջ համատարած գեղեցկութեան:

Նոճին կը սլանար դէպի երկինք, կ'անցնէր շուրջը բռնուած եղեւիններու կատարը եւ իր մռայլ բոցը կը նետէր հրբատոչոր անշարժութեան մէջ:

Սրտի մը կրակն էր անիկա, անշէջ ու յաւերժացեղ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեքշաբթի իրիկուն Փլէյէլի սրահին մէջ Րաֆֆի Պետրոսեան տուաւ իր վեբաղարձի առաջին նուագահանդէսը: Քանի մը շաբաթ առաջ Ամերիկա կը գտնուէր ուր յաջող նուագահանդէս մը տուած է Թաուն – Հօլի մէջ:

Րաֆֆի Պետրոսեան այսօր կատարեալ դաշնակահար մըն է եւ անգամ մը եւս յայտնեց իր անժխտելի տաղանդը, ճոխ յայտագրով մը:

Առաջին մասին մէջ նուագեց Մենտէլսոնի Փրէլիւտ է Ֆիւկ ան փա Մինէօրը, Շումանի Ալլեկրօ ան սի Մինէօրը եւ նորէն Շումանէն ծանօթ Քառնավալը մեծ ճարտարութեամբ:

Երկրորդ մասին մէջ Շուպերթի Կրանտ Ֆանթէզի տիւ Վանտերեր, բարդ կտոր մը ուր Րաֆֆի ցոյց տուաւ վարպետի բացառիկ յատկութիւն մը: Յետոյ երեք Փրելիւտ Տըպիւսիէն, առաջին ունկնդրութեամբ Նոէլ Կալոնի Թոքքաթան, նորէն դժուար կտոր մը որ դաշնակահարէն կը պահանջէ մեծ վարպետութիւն, եւ վերջացնելու համար կտոր մը Կրանատոսէն և երեք էթիւտ Շօփէնէն:

Ժողովուրդին կրկնակի ծափերուն պատասխանելով Րաֆֆի նուագեց Սքարլաթիի այնքան սիրուն սօնատը, Խաչատուրեանի ծանօթ «Թոքքաթան» եւ Ալպենիցի Քորտովան:

Ընդհանուր ձեւով յաջող նուագահանդէս մը վերամուտի առթիւ: Կը յուսանք թէ այս տարի մեզի ուրիշ առիթներ պիտի տրուին լսելու զինքը:

Ա. Մ.

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Ա.

Երբ որ Աստուած Ադամին եւ Եւային իրենց մեղքի համար դրախտից արտաքսեց, Ադամը, ինչպէս Սուրբ Գրքում ասուած է, պէտք է իւր երեսի քրտինքով ուտէ իւր հացը, այսինքն՝ պէտք է վաստակէր, որպէսզի քաղցած չմեռնէր ո՛չ ինքը, ո՛չ իւր կինը — Եւան: Ի հարկէ քանի որ Աստուծոյ պատուիրանին հակառակ չէին գնացել, այսինքն՝ արգիլուած պտուղը չէին կերել, դրախտի մէջ նրանք ապրում էին բոլորովին անհոգ,— ոչ քաղց էին զգում, ոչ չորի պէտք, բայց այժմ նրանք թէ քաղցած էին եւ թէ մերկ: Ինչ անէին, ձեռքերը խաչած խօ չէին նստել: Աստուած այնպէս չէր բարկացել նրանց վրայ որ նրանց համար պատրաստի հաց եւ չոր ուղարկէր: Ճարահատեալ պէտք էր աշխատէին, արիւն – քրտինք պէտք է թափէին որպէսզի ապրէին — այդպէս էր Աստուծոյ պատուէրն ու անէծքը, նրանք ուրիշ կերպ չէին կարող ապրել: Սակայն, որովհետեւ երկրի վրայ ամէն նիւթ եւ կենդանիներ արդէն պատրաստ կային, այդ պատճառով Ադամի համար այնքան էլ դժուար չէր գործ սկսիլը, նա շինեց գութան, լծեց մի քանի զոյգ եզ եւ սկսեց վարել հողը:

Գութանի մաճից բռնած՝ տխուր ու տրտում առաջ էր քշում նա եզները եւ գլուխը կախ՝ մտածում էր իւր կորցրած դրախտի մասին: Նա շատ էր սարջում, շատ էր զղջում, որ Աստուծոյ պատուիրանը չէր պահել, բայց էլ ի՞նչ կարող էր անել. անցած էր: Վերջապէս նա գլուխը բարձրացրեց եւ նայեց իւր շուրջը.—Նրա աչքերի առաջ հեռու հեռու տարածուած էր անեզր երկիրը, մի կողմ ահա բարձրագագաթ լեռներ եւ կանաչ, թաւուտ անտառներ, միւս կողմը կարկաչուն վտակներ, խոխոջուն գետեր, հեզասահ լճակներ, լճեր, կապուտակ ծովեր, ովկիաններ: Լեռների մէջ պայծառ արեւի ճառագայթներից շերտ – շերտ փայլում էին երկաթի, պղնձի, արծաթի եւ ոսկու հարուստ հանքերը, անտառների մէջ վազվզում էին հազարաւոր կենդանիներ, ծառերի վրայ երգում եւ թռչկոտում էին միլիոնաւոր թռչուններ, գետերի, լճերի, ծովերի եւ ովկիանների մէջ լողում էին բիւրաւոր ձկներ ....:

Ադամը նայեց երկրի այդ անչափ հարստութեան վրայ եւ յանկարծ մի տեսակ անհուն ուրախութիւն զգաց:

«Էլ ինչո՞ւ եմ տրտում, ասաց նա ինքն իրեն — Աստուած դրախտից զիս արտաքսեց, բայց դրա փոխարէն ահա այսքան հարստութիւն տուեց ինձ: Բացի ինձանից եւ կնոջիցս ուրիշ մարդ խօ չկայ այս տեղ՝ երկրիս վրայ, ուրեմն այս բոլոր հարստութեան տէրը, թագաւորը միայն ես եմ, այո, ես եմ, ես ...»:

Եւ Ադամի ուրախութիւնը այն աստիճանի հասաւ որ նա մինչեւ անգամ ինքնաբաւական կերպով սկսեց երգել:

«Բայց որ յանկարծ մի ուրիշ մարդ էլ լոյս ընկնի եւ ասի թէ՝ ես էլ մասն ունեմ երկրից կամ ասի թէ՝ երկիրը իմն է — յանկարծ ծագեց նրա գլխում այդ սարսափելի մեղքը, եւ նրա ուրախութիւնը մի ակնթարթում անհետացաւ: — Այն ժամանակ ի՞նչ անեմ ...

Ինչո՞վ հաստատեմ որ երկրի միակ տէրն ու թագաւորը ես եմ... Չէ, երբ որ այդպէս է ուրեմն գութանս որքան կարող եմ եւ որքան եզներս մէջ ուժ կայ ես առաջ կը քշեմ եւ կ'որոշեմ իմ հողիս սահմանը, որպէսզի եթէ յանկարծ իրաւ մի այդպիսի մարդ լոյս ընկնի, իրաւունք չունենայ գոնէ իմ հողիս ձեռք տալու»:

Եւ նա կրկնապատիկ ուժով եզները ըսկսեց առաջ քշել: Նա անդադար խփում էր եզներին, շտապեցնում էր նրանց, որպէս զի որքան կարելի է շուտ եւ շատ տեղ 'նորի: Որքան առաջ էր գնում այնքան աւելի էր ուզում առաջ գնալ. ագահութիւնը պաշարել էր նրան, նա ուզում էր մի անգամից ողջ երկիրը վարել, որպէս զի երեւակայական ախոյեանը եթէ յայտնուէր, ոչինչ չկարողանար անել: Քրտինքը կաթ կաթ թափում էր նրա ճակատից, սիրտը անհանգստութեամբ զարնում էր, ոչ իւր մէջ էր ուժ մնացել, ոչ եզների մէջ: Անդադար առաջ էր գնում եւ կարծես, երբեք միտք չունէր ետ դառնալու:

Յանկարծ նա տեսաւ որ դիմացից մի մարդ է վազում, դէպի ինքը կանչելով:

— Է՛յ, է՛յ կանգնի՛ր, ո՞ւր ես գալիս:

Ադամի գոյնը թռաւ: Նա խփեց եզներին, որ քանի անծանօթ մարդը չէ մօտեցել, գութանը մի փոքր էլ առաջ քշէ:

— Կանգնիր, կանգնիր, գոռում էր դիմացից վազող մարդը:

Ադամը ցոյց էր տալիս թէ չէ լսում եւ գութանը միշտ առաջ էր քշում:

Դիմացից վազող մարդը հասաւ եւ կանգնեցրեց եզներին:

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(Շար.)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

*

1946էն ի վեր կազմուած է «Հանդիպումներ» անունին տակ միութիւն մը նախաձեռնութեամբ Ժընեւեան կոմիտէի մը: Շնորհիւ Ժընեւ Քաղաքի աջակցութեան, Կոմիտէն ամէն տարի սեպտեմբերին ժողովի կը հրաւիրէ միջազգային դէմքեր, քննելու համար համաշխարհային հարցեր: Այդ միջոցին հինգ-վեց ժողով է ետք, տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն եւ մտքերու փոխանակութիւն: Այլազան հարցերու շուրջ կ'արտայայտուին տարբեր տեսակէտներու տէր գրագէտներ եւ քաղաքագէտներ, ինչպէս Սիկֆրիտ, Ժորժ Տիւամէլ, Մորիաք, Քառլ Պարթ, Ռոպէր Շուման եւ ուրիշներ: Այս տարուան գլխաւոր նիւթն էր «Արդեօք Վտանգուա՞ծ է մշակոյթը»: Ժորժ Տիւամէլ Փարիզէն զրկած իր գրութեամբ յոռետես է եւ կ'եզրակացնէ թէ քաղաքակրթութեան տագնապ մը կայ: Ֆրանսական ձայնասփիւռ – հեռատեսիլի տնօրէնը խօսեցաւ ձայնասփիւռի դերի մասին, ուրիշներ գիտութեան ազատութեան եւ իր սահմաններու, լեզուի եւ պատկերներու, երէկուան զարգացած մարդու մասին են: Խորհրդային ծանօթ գրագէտը, Իլիա Էրէնպուրկ խօսեցաւ «Դարուս ընթացքը» նիւթի մասին: Համագումարը անհամբեր անոր խօսքին կը սպասէր: Մինչեւ 1950 մարքսականները, յաճախ ականաւոր համայնավարներ կը մասնակցէին այս «Հանդիպումներուն» եւ ամէն անգամ ալ վիճաբանութիւնները կը վերածուէին բանավէճի: Անկէ ի վեր համայնավարները չէին հրաւիրուեր: Այս տարի Իլիա Էրէնպուրկի ներկայութիւնը տեսակ մը վերջակէտ կը դնէր այս լարուած վիճակին:

Խ. Միութեան բոլոր գրագէտներէն Էրէնպուրկ ամէնէն շատ արեւմտեան մտածողութեան տէր անձն է, որ տեսած է թէ կայս. Ռուսիան եւ թէ յեղափոխական Ռուսիան, ցարական բանտերը եւ Փարիզը իր լաւ շրջանին, ուր մնաց տասը տարի, Սէն Ժէրմէն տէՓռէ եւ ուր կ'ապրէին նաեւ Լենին եւ Թրոցքի: Ա. աշխարհամարտին ի նպաստ Համաձայնութեան քարոզութիւններ կ'ընէր նախքան Ռուսիա մեկնիլը: Ռուսիոյ մէջ բազմաթիւ հակառակորդներ ունէր, զանուեցան մարդիկ որ մինչեւ անգամ հրապարակաւ դատապարտեցին թէ ոստիկանութեան մարդն է Էրէնպուրկ: Ծագումով գերման Հրեայ: Ծնած է Քիեւ եւ 64 տարեկան է: Կամուրջ մը կը կազմէր մարքսական մշակոյթին եւ քաղքենի մշակոյթին միջեւ: Իսկ Ստալին գիտէր թէ որքան օգտակար են այդպիսի մարդիկ Խ. Միութեան համար: Սակայն իր «Ձիւնհալքը» հրատարակեց Ստալինի մահէն ետք: Այս գրքին մէջ, որ կրնայ խախտել իր համբաւը, կը գրէր թէ որքան բաղձալի պիտի ըլլար Խ. Միութեան մէջ քաղաքական անկլիմատադարձ մը:

Իր հերոսին բերնով յանդուգն միտքը կը յայտնէր թէ փոխելով արտադրութեան միջոցները եւ հողը, մարդը չէր փոխուեր:

« Քոմպա » օրաթերթին մէկ աշխատակիցը որ տեսակցութիւն ունեցած է անոր հետ, կը գրէ թէ իրբոլոր հարցերուն չէուզած պատասխանել: Երկու աշխարհներու միջեւ կարելի է ոչ միայն համակեցութիւնը, այլեւ գործակցութիւնը, կ'ըսէ Էրէնպուրկ: Ազգային մշակոյթ մը պէտք ունի ուրիշ մշակոյթներու նպաստին: Երբ Ֆրանսան յառաջընթացն էր քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն, ռուսական մշակոյթը անկէ կ'առնէր իր սնունդը, թէեւ այն ատեն ալ երկու երկիրներուն քաղաքական վիճակը տարբեր էր:

Թէեւ ֆրանսական նկարչութիւնը յեղափոխութեան սկիզբը իբրեւ ամբողջութիւն ընդունուեցաւ, սակայն աւելի ետք սկսան վիճիլ: Իսկ հիմա Մոսկուայի մէջ ժողովուրդը իրար կը հրմշտկէ տպաւորապաշտ ֆրանսական նկարներուն առջեւ:

Ֆրանսական վէպի մասին ըսաւ թէ անձերու տեղ գաղափարներ կան: Վէպին անձերը իրական չեն, հեղինակն է որ կը խօսի անոնց տեղ, միջավայրին մասին չի խօսուիր, անձերը օդէն կախուած են, մեկուսացած են իրենց դասակարգէն, իրենց արհեստէն եւ կեանքէն: «Մանտարինները» շահեկան են իբրեւ վաւերագիր, ուրկէ շատ բան սորվեցայ Ֆրանսայի մտաւորականներու զբաղումներու մասին: Գաղափարներու պայքարի վէպն է Բ. աշխարհամարտէն ի վեր:

Գալով Ժընեւի «հանդիպումներուն» Էրէնպուրկ ըսաւ թէ բոլոր հանդիպումները օգտակար են: Մարդիկ իրար կը տեսնեն եւ աւելի լաւ կը հասկնան:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԵՌՆԱՐ ԿՐԱՍԷԻ ՄԱՀԸ

●

Փարիզեան ծանօթ հրատարակիչը, Պեռնար Կրասէ մեռաւ հինգշաբթի օր յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Հանգուցեալը, 74 տարեկան, միեւնոյն ատեն արժէքաւոր գրող մըն էր: Ծնած բարեկեցիկ ծնողքէ, 1909ին, պզտիկ գումար մ'ն ալ կը շահի եւ անմիջապէս կը ձեռնարկէ հրատարակչական գործին: Կը հրատարակէ Ժիռոտուէ «Փրովենսիալ»ները, յետոյ Փոլ Ռըպուի ծանօթ «Ա լա Մանիէռ տը...» (ըստ...) որոնք մեծ յաջողութիւն կը գտնեն:

Ա. տը Շաթոպրիանի «Մօնսիէօ Տը Լուռտին»ը եւ Սավինիօնի «Աղջիկները եւ անձրեւը», 1911 եւ 12ին իրեն կ'ապահովեն Կոնքուրի մրցանակը:

1914ին ի հաշիւ հեղինակին կը հրատարակէ Մարսէլ Փրուսթի մէկ գործը, բայց 1916ին կը ձգէ որ Փրուսթ «Նուվէլ Ռըվիւ Ֆրանսէզ»ին երթայ:

Առաջին մեծ պատերազմէն վերջ իր շուրջ կը հաւաքէ չորս «Մ»երը ինչպէս կ'ըսէր՝ Մոռուա, Մոռիաք, Մոռան, Մոնթերլան եւ անոնց համար մէջտեղ հանեց գրական ծանուցումներու ձեւ մը զոր շատեր դատապարտեցին: Բախտաւոր հրատարակիչ մըն էր եւ շատ անգամ իր հրատարակութիւններուն համար ստացած էր գրական մրցանակները: Այդ իսկ պատճառով իբրեւ տիպար ծառայած է Էտուար Պուռտէի որուն «Լոյս տեսաւ» թատերախաղին մէջ նկարագրած հրատարակիչը Կրասէն է:

1923ին նոր շարք մը սկսաւ, Կանաչ Տետրակները, որոնք բաւական յաջողութիւն գտան:

Իբրեւ գրագէտ, սուր հոգեբան էր: Իր գլխաւոր գործերն են «Անմահութեան հոգեբանութիւնը», «Գրականութիւնը» եւայլն:

Գրաւման շրջանին իր գործունէութիւնը շարունակած եւ կարգ մը գիրքեր հրատարակած ըլլալով, ազատագրման սկիզբը բանտարկուեցաւ եւ բազմաթիւ դժուարութեանց մատնուեցաւ: Յետոյ Մոնթերլանի հետ դատը ծանրապէս ազդեց իր առողջութեան վրայ:

***

ՄԵԾ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ ՄԸ

Սպանիոյ ժամանակակից ամէնէն մեծ փիլիսոփան՝ Օրթեկա Ի Կասէթ մեռաւ Հոկտեմբեր 18ին խլիրդի մը հետեւանքով:

Ծնած է Մատրիտ 1883ին: Իր սկզբնական գործերը պատճառ եղան Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորին տապալման:

Յաջորդական տարօրինակութեանց շարք մը եղաւ իր կեանքը, հանրապետականութիւն եւ ժողովրդապետութիւն կը քարոզէր, մինչ ազգայնականութեան իր փիլիսոփայութիւնը ներշնչուած էր նացիներէն: Անաստուած մըն էր եւ առաջինն եղաւ որ կ'առաջարկէր աշխարհական դպրոցներ հաստատել Սպանիոյ մէջ: Թէեւ իր մահուան անկողնին մէջ դէպի եկեղեցին դարձաւ, կ'ըսեն:

Զաւակն էր ականաւոր Սպանիացի լրագրողի մը:

Օրթեկա կը խոստովանէր թէ իր փիլիսոփայական գիտելիքներու ութսուն առ հարիւրը կը պարտէր Գերմանիոյ, ուր ուսանելու գացած էր Ալֆոնսօ Ժ.ի ծախքով: Լայփցիկի, Պերլինի եւ Մարպուրկի համալսարանները յաճախեց տասներկու տարի եւ ամէնէն աւելի ուսումնասիրեց Քանթը:

Սպանիոյ մէջ 1939ին, երբ ազգայնականները տէր դարձան կացութեան, մեկնեցաւ Արժանթին, յետոյ ալ Փորթուկալ: 1945ին հաշտուեցաւ Ֆրանքոյի կառավարութեան հետ եւ վերադարձաւ Մատրիտ: Իր գլխաւոր գործերն են «Զանգուածներու ըմբոստութիւնը» (1929) որ թէեւ մեծ համբաւ շահեցուց իրեն արտասահմանի մէջ, սակայն պայքար ստեղծեց երկրին ներսը եւ կ'ըսուի թէ միապետութեան տապալման պատճառ եղաւ: Իր փիլիսոփայական գործերուն բանալին կը համարուի «կենսունակութիւն»ը (վիթալիզմ), որ կարճ քայլ մըն է դէպի նացիական «ցեղային գերազանցութիւն»ը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳԵՐ ԱՂԲԻՒՐ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

●

Օտար հողերում ընկել է որդին,
Կորել է անանուն ու առանց շիրմի,
Արնոտ շապիկն էլ մօրը չբերին,
Որ ողբայ վրան, որ կրծքին սեղմի:

Ու գիւղամիջին ստուերում կաղնու
Աղբիւր յուշարձան կանգնեցրին մի օր.
Ամէն առաւօտ ամէնքից կանուխ
Այստեղ է գալիս մայրը սգաւոր:

Փարւում վէրքի պէս կարմիր քարերին,
Խոր ճաքերը կրծքին է սեղմում,
Արցո՛ւնք է խառնում արցունքոտ ջրին
Ջրի կարկաչին հառա՛չն է խառնում:

Եւ մայր ու որդի ամէն առաւօտ
Գտնո՛ւմ են իրար այս աղբիւրի մօտ,
Գրկում, իրարու կարօտն են առնում
Ու թեթեւանո՛ւմ ու թեթեւանո՛ւմ...

***

Գիշեր – ցերեկ բլխում քարից,
Ջուր է գալիս յուշաղբիւրից:
Սերմնացանը դաշտ է գնում,
Զով ու զուլալ ջուրն է խմում.
Աղջիկները՝ ջրի գալիս
Թագուն՝ սիրոյ խօսք են տալիս,
Խա՛ղ են անում այնտեղ մօտիկ,
Մանուկները ոտաբոպիկ,
Իրար վրայ ջուր են ցօղում
Ու փախչում են ու ծիծաղում:
Այսպէս հոսո՛ւմ, հոսո՛ւմ կրկին,
Խառնո՛ւմ է ջուրը կեանքին
Ջուրը զոհուած զինուորի կեանք,
Ջուրը հոգի ու յիշատակ...

***

Թէ պղտոր է քո խիղճը եւ հոգին,
Թէ խէթ ես նայում հանուր վաստակին,
Թէ անհաշտ ես դու արդարութեան հետ,
Թէ կեանք ես փնտռում՝ անաշխատ ու հեշտ,
Եւ սուրբ այս ջուրը՝ քո ճակտի վրայ
Թէ պղտոր է քո խիղճը եւ հոգին,
Ու տաք այս հողին թէ չի թափուելու,
Նրանց արիւնին չի խառնուելու, —
Անցի՛ր, մի՛ խմիր...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ դիմադրական ճակատի հերոսներէն զօր. Լէոփոլտ Օքուլիքի մեռած է Մոսկուայի մէկ բանտին մէջ, 1946 Դեկտեմբերին: Այս լուրը նոր կը հաղորդեն Մոսկուայէն...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

«ԴԵՌ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵ՞Տ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻՔ»

Նախագահը շարունակեց կծու լեզուով մը.

— Այս մարդուն ազգակիցները ազգի մը կը դաւեն եւ դուն կը շարունակես պահել քու բարեկամութիւնդ այդ մարդուն հետ: Ես ալ գիտեմ թէ եղմտական քննիչ է այդ մարդը, բայց եթէ դէմ առ դէմ գանք, արդեօք կը բարեւե՞մ զիրքը:

Ճավիտ պէյ հարցումներու եւ սլաքներու տարափի մը տակ մնաց այսպէս, եւ ամէնէն վերջ նախագահ Ալի պէյ կարծիքը ուղեց ընդհանուր դատախազ Նէճիպ Ալիի: Այս վերջինն ալ, որ քովնակի ակնարկներ կ'ուղղէր Ճավիտի եւ անոր հոգեվիճակը կը գնէր, առաջարկեց որ Ճավիտ պէյի դատը անջատուի Իզմիրի մահափորձի ամբաստանեալներու դատէն եւ Անգարայի մէջ շարունակուի, Իթթիհատականներու հաշուեյարդարի դատին հետ: Քննութեանց արդիւնքը ցոյց կու տայ որ, ըստ ընդհանուր դատախազը, կառավարութիւնը տապալել ուզող դաւադիրներու ցանցը ճիւղաւորումներ ունի եւ գոյութիւն ունի Սեւ Հրոսախումբ մը, (Գարա Չէթէ) որ կազմուած է տխրահռչակ մարդոց, Իթթիհատի նախորդ գործիչներու կողմէ: Այս հրոսախումբին գործունէութեան գետինը շատ ընդարձակ է, ահա թէ ինչու աւելի յարմար է այս խմբակին դատը եւ հաշուեյարդարը Անգարայի մէջ լրացնել:

Ճավիտ պէյ ընդհանուր դատախազին այս պահանջին առջեւ շուարեցաւ եւ ընկճուեցաւ: Անձկութեամբ կը հետեւէր դատաւորներուն խորհրդակցութեան, եւ աջ ու ձախ կը նայէր յաճախ, գիտնալու համար թէ ինչպիսի որոշում մը պիտի տրուի իր մասին:

«ՁԵԶ ԱՆԳԱՐԱ ՊԻՏԻ ՂՐԿԵՆՔ»

Վերջապէս նախագահը ծանոյց որոշումը.

— Ձեզ Անգարա պիտի ղրկենք, Ճավիտ պէյ, եւ այս դատէն պիտի անջատենք թէ ձեր դատը եւ թէ Արտահանի նախորդ երեսփոխան Հիլմի եւ Իհսան պէյերու դատերը: Ստուգուած է որ Իզմիրի մահափորձէն զատ երկրին դէմ ալ մահափորձ մը սարքուած է Իթթիհատական պարագլուխներու կողմէ, եւ այս խնդիրը շատ խոր քննութիւններու կը կարօտի: Դաւադրութեան հետ ձեր ունեցած կապը առանձնապէս պիտի քննենք:

Ճավիտ պէյ հազիւ թէ կմկմաց.

— Շատ լաւ, էֆէնտիս, եւ զուրս ելաւ խորտակուած: Յայտնի էր որ իր հաշիւը Անգարայի մէջ պիտի տար եւ Անկախութեան Ատեանը դիւրին պիտի չձգէր իր օձիքը, որովհետեւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր հաւաքուած էին Ճավիտի խորհրդաւոր գործերուն մասին, մանաւանդ իր տունէն գտնուած էր ինը յօդուածէ բաղկացեալ ծրագիր մը, որ քաղաքական շատ մը խմորումներու բանալին կը կազմէր: Այդ ծրագրին առաջին մասը զոր ծաղրելով նախ իրենց բաղձանքներուն ծառայող անձերը Ազգային Ժողով մըտցուցած էին: Ծրագրին Բ. մասը կը ձգտէր ընդդիմադիր զանգուած մը ստեղծել Հալքին դէմ: Այս էր արդէն Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան կազմութեան շարժառիթը, եւ քննութիւնները կը հաստատէին թէ ծրագրին կմախքը պատրաստուած էր Ճավիտին Շանթաշիի բնակարանին մէջ: Զանազան ապացոյցներու բերումով, յաջողած էին Իսթանպուլէն երեսփոխան ընտրել Ճանպոլաթը, Իզմիթէն ալ՝ հռչակաւոր Շիւքրին:

ՃԱՆՊՈԼԱԹ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Մինչ Ճավիտ պէյ Անգարա կը ղրկուէր, դատուելու կարգը եկած էր ոչ-նուազ անմոռանալի դէմքի մը, Իսմայիլ Ճանպոլաթի:

Ինչպէս կը յիշուի, Ճանպոլաթ առաջին ընդհ. պատերազմին եւ հալածանքի օրերուն Իթթիհատի Ռօպէսփիէռը կը համարուէր:

Ապահովութեան տնօրէն եղած եւ աւելի փափուկ պաշտօններ վարած էր, եղած էր մոլեռանդ Իթթիհատական մը եւ Միլլի պայքարէն ետք երեւութապէս անցած էր Հալք կուսակցութեան շարքերուն մէջ, միշտ պահելով սակայն հոգեկան կապը իր պատկանած կազմակերպութեան, Իթթիհատի հետ: Ճանպոլաթ պաղարիւն էր եւ հաշիւով կը գործէր, տեսակ մը խառնուրդ Շիւքրիներու, Ապտիւլգատիրներու, Գարա Քեմալներու:

Ճավիտ պէյի դատավարութենէն վերջ, որ խոր մտատանջութիւն առաջ բերած էր իթթիհատական շարքերուն մէջ, 3 յուլիս հինգշաբթի կէսօրէ ետք, Իսմայիլ Ճանպոլաթ բանտէն բերուեցաւ Անկախութեան Դատարան: Ամբաստանեալը ներս մտաւ քովնտի ակնարկ մը նետելով եւ միշտ կրելով իր խորհրդաւոր պաղարիւն դիմակը: Ո՞վ գիտէ ինչե՜ր ծածկուած էին այդ պաղարեան տակ, ամբաստանեալի ակնոցներուն ետին շողշողացող աչքերը ինչ հեռանկարներ, ցնորքութիւններ կը պարտկէին:

(Շար.)

միջոցին որեւէ յոյս չկայ որ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքուի արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ ։

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Մեծն Բրիտանիա արդիական զէնքեր կը ճարէ Իրաքի, մէջն ըլլալով նորաձեւ օդանաւեր։ Իսրայէլ որեւէ դիմում չէ կատարած Անգլիոյ, զէնք ստանալու համար ։ Կ՚ըսուի թէ պաշտօնապէս դիմած է Մ. Նահանգներուն որոնք այժմ կը քննեն խնդիրը ։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ կնքուած զինակցութեան նման դաշինքներ պիտի կնքուին Եգիպտոսի եւ Արաբիոյ, ինչպէս եւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ ։

× Իսրայէլ աւելի քան երբեք սոխրաղական կը գտնէ դաշինք մը կնքել Մ. Նահանգներուն հետ։ Ուաշինկթընի Իսրայէլեան դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարի օգնականին հետ։ Դեսպանը բացատրեց թէ օրէ օր սոխրողական կը դառնայ հաւասարակշռութեան վերահաստատումը։ Այս առթիւ կրկնեց Իսրայէլի վարչապետին հետեւեալ յայտարարութիւնը .— «Դէպքերու սպառնալից ընթացքին առջեւ, Մ. Նահանգները բարոյապէս պարտաւոր չե՞ն արագօրէն գործել, իբրեւ երաշխաւոր խաղաղութեան եւ անդորրութեան։ Մենք աւելի քան երբեք պէտք ունինք ապահովութեան դաշինք մը կնքելու Մ. Նահանգներուն հետ, կանխելու համար չարութեան ուժերուն նախայարձակումը » ։

× Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ կընքուած դաշինքով, գերագոյն խորհուրդ մը պիտի կազմուի, նաեւ զինուորական խորհուրդ մը։ Երկու պետութեանց բանակները պիտի դնուին միացեալ հրամանատարութեան մը տակ, խաղաղութեան թէ պատերազմի առեն ։

ՍԵՊՏ. 6Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Պոլսոյ օժանդակութեան կոմիտէն հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց .—

1.— Սեպտ. 6ի դէպքերէն վնասուող հայրենակիցներուն թիւը եւ վնասներուն քանակը ճշդելու պայմանաժամը լրացաւ 15 հոկտեմբերին։ Այս պայմանաժամին ընթացքին 4433 հայրենակիցներ դիմած են կոմիտէին։ Իրենց կրած վնասին գումարն է 69.578.744 ոսկի։

2.— Կոմիտէն մինչեւ 15 հոկտ. 615 հայրենակիցի վճարած է 413.125 ոսկի։

3.— Սեպտ. 6ի դէպքերէն վնասուած 1604 անձերու ցանկը պատրիարքարանէն հաղորդուած է կոմիտէին։ Կարմիր Մահիկը 96240 ոսկիի օժանդակութիւն ըրած է անոնց։

4.— 203.760 ոսկի յանձնուած է Իսթանպուլի երեսփոխան Հաճօփուլոսի, վարժարաններու օժանդակութեան միութեան նախագահ Լ. Անանիատիսի եւ Բ. նախագահ Տ. Մատխանոսի, դէպքին ընթացքին վնասուած աշակերտներուն ճաշին եւ ուսուցիչներուն թոշակներուն յատկացուելու համար ։

5.— Կոմիտէն կը շարունակէ ընդունիլ նուէրներ. միւս կողմէ կը ճշդուին վնասները եւ հատուցումներ կը կատարուին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ կառավարութիւնը չէ կազմուած տակաւին։ Անկախութեան կուսակցութիւնը (Իսթիքլալ) կ՚ընդդիմանայ նոր կարգուսարքին եւ կը մերժէ մասնակցիլ ծրագրուած կառավարութեան։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ահաբեկիչները շարք մը յարձակումներ կատարեցին Պոնի շրջանին մէջ։ Բազմաթիւ խլամներ սպաննուեցան կամ առեւանգուեցան Կոստանդինի կեդրոնին մէջ ։

ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Մոսկուա հասնելով փայլուն ընդունելութեան մը արժանացաւ։ Դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին մառեշալ Բուլկանին, Մոլոթով եւ ուրիշ նախարարներ։ Մեծ ընդունելութիւն մը սարքուած է Կրեմլինի մէջ ։

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը քննելով Ալժերիոյ զինուորական կացութիւնը, անբաւական գտաւ զինուորներու թիւը։ Եթէ Հնդկաչինի 35000 զինուորներէն 15.000ը վերադառնան, հաւանական է որ արձակուին վերջերս զէնքի տակ առնուած պահեստիները ։

ՀՐԱՆԴ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Լիբանանի բոլոր ծանրութեանց ախոյեանը, անցեալ շաբաթ գիշեր 6րդ շրջանին անձնատրութեան մըցկ Սուրիոյ ախոյեան Ֆաթհի Թիւրքը։ Առաջին շրջանին խկ մեր հայրենակիցը իր տիրապետութեան տակ առած էր մրցակիցը։ Պէյրութի մարզական պալատը ծայրէ ծայր լեցուն էր, կէսէ աւելին կիներով ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, կիրակի, 23 Հոկտ., ժամը 15ին Պարպօթ սրճարանի վերնայարկը, Կառ տիւ Նորի դիմաց ։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. համալսարանի ամփիթատրոնը, (40, Ալէ Լէօն Կամպէթա)։

Մեր սիրուած ընկերներէն՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ իր ճամբորդութենէ վերադարձին, պիտի պատմէ ինչ որ տեսաւ ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մուտքը ազատ է։

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

30 Հոկտ., կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ կը ներկայացնէ՝ «Պտոյտ մը Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ » ։

Արտասանութիւն՝ արձակ եւ բանաստեղծական կտորներու ։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Երեկոյթը մէկ ժամ կը տեւէ։ Ճիշդ որոշեալ ժամուն սրահին դռները կը փակուին որեւէ խանգարման առիթ չտալու համար ։

Ծախսերու մասնակցութիւն ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1956ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը, նոյեմբեր 26ին, շաբաթ գիշեր։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամասիոյ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, Նոյ. 27ին, Սալօն Նոռմանտի, կիրակի, կէս օրէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

17, Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Սալ տ՚Իէնայի մէջ ։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ նոր կատակերգութիւնը՝

ՄՆԿԼՋԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ազգային կեանքէ ծաղրանկար երեք արար, Փարիզահայ ընտրուած դերասաններու կողմով ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ԿՈՉ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի բազմավաստակ եւ բարեջան հոգեւոր հովիւ Տէր Վռամշապուհ արք. Քիպարեանի եւ Հայրապետական պատուիրակ հոգելոյս Գեր. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի դամբարանները մինչեւ այսօր առանց տապանաքարի մնացած են ։

Ուրախ ենք յայտնելու որ արդէն ձեռնարկուած է ժողովրդային հանգանակութեան մը անոնց վրայ արժանավայել շիրիմ մը կանգնելու նպատակով։

Կը հրաւիրենք մեր համայնքը որ անխտիր իր օժանդակութեան բաժինը բերէ, իբրեւ երախտագիտութեան արտայայտութիւն այս հանրանուէր հոգեւորականներու յիշատակին ։

Կը խնդրուի որ նուէրները ղրկուին եկեղեցւոյ դիւանատան հասցէին, չէքով կամ չէք փոսթով Փարիզ 6761 – 25 նշանակելով կտրոնին վրայ ի նպաստ դամբարանին ։ Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին մամուլին մէջ :— Հոգաբարձութիւն

ԱԶԴ.— Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութիւնը ջերմօրէն կը յանձնարարէ բարեացակամութեամբ ընդունիլ Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան անդամուհիները, որոնք կը ձեռնարկեն նոր արշաւի մը անդամագրութեանց ցանցը ընդլայնելու եւ յետնեալ անդամատուրքերը դանձելու համար։ Դիւրացնելով սոյն նուիրականձիգը եւ գործնապէս քաջալերելով, պիտի սատարենք օր առաջ լրացնելու եկեղեցւոյ շինութեան գործը որ սկսած է ձեւումարմին առնել պատերու բարձրացումով ։

Կը խնդրուի նոյն ընդունելութիւնն ընծայել մարզահամարի յանձնախումբին որ կոչուած է լրացնելու տարիներէ ի վեր առկախ մնացած գործ մը ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, Կիրակի 30 Հոկտ., ժամը երեքէն սկսեալ, Ազգ. տան թատերասրահին մէջ ։

Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ – ԼՍԱՐԱՆԻ Ա. դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քառէ սրճարանի վերնայարկը, ժամը ճիշդ 9.15ին։ Կը խօսի ՀՐ. ՔԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթն է Խ. Աբովեան, (ծննդեան 150ամեակին առթիւ)։ Արտասանութիւն եւ երգ Խ. Աբովեանէ ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամէն Զորեքշաբթի, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնը, (40 : Ալէ Լէօն Կամպէթա)

Պիտի դասաւանդուին՝ շատ հաճելի եւ դիւրուսոյց եղանակով մը, —

Հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՁՐԻ

Համազգայինը պիտի հետաքրքրուի յաջողակ աշակերտներով ու միջոցներ պիտի ստեղծէ, որպէսզի անոնք կարենան շարունակել իրենց ուսումը հայ եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Մարսիլահայ ծնողներ, արձանագրեցէք ձեր զաւակները, մանչ և աղջիկ, Համազգայինի Դպրոցին, ինչ տարիք կամ զբաղում ալ ունենան։ Ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք զանոնք հայրենասէր և զարգացած հայորդիներ դարձնելու, ի շահ ձեզի, ի շահ անոնց եւ ի շահ հայութեան ։

Արձանագրութիւնները՝ Համազգայինի անդամներուն մօտ եւ ամէն Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, դասաւանդութեանց վայրը ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, 29 Հոկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս ։

Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսական ձայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ՝

Le Roi du Typique *ROGER GOMEZ*
et son ensemble

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
•
MARDI
25 OCTOBRE
1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7810 31e ANNEE խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3221

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՁԱՓԱԶԱՆՑԵՆ

•

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, «Հասկ», մանրամասն տեղեկագիր մը հրատարակած է Դպրեվանքի 1954 – 1955 տարեշրջանի մասին (Յուլիս-Օգոստոսի թիւ) :

Պարզելով այդ հոգեւոր ճեմարանին դերը՝ ազգապահպանման պայքարին մէջ, տեղեկագիրը վկայութեան կը կանչէ երկու հայրենակիցներ, մէկը՝ Ֆրանսայէն, միւսը՝ Հիւս. Ամերիկայէն :

Առաջինը, «լուրջ Հայ մը որ երկար փորձառութիւն ունեցած է ազգային գործերու մէջ», կը գրէ.

« ... Քիչ մ'աւելի յառաջ երթալով թոյլ պիտի տամ ես ինծ ըսել որ մենք իրաւունք ունինք ուծացած կարծելու ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը.... ցորչափ չըլլան այս երկրին մէջ գոնէ տասնեակ մը եկեղեցականներ, որոնք խօսին գաղղիերէն այնքան դիւրութեամբ որքան հայերէն, որոնք ըլլան երիտասարդ, ժրաջան, անխոնջ եւ գիտնան ընտելանալ իրենց շրջապատի բարուց » :

Նամակին ոճն ու բովանդակութիւնը կը մատնեն ոչ միայն գրողին տարիքը, այլ եւ դաւանանքը :

— « Հոյլեր պէտք են այդպիսիներէն, որոնք կանխաւ եւ յատկապէս պատրաստուած առ այդ, պիտի արձակուին այս աշխարհին մէջ, ոչ թէ մոլորելու համար հոն, այլ զայն քաշելու Հաստատութեանն Քրիստոսի, որուն պաշտօնեաներն են :

Նամակագիր այնքան վերացած է իր գրած բառերուն հմայքէն, որ իր հոգեշահ քարոզը կը վերջացնէ հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— « Եւ այն ատեն, ապահով եղէք, փրոֆաններու իսկ համոզմամբ, Եկեղեցին կրնայ «հրաշք» գործել ի Ֆրանսա» :

Հիւս. Ամերիկայէն հասած նամակն ալ տարբեր մէկ արձագանգն է նոյն տեսութեան.

« ... *Սփիւռքի խեղճ հայութիւնը յոյսը դրած է Դպրեվանքներուն վրայ : Ոսկորհետեւ տեղական համալսարաններուն մէջ կարելիութիւն չկայ հայ հոգեւորականներ պատրաստելու :*

« ...Գաղութը պատուական գաղութ է. առաջնորդներու պէտք ունի եւ իր աչքերը սեւեռած է Դպրեվանքներուն : Ի սէր Աստուծոյ, մեզի ազնիւ առաջնորդներ պատրաստեցէք» :

Այսքան լայն տեղ տալով երկու վկայութեանց, ուզեցինք անգամ մը եւս հաստատել թէ տակաւին «փորձառուներ» կան, որոնք պատրանքներով կ'օրօրուին :

Ինչ դեր ալ ունենան Եկեղեցին եւ իր հոգեւոր պաշտօնեաները, Դպրեվանքները եւ իրենց շրջանաւարտները, կատարեալ միամտութիւն է հաւատալ թէ կրնան «հրաշք գործել» Ֆրանսայի կամ Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ :

Տարագրութեան երեսնամեակը շատոնց լրացաւ, եւ ամէնքս ալ կը տեսնենք բուն իրականութիւնը, երկու հայաշատ գաղութներուն մէջ :

Եթէ Ֆրանսայի մէջ «գոնէ տասնեակ մը» երիտասարդ եկեղեցականներ չունեցանք, «կանխաւ եւ յատկապէս պատրաստուած», Հիւս. Ամերիկան իսկապէս «հոյլեր» ունեցաւ, վերջին տարիներու ընթացքին :

Անթիլիասը եւ Երուսաղէմը մրցումի եկան, բազմապատկելու համար ներածումը որ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի :

Արդի՞ւնքը : Կը բաւէ կարդալ ամերիկահայ թերթերը, եզրակացութեան մը յանգելու համար :

Անոնք որ կը յուսային սերունդ փրկել անգլերէն քարոզներով եւ կիրակնօրեայ դպրոցներով, շատոնց վհատած են :

Մեր գաղութի մասին կը խօսինք առանձին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՄԵՐԺԵՑ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

•

ՄԷԿ ԹԵՐ, ԵՐԿՈՒ ԴԷՄ (68 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ)

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Սարի շրջանին հանրաքուէն, որ պիտի վճռէր եւրոպականացման ծրագրին ընդունելութիւնը կամ մերժումը :

Ինչպէս ժամը ժամին կը հաղորդէր անթելը, քուէարկութեան արդիւնքը եղաւ ժխտական, 31ի դէմ 68 առ հարիւր : Ուրիշ խօսքով, մէկ թեր, երկու դէմ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, հանրաքուէին կը մասնակցէր քուէարկուներու 96 առ հարիւրը, ինչ որ մեծ համեմատութիւն մը կը կազմէ : Կիրակի կէս գիշերին 90 առ հարիւր ճշդուած էր արդիւնքը : Ձգուած քուէներէն 423.440ը դէմ էին, եւ միայն 201.923ը թեր : Այսպէս կը վերաբացուի Փրանքօ-գերման վէճը այս շրջանի մասին որ ունի մօտ մէկ միլիոն բնակիչ եւ նշանաւոր է իր հանքային եւ ճարտարարուեստական հարստութիւններով : Բացորոշ է որ գերման ազգայնական հոսանքները տենդագին պայքար մը սարքած էին, եւրոպականացումը մերժելու համար, Գերմանիոյ անբաժան մասը համարելով այդ շրջանը : Քուէարկութենէն առաջ գերման ընդդիմադիրները բուռն ճառեր խօսած էին, մեղադրելով Ֆրանսան : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ քուէարկուները աջակցութիւն ստացած էին արեւմտեան Գերմանիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքական հոսանքներէն, ինչպէս եւ նիւթական օգնութիւն :

Եւրոպականացումը կը մերժուի ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսա տրամադիր կ'երեւար ուժ տալու Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման, Ժընեւի նոր խորհրդաժողովին մէջ որ պիտի գումարուի Հոկտ. 27ին : Այսպէս ջուրը կ'իյնայ Տոքթ. Ատընաուըրի եւ Ֆրանսայի նախորդ վարչապետ Մենտէս Ֆրանսի միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը : Այժմ ամէնքն ալ անձկութեամբ կը հարցնեն թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Սարի շրջանին վերջնական ճակատագիրը : Ֆրանսայի վարիչները քանիցս ազդարարեցին թէ եւրոպականացման ծրագրին մերժումը պարզապէս պիտի նշանակէ ներկայ գոյավիճակին շարունակութիւնը, այսինքն այդ երկրամասը պիտի մնայ Ֆրանսայի տիրապետութեան տակ :

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ կէս գիշերուան յաղթանակէն անմիջապէս ետք, գերմանասէր հոսանքները պահանջեցին նոր բանակցութիւններ կատարել, Սարի շրջանը Գերմանիոյ վերադարձնելու համար : Գերման երեք յաղթական հոսանքները միացեալ ճակատ կազմած են եւ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, պահանջելով հրաժարումը վարչապետ Հոֆմանի, լուծումը անոր կառավարութեան եւ խորհրդարանին : Այժմ կը պահանջեն ընտրութիւններ կատարել եւ նոր իշխանութիւն մը կազմել, միջազգային բանակցութիւններ կատարելու եւ Սարի խնդիրը կարգադրելու համար :

Երկուշաբթի առտու ժամը 1ին Հոֆմանի կառավարութիւնը կը ծանուցանէր թէ հրաժարած է : Գերման միացեալ ճակատին յայտարարութիւնը կը հերքէ այն կարծիքը թէ հանրաքուէին արդիւնքը Ֆրանսայի դէմ ուղղուած է : «Ընդհակառակն, այդ արդիւնքը նոր պայմաններ կը ստեղծէ, իրական եւ տեւական բարեկամութիւն մը հաստատելու համար Ֆրանսայի հետ եւ կը հարթէ եւրոպական միութեան ճամբան : Այս հանդիսաւոր ժամուն կոչ մը կ'ուղղենք Ֆրանսացի ժողովուրդին, ինչպէս եւ արեւմտեան աշխարհի ժողովուրդներուն որպէսզի հասկնան մեր ժողովուրդին հոգին եւ յարգեն տրուած որոշումը» :

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղական թերթ մը որ գիտել կուտայ թէ քսան տարուան ընթացքին չորրորդ անգամն է որ Սարի ժողովուրդը փոփոխական տրամադրութիւններ կը յայտնէ : Հիթլերական տիրապետութեան ատեն, 1935ի քուէարկութեամբ 90 առ հարիւր որոշեցին Նացի Գերմանիոյ միանալ : 1945ին, երբ Գերմանիան ջախջախուած էր, ընդհանրապէս տրամադիր էին տնտեսական միութիւն մը հաստատելու Ֆրանսայի հետ : 1952ին ողեւորուած կ'երեւային եւրոպականացման ծրագրով : Իսկ այժմ նորէն կ'ուզեն միանալ Գերմանիոյ : Այս երկրամասը տարեկան երեք միլիոն թոն պողպատ կ'արտադրէ

× Հանրաքուէի արդիւնքին հրատարակութենէն ետք, արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը պահանջեց անմիջապէս ընդհ. ընտրութիւններ կատարել, նոր խորհրդարան մը կազմելու համար : Իր կարծիքով, այդ ընտրութիւնը լաւագոյն ձեւն է բարւոքելու Փրանքօ-գերման յարաբերութիւնները եւ նոր համաձայնութիւն մը կնքելու : Ուրիշ կարեւոր կուսակցութեան մը նախագահը յայտարարեց. — Թէեւ «ոչ» ըսուեցաւ եւրոպականացման կարգադրութեան համար, բայց հանրաքուէին արդիւնքը «այո» է Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի համար : Օրուան այս ժամուն պիտի չըսենք թէ ո՛վ արդար էր, ով անիրաւ : Այժմ որ անորոշութեան մշուշը փարատեցաւ, պարկեշտ բանակցութիւններ կատարենք» : Ուրիշ կուսակցութիւններ ալ նոյնիմաստ կարծիքներ կը յայտնեն :

Արդիւնքին հրատարակութենէն ետք, Ֆրանսական անթելը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ. — Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ եւրոպական գործակցութեան իր խէալին եւ վճռած է ապահովել անոր զարգացումը :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կ'ըսէ թէ դաշնակցային կառավարութիւնը ընդունած էր եւրոպականացման ծրագիրը, որուն տարակոյս չձգելով իր դիրքի մասին եւ թէ դաշնագիր մըն ալ կնքուեցաւ : «Արդ, այն ազատ վճիռը զոր արձակեց Սարի ժողովուրդը, արեւմտեան Եւրոպայի միութեան յանձնաժողովին հսկողութեան տակ, ժողովրդավար քուէարկութեամբ, պէտք է յարգուի, հակառակ ստեղծուած դժուարին կացութեան : Ամէն բան կախում ունի այս նոր վիճակի քննութեան խոհեմութենէն եւ հանդարտութենէն եւ թափուած ճիգերէն՝ որպէսզի չվնասուին Փրանքօ-գերման գործակցութիւնը եւ երկու կառավարութեանց հաւասարակայ նպատակները : Դաշնակցային կառավարութիւնը համոզուած է թէ Սարի ժողովուրդին ազատ հանրաքուէն ուղղուած չէ Փրանքօ-գերման գործակցութեան, ոչ ալ եւրոպական միութեան ջանքերուն դէմ :

⁘ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ⁘

*

ՄԵԾԵՐՈՒՆ ԱԼ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ

Երեւանի պատանեկան եւ երիտասարդական օրկանը, «Պիոներ կանչ», ուշագրաւ գրութիւն մը հրատարակած է 1955 Սեպտ. 25ի թիւին մէջ, «Մայրենի լեզու» խորագրով :

Յօդուածագիրը՝ Գ. Ջահուկեան, «փիլոլոգիական գիտութիւնների դոկտոր» :

Բանասէրը յատկապէս կը յիշեցնէ պատանիներուն՝ թէ «Հայոց լեզուն աշխարհի ամենահին լեզուներից մէկն է : Նրա պատմութիւնը հազարաւոր տարիներ է ընդգրկում » :

Եւ կը շարունակէ.

— « *Հայոց լեզուն աշխարհի հարուստ, մշակուած եւ ճկուն լեզուներից մէկն է : Նշանաւոր հայագէտ Հր. Աճառեանի «Հայերէն Արմատական բառարանը» եօթը մեծադիր հատորից է բաղկացած եւ մօտ 14.000 հայերէն արմատական բառ է պարունակում : Իսկ քանի՜ տասնեակ ու հարիւրաւոր բառեր կարելի է կազմել մէկ արմատական բառից :* Աշխարհ *եւ* մարդ *բառերից ամէն մէկը մասնակցում է երկու հարիւր բառի կազմութեանը :* Բարի *բառից կազմուած բառերի թիւը հինգ հարիւրի է հասնում : Իւրաքանչիւր բանաստեղծ կարող է բարդ եւ ածանցաւոր բառեր կերտել : Միջնադարեան բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացու գործածած նոր բառերի թիւը երկու հազարի է հասնում : Հայագէտ Ստ. Մալխասեանցի « Հայերէն բացատրական բառարան»ի չորս հատորում 120.000 բառ է բացատրուած : Իսկ այդ բառարանը շատ հեռու է լիակատար լինելուց »* :

Յօդուածագիրը ապա կը վկայէ թէ հայերէնը հարուստ է հոմանիշ բառերով :

Եւ կը յիշէ քանի մը օրինակներ,— *ուրախութիւն, խինդ, խնդութիւն, հրճուանք, ցնծութիւն, բերկրանք, բերկրութիւն* եւն. (կրնար աւելցնել նաեւ *խնծիղ*) :

Յետոյ,— *ահարկու, ահաւոր, ահեղ, զարհուրելի, սոսկալի, սարսափելի, քստմնելի* եւն. (Աւելցուր՝ *ահռելի*, պակուցիչ, *չարաղէտ* եւն.) :

Եւ վերջապէս,— *Աղաչանք, խնդիրք, հայց, պաղատանք, թախանձանք, ողոքանք* եւայլն :

Քաղաքացի Ջահուկեան այս առթիւ կը յիշէ թէ Յ. Գայանեանի հոմանիշներու բառարանին մէջ միայն *ձայն* բառին տարբեր հոմանիշները իննսուն տող կը բռնեն :

Եւ կ'եզրակացնէ.

— « *Սիրեցէք մեր լեզուն, սովորեցէք, լաւ օգտուեցէք մեր լեզուի անսպառ պաշարներից* » :

Կոչը ուղղուած է Հայաստանի մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդներուն :

Ձեմ գիտեր թէ «բանասիրական գիտութեանց վարդապետը» (կամ վարպետը) նոյնիմաստ կոչ մըն ալ Հայաստանի խմբագիրներուն, հեղինակներուն եւ թարգմանիչներուն ուղղա՞ծ է, որպէսզի օգտուին մայրենի լեզուի նոխութենէն, հոմանիշներուն առատութենէն եւ ածանցումի դիւրութենէն, փոխանակ անճոռնի եւ անտեղի փոխառութիւններ մուրալու օտարէն : Այն ալ ռուսական կամ գերմանական արտասանութեամբ եւ բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ, — *պրըմյեր մինիստր, ասամբլեա, սեսիա, լաուրեատ, սցենարիստ, շախմատ, չամպիոն, վիցեպրեզիդենտ, ինցիդենտ,* պարի եւ երգի *անսամբլը. պրես – կոնֆերանս* ...

Եւ դեռ հարիւրաւոր այլանդակութիւններ, մէկը միւսէն ընդվզեցուցիչ :

ՎԱՀԷ

ԳՐԳՌԻՉ ԺԽՈՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Վերջին պահուն ստացանք մանրամասն թղթակցութիւն մը (20 Հոկտ). որ լայնօրէն կը պարզէ Հալէպի Գաւառ. ժողովի «լուծման» մասին բացուած խուժանավարութեան ծալքերը : Պիտի հրատարակենք յաջորդով :

ՋԻՆԱՐՇԱՒ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ Փարիզ եկաւ օդանաւով, տեսակցելու համար Երեք Մեծերու արտաքին նախարարներուն հետ : Այսօր ալ (Գշ.) Ժընեւ պիտի երթայ, տեսակցելու համար Պ. Մոլոթովի հետ որմէ ժամադրութիւն առած է : Երուսաղէմէն մեկնելէ առաջ, յայտարարեց թէ Չորս Մեծերու արտաքին նախարարներուն ուշադրութիւնը պիտի հր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

ՔԻՉ ՄԸ ԼՐՋՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քիչ մըն ալ խօսինք ըստ էութեան :

Յակոբ Օշականին մէկ վկայութեան մենք ալ պիտի դիմենք, քանի որ այս գրագէտը ա՛յնքան սիրելի է «Յուսաբեր»ի օգնական խմբագրին, որմէ մէջբերում մը ընելով, կը կարծէր զօրացնել իր գրական տեսակէտները հայ գրագէտներուն մէջ Հայ հոգին միայն փնտռելով, եւ այս զգայութենէն զուրկ գրագէտը, հակառակ նոյնիսկ մեծատաղանդ գործերու, «ցեղային ակունքները ցամքած» գրագէտ կը դաւանէր: Ի՞նչ կը գրէր Յ. Օշական («Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան» Գ. հատոր, Կրտսեր Ռոմանթիքներ, էջ 132).— «Բայց կը հաւատամ թէ մեր ժողովուրդը իրապէս տեսնելու համար անոնք պիտի պրպտէին արեւմտահայ վէպը, վիպակը ուր ապաստան ունենալու ճակատագրուած են մեր ժողովուրդին տիպարային անձնաւորութիւնները » :

Մեր ժողովուրդին տիպարային անձնաւորութիւնները փնտռած ու գտած էի Գ. Զօհրապի նորավէպերուն մէջ: Եւ սակայն «Յուսաբեր»ի օգնական խմբագիրը Գ. Զօհրապի համար կը գրէր· «Մեծ գրող եւ մեծատաղանդ գրող է, բայց հայ գրող չէ» (ստորագծումը մեզմէ) :

Այս պատճառաբանութեամբ ուրեմն, ամէն գրողի ստեղծագործութիւն երկու խումբի պիտի բաժնենք: Առաջինը ան, որ հայաշունչ է: Հետեւաբար հեղինակն ալ Հայ գրագէտ է, եւ իր գործն ալ հայ գրականութեան Գանձարանին կը պատկանի: Մինչդեռ նոյն այդ հեղինակը, ուրիշ գրուածքներով, որոնք հայաշունչ չեն, որոնց մէջ հայ հոգին չի ցոլանար, հայ գրագէտ չէ: Կը մնայ հարցնել օգնական խմբագրին, թէ այդպիսի գրող մը հետեւաբար «Անգլիացի՞, Ֆրանսացի՞, Իտալացի՞, յո՞յն թէ ռո՞ւս » գրագէտ է: Այդպիսիներուն գրականութիւնն ալ ո՞ր շարքին պիտի դասենք, «ամերիկեա՞ն, հոլանտակա՞ն, գերմանակա՞ն, սպանիակա՞ն թէ խրխզական »:

Օրինակներով խօսինք. աւելի հասկնալի դառնալու համար :

Ռուբէն Զարդարեանի « Ցայգալոյս »ը հայ գրականութեան կը պատկանի եւ հեղինակն ալ՝ հայ գրագէտ է: Նոյն հեղինակին «Ով որ Սուլթան մը ունի իր հոգիին մէջ», «Եօթը երգիչները» եւ «Հայրենական Սարը» ուրեմն հայ գրականութենէն պիտի վտարենք եւ Ռ. Զարդարեանն ալ այդ արձակներով հայ գրագէտ չէ, որովհետեւ յիշուած այդ երեք գեղեցկագոյն էջերուն մէջ ո՛չ հայ տառապանքին խօսքը կայ, ոչ hայ hոգին կը պատկերանայ եւ ոչ ալ հայաշունչ զգայութիւն մը:

Արամ Հայկազի «Ցեղին Ձայնը» Բ. հատորին մէջ «Մեր գիւղացիները» խորագրով հատուածը ուրեմն հայ գրականութեան չի պատկանիր եւ այդ գրուածքով, հեղինակը հայ գրագէտ չէ:

Դ. Վարուժան իր «Ցեղին Սիրտ»ով հայ բանաստեղծ է, իսկ իր «Հեթանոս երգեր»ով եւ «Հացին երգ»ով հայ բանաստեղծ չէ՞, քանի որ այս երեք գործերուն մէջ hայ hոգին չի թրթռար :

Համաստեղի «Անձրեւ»ին մէջ «Զամչով կարկանդակ» հատուածը կայ, պատ չափով քերթուած մը, ամերիկեան կեանքէ առնուած պատկեր մը, ուրեմն այս ալ վտարենք հայ գրականութենէն :

Միսաք Մեծարենց իր ո՞ր քերթուածներուն համար հայ գրականութեան մէջ պիտի առնենք, եթէ մեր ընդդիմախօսին տեսակէտը ընդունինք :

Առնենք Վահան Թէքէեանը: Քերթուածներ ունի որոնց մէջ հայ հոգին կը թրթռայ: Բայց եւ այնպէս բազմաթիւ են նաեւ այն քերթուածները, որոնք որեւէ կերպով առնչութիւն մը չունին ոչ հայ հոգիին հետ եւ ոչ ալ հայաշունչ են: Ուրեմն այս վերջիններուն համար Վահան Թէքէեան հայ բանաստեղծ չէ՞ եւ այդ քերթուածներն ալ հայ բանաստեղծութեան սեփականութիւնը չե՞ն :

Առնենք նաեւ Րաֆֆին: Իսկական հայ վիպագիրը: Բայց եւ այնպէս «Սամուէլ»ի հեղինակը ունի «Պարսկական պատկերներ» անունով հատոր մը: Այդ պատմուածքներուն մեծ մասը որեւէ կապ չունի հայ կեանքին հետ, ինչպէս խաղ փուշը (նկարագիր պարսկական թշուառների կեանքից), Սովը, Բիբի – Շարաբանի, Պարսկական դպրոց, Պարսկական Աղանդներ, Դերվիշ, Հարէմ (2 մաս), Շարիաթ, Ֆրդովսի, Ղոյլարանի եւ Ճանապարհորդութիւն Պարսկաստանի: Այդ գրուածքները նկատի ունենալով՝ Րաֆֆին կը դառնայ ո՛չ հայ գրագէտ, ո՛չ հայ վիպագիր:

Ինտրայի Ներաշխարհը հայ գրականութեան սեփականութի՞ւնն է թէ ոչ: Քանի որ անոր մէջ ո՛չ hայ hոգին կը ներկայացուի եւ ոչ ալ հայ տառապանքը կ՚երգուի :

Կ՚ուզէ՞ք որ շարքը շարունակէինք, յիշելու համար Քուչակին սիրոյ երգերը, Նարեկացիին Մատեան Ողբերգութեանը, Ներսէս Շնորհալին: Աւելի հիներէն Եզնիկի «Եղծ աղանդոց»ը: Անանիա Շիրակացին, հայ գրականութեան կը պատկանի՞ն թէ ոչ :

Ուրեմն Լաստիվերտցին հայ մատենագիր է անոր համար, որ Շահաբասի արշաւանքը եւ հայ ժողովուրդին դէպի Պարսկաստան տարագրութեան սարսափները կը նկարագրէ :

Օգնական խմբագիրը մեզի կը յանձնարարէ Ժիւլ Փայոն, Սփինոզան, Տեքարթը, Քանթը, Պերկսոնը կամ Նասրէտտին Հոճան կարդալ: Շնորհակալութիւն այդ եղբայրական յանձնարարութեան կամ հոգածութեան համար: Մենք մեր համեստ «ածու»ն եւ իր հեղինակները կը նախընտրենք: Զենք շլանար օտարներով եւ պէտք ալ չունինք միջազգային գրականութեան, իմաստասիրութեան ու գիտութեան ծովուն մէջ թիավարելու: Այդ աշխատանքը կը թողունք անոնց, որոնք «Լոյս քաղաքին մէջ չեն ապրիր մեզի պէս եւ ոչ ալ «շուրջ յիսուն տարիէ ի վեր » գրականութեան կը ծառայեն: Մեզի համար անհունօրէն փոքր երեւոյթները նոյնքան արժէք ունին եւ գեղեցկութիւն կը ներկայացնեն, որքան անհունօրէն մեծերը :

Համաձայն եմ ուրեմն, որ «Հայ գրողին մէջ պէտք է ներկայ ըլլայ ո՛չ միայն իր ժողովուրդին անցեալը, այլեւ ապագան, այսինքն՝ հոգին:

Մենք պէտք է կարենանք տեսնել, թէ ցեղային ակունքները ցամքած չեն անոր մէջ եւ թէ իրմով «Ցեղին Ձայն»ն է որ կը խօսի մեզի» :

Քիչ մը լրջութիւն, ընկեր Օգնական Խմբագիր: Խոնարհաբար խորհուրդ պիտի տայինք յարգել ուրիշին կարծիքները, մանաւանդ երբ համոզուած էք որ ձեր տեսակէտները վիճելի են եւ սխալ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿԷՕԶԻՒՊԷՕՅԻՒՔԵԱՆ

1914 Հոկտեմբերին ճանչցայ ողբացեալ Բիւզանդը, Բանկալթիի զինուորական վարժարանին մէջ, ուր, միասին, 8րդ վաշտի մէջ, ընկերներ էինք քովէ քով, բազմաթիւ Հայերու հետ, իբրեւ պահեստի սպայի թեկնածուներ:

Գերազանցապէս ընկերական, բարի, համեստ եւ տաքարիւն բնաւորութիւն ունէր: Չէր սիրեր սուտն ու կեղծիքը : Իր մտքին չափ մշակուած էր նաեւ սիրտը :

Շուտով մտերմացանք իրարու հետ: Կը հիանայի իր նկարագրին վրայ :

Անաչառօրէն եւ անվարան ճշմարտախօս էր: Քաղաքավար էր, բայց երբեք հաշտ չէր քաղաքականութեան հետ:

Բացարձակապէս հակառակ էր զինուորութեան եւ մանաւանդ պատերազմին: Առանց զգուշանալու հրապարակաւ կ՚արտայայտուէր այս ուղղութեամբ :

Ամէն օր մեզ, խումբերով, «Հիւրրիէթ Թէփէ»սի (Ազատութեան Բլուր) կը տանէին, Շիշլիէն անդին, մարզանքի համար (Պոլիս):

Այսպէս անգամ մըն ալ հոն, գրաւոր քննութենէ անցուցին բոլորս անխտիր : Որովհետեւ վարժարանէն ներս այնպիսիներ սպրդեր էին որ ուղիղ կարդալ գրել անգամ չէին գիտեր: Եւ յետոյ իմացակա՛ն կարողութենէ բոլորովին զուրկ էին : Մասնաւորաբար մէտրէսէներէ եկած հազարաւոր Թուրք ուսանողները, hաֆըզները: Այսպիսիները շոյելու համար էր այս ձեռնարկը :

Տրուած հարցումները, որոնք առհասարակ պատերազմական եւ քաղաքական ըմբռնումի խնդիրները կը շօշափէին, պէտք էր որ որոշ պատասխաններ ստանային, իւրաքանչիւրէն զատ, զատ, եւ իրարմէ գաղտնի: Սպաները աչալուրջ կը հսկէին մեր վրայ :

Երբ այս գործողութիւնը լրացաւ եւ գրութիւնները յանձնուեցան, Կէօզիւպէօյիւքեանը այսպէս արտայայտուեցաւ ինծի.

— « Ոչ մէկ hարցումին պատասխանեցի: Միայն գրեցի ընդհանուր կերպով թէ.— Ես hակառակ եմ զէնքի եւ պատերազմի: Ես չեմ ուզեր մարդ սպաննել: Չեր կրնար սպաննել ոեւէ մէկը որուն իմ տէրս, Աստուածը, շունչ է տուեր: Ես, թշնամիիս մահէն աւելի երջանիկ կեանք մը տալ կ՚ուզեմ :»

Զարմացայ եւ հիացայ միանգամայն իր պաղ եւ կորովի քաջութեանը վրայ : Պատերազմի ընթացքին, սպաներու առջեւ այսպիսի պատասխան, ան ալ գրաւորապէս . . . :

Այն ատեն աւելի շատ սիրեցի զինք եւ կապուեցայ իրեն հետ, բայց միշտ մտահոգ էի իր ապագայի մասին, զինուորական տեսակէտով :

Արդէն այս դէպքէն տասնըհինգ օր վերջ, Բիւզանդը չկար մեր քով: Շատ շատերու հետ զատուեր եւ իբրեւ հասարակ զինուոր բանակ ղրկուած էր:

Յետագային իմացայ որ Էտիրնէ տարած են եւ հետեւակազօրքի վաշտի մը մաս կը կազմէ :

Հոն ալ, ինչպէս Բանկալթիի զինուորական վարժարանին մէջ, նոյն այդ տեսակէտին վրայ մնացեր է անսասան: Ձեռքը զէնք չէ առեր եւ նոյն այդ պատասխանները կուտայ եղեր :

Տասնապետը երբ կը տեսնէ որ իր ջանքերը գգաստութեան չեն կրնար առաջնորդել Բիւզանդը՝ ճարահատ իր մեծին, յիսնապետին քով կ՚առաջնորդէ զինք, բայց դարձեալ ի զուր: Վերջապէս, հարիւրապետէն, հազարապետէն ետք հարցը կը հասնի զօրաբանակի հրամանատարութեան կեդրոնական դիւանին եւ որ զինուորական ատեանին կը յանձնէ, Բիւզանդը, իբրեւ hայրենիքի դաւաճան :

Բիւզանդը սիրով կը տանի այս բոլոր նեղութիւնները, չարչարանքները եւ բանտը: Բայց միշտ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման մէջ:

Զինուորական դատարանին առջեւ աւելի կ՚ընդլայնէ իր տեսակէտը եւ սրտագին ու լուրջ համոզումով կը յայտարարէ.

— Ես քրիստոնեայ Հայ մըն եմ: Աւետարանը կը պատուիրէ որ եթէ մէկը երեսիդ զարնէ, միւս երեսդ դարձնես: Ես ալ այդպէս պէտք է ընեմ:

Ես քրիստոնեայի զէնքով մարզուած եմ: Առանց խտրութեան, ամէն անհատի հանդէպ բարեացակամ եմ: Մարդ չեմ ուզեր սպաննել, ծանօթ թէ անծանօթ :

Քրիստոս համայն մարդկութեան փրկութեան համար չարչարուեցաւ ու խաչը հանուեցաւ: Եթէ կ՚ուզէք դուք ալ ինծ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

— Դու չե՞ս հասկանում, կանգնի՛ր, բարկացած գոռաց նա Ադամի վրայ եւ մօտենալով նրան բռնեց նրա եախից: — Ուր գնում ես, ո՞ւր ես գնում:

— Քեզ ի՞նչ, ասաց Ադամ հպարտութեամբ:

— Ի՞նչպէս թէ ինձ ինչ… դու չգիտե՞ս որ այս հող իմն է:

— Ես ի՞նչ գիտեմ:

— Բաս կո՞յր էիր, այս քարը չտեսա՞ր, ասաց անծանօթը, ցոյց տալով մի քար որ ընկած էր այնտեղ:

— Այդ քարը ի՞նչ է որ:

— Այն է, որ այս քարից այն կողմն ինչ որ հող կայ քոնն է, իսկ այս կողմը՝ իմը, եւ դու իրաւունք չունես սրանից մի մազաչափ անգամ այս կողմը գալու, հասկացա՞ր, թէ ոչ:

Ադամին դուր չեկաւ անծանօթի անձնավստահ գոռում գոչումները:

— Տօ, հեռացիր այն կողմն, է՛, ասաց նա, աշխատելով որ եախան ազատէ նրա ձեռքից: — Ո՞վ ես դու որ եկել ես այս հողին տէր ես կանգնում:

— Աչքդ հանողն եմ, գոռաց անծանօթը: Քեզ ասում եմ գութանդ ետ քշիր եւ իրաւունք չունենաս այս քարից այն կողմը գնալու: Դէ՛հ, շուտ ետ քշիր:

Ադամը պինդ կանգնեց:

— Ետ չեմ քշում, զոռի բա՞ն է, ասաց նա:

— Ինչպէ՞ս թէ ետ չես քշում, տօ՛…:

— Հա՛, ի՞նչ է, ետ չեմ քշում, ի՞նչ պէտք է անես:

— Ա՛յ թէ ինչ պէտք է անեմ, ասաց անծանօթը եւ շրխկ, մի պինդ ապտակ թխեց Ադամի երեսին:

Ադամի արիւնը գլուխն ընկաւ, եւ կատաղած, իր կողմից բռնելով նրա եախից, ուզեց վար ձգել գետին, բայց նոյն րոպէին անծանօթը դրկեց նրան, բարձրացրեց, յանկարծ թրխկացրեց գետին եւ նստելով նրա փորի վրայ, սկսեց սեղմել նրա կոկորդը: Խեղճ Ադամը ուժաթափ սկսեց խռխռացնել եւ տեսնելով որ ոչինչ չէ կարող անել, սկսեց աղաչել որ իրեն խնայէ:

— Գութանդ այս քարից էլ առաջ չե՞ս տանիլ, ասաց անծանօթը:

— Ոչ, չեմ տանիլ, միայն մի խեղդիր ինձ:

— Դէ՛հ, երդուիր որ հաւատամ:

Ադամը սկսեց երդուել եւ տեսնելով որ էլ ուրիշ ճար չկայ, ստով սկսեց հրել քարը, որպէսզի դա այն կողմն ընկնի եւ իւր հողի տարածութիւնը մի քիչ էլ մեծանայ:

Անծանօթը տեսաւ այդ, յանկարծ թողեց նրան, վեր կացաւ եւ դառնութեամբ ժպտալով, ասաց.

— Գնա՛, այ մարդ, թող այս երկրի վրայ քո աչքը ոչինչ չկշտացնէ:

Ասաց եւ չքացաւ:

Ադամը հասկացաւ որ այն Աստուած էր եւ եկել էր իրեն փորձելու:

Ասում են որ այդ ժամանակուանից սկսած մարդու աչքը ոչինչ չէ կշտացընում, կամ, ինչպէս ասում են — մարդու աչքը ծակ է:

ԵՐԿՆՔԻ ԶԱՆԳԱԿԸ

Հին, շատ հին ժամանակներում, երբ ոչ թագաւորներ կային, ոչ իշխաններ, եւ ոչ դատաւորներ, մարդկանց գործերը քննում էին մի մեծ զանգակով, որ կախուած էր երկնքից: Մարդիկ իրենց վէճերի, կռիւների, տարաձայնութիւնների համար դիմում էին այդ զանգակին: Վըկաներ կանչելու սովորութիւն չկար այն ժամանակ եւ այդ հարկաւոր էլ չէր, որովհետեւ զանգակը մի այնպիսի հրաշալի զօրութիւն ունէր որ առանց վկաների ցուցմունքի ինքն էր ամենաճիշդ եւ ամենաանաչառ, կերպով ցոյց տալիս թէ ով է արդարը, ով է մեղաւորը:

Զանգակը կախուած էր մի ընդարձակ դաշտի վրայ: Նրա տակ գետնից բաւական բարձր, ինչպէս բեմ, շինուած էր մի տախտակամած, որի վրայ բարձրանում էին սանդուղքով: Գանգատաւորները միայն իրաւունք ունէին բարձրանալու այդ տախտակամածի վրայ, իսկ հանդիսատես ամբոխը կանգնում էր ներքեւը — դաշտի վրայ եւ այնտեղից էր թամաշա անում գործի վճռին: Գործի քննութեան ժամանակ ոչ մի ձայն, ոչ մի շշուկ չէր լսուեր, հանդիսատես ահագին ամբոխի միջից, զանգակը համարւում էր մի սրբութիւն որ Աստուած ինքն էր կախել երկնքից չարախնդիր մարդկանց անօրէն գործերը քննելու համար, այդ պատճառով ամէն մէկը սրբազան երկիւղով էր նայում նրա վրայ, զգալով որ արդարադատն Աստուած ինքն է նրան միջոցով քննում գործերը :

Գանգատաւորները որոնք սովորաբար երկու հոգի էին լինում, բարձրանում էին տախտակամածը եւ փոխադարձաբար բռնում էին զանգակի կապած թոկից. ով մեղաւոր էր նա բնաւ չէր կարողանում շարժել զանգակի լեզուակը, իսկ ով արդար էր նա լեզուակի թոկին ձեռք տալուն պէս զանգակն ինքն էր սկսում ահագին ականջ խլացնող ձայնով յայտնել հանդիսատես ամբոխին որ արդարը նա է:

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(2) Շար.)

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 40 ԵՒ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

●

Ուրֆայի 1915ի եւ 1919ի հերոսամարտներու տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, 16 Հոկտ., Սէրքըլ Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ, նախաձեռնութեամբ Ուրֆայի Հայր. Միութեան։

Կարծես սրահը սուգի էր մտնուած իր աթոռներէն մեծ մասին պարապութեան պատճառաւ։ Հոն սաւառնող մեր սրբազան նահատակներուն ոգիները կը կսկծային...

Դառն է այս անհոգութիւնը՝ անոնց զոհողութեան, արեան ու նահատակութեան հանդէպ։ Նոր սերունդի բացակայութենէն աւելի կսկծալի էր դիտակից երէցներու անհասկընթաց նախճիրէն վերապրողներու վերաբերումը։

Անոնք որ հոգեհատոր մը, արենակից մը ձգեցին՝ հպարտ Ուրֆայի փառահեղ դիւցազնամարտին մէջ, ինչո՞վ կ՚արդարանան... Աւաղ, այս համայնակուլ եւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ, ամէն օր սրբութիւն մը կ՚անհետանայ անդարձ եւ անփառունակ...

Ձե՞ն լսեր զոհերու անէծքը...

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեէզ»ով եւ հայ մարտիկներու ռազմերգով, դաշնակով կ՚ընկերանար Հ. Գրիգոր վրդ. Հէպոյեան, Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութենէն՝ հեղինակը եւ դաշնաւորողը ռազմերգին։

Օրուան նախագահը՝ գոր. Տիւֆիկօ հանդէսին բացումը կատարեց երկու խօսքով։ Յետոյ Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ կարդաց Յ. Հիսայեան դրութիւն մը, ուր ցաւով դիտել կուտար.— «Հայ ժողովուրդը իր երեք հազարամեայ փառահեղ պատմութեամբ, ցոյց տուած է իր ապրելու եւ տոկալու յամառ կամքը, սակայն ցաւ ի սիրտ ըսենք որ մեր խնկելի նահատակներուն սրբացած յիշատակները տակաւ առ տակաւ կը խամրին»։ Տիկին Լիւսի Ամիրայեան ոգեւորութեամբ երգեց Ուրֆայի հերոսամարտին ռազմերգը ընկերակցութեամբ Հ. Գ. Վ. Հէպոյեանի «Ահա մարտի փողն հնչեց»։

Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, ճշգրտութեամբ ներկայացնելով հերոսամարտը։ Հանդիսականները փոխադրեց Ուրֆայի դիւցազնամարտին մէջ, դիրքէ դիրք, հերոսէ հերոս, ապրեցուց խիզախութեան, յանդգնութեան դրուագներով։ Պահ մը կարծես Ուրֆայի արի արանց քաջերու Թաթօրն էր ժապաւէնին վրայ, գրչի եւ վրձինի վարպետ գիծերով, յուզումի, ցասումի եւ հպարտանքի կենդանի պատկերումով։ Տուաւ տպաւորիչ դրուագներ ու եզրակացուց.— «Ուրֆայի հերոսամարտը ստեղծեց բազմաթիւ դաստառակներ — ինչպէս Ուրֆան ընդունած է Մեծ Փրկչին դաստառակը Աբգարի նուիրուած — ի խնդիր հայ ժողովուրդի յաւերժացման։ Գոտեպնդուինք, զուրգուրանք անոնց վրայ՝ տոկալու եւ փրկուելու համար ազգովին այս մաշեցնող, հալեցնող օտարութեան մէջ»։

Երգեց Պ. Լեւոն Մոմճեան (Եգիպտոսէն) «Նուպար, Նուպար» կայներ ես Լ[ի]բի վրայ» Հ. Հէպոյեանի ընկերակցութեամբ։ Իր անուշ եւ տպաւորիչ ձայնով պահ մը փոխեց ճնշող, ծանր մթնոլորտը։ Ծափերու տարափին տակ երգեց զուարթուն հայ գեղջկական «Վարդանուշ»ը, պայծառացնելով մտքերն ու հոգիները։

Պ. Շ. Միսաքեան խորապէս զգածուած ազգային մեծագործութիւններէն եւ ներկայ անբնական վիճակէն, մելամաղձոտ շեշտով մատնանշեց օտարութեան գործած աւերները։ Ցիշոց պերճախօս դէպքեր ժողովուրդներու կեանքէն եւ մասնաւորապէս Հրեաներու «Լացի պատը»։ Իր խօսքերուն մէջ թէ թախիծ թէ ցասում կար։

Ծանօթ դերասան Ա. Գմրէթեան յուզումով արտասանեց Սիամանթոյէն եւ Ս. Կապուտիկեանէ։

Հ. Գրիգոր Վ. Հէպոյեանի նուագած «Նազ պար»ը (Բարխուդարեանի), «Ղայթարմա»ն (Սպենդիարեանի) մեծ անակնկալ մը եղաւ, իսկ Ա. Խաչատուրեանի «Սուրերու պարը» կատարեալ վայելք մը։ Դաշնակի ստեղնաշարերը կը պարէին իր վարպետ մատներուն տակ։ Հայկական ստեղծագործութեան հարազատ քաղցրութիւնը ըմբոշխնեցինք համով հոտով։ Ձեռքերդ դալար հայորդի։

Վերջին խօսքը կ՚ըլլար զօրավարին, որ իր կարգին ցաւով դիտել տուաւ թէ երիտասարդութիւնը անտարբեր է ցեղային արժանիքներու հանդէպ, «Մենք պարապ սրահի մէջ կը կատարենք մեր սրբազան պարտականութիւնը՝ ոգեկոչելով մեր անմահ հերոսներուն եւ քաջերուն յիշատակը, իսկ քիչ վերջ պիտի տեսնէք որ պարասրահը պիտի լեցուի հաճոյքի եւ զուարճութեան վերի երիտասարդութեան մը կողմէ որ դժբախտաբար կորուսած է իր ազգային արժանապատուութիւնը, զրկուած՝ զոհողութեան սրբազան հուրէն, նուիրումի ազնիւ ոգիէն, որոնք ազգի մը առաքինութիւնները կը կազմեն։

Ձեր սխալած ծերունազարդ զօրավարը՝ որ առանց հայերէն լեզուին ծանօթ ըլլալու միացաւ օրուան բանախօսներու եզրակացութեան։

Օրուան խօսնակն էր Գ. Ամիրայեան։ Պարասրահը լեցուած էր երկսեռ եւ զանազան ազգերէ կազմուած բազմութեամբ։

Ներողութիւն մեզի, նուիրեալ նահատակներ, դուք մեզ թրծեցիք ազգային խոր գիտակցութեամբ, իսկ մենք, դժբախտ սերունդ մը, չկրցանք տալ ինչ որ կը սպասէիք...

Յ. ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

մահուան դատապարտեցէք եւ գնդակահարեցէք։ Ես աւելի ուրախ կ՚ըլլամ։

Մարդասիրութեանս համար եւ իմ տիրոջս, Քրիստոսի պէս նահատակուած կ՚ըլլամ։

Այնչափ ազնու եւ լրջօրէն կ՚ըսէ այս խօսքերը որ, զինուորական ատեանը մասամբ սուրբի եւ մասամբ ալ խենդի տեղ դնելով զինք ազատ կ՚արձակէ եւ կ՚որոշէ ծառայեցնել հիւանդանոցներու մէջ։

Զինադադարէն վերջ շատ ուզեցի տեսնել զինքը Պոլսոյ մէջ, բայց չգտայ հետքը։

Բառին բովանդակ իմաստով, բարձր բարոյականի տէր, ընտիր մտաւորական եւ փիլիսոփայ մըն էր՝ պարթեւ հասակով եւ վայելուչ կազմով։ Խօսքերը դրաւիչ եւ սրտապարար էին։

Անհետացաւ մէկն ալ որ իր անցած ճամբուն վրայ իմաստութեան լոյս եւ բոյր կը ցանէր, մշակոյթի արեւը միշտ իր կուրծքին վրայ եւ հուրը սրտին մէջ։

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակդ, ազնիւ ընկեր եւ բարեկամ։

Թող գերեզմանդ լոյսերով զարդարուի յաւէտ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԼՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄՄԱՆԻ (Յորդանան) գաղութը, որ կը բաղկանայ 4000 անձերէ, եկեղեցի չունի տարիներէ ի վեր։ Մինչեւ այսօր վարձուած շէնքի մը մէջ կը կատարուին կրօնական արարողութիւնները։ Նոյն շէնքը կը գործածուի նաեւ իբրեւ դպրոց աւելի քան երկու հարիւր աշակերտներու համար։ Իբրեւ շէնք շատ ալ յարմար չէ կրթական տեսակէտով։ Չունի խաղավայր։ Նեղ են դասարանները։ Համայնքը միշտ ալ զգացած է սեփական շէնքի մը պակասը։ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի նիւթական պայմանները ձեռնտու չեն Ամմանի հայ գաղութը օժտելու եկեղեցիով եւ վարժարանով։

Անցեալ տարի 4000 քառ. մեթր տարածութեամբ հող մը գնուեցաւ մայրաքաղաքիս լաւագոյն թաղերէն Ճէպէլը Ուէպտէյի բարձունքին վրայ։ Գաղութը առանձինն ի վիճակի չէ կառուցանելու եկեղեցիի եւ դպրոցի յատուկ շէնքեր։

Միւս համայնքները ունեցան իրենց նորակառոյց աղօթատեղին եւ վարժարանը։ Կառուցուեցան նաեւ օտար վարժարաններ։ Միայն հայ համայնքը դեռ չկրցաւ վայելուչ շէնք մը ունենալ իբրեւ աղօթատեղի ու դպրոց։

Այժմ ուրախութեամբ կը հաղորդեն թէ Երուսաղէմի Պատր. տեղապահը բարեբար մը գտած է Ամմանի եկեղեցին եւ դպրոցը կառուցանելու համար։ Կը սպասուի, որ յառաջիկայ գարնան ձեռնարկուի շինութեան։ Վստահ ենք թէ այս անգամ պիտի իրագործուի այս ծրագիրը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՄԲԱՐԸ

*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Աշնանային այս տխուր օրերուն, ինչ կսկիծ է, կորսնցնել մէկը որ քանի մը ժամ առաջ, քեզի հետ զաւաթ կը պարպէր, կը խօսէր, հայրենիքի եւ ազատութեան մասին.... Թեթեւ ցաւ մը, ու մարդը կ՚ըլլայ չեղին, անշունչ։

Շաբաթ կէս օրէ վերջ, իր սովորական աշխատանքէն վերադարձին, երբ տունէն ներս կը մտնէ, ուրախութեամբ իր սիրած կերակուրներէն մէկը պատրաստել կուտայ։ Մինչեւ ուշ ատեն, զուարթ եւ զոհ, կ՚ուզէ պահ մը հանգստանալ, եւ ահա ցաւ մը կը զգայ ձախ կողէն ու կ՚ըլլայ անշունչ...։

Գաղութը կորսնցուց ընտանիքի պատուական հայր մը եւ հաւատարիմ Դաշնակցական մը, որ այնքան կը սիրէր «Յառաջ»ը։ Հազիւ 47 տարու կար։ Ամբողջ գաղութը սուգի մտնուեցաւ։ Թաղումը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ երեք հայ կաթողիկէ վարդապետներու, Հ. Գ. Պապեան, Հ. Վ. Մոմճեան եւ Հ. Մեսրոպեան։ Ծաղկեպսակներ բերած էին իր մօտիկ ազգականները եւ բարեկամները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ «Վարուժան» կոմիտէն։ Իսկ Սէնթ Էթիէնէն «Անտոք» կոմիտէի ընկերները իրենց վերջին յարգանքին հետ, փոխան ծաղկեպսակի իրենց նուէրը պիտի տան Հայ Մշակոյթի տան։

Չկայ այլեւս մեր Համբարը, հայր եօթը զաւակներու, գաղութին համեստ տղաներէն էր, ջերմ հայրենասէր, նուիրեալ մը հայկ. մշակոյթին։

Դեռ մէկ օր առաջ, կը խնդրէր որ գրեմ «Յառաջ»ին, որպէսզի թերթը իր նոր հասցէին ղրկեն։

Յարգանք իր յիշատակին։ Այս աշնան օրերուն, երբ բնութիւնը անողոք է, թող հողը թեթեւ գայ, քու երիտասարդ հասակիդ, սիրելի Համբար։

ՍԱՔՕ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Շաբաթ օր հաղորդած էինք Ստեփան Միլտոնեանի մահը։

Ողբացեալ Ստեփանը Քէօթահեացի էր, տարիներէ ի վեր հաստատուած Մարսէյլ։ Զանազան առեւտրական գործեր փորձելէ ետք, երկար ատեն դժուարին կացութեան մը մատնուեցաւ։ Հակառակ այդ վիճակին, միշտ ալ կը հետաքրքրուէր մշակոյթի գործերով։ Ինքն էր վարիչ ոգին Մարթեկոյի դպրոցին, ու բաւական արդիւնաւոր շրջան մը բոլորեց։ «Յառաջ»ի հրատարակութեան առաջին օրերէն կ՚աշխատակցէր, թղթակցութիւններով և վիճակագրական պատկերներով։

Հակառակ իր վատառողջ վիճակին, կ՚օգնէր նաեւ Տէյմնի դպրոցին, որուն ուսուցչուհին է իր կինը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Այսպէս նստած էր Ճանպօլաթ պէյ ամբաստանեալի աթոռին վրայ, երբ մեղսակից սարքուած դաւադրութեան ու եղեռնական ցանցին, եւ իր ճակատագիրն ու վախճանը պիտի տնօրինուէր Անկախութեան Ատեանին, այդ վերին եւ անվերաքննելի դատարանին կողմէ, որ կրնար կախել ու պատուհասել ամէն մարդ, համաձայն իր համոզումին։ Գործուած շատ մը ոճիրներ կային եւ հանրային ու մարդկային խղճմտանքին վրայ կը ճնշէին, պատմութիւնը հատուցում կը պահանջէր ու պէտք է գործադրուէր անողոք արդարութիւնը։

Ահա դատական կազմը, որ եկաւ ու գրաւեց իր տեղերը։ Նախագահը սեւեռաբիր նայեցաւ Ճանպօլաթի, որ ոտքի ելաւ եւ խոր լռութեան մէջ սկսաւ իր դատավարութիւնը։

— Երբ երկիրը ազատագրուեցաւ եւ ազգային իշխանութիւնը հաստատուեցաւ Իսթանպուլի մէջ, դուք ալ եկաք Իսթանպուլ եւ ժողովներ գումարեցիք Իթթիհատական պարագլուխներու հետ։ Այս մասին տեղեկութիւն եւ համարատուութիւն կ՚ուզենք ձեզմէ, Ճանպօլաթ պէյ։

Ճանպօլաթ.— Ժողովին պատճառները յայտնի են։ Իբր պատգամաւոր Գարա Քեմալ պէյ Իզմիթ ղրկուեցաւ եւ տեսակցեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի հետ։ Մենք այդ ժողովին մէջ ճշդեցինք այն կէտերը զորս Գարա Քեմալ պէյ պիտի հաղորդէր Կազիին։

— Աղէկ, բայց Իթթիհատը վաղուց լուծուած, ջնջուած, պատմութեան անցած էր։ Այս պայմաններուն տակ, ձեր այդ ժողովները պէտք է տարբեր նպատակ մը, դաւադրական հանգամանք մը ունենան։

— Այդպիսի նպատակ մը չկար։

— Կայ, ինչպէ՞ս թէ չկայ։ Դուք այսօրուան մահափորձին առաջին քայլն է որ նետեցիք հոն այդ ժողովին մէջ։

— Այդպիսի բան մը չկայ, պատասխանեց Ճանպօլաթ. մենք միմիայն ճշդեցինք այն կէտերը, որոնք Իզմիթի մէջ պիտի ցեկուցուէին Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի։ Մահափորձը ուրկէ՞ ելաւ։

Նախագահը.— Նայէ՛, ինչո՞ւ չես ըմբռնիր, ձեր Րահմի պէյը նշանակալից նամակ մը ունի Սարը Էֆէ Էտիպի, այն Էտիպը՝ որ այսօրուան մահափորձին առաջնակարգ յանցապարտներէն է։

— Էֆէնտիմ, Էտիպ պէյ ոեւէ կապ ունեցած չէ մեր այդ ժողովներուն հետ։ Մնաց որ, ձեր այդ յիշած թուականներուն, Էտիպ պէյ օրուան ամէնէն ազդեցիկ անձնաւորութիւններուն ամենամտերիմ բարեկամն էր, յարգ ու պատիւ կը վայելէր անոնցմէ։ Սխա՞լ է արդեօք։

Ճանպօլաթի այս առարկութեան դէմ նախագահը փոխեց նիւթը.

— Կը նշանակէ որ դուք իբրեւ Հալք կուսակցութեան Թեկնածու երեսփոխան ընտրուեցաք։

— Այո, բնականաբար։

— Անկէ վերջ ալ Թէրաքքըփէրվէրի կազմութեան ձեռնարկեցիք, այսինքն խելօք չկեցաք։ Ովքե՞ր կազմեցին այդ կուսակցութիւնը եւ ի՛նչ դրդապատճառներով։

— Եունուս Նատի պէյ փափաքեցաւ։ Ազգ. Ժողովին մէջ ըսաւ որ «Ես անոնց հետ չեմ աշխատիր, տարբեր տեղ պէտք է նստինք»։ Դուք ալ, տէր նախագահ, Հալք կուսակցութեան անդամ էիք բայց ձայն չհանեցիք Եունուս Նատի պէյի յարձակումներուն առջեւ։ Կուսակցութեան ընդհ. ժողովն ալ լուռ մնացած էր։ Չէ՞ք յիշեր այս բաները, որոնք կը հաստատեն թէ Հալքը փափաքած էր տարբեր կուսակցութեան մը կազմութիւնը...։

— Ո՛չ, ընդմիջեց նախագահը, մի՛ խեղաթիւրէք, դուք Եունուս Նատի պէյի խօսքերէն չէ որ ազդուեցաք, շատ աւելի առաջ որոշած էիք ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հիմնել, երկար ատենէ ի վեր կը խորհէիք այդ բանը։

— Ամենեւի՛ն։

— Հիմա գանք բուն խնդրին, Ճանպօլաթ պէյ։ Շիւքրիւ պէյ, ձեր անբաժանելի գործակիցը եւ դաւադրութեան թիւ մէկ կազմակերպիչը, Իսթանպուլէն Անգարա բերած էր Զիա Խուրշիտը եւ միւս չարագործները, Անգարայի մէջ գործադրելու համար մահափորձի ծրագիրը։ Այս մասին ի՞նչ գիտէք։

— Ատանկ բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ։

— Չունի՞ք, հա՞...։

— Սա գիտեմ որ Սալիթ պէյ հոս ու հոն բաներ մը փափսացեր է Շիւքրիւ պէյի հասցէին, իրենց մէջէն սեւ կատու անցեր է։

— Եւ ի՞նչ պատճառով, չհարցուցի՞ք բնաւ։

— Հարցուցի, բայց Սալիթ պէյ չէնք չնորհք բան մը չըսաւ։

— Շիւքրիւ պէյի ալ չհարցուցի՞ք։

(Շար.)

բուրբէ, Միջին Արեւելքի կացութեան վրայ, որ ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք ապառազինութեանց հաւասարակշռու – թեան խանգարման: Ըստ. թէ այժմ կշիռը հակած է ի նպաստ արաբական ազգերու, մասնաւորապէս Եգիպտոսի: Կը կարծուի թէ Մոշէ Շարէթ զէնք եւ պաշտպանութեան դաշնագիր մը պիտի պահանջէ, հասկցնելով թէ ուրիշ տեղ պիտի դիմէ զէնք ճարելու համար, եթէ Արեւմուտքէն չստանայ:

Իսրայէլի վարչապետին այս անակնկալ ճամբորդութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ կացութիւնը ծանր է: Անխուսափելի կը համարուի պատերազմը Իսրայէլի եւ Արաբներուն միջեւ, եթէ Խ. Միութիւնը չարգիլէ բոլշեւիկեան զինամթերքի հայթայթումը Եգիպտոսի:

✕ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է զէնք ճարելու Իսրայէլի:

✕ Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ վեց նաւեր այժմ կը պարպեն Չեխոսլո – վաքիայէն հասած զէնքերը: Զինուորա – կան իշխանութիւնները խիստ գաղտնի կը պահեն ամէն բան: Առաջին նաւերը հա – սած են Եշ. օր եւ ուրիշներ ալ կը հասնին ամէն օր:

✕ Երեք Սուրիացիներ սպաննուեցան Իսրայէլացիներու կողմէ: Կ'ըսուի թէ ուրիշ վեց հոգի ալ անհետացած կամ առեւանգուած են: Սուրիական զինուորներու չարժումներ կը նշմարուին սահմանա – գլուխին վրայ:

ԴԱՀԼԻՃԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԼՈՒԾԵԼ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2ԻՆ

Կառավարութիւնը այսօր, երեքշաբթի, մէկ յօդուածէ բաղկացեալ օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Ազգ. ժողովին, առաջարկելով Ազգ. ժողովը լուծել յառաջիկայ յունուար 2ին: Այս առթիւ կը պահանջէ խնդիրը քննել առերողութեան կարգով:

Իր պատճառաբանութեան մէջ, կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ «յառաջիկայ տարուան առաջին վեց ամիսները կենսական ժամանակաշրջան մը կը կազմեն ազգային կեանքին համար: Այդ միջոցին է որ պիտի վաւերացուին Մարոքի ապագայ կառավարութեան հետ կատարուելիք բանակցութիւնները, պիտի ճշդուի Ալժերիոյ կազմական կանոնագիրը, պիտի վերաքննուի Ֆրանսական Միութեան դաշինքը, խորհրդարանը պիտի պարզէ Ֆրանսայի դիրքը Ազգաժողովին հանդէպ, պիտի քննուին Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւնները» եւն.: Անշուշտ ներքին հարցեր ալ կան:

✕ Վարչապետը կիրակի օր ճառ մը խօսելով Անըսիի մէջ, բացատրեց թէ 1956ը տագնապալի տարի մը պիտի ըլլայ: Այս առթիւ պարզեց կառավարութեան տեսակէտները նոր ընտրութեանց, ընտրական օրէնքի բարեփոխման եւն. մասին: Ըստ. թէ ոչ նոր զօրակոչ կը նախատեսէ, ոչ ալ նոր տուրքեր:

✕ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները Փարիզ հանդիպեցան, Ժընեւի ճամբուն վրայ: Այս առթիւ տեսակցութիւններ ունեցան Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ: Պ. Տըլըս Հռոմ ալ հանդիպած ըլլալով, Ամերիկա հրաւիրեց Իտալիոյ հանրապետութեան նախագահը: Նաեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պապին հետ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱ—Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱՑԻՆ

Կիրակի օր Մոսկուայի «Դինամօ» դաշտին վրայ Ֆրանսական ֆութպոլը առաջին անգամ կը մրցէր Խ. Միութեան հետ: Բոլորն ալ կը կարծէին թէ ֆրանսական խումբը պիտի պարտուի, բայց անգամ մըն ալ Ֆրանսայի «Տանըմէկը» զարմացուց բոլորը, քանի որ Խ. Միութեան հետ հաւասար մնալը (2–2) մեծ յաղթանակ մըն էր իրեն համար: Առաջին ֆրանսական կէտը նշանակեց խաղին 29րդ վայրկեանին Բոփա, 42րդ վայրկեանին Խ. Միութիւնը իր կարգին առաջին կէտը նշանակեց: Երկրորդ կիսախաղին Սիմոնեան նշանակեց Խ. Միութեան երկրորդ կէտը, բայց խաղը չվերջացած Փիանթոնի չահեցաւ ֆրանսական երկրորդ կէտը:

Խաղը շատ հետաքրքրական էր: Անոնք որ անթելով կը հետեւէին, միշտ կը լսէին հայազգի Յովհ. Սիմոնեանի անունը որ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 30ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ ԺԱՄԸ 9 – 12

⁂

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուհիներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի:

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30էն մինչեւ առաւօտ 3, քաղաքապետութեան նորակառոյց շքեղ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, կարող ուժերու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Հանդէսէն ետք խնջոյք եւ պար, ընտիր նուագախումբ:

Մուտքը ազատ է:

⁂

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Գերիներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ:

Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

⁂

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին, Իմաֆիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւճուար):

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը, ժամը ճիշդ 9·15ին: Կը խօսի ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթն է Խ. Աբովեան, (ծննդեան 150ամեակին առթիւ): Արտասանութիւն եւ երգ Խ. Աբովեանէ:

սովետական խումբին մէջ կը գրաւէր յառաջապահ – կեդրոնի տեղը:

Գեղեցիկ յաղթանակ մը Ֆրանսայի համար, որուն ազգային խումբը սկսաւ վերանորոգուիլ դառնալ:

Մրցումին ներկայ էին 90·000 հոգի: Խաղին ազդանշանը տուաւ Ֆրանսացի դերասան Ժերար Ֆիլիփ: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը եւ Խ. Միութեան քաղաքական դէմքերը:

....

ՄԱՐՈՔԻ նոր կառավարութիւն կազմելու համար մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի վարչապետը, Պեն Սլիման:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը, մարէշալ Բուլկանին, նամակ մը ուղղելով նախագահ Այզընհաուըրի, գոհունակութիւն կը յայտնէ որ ընդունելի գտած է իր առաջարկները զինաթափութեան մասին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. համալսարանի ամփիթատրոնը, (40, Ալէ Լէօն Կամպէթա):

Մեր սիրուած ընկերներէն՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ իր ճամբորդութենէ վերադարձին, պիտի պատմէ ինչ որ տեսաւ:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, Կիրակի 30 Հոկտ., ժամը երեքէն սկսեալ, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, Այս շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս:

Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ ֆրանսական ձայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ՝

Le Roi du Typique *ROGER GOMEZ*
et son ensemble

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ, ամսաթերթ գրականութեան եւ Արուեստներու: Խմբագիր՝ Հ. Բալուեան, Նոր շրջան Ա. տարի թիւ 2 (20 Հոկտ. 1955): Կը պարունակէ այլազան գրութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ: Պատկերազարդ: Տարեկան բաժնեգին հազար ֆրանք: Արտասահման չորս տոլար: Հատը հարիւր ֆրանք: Հասցէ.— 43 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան: Թիւ 167 – 168 (1955 Նոյ.-Դեկտ.): Տարեկան բաժնեգին հազար ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք:

Հասցէ.— 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՆԻ ԵՐԳԵՐ, Մխիթար Արբայի (ձայնագրուած): Ուսումնասիրեց եւ հրատարակեց Հ. Ղեւոնդ Վ. Տայեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը, նոյեմբեր 26ին, շաբաթ գիշեր:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեան, Տէր եւ Տիկին Մերկէլ Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Դարբինեան եւ զաւակը Թագւոր իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ մօր, մեծ մօր եւ հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԵՄԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամէն Չորեքշաբթի, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնը, (40: Ալէ Լէօն Կամպէթա)

Պիտի դասաւանդուին՝ շատ հաճելի եւ դիւրուսոյց եղանակով մը, —

Հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՁՐԻ

Համազգայինը պիտի հետաքրքրուի յաջողակ աշակերտներով ու միջոցներ պիտի ստեղծէ, որպէսզի անոնք կարենան շարունակել իրենց ուսումը հայ եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Մարսիլահայ ծնողներ, արձանագրեցէք ձեր զաւակները, մանչ եւ աղջիկ, Համազգայինի Դպրոցին, ինչ տարիք կամ զբաղում ալ ունենան: Ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք զանոնք հայրենասէր եւ զարգացած հայորդիներ դարձնելու, ի շահ ձեզի, ի շահ անոնց եւ ի շահ հայութեան:

Արձանագրութիւնները՝ Համազգայինի անդամներուն մօտ եւ ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, դասաւանդութեանց վայրը:

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

Հայերէնէ – հայերէն պատկերազարդ բառարանը, 1406 էջ: Գին՝ 3500 ֆրանք:

Մասնաւոր զեղչ, մեծաքանակ գնումներու համար:

Ֆրանսայի կեդրոնատեղի՝

Camer Capamadjian, 44, Rue du Commerce
Colombes (Seine)

ՎԻԷՆ.— Ընկեր Գ. Ալօեանի անակնկալ հիւանդութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթեն: Նոյնպէս կատարեալ առողջութիւն կը մաղթեն Պ. Անդրանիկ Խլօեանի եւ իր հօր՝ ինքնաշարժի արկածին առթիւ:

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ
ԿԱՐԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

Չափի վրայ մարձորակ կար,
Չափաւոր գիներով

Ամէն օր ժամը 14 – 18

Հասցէ՝ 16 ռիւ էտուար Ռոպէռ
Մեթրօ Տիւմէնիլ կամ Միշէլ Պիզօ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլյէի հանգստեան տան համար սպասուհի մը կ'ուզուի: Դիմել Տոքթ. Վ. Չիլինկիրեանի, 51 Պուլվ. Վօլթէր, Փարիզ, մէթրօ Օպէրքամփ

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահմանի տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 26 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7811 31e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3222

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

Վաղը, Հինգշաբթի, 27 Հոկտեմբեր, կը բացուի Չորս Մեծերու արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը, դարձեալ Ժընեւի մէջ։

Անցեալ Յուլիսէն ի վեր, երբ գլուխ գլխի տուին չորս երկիրներու վարչապետները, ստեղծելով «Ժընեւի ոգին», առաջին փորձն է այս, խօսքէն գործի անցնելու համար։

Այն ատեն գոհացան տեսակէտներ փոխանակելով եւ մթնոլորտ ստեղծելով։ Այս անգամ պիտի քննեն յատկապէս մշակուած օրակարգ մը, որուն մէջ առաջին տեղը կը բռնէ գերմանական հարցը։

Առանց այդ հարցին լուծման, այսինքն առանց Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման եւ կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութեան՝ առկախ պիտի մնայ Եւրոպայի ապահովութեան խնդիրը։

Արեւմտեան պետութիւնները այնքան կենսական կը համարին այս խնդիրը, որ պատրաստ են նոր երաշխիքներ տալու Խ. Միութեան, գերմանական որեւէ վտանգի դէմ։

Իսկ Մոսկուան միշտ կը խուսափի Գերմանիոյ վերամիաւորման հարցէն, նոր արգելակի մը վերածած ըլլալով արեւելեան Գերմանիան, խարտուսիկ անկախութեամբ։

Երեւութապէս, Խ. Միութիւնն ալ հակառակ չէ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման։

Բայց, զանազան պայմաններ կ՚առաջարկէ, կարելի եղածին չափ ձգձգելով։

Ի՛նչ խօսք որ Թանկագին կռուան մըն է արեւելեան Գերմանիան, յառաջ խաղալու համար դէպի արեւմտեան Եւրոպա։

Մոսկուայի գլխաւոր պայմաններէն մէկն է հաւաքական ապահովութեան դաշինք մը։ Ուրիշ խօսքով ջնջում Ատլանտեան դաշինքին։

Ուրեմն, փորձութեան շրջան մը եւս պիտի բացուի Լեմանի ափերուն վրայ։

Խորհրդաժողովը կրնայ քննել, նաեւ, օրակարգէն դուրս եղած խնդիրներ։

Այդ հարցերուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ, իբրեւ հետեւանք Եգիպտոսի եւ միւս արաբական երկիրներու վերազինման։

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ արդէն իսկ Աղեքսանդրիա հասած են Չեխոսլովաքիայէն գնուած զէնքերը եւ թէ առաջին վեց նաւերը կը պարպուին խիստ գաղտնապահութեամբ։

Հեռագրական տեղեկութեանց համաձայն, արգիլեալ գօտի մը հաստատած են ութ քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, այլուր փոխադրելով բնակիչները։

Մինչ այս գործողութիւնները կը կատարուէին, օդանաւով Փարիզ եկաւ եւ Ժընեւ կ՚երթայ Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ, որ միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարն է։

Իսրայէլ յայտնապէս մտահոգ է, ինչպէս կը հետեւի Մոշէ Շարեթի յայտարարութիւններէն, որոնց համաձայն պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ, եթէ Խ. Միութիւնը չարգիլէ զինամթերքի հայթայթումը Եգիպտոսի։

Մինչ այս մինչ այն, ժողովրդային հանգանակութիւններ բացուած են Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի մէջ, դրամ ճարելու եւ նոր զէնքեր գնելու համար։

Շարժումը այնքան ծաւալած է որ, քարոզներ կը տրուին մզկիթներու եւ սինակոկներու մէջ, ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը բորբոքելու համար։

Այսպէս, Ժընեւի նոր խորհրդաժողովը կը բացուի մռայլ մթնոլորտի մը մէջ։

Վերջին պահուն հոգ մը եւս ծնաւ, — Սարի քուէարկութեան արդիւնքը։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵԼԱՊԷՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԴԻՐՔԸ ՊԻՏԻ ԲՌՆԵՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ արեւմտեան երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները կատարեալ համաձայնութեան մը յանգած են, ճշդելով իրենց դիրքը՝ Ժընեւի խորհրդաժողովին առթիւ, որ կը բացուի վաղը, հինգշաբթի։ Երեքը միասին յուշագիր մը պիտի ներկայացնեն Խ. Միութեան, պարզելով իրենց տեսակէտները՝ միջազգային յարաբերութեանց բարւոքման մասին։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Ֆ. Տըլըս երեք հաւաքական ծրագիրը պիտի պարզէ Ատլանտեան զինակցութեան միւս 15 անդամներուն, որոնք ժողովի նստած են Փարիզի մէջ։ Այդ ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ հիմնական կէտերը. —

1. Խ. Միութեան առաջարկել հաւաքական ապահովութեան դաշինք մը մասնակցութեամբ 14 արեւմտ. եւ արեւելեան ազգերու։ Այս ծրագիրը կը նախատեսէ միացեալ եւ վերազինեալ Գերմանիա մը, ապազինեալ գօտի մը հաստատելով արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանագլուխներուն վրայ։

2. Զինաթափութեան ծրագիր մը որ գլխաւորաբար հիմնուած է նախագահ Այզընհաուըրի առաջարկին վրայ, — զինուորական տեղեկութիւններ փոխանակել եւ օդանաւային ստուգումներ կատարել, սպառազինութեանց կրճատման ճամբան հարթելու համար։

3. Ծրագիր մը՝ ջնջելու համար պատուարները Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, մշակութային, կրթական, գիտական եւ շրջագայութեան փոխանակութիւններով, որպէս զի լաւագոյն հասկացողութիւն մը հաստատուի երկու կողմերուն միջեւ, վերցնելով առեւտրական խոչընդոտները։

Պ. Ֆ. Տըլըս առջի օր ներկայ եղաւ երկու ժողովներու, Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարներուն հետ եւ չեշտեց թէ արեւմտեան ճակատը ամէն միջոց պիտի փորձէ, մեղմացնելու համար փոխադարձ յարաբերութիւնները։ Իրիկուան դէմ խորհրդակցութեանց մասնակցեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Պրենթանօ եւ տեղեկութիւններ տուաւ Գերմանիոյ միացման եղանակի մասին, ազատ ընտրութեանց հիման վրայ։ Չորս նախարարները զբաղեցան նաեւ Սարի հանրաքուէին արդիւնքով, թէեւ պաշտօնական զեկոյցը չի խօսիր այդ մասին։ Զեկոյցը պարզապէս կ՚ըսէ թէ չորս նախարարները քննեցին իրենց մասնագէտներուն կատարած աշխատանքը, համաձայնեցան իրենց բռնելիք դիրքի ընդհանուր գիծերուն վրայ եւ պիտի խորհրդակցին նաեւ Ատլանտեան զինակցութեան միւս անդամներուն հետ։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

Նախարարները նկատի առին նաեւ Միջին Արեւելքի կացութեան ծանրացումը, որ հետեւանք է Խ. Միութեան զինավաճառութեան։ Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ, որ Փարիզ եկած է, տեսակցութիւններ ունեցաւ Ուաշինկթընի, Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի իսրայէլեան դեսպաններուն հետ, Այս առթիւ գանգատեցաւ որ Անգլիան ալ զէնք եւ ռազմանիւթ կը ճարէ Իրաքի, աւելի ծանրացնելով կացութիւնը։ Մոշէ Շարեթ պիտի տեսակցի նաեւ Մոլոթովի հետ, Ժընեւի մէջ, միեւնոյն ահազանգը հնչեցնելով։ Իսրայէլ տարտամ կը գտնէ 1950ի եռեակ յայտարարութիւնը որով Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Անգլիա յանձն կ՚առնէին արգիլել սահմանային փոփոխութիւններ Միջին Արեւելքի մէջ եւ պահել ներկայ դրութիւնը։

Երուսաղէմի եւ Գահիրէի ամերիկեան դեսպաններն ալ Փարիզ եկած են օգնելու։ Ֆ. Տըլըս լայն տեղեկութիւններ պիտի քաղէ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի կացութեան մասին։

× Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, լորտ Իսմէյ, Խորհուրդին գումարման առթիւ ըսաւ թէ միակ նպատակն է տեսակէտներու փոխանակութիւն Ժընեւի խորհրդաժողովին առթիւ։ Պատասխանելով զանազան հարցումներու, ընդհ. քարտուղարը բացատրեց թէ պատերազմի վտանգը անցած չէ, Ժընեւի նախորդ խորհրդաժողովէն ի վեր։ Արեւմտեան Գերմանիոյ զօրաբաժիններու կազմութեան մասին առաջին տեղեկութիւնները պիտի հաղորդուին Ատլանտեան խորհուրդի յառաջիկայ ժողովին, որ պիտի գումարուի Դեկտ. 10-15ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՄԱՄՈՒԼ...

Ազատ արտասահմանի մէջ հայատառ թերթեր կան — Երեւանի բառով՝ «ժուռնալ»ներ — որոնք իրենց ուղղութեամբ եւ բովանդակութեամբ ճիշդ այն դերը կը կատարեն ինչ որ պիտի ընէր թուրք թերթ մը։

Անզօր կատաղութեան մը թափին տակ, անոնք ապականութիւն կը ցանեն օրն ի բուն։

Կոտոշաւոր սուտեր կը յօրինեն եւ իրարու կը փոխանցեն։ Քսութիւններ կը սահեցնեն։ Թուղթեր կը կեղծեն։ Բանսարկութիւններ կը թխեն ու կը տարածեն։

Ցեխին թշուառականը լայն հիւրընկալութիւն կը վայելէ, որեւէ ցնդաբանութիւն տպել տալու համար։

Մէկուն եւ միւսին բերնէն արձակուած գարշահոտութիւնը, գրիչէն հոսած թոյնը սովորական, բնական վիճակ դարձած է իրենց համար։

Այս թրքամիտ խուժանավարութիւնը նոր թափ ստացած է այժմ, կիլիկիոյ կաթող. ընտրութեան եւ ուրիշ տեղական խնդիրներու հետեւանքով։

Հետզհետէ թանձրացնելով մթնոլորտը, այդ «ժուռնալ»ները գրեցին թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը լուծած է Հալէպի Գաւառ. ժողովը։

Երբ չէզոք թերթեր անգամ հերքեցին լուրը, «ազգասէրները» փութացին գրել, սեւով ճերմակի վրայ.

— «*Ոչ Քաղաքականի, ոչ ալ Գաւառականի պատասխանատուները ընդունեցին որոշմնագրին պատճէնը, ինչ որ բոլորովին անփափկանկատ, ապօրէն, ու անքաղաքավար վերաբերմունք մըն է հանդէպ կառավարութեան եւ անոր հեղինակութեան*» (Սուրիա, 18 հոկտ.)։

Իսկ ուրիշ ճիհատական մըն ալ ապացուցանելու համար Հալէպի Գաւառ. ժողովին «ապօրէն» հանգամանքը, պարտք սեպեց ճշդել թէ այդ ժողովը «մնացորդն է Զայիմի եւ Շիշէքլիի»։

— «*Սուրիական կառավարութիւնը իր այդ որոշումով մաքրեց Սուրիոյ մէջ բռնատիրական ռէժիմէն մնացած աղտ մը*»։

Այսպէս, գռեհիկ եւ սանձակոտոր մոլեգնութեան մէջ, խառնակիչները իրար կը գերազանցեն բթամտութեամբ, նենգամտութեամբ եւ եղբայրադաւ խուժանավարութեամբ, առանց մտածելու հետեւանքները։

Մամո՞ւլ թէ «նիմ – նիմ մէյտան»...

Վ.Ա.Հ.

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԿԱԹՈՂ. ՏԵՂԱՊԱՀ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Երէկ հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Պէյրութէն. —

Անթիլիասի վանքին Միաբանութիւնը ժողով գումարեց Հոկտ. 23ին (կիրակի) եւ Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահ ընտրեց Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎՆ ԱԼ ՄՏԱՀՈԳ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելքի կացութեան մասին։ Շատեր հաւանական կը գտնեն պատերազմը՝ արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ։ Իսրայէլի պատուիրակութիւնը բողոքագիր մը յանձնեց Ապահովութեան Խորհուրդին, «այն ծանր կացութեան մասին որ յառաջ եկած է Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ, իբրեւ հետեւանք 1949 Յուլիս 20ի զինադադարի տեւական եւ կամաւոր խախտումին՝ Սուրիոյ կողմէ»։

Այս բողոքագիրը չէ որ երկիւղ կը պատճառէ։ Կան մտահոգութեան ուրիշ պատճառներ, — Մոշէ Շարեթի անակնկալ ճամբորդութիւնը, Չեխոսլովաքիոյ ծախած զէնքերուն առաջին ժամանումը Եգիպտոս եւ Պաղեստինի զինադադարի յանձնախումբի նախագահին զօր. Պըրնսի մեկնումը դէպի Նիւ Եորք, զեկուցում տալու համար կացութեան մասին։ Ուրիշ դէպք մը եւս կը պղտորէ մթնոլորտը, — Իսրայէլացիները Հոկտ. 23ին առեւանգած են հինգ Սուրիացիներ, մէկը սպայ։ Զօր. Պըրնս յանցաւոր կը նկատէ Իսրայէլացիները, քննութեամբ հաստատուած ըլլալով որ արշաւը կատարելապէս կազմակերպուած էր։ Աղեքսանդրիա հասած չեխական զէնքերուն մէջ կան հրասայլեր եւ զրահապատ կառքեր։ Իսրայէլի մէջ բացուած հանգանակութիւնը առջի օր հասած էր երկու միլիոն ոսկիի։

Ուաշինկթընի հրէական դեսպանը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ անթելով. — «Եթէ Եգիպտոս խաղաղութիւն կ՚ուզէ, պէտք եղածէն աւելի զէնք ունի։ Եթէ պատերազմ կ՚ուզէ, նոյնքան աւելի զէնք ունի»։

Ուրեմն Իսրայէլ կը սպասէ որ Արեւմուտքի պետութիւններն ալ իրեն զէնք ճարեն։ Մասնագէտներու կարծիքով, մէկ միջոց կայ կասեցնելու վերազինման այս վտանգաւոր մրցումը, — համոզել Խ. Միութիւնը որ դադրեցնէ զէնքի հայթայթումը Եգիպտոսի։

× Հրէական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Հոկտ. 24ին Սուրիացիները կրակ բացին իսրայէլեան դիրքի մը վրայ, Գալիլիոյ լիճին մօտ։ Իսրայէլի թերթերը կը գրեն թէ Սուրիա ստուարաթիւ զինուորներ կը համախմբէ սահմանագլուխին վրայ։

ԻԶՄԻՐԻ հելլենական նոր հիւպատոսարանը բացուեցաւ Հոկտ. 24ին, ի ներկայութեան յոյն եւ թուրք պաշտօնական անձերու։ Թուրքիոյ հաղորդակցութեանց նախարարը, Զափուչօղլու, հելլենական դրօշը պարզեց, մինչ թրքական նուագախումբ մը Յունաստանի քայլերգը կը հնչեցնէր։ Այս արարողութիւնը կատարուեցաւ իբրեւ բարոյական հատուցում, Սեպտ. վեցի դէպքերուն առթիւ։ Թուրք նախարարը ճառով մը փառաբանեց Թուրքեւյունական բարեկամութիւնը, պախարակելով Սեպտ. 6ի խռովութիւնները, որոնց հետեւանքով հիւպատոսարանն ալ աւերուած էր։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԷՆՔԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

●

Բայց այն իրողութենէն որ կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորական ժողովը յետաձգելով եւ Կիլիկեան Աթոռը թափուր պահելով, Խաղ. Սրբազան կը նպաստէ բոլշեւիկեան ծրագիրներու իրագործման, իր վերջին ելոյթը ինքնին ապացոյց մըն է որ Տեղապահը կորսնցուցած է պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան ամէն գիտակցութիւն :

Այսքան թեթեւամտօրէն խաղալով դարաւոր Աթոռի մը եւ անոր հովանիին ներքեւ ապրող թեմերու ճակատագրին հետ, Տեղապահ Սրբազանը կը դիմէ կամայականութեանց եւ ապօրինութիւններու :

Առաջին անգամը չէ որ Խաղ. Սրբազան այսքան վրան բաց կերպով ապօրինի քայլեր կ'առնէ՝ Նուիրական Աթոռի մը ճակատագրին հետ խաղալով :

Տարի մը առաջ, երբ Պատգամաւորական ժողովի գումարումին երեք օր մնացած, Տեղապահ Սրբազանը յետաձգեց իր հրաւէրով կանչուած ժողովը, դարձեալ «Համերաշխութեան» հին յանկերգը հոլովելով, Ազգային Ընդհանուր ժողովի անդամները պաշտօնապէս բողոքեցին այս կամայականութեան դէմ՝ Տեղապահը պատասխանատու նկատելով յետաձգումով առաջ գալիք բոլոր անպատեհութեանց եւ բարդութիւններու համար :

Նոյն բողոքը ներկայացուցին նաեւ Կիլիկեան երեք թեմերու ազգային իշխանութիւնները, իբրեւ օրինական ներկայացուցիչները ժողովուրդին :

Տեսակ մը ազդարարագիր էր այս՝ ուղղուած Տեղապահ Սրբազանին՝ որպէսզի չփորձէ անգամ մը եւս անցնիլ օրինականութեան սահմանները՝ քմահաճ տնօրինութիւններով :

Սակայն այս անգամ եւս Պատգամաւորական ժողովը «անյետաձգելի» կերպով հրաւիրելէ ետք, Խաղ. Սրբազան, առանց նկատի ունենալու թէ ժողովուրդին համբերութիւնն ալ իր սահմանն ունի, նոյնքան ապօրինի կեցուածքով մը, երրորդ անգամ ըլլալով յետաձգեց պատգամաւորական ժողովի գումարումը :

Ապօրինի ու կամայական է Խաղ. Սրբազանի այս ընթացքը, որ հիմնովին կը հակասէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան 12րդ յօդուածին, ուր յստակօրէն կ'ըսուի.—

«Պատգամաւորներու թիւը ճշդելէ վերջ Տեղապահը կը հրահանգէ թեմերուն ընտրել իրենց պատգամաւորները:

«Ընտրութեանց արդիւնքը ստանալէ յետոյ, միաքանական ժողովը կ'որոշէ կաթողիկոսական ընտրութեան թուականը :

«Պատգամաւորական ժողով կը գումարուի Ս. Կաթողիկոսի վախճանումէն առաւելագոյն վեց ամիս յետոյ :

«Անհրաժեշտ պարագային կաթողիկոսական ընտրութիւնը վեց ամիսէն աւելի յետաձգելու իրաւասութիւնը կը պատկանի պատգամաւորական ժողովին»:

Ահաւասիկ այսքան յստակ է օրէնքին տրամադրութիւնը կաթողիկոսական ընտրութեան մասին: Կաթող. ընտրութեան յետաձգման իրաւասութիւնը կը պատկանի ՄԻԱՅՆ Պատգամաւորական ժողովին եւ ոչ թէ Տեղապահին: Իրաւասութիւն մը, զոր ապօրինաբար Խաղ. Սրբազան կը սեփականացնէ, ոտնակոխ ընելով օրինական ու պաշտօնական ժողովներու արժանապատուութիւնը :

Միւս կողմէ, Խաղ. Սրբազան չի յարգեր նաեւ իրիսկ նախագահած ժողովին արժանապատուութիւնը, որովհետեւ կաթող. ընտրութեան թուականը այս անգամ որոշուեցաւ Եպիսկոպոսական ժողովին կողմէ: Այսպէսով, տեղապահը ոչ միայն ոտնակոխ կ'ընէ օրէնքը, այլ եւ կը մեղանչէ պարկեշտութեան ամէնէն տարրական սկզբունքներուն դէմ, կաթողիկոսական ընտրութիւնը յետաձգելով առանց ժողովին գիտութեան:

Երբ տեղապահը այս բոլոր ապօրինութեանց կը դիմէ՝ չի՞ վախնար պատմութեան անողոք դատավճիռէն, որ անբեկանելի է ու անխնայ :

Ահա թէ ո՛ւր կրնայ հասնիլ մէկը, որ տիրանալէ ետք եկեղեցական ամէնէն բարձր աստիճանին, իր անձնական շահադրգռութեան ընթացք տալու մարմաջէն տարուած, կը շահագործէ մեր դաւանութիւնները պառակտեալ վիճակի մէջ պահելու ձգտող խռովարար տարրերու կողմէ :

Այս բոլորէն ետք, ստեղծուած կացութեան գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատենք Խաղ. Սրբազանը, որ պատասխանատուութեան եւ պարտականութեան գիտակցութենէ զուրկ, իր դատապարտելի ընթացքով, վերջնապէս արատաւորեց իր անունը, ոտնակոխելով բարձրաստիճան եկեղեցականի իր արժանապատուութիւնը :

Օրէնքը ամէն բանէ վեր: Կարելի չէ երկար ատեն ու առանց պատասխանատուութեան ծանր բեռան տակ մտնելու՝ անտեսել օրէնքը, որուն տէրը ժողովուրդն է, համբերել գիտցող, բայց օր մըն ալ պոռթկացող ժողովուրդը :

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Ամփոփուած Ս. Հայաստան ամսագրէն)

●

Վերջերս Հայպետհրատը լոյս ընծայեց Գուրգէն Մահարիի «Երկերը» ուր զետեղուածեն հեղինակի լաւագոյն բանաստեղծութիւններուն ինչպէս եւ «Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն» վիպակը :

Երեք տասնամեակ առաջ հրատարակուեցան այս գրքին մէջ զետեղուած գործերու մէկ զգալի մասը: Այդ շրջանին արդէն կը պարզուէր թէ տուեալ գեղարուեստական երկը դիմացա՞ծ է ժամանակին թէ ոչ: Վերստին կարդալով Մահարիի գիրքը, գոհունակութեամբ կուզաս այն եզրակացութեան թէ անոր ստեղծագործութեան լաւագոյնները, բանաստեղծութեանց եւ գեղօններուն գեղեցիկ փունջ մը, ինչպէս և Մանկութիւն և Պատանեկութիւն» վիպակը դիմացած են ժամանակի քննութեան: Գուրգէն Մահարին, թէ իբրեւ բանաստեղծ եւ թէ իբրեւ արձակագիր ինքնուրոյն է եւ ինքնատիպ եւ իր որոշ տեղն ունի մեր գրականութեան մէջ: Մահարին քնարական է, բանաստեղծ է ամբողջ էութեամբ, մինչեւ անգամ արձակի մէջ:

Իր առաջին բանաստեղծութիւնները տպագրուած են 1918ին, երբ դեռ պատանի էր :

«Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն» վիպակէն կ'երեւայ իր կեանքը, որ ճաշակած է Ա. աշխարհամարտի գաղթի ամբողջ դառնութիւնը, արհաւիրքները, իր հետ բերելով թախիծի եւ տրտմութեան նիւթեր: Այդ շրջանին կ'երգէր իր ոսկեծամ մանկութեան կորուստը, հին այգին վրայ իջած տխուր գիշերները:

Իսկ յետոյ Մահարին երգեց նոր կեանքը: Եղիշէ Չարենցի բարերար ազդեցութեան տակ, կը սկսի իր բանաստեղծութեան մէջ մտնել նոր նիւթեր, նոր կեանքի պատկերներ: Աստիճանաբար կ'ազատի խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան ազդեցութենէն: Եղիշէ Չարենցի, Նաիրի Զարեանի, Գեղամ Սարեանի, Ազատ Վշտունիի, Ալազանի, Վաղարշակ Նորենցի Սողոմոն Տարօնցիի հետ միասին Մահարին կը դառնայ խորհրդահայ բանաստեղծութեան գործօն չինարարներէն մէկը :

Գրական ձեւի եւ նիւթի տեսակէտէն բազմազան են Մահարիի բանաստեղծութիւնը: Կարգ մը բանաստեղծութիւններ ունի, որոնց մէջ արծարծուած է գաղթի ճամբով անցած հայ մանուկին ողբերգական նիւթը: Ունի բանաստեղծութիւններ քաղաքացիական հոլովներու, քնարական բանաստեղծութիւններ, քնքուշ կտորներ սիրոյ եւ հայրենի բնութեան մասին, հայ նախայեղափոխական գիւղի մասին :

«Ռուս գինուորի մասին» գեղօնը, «Բալլադ Զալայի եւ առաջին սիրոյ մասին» հայ մանուկներու ողբերգութիւնը պատկերացնող լաւագոյն գործն է, իբրեւ գեղարուեստական արժէք ունեցող: Արուեստի, յուզականութեան, հոգեբանութեան տեսակէտէն հեղինակի լաւագոյն գործերէն մէկն է «Բարդիներ» բանաստեղծութիւնը, սիրոյ եւ բնութեան մասին:

Մահարին բնութեան ուժեղ զգացում ունեցող բանաստեղծ է: Իր երգերուն մէջ տուած է հայրենի բնութեան գեղեցիկ ու գունագեղ բնանկարներ: Մեծ մասով անոր բնութիւնը կ'օգնէ մարդկային հոգեբանութեան վերլուծման: «Կարմիր Կակաչ» բանաստեղծութիւնը ժողովածուի ամէնէն յաջող գործերէն է, ուր բնութեան պատկերը իմաստաւորուած է եւ խորհրդանշանի վերածուած: Ժայռի վրայ աճած կարմիր կակաչի պատկերի միջոցով Մահարին կ'երգէ մարդու հոգեկան ուժն ու գեղեցկութիւնը :

«Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն» վէպը խորհրդահայ արձակի ամէնէն ուշագրաւ գործերէն մէկն է, ուր նոր սերունդը կը ծանօթանայ մեր ժողովուրդի անցեալի մռայլ ճակատագրին: Այս վէպը ինքնատիպ է: Շատեր գրած են այս նիւթի շուրջ, բայց Մահարին ոչ մէկը կը կրկնէ: Վիպակը ինքնայատուկ է, որքան ինքնայատուկ է անոր մէջ նկարագրուած մանկութիւնը :

Վիպակը գրուած է բանաստեղծական շունչով եւ անկեղծութեամբ: Երեւութապէս գրուած է զուարթամտութեամբ, բայց կը ծածկէ դառն արցունքներ եւ արտակեղեք ողբերգութիւն: Թէեւ բանաստեղծական շունչն է որ կը գերակշռէ վիպակին մէջ, բայց եւ այնպէս ստեղծուած են կենդանի կերպարներ, մարդկային կենդանի բնաւորութիւններ, որոնք կը մնան ընթերցողին յիշողութեան մէջ եւ կը յուզեն: Վէպը կարդալով, ձեր աչքին առջեւ կը բարձրանայ Նաիրեան հինաւուրց քաղաքը իր կենցաղով եւ ինքնայատուկ տիպարներով, իր քաղաքական այլազան հոսանքներով:

«Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն» վիպակի կարեւոր արժանիքներէն է ոճի սեղմութիւնը: Հեղինակը կրցած է ընտրել բնորոշը, հիմնականը, նշանակալիցը:

Վիպակին մէջ իրապաշտ ճշգրտութեամբ է տրուած ժամանակը, գաղթն ու որբերու կեանքը: Հազարաւոր մանուկներու ողբերգութիւնը, ամբողջ մերկութեամբ մեր հայեացքի դէմ կը փռուի «ողբի հայրենիքը, որբի հայրենիքը», ինչպէս կ'ըսէ Յ. Թումանեան :

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի առաջնորդը, նորապսակ Սեբովբէ եպիսկ. Մանուկեան, կիրակի օր իր առաջին պատարագը մատոյց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Այս առթիւ խօսած քարոզին մէջ նկարագրեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը: Միեւնոյն ատեն տեղեկութիւններ հաղորդեց Հայաստանի ժողովուրդին տնտեսական եւ ընկերային կացութեան մասին, որ հետզհետէ կը բարւոքի, շնորհիւ յարատեւ աշխատանքի: Ըսաւ թէ դուք այստեղ անհատական բարօրութեան համար կ'աշխատիք, իսկ այնտեղ կ'աշխատին ընդհանուր բարօրութեան համար: Քարոզը վերջացաւ լաւագոյն օրերու մաղթանքով:

Միեւնոյն ատեն հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Կոմիտաս վրդ.ի մահուան 20րդ տարեդարձին առթիւ:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԵՐԿՆՔԻ ԶԱՆԳԱԿԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Խօսք չկայ, ի հարկէ, որ մարդիկ այդ ժամանակներում շատ սիրով եւ հաշտ էին ապրում միմիանց հետ, եւ շատ հազիւ էր պատահում որ մէկը միւսի հետ մի որեւէ տարաձայնութիւն ունենար, որովհետեւ ամէնքին էլ յայտնի էր զանգակի հրաշալի զօրութիւնը :

Ամէնքն ալ գիտէին որ ոչ մի դէպքում մեղաւորը արդար չի դուրս գալ, արդարը — մեղաւոր, ինչպէս մեր ժամանակներումն է :

Բայց ինչպէս եղաւ որ այդ զանգակն այժմ այլեւս չկայ, ինչպէս եղաւ որ մարդիկ զրկուեցին մի այդպիսի անաչառ դատաւորից:

«Մէկ անգամ մէկը իւր հարեւանին մի քանի հարիւր ոսկի փող էր պարտք տուել: Նշանակեալ ժամանակից յետոյ, երբ իւր փողը պահանջում էր, պարտապանը չէր տալիս ասելով որ արդէն տուել է :

— Տուե՛լ ես — զարմանալով բացագանչում էր պարտատէրը — ե՞րբ :

— Քանի ժամանակ է:

— Դու ինձ ոչինչ չես տուել, ինչո՞ւ ես սուտ խօսում :

— Ես սուտ չեմ խօսում, տուել եմ:

— Եւ դու չես վախենում զանգակի դատաստանից:

— Տար ինձ նրա մօտ:

— Դու կը խայտառակուես :

— Դու զրպարտում ես, ուզում ես փողդ երկու անգամ առնել, ես արդէն տուել եմ:

— Զանգակն ինքն այդ ցոյց կը տայ որ դու պարտքդ դեռ չես տուել: Գնանք նրա դատաստանին:

— Գնանք ես արդար եմ :

Գնացին:

Հետաքրքիր ամբոխը շրջապատել էր զանգակի տախտակամածը: Ամէնքն անհամբեր սպասում էին նրա արդար դատաստանին:

Գանգատաւորները բարձրացան տախտակածը :

— Ա՛յ ժողովուրդ.— Նախքան զանգակին դիմելը բացագանչեց պարտատէրը — ես սրան մեղադրում եմ այն բանի համար որ սա ինձ փող է պարտ եւ այժմ, երբ ես փողս պահանջում եմ, ասում է թէ տուել է, այնինչ ես սրանից դեռ մէկ կոպէկ չեմ ստացել :

— Այո՛, ա՛յ ժողովուրդ, ես հիմա էլ ասում եմ որ պարտքս արդէն տուել եմ :

— Երբ որ այդպէս է բռնիր զանգակի թոկը:

Պարտապանը ձեռքին մի հաստ գաւազան ունէր, առաջուց նա փորել էր այդ գաւազանը, պարտք վերցրած ոսկին թափել էր այդ փորուածքի մէջ եւ գաւազանի գլուխը նորից պնդացրել էր:

— Բռնիր, այս գաւազանը — ասաց նա գաւազանը պարտատէրին տալով:

Պարտատէրը բոլորովին ոչինչ չկասկածելով առաւ գաւազանը :

Պարտապանը համարձակ մտաւ զանգակի տակը եւ բացականչեց .

— Այ անաչառ դատաւոր — զանգակ դու ասա, ես փողը տուե՞լ եմ սրան թէ ոչ :

— Եւ բռնեց լեզուակի թոկից: Լեզուակը նոյն վայրկեանին շարժուեց եւ զանգակն ահագին զօղանջիւնով յայտնեց հետաքրքիր ամբոխին որ փողն արդէն տուել է :

— Տեսա՞ր — դիմեց նա վերջինին .— Անամօթ երկու անգամ էիր ուզում առնել փողդ: Տուր ինձ գաւազանս :

Նա խլեց քար կտրած պարտատէրից իւր գաւազանը եւ ուրախ ուրախ իջաւ ներքեւ :

Ամբոխն սկսեց թքել եւ մրել խեղճ պարտատէրին որ զարմացել, ապշել էր, թէ ինչպէս այդ անաչառ դատաւոր զանգակը մի այդպիսի անարդար վճիռ կայացրեց: Բայց զանգակի վճիռն անարդար չէր, այն րոպէին, երբ պարտապանը բռնում էր զանգակի թոկից, նա արդէն պարտքը վերցրած փողը՝ գաւազանի մէջ ածած՝ տուել էր պարտատէրի ձեռքը : Ուրեմն խաբուե՞ց զանգակը որ միեւնոյն է թէ խաբուեց Աստուա՞ծ, որովհետեւ զանգակի միջոցով ինքն Աստուած էր դատաստան անում : —

Ոչ, չխաբուեց Աստուած, այլ միայն ուզեց փորձել թէ մինչեւ որ աստիճան մարդը կարող է խորամանկ դառնալ :

Եւ Նա տեսնելով մարդու այդ անիրաւ խորամանկութիւնը, բարկացաւ եւ զանգակը զարհուրելի զօղանջիւնով քշեց տարաւ երկինք: Ահա այդ է պատճառը որ մարդիկը զրկուեցին անաչառ դատաւոր երկնքի զանգակից: Եւ այդ ժամանակուանից սկսած իբրեւ Աստուծոյ պատիժ, զօրութիւն առան եւ գնալով տարածուեցին մարդկանց մէկ անիրաւութիւնը, անօրինութիւնը, ճնշումը, հալածանքը եւ հազարաւոր այդպիսի արատներն ու մեղքերը, որովհետեւ այնուհետեւ դատաստանն ընկնելով սխալական անգութ եւ կաշառակեր մարդկանց ձեռքը արդարը միշտ մեղաւոր էր հանդիսանում, մեղաւորը – արդար :

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(3 եւ վերջ)

ՅԱՐԳԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ

*

Զեն մեռնիր անոնք որ յիշատակ մը կը թողուն իրենց ետին :

Կարծես երազի մը պէս անցաւ երեսուն եւ ութ տարիներու շրջան մը, Պոլսէն մինչեւ Ֆրանսա եւ այլուր : Եւ այժմ այդ մշուշին մէջէն՝ պայծառ, կը տեսնենք ճառագայթները այն խոր յիշատակին զոր թողուցին մեր երէց եղբայրները, Հայ Մարմնամարզական Ընդհ. Միութեան հիմնադիրները :

Մեր պատանեկան շրջանէն իսկ անոնք եղան մեր անձը կերտողները, եւ իրենց ձեռքով արթնցուցին մեր մէջ ֆիզիքական դաստիարակութեան սէրը :

« Բարձրացիր բարձրացուր » նշանաբանով օժտեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ խորացուցին յաջորդ սերունդներու բարոյական եւ ընկերական սիրոյ զգացումը :

Կը տեսնենք այդ առաջնորդներուն պայծառ դէմքերը եւ կ'ուզենք մեր յարգանքի պարտականութիւնը կատարել :

Թող հանգիստ ննջեն Գրիգոր Յակոբեաններ, Գ. Շահինեաններ, Հ. Ճիզմէճեաններ, Գավանոզեաններ, Ք. Ժպտունիներ, Հ. Աբելեաններ, Թ. Մեծատուրեաններ, որովհետեւ ընծայեցին իրենց մեծագոյն օգտակարութիւնը հանդէպ այս ազգօգուտ Միութեան : Անոնք եղան Պոլսոյ եւ արտասահմանի մէջ կազմուած բոլոր մասնաճիւղերու առաջին քարոզիչները : Հոն ուր հայ գաղութը վերահաստատեց իր բոյնը՝ իր եկեղեցին ու դպրոցը, հոն վերակազմուեցան ցիրուցան Միութեանց շարքերը :

Ափսոս, հեռացած են մեզմէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անմոռուն հիմնադիրները, բայց իրենց ետին ձգած են ժառանգորդներ եւ աւանդութիւններ, խանդավառելով նոր սերունդները :

Մեր յարգանքի արտայայտութիւնը պէտք է մատուցանենք նաեւ նոյն նպատակին կենդանի պահապաններուն, որոնք եւս կորիզը հանդիսացան այս Միութեան, իբրեւ արժանաւոր առաջնորդներ, մարզելով երիտասարդութիւնը եւ յորդորելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ հաւաքուիլ առանց դասակարգի, սեռի եւ դաւանանքի խտրութեան :

Իբրեւ Հայ անկեղծօրէն կը հրճուինք երբ կը լսենք հայրենակցի մը տարած յաջողութիւնները, արուեստի եւ մարզական գետնի վրայ : Մեր սիրտերը հպարտութեամբ կ'ուռին, անգամ մը եւս հաստատած ըլլալով թէ մեր ցեղը օժտուած է, ֆիզիքական եւ բարոյական բարձր յատկութիւններով :

Կը հրաւիրենք ուրեմն մեր նոր սերունդները, իւրացնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուիրական սկզբունքները, եւ փարիլ անոր, համոզուելով անոր գոյութեան անհրաժեշտութեան : Այսպէսով ոչ միայն ողբացեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն յիշատակը պիտի մնայ անշէջ, այլեւ սերունդներուն մէջ պիտի թարմանայ ազգային ոգին, սիրով եւ եռանդով քալելու համար Միութեան գծած ճամբէն, ներշնչուելով այն ուխտէն, զոր ժառանգ ձգեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիր մեր աւագ եղբայրները :

Այսպէս միայն արժանավայել շափով յարգած պիտի ըլլանք մեր ողբացեալ երէցներուն յիշատակը եւ պիտի կրնանք հպարտօրէն, ըսել թէ անոնք մեռած չեն, թէ քանի կ'ապրի իրենց Միութիւնը, կենդանի է իրենց յիշատակը :

ՊԵՐՃ ԶԱՔԸՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան 38րդ տարեդարձին առթիւ, Նոյեմբեր ամսուն Փարիզի մասնաճիւղի կարգադրութեամբ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ ողբացեալ հիմնադիրներուն յիշատակին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին :

Թուականը կը յայտարարուի թերթերու միջոցաւ :

ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանի ուսումնական տարին սկսաւ բնականոն պայմաններու մէջ : Նոր արձանագրուած աշակերտներու թիւը այս տարի սովորականէն զգալի չափով աւելի եղաւ : Աւելի քան գոհացուցիչ է եւ գիշերօթիկներու թիւը :

Վերաքննութիւններէ, նորեկներու քննութիւններէ, մանկավարժական ժողովէ ետք, Հոկտեմբեր 18ին սկսան ճեմարանի դասերը :

Առ հոկտ. 20 ճեմարանի աշակերտներու ընդհանուր թիւն էր, անցեալ տարի, 385, այս տարի 430 :

Ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու թիւը անցեալ տարի 36, այս տարի 38, մանկապարտէզ՝ անցեալ տարի 70, այս տարի 75 :

Գիշերօթիկներ՝ անցեալ տարի 14, այս տարի 29, ութ հոգի ճանապարհին են :

Գիշերօթիկներ կան Լիբանանէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Քուէյթէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Հիւս. Ամերիկայէն :

Յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին աշակերտներու թիւը հաւանաբար աւելնայ : Պէտք տեսնուեցաւ այս տարի ալ աւելցնել զուգընթաց դասարաններու թիւը :

Լիբանանի կառավարութիւնը այս տարի եւս տրամադրած է երկու ուսուցիչ արաբերէնի համար :

Անցեալ տարուան մէկի փոխարէն, Ֆրանսական մշակութային առաքելութիւնը այս տարի տրամադրած է երկու ուսուցչուհիներ ֆրանսերէնի համար :

Այս տարի եւս պիտի շարունակուին բարձր կարգերու աշակերտներուն զինուորական մարզանքները կառավարական մարզիչի մը ղեկավարութեամբ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԳՐԱՆ ԽՈՅԵԱՆ, եռանդուն անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, քահանայ ձեռնադրուած է Ուեսթ Ֆիլատելֆիոյ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ : Ծնած է Տրապիզոն 1895ին : Այդ թուականին իր ծնողքը Վահան Քհնյ. Խոյեան կ'աքսորուի Պոլիս, եւ երիցուհին իր զաւակներով կը հետեւի ամուսնոյն : Տիգրան Քհնյ. իր ուսումը առած է Պոլսոյ Կեդր. վարժարանը : Ուսուցչական պաշտօն վարած է Պէրպէրեան վարժարանի մէջ : Ա. աշխարհամարտին սպայ էր Թրքական բանակին : 1918ին հիմնած է ծանօթ դէմքերու հետ «Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւնը» եւ կազմած սկաուտ խումբը : Պոլսոյ Ս. Յակոբ Որբանոցին մէջ ալ տնօրէնի պաշտօն վարած է : Հայաստանի հանրապետութեան շրջանին հրաւիրուած է Երեւան կազմակերպելու մարզական եւ սկաուտական միութիւններ : 1926ին անցնելով Ամերիկա հետեւած է Թրէյնինկ Քոլէճի դասընթացքին : 1940ին Մայամի եկեղեցիին դպրապետ եւ աւագ սարկաւագ էր :

ԹԵՀՐԱՆԻ հայ համալսարանականներու միութիւնը տասնմէկ տարիէ ի վեր լծուած էր հանրօգուտ աշխատանքի : Մասնաւորաբար իր բուժարանը օգտակար եղած է հայ չքաւոր դասակարգին : Ոչ միայն տեղւոյն վրայ, այլեւ շրջանները կը ղրկէ իր բժիշկները օգնութիւն հասցնելու կարօտեալներուն : Կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ եւն. : Վերջերս ընդհատած էր իր գործունէութիւնը : Այժմ սակայն իր նոր վարչութիւնը գործի կը լծէ իր անդամները : Թեհրանի մէջ երեք հարիւր համալսարանաւարտ հայորդիներ եւ հայուհիներ կան :

ԱԹԷՆՔԻ «Էթնոս» թերթը կը գրէ թէ հայ մամուլը եւ հայ լրագրողները իրենց զայրոյթը յայտնեցին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ գործուած վայրագութեանց համար եւ իրենց համակրանքը՝ Հելլէններուն հանդէպ : Այս առթիւ գնահատանքով կը յիշէ Լեւոն Քէշիշեանը, իբրեւ Յունաստանի լաւագոյն բարեկամներէն մէկը : Լ. Քէշիշեան ՄԱԿի թղթակիցն է հայկական, արաբական եւ ամերիկեան զանազան թերթերու :

ԱԹԷՆՔԻ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Գր. «Գըլըճեան խումբը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտայ : Մասնաւորապէս աշխոյժ է գրադարանի յանձնախումբը, որ կ'աշխատի զարկ տալ խումբի անդամներու ընթերցասիրութեան, անոնց եւ շրջանի հայրենակիցներուն տրամադրելով չորս հարիւրէ աւելի գիրքեր : Կ'աշխատի ճոխացնել գրադարանը : Իր ժողովները կ'անցնին դասախօսութիւններով : Խումբը կը ջանայ նաեւ զօրացնել անդամներուն հայերէնը :

ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ԱՅՆԹԱՊԻ ամերիկեան գոլէճներու շրջանաւարտները — ճաշ մը սարքած են Ուոթըրթաունի մէջ, ի պատիւ Տոքթ. Ճոն Մերրլի, նախկին տնօրէնը այդ գոլէճներուն : Տոքթ. Հատիտեան վարած է ճաշսեղանը : Կազմակերպիչ յանձնախումբը յիշատակարան մը նուիրած է : Մերիլ մօտ երեսուն տարի տնօրէնի պաշտօն վարած է Այնթապի եւ Հալէպի ամերիկեան գոլէճներուն մէջ : (Այնթապի մէջ 1905էն ի վեր) : Հալէպի գոլէճին Մէրիլ սրահին պահպանման համար կոմիտէն հանգանակութիւն մը բանալով, առաջին առթիւ հաւաքած է 1500 տոլար ·

« ՀԱՅ ՁԱՅՆ» անունով Նիւ Եորքի մէջ երկու տարի առաջ սկսան հեռարձակումներ : Առաջին անգամ հայերէն եւ անգլերէն լեզուով կը տրուէին հայ մշակոյթի եւ հայ իրականութեան մասին տեղեկութիւններ : «Հայ Ձայն»ի աշխատողները երիտասարդներ են : Սեպտ. 24ին վերսկսաւ իր հեռարձակումները : Անցեալ տարի թատերական ընթերցումներ կատարուեցան Լեւոն Շանթի « Հին Աստուածներ»էն, նաեւ տրուեցան ճամբորդական զրոյցներ :

ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Վահէ Պէրպէրեան (Լիբանանէն) այս տարի մասնակցելով Սալցպուրկի փառատօնի մրցումներուն (մեծամասնութիւնը գերմանացի էն) Ժօրժ Տանտէլըրի հետ առաջնութիւն շահած է : Փառատօնին ընթացքին Վահէ նշանակուած է օգնական աշխարհահռչակ թաւջութակահար Մենարտին, բացառիկ պատիւ որ կը տրուի առաջնութիւն շահողին : Վահէ տուաւ երկու ունկնդրութիւն, եւ իր Սէն Սանսի քոնչեռթօն հնատեսիլով ներկայացուեցաւ քաղաքապետին խնդրանքով :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը անցեալ կիրակի անյուսալի յաղթութիւն մը տարաւ 3–0ով Ամիքալի զօրաւոր խումբին դէմ :

Երկար ատենէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդիսատեսները ականատես չէին եղած այս տեսակ գեղեցիկ խաղարկութեան մը : Մեր մարզիկները սկսած են հետզհետէ տիրանալ իրենց անցեալը բարձր խաղարկութեան :

×Տարեկան մեծ պարահանդէսը հոկտ. 29ին, մինչեւ լոյս : Վ. Ազգին

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կ'իմանանք թէ Պարզեւուհի Օրֆալի սանդնագործած Բուզվելթի դիմանկարը, որ կը գտնուի Հայտ Փարքի թանգարանին մէջ, վերջերս ցուցադրած են շարժանկարի օրուան դէպքերուն մէջ, յիշելով թէ փարիզաբնակ Հայուհի մը բանած է զայն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Անոր ալ հարցուցի : Պատասխանեց թէ պարապ խօսքեր են ատոնք, մահափորձ եւայլն չկայ :

— Հապա՞ ձեր ընկերները բացէ ի բաց կը կասկածէին Շիւքրիւէ :

— Կրնայ ըլլալ··· : Ես չկասկածեցայ, անոնք թերեւս բաներ մը գիտէին եւ կը կասկածէին Շիւքրիւէն, ես բան մը չէի լուահած, տէ'ր Նախագահ :

— Դուք ալ գիտնալու էք :

— Ես այդ միջոցին Անգարա ալ չէի : Խնդիրը փակուած, վերջացած էր, ու երբ Իսթանպուլէն Անգարա գացի···

— Ջիա Խուրշիտը չէ՞ք ճանչնար :

— Ո՛չ, յարաբերութիւն չունիմ :

— Այդ նոյն մարդիկը Իզմիր եկան մահափորձի համար, ա՞յս ալ չէք գիտեր :

— Ձեմ գիտեր, թերթերու մէջ կարդացի միայն Շիւքրիւի ձերբակալումը : Ես հաւաքոյթին ներկայ չէի, բայց տեղեկացայ թէ կարգ մը ընկերներ ըսեր են որ Րէֆէթ փաշային երթանք, հարցնենք, Շիւքրիւի երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան մասին խօսինք :

Անդամներէն Րէշիտ Կալիպ պէյ.— Ճանպօլաթ պէյ, կը տեսնէք որ կարգ մը խնդիրներու մէջ ձեր յիշողութիւնը շատ զօրաւոր է եւ կարգ մը խնդիրներու մէջ ալ շատ տկար :

— Ի՞նչպէս, օրինակներով բացատրեցէք :

— Օրինակ, Շիւքրիւի ձերբակալումը թերթերու մէջ կարդալէ առաջ, դուք գացած, Րէֆէթ փաշայի հետ խօսած էք :

— Հա՛, յիշեցի, մոռցած էի ըսել թէ տեսակցեցայ Րէֆէթ փաշայի հետ, բայց ասկէ ի՞նչ կ'ելլէ, մոռացումը յանցա՞նք է, մահացու մե՞ղք է :

Նախագահը նորէն բարկութեամբ նայեցաւ Ճանպօլաթի, որ այսքան պաղարիւն կը խօսէր եւ հրամայեց ներս բերել Սալիթ պէյը : Ճանպօլաթ երես առ երես եկաւ Սալիթ պէյի հետ, որուն հարցուց նախագահը·

— Սալիթ պէյ, որոշ եւ վճռական խօսեցէք եւ լուսաբանեցէք մեզ : Ճանպօլաթ պէյ կ'ուրանայ եւ կը հերքէ ձեր յայտարարութիւնները : Ըսէք տեսնեմ, դուք ընաւ բան մը չըսի՞ք Ճանպօլաթի, մահափորձի խնդրին, Զիա Խուրշիտ-Արիֆ տեսակցութեան, Ֆաիք պէյի միջամտութեան եւ ձեր վրդովանքին մասին :

Սալիթ պէյ պատասխանեց·

— Ի՞նչպէս չէ : Բացէ ի բաց խօսեցայ Ճանպօլաթ պէյի, մահափորձի խնդրոյն մասին : Ճիշտ է եւ ճշմարիտ :

Ճանպօլաթ Սալիթ պէյի այս վճռական յայտարարութեան առջեւ դունատեցաւ եւ ուզեց բաներ մը ըսել, բայց նախագահը հրամայեց ·

— Տարէ՛ք ամբաստանեալը :

Երբ Ճանպօլաթ դուրս կ'ելլէր դատարանէն, նախագահ Ալի պէյի դէմքին վըրայ հետեւեալ արտայայտութիւնը գծագրուած էր ·

— Դուն կը տեսնես, ես կը հասկցնեմ քեզի··· :

ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Մահափորձի եւ պետական հարուածի դատավարութիւնը մտած էր այլեւս իր վերջին փուլին մէջ եւ ճակատագրական օրերը կը մօտենային : Ամբաստանեալները դժնդակ օրեր կ'ապրէին բանտին մէջ եւ կախաղանի ստուերը ցցուած էր իրենց աչքերուն առջեւ : Զիա Խուրշիտ առաջուան պէս հանդարտ էր, սակայն չէր ծածկեր իր զղջացած զղջումը եւ սրտաբեկութիւնը, Շիւքրիւ եւ Արիֆ լուռ էին, բայց պատառ մը հաց չէին կրնար ճաշակել, Կիւրճիւ Եուսուֆ եւ Լազ Իսմայիլ անէծք կը կարդային այս փորձանքը իրենց գլխուն բերողներուն : Փաշաները կը յուսային որ ներման պիտի արժանանան եւ կ'ուսումնասիրէին պատժական օրէնքը : Հանրային կարծիքը յուզումով կը սպասէր վերահաս վճիռին :

Հիմա կը մնար ամբաստանեալներու վերջին կարաւանը, այսինքն Տրապիզոնի նախորդ երեսփոխան եւ դատական գործավար Հաֆըզ Մէհմէտ պէյ, այդ ծածկամիտ մարդը՝ որուն դէմ մասնաւոր զայրոյթ ունէր դատարանը, ինչպէս նաեւ ի բացակայութեան դատուողներ, Րէուֆ, Ատնան եւ Րահմի պէյերը, եւ ձերբակալեալներու վերջին խումբը, նախկին արտաքին գործավար Պէքիր Սամի պէյ, Ֆէրիտուն Ֆիքրի, Գարա Վասըֆ, Հալէթ, Քիւչիւք Ճէմալ փաշա, պարտիզպան Իտրիս, Զօլաք Սալահէտտին պէյ, եւ այլն :

(Շար.)

ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐԸ

Տեղական թերթերը մեծ մասով այն կարծիքն ունին թէ կիրակի օրուան հանրաքուէին արդիւնքը — մերժում եւրոպականացման ծրագրի — կրնայ ծանր դժուարութիւններ պատճառել: Գերման յաղթական կուսակցութիւնները կոչ մը ուղղեցին արեւմտեան պետութեանց, որպէսզի նոր ընտրութիւններ կատարուին իրենց հսկողութեան տակ, առժամեայ կառավարութիւն մը կազմելու համար: Սարի երկաթուղիներու վերատեսուչը, Հայնրիհ Վելչ, որ 66 տարեկան է, յայտարարեց թէ պատրաստ է վարելու ընթացիկ գործերը, մինչեւ որ նոր ընտրութիւններ կատարուին: Այս թեկնածուն բարեկամն է Ֆրանսայի դատական նախարար Պ. Ռոպէռ Շումանի եւ իբրեւ վարչապետ առաջարկուած է գերմանասէր կուսակցութեանց կողմէ: Այս վերջիններ ըր հեռագիր մը ուղղելով արեւմտեան պետութեանց, կը խնդրեն. —

1. Երկարաձգել վերստուգիչ յանձնաժողովին պաշտօնը, երեւի. նոր ընտրութիւններ կատարելու համար Սարի մէջ, հաւանաբար յառաջիկայ յունուարին. —
2. Յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դնել Սարի երկու հազար ոստիկանները, մինչեւ որ նոր կառավարութիւն մը կազմուի:

× Ֆրանսայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետները նամակներ փոխանակեցին, հաստատելով թէ հանրաքուէին արդիւնքը պէտք չէ ազդէ եւրոպական միութեան գաղափարին վրայ: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ նոր ձեւ մը գտնել, Սարի խնդիրը կարգադրելու համար: Մանրամասնութիւններ կը պակսին:

× Տեղական թերթերը կը գրեն թէ քուէարկութեան արդիւնքը յուսախաբութիւն եւ մտահոգութիւն պատճառած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Շատեր այս ելքին պատասխանատու կը նկատեն Մենտէս Ֆրանսը, մեղադրելով որ մերժել տուաւ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

7000 ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին երէկ, անսահման ժամանակով, հակառակ կառավարութեան որոշման որ կը սպառնար պարտաւորիչ ծառայութիւն հաստատել: Ֆրանսայի մէջ կան 120 կեդրոնական բանտեր եւ արգելարաններ, 35.000 կալանաւորներով:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 1955ի բացը պիտի ըլլայ մօտ հինգ հարիւր միլիառ ֆրանք: Յաւելուածական ծախքեր կը նախատեսուին 1956ի համար, որուն բացը կրնայ բարձրանալ մինչեւ 650 միլիառ ֆրանքի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ գնած զէնքերուն առաջին բեռները Աղեքսանդրիա հասած ըլլալով, կը պարպուին մեծ գաղտնապահութեամբ: Արգիլեալ գօտի մը հաստատուած է Մեքս, Ակամի եւ Տեխելա թաղերուն մէջ, ութ քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ: Այդ շրջանին բնակիչները այլուր փոխադրուած են եւ ոստիկաններուն տեղ գինուորներ դրուած են: Առաջին առթիւ հասած վեց նաւերը կը պարպեն անհագին սնտուկներ: Կը կարծուի թէ հրասայլեր եւ ռազմանիւթ կը պարունակեն: Բոլոր նաւերը եգիպտական են եւ անունները գաղտնի կը պահուին:

ԺԱՆԹԻՅԻ Հայկ. դպրոցի կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ այս հինգշաբթի օր դպրոցը պիտի բացուի, ուսուցչութեամբ Տիկին Անդինէ Ֆէրմանեանի: Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ

Այս նոր գիրքը

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Նուիրուած է 1915ի քառասնամեակին: Ընդարձակ Պոէմա մը, ուր ինքնատիպ ձեւով մը տրուած է մեր ազգային ահաւոր տռամը:

Կարելի է գտնել բոլոր հայ գրավաճառներու մօտ: Գին՝ 500 ֆրանք: Ընտիր տպագրութիւն, 150 էջ: Հեղինակին հասցէն՝

G. Poladian, 53, Chemin de St. Julien
Marseille (B.du R.) France

Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ց Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Օ Ր Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9 – 12

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ֆր. ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը: Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ս. ՏԷՐ ԿՈՄՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ Պ. Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ երգ:

Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (լիսանսիէ ան քոնսէր) (ջութակ):

Ծանօթ դերասանուհի ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ եւ ընկերներ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (արտասանութիւն):

Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբը մէջ ընդ մէջ պիտի նուագէ հայկական նոր եղանակներ:

Հանդէսը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուհիներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի:

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 3, քաղաքապետութեան նորակառոյց շքեղ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, կարող ուժերու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Հանդէսէն ետք խնջոյք եւ պար, ընտիր նուագախումբ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Զինուորներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ:

Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

⁂

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Իմաքիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար):

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. համալսարանի ամփիթատրոնը, (40, Ալէ Լէօն Կամպէթա):

Մեր սիրուած ընկերներէն՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ իր ճամբորդութենէ վերադարձին, պիտի պատմէ ինչ որ տեսաւ:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաֆէ սրճարանի վերնայարկը, ժամը ճիշդ 9.15ին: Կը խօսի ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթն է Խ. Աբովեան, (ծննդեան 150ամեակին առթիւ): Արտասանութիւն եւ երգ Խ. Աբովեանէ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, Կիրակի 30 Հոկտ., ժամը երեքէն տասը, Ազգ. տան թատերասրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, Այս շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս:

Սալոն Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ ֆրանսական ճայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ՝

Le Roi du Typique ROGER GOMEZ
et son ensemble

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

Լ Ի Ո Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ Հայոց Հայրապետի ընտրութեան կեդր. Ֆրանսայի պատգամաւոր Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Հայաստանէն (Էջմիածինէն) վերադարձած ըլլալով, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, 6րդ Թաղապետարանի 58 ռիւ տը Սէզ-Լիոն, սրահին մէջ պիտի խօսի նիւթ ունենալով՝

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է ...

Միեւնոյն առեն պիտի հաղորդէ կաթող. ընտրութեան եւ Միւռոնօրհնէքի մանրամասնութիւնները: — (Դիւան Ազգ. Միութեան):

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

30 Հոկտ., կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ կը ներկայացնէ՝ «Պտոյտ մը Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ»:

Արտասանութիւն՝ արձակ եւ բանաստեղծական կտորներու:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Երեկոյթը մէկ ժամ կը տեւէ: Ճիշդ որոշեալ ժամուն սրահին դուները կը փակուին որեւէ խանգարման առիթ չտալու համար:

Ծախսերու մասնակցութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

— Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Գայլանճեան իրենց Ամերիկա մեկնումին առթիւ հազար ֆր., Պ. Յովակիմ Ղազարեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Այրի Տիկին Մարիամ Ղազարեան (Տէսին) երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պիւլպիւլեան (Սէն Ժիւլիէն ան Սէնթ Ալպան, Արտէշ) հազար, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան (Լիոն) 1500 ֆրանք:

17 BL. DES CAPUCINES

(Face au CAFÉ de la PAIX)

Tél. OPÉra 80 - 34
— 00 - 25

Claire Comte

COUTURE

Յատկապէս կը յանձնարարուի Փարիզ ապրող կամ արտասահմանէն եկող Հայերուն նկատի ունենալ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Զորեքշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆոր - Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Օր. Լիտի Պիչաքճեան (ողբացեալ Նահատակ Բարսեղ Շահպազի թոռնիկը) եւ Օր. Շուշանիկ Շաղուկեան յաջողած են հիւանդապահուհիի պետական քննութիւններու պատրաստող դասընթացքներուն մտնել հազար թեկնածուներէն քիչերու հետ, մասնակցելով դժուարին մրցումներու:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւին՝ Տ. Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ժողովուրդէն, ներկայ ըլլալ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը, եւ դպրոցին հոգաբարձութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն վարժարանին ուսուցչուհի Տիկ. Ռեբեկա Միլտոնեանի, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Միլտոնեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆի

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

⁂

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Արմենուհի Կարապետեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ահարոն եւ Մարտիրոս Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկին Միհրան Ֆերմանեանի, Տէր եւ Տիկին Համբ. Ֆրէնկեանի, Տէր եւ Տիկին Արմենակ, Փայլակ, Արթին Քուքուլեաններու, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ոսկանեանի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօրորդւոյն, քեռայրին եւ սանահօր

ԸՆԿ. ԽՈՍՐՈՎ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի
(Խարբերդի Մոքենիկ գիւղէն)

արկածալի եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ (8 Հոկտ.) եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցով երեք հազար ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան, երկու հազար Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, 1500 ական «Հայ–Բոյժ»ին եւ «Յառաջ»ին, հազար Փալանճեան ճեմարանին, հազար Թաղին եկեղեցիին: Այս առթիւ Կիւրճեան եղբարք եւս հազար ֆր. կը նուիրեն Փալանճեան ճեմարանին եւ հազար ֆր. Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին:

ՔԱՆԴԱԿԻ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Ցուցահանդէսիս գտած յաջողութենէն վերջ կը ստանձնեմ, ապսպրանքի վրայ պատրաստել, քանդակուած գործեր (բալյօ) դէմք, տեսարան, կառուցուածք, (պատմական, կրօնական եւ արդիական) ինչպէս նաեւ արձանիկներ եւ գծանկարներ: Փափաքողներուն մատչելի գասեր. —

Դիմել գրաւոր՝

D. Nichanian, 29, Rue Pixérécourt, Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլի հանգստեան տան համար սպասուհի մը կ'ուզուի: Դիմել Տոքթ. Վ. Զիլինկիրեանի, 51 Պուլվ. Վօլթէր, Փարիզ, մէթրօ Օպէրքամփ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 — հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ • JEUDI 27 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7812 — 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3223

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԱՐԹԱՓՈՒՄՆԵՐ

•

Երանի՜ այն «փորձառու»ներուն եւ բարեպաշտներուն, որոնք անկեղծօրէն կը հաւատան թէ կարելի է փրկել ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը, «գոնէ տասնեակ մը» եկեղեցականներ բերելով :

Այդ բարեմիտներէն մէկը գրած էր, մինչեւ Անթիլիաս, թէ «այն ատեն, փրոֆաններու իսկ համոզմամբ, Եկեղեցին կրնայ «հրաշք» գործել», ինչպէս կարդացինք «Հասկ»ի մէջ :

Դժբախտաբար բուն իրականութիւնը ուրիշ բան կ'ըսէ :

«Ցատկապէս պատրաստուած եկեղեցականներ» միշտ ալ երեւցած են, այստեղ թէ Ամերիկա :

Պայման չէ որ «հոյլեր» ունենանք ամբողջ Ֆրանսայի կամ արեւմտեան Եւրոպայի տարածութեան վրայ :

Նախ՝ ի՞նչպէս պիտի պահենք այդ «հոյլերը» կամ «գոնէ տասնեակ մը», երբ գիտենք երկրին պայմանները եւ մեր գաղութին իրական կացութիւնը :

Երկրորդ, երբ նոր սերունդը «հայկականութեան» աշխարհական արտայայտութիւններէն անգամ կը խրտչի, կրնա՞յ դարձի գալ «գոնէ տասնեակ մը» վեղարներու կամ փիլոններու շուքին տակ :

Անոնք որ Փարիզ, Լիոն, Վալանս, Մարսէյլ եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներ կ'ապրին, անշուշտ գիտած են որ մեր նորահասները ոչ թէ եկեղեցիներու դուռնէն, այլ փողոցէն անգամ չեն անցնիր :

Աշխարհական կեանքին մէջ ալ, եթէ որ եւ է հայկական հանդէս պարի բաժին չունենայ, սրահը կէս առ կէս կամ երկու երրորդով պարապ կը մնայ :

Դեռ անցեալ կիրակի տեսանք նորագոյն փաստը, — Եղեռնի երկու հերոսամարտներուն պաշտօնական մասը — ոգեկոչում — սկսաւ յիսուն հոգիով, պարի բաժինը՝ հարիւր յիսունով …

«Ցատկապէս պատրաստուած» վարդապետներ կամ քահանաներ կը գտնուին մեր գաղութէն դուրս ալ :

Լոնտոն ունի անգլիագէտ վեղարաւոր մը : Հարցուցէք թէ փորձած կամ կրցա՞ծ է «հայացնել» գոնէ բարեպաշտներուն զաւակները :

Մանչեսթըրն ալ ունի երիտասարդ քահանայ մը, շրջանաւարտ՝ Անթիլիասէն :

Քանի՞ հայ տղայ կամ աղջիկ փրկած է, տարրական հայերէն մը սորվեցնելով :

Միլանի գաղութը եւս ունի վարդապետ մը, լեզուագէտ եւ օժտուած արդիական գիտելիքներով :

Ի՞նչ դեր կրցած է կատարել նոր սերունդին փրկութեան մէջ : Կրցա՞ծ է գոնէ ծնողները համոզել, որպէսզի հայերէնի դասընթացքի մը կապեն իրենց զաւակները :

Կրնաք բազմապատկել օրինակները, արեւմտեան Եւրոպայէն անցնելով մինչեւ Ամերիկա :

«Փորձառուները» անշուշտ չեն սպասեր որ կրօնական Միաբանութիւն մը կազմենք Եւրոպայի սրտին վրայ, հետեւողութեամբ Մխիթարեանց :

Անոնք աւելի քան երկու հարիւր տարուան պատմութիւն ունին, եւ եթէ միջնակարգ դպրոց կը պահեն, այդ չի նշանակեր թէ մենք ալ կրնանք մեր ծաղկոցները ճեմարանի վերածել, բազմապատկելով փիլոնաւորներու թիւը :

Կացութիւնը ուրիշ միջոցներ կը պահանջէ : Իսկ ամէն բանէ առաջ՝ հաւատք եւ աշխատանք :

Արդէն շատ ուշ է ժամանակ վատնեցինք թարթափումներով եւ ամուլ վէճերով :

Որ եւ է գործնական ելքի յանգելու համար, տարրական պայման է ընդունիլ հետեւեալ նշանախօսքը, առանց վերապահութեան .

— Սերունդի եւ մշակոյթի փրկութիւնը ամէն բանէ վեր : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ԲՈՒՌՆ ՊԱՅՔԱՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ ԿԱՆԽԱՀԱՍ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Ազգ. ժողովը երկու օրէ ի վեր կը զբաղի պայմանաժամէն առաջ ընտրութիւններ կատարելու հարցով, որու մասին օրինագիծ մը ներկայացուցած է կառավարութիւնը : Առաջին օրէն իսկ ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէր ժողովին մէջ : Օրինագծին քննութենէն առաջ բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ ներքին քաղաքականութեան մասին : Ցիսուն ընկերվարական երեսփոխաններ պահանջած էին անմիջապէս թուական մը որոշել, իրենց ներկայացուցիչին հարցապնդումը քննելու համար : Միաձայնութեամբ (611 ձայն) որոշուեցաւ անմիջապէս նշանակել թուականը : Վարչապետը, Պ. Էտ. Ֆոր խօսք առնելով յայտարարեց .

— Կառավարութիւնը իբրեւ ընդհ. կանոն ընդունած է չխուսափիլ Ազգ. ժողովին վիճաբանութենէն, (բողոքներ եւ ծիծաղներ ձախակողմէն) : Ան կ'ուզէ հարցապնդումներուն պատասխանել կարելի եղածին չափ շուտ :

Հարցապնդող երեսփոխանը, Պ. Փինօ ըսաւ թէ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ընտրութիւններ կատարել ժամանակէն առաջ : Այդ առաջարկը կ'արդարացնէ այն պատճառաբանութեամբ թէ [illegible] մօտերս ոչ-հաճելի որոշումներ տալ պիտի Ազգ. ժողովը չի կրնար քուէարկել իր պաշտօնավարութեան վերջին օրերուն :

Վարչապետը ճշդեց թէ ինք այդպիսի բան չէ ըսած : Պ. Փինօ պատասխանեց թէ շատեր այդպէս հասկցած են : Եւ շարունակեց . — Անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը ընտրութիւններէն առաջ եւ ոչ թէ վերջը յայտնէ այն որոշումները զորս պիտի թելադրէ իր յաջորդին կամ ինք պիտի տայ, եթէ իշխանութեան գլուխ մնայ :

Համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ժաք Տիւքլօ դիտել տուաւ թէ «Նախարարական ջութակները լաւ ներդաշնակուած չեն : Վարչապետը յայտարարեց թէ նոր տուրքեր պիտի չհաստատուին եւ նոր զօրակոչ պիտի չկատարուի : Ելմտական նախարարը եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը շատ աւելի խոհեմ լեզու մը գործածեցին» :

Վարչապետը բացատրեց թէ ինք երբեք միտքէն անցուցած չէ թէ Ազգ. ժողովը անկարող է անհաճոյ որոշումներ քուէարկելու : «Ես ինքս չեմ վարանած այդպիսի որոշումներ տալ եւ խնդրած եմ իմ մեծամասնութենէս ինծի հետեւիլ, երբ անհրաժեշտ գտած եմ այդ միջոցները : Եթէ կանխահաս ընտրութիւններ կ'առաջարկեմ, պատճառը այն է որ ստիպուած ենք շատ կարեւոր որոշումներ տալ որոնք յառաջիկայ տարուան սկիզբէն իսկ պիտի պահանջեն մասնաւոր վճռականութիւն եւ յարատեւութիւն : Ես չեմ ուզեր վիճաբանութիւնը բանալ անմիջապէս, պարզ կը համարիմ պարզապէս ըսել թէ յիշուած բացը 70 միլիառը պիտի չանցնի յման տարուան համար, ինչ որ բաղդատաբար փոքր բան է չորս հազար միլիառ ֆրանքի ելմտացոյցի մը համար» :

Ապա որոշուեցաւ երկու հարցապնդումները քննել չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ (երէկ) :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ վարչապետը պատրաստ է օրինագծին կցել ընտրական օրէնքի վերաքննութեան խնդիրը, նկատելով որ բուռն ընդդիմութեան կը հանդիպի կանխահաս ընտրութեանց առաջարկը : Ընդդիմադիրներուն մէջ կը գտնուին ոչ միայն իր հակառակորդները, այլեւ բարեկամները : Արմատական կուսակցութիւնը, որուն անդամ է վարչապետը, չուզեր որ ընտրութիւնները կատարուին յառաջիկայ դեկտեմբերին, առանց փոխելու ընտրական օրէնքը : Պ. Ֆոր կ'ուզէր անջատել երկու խնդիրները : Իր բացատրութեանց մէջ, կրկնեց թէ ստիպուած են կարեւոր որոշումներ տալ Հիւս. Ափրիկէի մասին, ինչպէս եւ միջազգային հարցերու առթիւ, 1956ի առաջին վեցամսեակին : Կառավարութիւնը կ'ուզէ որ ներկայ Ազգ. ժողովը փակուի յունուար 2ին :

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ, ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

*

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ

Այսօր, հինգշաբթի, կը բացուի Չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը Ժընեւի մէջ : Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու բոնելիք դիրքին միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց Հիւս. Ատլանտեանի Կազմակերպութեան (ՀԱԿ = ՆԱԹՕ) Խորհուրդը, որ նիստ գումարած էր Փարիզի մէջ : Կը հաստատուի թէ արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները պիտի առաջարկեն սահմանափակ երաշխաւորութիւն մը տալ Խ. Միութեան՝ միացեալ Գերմանիոյ կողմէ հաւանական յարձակման մը դէմ : Եթէ այս մասին համաձայնութիւն գոյանայ Խ. Միութեան հետ, մեծ յառաջդիմութիւն մը կատարուած պիտի ըլլայ : Կայ նաեւ զինաթափութեան խնդիրը, որ նոյնքան դժուարութիւն կը պատճառէ :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ատլանտեան խորհուրդին մասնագէտներու յանձնախումբին տեղեկագիրը լուրջ վերապահումներ կը պարունակէ : Տեղեկագիրը դիտել կու տայ թէ «Ժընեւի ոգին» կը ձգտի թուլցնել արեւմտեան ազգերուն արթնութիւնը եւ տկարացնել անոնց ապահովութեան ճիգերը : Ատլանտեան [illegible] լորտ Իսմէյ, թելադրեց իր պաշտօնակիցներուն «չհրապուրուիլ ժպիտներէն եւ հանդիսաւոր ճաշերէն» : Ցետոյ աւելցուց . — «Արջը համբուրելով կը սպաննէ» :

× Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Մոլոթով, որ Մոսկուայէն մեկնած առեն արեւելեան Պերլին ալ հանդիպած էր, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ «Խ. Միութիւնը դրական արդիւնքներ կը սպասէ Ժընեւի խորհրդաժողովէն եւ կը կարծէ թէ բաւարար հնարաւորութիւններ կան այդպիսի արդիւնքի մը յանգելու համար : Հիմնական խնդիրները, այսինքն եւրոպական ապահովութեան ամրապնդումը եւ զինաթա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

× Նոր հոգ մը եւս Մարոքի հարցին առթիւ. — Մարաքէշի փաշան, Էլ Կլաուի, որ վճռական դեր կատարած էր 1953ին, Սուլթան Պեն Եուսեֆը գահէն վար առնելու եւ անոր տեղ Պեն Արաֆան բազմեցնելու համար, հոկտ. 25ին առաջարկեց վերահաստատել գահընկէց Սուլթանը Աւելորդ է ըսել թէ այս ելոյթը մեծ զարմանք պատճառեց Փարիզի մէջ : Էլ Կլաուի, որ հարաւ. Մարոքի Պէրպէրներու ցեղապետն է, այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ թէ կը մերժէ ճանչնալ արքունի խորհուրդին օրինաւորութիւնը, թէ ինք միշտ բարեկամ է Ֆրանսայի եւ թէ կ'իւրացնէ Մարոքի ժողովուրդին բաղձանքը — տեսնել Պեն Եուսէֆի անյապաղ վերահաստատումը Մարոքի գահուն վրայ :

Արքունի խորհուրդն ալ զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ թէ Մարաքէշի փաշան իրենց ներկայանալով, յայտարարած է թէ ինք այսուհետեւ ինքզինքը կը նկատէ պարզ մէկ անդամը մարոքեան ժողովուրդին :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԵՏՐ. 14ԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խադ արք.ի հրաժարման վրայ, Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահ ընտրուած է Խորէն եպիսկ. Բարոյեան :

Պէյրութի մեր թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին, Հոկտ. 25-թուականով . —

Երէկ՝ Կիրակի, 23 Հոկտեմբեր, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ, երեկոյեան ժամը 7ին, գումարուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբանական ընդհանուր ժողովը, ի ներկայութեան Լիբանան գտնուող բոլոր միաբաններու — թիւով 15 :

Ժողովը բացուեցաւ նախագահութեամբ հրաժարեալ Տեղապահ Խադ արք. Աջապահեանի եւ ատենապետութեամբ Զարեհ եպիսկոպոս Փայասլեանի : Տէրունական աղօթքէն ետք, դիւանին կողմէ կարդացուեցաւ Խադ արք.ի հրաժարականը : Ցետոյ, տեղապահը յայտնեց թէ անդառնալի է իր հրաժարականը, «որովհետեւ շատ յոգնած եմ ու առողջական վիճակս թոյլատու չէ նման պատասխանատու եւ ծանր պաշտօնի մը : Հետեւաբար կը յանձնարարեմ ընտրել նոր տեղապահը» :

Տասնեւհինգ վայրկեան դադարէ վերջ, ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահ ընտրեց Լիբանանի թեմին առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեանը :

Քուէարկութենէն ետք, ժողովի ատենապետը ծանոյց արդիւնքը : Ապա նորըն[illegible] եւ շնորհակալութիւն յայտնելով միաբաններուն, յայտարարեց թէ «հաւատարմութեամբ պիտի ծառայեմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին եւ ներկայ օրէնքներու հիման վրայ պիտի աշխատիմ Կիլիկիոյ Թափուր աթոռը օժտել արժանաւոր գահակալով մը» :

Խադ արք. Աջապահեան շնորհաւորեց նորընտիր տեղապահը եւ յաջողութեան մաղթանքներ ըրաւ՝ ի փառս Կիլիկեան Աթոռին եւ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ :

Օրակարգի երրորդ հարցն էր կաթող. ընտրութեան թուականի ճշդումը : Միաբանները միաձայնութեամբ որոշեցին կաթող. ընտրութիւնը կատարել փետրուար 14ին, Տեառնընդառաջի օրը :

Ապա, միաբանական ժողովը ընտրեց տնօրէն խորհուրդը՝ վանքին ընթացիկ եւ ներքին գործերով զբաղելու համար : Ընտրուեցան Փառէն եպիսկ. Մելքոնեան, Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեան, Շահէ վրդ. Աճէմեան, Գարեգին վրդ. Սարգիսեան եւ Մեսրոպ աբեղայ :

Ժողովը սպառելով օրակարգի նիւթերը, փակուեցաւ աղօթքով :

Դահլիճին մէջ սպասող աշխարհական հոգեւորականներ՝ Երուսաղէմի պատր. տեղապահ Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, Շնորհք, Հայկազուն, Հայրիկ եպիսկոպոսները, Պարգեւ վրդ. եւ հիւր եկեղեցականներ շնորհաւորեցին նորընտիր տեղապահը եւ յաջողութեան մաղթանքներ ըրին :

7000 ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐՈՒ (ոչ թէ բանտարկեալներու) գործադուլը երէկ ալ շարունակուեցաւ, հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ : Բանտողները ամսական հինգ հազար ֆրանք յաւելում կը պահանջեն : Դատական նախարարութիւնը նորէն ազդարարեց թէ բանտապահները մաս կը կազմեն այն պետական պաշտօնեաներուն որոնք «անհրաժեշտ պարտականութիւններ» կատարելու կոչուած են, հետեւաբար իրաւունք չունին գործադուլ սարքելու : Փարիզի մէջ անելի մը մատնուած են երկու գլխաւոր բանտերը, Սանթէ, որ ունի 1200 խցիկ, եւ Ֆրէն (2500) : Գործադուլէն ի վեր ձերբակալուած անձերը կը փոխադրուին ոստիկանական արդելարանը (Տէփօ) որ կրնայ ընդունիլ 500 կալանաւորներ, բայց օրէնքը չարտօներ 24 ժամէն աւելի պահել :

ՀԱԼԷՊԻ

ԳԱՒԱՌ. ԺՈՂՈՎԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

●

ՀԱԼԷՊ : 20 Հոկտ. (Արեւելք). — Հակառակորդ ճակատը՝ իր մամուլով խելայեղ ցնծութեան օրեր կ'ապրի : Ինչու, գիտէ՞ք : Որովհետեւ «Հալէպի Գաւառ. ժողովը լուծուած է կառավարական որոշումով» :

Ուրեմն : Օրը եկած է «ջախջախելու» Դաշնակ տիրապետութիւնը, եւ առօք փառօք դալ բազմելու համար, այնքա՛ն երկար տարիներէ ի վեր երազուած՝ բայց միշտ իրենցմէ խուսափած աթոռներուն վրայ :

Այսքան տհասութիւն, այսքան թեթեւամտութիւն, միայն ու միայն արգահատանք եւ ծիծաղ կրնան յառաջ բերել, բանիմաց մարդոց մօտ :

Եւ հանրային կարծիքը մոլորեցնելու այսքան աճպարարութիւն, ինկապէս որ այս մարդոց մասնագիտութիւնն է մի-այն :

Ի՞նչ է պատահածը :

Տարիներէ ի վեր հրապարակը ի զուր աղմկող սարկաւիտներ, խուճապի մատնուած Հոկտ. 14ի մօտենալէն, երբ տեղի պէտք էր ունենար Կիլիկիոյ կաթող. ընտրութիւնը, սկսան օրհասական արջի գալարումներ ցոյց տալ, ամէն գնով յետաձգել տալու եւ վիժեցնելու համար այդ ընտրութիւնը :

Ազգային ճակատին վրայ, իրենց բոլոր ճիգերը անցան ապարդիւն, շնորհիւ այն իրողութեան, որ Տեղապահ Խադ. Արք. ուզեց ԳԷԹ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ հաւատարիմ մընալ, իր եւ եպիսկոպոսական ժողովի որոշումին, եւ ԱՆՑԵՏԱՁԳԵԼԻ նկատեց ընտրութեան թուականը, ինչպէս արդէն ի լուր ամէնուն, յայտարարած էր Յուլիս 27 թուակիր իր կոչով, իր եւ եպիսկոպոսական ժողովի անունով :

Տեղւոյն վրայ ձախողած ըլլալով իրենց խափանարարութեան մէջ, աչքերը [illegible] եւ փորձեցին այն տեղէն բերել «փրկութեան» պատգամը : Երեւան փութաց արձագանգել փրցուած հաւարին, բայց այդ ալ չզօրեց խափանել կատարուելիքը, շնորհիւ Խադ. սրբազանի ժամանակաւոր վճռակամութեան (այս վճռակամութիւնը յօգս ցնդեցաւ Հոկտ. 9ի կիրակի օրը) եւ խափանարարները այլեւս յուսահատած ազգային ճակատէն եւ անճրկած, այս անգամ ափ առին պետական պաշտօնատուներու դռները :

Տարիներէ ի վեր կը գրեն ու կ'աղաղակեն թէ Հալէպի Գաւառականը ապօրինի է, ընտրուած ըլլալով տուեալ ժամանակի պետական իշխանութեանց հովանաւորութեան շնորհիւ, եւ Դաշնակցութիւնը կոթռնած պետական այս հովանաւորութեան, ինքզինք պարտադրած է հայ ժողովուրդին :

1945էն անմիջապէս վերջ, երբ Ֆրանսական վերջին զինուորը հեռացած էր Սուրիոյ երկրամասէն, օրուան իշխանութեանց մօտ մեզ մեղադրեցին թէ դրաւող օտար ուժին կռթնած, կատարած էինք մինչեւ այդ թուականի ընտրութիւնները :

1949ին, պետական յեղաշրջումէն վերջ, Զաիմի կառավարութեան առջեւ մեզ ամբաստանեցին թէ, անցնող կուսակցական կառավարութեան հովանաւորութեամբ յաջողած ենք մենք զմեզ պարտադրել Հալէպի թեմին մէջ, եւ մեզ ներկայացնելով իբրեւ համայնավար, փորձեցին խափանել տալ մեր թերթը :

Զաիմը գնաց Զիչէքլին եկաւ, եւ անոր մօտ մեզ ամբաստանեցին, որպէս Զաիմի իշխանութեան կողմէ հովանաւորուած :

Այսօր երբ սահմանադրական կարգերը վերահաստատուած են, եւ սահմանադրական կուսակցական կառավարութիւն մը կեցած է երկրին գլուխը, մեզ կ'ամբաստանեն նախորդ կառավարութիւններէն պաշտպանուած ըլլալու մեղքով, սկսած Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանէն մինչեւ Զիչէքլիի վարչակարգը :

Այս բոլոր անհիմն ամբաստանութիւնները յառաջ կը քշեն, առանց վայրկեան մը իսկ անդրադառնալու որ մեր յաջողութեան գաղտնիքը ոչ թէ պետական իշխանութեանց հովանաւորութեան մէջն է, այլ նոյնինքն հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան համակրանքին եւ վստահութեան, որ միշտ ալ արտայայտուած է ի նպաստ մեզի, պարզ այն պատճառով որ, այս ժողովուրդի առողջ բնազդը կը ճանչնայ անսխալ կերպով, սրանց, համոզումով եւ նուիրումով իրեն ծառայող կազմակերպութիւնը որ Դաշնակցութիւնն է :

Փաստե՞ր կ'ուզուին :

Սկսինք 1945էն, որ ինչպէս կը լսենք օրուան գրոյցներէն, հիմ բռնուած է, կառավարութեան մատուցուած բողոքագրին մէջ : —

1945էն վերջ երկու անգամ ընտրութիւններ կատարուեցան, փոփոխելու համար Գաւառականի՝ վճակով, մահացութեամբ եւ մեկնումներով պակսած անդամները :

Արդ, 1949 Յունիս 19ին կատարուած ընտրութեան, Հալէպի մէջ քուէարկեցին 3086 ազգայիններ, որոնք քուէարկելու իրաւունք ունէին, կատարած ըլլալով իրենց սահմանադրական պարտաւորութիւնները :

Իսկ 1953 Դեկտ. 27ին կատարուած ընտրութեան, քուէարկեցին 2979 ազգայիններ նոյն իրաւունքով :

Այս երկու ընտրութիւններուն ալ նորոգուեցան Գաւառ. ժողովի երկուքական վիճակները, որ կը նշանակէ Գաւառ.ի չորս հինգերորդը օրինականացաւ, իսկ վերջին մէկ հինգերորդը նորոգելի է 1955ի Դեկտեմբերին եւ մենք ալ հակառակորդ ճակատը, առիթ պիտի ունենանք մեր հաւակները ցոյց տալու :

Ուրեմն բնականոն պայմաններու տակ 1949ին եւ 1953ին կատարուելիք փոփոխութիւնները տեղի ունեցած են օրինական պայմանաժամին : Իսկ 47ին եւ 51ին կատարուելիքները, Միացուած 49ի եւ 53ի ընտրութեանց, ունին յապաղման իրենց հարկեցուցիչ եւ արդարացուցիչ պատճառները, որոնք օրէնք եւ բանականութիւն ճանչցող մարդոց համար անառարկելի են :

Բայց տեսէք թէ, ինչ «ճարպիկ» խաղ կը խաղան :

Որպէս զի կարելի ըլլայ համոզել պետական պատկան իշխանութիւնները, Գաւառ. ժողովի «ապօրինութեան» մասին, [illegible] ըն-րութեան վրայէն, եւ որպէսզի 1945էն մինչեւ 1953 անցած ըլլան 8 տարիներ, որ կը նշանակէ մէկ հինգերորդի ընտրութեան չորս շրջաններ, ու այս կերպով այսինքն չորս անգամ մէկ հինգերորդի ընտրութեանց կատարուած չըլլալու իրողութեամբ, ժողովին չորս հինգերորդմասը ապօրինի եղած ըլլայ, եւ իր մեծամասնութեամբ ապօրինի ժողով մը ամբողջովին ապօրինի հռչակուի :

Սակայն կը մոռնան որ կարելի չէ արեւին լոյսը խափանել եւ օր ցերեկով, մէկ ամիս առաջուընէ լրագրական յաջորդական յայտարարութիւններէ վերջ, մինակ Հալէպի մէջ երեք հազար քուէարկուներու մասնակցութեամբ, եւ Քառասնից Մանկանց Եկեղեցիին եւ Մէյդանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հա-[illegible]-բուն մէջ, մինչեւ քուէարկութեանց վերջանալը, ոստիկաններու ներկայութեան եւ անոնց հսկողութեան տակ կատարուած ընտրութիւն մը ուրանալ եւ այս կերպով ջանալ մոլորեցնել նաեւ պատկան իշխանութիւնները :

Պայքար մը կրնայ յաջողիլ, երբ ճշմարիտ հիմունքներով կը տարուի : Իսկ երբ այդ հիմունքը անճիշդ է եւ սուտ, անկարելի է որ յաջողութիւն գտնէ ան :

Արդ, հարց կուտանք այս «ժունտա»-ճիներուն, 1949 Յունիս 19ին այս քաղաքին, ինչպէս նաեւ թեմական շրջաններուն մէջ, Լաթաքիա — Քեսապէն մինչեւ Գամըշլու, Գաւառ. լրացուցիչ ընտրութիւններ կատարուա՞ծ են թէ ոչ :

Այս հարցումին պատասխանը ինքնին պիտի բաւէ պետութեան ներկայացուած դիմումին ճակատագիրը որոշելու, եւ ուրեմն Գաւառ. ժողովի լուծման առասպելը հերքելու : Այս ընտրութիւնները կատարուա՞ծ են թէ ոչ :

Մարդիկ խարդախելու, խեղաթիւրելու, ստելու եւ խաբելու ինչ աստիճան վարժութիւն եւ ունակութիւն պէտք է ունեցած ըլլան, որպէսզի թոյլ տան իրենք իրենց նման միջոցներով խաբելու եւ մոլորեցնելու նաեւ պետական պաշտօնատուները :

Մարդ կը զարշի այս երեւոյթին առջեւ : Սրտխառնուք կը պատճառէ այս մասին մտածելն իսկ :

ՄՀԵՐ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1914 - 1928Ի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

●

Արհիապատիւ Յովհաննէս արք. Նալլեան, տարիներու մանրակրկիտ պըրպտումներով եւ տքնաջան աշխատանքով հրապարակ հանած է 1639 էջերէ բաղկացած երկու հատոր ֆրանսերէն գիրքեր, մաքուր տպագրութեամբ, 1915ի Մեծ Եղեռնի քառասնամեակին առթիւ : Կարելի է ըսել թէ՝ անոնցմով ժամանակակից հայկական եւ միջազգային ընդհանուր պատմութեան մէջ կարեւոր բաց մըն է որ կը գոցուի, միեւնոյն ատեն գոհացում տալով մեր շատ մը հայրենակիցներու բաղձանքին : Արդարեւ, շատեր կը փափաքէին հայկական կեանքի վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու պատմական աղետալի դէպքերը հրատարակուած տեսնել ընդարձակօրէն, օտար լեզուներով : Այսպիսի ձեռնարկ մը միեւնոյն ատեն պիտի ծառայէր հայ ժողովուրդի հողային ժառանգական պահանջներուն եւ վնասուց հատուցման արդար դատի հետապընդումին :

Ահա այսպէս կարելի է բացատրել քաղաքական եւ կրօնական գետնի վրայ, սոյն հատորներուն իսկական նպատակը :

Քաղաքական տեսակէտով, հայ ժողովուրդը իբրեւ օրինաւոր ժառանգորդ, տէրը կը մնայ այն երկրամասին, որ բռնութեամբ յափշտակուած է մեր հայրենիքէն : Արդար դատ մըն է որ եւ չի կրնար չքանալ, մոռցուիլ գաղանաբարոյ իշխանութեան մը դիւային դաւադրութեամբ եւ իրաւատէր ժողովուրդի մէկ մասին բնաջնջումով :

Հայ ժողովուրդը, թէեւ տակաւին վիրաւոր, սակայն կայ ու կը մնայ կանգուն, միշտ սպասելով իր դատին արդար լուծման :

Գալով կրօնական տեսակէտին, իբրեւ քրիստոնեայ ժողովուրդ, առանց դաւանանքի խտրութեան, պէտք է պզտովին հետապնդել նաեւ, մեր բիւրաւոր նահատակներուն մարտիրոսացումի դատը, նախաձեռնութեամբ մեր եկեղեցական վերին իշխանութեանց : Բաղձալի է ամէն մէկ սրտցաւ, բարեպաշտ հայրենակցի համար յաւերժացնել, եկեղեցիներու մէջ եւս, սրբազան արարողութիւններով խընկելի յիշատակը մեր նահատակներուն որոնք զոհուեցան դիւցազնօրէն «վասն կրօնի եւ հայրենեաց» :

Այս երկհատոր մատեանի գերաշնորհ հեղինակը, ներկայիս ութսուն եւ մէկ տարեկան, բնիկ Խարբերդցի, եղած է Տըրապիզոնի նահանգին հայ կաթողիկէ թեմին վերջին եպիսկոպոսը, որ նախախնամական հրաշքով մը փրկուեցաւ թուրքերու կողմէ խողխողուելու սոսկալի վտանգէն, 1914ի վերջերը Եւրոպա գացած եւ ապա Պոլիս մնացած ըլլալով : Ծանօթ է մեր դրական աշխարհիմէջ իբրեւ բանաստեղծ, հմուտ պատմագէտ, աստուածաբան, ճարտասան եւ լեզուագէտ : Իր մայրենի լեզուէն զատ նոյնքան եւ հիմնովին գիտէ ֆրանսերէն, իտալերէն եւ լատիներէն : Վարած է նաեւ կաթողիկոսական փոխանորդի պաշտօն Ա. աշխարհամարտէն վերջ նախ Պոլսոյ, յետոյ Պէյրութի մէջ : Ատեն մը մասնակցած է ողբացեալ Պօղոս Նուպարի նախագահած հայ պատուիրակութեան : Իր կրօնական բարձր աստիճանը եւ համբաւը կը զօրացնեն իր խօսքին ու գրչին կշիռը :

Երկու հատորներէն առաջինը կատարեալ «Եղեռնապատում» մըն է, ամբողջ հայ ժողովուրդին բնաջնջումը՝ «Ժէոն-Թիւրք»երու կողմէ ծրագրուած եւ սարքուած իր բոլոր քստմնելի մանրամասնութիւններով : Այդ մանրամասնութիւններ անհրաժեշտ են մասնաւորապէս օ-

---

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ԲԺ. ՅԱԿՈԲ ԶԱՒՐԵԱՆ

(ԶԱՒՐԻԵՒ)

Բժիշկ Զաւրիեւ ...

Ռազմաճակատի վրայ յեղյեղում էին այս անունը ակնածանքով եւ գորովով : Չէի տեսել անձնապէս եւ ոչ էլ դոյզն ծանօթութիւն ունէի իր մասին : Այդ անունը առաջին անգամ ականջիս հնչեց անախորժ ու խժալուր :

Զաւրիեւ... հայ անունի ռուսական վերջաւորութիւնը ցաւագինօրէն ինձ յիշեցնում էր Ռուսիոյ հայ մեծատուններին, ընչեղ եւ փառաշուք, որոնք մեծ մոլիկ ու անկրակ ճիգով աշխատում էին թաքցնել իրենց ցեղային ծագումը եւ դժուարահաճ բծախնդրութեամբը խոյս էին տալիս հայ կեանքից եւ իրականութիւնից, ինչպէս անմատչելի ընտրանին՝ ռամիկների խաժամուժից, ինչպէս մաքրակրօն աղանդաւորը՝ պիղծ եւ անմարդ հեթանոսից : Այս փութկոտ փախուստի բուն շարժառիթը գերադասութիւն ապահովելու մարմաջն էր : Ինչո՞ւ Խնձորեանը նախընտրում է ճանաչուիլ իբրեւ Եաբլակով եւ Իսահակեանը՝ Իսակով : Բացայայտ արհամարհանք կար դէպի հայութիւնը, խորշանք՝ հայ անունի միտում-նաւոր այս փոփոխութեան մէջ : Ցաւկոտ եւ վանողական մէկ զգացում էր ծնունդ իմ մէջ այդ օտարամոլ Հայերի հանդէպ, որոնք արժանիք էին համարում ռուսական քղամիդով երեւալու :

Ուղիղ է, որ բժիշկ Զաւրիեւի հանդէպ պատկառանքը կար կամաւորական շարքերի մէջ, բայց դա չէր արգիլում, որ խռովայոյզ հարցեր միտքս ողողեն : Այս անվաւեր Հայը, որ իր անունը աղճատել էր ռուսական պիտակով, ի՞նչ գործ ունէր հայ կամաւորական շարժման մէջ, որ անձնուէր ազգասէրների մի ձեռնարկ էր : Ի՞նչ էր իսկական շարժառիթը, ո՞ւր է այն զսպանակը, որ մղել էր նրան ուրանալ ռուսական միջավայրում վայելած իր բարձրաշնորհ դիրքը, լքել փարթամ կեանքը եւ անձնատուր լինել զինուորի չարքաշ ու խստամբեր կեանքին : Զարատանջ մի հարցում, որի պատասխանը ոչ ոք ունէր եւ որ անընդհատ պտուտք էր գործում ուղեղիս մէջ, ինչպէս անել ու մանուածապատ բաւիղի մէջ :

1914ի Դեկտեմբերին էր :

Կոթուր, Շարաբխանայ, Եամանուրդ, Բիլեջիկ, Ռազի, Հառաթել գօտին մէջ բազմաթիւ յոգնեցուցիչ ու մաշիչ կռիւներ մղելուց յետոյ, Անդրանիկի առաջին գունդը բանակեց Բիլեջիկի մէջ, մի կեղտոտ ու զարշահոտ գիւղ, որ որջն է եղել գողերի եւ աւազակների :

Յանկարծ լուր տարածուեց, որ Թրքական բանակը ջախջախիչ պարտութիւն է կրել Սարիղամիշի առջեւ : Վաշտապետներին հետ փութացի Անդրանիկի մօտ : Առաջին անգամ Բժ. Յ. Զաւրեանին տեսայ այնտեղ, հեռագրի պատճէնը ձեռին, բարձրաձայն կարդալիս ու թարգմանելիս : Այդ բերկրալի աւետիսից մէկ բառ իսկ չեմ յիշում հիմա : Կանգնած Զաւրիեւի դիմաց, աչքս ուրուշքս սեւեռած նրա դէմքին, դիտում էի իր դիմայեղուութիւնները, շարժուձեւերը, ձայնի եւեւէջները եւ ամբողջ հասակը : Ռուս բանակի պարտութիւնից նախապէս ընկճուած եւ սրտաբեկ բազմութիւնը որ հաւաքուել էր ուրախալի լուրը լսելու, մէկ րոպէի մէջ սլացաւ ոգեւորութեան կատարին : Ցնծութեան եւ խանդավառութեան այդ վառ, պղպջուն մթնոլորտի մէջ, Զաւրիեւը մնաց անփոյթ եւ անայլայլ, ինչպէս խիճը, անկաքարը եռացող կաթսայի մէջ : Երբեք մասնակից չեղաւ խօսակցութիւններին, խորհրդածութիւններին, գալիք բարեդէպ դուշակութիւններին եւ ոչ էլ կարծիքների փոխանակութեանց : Գլխահակ՝ սուզուած էր խոհերի մէջ : Ինձ թւում էր, որ մի ծանրակշիռ մտադրաղում կաշկանդում էր իր լեզուն եւ խափանում իր սրտազեղումը :

ԲԺ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

(1)

(Շար.)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքերէն Տիննա թերթը կը գրէ. —

Արտահանի եւ Կարսի մէջ քաղաքին ամէնէն ուշեւորեալ չուկան, մեծագոյն առուծախը կատարող տեղը ոչ մանիֆաթուրայի չուկան, ոչ ալ երկրագործներու կեդրոնն է :

Այս երկու քաղաքներուն ամէնէն ուշեւորեալ առուծախի վայրը անասունի չուկան է: Անասունի չուկան առտուան կանուխ ժամերուն կը բացուի եւ մինչեւ երեկոյեան ուշ ատենները կը պահէ իր ոգեւորութիւնը :

Եղէականի շրջանին մէջ գիւղացին հաւկիթը, բամպակը, կարագը ջորիին վրայ յեցնելով կը տանի ամենամօտիկ չուկան: Այդ շրջանին մէջ ալ գիւղացին՝ էշը, այծը կամ ոչխարը առջեւէն քշելով կամ Արտահան կամ Կարս կը տանի եւ անասունի չուկայէն ներս կը մտնէ: Այնուհետեւ կը մնայ ապրանքը ծախելով դրամի վերածել եւ ձեռք բերած դրամը ուրիշ չուկայի մը մէջ վերստին ապրանքի փոխել :

Արեւելեան շրջանին մէջ անասնաբուծութիւնը այս տարի չատ դժնդակ պայմաններու մէջ մնացած է: Այս դժնդակ պայմաններուն ներքեւ մէջքը չոկել եւ յառաջիկայ տարիներուն համար՝ ամէն պարագայի քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ :

Արտահանի անասունի չուկային մէջ գիւղացի մը լալագին պատմեց մեզի :

— Մեր մէջքը ի՞նչպէս չծռի: Սա ձեր տեսած զոյգ մը եզը անցեալ տարի վեց հարիւր, եօթը հարիւր ոսկիի կը ծախէլինք: Կով մը 150 ոսկի կ'արժէր: Այս տարի ալ նոյն յոյսերով եկանք: Մեր հասցուցած անասունը ծախենք՝ ըսինք: Բայց կովուս քառասուն ոսկիէն աւելի տուող չեղաւ: Եզ մըն ալ հարիւր ոսկիէն աւելի չարժեր: Այս դրամը՝ անասունին կերած կերին դրամն անգամ չէ: Կովէ մը ձեռք բերելիք այս 40 ոսկիով ի՞նչ կրնամ ընել, ի՞նչպէս կրնամ մինչեւ յաջորդ տարի դիմանալ: Մանաւանդ պարտքս ի՞նչպէս հատուցանեմ :

Այս տրտունջը Արտահանի, Կարսի, Էրզրումի մէջ ձեր դէմը ելլող բոլորէն կրնաք լսել: Անասնաբուծութեամբ եւ արջառի առուծախով զբաղող ամէն ոք, իր խօսքին դեռ սկիզբը սակէ պիտի ճառէ ձեզի :

Իրօք այս տարուան մսատու անասունին գինները անցեալ տարուանին կէսն անգամ չեն: Անցեալ տարի երեք հարիւր ոսկի արժող անասունը այս տարի հարիւր ոսկիի, անցեալ տարի հարիւր ոսկի արժող ոչխարը այս տարի երեսուն ոսկիի դժուար յաճախորդ կը գտնէ :

Մեր սիրտն ալ չիտակը ճմլուեցաւ երբ տեսանք որ խոշոր խոշոր ոչխարներ 30 – 40 ոսկիի յաճախորդ չգտնելով, Արտահանի անասունի չուկային մէջ տօթակէզ արեւուն տակ կը սպասեն եւ նոյն կերպով արեւուն տակ սպասող տիրոջը չափ մենք ալ ցաւեցանք :

Այս տարի կենդանիի գիներուն աժան ըլլալուն միակ պատճառը օդերուն երաշտ ըլլալն ու կերի տագնապն է: Արեւելքի մէջ կառք մը յարդ հարիւր ոսկիէն աւելի գնով մը ծախուիլ սկսած է: Ջոր խոտն ալ յարդէն չատ աւելի սուղ է: Կերի չգոյութիւնը, գիւղացիին ապրանքը ձեռքէ հանելու անհրաժեշտութիւնը, այս գործին առուծախն ալ, միջնորդութիւն ընողներն ալ քիչ մը չարժման անցուցած եւ ինչպէս որ ալ ըլլայ պիտի ծախէի մտայնութիւնով աւելի ցած գին տալ սկսած են: Նկատելով որ կենդանիի չուկաներուն մէջ ապրանք առնող յանձնակատարները, չէլէպիները զիրար կը ճանչնան եւ կը պաշտպանեն իրարու չահերը, դժուար չէ եղած գինի մասին հարցնողին դէմ միանալ :

Հիմա, այս շրջանին մէջ տեսակ մը « Թրըսթ » երեւան եկած է: Այս ԹՐԸՍԹԸ առիթէն օգտուելով ուզած գինը կը պարտադրէ հասցնողին եւ աչքինչ գնով ծախու կ'առնէ: Էրզրումի մէջ որ չատ գործ չի կրնար տեսնել «Թրըսթը», քանի որ այդ տեղ միսի քոմպինան կը գտնուի եւ անասուն հասցնողը յարմար գին չգտած պարագային, անասունը քոմպինային կը ծախէ :

Այստեղ հարցում մըն ալ կարելի է ուղղել :

— Լաւ, Արտահանի եւ Կարսի մէջ անասունը այդքան աժան ըլլալով հանդերձ, ինչո՞ւ Իսթանպուլի եւ Անգարայի մէջ սուղ միս կ'ուտենք եւ անցեալ տարուան բաղդատմամբ ինչո՞ւ նոյն համեմատութեամբ գինի անկում չէ եղած :

Ահա այս կէտին վրայ չար ոգիները գործի կը խառնուին: Որովհետեւ Կարսի մէջ միսի կենդանիին քիլօն 40 – 50 ղրուշի դժուար յաճախորդ կը գտնէ, Իսթանպուլի մէջ չորս հարիւր յիսուն վեց ղրուշի կը ծախուի:

Այս շրջանին չար ոգիներն ալ միւս բոլոր մարզերուն նման, միջնորդները, յանձնակատարները, չէլէպիները են :

Միթէ կարելի չէ՞ այս մակաբոյծները մաքրել :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ » ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի «Յառաջ», այս տարի մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք Դաշնակցութեան օրը պետական Թատրոնի չքեղ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Բեմին վրայ դրուած էին Հ. Յ. Դ. զինանշանը, ինչպէս եւ Զաւարեանի, Քրիստափորի, Ռոստոմի, Ժան Ժորէսի եւ Լ. Պլումի մեծադիր նկարները: Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը պարզուած էին Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները :

Գաղութը խուռներամ եկած էր տօնելու Ամենայն Հայոց Դաշնակցութեան 65 փոթորկալից տարիներու տարեդարձը: Ներկայ էին Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Անտոնեան եւ իր տիկինը, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, հոգեւոր հովիւ Սահակ քհնյ. Պապիկեան, Հայ կաթողիկէ հովիւ Հ. Պապեան վրդ., Լիոնէն՝ երիտասարդ բժ. Պ. Վահան Եղիշէեան, ինչպէս եւ հիւրեր՝ մօտիկ հայաշատ գաւառներէն : Մասնաւոր աթոռներուն վրայ տեղ էին գրաւած ֆրանս. ընկերվարական ներկայացուցիչները: Ներկայ էր նաեւ Պուր լէ Վալանսի քաղաքապետ Պ. Վաչէ եւ տիկինը :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով զոր երգեցին Կրընոպլի սանուհիները ընկերակցութեամբ մեր Նոր Սերունդի : Օրուան նախագահ ընկեր Սինապեան գրաւոր գեղեցիկ ճառով մը պարզեց տօնակատարութեան խորհուրդը : Ընդհ. ակնարկ մը նետելով մեր ազատագրական շարժումներուն վրայ, յայտարարեց .— « Այժմ Հ. Յ. Դ. այս հիւրընկալ ափերուն վրայ լծուած է ուրիշ ծառայութեան մը, այն է՝ Հայը Հայ պահել, փրկել ուծացումէ եւ օտարացումէ , մինչեւ որ մեր երազը իրականութիւն դառնայ ... Կեցցէ Հ. Յ. Դ.ը, կեցցէ Հայը, կեցցէ մեր ընկերվարականները (ծափեր) :

Գեղարուեստական բաժնին մէջ Օր. Գուշեան արտասանեց Վ. Հիւկոյի « Սի ժը Փուվէ» ֆրանս. ոտանաւորը, Օր. Կօչկարեան, «Հայաստանին»: Օր. Սխալեան Ֆրանսացի հիւրերու համար արտասանեց Վ. Հիւկոյի «Լէ Թիւրք օն փասէ փար լա», խոր զգացումով:

Մեներգեցին օրիորդներ Սարգսեան եւ Խաչերեան: Ինչպէս միշտ այս անգամ եւս խօսք առաւ քաղաքացի Վաչէ որ իր կուսակցական ընկերներու կողմէ ջերմագին ողջոյններ ուղղեց Հ. Յ. Դ. 65րդ տարեդարձին: «Սրտանց կ'ուզեմ որ ձեր ժողովուրդի գետերով թափած արիւնը ի զուր չանցնի եւ դուք ալ ունենաք ձեր ազատ եւ անկախ Հայաստանը», (ծափեր) :

Խանդավառ տրամադրութեամբ իր մանկական ապրումներով փոքրիկն Մարի Աւճեանը սքանչելի արտասանեց «Հայաստան» գեղեցիկ ոտանաւորը : Արտասանեցին Կրընոպլէն օրիորդներ՝ Մարօ Այվազեան Թումանեան «Հայրենիքիս հետ», Պէաթրիս Մարտիրոսեան Ահարոնեանի «Մասիս»ը, Սրբուհի Ալիքեան արտասանեց Յակոբեանի «Ձօն Դաշնակցութեան»: Ալիս Թորոսեան՝ Ծատուրեանի «Ձօն Զէյթունցի մայրերուն» : Գեղեցիկ կերպով մեներգեցին եւ զուգերգեցին Մարտիրոսեան քոյրերը որոնք այնքան խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ:

Սանուհիներու պարի խումբը, ղեկավարութեամբ տիկին Սխալեանի, հայկական տարազներով պարեց քանի մը կովկասեան պարեր որոնք լուսանկարուեցան «Տօֆինէ»ի լուսանկարիչներու կողմէ :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան ատենախօսը ընկեր Պ. Զպուքճեանը, որ ոգեկոչելով մեր անհամար նահատակները հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը: Յետոյ փաստացի տուեալներով պարզեց հայ ժողովուրդին Ազատագրական շարժման ծագումն ու զարգացումը: Խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդին ըսաւ. «Այժմ անցած է զէնքի դարաշրջանը, այժմ գրչի ու մշակոյթի դար է, որուն ծանրութիւնը ձեր ուսերուն վրայ կ'իյնայ : Անհրաժեշտ է զարգանալ ազգային գաղափարներով եւ հպարտանալ ազգային մշակոյթի վեհութեամբ : Դաշնակցութեան գաղափարի դրօշակիրները դուք պէտք է ըլլաք, որպէսզի ձեր կարգին փոխանցէք ձեր յաջորդներուն, ըլլայ այստեղ, թէ հայրենիքին մէջ:

Կարճ դադարէ մը վերջ սկսաւ զուտ գեղարուեստական բաժինը, Կրընոպլի երգի ու պարի խումբին կողմէ, դարձեալ ղեկավարութեամբ ընկերուհի Սխալեանի:

Ճոխ էր յայտագիրը, որ տեւեց երկու ժամ: Հայկական գեղեցիկ տարազներով ու նուրբ ներդաշնակութեամբ պարեցին երգախառն «Այ սիրուն աղջիկ», «Ջան վարդավառ, վարդավառ»ը, «Հօյ նար»ը, «Վայ լօ»ն, «Նազան դու բարով եկար»ը եւ այլ ժողովրդական ճկուն տոհմիկ պարեր, որոնք արժանացան ներկաներու ջերմ գովեստներուն :

Փակումը կատարեց տիկին Սխալեան գեղեցիկ ճառով մը որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ: Գիշերը ուշ ատեն բազմութիւնը բաժնուեցաւ մեծ գոհունակութեամբ : ԱՇՈՏ Ա.

տար ընթերցողին առջեւ պատկերացնելու համար վայրագօրէն գործադրուած տարագրութեան եւ այլազան ոճիրներու ահաւորութիւնը, որ անհաւատալի կը թուի չատերու :

Արդար ըլլալու համար հեղինակը կը յիշէ նաեւ զանազան քաղաքներու, գիւղաքաղաքներու մէջ կառավարական պաշտօնեաներու (վալի, միւթէսարրֆ, գայմագամ, եւն.) ինչպէս նաեւ բարեացակամ Թուրքերու ընդդիմութիւնը, «Ժէօն Թիւրք» վարիչներու հրէշային հրահանգներու գործադրութեան դէմ: Այսպիսիներ պաշտօնանկ եղած են եւ ոմանք ալ [illegible] :

Հեղինակը չէ մոռցած արձանագրել Վանի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Սուէտիա – Մուսատաղի, Հաճընի եւ ուրիշ զանազան տեղերու մէջ, հայ քաջերու մղած հերոսամարտները :

Իբրեւ հայ կաթողիկէ եպիսկոպոս Նաղլեան արք. պարտականութիւն նկատած է իր գիրքերուն մէջ նկարագրել նաեւ գաւառի բոլոր հայ կաթողիկէ թեմերու եպիսկոպոսներուն, վարդապետներուն, կուսակրօն մայրապետներուն եւ հասարակութեան նահատակութիւնը:

Այս կէտը անտեսուած էր ցարդ հրատարակուած հայկական եղեռնապատումներու մէջ: Ցիչած է նաեւ իր դաւանակիցներուն բաժինը Հայկ. Դատի հետապնդումին ու խնամատարական հսկայ գործին մէջ :

Ամբողջ գործին մէջ բարձր հոգի, լայն միտք եւ զգայուն սիրտ դրուած է, ոչ մէկ վրէժխնդրական պահանջ, այլ զուտ պատմութիւն իր իսկական ճշմարտութեամբ, քաղելով իրազեկ, ականատես ու ականջալուր վկաներէ եւ անհերքելի աղբիւրներէ :

Երկրորդ հատորին մէջ, որ առաջինէն աւելի ստուար է, կը գտնենք չահեկան յաւելուածներ՝ վաւերաթղթերու, պատմական տեսութիւններու, ճառերու, բողոքներու եւ պահանջներու, ի նպաստ հայ ժողովուրդի դատին: Նաեւ ընդարձակ մէջբերումներ ականաւոր հեղինակներէ :

Երկու հատորները կը պարունակեն նաեւ քարտէսներ եւ նկարներ, որոնք աւելի կը լուսաբանեն բնագիրը :

Մեր ազգին բարեկամ, պաշտօնական, քաղաքական, կրօնական եւ այլ հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ, որ կ'ուզեն մեր դատին պաշտպան կանգնիլ, միջազգային արդարադատ ատեանի մը առջեւ, այս յուշամատեանին մէջ պիտի գտնեն փաստացի չատ կարեւոր նիւթեր :

Հարց է, սակայն, թէ՛ ո՞վ պիտի ստանձնէ մեր դատին պաշտպանութիւնը, միջազգային ատեաններու առջեւ ...

ՕԹՈՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Մինչ այդ, ամբողջ երկրին ոստիկանութիւնը չարժման մէջ դրուած էր, գտնելու եւ Անկախութեան Ատեանին յանձնելու համար երկու փախստական յանցապարտները, Իթթիհատի նշանաւոր պարենաւորման նախարար եւ Կալլին դէմ սարքուած մահափորձին գլխաւոր կազմակերպիչներէն մին, Գարա Քեմալը եւ ոչ նուազ վտանգաւոր ամբաստանեալ մը, Անգարայի նախկին կուսակալ եւ զինուորական Ապտիւլգատիրը: Հակառակ ամենախիստ փնտռտուքներու, Գարա Քեմալ եւ Ապտիւլգատիր գտնուած չէին տակաւին, բայց ոստիկանութիւնը ճշտած էր թէ երկրէն չէին կրցած դուրս ելլել եւ պէտք էր ամէն գնով երեւան հանել երկուքին ալ թաքստոցը: Կառավարութիւնն ալ մեծագումար պարգեւներ խոստացած էր թէ՛ Գարա Քեմալը եւ թէ Ապտիւլգատիրը երեւան հանողներուն:

Ծանուցալթի դատավարութենէն վերջ, ատեանը լրացուց վերջին ձեւակերպութիւնները եւ յաջորդաբար դատեց Պէքիր Սամին, որ ըսաւ թէ 62 տարու ծերունի մըն է եւ ոչ մէկ կապ ունի մահափորձին հետ, ինչպէս նաեւ Մերսինի երեսփոխան Ֆէրիտուն Ֆիքրին (Տիւչիւնսէլ), որ յուզումով պաշտպանեց ինքզինքը:

Ճէմալ փաշա, որ Թէրաքքըփէրվէրական էր եւ Ազգ. ժողովի Բ. խմբակին կը պատկանէր, նոյնպէս յայտարարեց թէ անմեղ մըն է, եւ մերժեց մահափորձի մասնակցութեան բոլոր վերագրումները : Պարտիզպան Իտրիս ըսաւ թէ իր ամբողջ յանցանքը այն է որ իր պարտէզը տրամադրած էր դաւադիրներուն, առանց անշուշտ գիտնալու թէ սեւ ու եղեռնական նպատակի մը կը ձգտին անոնք: Իրաւագէտ եւ Ազգ. ժողովի նախկին նախագահ Հիւսէյին Աւնի պէյ, նոյնպէս Թէրաքքըփէրվէրական մը, խստիւ ծառացաւ իր դէմ կատարուած ամբաստանութիւններուն, նզովեց մեղապարտները եւ չմոռցաւ յուզել Քրդական եւ Հայկական խնդիրներ :

Ի՞ՆՉԵՐ Կ'ԸՍԷ ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԱՒՆԻ

Կ'արժէ մանրամասնութիւններ տալ Հիւսէյին Աւնի պէյի դատավարութեան մասին: Ան պաղարիւնով մտաւ դատասրահ, յամր բայց համարձակ քայլերով, ժպտադէմ նստաւ ամբաստանեալի աթոռին վրայ: Կ'ուզէր խիզախ եւ անկեղծ մարդու մը տպաւորութիւնը թողուլ եւ նախագահին հարցումներուն կը պատասխանէր բարձր ձայնով :

Ամբաստանեալը սապէս արտայայտուեցաւ .

— Փաստաբան եմ, առաջին ժողովին մէջ Էրզրումի երեսփոխան էի: Մտած էի Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան մէջ, իբրեւ Բ. խմբակի մէկ անդամը: Օր մը Րաուֆ պէյ ինծի դիմեց եւ ըսաւ. «Մեր կուսակցութեան մէջ կը մտնէ՞ք, կ'աշխատի՞ք»: Ծրագիրը կարդացինք, մեր համոզումներուն համաձայն գտանք եւ ընդունեցանք առաջարկը: Իսթանպուլի մէջ կուսակցական կազմակերպութեան ձեռնարկեցինք, ընկերներ հաւաքեցինք, բայց յետոյ, Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան միջոցին կուսակցութիւնը փակուեցաւ : Շատ փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած էր եւ փակման որոշումին ես ալ ձայնակցեցայ: Ես ալ այդ թուականէն սկսեալ հեռացայ քաղաքական կեանքէ :

— Դուք կարծեմ ատեն մը Ազգ. Ժողովին նախագահ էիք :

— Այո, զիս հոնկէ կը ճանչնաք, այդ նոյն մարդն եմ, հարցուցէք եւ ամէն բանի պատասխան պիտի տամ :

(Շար.)

փութեան խնդիրը կը շահագրգռեն ամբողջ աշխարհը եւ ոչ թէ միայն Եւրոպան։ Այս հարցերու մասին համաձայնութիւն մը պիտի դիւրացնէ մասնաւոր խնդիրներու լուծումը, խնդիրներ որոնք հասուն – ցած են արդէն։ Անհրաժեշտ չէ պահպանել Գերմանիոյ այն զօրավիճակը որ կը տիրէր դեռ վերջերս»։

× Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ հակոզութիւնը խոստացած է սահմանադրութեան վրայ։ Առաջին անգամ Ժընեւ հասաւ արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Պրենթանօ։ Արեւելեան Գերմանիան ալ պատուիրակութիւն մը ղրկած է ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Արտաքին գործերու նախարարը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ։ Խօսակցութիւնը տեւեց 40 վայրկեան։ Իսրայէլի վարչապետը պիտի տեսակցի նաեւ Պ. Փինէի հետ, Ժընեւի մէջ, մանրամասնօրէն պարզելով իր մտահոգութիւնները արաբական երկիրներու վերազինման մասին։ Մոշէ Շարեթ յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ թէ Եգիպտոսի եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը արմատապէս կը փոխէ կացութիւնը, գործի մղելով Իսրայէլը ։ «Ահա թէ ինչու Եւրոպա եկայ։ Հիմնական խնդիրը այն է որ Եգիպտոս կը մերժէ հաշտութիւն կնքել իր դրացիներուն հետ ։ Չեխոսլովաքիոյ հետ պայմանագիր մը կնքելէ առաջ, Եգիպտոս ունէր օդանաւային, ծովային եւ ցամաքային սպառազինութիւն մը որ կը գերազանցէր Իսրայէլի ունեցածը։ Ճիշդ է որ Իսրայէլի զինուորները աւելի լաւ մարզուած են, բայց ատիկա բաւական չէ ապահովութիւն ներշնչելու մեզի, եգիպտական պատերազմի մը հետեւանքներու մասին։ Կը յուսանք թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները պիտի կրնան յարգել իրենց յանձնառութիւնները՝ պահպանելու համար հաւասարակշռութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ ։ Գալով Խ. Միութեան ընթացքին որով կարծէք կը քաջալերէ զինամթերքի առեւտուրը Եգիպտոսի հետ, յայտնապէս կը հակասէ Ժընեւի ոգիին։ Կարեւոր է որ Մ. Նահանգները սախրդաբար դաշինք մը կնքեն Իսրայէլի հետ, որպէսզի ան կարենայ պաշտպանուիլ եւ խուսափիլ ընդհարումէ մը որ կրնայ վտանգել քաղաքակրթութիւնը։ Մեզ պիտի ըլլայ եթէ Իսրայէլը, որ այնքան ճիգեր կը թափէ գաղթականներ ընդունելու համար, ստիպուի պատերազմի բռնուիլ»։

Այս յայտարարութենէն վերջ, Մոշէ Շարեթ պատասխանելով զանազան հարցումներու, յայտարարեց ․

— Վտանգը շատ լուրջ է։ Եգիպտոսի նպատակն է բնաջնջել Իսրայէլը։ Բայց եւ այնպէս կը յուսամ թէ պիտի չստիպեն մեզ որ պատերազմինք։ Իսրայէլի ժողովուրդին ամենաջերմ բաղձանքն է համաձայնիլ արաբական աշխարհին հետ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Շահը ստորագրեց այն օրէնքը որ կ'արտօնէ միանալ Թուրքեւիրաքեան դաշինքին ։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուեցան 32 համայնավար ամբաստանեալներ որոնք խոստացած են հրաժարիլ այդ կուսակցութենէն և գործել իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացիներ ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ մարդահամար կատարուեցաւ կիրակի օր։ Բնակիչներուն արգիլուած էր տունէն դուրս ելլել առաւօտեան ժամը 5էն մինչեւ իրիկուն, երբ թնդանօթ արձակուեցաւ ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ 4·200·000 ֆրանք թռցուցին երեք աւազակներ, (Շասի ճարտարագործական հաստատութեանց բանուորներուն աշխատավարձքը) ։ Աւազակներէն երկուքը մէկ հարուածով գետին փռեցին գանձապահը, որուն օգնականը, տիկին մը, սարսափահար ձգեց չորս արկղիկները։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երեք չարագործները նախընթացգիշեր գողցած էին Գամէր Սրմաքէշեան անուն չարժավարի մը ինքնաշարժը, մինչեւ որոշ տեղ մը քշել տալով եւ յետոյ գլխուն հարուած մը իջեցնելով ։ Խեղճ մարդը Ժիվորի ճամբան ձգած եւ կառքը քշած էին ։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ նորաձեւութեանց չորս մեծ տուներ, Տիօր, Ֆաթ, Լանվէն եւ Փաթու 500 միլիոն հատուցում կը պահանջեն, գանգատելով թէ ամերիկացի խարերայ մը գողցած է իրենց մոտէլները, ծախու հանելով Նիւ Եորքի մէջ։

Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ց Ո Ւ Թ Ե Ա Ն   Օ Ր Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9 – 12

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ֆր. ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Ողջերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ս. ՏԷՐ ԿՈՄՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ Պ. Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ երգ։

Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (լիսանսիէ տէ քոնսէր) (ջութակ)։

Ծանօթ դերասանուհի ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ եւ ընկերներ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբը մէջ ընդ մէջ պիտի նուագէ հայկական նոր եղանակներ ։

Հանդէսը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուհիներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի։

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30էն մինչեւ առաւօտ 3, քաղաքապետութեան նորակառոյց շքեղ սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, կարող ուժերու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

Հանդէսէն ետք խնջոյք եւ պար, ընտիր նուագախումբ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Գերիներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ ։

Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին։

⁂

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին, Իմաճիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկները իրենց ծնողներով կը հրաւիրուին հաւաքոյթի մը որ տեղի պիտի ունենայ վեց Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 15 – 20, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիվ, մէթրօ Քատէ ։

Գեղարուեստական բաժին փոքրիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ աւագ հակիչ Պ. Լեւոն Մոմճեանի ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, Կիրակի 30 Հոկտ. , ժամը երեքէն տասը, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ ։

Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, Այս շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս ։

Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսական ձայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ՝

Le Roi du Typique *ROGER GOMEZ* et son ensemble

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը, նոյեմբեր 26ին, շաբաթ գիշեր։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

19 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Սալ տ'Իէնայի մէջ ։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆի նոր կատակերգութիւնը՝

ՄՆԿԼՃԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ազգային կեանքէ ծաղրանկար երեք արար, Փարիզահայ ընտրուած դերասաններու կողմով ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ
ԿԱՐԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

Չափի վրայ բարձրորակ կար, Չափաւոր գիներով

Ամէն օր ժամը 14 – 18

Հասցէ՝ 16 ռիւ Էտուար Ռոպէռ
Մեթրօ Տիւմէնիլ կամ Միշէլ Պիզո

Լ Ի Ո Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ Հայոց Հայրապետի ընտրութեան Կեդր. Ֆրանսայի պատգամաւոր Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Հայաստանէն (Էջմիածինէն) վերադարձած ըլլալով, այս շաբաթ, ժամը 20·30ին, 6րդ Թաղապետարանի 58 ռիւ տը Սէզ – Լիոն, սրահին մէջ պիտի խօսի նիւթ ունենալով՝

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է …

Միեւնոյն ատեն պիտի հաղորդէ կաթող. ընտրութեան եւ Միւռոնօրհնէքի մանրամասնութիւնները։ — (Դիւան Ազգ. Միութեան)։

ԺԱՆԹԻՅԻ Հայկ. դպրոցի կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ այս հինգշաբթի օր դպրոցը պիտի բացուի, ուսուցչութեամբ Տիկին Անգինէ Ֆէրմանեանի ։ Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց ։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ ատենէն հրապարակ կ'ելլէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի « ԳՈՅԱՄԱՐՏ » օրացոյցը, հետաքրքրական գիտելիքներով, կենսագրականներով, երգերով եւ արտասանելիք բանաստեղծութիւններով։ խնամեալ խմբագրութեամբ եւ պատկերազարդ ։

Ապսպրանքները կատարել անմիջապէս։

Դիմել՝ ընկ. Ազգէն Մարտիրոսեան ։

6, Bl. Neuf, St. Jérôme, Marseille

Դրամական առաքումները կատարել՝

Agopian Barsam, 10, Rue Colbert, Marseille

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ
ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

Հայերէնէ – Հայերէն պատկերազարդ բառարանը, 1406 էջ։ Գին՝ 3500 ֆրանք ։

Մասնաւոր զեղչ, մեծաքանակ գնումներու համար ։

Ֆրանսայի կեդրոնատեղի՝

Camer Capamadjian, 44, Rue du Commerce Colombes (Seine)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.— Վիէնէն Տիկին Եղիսաբեթ Այանեան հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Խաչիկ Զարդարեանի մահուան առթիւ։ Պ. Վարդան Տէրտէրեան երկու հազար Ֆր., իր զաւկին ապաքինման առթիւ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի հանգստեան տան համար սպասուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել Տօքթ. Վ. Զիլինկիրեանի, 51 Պուլվ. Վօլթէր, Փարիզ, մէթրօ Օպէրքանփ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8·30ին, Խրիմեան սրահը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20ին, Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ ։

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 20 Օգոստ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչ. Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 42րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի ուրբաթ օր, 19 Նոյ. 1955, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթի Էվընիւ, Նիւ Եորք։

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ, 3 եւ 4 Դեկտեմբեր 1955, առաւօտեան ժամը 9,30ին, ՀՕԹԷԼ ՌՈՒԶՎԷԼԹի մէջ, Մէտիսըն Էվընիւ եւ 45րդ Փողոց, Նիւ Եորք,

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն։

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհանուր Տեղեկագիր 1954 տարեշրջանի։
2. Ընդհանուր հաշուետուութիւն 1954 տարեշրջանի։
3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ։
4. Բարեփոխում Հիմնական Կանոնագրի 12րդ յօդուածի Բ. հատուածին, Կեդր. Վարչ. Ժողովի մասնակի վերանորոգման մասին։
5. Հ. Բ. Ը. Միութեան յիսնամեակին առթիւ պաշտօնական յայտարարութիւն եւ Յոբելեանի տօնակատարութեանց ծրագիր։
6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
7. Ողջերձներ։

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Ատենադպիր	Ատենապետ
Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ	Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ հօրեւոր հօրի – ւին՝ Տ. Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ժողովուրդէն, ներկայ ըլլալ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԺԻՇԿ, բժշկական եւ առողջապահական ամսաթերթ, Ա. տարի թիւ 4 (1955, Հոկտ.) ։ Տարեկան բաժնեգին չորս տոլար։ Հասցէ.—

Ավընիւ Սբիրս, Իմմէօպլը Ներսէսեան, Պէյրութ, Լիբանան։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, գրական, պատմագիտական եւ Արուեստի ամսօրեայ հանդէս ։ Է. տարի թիւ մէկ – երկու (73 — 74), օգոստոս 1955։ Հասցէ.— Եուսուֆապատ, Փասաժ Լովլակար, թիւ մէկ։ Թէհրան ։

ՊԱՐՏԷԶ, մանկական – պատանեկան ամսագիր, 9րդ տարի, թիւ 118 – 119 (Սեպտ. Հոկտ. 1955), պատկերազարդ ։ Խմբագիր՝ Բագարատ Թեւեան։ Հասցէ.— Փօստա Քութուսու թիւ երեք, Շիշլի, (Իսթանպուլ) ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 Հատը 12 ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 28 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7813 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3224

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

●

Քանի մը շաբաթէ ի վեր բուռն պայքար մը բացուած է Թուրքիոյ կառավարական կուսակցութեան ծոցին մէջ :

Ներքին վիճաբանութիւն մը սաստկանալով յանգեցաւ տեսակ մը անիշխանութեան : Կուսակցութիւնը անմիջապէս իր երեսփոխաններ վտարեց, իսկ տասը հոգի ալ հրաժարեցան :

Բոլորն ալ Դեմոկրատ կուսակցութեան ականաւոր դէմքերէն են, եւ բնականաբար դիւրաւ չհամակերպեցան տրուած վճիռներուն :

Ի վերջոյ խնդիրը փոխադրուեցաւ կուսակցական համագումարին մէջ, ուր շատ աւելի բուռն տեսարաններ պարզուեցան :

Կը բաւէ կարդալ վերջին նիստին (չորրորդ) նկարագրութիւնը, գաղափար մը կազմելու համար :

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (19 հոկտ.) :

Անգարա, 18 Հոկտ.— Դեմոկրատ կուսակցութեան 4րդ օրուան նիստը անցաւ ծեծկռուքի եւ հայհոյանքներու մէջ եւ այդ ձեւով ալ փակուեցաւ :

Շատ մը բաժանմունքներու նախագահութեան յանձնուեցաւ առաջարկ մը որ տեղի տուաւ բանավէճի եւ կռիւի : Այդ միջոցին բերան չառնուելիք հայհոյանքներ փոխանակուեցան : Բանավէճներուն խառնուեցան նաեւ ընդհ. նախագահը նախարարներ Սարոլ եւ Քէօփրիւլիւ եւ ուրիշներ : Ոչ մէկ լուսանկար քաշուեցաւ » :

Պայքարին պատճառներէն մէկն ալ այն է որ, կառավարութիւնը կ'ուզէ վտարուած կամ հրաժարած անդամներուն երեսփոխանի հանգամանքն ալ ջնջել տալ :

Համագումարին մէջ, շատեր իրենց տեղերէն ցատկելով իրարու օձիքին կը փարին :

Աննկարագրելի ժխորին մէջ, վարչապետը, Ատնան Մենտերէս բեմ բարձրանալով կ'աղաղակէ, համաձայն պոլսահայ թերթի մը թարգմանութեան .

— Եթէ դուրս ելլողները իրենց պոչերը այս կուսակցութեան մէջ ձգած են եւ պոչերը շարժիլ սկսած են, զանոնք ալ պիտի կտրենք նետենք : (Կամ պիտի ճզմենք) :

Այս պատկերն ալ կ'ապացուցանէ թէ որքան լարուած են կիրքերը : Ոչ միայն հոսանքէ հոսանք, այլ եւ միեւնոյն կուսակցութեան մէջ :

Երբ թուրք թերթերն անգամ կը հաստատեն թէ «բերան չառնուելիք հայհոյանքներ փոխանակուեցան », կը նշանակէ թէ վէրքը շատ աւելի խոր է եւ թունաւոր, քան կ'ենթադրուի :

Մինչ այս մինչ այն, տնտեսական տագնապը կը շարունակուի, մեծ կեդրոններէն մինչեւ «արեւելեան նահանգները» :

Անշուշտ կարդացիք «Տիմես» թերթին թղթակցութիւնը՝ Կարսի եւ Արտահանի տնտեսական տագնապի մասին :

Թուրք շինականն է որ կ'ողբայ .

— Մեր մէջքը ի՞նչպէս չծռի : Սա ձեր տեսած երկու եզները անցեալ տարի 6–700 ոսկիի կը ծախէինք, իսկ 150 ո. կ'արժէր կովը : Այսօր մէկ եզը հարիւր ոսկիէն աւելի չարժեր, կովն ալ՝ հազիւ 40 ոսկի : Այս դրամը առասունին կերած կերիծ գինըն անգամ չէ : Ի՞նչպէս կրնամ դիմանալ մինչեւ յառաջիկայ տարի» :

Այս առթիւ ալ Անգարա իր ամբողջ յոյսը դրած է 300 միլիոն տոլարի ամերիկեան փոխառութեան մը վրայ, որ միշտ կը ձգձգուի :

Ամերիկացի տնտեսագէտներ իսկ շատ լաւատես չեն ապագայի մասին :

Զարմանալի չէ որ Թուրքիա իբրեւ խորհրդական (բարեխօս) նշանակած է Նիւ Եորքի նախորդ կառավարիչը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՊԱՅՔԱՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

●

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Ազգ. Ժողովը երէկ ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները, կանխահաս ընտրութեանց եւ ուրիշ ներքին խնդիրներու մասին : Մթնոլորտը չափազանց տաքցած էր եւ դահլիճը արտօնեց որ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջէ :

Առջի օրուան նիստին մէջ, ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Փինօ, որ հարցապնդում ուղղած էր, դիտել տուաւ թէ միայն տաղանդը եւ ճարտարութիւնը բաւական չեն, խնդիրները լուծելու համար :Եւ մասնաւորապէս ծանրանալով դահլիճին տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան վրայ, յիշեցուց թէ 1951ի ընտրութեանց ատեն խոստացուած էր նոր տուրքեր չհաստատել, մեծագումար խնայողութիւններ կատարել եւ ելեւմուտքը հաւասարակշռել : Արդ, կը բաւէ բաղդատել 1951ի եւ 1955ի տուրքերուն թուղթերը, հասկնալու համար թէ ինչպէս կատարուեցաւ այդ խոստումներէն առաջինը : Գալով խնայողութեան, միայն մէկ անգամ կատարուեցաւ 1952ին, Փինէի դահլիճինօրով, իսկ զինուորական ծախքերը այնքան աւելցան որ յաճախ կը յանգէին երկրին կարողութենէն վեր քաղաքականութեան մը, առանց սակայն իրապէս ապահովելու ազգային պաշտպանութիւնը : Միայն Հիւսիս. Ափրիկէի ծախքերը պիտի հասնին 107 միլիառ ֆրանքի, համաձայն պաշտօնական հաշիւներու եւ տակաւին վստահ չենք թէ այդ գումարը պիտի չաւելնայ, իբրեւ հետեւանք զօրքի եւ զինամթերքի յաւելման : Հնդկաչինի ծախքերն ալ կը նան աւելնալ : «Այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլայ ելմտացոյցին բացը : Թղթադրամի հրջաբերութիւնը պիտի չաւելնա՞յ : Կառավարութիւնը այսօր կ'օգտուի գանձին դիւրութիւններէն եւ դրամագլուխի հրապարակին կացութենէն :Բայց երկա՞ր պիտի տեւէ այս վիճակը : Այս պայմաններուն մէջ հասկնալի է որ կառավարութիւնը օրինագիծ մը յանձնած է, ընտրութեանց թուականը կանխելու համար : Անոնք որ երկիրը այս կացութեան առաջնորդած են, պէտք չէ խուսափին իրենց պատասխանատուութենէն » :

Ընկերային տագնապի մասին ալ խօսելով, Պ. Փինօ բացատրեց թէ աշխատավարձը աւելցաւ, սակայն «ատոր համար հարկ եղաւ բազմածախս գործադուլներ սարքել : Մարդիկ երբեք ինքնաբերաբար չեն տար, այլ տեղի կուտան» : Ցետոյ անցնելով առաջարկուած օրինագծին, յայտարարեց թէ հակառակ չեն նոր ընտրութեանց, բայց հարկ է բարեփոխել ընտրական օրէնքը : «Երկրին բան պիտի ըլլար քուէարկութիւն կատարել ներկայ դրութեամբ : Մենք չենք ուզեր որ ընտրութիւններ կատարուին անբարոյական կապակցութիւններով : Ֆրանսան դժուարին օրեր պիտի անցընէ : Տաղանդը եւ ճարտարութիւնը բաւական չեն այլեւս : Վաղուան մեծամասնութեան եւ կառավարութեան համար անհրաժեշտ են երկու յատկութիւններ եւս, — արդարութիւն եւ մանաւանդ քաջութիւն » :

Համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ժագ Տիւքլօ, նոյնպէս յայտնեց թէ ինք եւ իր բարեկամները «չեն վախնար նոր ընտրութիւններէն, բայց անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը իր անմիտութեան հաշուեկշիռը ներկայացնէ : Այո, նոր ընտրութիւններ կատարենք, բայց զօրակոչի ենթարկուած եւ Ալժերիա ղրկուած զինուորներն ալ պէտք է քուէարկեն : Անհրաժեշտ է ընտրութիւններ կատարել

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

« Հայրենիք » ամսագրի Հոկտեմբերի թիւին մէջ ծանօթ բանասէր Յ. Քիւրտեան հրատարակած է «Պղնձէ Քաղաքին պատմութիւնը », 21 էջ :

Ուրիշ խօսքով, ամբողջ գործը թարգմանած է արդի աշխարհաբարի :

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ .—

Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը ունինք միջնադարեան ռամկօրէնով : Հաւանաբար հայերէնի թարգմանուած է 1200 – 1250ին, Առաքել Անեցիի կամ Շիրակավանցիի կողմէ, որ 1222ին ալ արաբերէնէ հայերէնի թարգմանած է Նրագահան մը :

— « Պղնձէ Քաղաքի պատմութիւնը վայելած է գոնէ եօթը տարբեր տպագրութիւններ, որոնց ամենավերջինը՝ 1862ին : Անկէ վերջ ուրիշ թարգմանութիւն չէ եղած :

... Թարգմանութիւնը կատարած եմ իմ ձեռագրաց հաւաքածոյին մէկ ժէ. դարեան Տաղարանէն : Թարգմանութիւնը կատարած եմ պարզապէս մեր հին վիպական գրականութենէն նմոյշ մը ժողովրդականացնելու կամ ընթերցողներու ստուար մասի մը ծանօթացնելու համար » :

Պատմութիւնը բարոյախօսական է եւ միջանկեալ կը պարունակէ «կաֆա»ներ (տաղ կամ քառեակ), զորս յօրինած է Գրիգոր Աղթամարցի :

Թարգմանութիւնը սահուն է եւ մէկ շունչով կը կարդացուի :

Անոնք որ կը սիրեն այս միամիտ պատմութիւնը կամ բերնէ բերան լսած են, ապահովաբար շատ մը նորութիւններ պիտի գտնեն, մանաւանդ «կաֆա»ներուն մէջ.

«Ո՛վ որ շատ գանձ կ'ուզէ ժողվել, իր ունեցածէն կը զրկուի, — Ո՛վ որ շատ ժողվէ, իր ժողվածէն պիտի զրկուի » :

X Հայրենիքի նոյն թիւին մէջ, Վարդգէս Ահարոնեան թարգմանաբար կը ներկայացնէ խիստ շահեկան գիրք մը, — « Կովկասեան ռազմադաշտերը եւ Հայերը», ամփոփելով այն մասերը որ կը վերաբերին Հայերուն եւ Հայաստանի :

Գիրքը հրատարակուած է Լոնտոն, Քէմպրիճի համալսարանին տպարանէն : Հեղինակներն են Անգլիացի մը՝ Դ. Ալէն եւ Ռուս մը՝ Պ. Մուրատով :

Երկու հեղինակները 614 էջերու մէջ կը ներկայացնեն 19րդ եւ 20րդ դարերու ռուսեւթուրք պատերազմներու պատմութիւնը, 1828էն մինչեւ 1914 – 18 : Նաեւ 1918ի եւ 1920ի հայ–թրքական պատերազմները :

Թարգմանիչին վկայութեամբ, երկու հեղինակները 527 էջերէն միայն 220 էջ նուիրած են Հայերու մասնակցութեան՝ 1828ի, 1853 – 56ի եւ 1877 – 78 ռուսեւթուրք պատերազմներուն, իսկ աւելի լայն՝ 1914 – 20ի պատերազմներուն :

Երկուքն ալ գովեստով կը խօսին հայ կամաւորական գունդերու մասին, իրենց տրամադրութեանց տակ ունենալով նոյն նիւթեր՝ մասնաւորապէս օտար աղբիւրէ :

Գրքին վերջին գլուխը կը փակուի բոլշեւիկեան յարձակումով Հայաստանի վրայ, որուն քաղաքական նախաձեռնութիւնը «եկաւ Սովետների կողմից», ինչպէս կը հաստատեն երկու հեղինակները :

Այդ յարձակման շնորհիւ Թուրքիան ետ ստացաւ ոչ միայն Կարսի շրջանը, այլեւ Սուրմալուի գաւառը, «որ 1828էն ի վեր կը գտնուէր ռուսական տիրապետութեան տակ » :

Թարգմանութիւնը, որ շարունակելի է, ամսագրի այս թիւին մէջ գրաւած է 19 էջ (23 – 42) :

ՎԱՀԷ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՄԻՋ. ԱՐԵՒԵԼՔ

●

ԻՍՐԱՅԷԼ ԱԼ ԶԷՆՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Չորս պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը բացուեցաւ երէկ, հինգշաբթի, Ժընեւի մէջ : Բոլորն ալ անձկութեամբ կը սպասեն ելքին : Օրակարգին գլխաւոր խնդիրն է գերմանական թնճուկը : Բայց, նոյնքան մտահոգութիւն կը պատճառէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը, որ բացառապէս ծանրացած է, Եգիպտոսի վերազինման հետեւանքով :

Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Եգիպտոս 80 միլիոն տոլարի զէնք պիտի ստանայ Չեխոսլովաքիայէն, շատ աժան, — արեւմտեան երկիրներու գիներուն մէկ տասներորդը կամ մէկ հինգերորդը վճարելով : Նոյն աղբիւրին համաձայն Եգիպտոս պայմանագիր մը կնքած է 200 «Միկ» օդանաւ, հարիւր ռուսական հրասայլ, վեց սուզանաւ եւ զանազան մեծութեամբ թնդանօթներ գնելու համար աննախընթաց գիներով : Զինաստան անգամ աւելի սուղ գնած էր նոյն զէնքերը :

Ինչպէս գրեցինք արդէն, առաջին բեռները Աղեքսանդրիա հասան Օտեսայէն : Ուրիշ նաւեր ալ ճամբան են :Նոյնքան լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ առուծախը դիւրացնելու համար համայնավարները միայն յիսուն հազար տոլար գին դրած են իւրաքանչիւր «Միկ»ի համար, իսկ մէկ սուզանաւը կը ծախեն 1.500.000 տոլարի : Միւս զէնքերուն գիներն ալ նոյնքան մատչելի են : Եգիպտոս ուրիշ դիւրութիւն մը եւս կը վայելէ, — զէնքերու մեծ մասին փոխարժէքը պիտի վճարէ բամպակով եւ բրինձով . բայց արդէն մէկ միլիոն սթերլինի չէք մը ղրկած է չեխական դրամատան մը, փութացնելու համար զինամթերքին առաքումը :

ՆՈՐ ՏԵՂԱՊԱՀԸ ԳՈՐԾԻ ՁԵՌՆԱՐԿԵՑ

Պէյրութի մեր թղթակիցը կը գրէ Հոկտեմբեր 26 թուականով .—

Կիլիկիոյ կաթող. Նոր տեղապահին ընտրութիւնը հեռագրով հաղորդուեցաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեանց : Միեւնոյն ատեն պաշտօնագիրներ ղրկուեցան Լիբանանի եւ Սուրիոյ նախագահներուն, կառավարութեանց պետերուն, համայնքներու կրօնապետներուն, կիլիկեան թեմերուն եւ պաշտօնական հաստատութեանց :

Նոր տեղապահը, Խորէն եպիսկ. որ միաժամանակ Լիբանանի առաջնորդն է, գործի ձեռնարկած է արդէն : Ամէն օր մինչեւ կէս օր կը մնայ Անթիլիաս :

Ընտրութենէն անմիջապէս վերջ, Նոր տեղապահը բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ ստացաւ : Դպրեվանքի սաները խմբովին այցելեցին առաջնորդութեամբ իրենց ուսուցիչներուն : Դպրեվանքին ուսումնապետը, Պ. Բ.Եղիայեան խօսք առնելով շնորհաւորեց տեղապահը եւ վստահութիւն ու հաւատարմութիւն յայտնեց : Տեղապահը շնորհակալութիւն յայտնելով գեղեցիկ խրատական մը խօսեցաւ : Սաները խմբովին երգեցին «Տէր Կեցո»ն, եւ համբուրեցին տեղապահին աջը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մամուլը զանազան ձեւերով կը պահանջէ որ իշխանուհի Մարկարեթ ճշդէ իր դիրքը : Ծանրաբարոյ «Թայմզ»ն անգամ խմբագրական մը հրատարակեց, թելադրելով որ իշխանուհին հրաժարի ամուսնալուծեալ գնդապետին հետ ամուսնանալու գաղափարէն, յիշելով իր պարտականութիւնները իբրեւ անդամ արքայական գերդաստանին : Նոյն թերթն էր որ վճռական դեր մը խաղաց էտուըրտ Ը.ի հանդէպ, ստիպելով հրաժարիլ գահէն :

ԱՍԱՏՈՒՐ ԽՏՐԵԱՆ

•

Վերջին քանի մը տարիներուն, կը գանգատէր ընդհանուր տկարութենէ, սակայն երբեք չէինք ենթադրեր որ այնքան անակնկալ ու ողբերգական պիտի ըլլար իր վախճանը :

Դաժան է մահը, դաւադիր ու չար, եւ իր հարուածը անսպասելի: Ասոր համար չէ՞ արդէն Աւետարանական պատուէրն ու ազդարարութիւնը.— Արթուն մնացէք :

Արթուն, այսինքն պատրաստ՝ ամէն վայրկեան, դիմագրաւելու համար մահը, այս անհրաւէր, անհրապոյր, այլ անխուսափելի այցելուն. գող ու անխիղճ :

Քանի որ մահկանացու ենք մարդիկ, ուրեմն՝ ենթակայ ենք նաեւ, ամէն վայրկեան, մահուան խորշակին ու անակնկալ հարուածներուն: Մարդոց կը մնայ, հետեւաբար, աչալուրջ ըլլալ, քանի ողջ են ու առողջ՝ կատարելու համար իրենց պարտքը, իրենց անհատական ու հանրային պարտականութիւնը՝ իրենց մերձաւորներուն, ժողովուրդին ու ընկերութեան հանդէպ, յանկարծակիի չգալու համար :

Խտրեան մէկն էր, որ աշխատած էր մեր կեանքի զանազան մարզերուն վրայ եւ կրնանք ըսել՝ կատարած իր պարտքը, որքան թոյլ կու տային իր կարողութիւնները եւ կեանքի պայմանները :

Կեսարացի էր, Մուճուսուն գիւղէն, ուր ծնած էր 1893ին եւ իր նախակրթութենէն ետք, ուսած էր Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի վարժարանին մէջ, Տըրդատ եպիսկ. Պալեանի կողմէ հիմնուած, ուսուցչական լաւ կազմով, ազգային շունչով ու կրթութեամբ

Ասատուր, աշխոյժ, ուշիմ եւ լայն հետաքրքրութիւններով, չէր կրնար երկար մնալ գաւառի մէկ անկիւնը, եւ անցած էր արտասահման :

Ամերիկա եկած էր դեռ երիտասարդ, 1916ին, հազիւ 23 տարեկան ու լծուած հանրային ու կուսակցական աշխատանքներու. աւելի ճիշդ է ըսել՝ շարունակած էր իր պատանութեան իսկ ընդգրկած ուղին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ :

Թէեւ բեղուն, այլ ալեկոծ չէ եղած իր կեանքը, որ անցած է կուսակցական ու խմբագրական ասպարէզներուն մէջ : Եղած է, առաջին օրերէն իսկ, «Հայրենիք» օրաթերթին խմբագրութեան անդամ, մէկէ աւելի անգամներ, ինչպէս նաեւ երկու անգամ «Ասպարէզ»ի պատասխանատու խմբագիր, Կ. Կոմիտէի քարտուղար, քանի մը տարի, Հայ Դատի կամաւոր քարտուղար եւ վերջապէս անդամ՝ հանրային ու կուսակցական զանազան Մարմիններու: Անցած է նաեւ արտասահման, Կովկաս, Պուլկարիա, Փարիզ, Վիէննա ու Եգիպտոս, պահելով միշտ կապը իր կազմակերպութեան հետ :

Ինչ որ յիշեցինք, իր առօրեան լեցուցած է. սակայն Խտրեան աւելի էր, քան առօրեայ այդ աշխատանքները: Մտաւորական մըն էր, հրապարակագրի ուժեղ խառնուածքով: Գիտէր մեր լեզուն, ունէր Դաշնակցութեան դաւանանքը, առողջ ու անսասան: Իբրեւ հրապարակագիր, իր յօդուածները ազգային ու կուսակցական հարցերու շուրջ, եւ, մանաւանդ, իր խմբագրականները, «Ասպարէզ»ի խմբագրութեան ղեկավարութեան տարիներուն, արժանի էին ուշադրութեան: Ունէր ըսելիք եւ գիտէր ուժ դնել իր տողերուն մէջ, կարճ, կտրուկ եւ սուր: Իր ոճը՝ արագ, իր աշխատելու կերպին նման, հրապարակագրական էր եւ հաճելի. իր դատողութիւնը շիտակ եւ ընդունելի, իսկ իր փաստարկութիւնը՝ ամուր ու ապահով: Հրապարակագիր էր, լաւ թարգմանիչ ու քաղաքական տեղեկութիւններու ամփոփ պատկերացնող, սպարչաւ ու սուր մտքով եւ լաւագոյն ընտրութեամբ :

Ընկերական էր, մեղմ իր բնաւորութեամբ, սրամիտ ու հաճելի ալ, խառնուածք մը՝ որ կը հակասէր իր գրութիւններուն թափին ու փաստարկութիւններու զօրութեան: Տարակոյս չկայ, որ կրնար աւելին տալ, քան ինչ որ տուած էր, բայց կը սիրէր կեանքի ու մտքի հանդիստը, լայն թափառումները, ազատ, անփոյթ ու ոչ-պատասխանատու զբաղումներն ու գործերը :

Սակայն, հաւատարիմ կուսակցական էր եւ գործի վրայ ըլլալու օրերուն, պարտաճանաչ ու օգտաշատ :

Վերջին քանի մը տարիներուն, իր տկարութեան հետեւանքով, քաշուած էր գործօն կեանքէ, թէեւ կը պահէր միշտ իր հետաքրքրութիւնը, մասնակցելով կուսակցական առօրեայ գործունէութեան :

Ունէր նաեւ գրական ճաշակ եւ եթէ չէր զբաղած գրականութեամբ, բայց սիրած էր զայն եւ թարգմանած մէկ-երկու հատոր, որոնց կարգին Սարոյեանի «Մարդկային Կատակերգութիւն» գործը, ուր ի յայտ կու գան իր աշխոյժ ոճը եւ իմաստի ճշգրիտ ըմբռնումն ու արտայայտութիւնը :

Իր մահով, Ամերիկայի մեր կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ հին ու մտաւորական ընկեր մը եւ մեր լրագրութիւնը վաստակաւոր գրող մը, մէկէ աւելի շնորհներով օժտուած :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՀԱԼԷՊԻ

ԳԱՒԱՌ. ԺՈՂՈՎԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՌԱՍԹԻՒ

•

Կը մնայ լուսաբանել թէ 1947ին ինչու չկատարուեցան լրացուցիչ ընտրութիւնները :

Ամէն մարդու մտքին մէջ թարմ է այն քաոսային վիճակը, որ կը տիրէր հայկ. կեանքին մէջ 1946, 47 եւ նոյնիսկ 48ին, ներգաղթի հետեւանքով, որ իր ձախաւեր կազմակերպութեամբ, հոս չոր գետնի վրայ նստեցուց հարիւրաւոր ընտանիքներ, պատճառ դառնալով անոնց տնտեսական եւ բնակարանային քայքայման :

Այդ տարիներուն կը զուգադիպէր Գաւառ. ժողովի երկրորդ տասնամեակի առաջին վիճակի փոփոխութիւնը :

Քաոսային այդ պայմաններուն մէջ, երբ հազարաւոր բազմութիւններ կը պատրաստուէին մեկնիլ Հայաստան, երբ յայտնի չէր թէ ով պիտի յաջողի կաշառել ներգաղթի գործին պատասխանատուները, եւ մեկնիլ, եւ ով՝ ոչ, եւ նկատելով որ մէկ օրէն միւսը մեկնելիք անձեր, իրաւունք չունէին իրենց քուէներով ազդելու ճակատագրին վրայ ընտրելիներու, որոնց պաշտօնը պիտի տեւէր ամբողջ տասը տարի, ազգ. իշխանութիւնը յարմար եւ կարելի չնկատեց իր օրէն կատարել այդ ընտրութիւնը եւ զայն միացուց 1949ի ընտրութիւններուն, կատարելով երկու հինգերորդի նորոգումը միանգամայն :

Ո՞վ եւ ի՞նչ տրամաբանութեամբ եւ իրաւունքով կրնայ առարկել այս շատ տեղին կարգադրութեան դէմ :

Պարագան նոյնը չէ՞ արդեօք ներկայ պետական երեսփ. ժողովին համար: Որոշուած էր այս ժողովի ընտրութիւնները կատարել 1954 Փետրուարին, երկրին ներքին եւ արտաքին պայմանները թոյլատու չեղան եւ ընտրութիւնները յետաձգուեցան նոյն տարուան Օգոստոսին, ապա Սեպտեմբերին, որու վերջաւորութեան տեղի ունեցան անոնք :

Այժմ թող ընդդիմադիրները ելլեն պահանջեն թէ ապօրինի է այս ժողովը, քանի որ նախապէս որոշուած թուականին չկատարուեցան ընտրութիւնները :

Մարդկութիւնը ընդունած է եւ նուիրագործած է «հարկեցուցիչ պատճառ» բացատրութիւնը, իսկ մենք ունինք «հարկ լուծանէ զօրէնս», իմաստուն բանաձեւը:

Անդրադառնալով 1951ին տեղի ունենալիք մէկ հինգերորդի փոփոխութեան, այս պարագային մեր անարժան հակառակորդները, կացութիւնը գլխիվայր կը շրջեն, եւ ինչ որ իրական պատճառ դարձած էր այդ առթիւ կատարուելիք ընտրութեանց յետաձգումին, այդ նոյն բանը հովանաւորութիւն կը նկատեն մեզի համար :

Չիշէքլիի իշխանութեան օրերն էին, եւ այս իշխանութիւնը ոչ միայն արգելք էր նման ընտրութեան կատարումին, այլեւ այնքան առաջ կ'երթար, որ մեր մշակութային ազատութիւնը կաշկանդել, կապտել կ'ուզէր, կ'արգիլէր մեր դպրոցական եւ միութենական անմեղ հանդիսութիւնները, սեղմումներու կ'ենթարկէր մեր կրթական գործը, եւայլն, Այս պայմաններուն մէջ Չիշէքլիի իշխանութիւնը հովանաւորո՞ղ թէ կաշկանդող եւ արգելիչ պատճառ էր նման ընտրութեանց կատարումին :

Մեր քաջարի առաջնորդին կողմէ թափուած ջանքերուն եւ դիմումներուն շնորհիւ մինչեւ 1953, երբ կարելի եղաւ մեղմացնել սեղմումները եւ վերստանալ որոշ (ոչ ամբողջական) ազատութիւններ, ի միջի այլ գործերու, կարելի եղաւ նաեւ կատարել 1953 Դեկտ. 27ի ընտրութիւնները, զոյգ լրացուցիչներու միացումով :

Հոս ալ հարկեցուցիչ պատճառը գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ. եւ եթէ մեր մածունը սեւ տեսնող մեր հակառակորդները չուզեն իսկ ընդունիլ այս իրողութիւնը, կառավարութիւնը կ'ընդունի՞ թէ ոչ :

Եւ յետոյ, Ազգ. Գաւառ. ժողովի աթոռներուն վրայ կը բազմին նոյն այս հակառակորդ ճակատի մարդիկը: Առ այժմ անուններ տալ չենք ուզեր: Ասոնք օր մը օրանց ժողովէն ներս կամ դուրս, որեւէ առարկութիւն, դիտողութիւն կամ բողոք բարձրացուցա՞ծ են այս ուղղութեամբ: Եթէ շատ օրինապահ? էին, ինչո՞ւ տուեալ ժամանակին պահանջ չներկայացուցին ժողովին. իսկ այսօր նոյն այդ մարդիկը մինչեւ կառավարական պալատ կը ներկայանան, բողոքելու համար ժողովի ապօրինութեան մասին, եւ խնդրելու համար կառավարական միջամտութիւն :

Ազգային ու պետական օրէնքներու մասին խորունկ տգիտութիւնն է այս մարդոց դժբախտութեան գլխաւոր պատճառը: Չեն կարդար, չեն հետեւիր եւ այս տգէտ վիճակով կ'ուզեն կուսակցական պայքար տանիլ, իբրեւ արդիւնք խաղք ու խայտառակ ըլլալու համար :

Կը նմանին կոտրած սուրով մենամարտի ելլող յիմարին :

Պահ մը փորձենք մոռնալ կատարուած ամօթալի արարքը եւ քննենք բողոքելու իրաւունքի հարցը:

Այս մարդիկ իրաւունք ունի՞ն բողոքելու :

Եթէ մեր ազգային գործերուն մէջ պիտի առաջնորդուինք մեր սահմանադրութեամբ, որ իր հարիւրամեայ հասակով այսօր իսկ հիացում կը պատճառէ նոյնիսկ օրէնսդէտներու եւ անոնց գնահատութեան կ'արժանանայ, ապա ուրեմն, անվարան կը յայտարարենք, թէ այս մարդիկ ոչ մէկ իրաւունք ունին բողոք բարձրացնելու :

Մեր սահմանադրութեան Ազգ. Ընդհ. ժողովի յատուկ գլուխի 65րդ. յօդուածը կ'ըսէ.—

« Ազգային տուրքը, ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքին հիմքն է, այս իրաւունքը կը ստացուի տարեկան 75 դահեկանի վճարումով, որպէս ազգային տուրք » :

Արդ, այս մարդիկը օր մը օրանց ազգային տուրք վճարա՞ծ են, ստանալու համար ընտրողի եւ ուրեմն բողոքողի իրաւունք: Որովհետեւ բողոքել կարենա-

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ԲԺ. ՅԱԿՈԲ ԶԱՒՐԵԱՆ

(ԶԱՒՐԻԵՒ)

★

Անդրանիկը, իր սուր եւ որոնող աչքերով, նշմարեց Զաւրիեւի մտահոգ վիճակը եւ յանկարծ, ընդմիջելով ընթացիկ խօսակցութիւնը, հետաքրքրութեամբ հարց տուաւ :

— Բժիշկ մտածկոտ կ'երեւիս, ի՞նչ կը պահես մեզմէ :

— Ոչինչ, ասաւ բժիշկ Զաւրիեւը, մըրափից ընդոստ արթնացողի աճապարանքով եւ ապա յարեց. «Մեր ժողովուրդի ճակատագրի մասին էի մտածում» :

— Հա, թող, թող, տեսնենք, բացագանչեց Անդրանիկը քմծիծաղով ու հեգնանքով: Ոմանք ծիծաղեցին, բայց ուրիշներ էլ կարծես զգաստացան ուրախութեան թմբիրից, ուշադիր հետեւեցին Զաւրիեւի ծանրախոհ լռութեան, եւ նա նորէն թաղուեց մի տարօրինակ այլուրութեան մէջ:

Իրաւ է, որ Զաւրիեւի ողբերգական ճիչի մէջ աղերս չգտայ հայութեան ճակատագրի հետ, բայց Անդրանիկի անճահ հեգնանքը վիրաւորեց ինձ եւ կճեց մոծակի խայթով: Իմ համակրանքը, անսահման հիացումիս հետ, Սասունի Արծուի հետ էր, այնուամենայնիւ զգացի որ սիրտս իր դռները լայն էր բացել բժ. Զաւրիեւի առջեւ: Չէի իմանում ինչու:

Երբեք պիտի չմոռանամ տխրահռչակ Բիլեջիկը եւ տխրօրէն դաւեշտական այն օրերը, որ կամաւորները, գերագոյն համբերութեամբ, ապրեցին այդ նեխած ու ճեճճոտ գիւղի մէջ: Մի սառն ու խօլական քամի, կատաղած դեւի նման անվերջ ոռնում էր, խարխուլ տներն էր ճանկռտում, եւ պոկում խախուտ տանիքները, մեզ անելով նշաւակ սաստիկ բորանին : Հերիք չէր մինչեւ ոսկրածուծը սողոսկող ցուրտը, ոջիլների անողոք դրոհը, արշաւող մորեխների խառնութեամբ, եկել էր քունը խլելու մեր աչքերից : Փոխնորդ չունէինք, որ գէթ առժամապէս ազատուէինք անհրեւս մակաբոյծների ջղայնացող խողխողումից: Բրդէ հագուստ չունէինք սառնամանիքից պատսպարուելու համար :

Բայց ունէինք մէկ անստգիւտ սփոփանք. դա բժ. Զաւրիեւն էր:

Օր չէր անցնի, որ անգամ բուք ու բորանին ան մեզ չայցելէր: Նորոգել կը տար տների ճեղքերն ու բացուածքները, ծածկոց չունեցողների համար մթել կը ճարէր : Կը կատարէր բոլոր խնդրանքները, շտապով եւ սիրայօժար, կը բաւէր որ անհրաժեշտութիւններ էին դրանք: Ի հարկէ, անհնար էր բոլոր կարիքներին գոհացում տալ: Այդ թերացումը չէր վշտացնում կամաւորներին, քանի դեռ բժ. Զաւրիեւը իր ներկայութիւնը կը զգացնէր զինուորների շարքերի մէջ: Նա Անդրանիկի գնդի յաւուրթքն էր: Բժ. Զաւրիեւի սոսկ այցը բաւական էր դժգոհ եւ ապստամբ հոգիները ողոքելու եւ բարկաճայթ բողոքները լռեցնելու: Դեռ այսօր, հզօր արձագանգով ձայնում է իր ամենօրեայ ողջոյնը զինուորներին ուղղուած :

— Ի՞նչպէս էք, սիրելիներս :

Իր այս սովորական, յանկերգ դարձած հարցումի մէջ պարուրուած էր լիարուռն խանդաղատանք, հայրական բարեխնամ հոգածութիւն եւ սրտառուչ շահագրգռութիւն : Իր կակուղ, թաւշային ձայնը շոյում, փայփայում էր դժգոհ հոգիները՝ հալեցնում էր կարծր ու անդրդուելի սրտերը եւ չքացնում բուռն ընդդիմութիւնը: Ռուսական չնշտոլոր առոգանութեամբ արտասանած իր խեցբեկ հայերէնը, անուշ եւ զրդաւոն ձայնի հրապոյրով, քաղցրօրէն ազնուանում եւ գեղեցկանում էր :

Զաւրիեւը, սակայն, միշտ մեղմ ու հաճոյակատար մարդը չէր: Հրակէզ բողոք, երկաթէ բռունցք եւ անդիճող դատախազ, էր, երբ տեսնում էր, որ եսասիրութիւնը, շահախնդրութիւնը եւ անիրաւութիւնը մտնում էին դահեր գրաւելու: Ընդհանուր գործի համար, իր հանդուրժողական ոգին պատրաստ էր ծայրայեղ գիջումների տանելու, բայց ոչ բարոյական վեհ սկզբունքները զգետնելու գնով

Թադէոս Ամիրեանը, յայտնի «Գիժ Թադէոսը», Բիլեջիկ եկաւ կամաւորների մի խմբով: Եկել էր վաշտապետ լինելու մտօք : Ոտքը գետնին էր զարնում, թէ մի հինգերորդ վաշտ պէտք է կազմուի, իր գլխաւորութեամբ: Նոր վաշտի կազմութեան բազմաթիւ խոչընդոտներ եւ անյարմարութիւններ կային, որոնց վերացումը անկարելի էր տուեալ պայմաններում: Խրատ, բացատրութիւն, համբերատար լուսաբանութիւն անօգուտ եղան տարհամոզելու, որ առայժմ ձեռք քաշի իր մտադրութիւնից : Գիժ Թադէոսը դառել էր յամառութեան բրածոյ եւ ականջ չունէր բանականութեան ձայնին անսալու: Նա իր կամակորութեան մէջ այնքան առաջ գնաց, որ անմտօրէն սպառնաց քաշել իր տղաները եւ հեռանալ ռազմաճակատից, եթէ լիովին գոհացում չտրուի իր պահանջին :

Գործը հասաւ բժ. Զաւրիեւին: Սիրալիր յորդոր, խրախոյս անաչառ գնահատանք, հայրենասիրական զգացումների դիմում, զոհաբերութեան կոչ, զգօնութեան հրաւէր, պաղատանք, խնդրանք, այս բոլորը չկարողացան մի թիզ իսկ սասանեցնել Թադէոսի պինդ գլուխը :

ԲԺ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

(2) (Շար.)

լու համար որեւէ գործի դէմ, այդ գործին մէջ իրաւունք մը ունենալ պէտք է նախ: Երբ այս իրաւունքը գոյութիւն չունի, բողոքելը կը դառնայ անիմաստ եւ բողոքը՝ անլսելի :

Եւ տակաւին :

Նոյն սահմանադրութեան նոյն գլուխի 75րդ յօդուածին համաձայն «քուէարկութիւնը պէտք է աւարտի նոյնինքն սկսած օրը, եւ քուէարկելու իրաւունք ունեցող այն ընտրողները, որ նոյն օրը չեն քուէարկեր, բողոքելու որեւէ իրաւունք չունին»:

Արդ, ազգային տուրք մը վճարեր եւ քուէարկելու իրաւունք մը ստանար, այս պատճառով ընտրութեան օրը քուէարկութեան մը մասնակցիր եւ ապա ելիր չունեցած իրաւունքներդ գործածէ, կատարուած ընտրութեան ապօրինութեան դէմ բողոքելով :

Բիչ մը տրամաբանութիւն, ով ազէտներ :

Այս ամէնէն վերջ ծափ ու ծնծղայ, որ կառավարութիւնը լուծած է Հալէպի Թեմին Գաւառ. Ժողովը:

Միամիտ չանմներ :

Կը կարծեն թէ սուտ ու պատիր փաստարկութիւններով կարելի է այդպիսի ծանրակշիռ քայլի մը առաջնորդել կառավարութիւն մը, որ ունի իմաստուն նախագահ, նոյնքան իմաստուն վարչապետ, թէ կարելի է մաքսանենգօրէն գործեր կատարել, համայնքի մը կենսական շահերուն հետ կապուած հարցերու կապակցութեամբ :

Այսպէս չէ սակայն իրողութիւնը: Ինչպէս կ'իմանանք, ստապատիր եւ մոլորեցուցիչ բողոքագրի մը վրայ եւ մասնաւոր տրամադրութեան մը թելադրանքով կարծիքի փոխանակութիւն մը տեղի ունեցած է պատկան բարձր պաշտօնատարներու միջեւ, եւ կարծիքի գրաւոր այդ փոխանակութիւնը, առանց որոշումի հանգամանք ստանալու, փորձուած է կատարուած իրողութեան վերածել: Սակայն, ազգային իշխանութեան պատասխանատու անձնաւորութիւնները մերժած են այս փութկոտ քայլը եւ անմիջապէս յուշագիր ներկայացուցած առ որ անկ է, նախ անհերքելի փաստերով փոշիացնելով տըրուած բողոքագրի սուտ ու անհիմն տուեալները, ու ապա ապացուցանելով 1945էն ասդին կատարուած դոյդ ընտրութեանց օրինականութիւնը եւ ուրեմն ամբողջ Գաւառ. Ժողովի օրինաւորութիւնը:

Այո, կը հաստատենք այն իրաւունքը, որ ունի որեւէ կառավարութիւն որեւէ օրէնքի գործադրութեան հսկելու ուղղութեամբ: Սակայն այդ իրաւունքը գործադրելի է՝ մանաւանդ փոքրամասնութեանց համայնքներու կապակցութեամբ, միայն ու միայն այն ատեն, երբ իրապէս օրէնքի խախտում գոյութիւն ունի :

Իսկ այս պարագային, օրէնքը լիովին գործադրուած եւ կառավարական միջամտութեան որեւէ հիմք եւ պատճառ մնացած չէ, եւ այս պարագան՝ մեր ազգային պատասխանատուները, գրաւոր յուշագրով ներկայացուցած են պատկան իշխանութեանց, քաղաքացիական կատարեալ սփիւթեամբ, եւ ոչ թէ «աղաչելով, քծնելով եւ ստորնանալով» :

Որովհետեւ այս պարագային, խնդրոյ առարկան կուսակցական ղեկավարութիւնն ու տիրապետութիւնը չեն, այլ նոյնինքն մեր ազգային համայնական անձեռնմխելի իրաւունքներն են, որոնց հանդէպ հակառակորդ ճակատը, գործակցութեամբը պաշտօնական անձնաւորութիւններու, կը դաւէ ամմիտ կերպով :

ՄՀԵՐ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԺՈՂՈՎ. ԵՐԳԵՐՈՒ

●

Ակզօղուտ նոր հրատարակութիւն մը եւս լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ.— «Հաւաքածոյ հայ ժողովրդական երգերու Չմշածագէն եւ շրջաններէն»: Նիւթերը հաւաքել է Յովհաննէս Աճէմեան, եղանակները գրի առած՝ Աւետիս Գ. Մեսումենց եւ հրատարակիչը՝ Բիւզանդ Աճէմեան :

Այս հաւաքածոն պարունակում է եօթանասունումէկ երգ միմիայն մի գաւառից: Ինչպէս չգովել Պ. Յովհ. Աճէմեանը այս մանրակրկիտ աշխատութեան համար, թէ ինքը հաւաքելով, թէ նոյն գաւառի իր բարեկամները եւ ղատելով սպրսկական, թրքական ազդեցութիւնները երգերի կազմին վերայ, զուտ հայկական բնաւորութիւնը գանելով, ինչպէս եւ հայացնելով բառերը:

Մի փոքրիկ բառագիրք կցուած է աշխատութեան վերջը եւ հասկանալի դարձնելով խօսքերը ու արտայայտութիւնները :Մեծ աշխատանք է կատարած Պ. Աւետիս Մեսումենցը այնքան պարզօրէն ներկայացնելով շատ բարդ, զարդարանքներով լեցուն (մէլիզմ) եղանակները: Պ. Յ. Աճէմեան նշմարած է, թէ կիներու դերը որքան մեծ է եղած երգերը յօրինելու եւ ոչ միայն եղանակները, այլ եւ բառերը՝ շատ անգամ քաղցր միմիտ, վըճիտ, բայց եւ զգայուն ու խորմիտ: Այդ փաստը Կոմիտաս վարդապետը ժամանակին դիտած էր, երբ գիւղերը կը պտտէր ու կը հաւաքէր երգերը: Իր մի սքանչելի «Օրոր»ը նշանակած էր մի ծառի յետեւ պահուած՝ լսելով մի 15 տարեկան երիտասարդ հարսի, որ կ'օրօրէր իր զաւակը:

Այս հաւաքածուին մէջ կան հարսանեկան երգեր, Անտունիներ, Աշխատանքի, սրախօսական, զբօսանքի երգեր, պարերգեր, զուռնայի եղանակներ եւ չերեր: Ինչ հարուստ եւ ինքնատիպ նիւթ մեր երիտասարդ երաժիշտների համար, առաջինը Պ. Մեսումենցը որ այդպիսի յաջող գործ կատարած է եւրոպականի վերածելով, եւ պահպանելով զուտ հայկական ոգին :

Ի վերջոյ պէտք չէ մոռանալ Պ. Բիւզանդ Աճէմեանը, որ այնքան սիրուն ձեւով հրատարակած է ժողովածուն, թէ արտաքին նկարով, ընտիր թղթով ու ձայնագրութիւնները այնքան պարզ, լաւ գծուած, իսկ Պ. Յովհաննէս Աճէմեանի յառաջաբանը ջերմապէս գնահատելի է իր այնքան բարեխիղճ բացատրութիւններով, որոնք միանգամ եւս կ'ապացուցանեն հայ ազգի երաժշտական մասնաւոր ընդունակութիւնը եւ զգայնութիւնը :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ ծննդեան 50ամեակի առթիւ յոբելենական հանդիսութիւն մը սարքուած էՄեպո.30ինԵրեւանի մէջ: Ներկայ եղած են բազմաթիւ գրողներ, ընթերցողներ, արուեստագէտներ : Բացումը կատարած Ստ. Զօրեան: Վ. Անանեանի գրական գործունէութեան մասին խօսած է Ս. Աղաբաբեան, շեշտելով Հայաստանի բնութեան տաղանդաւոր երգչի ստեղծագործ. յատկութիւնները : Ան նշած է որ Անանեան ժառանգելով մեր բնաշխարհիկ գրականութեան լաւագոյն աւանդութիւնները, արժէքաւոր աւանդ ներմուծած է խորհրդահայ գրականութեան մէջ: Խօսեցան նաեւ Քր. Թափալցեան, Գ. Զարեան, Հր. Յովհաննիսեան, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Տալեան : Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Վ. Անանեան: Տեղի ունեցաւ նաեւ համերգ լաւագոյն արուեստագէտներու կողմէ :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ մասին գիրք մը գրած է իր աղջիկը, Նուարդ, նկարագրելով իր հօր մանկութեան եւ պատանեկութեան օրերը: Գիրքը կը բաղկանայ 149 էջերէ, հետեւեալ գլուխներով .— «Բանաստեղծի ծննդավայրում», «Պապերը», «Հայրը», «Մայրը», «Անհող եղնարածը», «Խաղերի» եւ «Հէքեաթների աշխարհում», «Բնութեան գըրկում», «Սարերը», «Գիւղացիների մօտ», «Դսեղի դպրոցում», «Ջալալ օղլում», «Դպրոցական տարիները Թիֆլիսում» : Գրքին մէջ զետեղուած են նկարիչ Հ. Բուլխեանի «Յովհ. Թումանեանը Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ», «Յովհ. Թումանեանի հայրը՝ տէր Թադէոսը», մատիտանկարները եւ Խ. Աբովեանի, Ն. Նալբանդեանի, Պետրոս Ադամեանի, Ծերենցի լուսանկարները եւ Թումանեանի գրած առաջին ոտանաւորներու ձեռագիրներու նկարները:

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Արուսեակի (Փափազեան) մասին գիրք մը գրած է Գ. Ստեփանեան, ներկայացնելով անոր կեանքն ու գործը: Արուսեակի անուան հետ է կապուած այն պայքարը, զոր արեւմտահայ մտաւորականութիւնը կը մղէր սուլթանական բռնապետական կարգերու դէմ յանուն ազգային թատրոնի զարգացման : Արուսեակ արեւմտահայ առաջին դերասանուհին է: Հեղինակը օգտագործած է պարբերական մամուլի նիւթերը եւ ժամանակակիցներու յիշողութիւնները : Գրքին մէջ զետեղուած են Արուսեակ Փափազեանի, Սրապիոն Հէքիմեանի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, դերասանուհի Երանուհի Գարագաշեանի լուսանկարները եւ «Արեւելեան Թատրոնի» ներկայացումներու մէկուն ազդը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ... գինեգարանին մէջ կ'եփեն բացի օտար աշխարհահռչակ գինիի չիչերէն, երկար տարիներէ ի վեր պահուած հայկ. ընտիր գինիի չիչեր: Լեցուն են բոլոր չիչերը իտալական, ֆրանսական, փորթուգալեան, սպանիական, հունգարական, վրացական գինիներով: Ուշագրաւ են հետեւեալ վաճառանիշով հայկական գինիները.— «Էջմիածին», «Նորաշէն», «Մեղրի», «Ոսկէակն» :

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական կեդր. յանձնաժողովը իր երկրորդ նիստը գումարեց Ազգ. տան մէջ :

Նախ կատարուեցաւ դիւանի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան ատենապետ, Ս. Գարակէօզեան ատենադպիր, Յարութիւն Սարաֆեան գանձապահ, եւ Մ. Պարսամեան, Յ. Պօղոսեան եւ Վ. Իչգալացեան խորհրդականներ :

Ժողովը նկատի առաւ նախորդ դպրոցական տարեկան նիւթական ու կրթական վիճակը եւ սա համոզման եկաւ թէ Փարիզի դպրոցական գործը ի վիճակի է ինքնապահ ըլլալու : Այսպէս թաղային կրթական մարմիններու հայթայթումէն, հաւաքուած նուէրներէ, հանդէսներէ եւ եկեղեցւոյ պնակներէ անցեալ շրջանին հասոյթ գոյացած է 930·000 ֆրանք: Իսկ ծախք մէկ միլիոն հարիւր քառասուն ինը հազար ֆրանք, որով գոյացած է 219 հազար ֆրանքի բաց մը՝ որ փակուած է եկեղեցիին սնտուկէն :

Այս հիման վրայ պատրաստուեցաւ դալ տարուան նիւթացոյցի հաշուեկշիռ մը, որ պիտի ներկայացուի կեդրոնի վարչութեան վաւերացման: Այս տարեկան եւ ամսացոյցին գործադրութիւնը պիտի պատկանի կեդր. յանձնաժողովին, կրթական գործին վերաբերեալ հաշիւները պիտի պահուին առանձին տոմարով իր գանձապահին հսկողութեամբ, բայց դըրամները պիտի մնան իբրեւ աւանդ եկեղեցիին սնտուկը :

Ցայտնուած փափաքին վրայ, հաստատուեցաւ դպրոցներու համար կրօնական դասախօսութեանց շարք մը: Տ. Աղդէքնյ. Փայլակեան ամէն հինգշաբթի կարգով պիտի այցելէ եւ դասախօսէ տղոց կրօնքի եւ հայ եկեղեցիի մասին:

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Պէլվիլի դպրոցին վերաբացման եւ կրթական մարմնին վերակազմութեան խնդրով :

Ժանթիյիի դպրոցը ուսուցիչ չունենալով, պաշտօն յանձնուեցաւ քարտուղար Պ. Գարակէօզեանի յարմար թեկնածու մը ընտրել եւ ղրկել, չուտով վերսկսելու համար այդ թաղին կրթական գործը:

Կարգ մը դպրոցներու իբրեւ նախահաշիւ տրամադրուեցաւ յիսուն հազար ֆրանքի մօտ գումար մը: Տեղական մարմիններու հետ խորհրդակցական եւ ուսուցչական ընդհ. ժողովի հարցերը պիտի քննուին յառաջիկայ նիստին :

(ԴԻՒԱՆ)

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ բնակչութիւնը 7 առ հարիւր աւելցած է 1950 – 1954ին, բարձրանալով 162·409·000ի: Քալիֆորնիոյ բնակիչներուն թիւը կը հաշուեն 12·500·000 :

ԻՐԱՆԻ Շահը մերժեց ներում շնորհել Տոքթ. Մոսատեղի, իր ծննդեան առթիւ : Զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը, զոր. Ազմուտեհ, յայտարարեց թէ Շահը արդէն միջամտած էր կրճատելու համար նախկին վարչապետին պատիժը, նկատի առնելով անոր անցեալ ծառայութիւնները: Տոքթ. Մոսատեղ դեռ տասը ամիս պիտի մնայ բանտը, պատիժը լրացնելու համար :

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

— Այդ պարագային, ըսէք, պատմեցէք Գարա Քեմալի հետ ձեր ունեցած շփումները: Դուք խորհրդակցեր էք Քեմալի պատրաստած մէկ ծրագրին շուրջ :

— Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ծրագիր չկար, այլ ուրուագիծ մը որուն հիմնական կէտերը առաջուց ճշդուած էին, այդ մասին տեսակցեցանք: Ըսի թէ առաջին օրէն ծրագրած էի կուսակցութիւն մը կազմել: Րաուֆ պէյի հետ համաձայնելէ վերջ, որոշեցինք Գարա Քեմալ պէյի երթալ, ես զինքը Անդարայէն կը ճանչնամ: Թերթերու մէջ յաճախակի Իթթիհատականներու անունները կը կարդայինք, այս առթիւ իաշէնիններու մասին կը խօսուէր:

Ես սկսեր էի մտահոգուիլ եւ Րաուֆ պէյի հարցուցի թէ ո՞վքեր են այս Իթթիհատականները, հասկնանք: Գարա Քեմալ պէյի եւս նոյնը հարցուցի, որովհետեւ նպատակս էր հասկնալ թէ Իթթիհատականութիւնը տակաւին գաղտնօրէն կ'ապրէ՞ր ու կը գործէ՞ր երկրին մէջ: Կ'ուզէի զուսպացնել զիրենք եւ այս նպատակով պահանջեցի որ Գարա Քեմալ օժանդակէ ինծի: Ան ինծի հետեւեալ պատասխանը տուաւ. «Ես չեմ ուզեր երեւալ քաղաքական աշխարհի մէջ: Թող ընկերներս օժանդակեն»:

— Զեզմէ ոմանք հրամանատար, ոմանք ալ երեսփոխան կ'ըլլան, յետոյ ալ կ'երթան այդպիսի մարդոց հետ կը գործակցին: Ա՞յս է հայրենիքի ծառայութիւնը, Հիւսէյին Աւնի պէյ :

— Անշուշտ, ազգ եւ հայրենասիրութիւն, բարեկամեցողութիւն, անկեղծութիւն եւ ծառայութեան ոգի, ուրիշ ի՞նչ կրնայ ըլլալ որ :

— Դուք չէ՞իք որ նախապէս դէմ էիք Քեազըմ Գարա Պէքիր փաշայի, եւ յետոյ գացիք միացաք անոր :

— Միայն ծրագրի շուրջ միացանք մինչեւ հիմա ալ չեմ տեսակցիր անոր հետ :

— Եւ սակայն գործակցեցաք Գարա Քեմալի հետ, երկիրը չարիքներու առաջնորդող այդ մարդուն հետ :

— Ոչ, չգործակցեցայ, միայն ուզեցի Իթթիհատականութեան մասին բացորոշ տեղեկութիւններ քաղել իրմէ :

« ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԵՏԻՆ ՀԱՅԵՐ ԿԱՆ »

Նախագահը հարցուց Հիւսէյին Աւնիի.

— Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան կազմակերպիչներէն, կախաղան հանուած Եուսուֆ Զիայի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած էք, այդ մասին բացատրութիւն տուէք :

— Մեր գրասենեակը խօսակցեցանք : Գարա Վասըֆ եւ Նէճաթի պէյերն ալ հոն էին: Եուսուֆ Զիա ըսաւ թէ Բ. խմբակին դիրքը զօրաւոր է, այնտեղ կառավարութեան ձայնը տկար է, եթէ այս խմբակցութիւնը կացութեան տէր դառնայ, կրնայ իսկական ուժ մը հանդիսանալ եւ յեղաշրջում առաջ բերել: Ես ալ պատասխանեցի թէ՝ «քու ով ըլլալդ գիտեմ, եթէ կառավարութիւնը տկար է, ես պիտի զօրացնեմ զայն որովհետեւ լաւ գիտցիր թէ՝ Քիւրտութեան ետին Հայութիւնը կայ, մենք ենք որ Մուսթաֆա Քեմալ փաշան պիտի ներկայացնենք այնտեղ, մենք ձեր գիտցած ընդդիմադիրներէն չենք»: Իմ այս խօսքերուս վրայ, Եուսուֆ Զիա սրդողեցաւ, գնաց: Ալ անգամ մըն ալ երես չունեցաւ գիս տեսնելու :

— Ալի Իհսան փաշա (Սապիս) ներկայ չէ՞ր այս վիճաբանութեան :

— Չէր եկած: Ապտիւլգատիրն ալ սանկ կը ճանչնամ : Ես կ'ուզէի հասկնալ թէ Գարա Քէմալ որու հաշւոյն կ'աշխատէր, ան վարագոյրին ետեւէն կը գործէր:

— Ձիա Խուրշիտ քու ընկերդ եղած է, մահափորձ մը սարքած է, Շիւքրի եւ Րաուֆ պէյերը տեղեկութիւն կ'ունենան ասկէ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուն անտեղեակ կը մնաս:

— Լաւ գիտէք որ պատուաւոր եւ քաջ մարդ մըն եմ: Բացարձակապէս տեղեկութիւն չունիմ, ես գիտութեան մարդ եմ, եւ ոչ թէ Քոմիթէճի: Հաֆըզ Մէհմէտի ծածուկ գործերէն ալ տեղեկութիւն չունիմ :

(Շար.)

նաեւ Ալժերիոյ մէջ : Համայնավարները վճռած են պայքարիլ դաշլիճին քաղաքականութեան դէմ եւ ամէն բան փորձել, ընկերային յառաջդիմութեան եւ ազգային անկախութեան քաղաքականութիւն մը պարտադրելու համար » :

Ուրիշ քանի մը ճառերէ ետք, ելմտական նախարարը բացատրեց թէ մինչեւ տարեվերջ բացը պիտի ըլլայ 495 միլիառ ֆրանք, որուն դիմաց կը նախատեսեն 65 միլիառի յաւելուածական հասոյթ եւ ամերիկեան օգնութիւն : «Բուն բացը այս տարի պիտի հասնի 500 միլիառ ֆրանքի : 1956ին նոր ծախքեր պիտի ունենանք » : Ընկերային խնդիրներու մասին ալ խօսելով, նախարարը հաստատեց թէ ժամական աշխատավարձքը որ հարիւր ֆրանք էր 1951ին, 137·5ի բարձրացաւ 1955 Յուլիսին : Գիները կայուն մնացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր, աշխատաւորներուն գնելու կարողութիւնը 21·6 առ հարիւր աւելցած է, ինչ որ ամենաբարձրն է բաղդատելով ուրիշ երկիրներու հետ :

Գիշերային նիստին մէջ երկար ճառ մը խօսեցաւ վարչապետը, բացատրելով ժամանակէն առաջ ընտրութիւններ կատարելու անհրաժեշտութիւնը :

× Երէկ առտուան նիստին մէջ կառավարութիւնը երկու անգամ պարտուեցաւ : Եթէ վստահութեան քուէն չահի, Ազգ. ժողովը անմիջապէս պիտի քննէ նոր ընտրութեանց խնդիրը :

«ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՄԵՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ»

Կը հաստատուի թէ Իսրայէլ պաշտօնապէս օգնութիւն խնդրած է արեւմտեան պետութիւններէն, կարենալ դիմադրաւելու համար արաբական երկիրներու վերազինման վտանգը : Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ այս կոչը ուղղեց Փարիզի մէջ, Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարին հետ տեսակցած ատեն : Այդ միջոցին անգլ. դեսպանատուն կը գտնուէր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, քննելու համար Պաղեստինի կացութիւնը : Ներկայ էր նաեւ Փարիզի հրէական դեսպանը : Պ. Շարեթ բացատրեց թէ կացութիւնը շատ վտանգաւոր է եւ աւելցուց.— « Իսրայէլ կարելին պիտի փորձէ կանխելու համար պատերազմի վերսկսումը արաբական երկիրներու հետ : Սակայն մենք ալ պէտք է օգտուինք զէնքերու յարաճուն հայթայթումէն, դիմադրաւելու համար այս նոր վտանգը» :

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Եգիպտոսի վերազինումը Զեխոսլովաքիոյ միջոցաւ՝ բոլորովին խախտած է ռազմական հաւասարակշռութիւնը զոր կը պահէին արեւմտեան երկիրները 1950ի համաձայնութեամբ : Ասկէ զատ, Մոշէ Շարեթ կը պահանջէ որ արեւմտեան երեք պետութիւնները երաշխաւորեն իրենց հողային ամբողջութիւնը : Անգլիոյ արտաքին նախարարը խոստացած է խնդիրը քննել Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն հետ, Ժընեւի մէջ :

Վերջին լուրերու համաձայն, չորս արտաքին նախարարները Միջին Արեւելքի կացութիւնը պիտի քննեն անմիջապէս, առանց սպասելու որ խնդիրը օրակարգ անցնի : Կացութեան ծանրացման ապացոյց կը համարուի նաեւ հետեւեալ պարագան.— Պերնի իտալական դեսպանը, որ իբրեւ դիտող պիտի մասնակցի Ժընեւի խորհրդաժողովին, հասկցուցած է թէ իր երկիրը կ'ուզէ ձայն ունենալ Միջերկրականի վերաբերեալ որեւէ հարցի կարգադրութեան մէջ :

Ուրիշ ուշագրաւ պարագայ մը եւս, — Մոսկուայի մամուլի վերատեսուչը լրագրական ասուլիսի մը առթիւ հաստատեց թէ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի վէճը առաջին առթիւ պիտի քննուի Չորս Մեծերու կողմէ, Ժընեւի մէջ :

× Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատունէն կը պնդեն թէ Խ. Միութիւնը քանիցս առաջարկած է Իսրայէլի ալ զէնք ծախել :

× Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ նոր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ : Երկու կողմերը իրար կ'ամբաստանեն : Իսրայէլի ներկայացուցիչը մասնաւորաբար ծանրակշիռ կը նկատէ այս միջադէպը, գինուորական գործողութիւն համարելով զայն :

....

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը երեսփ. ժողովին յանձնեց նոր ելմտացոյցը, որ նոր տուրքեր կը հաստատէ շատ մը ապրանքներու վրայ, քանէն մինչեւ 50–60 առ հարիւր (ինքնաշարժ) : Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, դրամին արժէքը պահելու համար :

Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ց Ո Ւ Թ Ե Ա Ն   Օ Ր Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9 – 12

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ֆր. ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ PIERRE RIMBAT (Membre du Comité Direction S.F.I.O.)

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ս. ՏԷՐ ԿՈՄՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ Պ. Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ երգ :

Պ. ՋԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (լիսանսիէ տէ քոնսէր) (ջութակ) :

Ծանօթ դերասանուհի ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ եւ ընկերներ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (արտասանութիւն) :

Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբը մէջ ընդ մէջ պիտի նուագէ հայկական նոր եղանակներ :

Հանդէսը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին :

Իսիէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 20·15ին Պ. Զատիկեանի սրճարանին առջեւէն :

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի «Փուէն տը Շաւիլէն» ժամը 8ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուհիներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի :

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30էն մինչեւ առաւօտ 3, քաղաքապետութեան նորակառոյց շքեղ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, կարող ուժերու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Հանդէսէն ետք խնջոյք եւ պար, ընտիր նուագախումբ :

Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Գերիներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ :

Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին :

***

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին, Իմաճիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար) :

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, կիրակի 30 Հոկտ., ժամը երեքէն տասը, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ :

Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, Այս շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս :

Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսական ձայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ՝

Le Roi du Typique ROGER GOMEZ

et son ensemble

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ (334 Պուլվ. Շավ), հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Կը նախագահէ Տօքթ. ՅԱԿՈԲ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ, ատենապետ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Մարսէյլի եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու յանձնաժողովին :

Մանրամասն զեկուցում Մարսէյլի կաթող. պատգամաւորի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի կողմէ՝ Էջմիածնի կաթողիկոսի ընտրութեան, Օծումին, Միւռոնօրհնէքի եւ եպիսկոպոսներու ձեռնադրութեան եւ տպաւորութիւններ Հայաստանի վերելքին մասին :

Գեղարուեստական բաժին : Երգեր եւ արտասանութիւններ :

Լ Ի Ո Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ Հայոց Հայրապետի ընտրութեան Կեդր. Ֆրանսայի պատգամաւոր Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Հայաստանէն (Էջմիածինէն) վերադարձած ըլլալով, այս շաբաթ, ժամը 20·30ին, 6րդ Թաղապետարանի 58 ռիւ տը Սէզ – Լիոն, սրահին մէջ պիտի խօսի նիւթ ունենալով՝

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է ...

Միեւնոյն ատեն պիտի հաղորդէ կաթող. ընտրութեան եւ Միւռոնօրհնէքի մանրամասնութիւնները : — (Դիւան Ազգ. Միութեան) :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ ատենէն հրապարակ կ'ելլէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի « ԳՈՅԱՄԱՐՏ » օրացոյցը, հետաքրքրական գիտելիքներով, կենսագրականներով, երգերով եւ արտասանելիք բանաստեղծութիւններով : խնամեալ խմբագրութեամբ եւ պատկերազարդ :

Ապսպրանքները կատարել անմիջապէս : Դիմել՝ ընկ. Ազգէն Մարտիրոսեան :

6, Bl. Neuf, St. Jérôme, Marseille

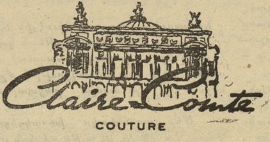
Դրամական առաքումները կատարել՝

Agopian Barsam, 10, Rue Colbert, Marseille

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՐԻՒՍԷԼ. — Ինչպէս ուրիշ տարիներ այս տարուան մեր արձակուրդի շրջանը Նիսի մէջ անցուցինք մեր սիրելի բարեկամներով, — Կ. Երամեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Երամեան, Տիկին Սարըեան, Տէր եւ Տիկին Ալէմեան, Պ. Ս. Հանէսեան, Օր. Մառի Հանէսեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պուղտայճեան, որոնց ջերմ հիւրընկալութեան համար կը յայտնենք մեր ջերմ շնորհակալութիւնները :

Տէր եւ տիկին Յ. ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8·30ին, Խրիմեան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20ին, Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ. — Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 26 ռիւ Պէլ Իմաժ : Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները : Օրակարգ.— Զեկուցում 15րդ պատգմ. ժողովի, ընթերցում շրջաբերականի եւ նամակներու :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւին՝ Տ. Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի մահուան տարելիցին առիթով : Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ժողովուրդէն, ներկայ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը, նոյեմբեր 26ին, շաբաթ գիշեր :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՓԵՐԼԱՇԷԶԻ գերեզմանը, կիրակի՝ 6 Նոյեմբեր կէսօրէ վերջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ՆՕԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Քսաներորդ Ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի «Նօթրը Տամ տը լա Կարտ»ի Սրբավայրը, այս կիրակի

Սոյն ուխտանգնացութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Մարսիլիոյ վիճակաւոր՝ Յովհ. Մըլէ արք.ի բարձր հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ նոյն Սրբավայրին մեծաւոր՝ Յովհ. Մերէնսի :

Սոյն օրը, ժամը 9ին, հայ հաւատացեալները պիտի հաւաքուին Սրբավայրին մէջ, ու ժամը ճիշդ 9·30ին հանդիսաւոր ձայնաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Հ. Կարապետ Թ. Ծ. Վ. Ամատունի, ընդհ. փոխանորդ Կարդինալ Մորիս Ֆելթէնի : Սրբազան երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբի կողմէ :

Յաւարտ Պատարագի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար :

Մեր այս քսաներորդ Ուխտագնացութեան առթիւ, նոյն օրը ժամը 12·30ին ընտանեկան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սալոն Միշէլի շքեղ սրահին մէջ, 25 – 27 Ռիւ Ալտըպէր : Մարսէյլ :

Տոմսակներուն համար դիմել Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 92 Ռիւ տ'Օպաներ :

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

30 Հոկտ., կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ կը ներկայացնէ՝ «Պտոյտ մը Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ » :

Արտասանութիւն՝ արձակ եւ բանաստեղծական կտորներու :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Երեկոյթը մէկ ժամ կը տեւէ : Ճիշդ որոշեալ ժամուն սրահին դռները կը փակուին որեւէ խանգարման առիթ չտալու համար :

Ծախսերու մասնակցութիւն :

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 Հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 29 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7814 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3225

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄՓՈՓՈՒԻԼ

Հիմա որ Կիլիկեան Աթոռը նոր տեղապահ մը ունեցաւ, հաւատա՞նք թէ պիտի դադրի կարգ մը թերթերու կողմէ բացուած ժխորը :

Եթէ ոչ ուրիշ բան, գէթ Միջին Արեւելքի ամպամած երկինքը պերճախօս ազդարարութիւն մըն է, որպէսզի դադրի :

Մնաց որ, չափազանց երկար տեւեցին չափուելու մարզանքը եւ խօսքի տակ չմնալու մարմաջը :

Ի վերջոյ ընտրութեան մը այս կամ այն ձեւը աւելի չարժեր քան Արեւելքի տարագիր բազմութեանց ապահովութիւնը :

Մենք անջատ կղզի մը չենք ընդհանուր ալեկոծութեան մէջ: Ոչ ալ անմատչելի լեռ մը որ իր չուքը ձգած է ծովուն վրայ:

Նոր վտանգի մը ալիքները ձայն կուտան ամէն կողմէ, մտահոգութիւն պատճառելով նոյն իսկ օրուան հզօրներուն :

Աժան վէնք ճարելու պատեհութիւն մը ստեղծուած է, Խ. Միութեան միջոցաւ, եւ ամէնքն ալ կ'ուզեն օգտուիլ առիթէն, վերազինուելու համար :

Սպառազինութեանց եւ փոխադարձ մեղադրանքներու այս ժխորին մէջ, դժուար է նախատեսել նոյն իսկ մօտաւոր ապագան, միջազգային տեսակէտով :

Չենք ուզեր խտացնել գոյները, ամէն բան սեւ տեսնելով :

Բայց, պարտականութիւն կը սեպենք պարբերաբար յիշեցնել թէ՝ ամէնօրեայ անցուդարձը լրջութիւն եւ արթնութիւն կը պարտադրէ մեզի, արեւելեան ափերուն վրայ :

Եթէ ուրիշները, երկիրներ եւ պետութիւններ կը զինուին, մենք ալ բարոյական վերազինում մը փորձենք :

Այդպիսի կազմակերպութիւն մըն ալ կայ Եւրոպայի մէջ, իբրեւ մէկ ուրիշ եւ ռեւոյթը հազարաւոր ընկերային եւ քաղաքական չարժումներու :

Մենք ստիպուած չենք օրինակելու մէկն ու միւսը :

Պարզ տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ մենք ալ համակեցութեան ձեւ մը գտնենք, յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ բարօրութեան :

Թող չըսեն թէ ժողովուրդ մը կար որ ազատ երկիր պաշտպանելով կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը :

Եթէ դժոխքէն փրկուեցանք, այդ չի նշանակեր թէ վարդերով ծածկուած է մեր ճամբան, ազատ արտասահմանի մէջ:

Աւելի քան երեսուն տարիներու ընթացքին, առ նուազն երեք – չորս ճակատագրական փորձանքներ տեսանք Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ նոր անակնկալներու առջեւ պիտի չգտնուինք, յառաջիկային :

Մեր կամքէն կախում չունի դէպքերու ընթացքը:

Բայց, մեր ձեռքն է ամփոփուիլ, կարճ կապելով սմուլ վէճերը :

Մեր պարտքն է կարելի եղածին չափ զօրացնել ներքին ճակատը: Վերազինուիլ արթնութեամբ, հեռատեսութեամբ եւ փոխադարձ բարեացակամութեամբ :

Ո՛վ որ իրական ուժ մը կը ներկայացնէ, կրնայ իր տեղը գրաւել, առանց կանանչ դրօշ պարզելու եւ առանձին կարաւան մը կազմելու :

Տրամադրելի ուժերը հազիւ կը բաւեն օրուան պահանջներուն :

Մանաւանդ հիմա որ ամբողջ սերունդ մը կը նօսրանայ, աւելի շուտ քան աշնան տերեւաթափը :

Գոնէ կարենայինք վար պահել նոր դաւանի մը յօյսը …

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՃԻԳԵՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Երէկ երեկոյ ամէնքն ալ անձկութեամբ կը սպասէին Ազգ. ժողովի քուէարկութեան, քանի որ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած էր: Որոշ մեծամասնութիւն մը ապահովուած էր եւ քանի մը քուէներ կը պակսէին. բայց եւ այնպէս կացութիւնը փափուկ էր: Այս պատճառով ալ, Ժընեւէն Փարիզ վերադարձաւ արտաքին նախարարը, Պ. Անթուան Փինէ, որպէսզի կարելին փորձէ, կանխելու համար դահլիճի տագնապ մը :

Աւելորդ է ըսել թէ անտանելի կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր, եթէ դահլիճը իյնար ճիշդ այն պահուն երբ Չորս Մեծերը ժողովի նստած են Ժընեւի մէջ, լուծելու համար շարք մը խնդիրներ, մէկը միւսէն ծանրակշիռ: Երեւութապէս պայքարը ուղղուած է դահլիճին ընդհանուր քաղաքականութեան դէմ, բայց եւ այնպէս բուն խնդիրը ժամանակէն առաջ ընտրութիւններ կատարելու առաջարկին շուրջը կը դառնայ :

Վարչապետը երկու անգամ փոքրամասնութեան մէջ մնաց առջի օր, բայց չաբունակեց մարտնչիլ, նախատեսելով նոր տագնապի մը հետեւանքները: Երէկ առտու ալ հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց, որպէսզի երեսփոխանները գիտակցօրէն տան իրենց քուէները: Վստահութեան քուէն չահելէ վերջ, դահլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ ընդունիլ տալ իր առաջարկած օրինագիծը, — նոր ընտրութիւններ կատարել դեկտեմբերին եւ Ազգ. ժողովը փակել 1956 յունուար 2ին :

Ազգ. ժողովին ընդհ. քուէարկութեան յանձնախումբը առջի օր բանաձեւ մը քուէարկեց եւ 12ի դէմ 29 ձայնով որոշեց առաջարկել որ ստիպողաբար քննուի այս օրինագիծը : Վարչապետը լայն լուսաբանութիւններ տուաւ յանձնախումբին, յայտնելով թէ հակառակ չէ որ քննուի նաեւ ընտրական օրէնքի բարեփոխման խնդիրը: Միեւնոյն ատեն ասպարէզ կարդաց իր քաղաքական հակառակորդներուն, որպէսզի ըմբռնեն կացութեան ծանրութիւնը: Ինք համաձայն չէ որ ընտրական օրէնքի փոփոխութիւնները քաշքշուին, անկարելի դարձնելով նոր ընտրութիւններ կատարել յառաջիկայ դեկտեմբերին: Ազգ. ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին, պայքարին գլուխն անցած էր նախորդ վարչապետը, Պ. Մենտէս Ֆրանս: Շատ մը առարկութեանց կարգին, ան կը մերժէ նոր ընտրութիւնները: Արմատական կուսակցութեան շատ մը անդամներն ալ հակառակ են Պ. Էտ. Ֆորի քաղաքականութեան, թէեւ նոյն հոսանքին կը պատկանի : Այդ անդամներէն ոմը ականաւոր դէմքեր միացած են Մենտէս Ֆրանսի :

× Պ. Փինէ Փարիզ վերադարձած ատեն յայտարարեց. — Ես չեմ կրնար Ֆրանսան ներկայացնել արժանապէս, նախարարական տագնապի մը սպառնալիքին տակ : Վարչապետը հարկադրուեցաւ վստահութեան քուէ պահանջել, նժարին մէջ դնելով կառավարութեան գոյութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ, երբ միջազգային ծանրակշիռ բանակցութիւններ կը կատարուին, կրնանք այնպիսի կացութեան մը մատնուիլ ուր խորապէս տկարանայ Ֆրանսայի հեղինակութիւնը : Իմ պարտականութիւնս է չեչտել հարցին ծանրութիւնը : Ահա թէ ինչու Փարիզ կը վերադառնամ :

× Մինչ այս մինչ այն, կուսակցութիւնները արդէն կը պատրաստուին ընտրական պայքարին համար, ինչ որ ուշադրաւ է հողերմանական տեսակէտով :

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

*

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ «ՈՉ»Ը

Չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին առաջին նիստը գումարուեցաւ Եչ. ժամը 16ին, Ազգերու պալատին մէջ, ճիշդ այնտեղ ուր կը խորհրդակցէին բուն Մեծերը — վարչապետները — անցեալ յուլիսին: Կը նախագահէր Պ. Ա. Փինէ: Բարի գալուստի խօսքերէն վերջ, համաձայնութիւն գոյացաւ օրակարգի մասին, այնպէս ինչպէս որոշուած էր այն ատեն: Ահաւասիկ արձանագրուած խնդիրները .— 1. Գերմանական հարց եւ ապահովութիւն Եւրոպայի .— 2. Զինաթափութիւն .— 3. Յարաբերութիւններ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Քննութիւնը սկսաւ անմիջապէս : Չորս նախարարները ճառեր խօսեցան յաջորդաբար, պարզելով իրենց տեսակէտները: Ինչպէս դիտել կուտայ թղթակից մը, ամէնէն վարդապետականը Պ. Փինէի ճառն էր, ամէնէն կարճը՝ Անգլիոյ նախարարինը, ամէնէն տարտամը՝ ամերիկեանը, իսկ ամէնէն ճչղբիտը՝ Մոլոթովինը :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յիշեցուց անցեալ յուլիսի խորհրդաժողովէն ծնած խանդավառ յոյսերը: Խօսատովանելով հանդերձ խորհրդային ճակատին եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ ծագած տարակարծութիւնները, մաղթեց որ վէճերը հարթուին ատտիճանաբար: Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Մեքմիլըն, ձայնակցելով իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին, յոյս յայտնեց թէ տարակարծութիւնները աստիճանաբար պիտի նուազին փոխադարձ բարեացակամութեամբ :

Չափազանց երկար էր Մոլոթովի ճառը: Խ. Միութեան ներկայացուցիչը հանդարտօրէն կրկնեց իր կառավարութեան աւանդական տեսակէտները. յիշեց անցեալ յուլիսէն ի վեր ձեռք առնուած միջոցները, — կրճատում զօրքի, պարպում Փորքալայի (Ֆինլանտա) եւ Փորթ Արթիւրի խարիսխներուն եւն.: Ցետոյ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ճանչցած է արեւմտեան Գերմանիան, բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելով այդ երկրամասին եւ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեանց հետ : Ապա մանրամասնօրէն պարզեց այն միջոցները զորս պէտք է ձեռք առնել Գերմանիոյ զինապաշտութիւնը խափանելու եւ ռազմական խմբակցութեանց վտանգը կանխելու համար :

Ճառերուն շարքը փակեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, որ ըսաւ թէ կացութիւնը գոհացուցիչ չէ եւ թէ անհրաժեշտ է նոր միջոցներ ձեռք առնել յարաբերութեանց լարման պատճառները փարատելու համար: Ծանրանալով գերմանական հարցին վրայ, չեչտեց թէ նախ պէտք է քննել այդ երկրին վերամիացման խնդիրը, յետոյ ապահովութեան հարցը:

Ժողովին նախագահը, Պ. Փինէ, առաջարկեց անմիջապէս ձեռնարկել օրակարգի առաջին հարցին քննութեան, — Գերմանիա եւ ապահովութեան խնդիրը : Այս առթիւ առաջարկեց վիճաբանութեանց հիմք ընդունիլ արեւմտեան երեք պետութեանց յուշագիրը: Մոլոթով անմիջապէս «ոչ» պատասխանեց, մերժելով քննել այդ յուշագիրը: Եւ ամէն միջոց փորձեց, յետաձգելու համար այդ քննութիւնը : Պ. Փինէ լման մէկ ժամ ջանաց փոխել Մոլոթովի դիրքը, բայց անօգուտ: Ժամը 20ին որոշուեցաւ փակել վէճ մը որ ամուլութեան դատապարտուած էր: Արեւմտեան պետութեանց յուշագիրը յանձնուեցաւ խորհրդային պատուիրակութեան, որպէսզի Մոլոթով կարենայ մանրամասնօրէն ուսումնասիրել, անոր կցելով իր ծրագիրը :

Ուրեմն, մթնոլորտը պղտորեցաւ առջին նիստին իսկ :

ԶՕՐ. ՍՄԲԱՏ ՈՂՋ Է ԵՂԵՐ

« *Արձագանգ Փարիզի*» նամակորդէ մը քաղելով կը գրէ թէ զօր. Սմբատ ողջ է եւ կը գտնուի Երեւան: Ուրախ ենք :

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ մենք մահուան լուրը հաղորդած էինք 1954 Օգոստ. 15ին, արտատպելով Թեհրանի Ալիքին մէջ հրատարակուած հետեւեալ մահագդը (1954, Յուլիս 15):

« Ալեքսան Մովսէսեան խոր վշտով հաամակուած՝ յայտնում է իր սիրելի աներորդի զօր. Սմբատ Բարոյեանի ցաւալի մահը որ տեղի է ունեցել Երեւանում, Յունիս 19ին» :

Ըսել կ'ուզենք թէ աւելորդ են կողմնակի ակնարկները :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՔ

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ առաջարկները . —

1. Միացնել արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիան ազատ ընտրութիւններով, որոնք պիտի կատարուին յառաջիկայ տարի, համաձայն Իտընի ծրագրին (Պերլին, 1954) :

2. Ապահովութեան պայմանագիր մը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, որուն համաձայն Գերմանիոյ միացումէն վերջ երկու կողմերը յանձն պիտի առնեն բռնի ուժի չդիմել, փոխադարձաբար :

3. Երկու կողմերը յանձն պիտի առնեն պաշտպանել իրար, եթէ ապահովութեան դաշինքին մէկ անդամը յարձակում գործէ: Քանի որ միացեալ Գերմանիան անդամ պիտի ըլլայ այդ համաձայնութեան, արեւմտեան պետութիւնները պիտի օգնեն Խ. Միութեան, եթէ Գերմանները յարձակում գործեն :

4. Պատուար մը պիտի կազմուի միացեալ Գերմանիոյ սահմանագլուխին երկու կողմերը :

5. Թատարի ցանց մը պիտի հաստատուի պատուար (չէզոք) շրջանին մէջ, սահմանագլուխին երկու կողմերը: Արեւմտեան կողմին ցանցը պիտի վարէ արեւելեան պաշտօնէութիւն մը, իսկ արեւելեան կողմինը՝ արեւմտեան պաշտօնէութիւն մը :

Վեցերորդ կէտով արեւմտեան պետութիւնները թիւ չեն ճշդեր ապահովութեան պաշտօնեաներու համար: Այդ խնդիրը պիտի կարգադրուի բանակցութիւններով :

ՎՐԴՈՎԻՉ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պատրաստ են երաշխաւորելու Իսրայէլի ապահովութիւնը արաբական յարձակման դէմ, եթէ Խ. Միութիւնը չարունակէ իր միջամտութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, զէնքի առաքումով: Իսրայէլի վարչապետը, Մոշէ Շարեթ, որ Ժընեւ գացած է Մոլոթովի հետ ալ տեսակցելու համար, կը պահանջէ որ Չորս Մեծերը երաշխաւորեն սպառազինութեանց հաւասարութիւնը: Արեւմտեան երեք պետութիւնները խորհրդակցելով, այն եզրակացութեան յանգած են թէ խորհրդային երկիրները զէնք ճարելով Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու, կը վտանգեն ոչ միայն Իսրայէլը, այլ եւ ուրիշ ոչ-համայնավար երկիրներ :

Արեւմտեան պետութիւնները մտահոգ են նաեւ անոր համար որ, Եգիպտոս գինակցութիւն կնքած է թէ Սուրիոյ եւ թէ Սէուտի Արաբիոյ հետ: Կը կարծուի թէ դաշինքներ պիտի կնքէ նաեւ ուրիշ արաբական պետութեանց հետ : Անոնց կարծիքով, արաբական պետութեանց վերա –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱՐԱՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կիրակի, 16 Հոկտ.— Մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Արարատի ճակատամարտին 37րդ տարելիցը՝ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց: Փրատոյի եկեղեցին — Էջմիածնատիպ «Գոհարը» — անգամ մը եւս շողաց ի տես իր երկսեռ զաւակներուն որ եկած էին յիշատակի սրտաբուխ տուրք մը ընծայելու այն 35 արի արանց որ առ յաւէտ կը հանգչին Արարատի բարձունքին վրայ: Կատարուեցաւ եկեղեցական հոգեհանգիստ արարողութիւն աջակցութեամբ երկսեռ դպրաց դասուն: Հոգեհանգստեան պատարագը մատոյց Գեր. Հ. Արտակ վրդ. Մանուկեան, երիտասարդ ուսանող աստուածաբանութեան ի Լիոն, եւ Հոգեւոր Հովիւ Արտէշի: Արարողութեանց՝ իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Առաջն. փոխ. Մեսրոպ Աւետեան եւ քահանայից դասը: Եկեղեցիին մէջ, երկու շարքի վրայ, յարգանքի կեցած էին արիներն ու արենոյշները՝ գլխաւորութեամբ իրենց պետերուն:

Պատարագէն վերջ կատարուեցաւ բուն հանդիսութիւնը՝ եկեղեցւոյ բակին մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ հայ համայնքին: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին նահանգապետին փոխանորդը, նախկին նախարար եւ երեսփոխան Պ. Պէրկաս, դուքս եւ դքսուհի տը Ֆորէնդա (դուստրը Սուէտիոյ ազատարար Հրամ. Պընուա տ'Ազիի), գնդ. Նիքոլէ՝ փոխանորդ 9րդ շրջանի հրամ. զօրավարին, ծովակալ Պոլիէօ: Ֆրանսական վեց ընկերակցութիւններ հանդիսութեան կը մասնակցէին իրենց դրօշներով՝ ինչպէս ամէն տարելիցի: Տեղի ունեցաւ դրօշի բարձրացման եւ զինուորական յարգանքի յուզիչ արարողութիւն մը որուն կը հետեւէր երկսեռ բազմութիւնը՝ խոր լռութեամբ:

Հանդարտօրէն բեմ բարձրացաւ Բարեկամներու Միութեան արժանաւոր եւ անձնուէր նախագահը Պ. Շ. Տ. Թէքէեան որ՝ իր գեղեցիկ Ֆրանսերէնով, ծանր ու հանդիսաւոր շեշտով մը, մի առ մի շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ բարձրաստիճան հիւրերուն եւ հանդիսականներուն, ըսաւ.

— «Ամէն տարի, մինչեւ մեր կեանքին վախճանը, պիտի գանք հոկտեմբերեան այս փառատօնին եւ գոչենք «ներկայ»՝ ջերմեռանդօրէն կատարելու համար երկու աւագ պարտականութիւն, մին՝ մեր սրտաբուխ յարգանքն է մեռելներու անմոռաց յիշատակին հանդէպ, իսկ միւսը՝ վառ պահել Ֆրանսեւհայ բարեկամութեան ջահը»:

«Կիլիկիոյ մարդը» — կշռադատումով եւ անկեղծութեամբ, ակնարկ մը նետելով Լեգէոնի պատմութեան վրայ ոգեկոչեց յիշատակը Հրամ. Պընուա տ'Ազիի որուն ազնիւ ու մարդասիրական գործը (Սուէտիոյ ազատագրում) բերկրութեամբ պիտի յիշուի ամէն Հայու կողմէ: Մինչ կը խօսէր, հրամանատարին արժանաւոր դուստրը, դքսուհի Տը Ֆորէնդա, համակուած էր խոր յուզումով: Պ. Թէքէեան պարզելէ վերջ զանազան տարրերու ապերախտ կեցուածքը հանդէպ Ֆրանսայի, յիշատակեց Նախկին Կամ. եւ Ռազմ. Բարեկ. Միութեան եւ Ֆրանսահայութեան հաւատարմութիւնն ու սէրը հանդէպ Ֆրանսայի որուն դրօշին տակ կռուեցան անոնք երկու համաշխարհային պատերազմներուն եւս:

Նահանգապետին փոխանորդը բեմ բարձրանալով, գովեց Հայուն ստեղծագործ կարողութիւնները, աշխատասիրութիւնն ու հաւատարմութիւնը եւ յայտնեց Ֆրանսական կառավարութեան երախտագիտական զգացումները Հայոց հանդէպ: Պ. Ռեքիէ, քաղաքապետին փոխանորդը, յայտարարեց, խորապէս յուզուած.— «Պ. Նախագահ, անուրանալի է ձեր եւ միութեան անդամներուն բազմիցս ցոյց տուած անվերապահ սէրն ու հաւատարմութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի»: Յետոյ ակնարկելով Արարատի քաջերուն, կրկնեց բանաստեղծին խօսքը — «Երանի՜ անոնց որ ինկած են Հայրենիքի համար աշխարհի չորս ծագերուն»: Բ. խօսողն էր Պ. Պէրկաս որ ըսաւ ի միջի այլոց.—«Դուք քաջ եղաք եւ ձեր ծառայութեան մէջ հաւատարիմ՝ հանդէպ Ֆրանսայի, որուն անունով կը յայտնեմ սրտագին շնորհակալութիւնս»:

Ժամը մէկն էր արդէն երբ կոչականները ուղղուեցան դէպի Շաթօ տէ Ֆլէօռ: Արարատի փառատօնն ու Ֆրանսեւհայ եղբայրութեան կոչը ստեղծեցին ջերմալից մթնոլորտ մը: Կոչունքին կը մասնակցէին 132 հայրենակիցներ: Ճաշի վերջաւորութեան, սրահ մտաւ Մարսիլիոյ քաղաքապետը, Պ. Կաստօն Տէֆէռ որ գրաւեց իր տեղը՝ խանդավառ ծափերու եւ կեցցէներու մէջ: Բարիգալուստի խօսքէն վերջ, Պ. Տէֆէռը յայտարարեց.

— «Ես մասնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւած եմ՝ քաղաքիս հայ գաղութին եւ իր նախկին ռազմիկներուն դրուատելի գործունէութեան եւ զգացած եմ խոր գոհունակութիւն: Դուք պարկեշտ, կարգապահ եւ հնազանդ աշխատաւորներ էք որ կը գործէք ի նպաստ Ֆրանսայի եւ ձեզի. ու մենք ուրախութեամբ կը տեսնենք որ կը յառաջդիմէք»:

Ծովակալ Պոլիէօ.— «Զգածուած եմ ու կը խօսիմ՝ ոչ թէ իբրեւ ծովակալ՝ այլ իբրեւ բարեկամ Հայերու: Խոր յուզումով ականատես եղած եմ Իզմիրի ահաւոր ողբերգութեան եւ կարելի ծառայութիւնս ընծայած՝ ազատագրման գործին: Յաճախ խօսած ենք, դրասենեակիս մէջ, Պ. Թէքէեանի հետ որ հայրենասէր մըն է բառին բովանդակ իմաստով:»

Դքսուհի Տը Ֆորէնդա.— «Սիրտս լեցուն է սիրոյ այն խոր զգացումին համար որ կը տածէք հանդուցեալ հայրիկիս հանդէպ. ան յաճախ կը խօսէր Հայերուն եւ Հայաստանի մասին: Թոյլ տուէք պարզել բաժակս Պ. Թէքէեանի կենացը ...»:

Յետոյ, Պ. Թէքէեան կոչականներուն ներկայացուց Բարեկամներու Միութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Վ. Մխիթիք, որ շնորհակալութեան ջերմագին խօսքէ մը ետք, ջատագովեց՝ Ֆրանսայի մեծ զաւակներուն կատարած ազնիւ դերը, հայկական գաւառներու եւ Հայոց պաշտպանութեան գործին մէջ եւ ըսաւ թէ Հայկ. Լեգէոնը ցոյց տուաւ ոչ միայն մարտական ընդունակութիւն այլ եւ երախտագիտական ոգի, հանդէպ ասպնջական Ֆրանսայի. Համառօտակի խօսեցաւ նաեւ Պ. Կ. Փօլատեան (ֆրանսերէն), փառաբանելով Ֆրանսական հարուստ մշակոյթը եւ անոր թողած ազդեցութիւնը հայ գրագէտին եւ հայ գրականութեան վրայ: — Խօսեցաւ եւս՝ խանդավառուած հայրենակից մը: Պոմոնի երէցը, Հմ. քհնյ. Համբարձումեան, «Հայր Մեր»ով բացաւ ու «Կիլիկիա», «Հայաստան»ով փակեց կոչունքը՝ ոգեւորուած:

Պ. Շ. Տ. Թէքէեան, որուն կը պարտինք փառատօնին մեծ յաջողութիւնը, շնորհակալութեան խօսքէն վերջ յայտնեց թէ՝ Պ. Պ. Յրթ. Ազայեան, Մ. Պօղոսեան եւ Ա. Տէր Զաքարեան կը նկատուին Ռազմ. Միութեան պատուակալ անդամ՝ իրենց ցոյց տուած անվերապահ սիրոյն եւ աջակցութեան համար:

Նախկին Կամ. եւ Ռազմ. փառատօնին շուրջ սիւնակներ նուիրեց Մարսէյլի Ֆրանսական մամուլը:

Ահա այսպէս, տարիներու աներեւոյթ շղթային վրայ պիտի գան բարդուիլ, ամէն տարի, նոր օղակներ եւ մենք միշտ վառ պիտի պահենք կրակը՝ որպէսզի շարունակէ վառ մնալ ոգին՝ եկող ու անցնող սերունդներուն մէջ...: Արարատ մեզի համար պարզ, աշխարհագրական անուն մը չէ, այլ՝ խորհուրդ մը որ իր մէջ կը մարմնացնէ հատուցման ոգին, արդարութեան օրհնեալ զարկը: Հայկ. Լեգէոնը ցոյց տուաւ քաղաքակիրթ աշխարհին թէ՝ հակառակ տեղացող դժոխային կրակին, «Նապաստակ» Հայն ընդունակ է թշնամի ուժերը քշելու դէպի արաբական անապատները:

Աւելի ուշ, երբ Հայկ. Լեգէոնը ոտք կը դնէր Կիլիկիոյ հողին վրայ եւ կը յառաջանար դէպի Ատանա, 1909ի ջարդուփշուր քաղաքը, ջարդարարները լեղապատառ կը փախչէին ...:

Երազի եւ յոյսի երանելի օրեր էին: Ահա՝ խանդի եւ երանութեան այդ օրերուն էր ուր՝ «Ճակատամարտ», հայրական սիրով մը, սիւնակներ յատկացուց յօդուածիս որ կը կրէր՝ «Կիլիկիա, Հայրենիք» վերտառութիւնը:

Արարատ ցեղին ձայնն է: Յաղթանակի մը որուն տարեդարձը միշտ պիտի տօնուի մեծաշուք վայելչութեամբ:

ՔԱՐԵՆՑ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

•

ԽՄԲ.— Ականատես մը կը գրէ աթենական թերթի մը մէջ.—

Երկու զգայնութիւններ կը համակեն քեզ անմիջապէս որ գտնուիս ներկայ Թուրքիոյ մէջ: Նախ եւ առաջ՝ իր բնակիչներու քաղաքակրթական ցած աստիճանին համար արդահատանքի զգայնութիւնը եւ ապա՝ անոնց միջեւ շրջագայելու «անապահովութեան» զգայնութիւնը: Վերջին շաբաթներս, պատահեցաւ որ արուեստագէտներու ամբողջ խումբով մը հոն գտնուիմ: Հելլէնեւթուրք արուեստագէտներու գործակցութեամբ ժապաւէն մը պիտի դարձնէինք: Գործակցութիւնը կարելի չեղաւ: Շարժանկարի մարզին մէջ, անոնք դեռ նախնական վիճակի մէջ կը գտնուին: Սակայն, առիթը ունեցանք ապրելու վերջին օրերու ամբողջ նախապայթուցիկ մթնոլորտը: Խռովութիւններու մասին մեր նախատեսութիւնները այնքան հիմնական էին, որ անոնց պայթումէն 48 ժամ առաջ կրցանք մեկնիլ եւ բընակչանաբար, անոնցմէ ազատիլ:

Այս տողերը բնաւ չեմ գրեր ազդեցութեան տակ եւ «հակաթուրք» զգացումներէ տարուած: Եւրոպայէն նուազ քաղաքակիրթ ուրիշ երկիրներ ալ շրջած եմ: Երկիրներ՝ խիստ՝ նախնական եւ անքաղաքակիրթ: Սակայն, այն տեղերը չեմ տեսած քաղաքակրթութեան եւ բարբարոսութեան այն խառնուրդը՝ որ քեզ կը խաբէ ու քեզ օդակախ ու անպաշտպան կը թողու: Եւ այսպէսով կը գտնուիս տկար դիրքի մը մէջ, զոր կը ստեղծէ այս նշանաւոր ապահովութիւնը: Հազիւ սահմանները անցած՝ կրկին կը գտնես մարդկային իրաւունքներդ:

Հակառակ այս ամէնուն՝ այսօրուան Թուրքերուն մեծամասնութիւնն է կարծել՝ թէ քաղաքակրթուած են: Հարուստ տիկինները տարատ կամ «չորթ» կը հագնին, կեղրոնները «գազինօ» կը կոչուին, կիրակնօրեայ թերթերը «քոմիքս»ներով կը հրատարակուին, ամերիկեան նախատիպարով պատկերազարդ պատմութիւններով: Թուրքը՝ օտարի մը հետ երբեք չի ծիծաղիր: Կրնաս իր տղեկը շոյել, ազնիւ խօսքեր ըսել, անոր բան մը հրամցնել: Ան կը ժպտի միայն, եթէ ըսես թէ՝ քաղաքակիրթ ժողովուրդ է եւ քեզ բարեկամ կը նկատէ՝ եթէ զինք համոզես՝ թէ Թուրքիա՝ քաղաքակրթութեամբ՝ Միջին Եւրոպայէն առաջ է:

Կոստանդնուպոլիսը, մէկուկէս միլիոն բնակչութեամբ թրքական մեծագոյն քաղաքը՝ նախնական քաղաք մըն է: Մէկ քանի ճամբաներ եւ Վոսփորի ափունքը քնքուշ բան մը ունին: Մանաւանդ բնական անհամար գեղեցկութիւններ ունի վերջինս: Միւս ամբողջ քաղաքը, տարածութեամբ հսկայ, նեղ է եւ երկայն: Նեղ, խոնաւ. անարեւ, սալաքարուած, մգլոտած շէնքերով, փճառատուններով, որ Արեւելքի սիրտը կը յիշեցնեն քեզի: Ապրուստի նախնական իր հանգստաւէտութիւններով, գեղեցիկ ոչ մէկ բան կրնայ ընծայել քեզի: Անշուշտ, Բերայի մեծ ճամբան, Թաքսիմի հրապարակը եւ կարգ մը ուրիշ կէտեր, քաղաքակրթութեան ջնարակը ունին: Սակայն, բացառութիւններով ոչինչ կարելի է դատել: Ամբողջութենէն կարելի է դատել եւ ամբողջութիւնը ողբալի է:

Միջազգային քաղաք ըլլալով՝ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ օտար տարրեր, որ ձեւ մը տուած են իրեն: Հելլէնները, Հայերը, Հրեաները, տիրապետուած փոքրամասնութիւններ, իրենց

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ԲԺ. ՅԱԿՈԲ ԶԱՒՐԵԱՆ

(ԶԱՒՐԻԵՒ)

Իր կամչոտութեան մէջ Թադէոսը գըժտուել, լրբացել էր: Զաւրիեւի համբերութեան բաժակը յորդեց: Անմեղունակ գառնուկը դառաւ մոլեգնած առիւծ: Թափ տուաւ իր խտացած զայրոյթին, ռուսերէն լեզուով հրեղէն կշտամբանքի մի լաւա թափեց նրա գլխին: Թադէոսը, ի տես այս անակնկալ պոռթկումի շշմեց, մունջ դառաւ եւ չյանդգնեցաւ ձայնը ու ծպտուն հանել:

— Կորիր այս սրբավայրից, գոռաց, կորիր առանց գլուխդ ետ դարձնելու, քո տեղը սրիկաների ակումբն է. կորիր. այլեւս չտեսնեմ երեսդ:

Հետեւեալ օրը Թադէոսը հեռացել էր կամաւորներից, լուռ եւ մենակ:

Բժ. Զաւրիեւը խորտակել էր իմ հոգու ամբարտակները, փշուր փշուր էր արել կանխակալ կարծիքս իր մասին եւ կախարդել ինձ: Այժմ, իր լայնաբաց ու կարկառուն ճակատի վրայ տեսնում էի հաւատքը ու ինքնավստահութեան վէմը, եւ իր ալեխառն միրուքի վրայ՝ առաքեալի հեզութեան եւ անբաւ բարութեան լուսափրփուր ցայտքը:

Բժ. Զաւրիեւն, ուսած, կրթուած ու զարգացած՝ ռուս ազնուական դասի մէջ, թրծուած ռուսական բարքով ու աւանդութիւններով, անտեղեակ հայ լեզուին, մշակոյթին ու պատմութեան, իր հասուն տարիքի մէջ հոգեկան անմեկնելի դիմայեղութիւնով, վճռում է իր կեանքը ձօնել հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարին: Եւ անպայման ճաշակելու համար յեղափոխականի դերբուկ եւ տատասկոտ ուղին, 1904ին ընտրում է Տարօնի աշխարհը՝ իբրեւ իր առաքելութեան դաշտը, ուր գործում է անխոնջ եւ անձնուրաց նուիրումով, մինչեւ որ Թուրք կառավարութեան պահանջով, ակամայ եւ կսկիծով թողնում ու հեռանում իր երազների երկրից:

Թրքահայաստանը եւ նրա հայութիւնը «Ֆետիշ» էր Զաւրիեւի համար: Յուզական անդիմադրելի զգացումներով շղթայուած էր երկրին: Կարծես թէ Թրքահայաստանը իր չգայեցուած պահանջների ուխտավայրն էր եւ իր ձգտումների սատեղատունը: Իր սէրը դէպի Թրքահայութիւնը վերածուել էր մի անծիր, կոյր եւ անվերապահ պաշտամունքի: Թրքահայաստան հողը մի սրբատաշ տաճար էր, նա երբեք ցամաք եւ կրաւորական մի տարածք չէր, այլ բնակարանը արարչական շարժում ոգիների, որոնք յաւերժօրէն խլրտում են, եւ որոնց ձայնը ինք լսում է դղրդումով: Վերասլաց յափշտակութեամբ աչքում էր Հայոց լեռները, աչքում էր հոգեզմայլանքով: Իր արծուի հայեացքի մէջ տիրում էր մի անծուփ անդորրութիւն, ուր տարակոյսը չէ կարողացել իր հոգին խռովել: Զաւրիեւի համար Թրքահայ գիւղացին անոք ու պարզամիտ ռամիկը չէր, այլ դերագոյն լռութեան մէջ մրափող զօրութիւնների հաւատարիմ քուրմը, որի երակների մէջ կրակ կայ եւ որի մարմնի բջիջներից լոյս է ծաթում:

Բարեգութ եւ անյիշաչար է նա կամաւորների հանդէպ: Նրանց անկիրթ, անկարգապահ եւ անվայել վարմունքի հանդէպ միշտ ներողամիտ վերաբերում ունէր: Բայց երբ չափն ու սահմանն էր անցնում, անկարող իշխելու իր ջղերի վըրայ, նրանց երեսին էր նետում յանկերգ դարձած յանդիմանութիւնը,— «Ախ, սիրելի սրիկաներ»: Զուսպ մի ժպիտ ուրուագծւում էր սաստուողների դէմքերի վրայ եւ նաեւ ինքնամփոփուելու եւ զգաստանալու ջանք: Սրիկայ բառը Զաւրիեւի բերնի մէջ կորցրել էր իր բուն իմաստը եւ կրում էր յանցագործի նշանակութիւն: «Սրիկայ»ին կպցուած «սիրելին» բացատրում է մտքի սանձարձակ գործածում այդ բառի: Ի զուր ջանացել ենք բացատրել, թէ այդ երկու բառերը անյարիր են: Հակառակ նրան որ հաւանութիւն էր յայտնում եւ համոզուած էր, որ այդ բառերի միասին գործածութիւնը անհեթեթ է դարձնում յանդիմանութիւնը, նորէն ընկնում էր նոյն սխալի մէջ: Այո, կամաւորները յանցանք էին գործում, մեղապարտ էին իրենց ընթացքի մէջ, բայց երբեք չէին դադարում սիրելի լինելուց:

ԲԺ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

(Շար.)

(3)

ցեղային հանճարի դիզած նիւթական բարիքներով կը չափուին։ Այսօրուան Թուրքիոյ քաղաքակրթական արտայայտութեանց յառաջապահները անոնք են եւ անոնք են՝ որ ամէն անգամ կը վճարեն մոլուցքը Թուրքին, որ կը զգայ թէ անոնցմէ ետ կը մնայ։ Թուրքը՝ առենօք կռուող հորդայի անդամ էր եւ այսօր կը հրաւիրուի կազմակերպ պետութիւն դառնալու։ Բարբարոս ռազմիկի առհաւութիւնը իրեն թոյլ չի տար կազմակերպուիլ իբրեւ յառաջադէմ եւ արդիական պետութեան անդամ եւ իր ուժը դադրած է գոյութիւն ունենալէ։ Այսպէս, հիմա, ոչ պատերազմիկ է եւ ոչ ալ պետութեան տարր։

Թուրքիոյ մէջ, աննշան պատճառներով տեղի կ'ունենան բազմաթիւ ոճիրներ։ Գլխաւորագոյն պատճառը՝ արժանապատուութիւնն ու կինն են։ Զէնք կրելը արգիլուած է խիստ օրէնքով մը։ Բայց եւ այնպէս, չկայ Թուրք մը, որ առանց դանակի կամ ատրճանակի պտտի։ Հետեւեալը կը պատահի։ Եթէ երկու Թուրքեր իրարու հետ կռուին — ինչ որ շատ յաճախ կ'ըլլայ եւ կը ծաւալի օդի չարունակական գործածութեան հետեւանքով, — միշտ մէկուն աղիքները դուրս թափուելէ վերջ, ոստիկանութիւնը կը միջամտէ եւ միւսը բանտ կ'առաջնորդէ։ Սակայն, եթէ Թուրք մը օտարականի մը հետ կռուի, տասը Թուրքեր ալ կը միջամտեն, ի նպաստ առաջինին։ Իսկ եթէ օտարականը ազատի, ոստիկանութիւնը օտարականը կը բռնէ՝ անոր տասը հակառակորդներու վկայութեամբ թէ՝ «Թրքութեան հայհոյած է»։ Այս պարագային, բանը բուրդ է։ Հոն գտնուած շրջանիս, Ամերիկացի մը անգամ չկրցաւ ազատիլ եւ ամբողջ հարուածներէն կիսամեռ առաջնորդուեցաւ ոստիկանատուն։

Խոհեմ մէկը, անշուշտ կը խուսափի այս ամէնէն։ Սակայն, որքան ալ ջանայ՝ չի յաջողիր ի վերջոյ։ Որովհետեւ, շատ անգամ ոչինչէն առիթներ կը ստեղծուին։ Ամուսին մը, մանաւանդ մեծ եռուզեռի ժամերուն, կ'ընկերակցի իր կնոջը։ Գինով Թուրք մը անպայման կուզայ անամօթաբար անվայել ու ակներեւ ձեռքի շարժում մը կ'ընէ։ Եթէ ամուսինը նկատէ եւ դիտողութիւն ընէ՝ դանակը մաս կ'առնէ վէճին մէջ եւ Թուրքը, իր երկրին մէջ ըլլալու, աջակիցներ գտնելու եւ պաշտօնական պետութենէն պաշտպանուելու պարագաները նկատի առնելով՝ խնդիրը կը տանի ծայրայեղութեան, որ շատ անգամ օտարականին աղիքներուն դուրս թափիլը կ'ըլլայ։

Այս բաները կ'ըլլան Պոլսոյ մէջ։ Դուրսը, քաղաքէն հեռու, կացութիւնը շատ աւելի պէշ է։ Հոն, եթէ կին մը կայ հետդ, պէտք է շատ մտածես։ Շատ անգամ, պատահած է, որ քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր դուրս, խումբեր թաքսի կեցնեն, կիներ եւ այրեր լլկեն ու խոշտանգեն, շատ անգամ վերջիններուն փորերը պայթեցնեն։ Երբեմն, այդ խումբերու անդամները ոստիկաններ են։ Յաճախ ալ, ինքնաշարժի վարիչ մը իր բարեկամները կը ղրկէ դոհերու սպասելու։ Ջայնասիւռի կայանին անգամ, ժողովուրդին կը թելադրէ՝ որ չմտնէ այն թաքսիներուն մէջ. ուր վարիչին քով օգնական ալ կայ, որովհետեւ, վտանգաւոր է ատիկա։ Այսպէս, ինքնաշարժով իսկ չես կրնար ապահով շրջագայիլ։ Եւ գէշը այն է, որ եթէ փորձանքի մը հանդիպիս՝ պաշտպան չես ունենար։

«Հիլթըն» ամերիկեան նոր պանդոկը, Թուրքիոյ ամէնէն քաղաքակիրթ վայրն է, ամերիկեան դրութեամբ կազմակերպուած ըլլալով։

Սակայն եւ այնպէս, «Հիլթըն»ի պաշտօնէութիւնը որ ամբողջութեամբ Թուրք է, չունի ուրիշ որեւէ պետութեան Փալասի պաշտօնէութեան ազնուութիւնը։ Կ'արհամարհէ օտարականները, բարբարոս կերպով կը խօսի, կ'ուշանայ ծառայութիւն մատուցանելու, եւ իր ամէն մէկ արտայայտութեան մէջ չարութիւն մը ունի։ Ինծի ըսին՝ թէ Թուրքը նուաստութիւն կը նկատէ ուրիշներուն ծառայելը։ Քանի որ այդպէս է ինչո՞ւ պաշտօնեայ կ'արձանագրուի։ Թրքական քաղաքակրթութիւնը այս բանը չէ սորվեցուցած Թուրքին։

Գիշերը, կասկածելի մարդոց բազմութիւն մը, խումբ խումբ, դարան կը մտնէ մեծ համբաներու անկիւնները։ Այս մարդիկը ցած ձայնով կը խօսին, չեն շարժիր եւ ո՞վ գիտէ ի՞նչ բանի կը սպասեն։ Ատենը հեղ մը, ոստիկանութիւնը կ'անցնի եւ կրցածին չափ կը հաւաքէ անոնցմէ։ Ինծի յայտնեցին՝ թէ թմրեցուցիչներու վաճառականներ, կաւատներ եւ ստահակներ են։ Սակայն, անոնցմէ այդքան շատ չկայ նոյնիսկ Լոնտոնի Սոհօ արուարձանին մէջ։ Վայ այն կնոջ՝ որ կ'անցնի անոնց մօտէն։

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ
Ն. ՑԻՖՈՐՈՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 21ին, ուրբաթ գիշեր, Ազգ. տան դահլիճին մէջ։ Դասախօսն էր Տիկին Է. Բիւզանդ, նիւթը՝ «Կինը եւ սէրը Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ»։ Նախագահը՝ Պ. Մ. Պարսամեան լսարանը բացաւ ներկայացնելով օրուան դասախօսը, որ արդէն խօսած էր Չարենցի «Երկիր Նայիրի»ի մասին։

Է. Բիւզանդ.— Ես մէկն եմ որ անձամբ կը ճանչնամ Չարենցը, բայց այսօր պիտի ներկայանամ ձեզի իբրեւ անծանօթ մը իբեն, որովհետեւ իմ բոլոր ըսելիքներս պրպտումներուս արդիւնքն են, քաղուած միայն իր հատորներէն։ Գաղութներու մէջ բերնէ բերան տարածուած է այն կարծիքը, թէ՝ Չարենց, արբեցող, կնամոլ, ապրած է գեղխ կեանք մը։ Ստուգելու համար թէ որքան ճիշդ են եղած վերագրումները, պրպտեցի իր բանաստեղծութիւնները, եւ եկայ այն եզրակացութեան, որ իր գործերուն մէջ բացի մէկ կտորէ, բոլորովին պատշաճօրէն երգած է սէրն ու կինը։ Իր պատկերացումներուն մէջ ոչ մէկ լպրշութիւն կայ։

Չէ եղած բանաստեղծ, որ իր երկերուն մէջ տեղ տուած չըլլայ կնոջ հանդէպ տածած սիրոյն։ Աշխարհէն հրաժարած սրբակրօն հոգեւորական քերթողն անգամ, երգած է կնոջ սէր, ջողարկուած վարդի, սոխակի, աստուածամօր քղամիդով։ Բանաստեղծութիւնը սէր է, եւ երիտասարդ բանաստեղծ՝ չէր կրնար խուսափիլ, օրէնք կինն է, որու շուրջ կը դառնայ աշխարհը համայն։ Չարենց քանիերորդ դարու մեծ բանաստեղծ չէր կրնար խուսափիլ, օրէնք դարձած այդ ուղիէն եւ երգեց կինն ու սէրը։ Չարենցը սիրած է, ու թիթեռնիկի պէս անցած է ծաղկէ ծաղիկ, բայց իր սէրը չէ փոխադարձուած բնաւ, մէկը չէ չոյած զինքը։ Մէկը չէ ընդունած իր նըւիրած վարդն իսկ, ուրիշ մը չէ պատասխանած իր համբոյրին, բոլորը եղած են անտարբեր, եւ բանաստեղծը միշտ մնացած է կարօտ սիրոյ, ու գրած — «խեղճ կարօտը թեւերիս, որ երբեք քեզ չհասան»։ Իր կենսագրականին մէջ յիշատակած է իր սիրած քանի մը աղջիկներու անունները։ Ան միշտ մերժուած է կիներէ, պատճառը պէտք է փնտռել նախ երկրին եւ շրջապատի պայմաններուն մէջ, յետոյ Հայուհիի բարոյական ըմբռնումին եւ աւելի վերջ, իր տգեղութեան մէջ։ Բացի արտաքին անհրապոյր երեւոյթէն, Չարենցի բնաւորութիւնն ալ վանողական էր։

«Չարենց երգած է սէրն ու կինը, առհասարակ բոլոր տեսակի կիները, նոյն իսկ փողոցային կինը, բայց իր մտքին մէջ պահած է միայն լաւ աղջկան սէրը եւ միշտ փնտռած է այն որ առաջին սէրը տուած է իրեն։ Եթէ բոլորովին անբարոյացած ըլլար Չարենցի հոգին, ան պիտի չունենար կարօտը անցած սէրերու եւ պիտի չուզէր մահուան մէջ սէր, սիրոյ մէջ մահ։ Հակառակ բոլոր կիներէ մերժուած ըլլալուն, ան ատելութիւն չունի դէպի կինն ու սէրը։ Կինը իրեն համար քոյր է, արեւ է, շող է, տենդ է, հոգեկան արբեցում։ Ան երբեք չէ կրցած մոռնալ բոլոր կիներէն աւելի դաւառացի այն գեղուհին որ առաջին անգամ իրեն ներշնչեց սէր, եւ վստահ եմ որ Չարենց բաժնուեցաւ այս աշխարհէն յիշելով ու սիրելով լուսամփոփի պէս, աստուածամօր աչքերով աղջիկը, որուն իր թեւերը երբեք չհասան»։

Տիկին դասախօսը մէջ ընդ մէջ կարդաց կտորներ հեղինակին սիրոյ եւ կնոջ մասին գրած բանաստեղծութիւններէն։ Դեռասան Պ. Գ. Վահան արտասանեց Չարենցէն «Երազ տեսայ» եւ «Իմ մուսային»ը։

Եղան հարցումներ ունկնդիրներու կողմէ որոնց պատասխանեց դասախօսը։ Ոմանք ալ կատարեցին լրացումներ։

Նախագահը լսարանը փակելէ առաջ, Համազգայինի վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց դասախօսին, որ իր այնքան գեղեցիկ ուսումնասիրութեամբ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած էր եւ գոհ տպաւորութիւն թողած էր։

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երկու Հայեր, Յակոբ Կուտեան եւ Գէորգ Տէր Պօղոսեան, Պանքօ տի Ռոմայի մէկ պաշտօնեային վրայ յարձակելով կը յափշտակեն անոր փոխադրած գումարը, 100.000 լ. ոսկի։ Յակոբ կը ձերբակալուի, իսկ միւսը, կը փախչի։ Թերթերը կը գրեն թէ անցեալ մայիսին երկուքը միասին 11.500 ոսկի կորզած էին Պրիթիշ Պէնքի մէկ պաշտօնեայէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղահաս մահը առաւ տարաւ նաեւ իմ ողբացեալ Ստեփան Միլտոնեանը, սուգի մատնելով իր բոլոր ծանօթները։

Ս. Միլտոնեանի հետ բարեկամացած էինք ազգային գործերու մասին խօսած ատեն։ Շուտով յայտնի եղաւ, որ երկուքս նոյն տեսակէտներն ունէինք։

Մեր կապերը աւելի սերտացան 1951ին, դպրոցներու վերաբացման նախօրեակին, երբ թաղային ժողով մը տեղի կ'ունենար Մարթիկոյի մէջ։ Անմիջապէս գործի ձեռնարկեցինք։ Հաստատեցինք որ մօտ հարիւր յիսուն հազար ֆրանք պէտք էր դպրոցին, իբրեւ տարեկան ծախք։ Թաղը տուաւ վաթսուն հազար, իսկ մնացեալը պէտք է ճարուէր ուրիշ միջոցներով։ Ահա հոդ էր, որ Պ. Ս. Միլտոնեան մէջտեղ ելաւ իբրեւ ժրաջան անձ մը, սուրբագրողիս կամ ուրիշ ընկերոջ մը հետ, հոս ու հոն վազեց, եւ զանազան միջոցներով ճարեց այդ գումարը, որով մեր դպրոցը կրցաւ փայլուն շրջան մը անցընել։

Այսպէս երեք տարի շարունակ, մեզի հետ յողնեցաւ մեր ողբացեալ բարեկամը, որպէսզի դպրոցը կանգուն մնայ։ Դպրոցական այդ գործին հոգին էր Ստեփան, իր կողակցին՝ Տիկին Ռեբեկայի հետ որ ուսուցչուհին էր։ Կը սիրէր չխօսիլ շատերէ սիրուած էր եւ ուր որ դիմէր դրական պատասխան կը ստանար։ Կ'ատէր բոլոր անոնք՝ որ դպրոցին հակառակ էին կամ իրենց օգնութիւնը կը զլանային։ Իր մտահոգութեան գլխաւոր նիւթն էր ազգապահպանում եւ մշակոյթ։ Եւ միշտ գործնական առաջարկ մը կը բերէր։

Երբ Մարսէյլէն Տէսին փոխադրուեցաւ իր սիրած փոքրիկ դպրոցը փակուեցաւ, վասն զի կարելի չեղաւ սրահ մը գտնել։ Եւ ահա ճիշդ այդ պահուն կը մեռնի... Արցունքով կը խոնարհիմ իր թարմ հողակոյտին առջեւ։ Յաւակցութիւններս Տիկին Ռեբեկային։

Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կիրակի 23 Հոկտեմբերին Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը այցելեց Տէօյ - Կրօլէի, այս վերջինին դաշտին վրայ, ախոյենական չորրորդ հանդիպումի առիթով։ Խաղը սկսաւ ժամը 15.30ին։

Թէեւ շատ յուսալից չէինք, սակայն մեր տղաքը, անմիջապէս ուղեցին արագ խաղարկութեամբ, անակնկալի բերել հակառակորդը։ Արդարեւ հինգ վայրկեան վերջ Մինասեան կը յաջողէր կէտ մը նշանակել ի նպաստ մեզի 1–0։

Ու մինչեւ վերջ, մինչ գնդակը բերդէ բերդ կ'երթար, անկարելի եղաւ ուրիշ կէտ նշանակել երկուստեք։ Մեր պաշտպանողական գիծը գլխաւորութեամբ խմբապետ Սրապի երեւան եկաւ կատարեալ։

Լաւագոյն խաղցողները եղան նաեւ Զարիֆեան, Թոթոյեան եւ Պասմաճեան։

Այս յաղթանակով մեր տղաքը սրբեցին այն պարտութիւնը զոր կրած էին Հոկտեմբեր 16ին ընդդէմ Վէրի, Ֆրանսայի բաժակի առիթով։

Այս կիրակի 30 Հոկտեմբեր, մեր դաշտին վրայ ընդդէմ Քորպէյի։

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

***

ՖՈՒԹՊՈԼԻ գիշերային մրցումներու (նոքթիւրն) կարգին չորեքշաբթի իրիկուն Փարք տէ Փրէնսի մէջ տեղի ունեցաւ Րասինկ - Հոնվետ հանդիպումը։ 40 հազար հոգի ներկայ եղան այս միջազգային խաղին։ Շահեկան էր մանաւանդ Փուսքասի ներկայութիւնը, Հունգարական խումբին մէջ։ Ֆրանսացիները ի վերջոյ պարտուեցան երեքի դէմ հինգ կէտով։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ֆրանսական մասին մէջ հանրապետութիւն հռչակուեցաւ, նախագահութեամբ վարչապետ Տիէմի։

ՀԻՆԳ ԼԵՀԵՐ վեցէն 13 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Վարշաւայի մէջ, իբրեւ ամերիկեան լրտես։

ԵԳԻՊՏՈՍ որոշեց օրէնքի վերածել Արաբական Դաշնակցութեան Հոկտ. 18ի որոշումը որ կը տրամադրէ պոյքոթը շարունակել Իսրայէլի դէմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Նախագահ.— Ահաւասիկ ձեր կազմակերպութեան իսկական գոյնը, Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան ներքին երեսը։

— Անիծեալ ըլլայ, պատասխանեց Հիւսէյին Աւնի, չափազանց ազդուած, նըզովեալ ըլլան։

ՀԱՖԸԶ ՄԷՀՄԷՏ, ՎԵՐՋԻՆ ՄԵՂԱՊԱՐՏԸ

Անկախութեան Ատեանը դատեց նաեւ նշանաւոր Իթթիհատական Գարա Վասըֆը, որ քննեցաւ հարցումներու տարափին տակ եւ իր դատավարութիւնն ալ հետաքրքրաշարժ եղաւ։ Ականջը ծանր ըլլալուն, նախագահին հարցումները մօտէն ուղղելու համար, մէկը բերուեցաւ։

Այդ անձը Գարա Վասըֆի ականջն ի վար կը կրկնէր նախագահին հարցումները եւ ամբաստանեալն ալ կը պատասխանէր։ Ներկա՛ներու դէմքին վրայ ծիծաղներ առաջ կուգային։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ Գարա Վասըֆն ալ Անգարա ղրկել եւ հոն դատել Իթթիհատականներու մեծ դատին հետ։ Ան ալ Թէրաքքըփէրվէրի մէջ մտած եւ այսպէս տարազ փոխած էր, բայց Անգարայի դատին մէջ յաջողեցաւ անպարտութիւն ձեռք բերել։ Գարա Վասըֆ արկածմահ եղաւ 1932 թուականին։ Կառախումբի մը տակ մնալով՝ եղերական մահ մը ունեցաւ։

Վերջին ամբաստանեալն էր Տրապիզոնի նախկին երեսփոխան ու երբեմնի դատական գործավար Հաֆըզ Մէհմէտ։ Այդ փոքրամարմին, դալկադէմ եւ մօրուսաւոր մարդը դողդոջուն քայլերով դատարան բերուեցաւ, գլուխը կախ եւ վախէն այլայլած։ Հաֆըզ Մէհմէտ կ'ամբաստանուէր թէ միջնորդութիւն ըրած է մահափորձի խնդրին մէջ եւ բանակցած՝ Շիւքրիւ պէյի եւ Ապտիւլգատիրի հետ։ Բանտին մէջ ալ քանիցս գաղտնաբար հարցաքննուած էր եւ հակասութիւններու մէջ իյնալով, խոստովանած էր իր մեղսակցութիւնը Շիւքրիւի եւ մանաւանդ Ջիա Խուրշիտի հետ։ Այս վերջինը ուզած էր պարտկել Հաֆըզ Մէհմէտի մեղսակցութիւնը, բայց ի վերջոյ խոստովանած էր անոր ալ մեղսակցութիւնը։

Դատարանի նախագահ Ալի պէյ արդէն Ազգ. Ժողովի օրերէն ալ չէր սիրեր Հաֆըզ Մէհմէտը, որ հիմա իբրեւ դաւադիր իր դէմ ելած էր։ Ալի պէյ անմիջապէս յարձակումի անցաւ։

— Ըսէ նայինք, Հաֆըզ պէյ, Ջիա Խուրշիտը ի՞նչպէս մղեցիր մահափորձի ձեռնարկին։

— Ան օր մը ինծի եկաւ, կմկմաց Հաֆըզ երեսփոխանը, հասկցաք մի... եւ... ինծմէ օժանդակութիւն խնդրեց։ Ըսաւ թէ ինք, Րիւշտիւ փաշա, Հալիս Թուրկուտ եւ Սապիթ Անգարայի մէջ պետական հարուած մը պիտի ընեն, եւ Կազի փաշայի ազդեցութենէն հեռու, նոր Հանրապետութիւն մը պիտի հիմնեն։

(Շար.)

զինումը կը վտանգէ նաեւ Միջերկրականի հաղորդակցութիւնները ։

× Իսրայէլի վարչապետը Ժընեւ հասած առեն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ։

— « Քաղաքակիրթ աշխարհը պէտք է ուշադրութիւն ընէ որ Իսրայէլ չատիպուի նորէն կռուիլ. բայց պիտի կռուի, եթէ պէտք ըլլայ ։ Վտանգը այն չէ որ Իսրայէլ կանխարգել պատերազմ կրնայ մղել, այլ այն որ զոհ կը դառնայ կանխամտածեւ յարձակումի մը ։ Կացութիւնը ծայր աստիճան ծանր է անոր համար որ Եգիպտոս մեծ քանակութեամբ զէնքեր կը ստանայ խորհրդային երկիրներէ ։ Պէտք է նկատի առնել որ Իսրայէլ միջազգային արժէք մը կը ներկայացնէ իր պատմութեամբ եւ վերագինութեան աշխատանքով » ։

× Իսրայէլեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ եգիպտական զօրախումբ մը անցած է ապագինեալ շրջանը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ Լիմասոլ քաղաքին մէջ ծանր դէպքեր պատահեցան, իբրեւ հետեւանք 24 ժամուան գործադուլի մը ։ Ուսանողներ եւ համայնավարներ թափօր մը կազմեցին փողոցներուն մէջ ։ Ցուցարարները երկու ռումբեր նետեցին զինուորական պահականոցի մը վրայ ։ Երկու զինուորներ վիրաւորուեցան, եօթը ցուցարարներ ձերբակալուեցան ։— Աթէնքի ոստիկանութիւնը արգիլեց Անգլիոյ դէմ սարքուած բողոքի ցոյց մը ։ Հազարաւոր թռուցիկներ ցրուած էին հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Ծովը նետեցէք Անգլիացիները » ։

700.000 ԻՏԱԼԱՑԻ ընտանիքներ 50.000 թոն սփակետի եւ ուրիշ ուտեստներ պիտի ստանան Մ. Նահանգներէն, Նոյ. 15էն սկսեալ ։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ Մարկարետ մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ ։ Կ'ըսուի թէ աշխատած է համոզել որ արտօնէ իր ամուսնութիւնը գնդ. Թաունսէնտի հետ ։ «Թայմզ» նոր խմբագրականով մը կարգի կը հրաւիրէ իշխանուհին ։

7000 ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐՈՒ գործադուլը վերջացած կը համարուի ։

ԳԱՀԻՐԷԻ Ֆրանսական նոր դեսպանը իր պաշտօնատեղին հասաւ ։ Երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները հետզհետէ կը բարուքին ։

ՆՈՊԷԼԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ իսլանտացի գրագէտ Հալտոր Լաքսնեսի, որուն «Անկախ ժողովուրդ» վէպը 850.000 օրինակ ծախուած է Մ. Նահանգներուն մէջ, իսկ 300.000 օրինակ՝ Խ. Միութեան մէջ ։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 12 անգամ քուէարկութիւն կատարեց, Թուրքիոյ յաջորդելիք անդամին ընտրութեան համար, բայց նորէն ձախողեցաւ ։ Թեկնածուներն են Եուկոսլաւիա եւ Փիլիպպեան կղզիները ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ տագնապէ մը կը վախցուի Անգլիոյ մէջ ։ Ութ միլիոն վարձականներու վարձքերը պիտի աւելնան ։ Նոր տուրքերն ալ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն ։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ առենէն հրապարակ կ'ելլէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի « ԳՈՅԱՄԱՐՏ » օրացոյցը, հետաքրքրական գիտելիքներով, կենսագրականներով, երգերով եւ արտասանելիք բանաստեղծութիւններով ։ խնամեալ խմբագրութեամբ եւ պատկերազարդ ։

Ապսպրանքները կատարել անմիջապէս ։
Դիմել՝ ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան ։
6, Bl. Neuf, St. Jérôme, Marseille
Դրամական առաքումները կատարել՝
Agopian Barsam, 10, Rue Colbert, Marseille

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկները իրենց ծնողներով կը հրաւիրուին հաւաքոյթի մը որ տեղի պիտի ունենայ վեց Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 15 – 20, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիվ, մէթրօ Քատէ ։

Գեղարուեստական բաժին փոքրիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ աւագ հսկիչ Պ. Լեւոն Մոմճեանի ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9 – 12

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ֆր. ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Pierre RIMBERT (Membre du Comité Directeur S.F.I.O.)
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ ։
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ս. ՏԷՐ ԿՈՄՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ Պ. Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ երգ ։
Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (լիստնիէ տէ քոնսէր) (ջութակ) ։
Ծանօթ դերասանուհի ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ եւ ընկերներ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (արտասանութիւն) ։
Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբը մէջ ընդ մէջ պիտի նուագէ հայկական նոր եղանակներ ։
Հանդէսը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին ։
Իսիէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 20.15ին Պ. Զատիկեանի սրճարանին առջեւէն ։
Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի «Փուէն տը Շաւիլէն» ժամը 8ին ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուհիներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի ։
Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 3, քաղաքապետութեան նորակառոյց շքեղ սրահին մէջ ։
Կը նախագահէ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ,
Կը խօսի ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) ։
Գեղարուեստական խնամուած բաժին, կարող ուժերու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ ։
Հանդէսէն ետք խնջոյք եւ պար, ընտիր նուագախումբ ։
Մուտքը ազատ է ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Գերիներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ ։
Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին ։

⁂

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Իմաքիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար) ։
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն ։
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Orchestre EDDIE WARNER
et sa MUSIQUE TROPICALE
avec 17 EXECUTANTS
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան առաջին մեծ պարահանդէսին, Այս [illegible] գիշեր մինչեւ լոյս ։
[illegible] Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսական ձայնասփիւռի նշանաւոր նուագախումբ
Le Roi du Typique *ROGER GOMEZ*
et son ensemble

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
« ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ »

Երգչախումբի վերամուտի առթիւ, Կիրակի 30 Հոկտ., ժամը երեքէն սկսեալ, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ ։
Կը հրաւիրուին Սիփան – Կոմիտասի բոլոր անդամները եւ համակիրները ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

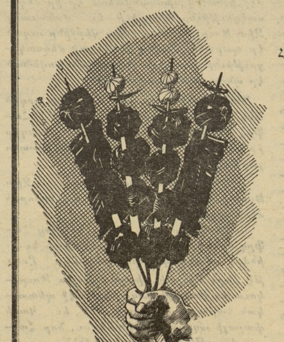
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, դպրոցական ամսաթերթ, 8րդ տարի թիւ 8–10 (95 — 97), Օգոստոս Հոկտեմբեր, 1955 ։ Տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար ։ Տարեկան բաժնեգին 700 ֆրանք ։

Լ Ի Ո Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ Հայոց Հայրապետի ընտրութեան Կեդր. Ֆրանսայի պատգամաւոր Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Հայաստանէն (Էջմիածինէն) վերադարձած ըլլալով, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, 6րդ թաղապետարանի 58 ռիւ տը Սէգ – Լիոն, սրահին մէջ պիտի խօսի նիւթ ունենալով՝
ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է ...
Միեւնոյն առեն պիտի հաղորդէ կաթող. ընտրութեան եւ Միւռոնօրհնէքի մանրամասնութիւնները ։ — (Դիւան Ազգ. Միութեան) ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալօն Ալհամպրա – շքեղ սրահին մէջ (334 Պուլվ. Շավ), նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. վարչութեան ։ Կը նախագահէ Տօքթ. ՅԱԿՈԲ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ, ատենապետ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Մարսէյլի եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու յանձնաժողովին ։
Մանրամասն զեկուցում Մարսէյլի կաթող. պատգամաւորի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ կողմէ՝ Էջմիածնի կաթողիկոսի ընտրութեան, Օծումին, Միւռոնօրհնէքի եւ եպիսկոպոսներու ձեռնադրութեան եւ տպաւորութիւններ Հայաստանի վերելքին մասին ։
Գեղարուեստական բաժին ։ Երգեր եւ արտասանութիւններ ։

ՃԱՇԱՐԱՆ - ԵԱՐ
Հիմնադիր–տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
★
Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
4, Rue Robert - Estienne
(Rue Marbeuf) PARIS (8e)
Téléphone BAL. 31 - 21
(Métro: F. D. Roosevelt)
★
Հաճելի մթնոլորտ
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ, «շաշլիք», «քարսքի»
★
BAR AMERICAIN

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20ին, Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Համախորհրդեան Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 26 ռիւ Պէլ Իմաժ ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ։ Օրակարգ.— Զեկուցում 15րդ պատգ. ժողովի, ընթերցում շրջաբերականի եւ նամակներու ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Վարչութեան ժողովը պիտի գումարուի այս չորեքշաբթի, ժամը 6.30ին, սրճարան Ռէժանի վերնայարկը ։ Օրակարգ՝ Ընդհ. ժողովի պատրաստութիւն ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ազգանոյշ Ներկարարեան եւ Գէորգ Աւետիկեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Ժան Կուժոնի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր Այրի Տիկ. ԱԳԱՊԻ ԱՒԵՏԻԿԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ազգականները, եւ իր յիշատակը յարգող բարեկամները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ, իրենց հօր եւ աներ հօր Յովակիմ Ղազարեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հազար ֆր. ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՓԵՐԼԱՇԷԶԻ գերեզմանը, կիրակի՝ 6 Նոյեմբեր կէսօրէ վերջ ։
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի հանգստեան տան համար պապաստնհի մը կ'ուզուի ։ Դիմել Տօքթ. Վ. Ջիլինկիրեանի, 51 Պուլվ. Վօլթէր, Փարիզ, մէթրօ Օպէրքամփ

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 Հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 30 OCTOBRE 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7815 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3226

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

Անհրաժեշտ չէ պայթուցիկ բառեր գործածել, ապացուցանելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան արժէքը:

Միայն իր յարատեւութիւնը ամենամեծ վկայութիւնը կը կազմէ :

Յարատեւութիւն եւ յարաճուն գործունէութիւն՝ նոյն իսկ հայրենի երկրէն դուրս: Եւ ամէն ճակատի վրայ :

Անփոխարինելի է Դաշնակցութիւնը :

Ո՞ր կուռ, կազմակերպուած ուժը պիտի փոխարինէր զայն, եթէ Դաշնակցութիւնը յանկարծ քաշուէր հրապարակէն: Կամ եթէ լուծարքի ենթարկուէր, ինչպէս քանիցս փորձեցին հայ բոլշեւիկները, իրենց կռնակը տալով օտարին :

Անշուշտ շատ բան փոխուած է 90ական թուականներէն ի վեր: Վերիվայր շրջուած է մեր ամբողջ պատմութիւնը :

Աւելի քան մէկ միլիոն՝ ջարդուփշուր, իր ամբողջ ստացուածքով, անհատական թէ ազգային, Թուրքիոյ մէջ :

Նոյնքան տեղաւորուած՝ Հայրենիքին մէջ որ կորիզ մըն է տակաւին :

Իսկ մնացեալը ցիրուցան՝ Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութիւններէն մինչեւ արտասահմանի ծանօթ ու անծանօթ ցամաքներուն վրայ :

Եւ դեռ դժուար է նախատեսել գալիքը:

Փոխուած է, նաեւ, ազգերու աշխարհահայեացքը, իբրեւ հետեւանք դղրդավին յեղափոխութեանց :

Տրորուելու, ճզմուելու դատապարտուած են անոնք որ չեն գիտեր կամ չեն կրնար քալել ժամանակին հետ, անհատ ըլլան թէ կազմակերպութիւն :

Ի՞նչպէս կը դիմանայ Դաշնակցութիւնը, այս բոլոր վերիվայրումներուն մէջ, առանց հող ունենալու իր ոտքին տակ : Միեւնոյն ատեն ենթակայ՝ ներքին եւ արտաքին դաւերու :

Պարզապէս անոր համար որ կը հաւատայ իր կոչումին եւ միշտ պատրաստ է «ներկա՛յ» պատասխանելու, որեւէ աշխատանքի կամ տագնապի ատեն :

Եթէ Դաշնակցութիւնը ամփոփուէր միայն քաղաքական գործունէութեան մէջ, ապահովաբար շատ բան պակսած պիտի ըլլար իր բովանդակութենէն:

Ամէն տեղ ալ, ան պատնէշին վրայ մնաց ոչ միայն իբրեւ մարտական ուժ եւ քաղաքական ազդակ, այլ եւ իբրեւ հաւատարիմ եւ բազմարդիւն ծառայ ազգային մշակոյթի :

Բաղդատեցէք իր արտադրելու, ստեղծագործելու կարողութիւնը՝ ուրիշ հոսանքներու հետ :

Երբ կ՚ըսենք անփոխարինելի, ճարտասանական խօսք մը չէ որ կը փորձենք:

Եթէ որեւէ կազմակերպութիւն կարենար իր տեղը բռնել, քաղաքական աշխատանքի թէ մշակոյթի ճակատին վրայ, պատճառ չկար որ աջն ու ձախը նիզակ առնէին Դաշնակցութեան դէմ, Թուրքին չարախինդ քրքիջներուն մէջ :

...Եւ արդ, սիրելի ընկերներ, երբ արդար հպարտութեամբ կը տօնէք Դաշնակցութեան Օրը, երբեք մի մոռնաք թէ բոլորովին տարբեր բաներ են անփոխարինելին եւ անփոփոխելին:

Պահելով հանդերձ հիմնական արժէքները, ամէն սերունդ իր բաժինը պիտի բերէ, որպէսզի մեր կազմակերպութիւնը շարունակէ մնալ մշտահոս աղբիւր մը հայրենասիրական եւ շինարար գործունէութեան, ի խնդիր ամբողջական յաղթանակի :

Նոր աւիշ, նոր շունչ, նոր ճիգ՝ ամէն ճակատի վրայ: Եւ ամէն ուր որ հայկական համրանք մը կը շնչէ :

Միշտ քայլ մը աւելի յառաջ :

Այսպէս, անցեալ փառքերը կը դառնան պարզ յիշատակարան, ընդհատելով պատմութեան ընթացքը : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՅԱՂԹԵՑ 259Ի ԴԷՄ 271 ՁԱՅՆՈՎ

ԱՅԺՄ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, դահլիճը կրցաւ անգամ մը եւս վստահութիւն շահիլ Ազգ. Ժողովին մէջ, 259ի դէմ 271 ձայնով: Այսպէս կը փարատի նոր տագնապի մը մղձաւանջը, ամրապնդելով Ֆրանսայի դիրքը միջազգային բանակցութեանց մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ այնքան ծանրակշիռ խնդիրներ մտահոգութեան մատնած են մեծ պետութիւնները :

Այսօր իսկ, կիրակի, Ազգ. Ժողովը պիտի սկսի քննել կառավարութեան օրինագիծը՝ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար ժամանակէն առաջ, յառաջիկայ դեկտեմբերին: Հաւանական է որ այս անգամ ալ վստահութեան քուէ պահանջուի:

Վարչապետը անհրաժեշտ կը գտնէ նոր ընտրութիւնները ոչ միայն նկատի առնելով ներկայ Ազգ. Ժողովին թարթափուն վիճակը, այլ եւ ներքին եւ արտաքին ծանրակշիռ խնդիրներ, որոնք անմիջական լուծում կը պահանջեն: Ազգ. Ժողովի քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը Ժընեւ վերադարձաւ արտաքին նախարարը, Պ. Փինէ, շարունակելու համար իր պաշտօնը, իբրեւ նախագահ [illegible] ժողովին.

Ազգ. Ժողովին վիճաբանութեանց վերջին օրն ալ կանխահաս ընտրութեանց առաջարկին ընդդիմացաւ նախորդ վարչապետը, Մենտէս Ֆրանս, որ լրագրական ասուլիս մը սարքած է, իր տեսակէտները պաշտպանելու համար: Ուրիշ եօթը երեսփոխաններ ալ ճառեր խօսեցան: Ներկայ էին 530 երեսփոխաններ եւ ժողովը բաղդատաբար կարճ տեւեց, մօտ երեք ժամ : Ներկայ էր նաեւ Մորիս Թորէզ, որ 1950 հոկտեմբերէն ի վեր չէր կրցած մասնակցիլ ժողովին, հիւանդութեան պատճառով: (Աջ թեւը անդամալոյծ է եւ դժուար կը քալէ):

Պ. Էտկար Ֆոր պատասխանելով զանազան դիտողութեանց, հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց մեծամասնութեան, վստահութեան քուէ պահանջելով :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Գահընկէց Սուլթանը, Պէն Եուսէֆ, Մատակասքարէն Ֆրանսա կը հասնի այսօր, կիրակի, մասնաւոր օդանաւով մը : Մարոքցիները փողոց թափած էին առջի օր, Ռապաթի մէջ եւ մզկիթները խուժեցին, աղօթելով որ Սուլթանը վերահաստատուի գահին վրայ: Պատասխանատու վարիչներ ալ այս պահանջը դրած են, ինչ որ նոր հոգ մը կը ստեղծէ Ֆրանսայի համար: Մարաքէշի փաշայէն զատ, Մեքնէսի փաշան ալ կ՚առաջարկէ որ Սուլթանը վերահաստատուի : Ուրիշ չորս ցեղապետներ եւս միացած են այս շարժումին: Ֆրանսական կառավարութիւնը հաւաստիքներ տուած է Մարոքի Ֆրանսացիներուն թէ Պէն Եուսէֆ պիտի չվերահաստատուի գահին վրայ : Գահընկէց վեհապետը Մարսէյլ հասնելով, առժամապէս պիտի հաստատուի Նիսի շրջանին մէջ : Վերջերս կազմուած արքունի խորհուրդը Ֆրանսա պիտի գայ, հանդիսաւորապէս դիմաւորելու համար աքսորականը: Իրենց պիտի ընկերանայ նոր վարչապետը, Պէն Սլիման :

Վերջին լուրերու համաձայն, Մարոքի գլխաւոր քաղաքները կը պահանջեն Սուլթանին վերահաստատումը: Ռապաթի մէջ 50.000 Իսլամներ մասնակցեցան աղօթքներուն :

× Ալժերիոյ համայնավարները կոչ մը ուղղեցին, «գործի ձեռնարկելու համար»: — Ըմբոստները կը շարունակեն յարձակումներ կատարել զանազան վայրերու մէջ: Մարոքի մէջ ալ յարձակումները կը շարունակուին :

Հ. Յ. Դ. ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

1890էն 1955

Տարին մէկ օր երբ անդրադառնանք Հ. Յ. Դաշնակցութեան անցեալին ու ներկային, երբ մեր մտքին մէջ ամփոփենք անոր 65 տարուան փոթորկալից կեանքը, երբ քննենք անոր գործունէութեան հաշուեկշիռը, պիտի տեսնենք որ դրական արդիւնքը կը գերակշռէ:

Իմաստունը ըսեր է — Ոչինչ կայ կատարեալ :

Ի՞նչպէս կարելի է սպասել որ քաղաքական կուսակցութեան մը գործունէութիւնն ըլլայ կատարեալ, երբ այդ կուսակցութիւնը կը գործէ հայ ժողովուրդին մէջ, որուն կեանքը կապուած է աշխարհագրական տաժանելի, գրեթէ անյաղթելի դժուարութեանց հետ :

Դաշնակցութեան կեանքին 65 տարուան 40 տարին անցած է պատերազմական փոթորիկներու մէջ. երբ աւելի մեծ ազգեր անգամ արիւն արցունք կը քամէին, շատերը սրբուելով աշխարհի քարտէսէն, ուրիշներ կորսնցնելով իրենց համրանքին կէսը :

Հայ ժողովուրդը, տաշեղ մը այս ալեկոծութեան մէջ, կրցաւ պահել իր անունը եւ պատիւը: Թշնամին անգամ ի վերջոյ ճանչցաւ իր ապրելու իրաւունքը: Եւ մեր ժողովուրդը ստացաւ քաղաքական դիմագիծ, իր տեղը գրաւելով իբրեւ ինքնուրոյն ազգ :

Այս բոլոր դրական երեւոյթներուն մէջ, անժխտելի է Դաշնակցութեան վճռական դերը, իբրեւ ախոյեան հայ ժողովուրդին արդար դատին :

Վրիպումնե՞ր: Ո՞վ կրնայ պնդել թէ կրնայինք խուսափիլ, նոյնիսկ ազգովին կրնայինք մոգական գաւազանով մը որ փրկուիլ աշխարհասասան փոթորիկներէն:

Աւելի մեծ ազգերու մէջ ալ չկա՞ն կալմակերպութիւններ որոնց վրիպումները ճակատագրական եղած են :

Արդար է որ խոնարհինք մեր ազատագրական պայքարի կրակին մէջ նետուած ֆետայիներու յիշատակին առջեւ :

Արդար է որ համբուրենք այն ձեռքերը որոնք Հայուն վրէժը լուծեցին այնքան քաջութեամբ :

Եւ վերջապէս, արդա՛ր է որ պարծանքով յիշենք այն դէմքերը որոնք իրենց կարելին փորձեցին, հայրենիքի եւ պետութեան կորիզ մը ստեղծելով հալածական եւ ցիրուցան ժողովուրդին համար :

Փառք է այս Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին համար :

ՍՕՍԻ

ՃԱԿԱՏ ՃԱԿԱՏԻ, ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

*

ՄՈԼՈԹՈՎ ՆՈՐԷՆ «ՈՉ» ԸՍԱՒ

Առաջին օրէն իսկ, դժուարին կացութեան մը մատնուեցաւ Ժընեւի խորհրդաժողովը: Երկրորդ նիստին մէջ, Մոլոթով մերժեց արեւմտեան երեք նախարարներու ծրագիրը, որ երաշխիքներ կը խոստանայ Խ. Միութեան, եթէ հաւանի Գերմանիոյ վերամիացման: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը պատասխանելով այս մերժումին, ըսաւ թէ կը յուսայ որ Մոլոթով պիտի վերաքննէ իր տեսակէտը, եթէ ուշադրութեամբ ուսումնասիրէ արեւմտեան պետութեանց «պատմական» ծրագիրը:

Խ. Միութեան ներկայացուցիչը այս առթիւ ներկայացուց իր ծրագիրը, որ կը տրամադրէ ապահովութեան դաշինք մը կնքել մասնակցութեամբ Եւրոպայի բոլոր պետութեանց: Անգլիոյ արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ Մոլոթովի ծրագիրը պարզապէս կը ձգտի խախտել արեւմտեան աշխարհին ապահովութիւնը:

Խ. Միութեան նախարարը փափկանկա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

•

Վաթսունհինգ երկարաձիգ տարիներու հարուստ վաստակովը բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին՝ իր աշխարհածաւալ կուռ կազմակերպութեամբ։

Քանի քանի վարչաձեւեր տապալեցան, վարդապետութիւններ սնանկացան, ամենազօր կարծուած «առաջնորդ»ներ անփառունակ վախճան մը ունեցան, կա՛յ ու կը մնայ սակայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Հակառակ իր 65 տարիներուն, առոյգ է ան ու կենսունակ, յարաճուն եւ անսպառ ուժ մը թարմ ու երիտասարդ կը պահէ զայն միշտ, զարմանք պատճառելով բոլորին։

Գաղտնի՞քը այս կենսունակութեան։

Շատ պարզ է։

Դաշնակցութիւնը ծնաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն, անոր անլուր տառապանքներէն, առանց պարտադրուելու դուրսէն՝ օտար, արտաքին ուժերէ, ապրեցաւ ժողովուրդին մէջ, իր աւիշը քաղեց հայրենի երկրի հողէն, չարչարուեցաւ իր հարազատ ժողովուրդին հետ, անոր տառապանքներուն վերջ տալու համար զէնքը ձեռքին լեռ բարձրացաւ ու կռուեցաւ, զարկաւ ու զարնուեցաւ, իր թանկագին արիւնը տալով զոհուեցաւ յանուն ազգի ազատութեան։

Այդ ազատութեան ձգտումը վերածեց հանգանակի մը, որ դարձաւ հայ ժողովուրդին ազատ ու անկախ հայրենիք մը տալու դաւանանք։ Հաւատարիմ մնաց այդ դաւանանքին եւ անոր իրականացումը հետապնդեց զէնքի ու դիւանագիտութեան ճամբով։

Լաւ թէ գէշ օրերուն՝ եղաւ առաջնորդ հայ ժողովուրդին, երէկ Երկրին մէջ, այսօր ալ, հաւատարիմ իր կոչումին, տարագրութեան մէջ ու ամէն կողմ, անվհատ ու անսասան կանգնած է անոր կողքին։

Հայ ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը խօսքի կամ վարդապե[illegible] գործի կուսակցութիւն է, որովհետեւ միշտ գործի վրայ տեսած է զայն, իր ծնունդի օրերէն մինչեւ այսօր։

Մեր անմահ հերոսները միայն Դաշնակցութեան չեն պատկանիր, անոնք ամբողջ հայ ժողովուրդի պաշտամունքին արժանացած են։ Դաշնակցութեան ու իր հայդուկներուն ի պատիւ յօրինուած երգերը սեփականութիւնն են դարձած բովանդակ հայութեան։ Այդ հերոսներու դիւցազնական արարքները հպարտութեամբ կը լեցնեն բոլորին հոգիները եւ ներշնչման աղբիւր կը հանդիսանան նոր սերունդներուն։

65 տարի առաջ, երբ խումբ մը մտաւորականներ հիմը կը դնէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայկական Զարթօնքը գըրեթէ իր գագաթնակէտին հասած էր։ Հայկական Դատը 12 տարիէ ի վեր միջազգային դիւանագիտութեան խնդիր էր դարձեր։

Երաշխաւոր մեծ պետութեանց անտարբերութեան, նոյնիսկ ոմանց մեղսակցութեան պատճառաւ է, որ կազմուեցան մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները։

Ասիոյ եւ Ափրիկէի ժողովուրդները տակաւին նոր կ'արթննան եւ սեփական ազատ հայրենիք ստեղծելու կը հետամտին։

Մեծ պետութիւնները, որոնք մեծապէս աջակցած էին Պալքանի քրիստոնեայ ազգերու ազատագրութեան օսմանեան լուծէն, իր բախտին լքեցին հայ ժողովուրդը, որ պարտաւորուեցաւ բոլորովին առանձին մղել իր ազատամարտը։

Հայաստան հեռու էր Եւրոպայէն, քարիւղի ու ոսկիի հանքեր չկային հոն, մարտանաւերը չէին կրնար բարձրանալ Արարատի գագաթը (օդանաւը չէր հնարուած այն ատեն)։ Բայց քանիցս այդ մարտանաւերը Վոսփորի ջուրերուն վրայ խարիսխ նետեցին՝ նոյնիսկ անհատական տնտեսական շահեր պաշտպանելու համար։ Պերլինի մէջ գաղտնի դաշնագրով մը Անգլիա կ'իւրացնէր Կիպրոս կղզին, փոխարէն խոստանալով պաշտպանել Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը եւ ընդմիշտ կը թաղէր Հայկական Բարենորոգումներու ծրագիրը։

Շատ դժնդակ պայմաններու տակ գործեց հայ յեղափոխութիւնը։ Ներսէն հայ ժողովուրդը շրջապատուած էր իսլամական թշնամի տարրերով։ Դուրսէն մեծ պետութիւնները ոչ մէկ աջակցութիւն ցոյց կուտային մեր ազատագրական շարժումներուն։ Ոմանք ընդհակառակն կը քաջալերէին Սուլթան Ապտիւլ Համիտը՝ իր հայահալած քաղաքականութեան մէջ։

Յեղափոխութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր հայ ժողովուրդին համար։

Բոլոր այն իմաստունները, որոնք կը կարծեն թէ յեղափոխութեան հետեւանքով է, որ հայ ժողովուրդը ջարդուեցաւ, տեսան թէ ի՛նչպէս 1955 Սեպտեմբեր 6ին քանի մը ժամուան ընթացքին Թուրքերը աւերակոյտի վերածեցին Պոլսոյ հայկական ու յունական վաճառատուները, քանդեցին տասնեակներով եկեղեցիներ, սրբապղծեցին նոյնիսկ գերեզմանատուները։ Յեղափոխականնե՞ր կային Պոլսոյ մէջ։

Թուրքերը այս անգամ եւս, ինչպէս անցեալին, կը վայելէին մեծ պետութեանց պաշտպանութիւնը։ Եսասէր քաղաքականութեան հետամուտ, բարձր դիւանագիտութեամբ մը՝ անոնք չեն համարձակիր թեթեւ դիտողութիւն մը անգամ ընել իրենց աչքերուն առջեւ կատարուած վայրագութեանց համար։

Հակառակ բոլոր դաւաճանութեանց, ի զուր չանցան մեր անհուն զոհողութիւնները։ Շատ սուղ գնեցինք մեր անկախութիւնը։ Աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր նահատակուեցան ազատութեան ճանապարհին վրայ, սակայն վերջապէս ունեցանք մեր անկախ Հայրենիքը. 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած անկախ Հայաստանը, կորիզը որուն վրայ կը գուրգուրայ ամբողջ հայութիւնը, սպասելով այն երջանիկ օրուան՝ երբ պիտի իրականանայ իր դարաւոր երազը։

Իր 65ամեակին առթիւ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը կրկնէ իր ուխտը, հաւատարմօրէն հետապնդելու Հայկական Դատը, միշտ եւ ամէն տեղ, կանգնած հայ ժողովուրդի կողքին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՂԻՇԷ ԹՈՓՃԵԱՆ

*

Սիրելի անուններ կան, որոնց ոգեկոչումը, գոնէ հանդիսաւոր առիթներով, նուիրական պարտականութիւն մըն է։ Միեւնոյն ատեն հոգեկան գոհացում մը եւ անցեալի լուսաւոր դէմքերու անդրադարձում մը, որ ենթակային ալ գոհունակութիւն կը պատճառէ։

Այդպիսի դէմք մըն էր ողբացեալ Եղիշէ Թոփճեան, զոր ճանչցայ, այնքան մօտէն, Կարնոյ մէջ, երբ գործիչ մըն էր եւ խմբագրապետը «Յառաջ»ին, իսկ այս տողերը ստորագրողը՝ ուսուցիչ Սանասարեան վարժարանին մէջ։

Ի՜նչ անմոռանալի օրեր էին 1908, 1909 եւ 1910 թուականները։

1909 Մայիս 31ը մասնաւորաբար քանդակուած է յիշողութեանս մէջ։ Այդ օրը լոյս կը տեսնէր «Յառաջ»ի առաջին թիւը, իբրեւ շաբաթաթերթ, եւ վերջը՝ երկօրեայ։

Եղիշէ Թոփճեան թերթը կը վարէր գիտակցութեամբ ու պատասխանատուութեամբ, իր շուրջը հաւաքելով երկու տասնեակի հասնող երիտասարդ աշխատակիցներ։

Ամէն մէկը իր աշխատանքի ու աշխատակցի սիւնակն ունէր։ Ինծի վիճակուած էր ներկայացնել Կարնոյ գիւղերուն կրթական – դպրոցական պատկերը։ Բազմաթիւ փեթակներ, ուր կը խլրտէին երկսեռ մանուկներ, գիտակից ու պարտաճանաչ ուսուցիչներու հսկողութեան տակ։ Պատկերը աւելի քան մխիթարական էր, մանաւանդ Սանասարեան գիշերօթիկ Արծնեան եւ Հռիփսիմեան ազգային զոյգ նախակրթարաններով։

Կրթական ու մշակութային կենդանի շարժման սիրտն ու հոգին էր ողբացեալ Եղիշէ Թոփճեան։ Ան կը հասնէր ամէն աշխատանքի։ Կուսակցական, խմբագրական ու դաստիարակչական աշխատանքներ կը կատարէր անտրտունջ եւ յամառ կամքով ու անխոնջ վաստակով։

Մէկ տարուան պաշտօնավարութենէ ետք, պիտի մեկնէի Տրապիզոն, ազգային վարժարաններուն մէջ ուսուցչական պաշտօնով, տարի մը յետոյ կրկին Սանասարեան վարժարանը վերադառնալու համար, մինչեւ այդ հաստատութեան Սեբաստիա փոխադրուիլը, 1912ին։

Տրապիզոնի մէջ անակնկալ հանդիպում մը ունեցայ Եղիշէ Թոփճեանին հետ, ազգային վարժարանի սրահին մէջ, ուր հըրաւիրուած էր խօսելու յոծնախուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Այդ գիշերն իսկ ժամադրուեցանք, իրարու հանդիպելու եւ մշակութային գետնի վրայ գործակցելու համար Կարնոյ մէջ։

Աւա՜ղ։ Երկու օր վերջ դէպի Կարին ճամբուն վրայ, Խատարագի մէջ եղբայրասպան գնդակի մը զոհը պիտի դառնար, Եղիշէ Թոփճեան, պարթեւ հասակով, սիրալիր ժպիտը միշտ դէմքին, երիտասարդներու բարեկամ ու քաջալերող յեղափոխական գործիչը։

Այս քանի մը տողերը անշուշտ չեն բաւեր ոգեկոչելու համար իր յիշատակը։ Կ'արժէ աւելի հանգամանօրէն ներկայացնել իր դէմքն ու գործունէութիւնը։

Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

•

Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներու ընթացքին, մեր կազմակերպական շըրջանները կը տօնեն «Դաշնակցութեան Օր»ը։

Այս տօնակատարութիւնը, որ բացառաբար կուսակցական հանգամանք ունի, շրջանէ շրջան կը գործադրուի տարբեր ծրագրով, համաձայն տեղական հնարաւորութեանց եւ պահանջներուն։

Անկախաբար այս իրողութենէն, սակայն, «Դաշնակցութեան Օր»ը ունի իր անփոփոխելի ծրագիրը — ինքնաքննութիւն եւ հաշուետուութիւն։

Ուրիշ խօսքով, քննել եւ ծանօթանալ մեր հարուստ անցեալին, դատել եւ կշռել մեր ելքն ու մուտքը, աւելի հաստատուն հիմերու վրայ սահմանելով մեր վաղուան աշխատանքները։

«Դաշնակցութեան Օր»ուան այս թելադրանքի սահմաններուն մէջ, երբ կը փորձենք յետադարձ ակնարկով մը չափել մեր կուսակցութեան կտրած երկար ճամբան, խորին երկիւղածութեամբ եւ հըպարտութեամբ միայն կը հաստատենք իր կատարած փառաւոր գործերը։

Հայը տրորուած ժողովուրդ մըն էր դարձած, աւելի ճիշդ՝ կրօնական համայնք, ենթակայ երեք տարբեր ազդեցութիւններու։

Ստրուկ, հլու հնազանդ, զրկուած անհատական և ազգային արժանապատուութեան արդար զգացումէն, իր կենդանական գոյութիւնն իսկ պահելու անկարող Հայը, «հրաշքով» մը միայն պիտի խուսափէր իրեն սահմա՛նուած ողորմելի ճակատագրէն։

Ուրիշներէն՝ եսասէր եւ խարդախ, դիւանագիտական աշխարհէն սպասուած այդ «հրաշքը» չիրականացաւ երբեք։

Այդ հրաշքը գործեց Դաշնակցութիւնը։

Դաշնակցութիւնն էր, որ պըրպտելով, ուսումնասիրելով եւ ծանօթանալով հայ իրականութեան, իրմէ առաջ կատարուած ճիգերուն եւ փորձերուն, ամփոփեց, համադրեց բոլոր հին ու նոր արժէքները եւ հրապարակ բերաւ մեր կեանքը լուսաւորող հրաշագործ ուժը։

Հայկական կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, այդ ուժն էր, որ կերպարանափոխեց մեր ժողովուրդը։

Դաշնակցութեան այս հրաշագործ ուժն էր, որ ըմբոստացուց ստրկացած Հայու հոգին, սորվեցուց անոր հարուածով հարուածին դիմադրելու օրէնքը։

Դաշնակցութիւնն էր, որ Հայը առաջնորդեց ազատագրական մեծ պայքարին, մեր պատմութեան տխուր էջերուն վրայ աւելցնելով յաղթանակներու եւ հերոսութիւններու կախարդիչ էջեր։

Ազատ եւ անկախ Հայաստանի ստեղ–

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

ԲԺ. ՅԱԿՈԲ ԶԱՒՐԵԱՆ

(ԶԱՒՐԻԵՒ)

*

Սիրելի էին նրանք իրենց սխալներով, թերութիւններով ու յանցանքներով, որովհետեւ նրանք այն ոգիներն էին, հուժկու եւ ներուժ այն ոգիները, որոնք Հայաստանի հրաշքի գաղտնիքն էին պահում իրենց երակների մէջ։

1914 Դեկտ. 24ին սկսաւ նահանջը։

Նահանջը միայն մեր բանակի տեղատուութիւնը չէր, այլ հայ բնակչութեան չարատանջ վերելքը դէպի Գողգոթա։ Երբեք ականատես վկայ չէի եղել մարդկային զանգուածների խուճապահար շարժերին։ Լսել էի սահմռկեցուցիչ պատմութիւններ ջարդի եւ կոտորածից փախչող բազմութիւնների, ականջիս մէջ ուժգնօրէն միշտ գնգնում էր «փախի տարին», հանդիսատես էի եղել նկարներին՝ բռնագաղթի, հրդեհից եւ երկրաշարժից սարսափահար ամբոխների, բայց այն որ ապրեցի Բիլեջիկից Սեյդավարի ճանապարհի վրայ, զարհուրելի էր եւ փշաքաղիչ։ Մտածելն ու վերյիշելն իսկ սարսուռ եւ խիթ է տալիս ներարդներիս։

Մարդկային խլեակներ հեւասպառ արտորում են. մի գերագոյն ճիգ գործում հեռանալու. վազում են այնպէս, որ վաղը չէ. փախչում են ժանտախտից, փախչում են մի անտեսանելի սեւ ձեռքից, ոսկրոտ մատներով, սուր ու երկար ճանկերով, որ հալածում է իրենց։ Աչքերի մէջ տարածուել է մի բացակայութիւն. մի անհուն պարապ սպաննել է իմացականութեան յետին կայծը։ Սարսափը սրբել է դէմքերի գծերն ու խորշոմները։ Այդ խելակորոյս աճապարանքի մէջ մարդիկ ժամանակ չեն ունեցել հարեւանին նայելու. մոռացութեան են տըւել սիրելին ու հարեւանը։ Միայն մէկ հատիկ մտալլկում բռնել է փախստականի ողջ էութիւնը.— Իր սեփական գլխի ճարը նայիլ։ Տեղատարափ անձրեւը անընդհատ իջնում է. կպչուն կաւոտ ցեխը մինչեւ ծունկերն է բարձրացել. քայլ նետողը նմանում էր վաստակերեկ ծանրաշարժ գըրաստին, որ ահաւոր մի բեռ է կրում եւ քաշում տնքալով։

Անդրանիկը իր այրուձիով առաջ էր անցել։ Յետնապահները ռազմական պարտականութեան պատնէշի վրայ են անքըթիթ։ Զօրք չկայ մեզ հետ. բժ. Զաւրիեւի հետ մենակ ենք դժբախտների հետ։ Զաւրիեւի առանց այն էլ անժպիտ դէմքը հագել էր թախծոտ, մթամած մի քող։ Բացորոշ կերպով նա ապրում էր գաղթականների հոգեկան տուայտանքը, իր դէմքի մկանների կծկումով տեսնում էի, որ նրանց մարմնական չարչարանքը փոխանցւում էր իրեն, աչքերը սառկացած, յուզումից բառերը կանգ էին առել կրծքի մէջ, շրթունքները թրթռում էին անհասկնալի մրմունջով։ Շուար եւ շփոթահար չէի կարողանում անելիքս ճշդել, այնքան բան կար անելիք, Զաւրիեւը, թէեւ տագնապահար, ցոյց էր տալիս անօրինակ վճռամտութիւն, լարուած աշխատունակութիւն եւ ինքնամփոփ հաւասարակշռութիւն։ Այս դիւրագգաց մարդը, որ ջիղերի մի խուրձ էր, պահեց մինչեւ վերջը իր արթնամտութիւնը եւ զարմանալի ճկունութեամբ նուիրուեց կացութիւնը դարմանելու խիստ դժուարին գործին։

Մի տեղ հանդիպեցանք մի յղի կնոջ, որ բոպիկ ու կիսամերկ կուչ էր եկել ճամբի եզերքին։ Մի զոյգ մուճակ եւ մաքուր մի շապիկ հանեց իր ճամբրուկից։ Հագցրեց եւ տեղաւորեց նրան ձիու քամակին։ Մի քիչ յետոյ նա նշմարեց երկու մանուկով եւ ծծկերով մի կին, որ հազիւ թէ քայլ էր նետում։ Մէկին ինքը գրկեց եւ միւսին իմ գիրկը տուաւ։ Մանուկը լեղապատառ ճչաց ու Զաւրիեւի գրկից դուրս պրծաւ, առաւ իմ գրկինը, նոյն դէպքը։ Զաւրիեւը յուսահատուեց եւ խիստ ազդուեց երեխաների անակնկալ եւ ցուցարար մերժումից։ Արտասուքը կաթկթում էր այտերից։

ԲԺ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

(4) (Շար.)

ՂԱՍԸՄ ԲԷԿԻ ԴԱՒԸ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ԴԷՄ

(ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ)

●

Տասնեակ տարիներու հայ յեղափոխականներու պայքարը, անոնց բազմաթիւ հերոսութիւնները եւ անձնազոհութիւնները այն ընդհանուր համոզումն էին ստեղծած թէ հայ յեղափոխականը «ջան ֆետայի» է, անոր համար կեանքը ոչինչ է, իր գաղափարներուն համար կը զոհէ իր անձը, ան վրիժառու է, եթէ մէկին թշնամանայ, աշխարհի որ ծայրն ալ երթայ եւ ինչ տեսակի պաշտպանութեան ալ ապաւինի, ապարդիւն է, ան իր միտքը դրածը կը գործադրէ եւ կը մեռցնէ իր թշնամին։ Եթէ սպաննես ֆետային դարձեալ ապարդիւն է, որովհետեւ անոր ընկերները չեն ներեր եւ ուշ կամ կանուխ վրէժ կը լուծեն ոչ միայն սպաննողէն այլ անոր սերունդէն։ Ահա այս համոզումը ժողովրդեան աչքին ֆետային դարձուցած էր որպէս գերբնական էակ մը, անյաղթելի, վրիժառու, անձնազոհ, գթասիրտ ու հաւատարիմ իր բարեկամին, իսկ անողոք՝ իր հակառակորդին։ Շատերու աչքին ֆետային անմահ էր, կատարեալ Գաբրիէլ հրեշտակ մը, որը իր շուրջը կը սփռէ թէ մահ, թէ կեանք։

Ահա այս հոգեբանական դրամագլուխն էր որ կ'օգտագործէինք մեր կողմ ունենալու համար աշիրէթապետներ, բէկեր, աղաներ։ Բայց այս միջոցի գործադրութիւնը կը պահանջէր խիստ վարպետութիւն, ծայրայեղ յանդգնութիւն եւ ներշնչման մեծ ուժ։ Մեր նպատակն էր եթէ ոչ բարեկամ դարձնել, գէթ չէզոքացնել այդ չարիքները։ Եթէ վրադ յարձակին, մէկուն առջեւ նետէ ոսկորը, իսկ միւսի ճակտին տեղաւորէ գնդակը։ Իսկ, եթէ վրադ յարձակողները բազմաթիւ գազաններ են, որոնք հարայ հրոցով ու ոռնոցով կը նետուին վրադ քեզ ուտելու, այն ատեն ոսկորն ու ատրճանակը ձեռքերէդ նետէ, ատոնք անարժէք են այդ պարագային, ձեռքդ առ երկար ճիպոտ մը, գիտցիր այն մտքով թէ վրադ յարձակողները ոչ թէ գազաններ, այլ մրջիւններ են, վախի ու պարտուելու որեւէ ձեւ մի առներ, այլ իբր սառն ժայռ կանգնիր եւ աչքերովդ սուր ու դաժան կերպով նայէ անոնց աչքերուն մէջ, խիստ, անողոք, ինքնավստահ, ու պիտի տեսնես որ ահա յարձակուողներու ոռնոցը պիտի դադրի յանկարծ, գլուխնին պիտի կախեն եւ շուրջդ թաւալին շողոքորթ կերպով, ոչխարներու նման անվնաս։ Այդ պարագային ճիպոտովդ արածէ զանոնք։ Զափազանցութիւն չէ ըսածս, խօսք, հմայքի ու սարսափի այդ միջոցով ձեռք բերինք շարք մը բարեկամութիւններ եւ շատ մը գազան աշիրէթներ ու բէկեր բարեկամներ դարձան մեզի։

Այս միջոցը ամենայաջող ու անվտանգ կերպով գործ դնողն էր Գէորգ Չաւուշը, որ իր անձնական հմայքի ու սարսափի ուժով բարեկամներու բանակ մըն էր ստեղծած իր շուրջ։ Տամ մէկ երկու նմոյշ։

Ղասըմ բէկը մեր բարեկամն էր։ Մշոյ Բէտրխան բէկի միջնորդութեամբ ան կը համաձայնի կառավարութեան առաջարկին՝ սպաննել Գէորգ Չաւուշը դաւադրութեամբ։ Ղասըմ բէկ Գէորգը կը հրաւիրէ իր գիւղը. Գէորգ անտեղեակ դաւադրութեան, քանի մը ընտրեալ զինուորներով կը հասնի Ղարս գիւղը. Գէորգի հետ են Գալէ, Մանուկ, Ազօ, Զօլօ, Ղազար, միւս Մանուկը եւ ուրիշներ։ Ղասըմ բէկի գիւղն էր Խըընէր։ Ղարս գիւղը Խըընէրի մօտ էր։ Գէորգի ժամանելուն զուգընթաց երկու սուրհանդակ կը հասնին Ղարս, մէկը Ղասըմ բէկէն, որ կը սպասէ Գէորգի հասնելուն, միւսը անոր կնոջմէն, որ դաւադրութեան մասին կ'իմացնէ ու կը զգուշացնէ Գէորգը չգալ Խըընէր գիւղ։ Գէորգ երկու լուրերն ալ գաղտնի կը պահէ եւ սուրհանդակները իրենց տեղը կը ճամբէ։ Կէս գիշերը անցնելուն պէս՝ կը հրամայէ իր զինուորներուն նստիլ ձիերը եւ կ'ուղղուի դէպի Խըընէր գիւղ եւ առաւօտեան կ'իջեւանի Ղասըմ բէկի տան առջեւ։

Ղասըմ բէկ գիւղը լեցուցած է մօտ 300 զինուած Քրտերով։ Ղասըմ դուրս կուգայ եւ կը խնդրէ Գէորգէն ներս մտնել ու հանգիստ առնել։ Գէորգ խոժոռած՝ «քուրսի» մը կ'ուզէ դրան առջեւ նստելու համար, «Բէքրախտի տունը մտնել հարամ է» կ'ըսէ բէկին, կը հրամայէ չորս կողմ կեցող Քրտերուն՝ «շարուեցէք», եւ Գէորգ Բաղէի նման կ'անցնի անոնց առջեւէն, շեշտակի կը նայի անոնց աչքերուն մէջ եւ քրտերէն լեզուով կ'ըսէ անոնց.

— «Գաղտնիքը սա է. իկէդ իմ, քաջեր, ձեր այս նամարտ ու ծախուած Ղասըմ ձեր անմեղ ձեռքերով ինձ կ'ուզէ սպաննելով որ կը յանդգնի, թող «մէյտան» գայ. ես եկած էի պատժելու Ղասըմը, բայց զուրբան լինի իմ քրոջ նամուսին (ակնարկութիւն Ղասըմի կնոջ)։

Այս ըսելով Գէորգ ապշահար կը թողու բոլորը եւ իր զինուորներով կը հեռանայ գիւղէն։ Քանի մը ժամ ետք անոր ետեւէն Ղարս կը թափուին Ղասըմ, մեծաւորները, տէրտէրը, մոլլաներն ու ներողութիւն կը խնդրեն ու կը յորդորեն սուտ լուրերու չհաւատալ ու զիրենք առաջուան նման բարեկամ ճանչնալ։ Գէորգ համոզուիլ կը ձեւանայ ու միջադէպը կը փակուի։

Գէորգի կիրարկած միջոցները խիստ յանդուգն էին ու բազմազան։ Երբեմն անցնելով կամ գիշերով յանկարծ հիւր կ'իջնէ սա կամ նա բէկի ու աղայի տունը այնպիսի ձեւով որ բէկն ու ընտանիքը գիտեն որս են Գէորգի ձեռք։ Ան իր ուժն ու սարսափը զգացնելէ ետք բարեկամօրէն կը հեռանայ ու երախտապարտ կը թողու բէկն ու աղան, որ մահէն ազատած են։

Ինչ որ Գէորգին կը յաջողուէր ուրիշները փորձանքի կրնար ենթարկել։ Պէտք էր ունենալ կամ Գէորգի հմայքը կամ Մակարի ահարկու արտաքինը, թէ չէ տպաւորութիւնը լրիւ չէր ըլլար։ Մակար կ'ըսէր. «Քրտու խելքը աչքերն մէջ է». եթէ ասոր վրայ աւելցնենք որ «մեր ուժն ալ մեր աչքերի մէջն է հին անցեալի», պատկերը լրիւ կը լինի։

ՌՈՒԲԷՆ

ՄԵՐ ՈՒԽՏԻ ՕՐԸ

●

Հոկտեմբեր ամիսը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուխտի վերանորոգման օրն է։

Ազատութեան պայքարին մասնակցող ամէն հայ (?) անհատը՝ ուխտ մը ունի կատարելու. — Մոռնալ աշխարհը իր բոլոր երեւոյթներով, մոռնալ իր կանաչ արեւը իր անուշ օրերով։ Քալել անմռունչ, անդնդախոր սար ու ձորեր։ Անցնիլ անքուն, ու տառապալից գիշերներ, ենթակայ սարսափելի բուք ու բորանի, ձիւնին ու ձիւնակոյտին, անտանելի տառապանքներուն, յանուն ազատագրական արդար դատին։

Այդ շարքէն յիշենք Աւետիք Մալոյեանը եւ Մշոյ քաղաքի զինուոր Եղօն, խեղդուած Ջրամոյն, Թոքատցի Աբրօն, եւ Տիգրանակերտցի Թովմասը՝ խեղդուած ձիւնակոյտի տակ։

Յուզիչ եւ կսկծալի է ուխտաւորի դողդոթան, փշոտ է իր քալած ճամբան։ Ան թէ զինակիր է, թէ ռազմիկ եւ թէ քարոզիչ։ Պարտք մը եւս ունի, թմրածներ արթնցնելու եւ անոնց հոգին վառելու ազատութեան կրակով։ Կրթել ու դաստիարակել զանոնք, դարձնելով դրական, պահանջկոտ եւ զոհաբերող, եւ քաջ ռազմիկներ։ Բայց դարձեալ պահանջը անբաւական կուգայ, նկատելով հայ ժողովուրդի քաշած անտանելի տանջանքները, անոր դարաւոր եւ արդար հարստութեան փճացումը, կիներու եւ աղջիկներու առեւանգումը, պարբերական սպանութիւնները, երկու չափ ու կշիռի քաղաքականութիւնը։ Ահազանգ՝ ամէն ուղղութեամբ։

Դժբախտաբար շատ քիչեր բախտ կ'ունենան նպատակին հասնելու։ Ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, զանազան նշանաւոր կռիւներու մէջ նահատակ ինկան, իղձը սրտին ու կարօտը աչքերուն։

Այսօր Դաշնակցութեան մեծ ու փոքր ուխտաւորները, իրենց տարած աշխատանքով ու զոհաբերութեամբ, կուգան իրենց հաշիւ տալու, իրենց ուխտը վերանորոգելու։ Միշտ մնալով պատնէշին վրայ հայ ժողովուրդին հետ, մինչեւ անոր դարաւոր երազին իրականացումը, — Միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստան։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ծումը՝ եղաւ փառապսակը իր երեսնամեայ բեղուն գործունէութեան։

Իր այն փառաւոր գործերուն հետ վրիպումներն եւ ձախողանքները — անխուսափելի եւ յաճախ ալ հետեւանք բացառաբար մեր իրականութեան — չեն կրնար նսեմացնել իր վաստակը։

Իր յարատեւ զոհաբերութիւնը, վճռականութիւնը, արդար ինքնավստահութիւնը, խօսքի թէ գործի մէջ, զինքը դարձուցած են անդերազանցելի ղեկավար ուժն ու միտքը հայկական կեանքին։

Այսպէս էր Դաշնակցութիւնը երէկ՝ երբ կը գործէր հայրենի հողին վրայ, կուրծք տալով ցարերու եւ սուլթաններու հայաջինջ քաղաքականութեան։ Երբ առերակներու եւ գերեզմաններու մէջէն ազատ եւ անկախ հայրենիք կը ստեղծէր։

Այսպէս է Դաշնակցութիւնը նաեւ այսօր, երբ կը գործէ հայրենիքէն դուրս թէեւ, բայց միշտ գաղթաշխարհի մէկ ծայրէն միւսը ցրուած հայրենակարօտ հայութեան հետ։

Մեր դաժան իրականութիւնը եւ յարափոփոխ պայմանները, անտարակոյս իրենց անդրադարձը ունեցեր են Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ։

Այսօր փոխուած են ոչ միայն իր պայքարի զէնքերն ու միջոցները, այլ եւ միջավայրը, հողերու բնոյթն ու սահմանները։

Հակառակ այս իրողութեան, հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքէն դուրս, Դաշնակցութիւնն է որ կը մնայ միշտ իբրեւ ջահակիրը՝ հայկական ազատագրութեան։

Հայրենիքին մէջ, իրմէ՝ մնացած են իր գաղափարները՝ հայրենիքի եւ ազգութեան ամէնէն առողջ ըմբռնումները։

Այդ գաղափարները հալածական եւ բանադրուած թէեւ, կը շարունակեն սակայն, ամրապնդել եւ զօրացնել հայրենիքի հայութեան հաւատքը՝ իր լուսաւոր ապագայի մասին։

Գաղթաշխարհի մէջ է որ կը ծաւալի յարատեւօրէն Դաշնակցութեան գործը։

Հայապահպանումը իր ամբողջական եւ լրիւ իմաստով, առանց Դաշնակցութեան բազմապիսի ճիւղերուն եւ ձեռնարկներուն, բայց մանաւանդ իր գաղափարաբանութեան, պիտի դառնար աժգոյն եւ անրովանդակ կարգախօս մը։

Թող սնապարծութիւն չհամարուի ըսել թէ՝ այս պարագային եւս, Դաշնակցութիւնն է բուն խարիսխը ազգապահպանման ծանր պայքարին։

«Դաշնակցութեան Օր»ուան առթիւ այսպէս մտածելով ու խորհելով, մեզմէ ամէն մէկը ոչ միայն փառաւորած կ'ըլլայ մեր կուսակցութեան 65ամեայ հոյակապ գործունէութիւնը, այլ եւ ճշդած կ'ըլլայ իր տեղն ու դիրքը ի խնդիր ազատագրութեան մեծ պայքարին։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԱՆԳՈՒՆ Է ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

Կանգուն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ պիտի մնայ կանգուն մինչեւ այն օրը, երբ իր առաջադրած քաղաքական գաղափարը կը դառնայ կենդանի իրականութիւն։

Այդ գաղափարը յստակ ձեւ ու մարմին ստացաւ՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ձգտումով՝ — այսինքն ամբողջ ժողովուրդը իր ամբողջական եւ անկախ հայրենիքի մէջ։

Այսպէս է ձեւակերպել Հ. Յ. Դ.ն մեր ժողովուրդի քաղաքական պահանջները եւ իր հնարաւոր բոլոր միջոցներով, ձգտում է անոնց իրականացման։

Այսօր աւելի քան երբեք զգալի է արժէքը մեր անկախ գոյութեան, երբ Սփիւռքի հայութեան գլխին կախուած է ձուլման ահաւոր վտանգը։

Այս գաղափարին ամրապնդումը մեր ժողովուրդի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեռք բերաւ ծանր եւ հերոսական պայքարով։ Հայութիւնն այլեւս չէր կրնար ապրել ստրկական կեանքով։ Ան եւս, պիտի ձգտէր, ուրիշ ազատագրուած փոքր ազգերի պէս, ունենալ իր անկախ եւ ազատ կեանքը եւ այդ կարող էր անել միայն սեփական միջոցներով։ Եւ զարմանալի չէ, որ Դաշնակցութիւնը իր կազմակերպութեան առաջին օրից, կրցաւ իր շուրջը եւ իր դրօշի տակ հաւաքել հայ ժողովուրդի լաւագոյն զաւակները եւ անհաւասար պայքարի մէջ նետել իր ընտրանին։

Սրանք իրենց առասպելական զոհաբերութեամբ օրինակ դարձան միւսներին։ Ու ճիշդ այդ պատճառով Դաշնակցութիւնը միշտ կարողացաւ ասպարէզ նետել նոր դէմքեր, նոր ուժեր, որոնք անվարան գնացին նոյն այդ ճամբով՝ զոհուելու ի խնդիր հայրենիքի փրկութեան։

Ճիշդ է, որ 65 տարուան ծանր եւ անասելի պայքարից յետոյ, յուսախաբութիւններ շատ տեսանք, բայց այդ պատմական դառն անցեալը մեզ պիտի չյուսահատեցնի, այլ, անցեալի փորձառութեամբ զինուած, եթէ չենք ուզում մեռնել, պէտք է ամուր կառչենք նոյն գաղափարին եւ ներշնչուած մեր հերոսական անցեալով, աւելի բաց ճակատ նայենք առնողք (?) իրականութեանը եւ ըստ այդ ճշդենք մեր դիրքն եւ անելիքը։

Մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրապարակ գալը, ի՞նչ էինք մենք իբրեւ ազգ, կրօնական համայնք, առանց քաղաքական չէշտուած ուղեգծի, ենթակայ ֆիզիքական ոչնչացման Թիւրքիայում, իսկ ապիկար (?) ջարդին Կովկասում։

Դաշնակցութեան ստեղծումով հոգեփոխուեցաւ մեր ժողովուրդը։ Այս յեղաշրջումը յայտնապէս տեսնում ենք մենք այսօր անգամ մեր հակառակորդներիմէջ։

Յիշեցէք Արփիարեանի «Կարմիր ժամուցը» եւ այսօրուան մեր կղերա-պահպանողական տարրերը։ Սրանց մէջ անգամ այսօր հայրենիքի անկախ գաղափարը՝ աւելի ճիշդ է ասել հայրենի պետութեան գաղափարը, խոր արմատ է ձգել։ Տարուած այն կեղծ պատրանքով՝ թէ Խորհրդային Հայաստանը անկախ հայրենիք է, դարձել են անկախականներ, այն աստիճան, որ ուզում են մեզ՝ անկախութեան աւիշը ներարկողները հրապարակից քշել՝ հայաստանասիրութեան դափնին իրենց վերապահելով։

Տեսնում էք, սրանք դէմ չեն հայրենի անկախութեան, այլ դէմ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Առանց գիտակցելու որ Դաշնակցութիւնը ձգտում է իրական անկախութեան, բայց ոչ իշխանութեան։ Կեանքը եւ ժամանակը կը սրբագրեն եւ այս։

Դաշնակցութիւնը իր թափած անչափ արիւնով, այնպիսի ամուր շաղախ է ըստեղծել, որ այլեւս Հայը առանց անկախ Հայաստանի ապրել չի կարող։

Այս յաղթանակին հետ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պէտք է անշեղ շարունակէ իր ազատութեան պայքարը եւ մեր նոր սերունդը՝ յառաջամարտիկը այդ գաղափարին, պէտք է ջանայ իրականացնել Երազը Հայուն՝ — տեսնել Մասիսի գլխին Հայու դրօշակ։

Արդէն իսկ առաջին օրից, մեր ազատագրութեան անհեղ պայքարը, լինի Թիւրքիայում թէ Կովկասում Հ. Յ. Դ. ամբողջապէս վերցրել է իր ուսերին։

Այսօր Սփիւռքի մէջ եւս, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ ամէնից շատ սիրտ ու հոգի է մաշեցնում փրկելու համար հայութիւնը այլասերումից՝ անվթար պահելու նրա ազգային դիմագիծը, մշակոյթը, լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը։

Պէտք չէ երբեք ընկրկել, պէտք է ձգտել միշտ ինքնազօրացման ապագայի համար։

Պէտք չէ երբեք մոռնալ մեր պատմահօր՝ Խորենացու անմահ աւանդը՝ «Թէպէտ մենք փոքր ածու ենք եւ շատ սահմանափակ թւով եւ շատ անգամ օտար թագաւորութեան տակ նուաճուած, բայց եւ այնպէս մեր աշխարհումն էլ քաջութեան շատ գործեր կան կատարուած, արժանի՝ գրելու եւ յիշատակելու»։

Պատմահօր այս տողերը չէն գրուած միայն անցեալի փառքերը փառաբանելու եւ դափնիներ վաստակելու, այլ ճանաչելու մեր պատմութիւնը, մեր անցեալը եւ կազմակերպելու, կռելու մեր ժողովրդի կամքը՝ կենդանի պահելու նրա մէջ ազատութեան վառ կրակը եւ մղելու նոր պայքարների։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը խորապէս ըմբռնեց իմաստը պատմահօր աւանդի։ Ապացոյց՝ մեր 65ամեայ պատմութիւնը։

Յ. Ա.

տութեամբ մերժեց արեւմտ. ծրագիրը, յայտնելով թէ անոր կարգ մը կէտերը «ուշադիր քննութիւն կը պահանջեն»։ Այս յայտարարութենէն վերջ, հետեւեալ դիտողութիւններն ուղղեց Արեւմուտքի ապահովութեան ծրագրին դէմ. —

Նախ ըսաւ թէ այդ ծրագիրը կը խախտէ ներկայ խորհրդաժողովին ուղեցոյցը որ առաջարկուած էր անցեալ Յուլիսին, նախագահ Այզընհաուըրի, մարեշալ Բուլկանինի, Սըր Էնթ. Իտընի եւ Պ. Էտ. Ֆորի կողմէ։ Պնդեց թէ ծրագիրը կ'անտեսէ անոնց հրահանգները, առաջնութիւն տալով Գերմանիոյ վերամիացման, փոխանակ Եւրոպայի ապահովութեան։

Երկրորդ, բացատրեց թէ արեւմտեան ծրագիրը պիտի չամրապնդէ ապահովութիւնը, այլ պիտի սաստկացնէ միջազգային յարաբերութեանց լարումը, ռազմական խմբակցութիւններ ստեղծելով Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ։

Երրորդ, դիտել տուաւ թէ այդ ծրագիրը կը պարտադրէ միացեալ Գերմանիան մտնել Ատլանտեան Կազմակերպութեան մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, արեւմտեան ծրագիրը կը տրամադրէ միացնել արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիան ազատ ընտրութիւններ կատարելով 1956ին։ Ռուսերը այս ծրագիրը մերժեցին 1954ին, Պերլինի մէջ։ Արեւմտեան ծրագրին մնացեալ մասը կը բաղկանայ մասնաւոր դաշինքէ մը, որով արեւմտեան պետութիւնները ապահովութիւն կը խոստանան Խ. Միութեան, գերմանական յարձակման դէմ։

Խ. Միութեան ծրագիրը Գերմանիոյ միացումը արտօնելու համար պայման կը դնէ ապահովութեան ընդհանուր դաշինք մը ստորագրել, յիսուն տարուան համար, մասնակցութեամբ Եւրոպայի բոլոր պետութեանց եւ Մ. Նահանգներուն։

× Երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները կը սպասեն ժողովասրահի նրբանցքներուն մէջ, մինչեւ որ Չորս Մեծերը բարեհաճին ներս կանչել, իրենց տեսակէտները լսելու համար։

ԱՆՍՏՈՅԳ ՎԻՃԱԿ
ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Թել Ավիվէն կը հեռագրեն թէ Իսրայէլի զօրքը եգիպտական հողը մտնելով սպաննեց տասը զինուորներ եւ երկու տասնեակ զինուոր ալ գերի բռնեց, իբրեւ վրէժխնդրական գործողութիւն։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ արշաւը կատարուեցաւ Քունթիլլայի զօրակայանին վրայ, եգիպտական հողէն հինգ մղոն ներս, հազիւ մէկ ժամ տեւելով։ Սպաննուած տասը Եգիպտացիներէն զատ, եօթը զինուորներ ալ հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Իսրայէլի կորուստը կը հաշուեն միայն չորս վիրաւոր։

Եգիպտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորս զինուորներ սպաննուած, քսան հոգի ալ գերի բռնուած են։ Բանակին սպաները ժողով մը գումարեցին Գահիրէի մէջ։ Հրամանատարութիւնը հրահանգեց սահմանագլուխի զօրքին որ կազմ եւ պատրաստ գտնուին։

× Վերջին լուրերու համաձայն, Չորս Մեծերը պիտի միջամտեն, որպէսզի Եգիպտոս եւ Իսրայէլ տեղի չտան նոր ընդհարումներու, աւելի ծանրացնելով կացութիւնը։ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները պատասխանելով Իսրայէլի վարչապետին դիմումներուն, ըսին թէ 1950ի յայտարարութիւնը երաշխիք մը կը կազմէ հրէական պետութեան ապահովութեան համար։

Իսրայէլ կը սպասէ որ Խ. Միութիւն ալ երաշխիքներ ընծայէ իր ապահովութեան համար։

× Եգիպտոսի արտաքին նախարարը, Մոհամմէտ Ֆավզի, Նիւ Եորքէն Գահիրէ վերադարձած ատեն, յայտարարեց թէ իր երկիրը երբեք միտք չունի հարեւան Իսրայէլի վրայ յարձակելու։ «Մենք գիտենք որ ամէնքն ալ պիտի կասեցնեն այդպիսի յարձակում մը. ոչ միայն Իսրայէլը այլ եւ Ազգաժողովը կամ ուեւէ մեծ պետութիւն»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ փեսոն արժեզրկուեցաւ Հոկտ. 28ին, 5·5 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Տոլարին գինը 14 փեսոյէն բարձրացաւ 18ի։ Արժանթինեան դրամը ծանր անկում կրեց Ուրուկուէյի մէջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախա–

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9 – 12

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկ. ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ֆր. ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Pierre RIMBERT (Membre du Comité Directeur S.F.I.O.)

Ողջերթ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ս. ՏԷՐ ԿՈՄՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ Պ. Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ երգ։

Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (լիսանսիէ տէ քոնսէր) (ջութակ)։

Ծանօթ դերասանուհի ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ եւ ընկերներ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբը մէջ ընդ մէջ պիտի նուագէ հայկական նոր եղանակներ։

Հանդէսը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին։

Իսիէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 20·15ին Պ. Զատիկեանի սրճարանին առջեւէն։

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի «Փուէն տը Շաւիլէն» ժամը 8ին։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին, Իմաքիւլէի շքեղ սրահին մէջ, (24 Ռիւ Տիւնուար)։

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 13ին, կիրակի ժամը 16էն 24, Պատերազմի Նախկին Գերիներուն սրահը, 49 ռիւ տը Կօլ։

Նախաձեռնութեամբ «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի ենթակոմիտէներու եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին։

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ իրիկուն։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Orchestre EDDIE WARNER

et sa MUSIQUE TROPICALE

avec 17 EXECUTANTS

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի կողմէ, կիրակի 6 Նոյ., «Խրիմեան» սրահին մէջ, 2 ռիւ տը լաւ Տէֆանս, ժամը 14էն 24։ Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները անխտիր, եւ մասնաւորապէս Նոր Սերունդի քոյր մասնաճիւղերը։

Խնամուած գեղարուեստական բաժին։ Պար հայկական եւ եւրոպական։ Պիւֆէ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին, Նոյեմբեր 3ին, հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, վերի դպրոցը՝ (Լաֆայէթ), կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Ուսուցչուհին է ընկերուհի Սոնա։

Քաղաքի դպրոցը՝ Համօ Օհանջանեան Ակումբ, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ուսուցչութեամբ ընկերուհի Ովսաննա Էօքսիւզեանի։ Իսկ Փասզալի շրջանի մասին շուտով կը յայտարարուի։

Դասաւանդութիւնները ձրի են։

Կը յանձնարարուի բոլոր ծնողներէն անխտիր ուղարկել իրենց զաւակները։

բարը, Տըլըս, մարեշալ Թիթոյի պիտի այցելէ Նոյ. 5ին։ Երկուքը միասին պիտի քննեն միջազգային կացութիւնը։ Տըլըս ինք առաջարկած է այս տեսակցութիւնը։

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ ցարդ 8 միլիոն ոսկի «նուիրուած է» Սեպտ. 6ի ղէպքերուն առթիւ եւ թէ հաստուցում ըստացած են հինգ հազար արկածեալներ։ Գաղտնիք չէ որ այդ «նուէրները» կը հաւաքուին անվնաս մնացած փոքրամասնութիւններէն, իբրեւ «չքաւորութեան տուրք»։

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր խռովութիւններ տեղի ունեցան զանազան քաղաքներու մէջ։ Նիկոսիոյ մէջ հազարաւոր ուսանողներ փորձեցին անգլիական հիւպատոսարանը հասնիլ, քարկոծելով ոստիկանները, որոնք արտասուաբեր ռումբեր արձակեցին։ Երեք հոգի սպաննուեցան, 44 հոգի վիրաւորուեցան։ Հարիւրաւոր ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Ամէնքի մէջ ալ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան, տեւելով երկու օր։ Վիրաւորուեցան 180 հոգի, 27ը ծանր։ Ամբոխը խուժեց ոստիկանները։

ԹԵՀՐԱՆԻ խորհրդային դեսպանը, Լաւրենտիեւ, որ նոր վերադարձած էր արձակուրդէն, յանկարծ Մոսկուա մեկնեցաւ։

IMPRIMERIE ARAXES 46, Rue Richer. Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՓԵՐԼԱՇԷԶԻ գերեզմանը, կիրակի՝ 6 Նոյեմբեր կէսօրէ վերջ։

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը, Նոյեմբեր 26ին, շաբաթ գիշեր։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Վարչութեան ժողովը պիտի գումարուի այս չորեքշաբթի, ժամը 6·30ին, սրճարան Ռէժանի վերնայարկը։ Օրակարգ՝ Ընդհ. ժողովի պատրաստութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալօն Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ (334 Պուլվ. Շավ), աջակցութեամբ Մարսէյլի Ազգ. Եղբ. վարչութեան։ Կը նախագահէ Տօքթ. ՅԱԿՈԲ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ, ատենապետ Ազգ. Եղբ. վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Մարսէյլի եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու յանձնաժողովին։

Մանրամասն զեկուցում Մարսէյլի կաթող. պատգամաւորի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ կողմէ՝ Էջմիածնի կաթողիկոսի ընտրութեան, Օծումին, Միւռոնօրհնէքի եւ եպիսկոպոսներու ձեռնադրութեան եւ տպաւորութիւններ Հայաստանի վերջին մասին։

Գեղարուեստական բաժին։ Երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկները իրենց ծնողներով կը հրաւիրուին հաւաքոյթի մը որ տեղի պիտի ունենայ վեց Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 15 – 20, Ազգ. տան Թատերասրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիվ, մէթրօ Քատէ։

Գեղարուեստական բաժին փոքրիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ աւագ հակիչ Պ. Լեւոն Մոմճեանի։

ՆՈՒԷՐ. — Այրի Տիկին Թագուհի Տէօքմէճեան իր ամուսնոյն՝ Օհաննէս Տէօքմէճեանի հոգեհանգիստին առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամի ծերանոցներուն, երկու հազար Ֆր. Կարմիր Խաչին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։